

Coperta: *Vlad Mihăilescu*

POEȚII VĂCĂREȘTI

(IANACHE, ALECU ȘI NICOLAE)

OPERE

Ediție critică, studiu introductiv, note,
glosară, bibliografie și indice
de
CORNEL CÎRSTOIU

EDITURA MINERVA

București, 1982

STUDIU INTRODUCŢIV

Secolul al XVIII-lea este în istoria ţărilor române o epocă cunoscută sub numele de „epocă fanariotă”. După dezastrul de la Stănileşti (1711) şi trecerea lui Dimitrie Cantemir în Rusia, precum şi după suprimarea de către turci a lui Ştefan Cantacuzino, voievodul Ţării Româneşti, şi a tatălui său, stolnicul Constantin Cantacuzino, în 1716, la Constantinopole, turcii renunţă la domniile pămîntene şi trec la numirea unor domni recrutaţi din oamenii lor de încredere, dintre vîrfurile societăţii greceşti din Imperiu, toţi mari dragomani ai Porţii.

Domnii veneau astfel în ţară, fără să mai fie propuşi de divan, dar copleşiţi de datorii şi însoţiţi de rude, prieteni şi mai ales de creditori grăbiţi să-şi recupereze banii. Ajunşi în scaun, prin jaf, vînzarea slujbelor, confiscarea averilor, cămătărie, acumula, dacă aveau timp, o bogăţie imensă.

Limba greacă, devenită limba saloanelor bucureştene, lasă urme în vocabularul limbii române şi o găsim în lucrările literare ale epocii.

Se dezvoltă literatura istorică. Cronicarii oglindesc în special evenimentele social-politice pe care le-au trăit. Nu avem în această perioadă lucrări de valoare a cronicii lui Neculce, dar avem istorii, hronografe şi cronici rimate, scrise, cele mai multe, de autori mărunţi, dar care, pe lângă înregistrarea faptelor, îşi exprimă cu toată sinceritatea, uneori în proză, alteori în versuri, gîndurile şi sentimentele într-o limbă românească cu aspect popular, spontană, presărată cu cuvinte turceşti, greceşti sau italiene şi franţuzeşti,

după gradul de cultură al fiecăruia, avînd pe alocuri figuri de știi ce merită toată atenția. Un loc aparte îl ocupă *Istorie a prea puter-nicilor împărați othomani*, scrisă la sfîrșitul secolului de Ianache Văcărescu, și *Cronograful* lui Dionisie Eclisiarhul, scris la începutul celui următor.

Situația de dependență față de turci și mai ales pătrunderea elementului grecesc, n-au împiedicat spiritele luminate ale timpului să vadă rezultatele civilizației apusene, fie călătorind în Apus, fie prin contactul cu literatura franceză, italiană sau germană și să se gîndească la capacitatea poporului și limbii române, să propovă-duiască cinstirea patriei și să îndemne la eforturi pentru ridicarea ei. Unul dintre aceștia a fost Ianache Văcărescu în a cărui operă la fiecare pas se subliniază cuvîntul „patrie”, iubirea și „cinstirea” patriei fiind lăsate și prin testament urmașilor săi.

Afirmarea spiritului național va fi condiționată și de înființarea în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea a învățămîntului în limba română.

în ce privește concepția despre lume, scriitorii din această perioadă, cu toate diferențele dintre ei, determinate de poziția de clasă sau de formația lor intelectuală, sînt în ansamblu tutelați și de gîndirea religioasă. Ianache Văcărescu se va intitula pompos „dicheofilax al bisericii cei mari a Răsăritului” în toate operele sale. La sfîrșitul secolului, poezia, obișnuită pînă aci să exprime cuvinte de laudă la stema țării, sau la adresa domnului, cu cheltuiala sau din porunca căruia se făceau tipăriturile, mai toate religioase, se desprinde de această tutelă și exprimă sentimente de dragoste, e plină de dulcegării sentimentale, de lacrimi și jurăminte. Aseme-nea versuri n-au fost scrise pentru tipar. Ele reprezintă frînturi de gînduri și simțiri poetice spontane și aduc în literatură un nou gen de poezie. Cu ele începe faza premodernă a literaturii românești. Același Ianache Văcărescu, boierul mare dregător sub mulți domni-tori fanarioți, priceput în ale diplomației, cunoscător perfect al orînduieilor turcești, el însuși trăind într-un fastuos interior constantinopolitan, a scris și un însemnat număr de asemenea versuri.

în secolul al XVII-lea apăruseră primele dicționare slavo-române, din nevoia traducerilor de cărți în limba română. în veacul următor se alcătuiesc dicționare bilingve sau poliglote, dar locul limbii slavone e luat de limba latină sau de o limbă modernă. Mai toate erau îndreptate spre cunoașterea limbilor franceză și italiană.

Ianache Văcărescu a elaborat cel dintîi un dicționar român-german și german-român, și tot cel dintîi un dicționar român-turc și turc-român rămas în manuscris.

IANACHE VĂCĂRESCU

în sînul familiei Văcăreștilor a existat totdeauna tradiția în baza căreia ar descinde din nobilii transilvăneni ai Făgărașului fugiți dincoace de Carpați din cauza cotropirii ungarilor însoțind pe voievodul lor Negru Vodă.¹

Printre boierii care l-au urmat cu credință și devotament pe Radu Vodă a fost și nepotul său de soră Neagoe Văcărescu (Negoiță)², fiul lui Dan/ voievodul Făgărașului – fapt consemnat de Mihai Cantacuzino în *Genealogia Cantacuzinilor* (p. 364) și de însuși Iana-che Văcărescu pe fila 3 verso a manuscrisului gramaticii sale păstrată la Academia R.S.R. sub nr. 305. Aci aflăm că Neagoe a venit în 1215 împreună cu mama sa Anna, așezîndu-se la Cimpulung. A avut doi fii, pe Radu și Șerban, și șase fete. însemnarea vorbește în con-tinuare de Pătrașcu Văcărescu, născut în 1554, botezat de Pătrașcu cel Bun, al cărui nume îl poartă, tatăl lui Petru Cercel și Mihai Viteazul. Acesta a zidit biserica de la Văcărești, de lingă Tirgoviște în 1584, a fost „îngrijitor zidirii bisericii domnești din Tirgoviște în zilele lui Patru Cercel Voevoda”. A însoțit pe Mihai Viteazul în toate luptele sale. Abia cu acest Pătrașcu datele devin mai sigure. El a avut mai mulți frați. Jupîneasa Cătălina, probabil soția unuia dintre frați, vindea la 24 ianuarie 1642 nepotului său *Ivan*, pitar ot Văcărești, „toată partea sa de ocină din Văcărești, din cîmp și din pădure și din apă du preste tot hotarul, cită să va alege, drept ughi 40, moșie stearpă făr' de rumâni”.³

Acest Ivan Pitarul este numele cu care începe genealogia docu-mentară neîntreruptă a Văcăreștilor. El a avut 3 copii: Alexandra, căsătorită cu cupețul Mihai, căpitan prin 1654, pe Dumitrașcu – paharnic prin 1653 și Neagoe sau Negoită, ajuns mare spătar și baș-capichihiaie a lui Șerban Cantacuzino la Poartă. Acest Negoită,

¹ Vezi nota 1, p. 395-396.

² Vezi nota 2, p. 396-404.

³ Geprge D. Florescu și Dan Pleșia, *Condica Văcăreștilor, copii de docu-mente, regește și mențiuni, în Studii, Revista de istorie*, 5, tom. 19 1966, p. 967.

căsătorit cu Necșuța Bucșan, a avut doi fii: Ianache și Ivan. Ianache a jucat un rol politic foarte însemnat. A fost de multe ori trimisul lui Brîncoveanu – căruia îi era cumnat – la Constantinopol, și mare vistier. A fost decapitat odată cu domnitorul la Constantinopol, la 15 august 1714. A avut 8 copii: 4 fete – Măria, Ilinca, Bălașa și Neacșa și 4 băieți – Radu, Constantin, Barbu și Ștefan. Aceștia au luat parte activă la administrarea țării. Mai activi au fost Barbu și Ștefan, care, din cauza uneltirilor boierești, au fost arestați și exilați în insula Cipru, la Magusa (Nicosia) „punîndu-i la o reă și întunecoasă închisoare”. Barbu Văcărescu a pierit în închisoare, ne spune *Genealogia Cantacuzinilor*, iar pe Ștefan l-ar fi scos și adus în 1757 în țară domnitorul Constantin Mavrocordat cu care se înrudea.¹

Ștefan Văcărescu a ocupat funcții de vistier și de mare ban. Fiul lui, Ianache Văcărescu, care a consemnat în *Istorie a prea puternicilor împărați othomani* acțiunea militară a tatălui său, în 1758, trece peste acest moment tragic cu care i se sfîrșește viața. Faptele par a fi adevărate, căci Ianache se refugiază la Constantinopol.

Ștefan s-a căsătorit cu Ecaterina Done, nepoată de soră lui Ion Neculce, vestitul cronicar moldovean. Se știe că una din surorile după mamă ale lui Neculce, Sanda, era căsătorită în Țara Românească cu căpitanul de margine Done Damian cu care au avut doi copii: Ecaterina și Constantin. Ecaterina se căsătorește cu Ștefan Văcărescu, el însuși cu preocupări pentru carte avînd talent creator și oratoric.² Ianache Văcărescu, fiul lor urmează tradiția familiei mamei sale în toată opera de gramatic și cea de istoric, atunci cînd introduce în *Istorie a prea puternicilor împărați othomani* amintiri personale, asemeni aceluia care dau atîta strălucire străunchiului său matern, Ion Neculce. Dar va moșteni din partea familiei tatălui său talentul poetic și, ce e și mai important, latura patriotică, preocuparea pentru etnografie, pentru păstrarea și promovarea specificului național, preocuparea pentru cîntece și adevăr.

¹ Odobescu consideră că Barbu și Ștefan au pierit otrăviți din porunca lui Constantin Cehan Racoviță în 1763, printr-un bucătar, pe cînd se aflau în via lor de la Valea Orlii în Săcuieni. Păreră e reluată de Al. Piru în *Introducere la Poezii Văcărești*, București, 1961, p. VII. Oricum ar fi lucrurile, se desprinde ideea că boierii Văcărești se ridicau cu hotărîre împotriva grecilor veniți aci cu domni fanarioți pentru căpătuială.

² Vezi și Dan Simonescu, *Orașele domnești în sărbători și la nunți*, în *Cercetări literare*, IV, 1940, p. 22-59.

Nu cunoaștem cu precizie data nașterii lui Ianache.³

înfățișîndu-ne domnia sultanului Mahmud I (Mehmed a V-lea), între 1730– 1754, Ianache Văcărescu scrie cu amărăciune: „în zilele acestui fericit împărat la . . . am văzut și eu lumina lumii aceștii pline de amar, și la fericirile ei, și de nestatornicie, și la cele ce se pot socoti mai statornice”. Nu trece nici data și nici locul nașterii. Considerăm că s-a născut înainte de 1740.³

Citind cu atenție cele două opere capitale – gramatica și istoria – desprindem ideea că Văcărescu știa limba slavă, limba greacă, franceza, germana, turca, araba, persana, italiana. Pe toate le scria și le vorbea curent: a scris corespondențe și s-a întreținut în limba italiană, menționează bibliografia în limba turcă, greacă, „franceză, germană, italiană, a scris poezii în limba greacă, a alcătuit dicționare român-turc, turc-român și român-german, german-român. Desigur a învățat limba greacă și slavona la școala grecească de la „Sf. Sava”, unde predau dascăli renumiți: George Trapezuntul, Alexandru Turnavitu, Lazăr Scriveras (secretar al lui Constantin Mavrocordat), Neofit Kavsoalivitul – de la care a învățat gramatica, Manasses Iliades – care preda logică, fizică, retorică, Lambrou Fotiade, Constantin Vardalah și alții. De la un Weber a învățat Ianache limba latină și germană, de la un hoge limba turcă, de la Linchou, limba franceză. A învățat limba italiană încă din copilărie, fie de la un dascăl italian, fie de la mătușa sa Venețiana, soția unchiului său Radu Văcărescu, fie chiar la școlile din Veneția. Fapt cert este că limba italiană va fi limba lui diplomatică, iar modelele gramaticii lui – gramatica lui Girolamo Gigli în italiană și a lui Antonio Catiforos, în limba greacă au apărut în Italia.

Trebuie observat că Văcărescu n-a învățat limbile enumerate mai sus toate în anii copilăriei. Atunci a învățat greaca și slavona, italiana, germana, iar în desfășurarea vieții, după împrejurări, celelalte limbi. După moartea tatălui său în 1763, Văcărescu se refugiază la Constantinopol unde învață gramatica turcească – sarfu – cu Halii Hamid, secretar al secretariatului împărătesc. Tot acum învață

³ Acesta este numele cu care și-a semnat gramatica și se găsește în toate documentele epocii, și nu lenăchiță.

² Vezi nota 3, p. 404-408.

³ Vezi nota nr. 4, p. 404–411.

araba, persana și prin socrul său, Iacovache Rizu, intră în legătură cu toți diplomații.

Cu o asemenea cultură era firesc să ocupe de timpuriu funcții boierești de înaltă răspundere. Încă din 1760 făcea parte din divanul domnesc semnând în documente ca vel comis și vel căminar. Sub Alexandru Ghica (1766–1768) este mare clucer, iar sub Grigore Alexandru Ghica – cumnatul său, este mare vistier al țării, în viitoarea evenimentelor dintre 1768–1774 se refugiază la Brașov și aci cunoaște pe împăratul Iosif al II-lea cu care se întreține în limba italiană. Odată cu numirea ca domn a lui Alexandru Ipsilanti (1775-1782), se întoarce în țară și este din nou vistier, sfetnic principal și om de încredere. îl ajută pe domnitor în organizarea justiției; redactează *Pravilniceasca condică* tipărită la București în 1780.

Ianache Văcărescu a sprijinit pe înțeleptul domnitor Alexandru Ipsilanti și în ceea ce privește organizarea învățământului. Socoțimcă hrisoavele de organizare sînt redactate de el, de vreme ce e singurul dintre boieri care va avea preocupări de acest fel, alcătuiind în curînd și o gramatică a limbii române.

La sfîrșitul anului 1781, beizadelele Constantin și Dimitrie-fug în Transilvania. Aceasta va prilejui cunoașterea unei noi trășături a personalității lui Ianache Văcărescu, finețea diplomatică. Deși îi murise soția la 2 septembrie 1780 – Elenița Rizu (cu care se căsătorise în ianuarie 1762 și de la care avea trei copii), de curînd îi murise și mama – Ecaterina –, pleacă în misiune în Transilvania și apoi la Viena, la 26 decembrie 1781, ca să aducă beizadelele-fugare, tocmai în ziua cînd îi vine a doua soție de la Țarigrad – Elena Caragea, fiica tergimanului Iordache Caragea. Fără rezultat la Brașov și Sibiu, în ianuarie 1782 ajunge la Viena și are convorbiri cu ministrul Coblenz. Vizitează la 25 ianuarie pe principele Kaunitz.

Aci, la Viena, primește vestea că Alexandru Ipsilanti a fost mazilit, că el a fost numit caimacam și să se întoarcă în grabă la București. Rămîne totuși pînă la îndeplinirea misiunii. Este primit în audiență de împărat. Cu acest prilej desprindem arta oratorică, și finețea diplomatică a solului. Văcărescu știe să-și susțină interesele-atît de convingător, încît împăratul spune *brava* și îi făgăduiește pe cuvîntul lui de împărat „că nici în țările mele și nici în slujba, mea nu-i voi ține pe băieții aceștia, ci-i voi întoarce numaidecît în Turcia”. Este poate punctul culminant al carierei politice a lui

Văcărescu. Această vizită scoate în relief spiritul fin de observație, talentul oratoric, iscusința diplomatică, inteligența, devotamentul în susținerea unei cauze, demnitatea personală și națională a trimisului român. Prin aceasta numai și Văcărescu ar trebui să ocupe un loc important în istoria diplomației românești.

Sub Nicolae Caragea este din nou vistier. Murindu-i și a doua soție – Elena Iordache Caragea –, se căsătorește a treia oară cu a cincea fiică a domnului N. Caragea – Ecaterina – „la Văleat 1783”. Domnia socrului său a fost scurtă. În august 1783 e numit domn Mihai Șuțu și Văcărescu păstrează în continuare dregătoria de mare vistier. Dar și domnia acestuia încetează la 26 martie 1786. În locul lui e numit Nicolae Mavrogheni care-l menține în dregătorie.

Acum găsește prilejul să-și tipărească gramatica la Rîmnicu-Vilcea și ediția a doua la Viena în 1787, ajutat și de Mavrogheni. Dealtfel, Mavrogheni, omul turcilor, vrînd să treacă în istorie și ca om al culturii, hotărăște să facă o școală a țării la Țarigrad în seraiul Țării Românești cu cheltuiala sa unde să învețe șapte tineri pămînteni limba turcă. Pentru aceasta poruncește episcopilor să-i găsească șapte tineri cu cunoștințe de limba greacă pe care să-i verifice „dumnealui vel vornic Ianache Văcărescu”.

Dar legăturile lui Văcărescu cu Mavrogheni se strică în curînd,* fiindcă acesta smulgea multe pungi de bani de la boieri și mai ales pentru că nu s-au înțeles în privința unui război ce bătea la ușă.

Drept urmare, Văcărescu și alți boieri sînt exilați la Nicopole și apoi în insula Rodos. Văcărescu va uneli apoi și va contribui în mare măsură la tăierea capului lui Mavrogheni de către turci.

În timpul aceluia exil – la Nicopole și Rodos – scrie Văcărescu lucrarea istorică, rămasă în manuscris, *Istorie a prea puternicilor •împărați othomani*, publicată abia în 1863 de Al. Papiu-Ilarian, în grafie latinizantă.

În timpul celei de a doua domnii a lui Mihai Șuțu, Văcărescu 'este din nou vistier și mare ban al Craiovei.

În decembrie 1792, Poarta face schimb de domni și în Țara Românească este adus Alexandru Moruzi care-l numește pe Văcărescu mare spătar. În această funcție, de numele lui Văcărescu se leagă înființarea flotei navale pe Dunăre. Prin stilul, prin referirea la literatură și prin cunoașterea obiceiurilor tradiționale ale țării, socotim că *arzmagzarul* pe care domnitorul și boierii îl trimit sulta-

nului spre aprobare este alcătuit de marele spătar Ianache Văcărescu, cel care avea să ducă munca de organizare și să poarte toată răspunderea.

Domnitorul încredințează organizarea, grija și administrația flotei marelui spătar Ianache Văcărescu, care este astfel primul ministru al marinei românești.¹

Tot în timpul lui Moruzi, Văcărescu este numit mare vistier. Moruzi era un domnitor tânăr, iubitor de lux și de petreceri. Aceasta, nu convenea marelui vistier și nici mitropolitului Filaret, prieten al lui Văcărescu. Drept urmare, mitropolitul își va da demisia, apoi moare pe neașteptate (se pare otrăvit), iar Văcărescu rărește vizitele sale la domnie. La aceasta se adaugă și faptul că între Văcărescu și soția lui Moruzi existau unele relații, devenite publice.

Se cunoaște poezia *Zoico mor*, dată la iveală de Al. Piru, dedicată de Ianache soției domnitorului, iar cronica mondenă a timpului a consemnat în versuri măiestre această situație și a pictat portretul marelui dicheofilax al bisericii Răsăritului:

Ienăchiță Văcărescu	Tras de patru armăsari.
Șade-n poartă la Dudescu	Trece des și-l mai privește
Cu ciubuc de diamant,	Că cu foc ea îl iubește!
Capot roșu îmbrăcat,	Ienăchiță stih îi face
Cu anteriu de atlas,	Că domnița mult îi place fc
Moare doamna de necaz.	Stih cu libov înfocat
Cu hanger de Korassan.	Și-o dezmiardă-n lăudat.
Doamna trece în rădvan,	Boier astfel ca un brad
în rădvanul aurit,	Nu se află-n Țarigrad.
Cu tot coșul poleit,	El cu doamna s-ar lovi
Ocolit de ciohodari,	Dacă vodă ar muri!

Bănuind legătura dintre vistier și soția sa și întărit în aceasta, de zvonurile care circulau, e posibil ca domnitorul să fi interzis vistierului său să mai vină la Curte. Fapt cert este că și Văcărescu, prudent, încetă de a mai călca pragul caselor domnești, deși continua, să fie mare vistier.

Totuși împrejurările prin care trecea țara cîn cauza foametei și a cumei îl silesc pe Moruzi să nu renunțe la Văcărescu, numindu-l la 30 aprilie 1795 și mare ban al Craiovei. Așinut de asemenea să-l consulte în legătură cu seceta și foametea și atitudinea lui a intrat

¹ Vezi nota nr. 5, p. 411 –413.

în legenda consemnată de Alexandru Odobescu. Fapt-este că la propunerea lui Văcărescu țara n-a trimis zahereaua la Poartă, venind astfel în sprijinul populației înfometate și sărace. Țara a căpătat ajutor turcesc pentru potolirea foametei, după sfatul lui Ianache Văcărescu, dar dizgrația marelui vistier a rămas.

Legenda are și o confirmare documentară. Mai târziu, fiul său Nicolae Văcărescu a fost trimis la Craiova să ia comanda arnăuților împotriva lui Tudor Vladimirescu.¹ A tratat cu Tudor Vladimirescu, dar în loc de izbîndă a primit o scrisoare în care marele patriot îi spunea că dacă el este cu adevărat fiul aceluia slăvit Văcărescu care a apărat odinioară prin cuvînt, în fața domnului, drepturile popoului, atunci și el ar fi trebuit să se alăture acestei acțiuni a popoului. Din scrisoarea lui Vladimirescu din 11 februarie 1821 mai desprindem: „...Prea bine știu pe dumneata că ești foarte înțelept și născut din om slăvit și iubitor de patrie, și părinții dumitale niciodată nu s-au ridicat cu arme de moarte împotriva patriei, ci cu înțelepciune multe orînduiei bune au făcut patriei”.

în contrast izbitor cu goana după îmbogățire rapidă a lui Moruzi, Văcărescu face dovada unui înalt patriotism. El frînează abuzurile, pedepsește aspru pe cei care săvîrșesc fărădelegi. Această trăsătură e subliniată de un document în limba greacă tradus de George Murnu și publicat de V. A. Urechia în *Memoriu asupra perioadei din istoria românilor de la 1774–1786*, București, 1893, p. 590. Documentul arată că Văcărescu „ca un om iubitor de patrie, condus de zel”, vrînd să împiedice abuzurile și să dea o bună rînduială țării, prin hrisoave domnești a pus ordine în sămeșiile județelor și a pus sameși în județe oameni cinstiți, pe care i-a ales el însuși și fără să ia de la dinșii nici un gologan ca rușfet, „i-a trimis cu o astfel de poruncă, ca ispravnicii fără de știința sameșilor să nu aibă voie să facă cel mai mic herechet (urcare) și cînd sameșul ar vedea pe ispravnicii făcînd abuz la poruncile domnești și orînduiele vistieriei, îndată să-i dea de știre; de asemenea și cînd i-ar vedea săvîrșind cea mai mică nedreptate, fără întîrziere să facă cunoscut, și cînd acești sameși ar urma în chipul acesta, să rămîie cît vor trăi sameși, iar cînd se vor abate cumva din calea aceasta, pedepsindu-se să se scoată din slujbă. Orînduiala aceasta bună pentru sameși s-a păstrat pînă la moartea zisului boier”.

¹ Vezi nota 6, p. 413-416.

Documentul acesta prețios arată că Ianache Văcărescu este autorul tuturor legiurilor drepte din țară, că el a fost într-adevăr un om iubitor de patrie, pentru care a lucrat cu zel, și n-a fost în slujba străinilor – greci sau turci – cum susține Pompiliu Eliade; „*Son patriotisme ne signifie done rien autre chose que la soumission la plus complete à la Turquie*”.¹

Același document grecesc, parcă să sublinieze și mai mult rolul lui Văcărescu, ne arată și cele întâmplate după moartea sa; „După moartea lui însă, fără nici o întârziere de timp, nu numai ca acești sameși s-au schimbat și s-au pus în locul lor cei mai necinstiți și tîlhari, dar și abuzurile cele vechi au reînceput să se facă cu adaos în județe, încît din zi în zi tîlhăriile, răpirile, abuzurile și nedreptățile au ajuns la culmea lor”. Sameșiile erau vîndute pe 10– 15–20 de punți de bani, după județ, și astfel de sameși s-au întovărășit cu ispravnicii și „ard și prăpădesc pe bieții locuitori”.

Documentul este cel mai frumos omagiu ce i se poate aduce lui Văcărescu, ca mare dregător, iar partea finală este poate materialul concret, este realitatea în care își are izvorul romanul lui Nicolae Filimon, *Ciocoii vechi și noi*.

La 20 august 1796, Alexandru Moruzi este mazilit, cînd nu se aștepta, fără să aibă puțința să se răzbune pe fostul său spătar, apoi vistier și mare ban al Craiovei. Urmează la tron Alexandru Ipsilanti, sub care Văcărescu este din nou mare vistier și-l slujește cu aceeași bună credință ca și în întîia domnie. Două sînt însă actele mai importante care îi asigură lui Văcărescu un loc binemeritat în istoria poporului nostru din timpul acestei domnii; înființarea Logofeției de obiceiuri și organizarea armatei terestre pămîntene. Logofeția obiceiurilor a fost decretată de Ipsilanti la 20 iulie 1797, dar încă din martie 1797 aflăm pe Isac Ralet figurînd în divan ca vel logofăt al obiceiurilor.

Crearea acestei noi autorități boierești în administrația statului este opera lui Văcărescu, singurul dintre boierii divanului care înțelegea însemnătatea istoriei, el însuși un istoric și un cunoscător al legilor și obiceiurilor pămîntului, deși decretul de instituire al logofeției apare la cîteva zile după moartea lui.

Sarcina principală a noii instituții era de a scrie istoria patriei. Văcărescu știa că istoria țării fusese; inițial consemnată în cronici

¹ P. Eliade, *De Vinfluence française sur Vesprit public en Roumanie*, Paris, 1898, p. 78.

oficiale, apoi în cronici de familie. El avea însă vederi largi, fruct al vastei sale culturi. Cunoștea și obiceiurile turcești, știa că acolo, la Constantinopol, erau anumiți funcționari care consemnau zilnic faptele și țineau la respectarea obiceiurilor. El cunoscuse de asemenea obiceiurile apusene fie cu prilejul refugiului la Brașov, fie în vizita oficială la Viena, fie chiar din călătoriile prin Italia. A fost interesat de asemenea și de cunoașterea unor lucrări de specialitate. Cunoștea opera lui Cantemir – *Descrierea Moldovei*, ce apăruse tipărită în traducere germană în 1771.

Văcărescu era și omul legii. De aceea, în hrisov, se cere ca toate obiceiurile și orînduielele „să se păzească de-a pururea și în toată vremea, cu cuviință și cu statornicie, ca un lucru ce neavîndu-l țara pînă acum”, căci, „cîte se făcea, uneori se făcea într-un chip, alteori într-alt chip, adică fără nici o rînduială întocmit”.

Logofătul de obiceiuri era un fel de ministru al protocolului, plătit cu aceeași leafă, de 500 lei pe lună, pe care o aveau și ceilalți boieri de divan. Acesta avea obligația să vegheze la respectarea rînduielelor, să fie de față și să îndrepte: „și cînd se face înălțare de dregători, sau se dau boierii și se săvîrșesc alte obiceiuri și ținuturi atît politicești cît și bisericești, să se afle față pentru îndreptarea și povața în ce chip se cuvine a se face după obiceiul lor orînduială”.

Activitatea Logofeției urma să se desfășoare pe cinci secțiuni, în primul rînd trebuiau adunate toate letopisețele privind *Istoria domnilor Valahiei* (prima secțiune), a doua secțiune – *în gheografia țării* – se ocupa cu hotarele țării în diverse timpuri, cu privilegiile și hatîșerifulurile ce s-au dat după vremi. Celelalte secțiuni: *în cele ce se cuvin la domn*; *Bisericească orînduială*; *Orînduială politicească* se ocupau cu ceremoniile domnești, ceremoniile privind fețele bisericești și participarea domnului la diverse ceremonii interne, fixarea dregătoriilor și veniturilor lor.

Tot de la Ianache Văcărescu avem primele orînduiele în legătură cu armata terestră, prin *nizamul* pe care îl face către domn și aprobarea lui la 26 iunie 1797.

O moarte neașteptată îl surprinde. La 12 iulie 1797 se stingea otrăvit de doctorul Hristodor, datorită uneltirilor domnitorului Moruzi.

La 10 iulie 1797, Ianache se găsea în viață și semna ca mare vistier, iar hrisovul Logofeției de obiceiuri din 20 iulie 1797 nu mai era semnat de el, deși el îl alcătuisese. Documentul 157, fila 6,

a manuscrisului CMXXXI B poartă însemnarea: „Cheltuiala ce s-a făcut la pomenirea de un an a răposatului vistier Ianache Văcărescu, 98 iulie 12”. Această dată este data pomenirii. Dacă pomenirea s-a făcut exact când se împlinea un an de la moarte, atunci înseamnă că Văcărescu a încetat din viață la 12 iulie 1797.

Moartea l-a surprins cu o seamă de datorii. N-a avut răgazul să pună la punct moștenirea sa, stabilind drepturile fiecăruia. Comisia instituită imediat după moarte pentru catagrafierea averii a avut mult de lucru și din cauza datoriilor, nu prea mari, dar și din cauza neînțelegerilor ivite între Alecu Văcărescu, fiul din prima căsătorie, și Ecaterina Caragea, a treia soție a defunctului. Comisia a prețuit averea rămasă după lichidarea datoriilor, în sumă totală de 250 463 lei, cuprinzând moșii, vii, case, țigani și mai ales bijuterii și obiecte din aur, argint și mărgăritar, o bogăție imensă, și a împărțit-o în șase părți egale: una a revenit domniței Ecaterina Caragea, altalui Alecu, trei părți minorilor Nicolae, Iordache și Elena, iar a șasea parte pentru pomenirea defunctului. Neînțelegerile ivite scot în evidență și diverse probleme de drept succesoral care interesează pe specialiști. Pentru aceasta pot fi cercetate: Cîrstoiu C, *Ianache Văcărescu, viața și opera*, Editura Minerva, București 1974, p. 117–134; Mihai, Caratașu, *Documentele Văcăreștilor*, Editura Litera, București, 1975/ p. 63 – 99. Era firesc ca această bogăție să stîrnească gelozia unui domnitor ca Moruzi, poftă și certuri între urmași.

Ianache Văcărescu a avut mai mulți copii. Din căsătoria cu Elenița Rizu au rezultat: Alecu Văcărescu, care, căsătorit la 29 aprilie 1791 cu Elena Dudescu, va fi tatăl lui Iancu Văcărescu – și două fete, Ecaterina și Măria. Cu a treia soție, Ecaterina Caragea, a avut mai mulți copii, dintre care important pentru noi este Nicolae.

Opera lui Ianache Văcărescu

Grammatica. Ianache Văcărescu, părintele gramaticii românești, cum îl numește Ion Eliade Rădulescu, a scris și tipărit cea dintîi gramatică a limbii române în limba română și, dacă luăm de bună afirmația lui Sulzer, este anterioară chiar operei lui Micu și Sincai ca dată a alcătuirii ei.

Vezi nota nr. 7, p. 416.

Vezi nota nr. 8, p. 417 și nr. 9, p. 418-420.

Vezi nota nr. 10, p. 420-429.

Sulzer, istoric austriac, care a trăit și în țările noastre – în 1776 s-a stabilit la curtea lui Ipsilanti ca dascăl al copiilor acestuia – a cunoscut în foarte de aproape activitatea lui Văcărescu și mărturisirea în volumul II, p. 102, al lucrării *Geschichte des transalpinischen Daciens*, Viena 1781– 1782, că acesta „ce se numește în taină grof unguresc” lucra la o gramatică. Rezultă deci că preocuparea pentru gramatica limbii române este anterioară apariției gramaticii lui Micu și Sincai *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (1780) redactată în latină. Astfel are dreptate Ianache să afirme în prefața adresată episcopului Filaret că lucrarea sa este cea dintîi. Nu știa nimic despre gramatica lui Eustatievici, elaborată între 1755– 1757, rămasă însă în manuscris. Gramatica sa va fi terminată în curînd și apare la Rîmnicu-Vilcea în 1787 sub titlul: *Observații sau Băgăridă-seamă asupra regidelor și orînduelelor gramaticii rumânești, adunate și alcătuite acum întîiu, dă dumnealui Ianache Văcareseul cel dă acum dicheofilax a bisericii cei mari a Răsăritului și mare vistierii a Prințipatului Valahiei, și hărăzite dă însuși la prea cinstitul sfințitul, dă Dumnezeu iubitorul episcop a sfinței episcopii, Rîmnecului chir Filaretu. Tipărite cu porunca și blagoslovenia sfinției sale, acum în domnia prea înăl, a tului și prea luminatului prințipu a toatei Ungro-olahiei, Nicolae Tslaurogheñi ioevod. în arhieria prea sfințitului și alesului dă Dumnezeu mirofulitu și arhiepiscop a țării chir Grigorie. La leatu 1787. în tipo^fajia sfinței episcopii a Rîmnecului. De Gheorghie sin Popa Costandin tip. Rîmniceanul.*

Are o prefață scrisă și semnată în ianuarie 1787 și dedicată episcopului Filaret al Rîmnicului (p. 1–12), după care urmează titlul *Grammatica rumânească* și conținutul gramaticii (p. 13–151).

Gramatica apare la începutul anului 1787, la cîteva luni de domnie a lui Mavrogheni, și e tipărită cu porunca și blagoslovenia episcopului Filaret, prietenul vistierului, în tipografia de la Rîmnic, de tipograful Gheorghe, fiul lui Popa Constantin.

Fiind încă în relații bune, Văcărescu a prezentat gramatica sa domnitorului Mavrogheni, prilej pentru a măguli pe domn și pentru a obține noi privilegii pentru tipografia de la Rîmnic. Mavrogheni, sensibil la măguliri, voia neapărat să intre în istorie și prin fapte de cultură. Rămîne deci îneîntat că gramatica a apărut în „fericite zilele domniei lui” și prin documentul semnat la 12 aprilie 1787, păstrat inedit în biblioteca Academiei R.S.R. sub nr. doc. rom.

XCII/56, acordă Episcopiei dreptul de a ține șase lude scutiți și apărați de dajdii.

În același an 1787, gramatica apare la Viena în a doua ediție, cu următorul titlu: *Observații sau Bagari-dă-seamă asupra regulilor Grammaticii rumânești adunate și alcătuite de dumnealui Iannache Văcărescul cel de acum dicheofilax a bisericii cei mari a Răsăritului și mare vistierul a Prințipatului Valahiei. Tipărită acum întru al doilea rîndu în Vienna Austriei, la Iosifu, noblu de Curțbec înpărăteseul și crâescul al Curții tipografu și violiopolu, 1787.*

Manuscrisul gramaticii se păstrează la Biblioteca Academiei R.S.R. sub nr. 305. Dedicajia către Filaret din manuscris cuprinde numai partea dedicatorie și referirile la originea poporului și limbii române, dar și acestea prescurtate.

Pînă la verb și o parte din verb se tipărește gramatica lui Văcărescu în 1872 în *Trompeta Carpaților*, numerele 993 – 994, 1000 – 1002 și 1007, publicată de scriitorul Dimitrie Bolintineanu.

Ediția de la Viena reproduce textul ediției de la Rîmnic, mai puțin prefața-dedicajie către episcopul Filaret.

Gramatica lui Ianache Văcărescu prezintă importanță deosebită atît prin ideile expuse în prefață (*Proimion*), cît și prin conținutul lucrării. Văcărescu știe că limba română este o limbă latină, dar scopul său este nu să dovedească latinitatea limbii, ci să arate că limba română nu s-a dezvoltat din lipsa unei gramatici. Și limba română nu este o limbă oarecare, ci „limba patriei noastre prin care cuvîntăm...”. „limba cu care cuvîntînd petrecem viețuirea aceasta vremelnică...” El scrie deci din dragostea pentru limba noastră (în plină epocă fanariotă), nu din poruncă domnească, ci preocupat de dezvoltarea ei și pentru a fi folosită cu temei în toate domeniile de activitate spirituală. Lui i-a fost dragă limba noastră românească, într-o vreme cînd mulți o respingeau, și a înfățișat-o tuturor cu mîndrie așa cum era; *căci e limba noastră, a patriei noastre, prin care zilnic cuvîntăm*. Pentru aceasta e nevoie de gramatică.

Scrutînd istoria, Văcărescu știe că Traian, împăratul romanilor nesuferind a mai plăti „tribut” și a da „dajdie” craiului Daciei „ce era atunci „craiu al nostru”, tribut ce rămăsese „în regulă” de la

Domițian, a purtat două războaie cu crăia dacilor. Trecînd Dunărea pe podul de piatră din județul Mehedinților, prin Țara Românească a mers în Transilvania către „cetatea *Cerniceghetura*”, capitala craiului „Decebal” sau „Decheval”, pe care a înconjurat-o și a cucerit-o. Decebal a pierit în luptă, iar capul său a fost dus la Roma. Dacia a fost astfel supusă și încorporată Imperiului roman.

Văcărescu știe că împăratul Traian, supranumit „Dacicus”, a organizat Dacia în „provinții și eparhii romaicești” și, vrînd să-și statornicească stăpînirea, „au cugetat să facă strămutări” și să trimită colonii din Italia, „partea cea mai cinstită atunci din Europa a stăpînirii romaicești”. Socotește această colonizare un mijloc politic, un mijloc înțelept. Drept urmare, Traian „au adus mulțime de latini și de italieni” pe care i-a așezat mai întîi în județul Romanișilor – care le poartă numele – și apoi în celelalte județe ale Olteniei, apoi în Transilvania și Moldova, în ținutul Timișoarei și „pă marginile Ungariei, pă apa Tisei în sus în toată crăia dacilor”.

Cum vedem, Văcărescu are cunoștințe cu privire la originea romană a poporului nostru, are conștiința originii comune și a unității naționale, fără a face însă caz de ea.

Preocupat de dezvoltarea limbii românești, arată că romanii aduși „*au fost precum să vede oameni din cei ce pot lesne a să muta adică proști și țărani, și nu cu știință de știință, ci și fără grammatica, au grăitu ei latinește și talienește ca oamenii proști*” (p. 5)

Limba vorbită de coloni, limba latină sau italiană, a continuat apoi „să se deghine, cu atît mai mult cu cît fiind dachii împreună lăcuitori cu dinșii, sîrbii și bulgarii vecini, atîtea limbi dăosăbite și a lor fără grammatica”, s-a stricat și mai mult, devenind „limba noastră de astăzi”. Dacă ar fi fost „măcar un dascăl de grammatica, astăzi am grăi toți limba latinească sau talienească cu carele au venit acei stăpînitori de atunci aicea” (p. 5).

El știe că vechii locuitori ai țării noastre (după colonizare), neavînd altă limbă „care să fie înlățită ca și cea talienească” și „vreo mumă de limbi cum iaste cea latinească pentru jîrtvele închinăciunilor bisericesti”, au îmbrățișat limba sîrbească. Această limbă a devenit limbă de stat, limba cultă pînă la 1688, pentru că „exista și dascăli de această limbă, care s-au zămislit în urmă și aici”. Limba românească era folosită numai „pîntru a grăire și pîntru negoțu și trătăluri politicești”.

¹ Semnalat de Constantin Giurescu în *Istoricul ctitoriilor bucureșiene ale lui Nicolae Vodă Mavrogheni*, extras din *Biserica Ortodoxă Română*, 1962, p. 363.

Subliniază importanța covârșitoare a *Bibliei de la București* pentru introducerea limbii române în biserică: „Eu pociu să zicu că limba românească dă la anul 1688 s-au început, măcar și dă era începută dă la anul 105 dă la Hristos, adică cu 1583 dă ani mai înainte, dă cînd s-au tălmăcitu în limba noastră legea veche și legea noao, sau sfintele bibliei, dă către rătășatul Șarban prințul Cantacuzinul, cel vrednicul dă pomenire și dă laude domnu" (p. 7 – 8).

Văcărescu știe, totuși, că celelalte cărți religioase erau tot în limba slavă pînă în vremea episcopului Damaschin.

Văcărescu laudă deci pe Damaschin pentru osteneala patriotică de a traduce și tipări în limba română, de a face să pătrundă definitiv în biserică limba română. Și mai ales laudă pe episcopii Chesarie și pe Filaret care au tipărit *Mineele*, între 1779– 1780.

Conștient de importanța *Bibliei* de la 1688, dar și de importanța gramaticii sale, el afirmă că „limba noastră au la 1688 au luat începutul cel dă al doilea, sau acumu". E vorba de limba literară, E conștient de faptul că gramatica sa stabilește canoane, constituie un îndreptar pentru dezvoltarea limbii literare românești, întrucît acest început are loc în Oltenia – adică se tipărește în provincia prin care au intrat mai întii romanii – o hărăzește episcopului, ca de aci să crească și în celelalte părți ale țării.

E conștient de faptul că, lipsind alte încercări de gramatică a limbii române, nici el nu se încumetă a face decît *Băgări-dă-seamă*, dar le face din dragostea pentru patrie. Atrage atenția episcopului să nu considere această afirmație drept frază retorică. Poate chiar simpatrioșii săi să-i găsească metehne și greșeli. Cînd însă? „După ce se vor face dintr-aceasta dăstoinici", adică după ce se vor dezvolta studiile de gramatică.

Dacă atunci se vor găsi greșeli în gramatica sa, el nu se va supăra din contră va fi foarte fericit. Găsim aci conștiința unui om de știință preocupat de progresul în dezvoltarea și cultivarea limbii.

în această prefață-dedicație, Văcărescu își sprijină ideile pe izvoare de circulație și renume. Astfel, pentru tributul pe care Domișian îl dă dacilor, pentru războaiele lui Traian și trecerea lui pe podul cel de piatră de la Turnu-Severin, citează *Abrege chronologique* a lui „Rișer" (Richer) – *Dă Dația*, apărut la Paris în 1753.

Dintr-o gramatică geografică a luat știrea că țara se numește Valahia după numele lui Flacus, „arhistratigul romaiceștilor puteri",

care trecuse înaintea lui Traian și supusese țara, cum arată și Miron Costin în versurile privind romanitatea poporului român, versuri solicitate de mitropolitul Dosoftei și publicate la sfîrșitul *Psaltirei*. Este vorba de *Gramatica geografică* a lui Gheorghios Fatseas, apărută la Veneția în 1760.

Un alt geograf consideră că țara se numește Valahia după Ulah, „numire sau nume, ce alemanii și ungurii dau romanilor". în nota marginală, arată că acest geograf este „Bnșing" (Busching), iar știrea se găsește în tomul 8 al operei *Erdbeschreibung* apăruiă la „Lausana", în 1780.

Știrea că împăratul Traian a purtat două bătălii cu dacii a găsit-o Văcărescu la mulți „istornici", și la mulți „geografi", dar mai ales la Meletie, fostul profesor al lui Dimitrie Cantemir la Constantinopole.

Ideea romanității poporului nostru, dezbătută în această prefață, scoate în relief și atitudinea lui față de dacii băștinași și față de romanii cuceritori. Are sentimente de admirație față de Traian – „Marele acela Traian împăratul romanilor", dar „Decebal" sau „Decheval", nu este un rege oarecare, ci este „craiu nostru Decebal". în timpul celui de al doilea război „au pierit craiul nostru Decheval, căruia i-au adus și capul la Roma", iar Traian „au suppus crăia noastră la schiptrurile romaicești".

Vorbînd de faptul că, în curgerea timpului și datorită împrejurărilor, vechii locuitori au îmbrățișat limba sirbească, Văcărescu aduce drept mărturie pe Voltaire: „la *Viața lui Petrii*" (*Viața lui Petru cel Mare*). Face chiar aprecieri asupra lui Voltaire: „un istoric adevăratu întru toate, însă, la istornicele sale și la politiceștile arătări numai" (p. 7).

în cuprinsul gramaticii sale, Văcărescu va lăuda „dulceața *Enriadii*" alcătuită „în limba galicească" de filozoful Voltaire, iar în *Istorie a prea puternicilor împărați othomani*, va folosi opera voltairiană *Essai sur les mœurs et l'esprit des nations*.

Conștient de pregătirea sa, dar și de îndatorirea patriotică de a da limbii românești o gramatică, „a ostenit ostenînd" și a obosit străduindu-se.

De la filozoful latin Seneca (circa 4 î.e.n. –65 e.n.) a avut în tot momentul „inemă și coragiu", de la care a învățat că „nici un lucru nu iaste cu greu a să birui dă către lucrarea îndesită și cu tărie și dă către silința cea cu scumpătate" (p. 9).

A face o gramatică a limbii române, într-o vreme când nu exista o tradiție școlară în limba românească și nici preocupări pentru stabilirea unor norme gramaticale ale limbii române, era desigur un lucru foarte greu. Văcărescu arată că de multe ori a hotărît să renunțe la această „epihirimă grea”.

Stăruind totuși, ajungînd la această stare, Văcărescu își întitulează alcătuirea nu gramatică, ci numai *Băgări-dă-seamă*, conștient însă că a realizat o operă din iubirea fierbinte față de patrie. Citează în această privință pe filozoful grec „Thalis” (e vorba despre Thales din Milet – circa 625 – 550 î.e.n.), filozof și matematician grec întemeietor al școlii filozofice materialiste din Milet, de la care a învățat „să moară pentru patrie”.

Dacă urmașii, mai destoinici în cercetarea faptelor de limbă, îi vor găsi metehne și greșeli, el le va răspunde prin filozoful latin „Salustie” (Caius Sallustius Crispus - 86-35 î.e.n.) că „arhistratigul să împărtășească da slava ce dobîndescu ostașii lui biruindu”, iar și „dă nu vom vrea să-1 auză și voru pohti ca să priimescu a fi biruitu, la toate sufletul meu să mulțumește” (p. 10).

Conștient de faptul că nevoile învățămîntului nu sînt satisfăcute numai prin cunoștințe de gramatică, el făgăduiește să alcătuiască și un dicționar.

Cuprinsul gramaticii. Deși titlul pe copertă este *Observații sau Băgări-dă-seamă* pe care îl susține și în prefață, el își numește opera *Grammatica rumînească* (p. 13). Aceasta înseamnă că Văcărescu avea gata gramatica, iar în ianuarie 1787, cînd venise momentu fericit, n-a scris decît prefața și din modestie a numit-o *Observații*.

Gramatica cuprinde două părți, intitulate „Cărți”. Cartea întii dispusă în zece părți, tratează: definiția gramaticii, noțiuni de fonetică, studiază părțile vorbirii. Cartea a doua, cuprinzînd patru părți, fixează unele reguli de sintaxă, ortografie, ortoepie și topică, se preocupă cu prozodia și poetica.

E firesc ca în primul rînd să dea o definiție gramaticii. După el, „grammatica iaste meșteșugul cuvîntului care arată construcțiul, sau sindaxis, adică alcătuirea părților cuvîntului și ortografia, cu care să poată neștine a scriere bine și meșteșugește” (p. 13).

Dacă ținem seama de faptul că prin *cuvînt* Văcărescu înțelege propoziție, se vede că el limitează gramatica la sintaxă și la ortografie, în ultima parte a gramaticii (p. 137) arată în versuri că gramatica este un meșteșug, o artă care te învață să alcătuiesti, dar și

o știință care stabilește reguli care povățuiesc scrierea și vorbirea corectă și care învață și cum se alcătuiesc versurile.

Lui Văcărescu îi datorăm cele dintii noțiuni de fonetică. „Slova (ca semn și sunet) iaste o parte mică a glasului și nu să împarte” (p. 14). Reduce alfabetul cirilic la 33 semne.

Face deci cea dintii simplificare a alfabetului cirilic folosit pe pămîntul țării noastre. Din cele 33 litere, 9 sînt *glasnice* adică vocale, a, e, î, H, o, -k, w, Y Și 24 *neglasnice*, adică consoane: s, K, r, A, â, K, A, Mj H, n, p, c, T, e, îș X, ii, w, w, IJJ, |, v Vorbește despre *diftongi* (8 la număr), *silabă*, *zicere* sau *termen*, *cuvînt* sau „*propoziție*”.

Recunoaște nouă părți de vorbire: *articolul*, adică *încheierea*; *nome*, adică *nume*; *pronome*, adică *pronume*; *verbu*, adică *grai*; *partiție*, adică *părțășire*; *propoziție*, adică *propunere*; *adverbiu*, adică *supragraiu*; *congiunțiune*, adică *legare*; *interiețiune*.

Din cele nouă părți de vorbire, *articolul*, *nomele*, *pronomele*, *verbul* și *partiție* „se înduplecă” adică sînt flexibile; celelalte „nu se înduplecă”, deci sînt neflexibile.

Incepînd cu partea a doua a primei părți, analizează pe rînd cele nouă părți de vorbire, adică se ocupă cu morfologia.

Articolul se schimbă după *ghener* (neam), *număr* și *cădere* (caz). Articolul este *hotărît* (*săvîrșitoriu*), *arătătoriu* (azi îi zicem demonstrativ), *cel*, *cea* și *nesăvîrșitoriu* (nehotărît), *un*, *o*. Cunoscător al limbilor franceză și italiană, unde articolul se pune întotdeauna înaintea substantivelor sau pronomelor (de aci a luat și definiția articolului), Văcărescu arată că „la limba noastră nu să urmează așa, ci au rămas idiotisme sau însușire a limbii, dă a să pune unii înaintea numelui și pronumelui, iar alții în urmă”.

Nomele sau *numele* se schimbă după *ghener*, *furmă*, *numere*, *căderi* și *înduplecare* (declinare).

Despre forme arată doar că sînt trei: *nealcătuit pus*, *alcătuit suppus* și *mai alcătuit prea suppus*.

Numerele sînt două: *singuritul* și *înmulțitul*.

Căderile (cazurile) sînt: *nominaivă*, adică *numitoare*, *ghenitivă* adică (nemuitoare); *dativă*, adică *dătătoare*, *acuzativă* sau *pricinuitoare*; *vocativă* sau *chemătoare* și *ablativă*, adică *aducătoare*.

Nomele este de două feluri: *nome sostantiv*, adică *fînțat*, și *nome adietiv*, adică *spre pus*. La rîndul lor substantivele sînt *proprii* sau *însuși* și *apelative* sau *aduse* (comune).

La *adietive* (adjective), gradele de comparație sînt: *positiv* sau *puitoriu*, *comparativ* sau *alegătoriu*, *superlativ* sau *covîrșitoriu*.

Tot din rîndul numelor fac parte și *numărători* (numeralele), care sînt: *cel cardinal* (nu-1 numește, dar îl arată), *cel orînduitoriu* (ordinal), *împărțitoriu* (distributiv).

În partea a patra tratează despre pronume, care este *perzonal* sau *primitiv*, *dobînditoriu* sau *posesiv*, *adeveritoriu* sau *aseverativ* (pronumele de întărire), *arătătoriu* sau *dimonstrativul*, *relativ* sau *aducătoriu*, *dă felurime* sau de *coalită*, *dăosebitoriu* sau *dă diversită*, *dă ghenerealită*, *dă cîtățime* sau *cvantită*.

Pronumele se schimbă după *ghener*, *număr*, *cădere*, *față*.

Verbul sau *graiul* este *perzonal* și *fără perzonă*. *Verbul* personal are forme deosebite pentru cele trei persoane: *eu iubesc*, *tu iubești*, *el iubește*; verbele *fără perzonă* sînt de trei feluri: *rigorosi* (*plouă*, *fulgeră*, *tună*, *ninge*); *jumătate de fără perzonă* (*să cade*, *să cuvine*, *mi să cade*, *mi să cuvine*); și *fără perzonă* (*să zice*, *să crede*, *să aude*, *să vorbește*).

Verbele personale pot fi *transitive* sau *strămutătoare* și *intransitive* adică *nestrămutătoare*.

Graiul se schimbă prin *mode*, *timpi*, *numere*, *perzone*, sau *fețe*, și această schimbare „să numește *furmare* și să face prin *înjugări*” (conjugări).

Modele (modurile) sînt cinci: *indicativă*, adică *arătătoare* sau *hotărîtoare*; *imperativă* adică *poruncitoare*; *otativă*, adică *rîvnitoare*; *eongiuntivă*, sau *adăugătoare*; și *infinitivă*, adică *nesăvîrșitoare* sau *nehotărîtoare*.

Găsește trei timpuri: *cel dă acum*, *cel trecut* și *cel viitoriu*. „Aceștia apoi după firea și natura fieștecăruia chip să împarte în dăosăbiri schimbătoare”.

Gerunziul „nu se înduplecă”: *fiind*, *avînd*.

Propozițiune sau *propunere* (prepoziția) poate cere cazul dativ sau acuzativ. Prepozițiile pot fi *semplaci* și *composte* (alcătuite).

Adverbul poate arăta: timpul sau vremea, locul, suma (cît, atît) felul (azi modul), îndoiala, adunarea, împărțirea, făgăduința, tăgăduirea, asemănarea, întrebarea, arătarea, hotărîrea, alegerea, tălmăcirea, nehotărîrea, scăderea etc, în total vreo 25 de feluri de adverbe.

Congiunțiune sau *legarea* (conjunția), ca și adverbul este de mai multe feluri (*soarte*), adică poate arăta: împletirea, despărțirea, întimplarea, pricinuirea, cercetarea, chibzuirea, alegerea, împlinirea, împotrivirea, înduplecarea.

În sfîrșit, interjecția (*interiețiune* sau *parenthesis*) cu care se încheie cartea întii la p. 94, poate arăta bucuria, durerea, minia, frica, voința mirarea.

Cartea a doua e intitulată: *Pântru pronunție, orthografie, pântru construcțiune, adică syndaxis și pântru poetică sau facere dă stihuri*.

Se ocupă deci în primul rînd cu pronunțarea sunetelor și cu scrierea lor.

Ianache Văcărescu își dă seama de existența în scriere a unor litere de prisos, pe care nu le poate totuși înlătura. Astfel: I, H, Y „au tot o pronunție dar nu tot o orthografie” și stabilește reguli (*canoane*) pentru întrebuițarea fiecăreia.

În pronunțarea consoanelor face apropieri cu limbile latină, franceză, persană, greacă, italiană, turcă și slavonă.

Partea a doua a acestei „cărți” se ocupă cu *prosodia*, *frasis*, *idiotizmă* sau *obicei*.

Prosodia tratează despre accente și semnele de punctuație, care sînt opt: *oxia* sau *acentul*, *apostrof*, *Unea*, *ufen* (semnul de sub diftong), *stigma mică* (virgula), *stigma mare* (punctul) și *semnul întrebătoriu* și *răspunzătoriu* (semnul întrebării).

Prin *frasis* înțelege cuvinte compuse de felul *bagu-seama* (pricep), *iau-aminte* (grijesc), *dăschide-ți ochii* (caută).

Prin *idiotizmă* înțelege particularitatea limbii române de a prescurta cuvintele: din *săvîrșit* – *sfîrșit* – *fîrșit*; *avînd vorbă* – *avîn vorbă*.

Partea a treia e consacrată sintaxei (p. 104 și urm.) intitulată *Pântru construcțiune sau alcătuire*. „Alcătuirea” poate fi *simplice*, adică redă vorbirea firească supusă doar regulilor de gramatică (*eu am iubit și iubesc pe Constandin*) și *înfigurată*, adică nu respectă regulile gramaticii. Stabilește numeroase reguli pentru construcția simplă.

În ce privește *construcțiune figurată* (p. 125 și urm.), arată că limba noastră este „îndăstulată dă alcătuiți figurate”. Acest capitol este un tratat de stilistică, primul de această natură în literatura română. Aci el vorbește despre cinci „figuri gramaticești”: *ellipsis*, *pleonazm*, *sillipsis* (antiteză), *enallaghi*, *iperbat* (construcție inversată)

După acest capitol, adaugă cîteva cuvinte despre *aligorie* și *metaforă*. Definițiile sînt foarte greoaie și nu pot exprima clar și pe scurt gîndurile autorului.

Ultima parte a gramaticii este un tratat de poetică intitulată *Pântru poetică*. în puține pagini (134– 149) Văcărescu ne dă mai întâi un scurt istoric al preocupărilor de poetică, începînd cu evreii și chaldeii și insistînd mai îndelung asupra grecilor. De aici s-au ridicat între alții „lăudații Aristofan, Isiod, Evripid și vestitul Omir și mulți alții carii toate alcătuirile lor le făcea în stihuri vrînd a să numi poetici și nu logografi" (p. 134). Romanii au urmat grecilor. La ei au strălucit „Ovidie și Virghiliu".

în legătură cu versurile italiene, Văcărescu precizează că sint felurite și scrise cu paza construcției, după regulile gramaticii, „cu multă dulceață, cu mari gîndiri", precum sint versurile lui „Tasu, Ariostu și Petrarha" și „ale prea înțeleptului și plinului dă istorie și dă șiență, și mai vîrtos dă duhu născătoriu, Metastasio, pântru care îndrăznescu a zice că nu s-au împodobiții acest poet cu poezia talienească, ci au împodobiții poezia talienească cu duhul și cu condeiul său" (p. 136).

Deși admirator al poeziei clasice grecești și latine, Văcărescu constată că poezia română nu este urmașa acestora și, cu toată „evlavia", se încearcă să imite dar și să alcătuiască versuri noi

Dă apoi trei reguli pe care să le respecte oricine vrea să facă versuri bazate pe accent și, ca model, adaugă șase poezii proprii prin care el devine creatorul versului modern.

Vladimir Streinul precizează că regulile fixate de Văcărescu sint arbitrare. Cu toate acestea realizarea practică, ilustrarea prin versuri este meritorie. Instinctul poetic e mai convingător decît partea teoretică. Poeziile pe care le dă ca exemplu, spune Vladimir Streinul, se bucură de o corectitudine mai apreciabilă decît a multor poeți de mai tîrziu.

Văcărescu încheie gramatica cu capitolul: *Pântru stihurile cu numărul dă picier, după orînduială grecilor*, vorbindu-ne despre picior, despre felul picioarelor – unele alcătuite din două silabe (*spondeu, pirihiu, troheu și iamb*), altele din trei silabe (*dactilul*). Creează versuri pentru dactili, iambi. Dă reguli (p. 144) pentru întocmirea versurilor, vorbește despre cezura (p. 146) și despre scurtarea cuvintelor în interesul versificației. în acest capitol – despre versificație – citează și izvorul folosit, gramatica lui Antonie Catiforos (p. 140).

¹ Vladimir Streinul, *Versificația modernă. Studiu istoric și teoretic asupra versului liber*, București, Editura pentru literatură, 1966, p. 112– 113.

în concluzie, Văcărescu stabilește patru reguli privind tehnica versului care trebuiesc respectate (păzite): „*Canoanele stihurilor; gîndirea, cugetarea sau noima cuvîntului; construcțiune după meșteșugul gramaticii; și orthografia*".

Dincolo de tehnica versificației, dincolo de aceste reguli, Ianache Văcărescu întrezărește domeniul poeziei și indică sensul în care trebuie să se desfășoare activitatea oricărui poet: „Iar aflarea și evglotia alcătuirii, și gîndirile cele înnalte rămînu la duhul și isteciu-nea făcătorului dă stihuri" (p. 146).

Izvoarele. Importanța gramaticii. La alcătuirea gramaticii era firesc să folosească izvoare. Pentru prima parte Văcărescu a folosit un izvor italian – *Lezioni di lingua toscana* a lui Girolamo Gigli, apărută la începutul secolului al XVIII-lea.

Alte izvoare au fost indicate chiar de Văcărescu în prefață. E vorba de *Gramatica geografică* a lui Gheorghe Fatseas (Fața), un manual de geografie, în limba greacă, tradus însă din limba italiană și apărut în trei volume la Veneția în 1760 și *Gramatica greacă* a lui Antonie Catiforos, tipărită la Veneția în 1734.

Influența gramaticii lui Catiforos asupra lui Văcărescu este evidentă în tot cuprinsul ei. Totuși facem observația că Văcărescu este corect, căci precizează izvorul folosit, așa cum a făcut în prefață și pe parcurs pentru alte gramatici. Exemplele date sint însă românești, ceea ce înseamnă că el a preluat izvoarele și le-a adaptat nevoilor limbii române. D. Popovici (*Primele manifestări de teorie literară în cultura românească*, în *Studii literare*, voi. II, Sibiu, 1942, p. 24) arată că punctul de plecare al ideilor expuse de Văcărescu în capitolul despre stilistică se găsește într-adevăr în gramatica lui Catiforos, dar că el își îngăduie față de model unele libertăți. Aceasta înseamnă că Văcărescu nu copiază, ci prelucrează izvoarele, că ia de acolo ideea pe care o concretizează cu fapte românești. Numai atunci cînd reproduce, el citează, ca un om de știință, izvorul.

Dar Ianache Văcărescu a folosit nu numai pe Fatseas, Meletie, Girolamo Gigli, Antonie Catiforos, ci și alte modele de gramatică – franțuzești, italiene, persane, arabe, latine, slavone – cum singur mărturisește și la care face dese referiri, și poate chiar cunoștințele de gramatică, căpătate în timpul instruirii sale cu dascăli în casă (în limba germană, franceză, italiană, turcă), la Veneția cum bănuiește N. Iorga (*Istoria învățămîntului românesc*, București, 1928, p. 88) sau la Constantinopol, cum el însuși mărturisește în *Istorie*

a prea puternicilor împărați otomani; de asemenea, el era la curent cu lucrările învățaților ardeleni.

Cert este că din toate aceste izvoare el a alcătuit o sinteză, preocupat de a da limbii românești o gramatică fără de care – spune el ~ o limbă nu se poate dezvolta. Pentru aceasta, cea mai grea problemă a fost a terminologiei. Lipsesc „din limba noastră toți termenii științei”, zice el în prefață la pagina 6, și insistă asupra necesității introducerii neologismelor. Pentru aceasta, înaintea lui Ion Eliade Rădulescu, Văcărescu se adresează limbilor romanice.

Folosind modele italiene și cunoscând perfect limba italiană, era firesc ca principalii termeni să fie de origine italiană: *grammatica*, *dicționarul*, *pronunția*, *articol*, *nome*, *sostantiv*, *adictiv*, *pronome* și *pronume*, *verbu*, *adverbiu*, *partiție*, *propoziție*, *congiunție*, *interiețiune*, *gheneru*, *nume propriu*, *nume apelativu*, *căderile nominativă*, *ghenitivă*, *dativă*, *acuzativă*, *vocativă*, *ablativă*, *pronumele perzonal sau primitiv*, *dobânditoriu sau positiv (posesiv)*, *aseverativ sau adeveritoriu (de întărire)*, *dă calitate*, *dă diversitate*, *dă gheralitate*, *dă cantitate*; verbele sînt *perzonale* și *fără perzonă* și se împart în: *ative*, *asolute*, *neutre*, *neutre-pătimitoare*, *imperzonale*, *rigorosi*, *regulate*, *anomale*; modele (*moduri*) sînt: *indicativă*, *imperativă*, *congiuntivă*, *infinitivă*, *gerundiu*; timpii sînt: *prezente*, *preteritu imperfectu*, *preteritu indeterminatu*, *preteritu perfectu*, *trapasatu imperfectu*, *foturu*; *prepozițiile* sînt: *semplaci* și *composte (compuse)*; *acendă*, *apostroful* (luat din grecește), *Unea construcțiune*, *construcțiul*, *concordanța*, *dipendenta*, *orațiune* și altele.

Tot în gramatică găsim și alți termeni, de alt ordin decît gramatical, de origine tot italiană; *coloni*, *providență*, *oservații*, *șiență*, *coragiū*, *exemplu*, *compasiune*, *caraterul*, *grație*, *poetă* (pentru poet), *poetic*, *soghet*, *sostantă*, *soarte* și altele.

Mai ales în partea a doua a gramaticii, găsim o bogată terminologie greacă: *sindaxis*, *catahrizis*, *diftong*, *lexis*, *orthografie*, *silaba*, *prosodie*, *oxie*, o mulțime de figuri de stil și de gramatică, cum am arătat, folosind pe Catiforos pentru partea despre poetică: *ellipsis*, *pleonasm*, *silipsis*, *endllaghi*, *iperbat* cu cele cinci feluri: *anastofi*, *tnisis*, *parenthesis*, *anacoluthom*, *sinhisis*, *metaforă*, *alegorie*; termeni ca: *frasis*, *idiotizmă*, *stigmi mică* (virgula), *stigmi mare* (punctul) *ifenu*; numele picioarelor metrice: *spondiu*, *pirihiu*, *troheos*, *iamvos*, *dactili*, *exametru iroicescu*, *iroi*, (pluralul de la erou); *epigrammata*, *pendametru*, *proemiu*, *epigrammă*, *evglotia* (elocvență).

Există și termeni slavoni: *slovă* (pentru litere și sunet), *glasnice* (vocale), *neglasnice* (consoane), *slomnire* (silabă), *stih* (vers).

Mai important este însă faptul că Ianache Văcărescu a fost conștient că neologismele introduse de el trebuiesc înțelese de cititori. Pentru aceasta, alături de ele, se află și traducerea cu cuvinte românești, înțelese. Astfel, declinările sînt *înduplecări*, numele se înduplecă, numerele sînt *singurit* și *înmulțit*, gradele de comparație ale adjectivului sînt *positiv* sau *puitoriu*, *comparativ* sau *alegătoriu* și *superlativ* sau *covîrșitoriu*; articol adică *încheiere*, *nome*, adică *nume*, *pronome*, adică *pronume*. Precizăm că Văcărescu înțelege prin *nume*: substantivul, adjectivul și numeralul; *sostantiv* adică *ființă*, *adictivul*, adică *sprepus*, iar pentru numeral zice *nume numărător*. Pronumele sînt: *perzonal* sau *primitiv*, *positiv* sau *dobînditoriu*, *aseverativ* sau *adeveritoriu*, *dimonstrativ* sau *arătătoriu*, *relativ* sau *adunătoriu* etc.

Verbul e tradus prin *grai*, pasivul prin *pătimitoriu*, conjugarea prin *înjugare*, *participie* prin *părtășire*, *propoziție* prin *propunere*, adverbul prin *spregrăire*, *congiunție* prin *legare*, iar *căderile* sînt *numitoare*, *nemuitoare*, *dătătoare*, *pricinuitoare*, *chemătoare*, *aducătoare*; verbele transitive prin *strămutătoare*, cele intransitive prin *nestrămutătoare*.

Pentru lumea cultă, unii termeni grecești erau cunoscuți din gramatici. De aceea uneori, unii termeni italieni sau latini sînt traduși prin cuvinte grecești: „Construcțiul sau *sindaxis*” (p. 13); „Zicerea sau termenul care să numește dă greci *lexis*” (p. 16); „Sogetul adică *ipochimenul* cum zic grecii” (p. 58); „Interiețiune sau *parenthesis*” (p. 93); „Regula sau *canon*”.

Căderea nominativă este *basis* (grec) și *fundament* (latin) vorbirii. Cuvîntul latin *silabă* (provenit din greacă) e tradus prin *slomnire* (slav).

Privită în general, predomină terminologia italiană și apoi cea grecească.

Gramatica lui Văcărescu a circulat în toate provinciile țării și a servit ca model lui Tempea, lui Paul Iorgovici, lui Constantin Diaconovici Loga, lui Eliade Rădulescu, lui Iordache Golescu și în general tuturor celor care au scris gramatici în veacul al XIX-lea.

Mulți termeni s-au încetățenit. Alții nu s-au păstrat în forma lor italiană, ci în cea franceză, fixată de Eliade Rădulescu.

Ocupându-se în cartea a II-a, partea I, cu pronunția și ortografia, Văcărescu ne dă multe deslușiri în folosirea, în scrierea și pronunția celor 33 de slove.

O observație foarte interesantă este privitoare la *u* final. Acesta este plenison în cuvinte ca: *umblu, umplu*, dar și consonatic sau *mut* și nu se pronunță: *omu*, „iar puindu-se articol să pronunție cu tărie: *omul, pomul, șoimul*.”

În ce privește pronunțarea slovelor neglasnice, Ianache Văcărescu face apropieri cu pronunțarea aceluiași sunete în limba latină, franceză, italiană, greacă, slavă, turcă.

Mai găsim în cuprinsul gramaticii lui Văcărescu înregistrări și ale graiurilor regionale, ceea ce înseamnă că Văcărescu, cel dintii dialectolog al nostru, a studiat limba vie, limba vorbită de popor în toate provinciile românești.

Concluzii : Prin marile probleme pe care le pune și le rezolvă cu privire la limba română, gramatica lui Văcărescu este una din cele mai importante manifestări ale începutului lingvisticii și filologiei românești. Este importantă prin afirmarea categorică a originii latine a limbii române, a influenței slave asupra ei, a necesității introducerii neologismelor, prin reducerea semnelor și mai ales prin faptul că prin intermediul gramaticii se deschid porțile spre lingvistica apuseană, în special cea italiană.

Mai presus de toate trebuie să apreciem strădania autorului ca limba română să fie cunoscută după legi, ca izvorul oricărei vorbiri și scrieri corecte, și să fie folosită în știință și poezie.

Anul 1787, data apariției gramaticii lui Văcărescu, rămâne deci o dată memorabilă în istoria lingvisticii românești. Fără a face mult zgomot, ca gramatica Școlii ardelenene, ea a trecut modest prin gramatica lui Eliade și a lui Iordache Golescu, a fost uitată apoi până către 1870, dar a fost readusă în scenă, timid, de Bolintineanu și revine în drepturile ei abia după un veac, pentru ca astăzi limba vie, limba poporului, ce i-a stat la bază, să triumfe, să devină limbă literară.

/an ac h e Vă car eseu – Le xi cogr af. în prefața gramaticii sale, Văcărescu se angaja să alcătuiască și un dicționar al limbii române.

În Biblioteca Academiei R.S.R. există două manuscrise, 1392 și 1393, ce cuprind primul un dicționar român-german și german-român și al doilea un dicționar român-turc și turc-român. Amândouă manuscrisele fuseseră dăruite Academiei de către Ministerul Cultelor

și Instrucțiunii Publice la 17 septembrie 1897, adică la un secol de la moartea autorului lor.

Deși s-au aflat în Biblioteca Academiei încă de la acea dată, ele n-au constituit nici un fel de preocupare nici pentru istoricii literari, nici pentru lingviști și filologi. Redescoperirea lor de către Iosif Pervain și prezentarea sumară făcută în coloanele *Tribunei*, anul IV (1960), nr. 10, au atras atenția cercetătorilor asupra lor și iată că deja, până la această dată, au și apărut studii despre ele. Amintim indicațiile prețioase ale lui Mircea Seche din *Schiță de istorie a lexicografiei române*, voi. I., București, 1966, p. 20, privind numai dicționarul român-turc și turc-român, neglijând pe celelalte, și recentul studiu al lui Andrei Nestorescu, *Dicționarele lui Ienăchiță Văcărescu și limba română literară la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, apărut în *Studii de limbă literară și filologice* publicate de Institutul de lingvistică al Academiei R.S.R., București, 1969, p. 51–63.

Amândouă manuscrisele autografe, reprezintă două caiete groase cu coperti din carton presat și cu cotorul legat în piele. Sînt scrise cu cerneală neagră. Cerneala roșie a fost folosită doar pentru sublinierea unor grupuri de litere sau numerotarea altora. În toate cele patru dicționare a folosit alfabetul chirilic, chiar și pentru scrierea cuvintelor germane și turcești. Nici unul din dicționare nu e terminat.

Elaborarea acestor dicționare își are izvorul în dragostea lui Văcărescu pentru limba românească, în dorința pentru continua ei înflorire: „Nu se află vreun om care să adune termenii filozofici prin vreun dicționar, ca să poată tălmăci cu înlesnire cărțile de știință în limba românească și să nu mai puie în osteneală pă lăcuitorii acestor eparhii ce vor pohti să fie știutori de știință și de filosofie, ca să învețe altă limbă străină, întru care să le afle acestea”.

Elaborarea dicționarelor român-turc și turc-român trebuie pusă și în legătură cu dezvoltarea învățămîntului.

Dicționarele lui Ianache Văcărescu – după cum bine observă Andrei Nestorescu, *op. cit.*, p. 52 – sintetizează momentul cultural din țara noastră la sfârșitul secolului al XVIII-lea: pe de o parte, influență turcească, impusă de realitatea istorică a vremii, pe de alta, orientarea timidă către luminile civilizației moderne, occidentale.

Dicționarul german-român și cel turc-român sînt înșiruiți în ordine alfabetică, de termeni nemțești și turcești, pentru al căror corespondent în românește Văcărescu trimite la dicționarele român-german și român-turc. Aceasta înseamnă că de fapt ne aflăm în fața

unor liste de cuvinte care constituie un instrument de lucru pentru poet și erudit, realizat din dorința de a avea oricând la dispoziție cuvintele de care ar avea nevoie. Așa se explică sistemul folosit în orînduirea termenilor, în gruparea lor pe teme și subteme. La fiecare literă el aplică un număr considerabil de teme, și la fiecare temă un alt număr impresionant de subteme în care întrevădem diverse forme gramaticale pe care le îmbracă cuvîntul titlu.

Văcărescu însoțește unele cuvinte de explicații sinonimice. Astfel pentru:

- *marghilie* se dă ca explicație: *șărătlic, vicleșug* ;
- *marule* se dă ca explicație: *lăptuci lungi*;
- *marcă* se dă ca explicație: *semm*;
- *fată de mare* se dă ca explicație: *sirenă*.

În cuprinsul manuscriselor mai găsim și alte sinonime: pentru *alunecos*: *unsuros, virtos*; *anatema*: *blestemul*; *arunc*: *lepăd, zvîrlesc*; *ascultare*: *supunere*; *asud*: *mă nădușesc*; *adeverință*: *încredințare*; *boierie*: *dregătorie*; *cercetare*: *căutare*; *dezlegare*: *slobozenie*; *iscoadă*: *spion*; *jăfuiitor*: *răpitor*; *pojar*: *vărsat mic*; *slobod*: *văduv*; *varoar*: *mojic*; *vrăjit*: *fermecat* și multe altele.

Desprindem de aci preocupările poetului de a nota serii de cuvinte cu același înțeles, care să-i permită, în anumite situații, găsirea celei mai potrivite expresii.

În al doilea rînd materialul astfel prezentat constituie o bogăție lexicală excepțională, deoarece este o mărturie a părții celei mai vii din limba epocii, a vocabularului și a expresiilor din vorbirea zilnică, comună, deci populară. Lipsesc cu desăvîrșire arhaismele. Lipsesc chiar cuvintele turcești și neogrecești ce fac uneori neinteligibile și nelizibile multe fraze din primul volum al *Istoriei prea put* "micilor împărați othomani". A reținut din cuvintele turcești și grecești numai pe acelea care erau însușite de masa largă de vorbitori. Exemple de cuvinte turcești: *alai, catîr, cearșaf, chirie, chirigiu, cusur, dud, hazna, magazie, mahrama, ocaoa, odaie, samur, șaloari, tulpan, zarzăre, amanet, anterieu, bacșiș, basma, belea, cafea, cais, caldarîm, chef, cîntar, doveac, macat, murdar, mușteriu, pezevenchi, rachiu, tiptil, zaherea, zambilă, zor, zurba* și altele. Toate acestea fac parte și astăzi din fondul principal de cuvinte.

Exemple de cuvinte grecești: *agoniseală, dascăl, boboc, eparhie, fidea, folos, frică, hîrtie, ison, mînie, patimă, pedepsesc, piper, politicos, portocală, prisos, proaspăt, procopsesc, traistă, vopsea* și altele.

Prea puține cuvinte grecești, trecute în liste, nu se mai întrebunțează astăzi: *diiată, metahirisi, politie*.

Lexicul lui Văcărescu înregistrează vorbirea populară a graiului muntean cu toate particularitățile lui fonetice și morfologice. Cele mai multe din asemenea particularități s-au păstrat în vorbirea literară de astăzi.

În afară de materialul lexical românesc, tălmăcirile în limba germană prilejuiesc și ele interesante observații: scrie cum se pronunță, pentru unele dă sinonime. Citeva exemple:

- adormire – *ainșlafen (einschlafen)*
- an slobod – *frei iar (frei jahr)*
- așa – *ia, fraulich (ja, freilich)*
- basne – *merhen, fabel (Märchen, Fabel)*
- cercare – *prifung, verzuh (Prufung, Verzuh)*
- melanholie – *șvermut (Schwermut)*
- o sută – *hunder (hundert)*
- soare – *son și zone (Sonne)*.

Dicționarele probează că Văcărescu avea destule cunoștințe de limba germană. Are meritul alcătuirii celor dintii de acest fel în istoria lexicografiei române, lăsîndu-ne o moștenire prețioasă, minunat document de cunoaștere a limbii vii a epocii, a vocabularului și a expresiilor celor mai uzuale.

Ianache Vacar eseu – Istoric. Exilat la Nicopole din poruncă lui Mavrogheni, în 1788, Văcărescu începe să scrie, cum însuși mărturisește, o istorie pe scurt a împăraților otomani, de fapt o cronică, la care lucra încă în 1794, cînd reintrase în administrația țării. Cronică e concepută în două volume și poartă următorul titlu:

Istorie a prea puternicilor împărați othomani. Adunată și alcătuită pã scurtu dă dumnealui Iannache Văcar eseu, dicheofilax a bisericii cei mari a Răsăritului și spătar al Valahiei. Începîndu-se în vremea prea puternicului împăratu sultan Abdul Hamid I, lă văleatu Hîjretu 1202 și Mîntuitoriu 1788, în Nicopoli a Bulgariei, și s-a săvîrșitu în zilele prea puternicului împăratu sultan Selimu III, la văleatul 1794 și 1208 în luna lui șevalu.

Opera, rămasă neterminată, se păstrează în manuscris în Biblioteca Academiei R.S.R., sub nr. 2905 (tom. I) și 2906 (tomul II), cuprinzînd 277 pagini. A fost publicată doar de Al. Papiu-Ilarian, în *Tesauru de monumente istorice pentru România*, tom. II, București, 1863, în transcriere latinizantă.

Motivul alcătuirii cronicii. Primul volum începe cu un *Proimiori*, un fel de prefață, în care Văcărescu își exprimă în primul rând gândurile despre cronicari și despre scopul istoriei. Aruncând o privire spre trecut, el recunoaște că mulți dintre cei care au vrut să scrie *istorii*, mai ales acei care au râvnit să înnoiască cele scrise de alții mai înainte, „fiind îndăstulați cu darurile științei, ș-au împodobit condeiul cu înfrumusețate alcătuirii” care strălucesc atât prin stil (retoric), cât și prin „meșteșuguri grammaticești”. Prin asemenea scrieri ei au biruit lenea ce a cuprins pe mulți în citirea cărților și au așfătat pofta celor lăudați, îndemnându-i pe toți spre a citi și a se îndestula de „folosirile cele ce să nascu din istorii”.

Aci, în exil, fiind lipsit de „toate trecerile dă vreme cele veselitoare dă suflet” și mai ales fiind întristat la gândul că patria sa suferă, iar el negăsind deocamdată nici un mijloc care să-i aducă tămăduirea, a fost întrebat de unii cine a supus Bulgaria și Nicopole la sangeacul turcesc. A compus deci spre a lămuri pe necunoscuții întrebători „o adunare istorică, a prea puternicilor împărați othomani pă scurt alcătuită, arătând dă când și cu ce mijloc au luat această stăpînire începerea ei, și creșterea, și starea, și urmările celelalte pînă astăzi, ca prin scurtarea povestirii să poată afla fără multă osteneală vericine istoria othomaniceștii împărății”.

Mărturisește, de asemenea, că scrie ca să-și mîngie cu această osteneală „petrecerea vremii cei tulburate”.

Izvoarele. Pentru alcătuirea istoriei, în același *Proimion*, Văcărescu arată că a folosit numeroase izvoare turcești și creștine. Scriind o cronică despre turci, era firesc ca, în primul rând, să folosească izvoare turcești. El se dovedește a fi un adînc cunoscător al cronicilor turcești.

Cu cronicarii contemporani el se afla în bune relații.

În cuprinsul lucrării el citează pe Rașid în legătură cu evenimentele din 1711.

Unele informații cu privire la istoria turcilor le-a căpătat Văcărescu de la acel hogaș, de la care în anii copilăriei învățase turcește și, în timpul refugiului la Constantinopol după moartea tatălui său, cînd a învățat gramatica turcească de la Halii Hamid, și tot atunci limba persană și arabă. Cu acest Halii Hamid Pașa a păstrat legături pentru tot restul vieții, căci a jucat un rol politic însemnat.

Pentru chestiuni de *Coran*, el are legături cu vizirul Selim

Pretutindenii, în timpul exilului, a avut legături cu marii demnitari ai Porții.

Prin asemenea legături el era la curent cu politica turcească și cu cea europeană.

Unul „din cei mari” Hechin Pașa îl informa în martie 1788 cu privire la evenimentele turco-nemțești de la Dunăre.

Ca mare boier al țării, partizan al turcilor, bun diplomat și instruit, a fost folosit la diverse congrese și conferințe de pace. Cu acest prilej, este alături de alți demnitari și învățați turci, cu care întreține legături și face cunoștință cu o seamă de reprezentanți străini.

Un alt diplomat turc cu care Ianache Văcărescu se afla în bune relații și de la care se informa a fost un grec Atanasache Ipsilanti, primul medic al vizirului Mehmed Pașa, în timpul sultanului Gsman al III-lea.

Văcărescu avea preocupări pentru studiul istoriei și chiar pentru alcătuirea unei istorii a Țării Românești. Pentru aceasta el aduna orice carte, orice document, care aveau să-i folosească. La Istanbul fiind, ca și la Rodos, Adrianopole sau Nicopole, el copia, cheltuind bani grei, asemenea vechi „hatihumaiumvri”, într-o condică. După această condică păstrată de fiul său Alecu, Dionisie Fotino a scris un capitol întreg din volumul III al *Istoriei generale a Daciei*, intitulat *Adunarea vechilor hatihumaiumvri* (p. 216 — 223).

Merită amintite *Hatihumaiumul lui Baiazid I Ilâirim* din anul 1393 prin care țara noastră se obliga să plătească 3 000 bani, sau 500 lei de argint; *Hatihumaiumul lui Sultan Mehmet II* din anul 1460; *Firmanul lui Mehmet IV* despre boieri din anul 1663; *Firmanul lui Sultan Abdul Hamid către Nicolae Vodă Mavrogheni* pentru declararea războiului cu Rusia, din 1787, august 15.

Că intenționa să scrie și o istorie a Țării Românești o dovedește și faptul că pe marginea manuscrisului *Istoriei prea puternicilor împărați othomani* a însemnat toți voievozii care s-au perindat la conducerea țării de la Negru Vodă pînă în vremea sa. N-a avut vreme să încerce această osteneală, dar a ținut să înființeze în țara sa, după obiceiul turcilor, o Logofeție de obiceiuri, a cărei primă preocupare trebuia să fie *Istoria domnilor Valahiei*, adică adunarea tuturor letopiseșelor țării ce s-au scris după vremi de oameni cu știință „cu schimbările și prefacerile ei”, împreună cu cronologia

domnilor și ocîrmuitorilor, pe scurt, așa cum văzuse el la Constantinopol.

Izvoare europene. Pe lângă izvoare turcești, Văcărescu a folosit și izvoare creștine, adică izvoare ale învățaților europeni: „greci, latini, frânzezi și itali, dintru ale cărora istorii cu multă băgare de seamă iăcînd o adunare, arăt pă scurt toate cite ar putea da o idee pă deplin la cititori dă curgerea, starea și ocîrmuirea împărăților Othomani". Pe margine citează: „Nichifor, Zonara, Laonic, Leungravie, Ladvoat, Cantemir, Volter, Bușing" și alții. De observat e faptul că-i înșiră în ordinea în care au trăit și au scris.

Observăm că pentru același eveniment Văcărescu consultă mai multe izvoare, și turcești și europenești, printre care și pe Antonie Catiforos, preotul din Zante și profesor la școala greacă din Veneția în prima jumătate a veacului al XVIII-lea, care pe lângă *Gramatica greaca completă*, utilizată de Văcărescu pentru gramatica din 1787 a scris în limba italiană *Vita di Pietro il Grande, - imperator della Russia*, Veneția 1736, și pe care Văcărescu a folosit-o în scrierea operei sale istorice.

Deși este o cronică a sultanilor turci, *Istorie a prea puternicilor împărății othomani* nu este totuși o înșirare seacă de evenimente și sultani. Autorul folosește izypare scrise de unde se informează Știrile luate sînt verificate, confruntate, încît opera nu este o compilație, ci o prelucrare, iar autorul este de acord sau nu cu concluziile trase de fiecare din autorii folosiți. Se observă că Văcărescu are preocupări pentru istorie, nu din momentul cînd a fost exilat la Nicopole și Rodos, ci încă din anii de studii, probabil la Veneția. Așa se explică faptul că avea la îndemînă o seamă de opere, unele apărute cu veacuri înainte, în special ale cronicarilor bizantini și pe care nu-i putea găsi decît în bibliotecile din Italia și la Constantinopole. De asemenea, e de reținut și faptul că Văcărescu era la curent cu întreaga istorie a epocii sale, cu tot ce s-a scris în veacul său. El a studiat nu numai opere care priveau în mod special istoria turcilor, ci și orice operă atingătoare de istoria turcească în limbile europene: franceză, italiană, germană, greacă, Cînd el însuși este actor pe scena istoriei, nu i-au mai trebuit izvoare, căci toate au fost înscrise în inima sa. Opera devine o amintire și din acei momente este mai apropiată de literatură decît de istorie.

Dintre toate izvoarele folosite, pare că opera lui Cantemir i-a servit nu numai pentru completarea sau confruntarea știrilor, ci chiar pentru tehnica lucrării în sine.

Opera lui Cantemir *Istoria imperiului otoman* este împărțită în două volume (părți). Prima parte are o prefață în care autorul ne vorbește despre Măhomed, despre numele și nașionea turcilor, despre originea familiei otomane, genealogia familiei otomane, după care desfășoară firul istoriei de la anul 1300 pînă la asediul Vienei în 1683, adică de la domnia lui Osman pînă la domnia lui Muhammed IV. Partea a doua cuprinde evenimentele de la 1683 pînă la 1712, adică de la Muhammed IV, pînă la Ahmed III. Această ultimă parte are mai mult caracter memorial, de vreme ce autorul a trăit sau a luat parte el însuși la evenimente.

Prima parte cuprinde creșterea Imperiului turcesc și e dispusă în trei părți. Pentru fiecare sultan face un fel de monografie pe care o intitulează, de exemplu *Istoria domniei lui Othman sau Osman I*, fondatorul imperiului otoman: *Istoria domniei lui Orchan*, al doilea împărat al turcilor etc. Astfel, împărății turci poartă un număr de ordine.

Același lucru îl găsim și în opera lui Văcărescu. După *Proimion*, în care arată ce l-a determinat să scrie istoria și izvoarele folosite, se ocupă pe scurt cu viața lui Mahomed, ne dă lămuriri despre *Coran*, ajunge la același an 1300, an cu care începe împărăția turcească, și apoi deapănă firul istoriei sultanilor sub titlul, de exemplu *împărăția lui sultan Osman I*, de subtitlul căruia, pe margine, pune numărul 1, apoi *împărăția lui sultan Orhan I*, sub care pune pe margine numărul 2 și tot astfel mai departe. Numerotația și titlurile corespund cu cele date de Cantemir. Și la unul și la altul, domnia fiecărui sultan se încheie cu o caracterizare; în plus, Văcărescu adaugă versuri pentru fiecare sultan, scrise cu mîna sa, spre deosebire de textul propriu-zis scris de copist.

Prima parte ține la Cantemir pînă la 1683, an de la care începe, după concepția sa, declinul puterii turcești, iar partea a doua povestește fapte pînă la 1712, pe care însuși le-a trăit.

La Văcărescu, primul volum merge pînă la 1730 și este o cronologie a sultanilor, iar în volumul al doilea, care începe cu acest an, fără a întrerupe firul cronologic, rie dă amănunte despre propria sa viață. În plus, față de Cantemir, Văcărescu face pe marginea manuscrisului său o cronologie a tuturor domnilor Țării Românești, mari și mici, fără a intra în context sau să aibe legături războinice eu sultanul contemporan lor. Aceasta înseamnă că scriitorul n-a neglijat istoria țării sale, că avea intenția chiar să o scrie.

Primul volum al istoriei otomane cuprinde pe scurt domnia, a 23 sultani. Este volumul în care folosește izvoare istorice turcești și străine pe care le interpretează, dînd unitate întregii povestiri. Dacă la începutul volumului, la începutul istoriei otomane, introduce și momente din istoria provinciilor românești, pe măsură ce anii înaintează evenimentele din țara noastră, în special lupta pentru scuturarea jugului, sînt tot mai mult absente. Aceasta se datorește faptului că el a scris cronică în timpul exilului și era preocupat pentru cîștigarea prieteniei turcești ca să poată unelti împotriva lui Nicolae Mavrogheni. Cronică astfel alcătuită constituia o dovadă a atașamentului său față de turci, prin intermediul căreia trebuia să cîștige bunăvoința înaltului devlet. Din această pricină nu putea vorbi nici despre Mihai Viteazul, nici despre Brîncoveanu. A trecut sub tăcere pe strămoșul său Pătrașcu, unul din vitejii lui Mihai Viteazul despre care vorbește în gramatică, pe bunicul său Ianache Văcărescu – omul de credință al lui C. Brîncoveanu, buna sa rudă. Trece sub tăcere pe Dimitrie Cantemir, cel care încercase să scape țara de turci, cu ajutorul rușilor. Cîtă rețineră pentru atingerăa unui scop!

Dacă în gramatică nu există pagină în care să nu găsim cuvîntul patrie, sau să nu se înțeleagă că scrie din iubire fierbinte față de patrie, în primul volum al cronicii turcești aceasta lipsește. Autorul este rece, se abține de la orice comentariu.

„Istoria” pe care o povestește este ea însăși o dramă. Cei mai mulți viziri și sultani au sfîrșit uciși sau în închisoare și mai toți tineri, în jur de 50 de ani. Chiar viața autorului este adesea în primejdie. Totuși, gîndul la țara lui se manifestă prin scrierea versurilor la sfîrșitul fiecărei domnii. În gramatică ne arătase că limba românească este aptă și pentru versuri, creînd ad-hoc diverse modele de versuri. Reia acum în cronică turcească această idee și alcătuieste 28 de strofe în primul volum, variate ca fond, formă și mărime, ceea ce dovedește că nu l-a preocupat atît sultanul, cît un nou tip de vers în care să mlădieze limba noastră românească.

Dacă n-a vorbit, sau n-a putut vorbi, despre marii voievozi români ce au stat scut țării și au pierit pentru libertatea ei, și-a permis să vorbească, să-și exprime entuziasmul față de orice conducător de popoare cu care turcii s-au aflat în luptă. Are, de exemplu, cuvinte de laudă pentru Tamerlan, cel care l-a învins pe Baiazid I Ildirim și l-a închis într-o colivie de fier.

Pentru Văcărescu, Petru I, țarul rușilor, și Carol al XII-lea, regele Suediei, erau cei mai mari principii ai întregii Europe, la începutul veacului al XVIII-lea,

Primul volum dezvăluie însă, și o altă latură a lui Văcărescu: dragostea și admirația pentru iscusiții diplomați ai timpului. Unul dintre aceștia și cel dintîi este Panaiotache, prin intermediul căruia s-a luat de către turci, în 1669, cetatea Candia.

Are cuvinte de laudă mai ales pentru Alexandru Mavrocordat „ce atunci se afla și mare tergiman al divanului împărătesc”.

Și Văcărescu stăruie pe larg, ca unuia ce i-au plăcut actele diplomatice, asupra activității vestitului tergiman, încît cronică se apropie tot mai mult de literatură împletind vorbirea directă a personajelor cu nararea sa.

Volumul al doilea (p. 132 – 277 ale manuscrisului 290) cuprinde domnia a cinci sultani: Mahmud I (1730– 1754); Osman III (1754- 1757); Mustafa III (1757- 1773); Abdul Hamid I (1773- 1789); și Selim III (1789-1807). Numai pentru primii trei a mai alcătuit versuri. Pentru Abdul Hamid a lăsat loc liber, iar domnia lui Selim n-a apucat s-o termine – s-a oprit la 1791.

Diviziunea materiei în cele două volume nu este întâmplătoare. În primul volum depanase firul istoriei turcești pînă la 1730 bazat pe izvoare. Al doilea volum se deschide cu domnia sultanului Mahmud I, în timpul căruia el însuși a văzut lumina zilei.

înseamnă că, respectînd cronologia sultanilor turci, opera va avea cu totul alt caracter. Din timpul sultanului Mahmud, Văcărescu trăiește evenimentele. De la o vreme ia parte activă la desfășurarea lor, pătrunde în culisele diplomației otomane și în viața internațională. Dacă primul volum este într-adevăr o istorie a împăraților otomani, volumul al doilea este mai degrabă o istorie a Țării Românești, în legăturile ei cu Poarta și în cele din urmă un memoriu al vieții și activității autorului. Găsim deci aci o bogată informație cu privire la istoria patriei și la viața sa personală, date pe care cu greu le-am fi putut cunoaște.

Pe măsură ce acțiunea se concentrează în jurul persoanei sale narațiunea devine vie, atrăgătoare, reconfortantă, frazele nu mai sînt reci, ci cîștigă forță și culoare. Se dezvăluie astfel talentul de povestitor. Prin aceasta el deschide în literatura română genul amintirilor diplomatice. Amintim, spre exemplificare, audiența la împăratul Josif II. Este o pagină rară în istoria diplomației roma-

nești. între actele diplomatice ale lui Miron Costin, narate de Neculce, ale lui Nicolae Milescu spătarul, și ale poetului Vasile Alecsandri la curtea împăratului Franței, în secolul al XIX-lea, un, mărgăritar prețios ni-l oferă nu numai rezultatul obținut de Văcărescu, dar și talentul cu care ne-a înfățișat misiunea sa, făcându-ne să creștem ca nație în fața împăratului Austriei. De aceea nu e de mirare că mai bine de două ceasuri luminatul împărat s-a întreținut cu Văcărescu despre Valahia și obiceiurile ei și apoi s-a îngrijit de pașapoartele de care diplomatul avea nevoie la întoarcerea în țară.

Dacă primul volum privește, din punct de vedere istoric, numai pe turci, volumul al doilea, din contră, cuprinde o sursă de indicații prețioase asupra Valahiei, la a cărei istorie a luat parte activă Iana-che Văcărescu.

Limba și stilul. Tratând istoria împăraților otomani, și mai ales trăind într-o epocă în care influența turcească se face tot mai mult simțită în țările noastre, era firesc ca Văcărescu să folosească un limbaj adecvat, mai ales când acesta se referă la administrație, la termenii militari sau diplomatici.

La Văcărescu găsim cu atât mai multe cuvinte turcești, cu cât el scrie o istorie turcească, a ocupat funcții administrative și mereu a fost în contact cu cercurile politice turcești.

întreaga operă e plină de cuvinte turcești. Nefiind tipărită în timpul vieții autorului, cuvintele turcești introduse de Văcărescu în text au rămas înmormintate aci. Cele mai multe au dispărut și din scrierile altor autori contemporani, odată cu încetarea influenței turcești. N-au pătruns în popor, n-au avut circulație largă. Din mulțimea cuvintelor turcești n-au rămas decît prea puține. Nici unul nu se referă la organizarea politică, administrativă sau militară. Au rămas numai acele *cuvinte care* pătrunseseră de mult în limba populară. Ele se păstrează și astăzi: *hambar, bacșiș, bas, beș-leagă, cadiu, cafeana, cilibiu, cucă, calcan, calabalic, Ceauș (în nume proprii), conac, cherestea, divan, geamie, hain, hasna, hoge, iatac, marifet (azi marafet), musafir, ortac, ordie, perdea, surghiun. șah, tacim, taraf, tain, tiptil, vechil, zorba (și- zurbă), ziafet (și ziafet).*

Paralel cu influența turcească s-a exercitat și influența grecească. Aceasta atinge punctul ei culminant în epoca fanariotă. La Văcărescu, vocabularul grec nu se referă prea mult la administrație sau la viața politică și militară, ci cuprinde cuvinte *folosite zilnic* în vorbirea curentă și în toate domeniile. Să nu uităm că

cele trei soții ale lui erau prințese grecești și că vorbea grecește cu domnitorii, iar perioada în care el a trăit era o perioadă de intensă influență grecească.

în majoritatea lor, cuvintele neogrecești au avut o circulație limitată la curțile boierești, la cancelaria domnească, la funcționari, la școală. Aceasta înseamnă că au avut un caracter oficial și savant în același timp. De aceea și ele au dispărut în cea mai mare parte odată cu încetarea influenței grecești la noi. Astăzi, chiar un om .cult dacă își apleacă cu căldură ochii spre cărțile din această epocă nu înțelege dacă nu folosește dicționarul.

Din lexicul neogrec folosit de Văcărescu își mai găsesc astăzi .o rară întrebuintare, în anumite sectoare de activitate, doar cuvintele: *chiverniseală, catastih, etică, eparhie, epitrop, eclipsă, epigramă, heretisi, hărăzi, economisi, monedă, scop, stenahorie, stratagemă, procopseală (și procopseală), mărgăritar, mister, ipodrom, apostat.*

De vreme ce și-a făcut studiile în limba italiană, de vreme ce aceasta era limba folosită de el în relațiile și misiunile diplomatice, de vreme ce chiar domnitorul său favorit Alexandru Ipsilanti corespundea tot în italiană, era firesc ca în vorbirea istoricului nostru să fi pătruns numeroase cuvinte de origină italiană.

Chiar dacă scrie o istorie a turcilor, chiar dacă se declară partizan al acestora, și folosește un lexic turc atât de frecvent, dar tot mai neînțeles astăzi, gândul lui este totuși spre modernizarea limbii române. O îmbogățește introducînd o mulțime de termeni din limba italiană sau franceză.

Urmărind „creșterea limbii românești”, prin adaptarea de cuvinte noi din limbile romanice apusene, limbile surori, el este promotorul realităților noi pentru care româna timpului nu avea încă .denumiri.!

E de observat că multe din cuvintele italiene folosite de Văcărescu se păstrează și astăzi în limbă, fie în cea literară, fie în cea vorbită: *asalt, aliat, asediu, alianță, amor, audiență, azil, analogie, arhivă, bătălie, bilet, condiție, congres, conte, coroană, ceremonie, consilier, clemență, consiliu, curier, corespondență, comandă, economie, deputat, dohtor, disgrațiat, erou, eroină, exercițiu, elocvență, excelență, favoare, garanție, garant, general, interes, încorona, locotenent, media tor, ocazie, olentă, parolă, pretenție, plenipotență, patron, pompă, provincie, protecție, protector, pașaport, rang, repaOs, secretar, succesor, ștafetă, tabacheră, trădător, tratat, triumf, vițiu și multe altele*

Pentru Văcărescu, William al Angliei este Gulielm; Ludovic, al Franței – Luigi. După moda italiană scrie „Casa de Austria”. Numele planetelor sînt italiene: *Saturn, Giove, Marte, Mercuriu, Venere* și nu grecești cum era de așteptat. Numele zeilor sînt, de asemenea, italiene *Minerva, Marte*. Pentru a denumi fenomenele naturii care se manifestă ca o forță puternică, el nu întrebuițează termenul din limba slavă *stihie*, provenit din limba greacă, ci pe cel de origine latină – *elementum*, prin filieră italiană, „elementurile” și dă ca exemplu *ira* (it. *ira* = mînie, furie, provenit din lat. *ira-irae*). Chiar și *virtute* și *vițiu* și numele tuturor *virtuților* și *viciilor* sînt tot de origine italiană.

Unele toponime sînt italianizate: în loc de Cosova, el scrie *Casovia*, apoi *Magnisia*. Țările române sînt denumite ca în limba italiană – *Moldavia, Valachia*. Orașul Viena e scris totdeauna ca-n italiană cu nn – *Vienna*.

Influența italiană se resimte și în morfologia verbelor. Nu numai că împrumută din italiană pe *dichiarare* (a declara), dar îi păstrează forma și la perfectul simplu: „Deci intrară cu *toții* în Ardeal pe munții Țării Rumânești și bătură pe Haizler ghegeneral, *dicherară* (*dichiararono*) pă Techeli domn” (p. 111).

Același lucru despre verbul *a împatroni* inexistent în limba română, dar împrumutat din limba italiană cu formă și conținut. „Trecu Dunărea și ordia. . . și dă unde și să nădăjduia și să cuvenea să ia turcii stăpînirea în Polonia să *împatroniră* (*impadronirono*) rușii și dă Moldavia și dă Valachia” (vezi și Romiro Ortiz), *Per lan storia della cultura italiana in Rumania*, București, Editura C. Sfetea* 1916, p. 233-234).

De reținut, așadar, e faptul că neologismele italiene își păstrează și conținutul și forma. Peste un sfert de veac, Ion Eliade Rădulescu va legifera în prefața gramaticii sale împrumuturile din limbile romanice cu deosebirea că va cere adaptarea la specificul limbii românești. Oricum, Văcărescu este precursorul curentului italianist în limba română.

Văcărescu era cunoscător și al limbii franceze. Voltaire era unul din favoriții săi, pentru care are sentimente de admirație. Era firesc să introducă și neologisme franceze. Acestea sînt totuși puține, dacă ne referim la faptul că Văcărescu obișnuia să *păstreze* și forma cuvintelor. Astfel sînt franțuzești: *assemblee* (*assemblee*) = adunare; *ambasador* (fr. *ambassadeur*, it. *ambasciatore*); *neutralite arme*; *cloșuri* (*cloche*); *elector* (*electeur*); *garnizon* (*garnison* – garnizoană unitate militară); *un dejur șambelan* (fr. *chambelan*, it. *ciambellano*)

E de reținut că și numele autorului *Enriadii* îl scrie cum se pronunță „Volter”, ca și pe al ambasadorului „Șatoniof”.

Găsim și cuvinte germane, puține la număr: *canțilaria*, care se poate explica și prin italianul *cancellaria*, dar și prin germanul *kanzellariat*; *canghelariu* (germ. *kanzelaru*, it. *cancelliere*); *canțelisi* (germ. *kanzelist*); *loagher* (*lager*).

Întîlnim și cîteva cuvinte rusești: *comandir, armie, polc*. Nu e de mirare dacă întîlnim și cuvinte maghiare: *bișug* (*boseg*); *catane* (*katona*); *gazdă* (*gazda*); *hotar* (*hatâr*); *husar* (*huszar*).

Nu lipsesc nici cuvinte vechi slave: *capîște, a poftori, a popri, zapis*.

Ca o concluzie, limba scrierii istorice a lui Văcărescu, care are la bază vorbirea populară, este presărată, împestrițată, peticită, cum spune N. Iorga, cu cuvinte grecești și turcești, după moda zilei, cu cuvinte vechi slave, încetățenite de multă vreme, dar și împrăștiată cu elemente noi, cu precădere din limbile romanice și mai ales din limba italiană. Aceasta ni-l arată pe Văcărescu ca fiind omul zilei, omul epocii, omul care-și dă seama de realitatea vieții și scrutează viitorul. Contribuie, chiar și sub forma aceasta la rededeptarea națională, la modernizarea limbii literare.

Autorul folosește un stil oral. Aceasta se observă nu numai în volumul al doilea, cînd autorul povestește fapte și întîmplări trăite și cînd își destăinuie gîndurile și sentimentele, dar și în volumul întîi, unde redă fapte de mult trecute. Citind orice pagină ai impresia că participă cu trup și suflet la evenimente. La aceasta contribuie îndeosebi frecvența gerunziului, folosirea perfectului simplu în nararea faptelor – trăsătură caracteristică lui Bălcescu în *România supt Mihai Voievod Viteazul*.

Alteori, forma contrasă a perfectului simplu dă iuțeală acțiunii: „După ce *ajunsem* la lazaret și *mersem* în Brașov, episcopul, banul și eu *făcum* multă silință spre a-i face să se întoarcă (beizadelele lui Ipsilanti – n.n.) și *nu întîmpinăm* lesnirea”.

Materialul memorialistic referitor la viața autorului și știrile despre Țara Românească la sfîrșitul veacului al XVIII-lea constituie un moment remarcabil în dezvoltarea prozei noastre, interesînd în egală măsură și pe istoricul dornic să cunoască aspecte din epoca fanariotă, dar și pe literatul preocupat să cunoască realitatea vieții oglindită în imagini pitorești, ca și pe lingvistul preocupat de evoluția faptelor de limbă de-a lungul vremii.

Poezia. Văcărescu a scris poezii ocazionale, deci datate sau legate de anumite evenimente, și poezii erotice, fără dată. Din prima categorie fac parte poeziile religioase publicate în diferite cărți de cult, versuri la stema țării, versurile ilustrative publicate în gramatica din 1787, versuri scrise între 1788 și 1794 închinatelor sultanilor turci și cuprinse în *Istorie a prea puternicilor împărați othomani*, versuri închinatelor Sfintei Fecioare în 1795, cu prilejul nașterii fiului său Iordache, versuri cu prilejul ridicării unor cișmele în București, de către domnitorul Alexandru Moruzi.¹

Poeziile erotice sînt exprimări spontane ale unor sentimente de dragoste prilejuite, poate, de „lumeștile petreceri” și de desfăștările de care a avut mai totdeauna parte. Un loc important, ca o încununare a activității sale poetice îl ocupă testamentul literar, cel dintîi de acest fel din literatura noastră.

Ca poet, Ianache Văcărescu se deosebește fundamental de toți contemporanii săi: el nu e un om simplu, nici un funcționar mărunț, ci un om cult, un erudit în puterea cuvîntului, cunoscător al multor limbi și al regulilor gramaticale ale acestora, al istoriei și al poeziei* universale. Cunoaște poezia clasică greacă (Aristofan, Hesiod, Euripid, Homer) și latină (Ovidiu, Vergiliu), cunoaște literatura franceză (Voltaire), italiană (Tasso, Ariosto, Petrarca, Metastasio), spaniolă și germană. Acest orizont poetic ne este mărturisit chiar de el în capitolul *Pîntru poetică* din gramatica sa.

La aceasta se adaugă cunoașterea poeziei populare românești, sensibilitatea deosebită și talentul poetic care au dat viață sentimentelor sale intime în versuri ce-l așează printre primii noștri: poeți moderni.

Poezia ocazionala. Cea dintîi mențiune ca poet, în limba greacă, datează din 1771. *Bibliografia românească veche*, tomul II (1716 – 1800) înregistrează (la p. 200 – 201) sub numărul 379 *Slujba Sfîntului Alexandru, arhiepiscopul Constantinoplei*, apărută la Veneția în 1771, în grecește. Din titlu aflăm că lucrarea a fost întocmită în 1767 la cererea domnitorului Alexandru Scarlat Ghica, revăzută, de patriarhul Ierusalimului, Efrem, mitropolit al Țării Românești fiind Grigorie. S-a tipărit „cu osîrdia și îngrijirea prea cinstului

¹ în ce privește poema *Trîmbița românească* (1769), atribuită greșit lui Ianache Văcărescu, vezi Ariadna Camariano-Cioran, *Despre poema, patriotică antiotomană Trîmbița românească*, în *Studii, și materiale de istorie medie*, Voi. II, București 1957, p. 457-464.

și prea nobilului boier din Valahia domnul Ioan Văcărescu, mare vistier și mare dicheofilax al bisericii celei mari a tronului patriarhal apostolic din Constantinopol” în tipografia lui Nicolae Glichî, grec •din Ianina.

„Slujba” cuprinde cîteva poezii religioase, unele alcătuite de Ianache Văcărescu, altele de Nicolae Velara și alții. De aci desprindem trei lucruri importante: la 1767 Văcărescu făcea versuri, •că acestea erau în limba greacă, limba epocii sale, și că aveau caracter religios.

Cele opt modele de versuri din gramatică nu pot fi considerate decît versuri create ad-hoc și nu pot fi apreciate decît ținînd seama •de context și de intenția gramaticului de a dovedi că limba română este aptă și pentru exprimarea în versuri.¹

în *Istorie a prea puternicilor împărați othomani*, el introduce 29 strofe, totalizînd 151 versuri.

Al. Piru, nu le neagă valoarea, subliniînd că ele „trebuie apreciate în context”.

Aceste versuri nu pot fi înțelese decît în strînsă legătură cu textul. Pentru cititor, ca și pentru orice cercetător, luate izolat, strofele nu atestă decît încercări de versificație, de punere în versuri a unor idei care nu totdeauna par clar exprimate. Cine citește însă cu atenție textul, în proză, își dă seama că versurile au un anumit conținut și ilustrează contribuția respectivului sultan în mesurii istoriei.

Aci, Văcărescu n-a scris un singur fel de vers, ne referim la măsură, nici folosînd un singur fel de ritm și nici chiar numai rima pereche cum am fi tentați să credem. În unele strofe folosește versuri lungi în altele scurte; altele sînt combinații simetrice de versuri lungi și scurte.

Dedesubtul acestor forme de versificație sîntem tentați să vedem dorința aceluiași teoretician ai versurilor din *Observații* de a mlădia limba română, de a o face aptă vorbirii poetice. Sigur nu-l putem compara cu un Alecsandri, cu atît mai mult cu Eminescu, în ce privește măiestria artistică a versului, Văcărescu este însă un pionier al versului românesc diis la desăvîrșire de urmași.

iambice!-v™ JuSu^SS Yt T f™ ' u t r o b a i c e *
București, m&kt£otm\!?!™wⁿ u t o r i a v e r s u l u i r o m â n ^

în *Catavasierul* din 1793, găsim 10 versuri sub stema țării închinată lui Alexandru Moruzi și atribuite lui Ianache Văcărescu.

Din iulie 1795 datează trei poezii, cunoscute sub numele de *Molifte* către Sfânta Fecioară.

Poeziile își au izvorul în evenimente de familie. Domnița Ecaterina era în durerile nașterii. Tot atunci izbucnește ciuma (14 septembrie 1795). De teamă că aceasta cuprinde întreaga casă și mai ales pe domniță și pe noul născut – Iordache –, poetul, după ce și-a luat toate măsurile preventive, „alcătuieste singur” cele trei *Molifte* adresate Fecioarei, după cum mărturisește logofătul de vistierie D., martor al întâmplării.¹

N. Tcaciuc-Albu (în studiul său *Ienăchiță Văcărescu. Viața – opera, influențele străine*) alătură celei de a doua *Molifte* două paralele lirice germane: *Abendlied* și *In Krankheit* de Christian Gellert, spre care ipoteza comparatistă duce la identitate.

A treia *Moliftă* este de „mulțămită”. În timp ce a doua *Moliftă* este scrisă în 12 strofe a trei versuri fiecare, în măsura versurilor populare, a treia poezie e scrisă ca și cea dintâi în distihuri și cuprinde în final o strofă din 12 versuri lungi, în care, ca mare dicheofilax, își exprimă credința în divinitate.

La începutul lui iulie 1795, Văcărescu alcătuieste *Stihuri la Ceșmeaua dă la Cotrânceni* construită de Moruzi și căruia îi aduce urc imn de slavă. Probabil că versurile i-au fost cerute, din această cauză sînt reci.

În 1796, Moruzi construiește încă două cișmele în Tîrgul-de-Afară. Îi cere lui Văcărescu din nou versuri pentru ele, ca să-și facă numele nemuritor. Versurile astfel poruncite, sînt și mai slabe.

Asemenea poezii n-au decît valoare documentară. Ele se referă la anumite momente din viața domnului, și în genere sînt lipsite de sentiment, și de suflu poetic.

Poezia erotică. Adevărata valoare poetică trebuie s-o căutăm în poezia erotică. Prin ea Ianache Văcărescu este socotit primul poet modern din literatura noastră.

1 Pentru cele trei *Molifte* și mărturia logofătului D., vezi N. Iorga, „Versuri nouă ale lui Ienăchițe Văcărescu”, în *An. Ac. Rom.*, seria II. t. XXXV (1912-1913), București, 1913, p. 165-173.

Cea dintâi este *Amărîtă turturea*. Poetul descrie jalea unei turturele căreia i-a pierit soția. Nimic din natură nu o poate înveseli: nici flori, „nici liveze, nici pădurea verde”. Zboară mereu, pînă cade obosită și atunci numai pe ramură uscată se odihnește. Nu bea apă limpede niciodată. Dorindu-și moartea, bea numai apă turbure, iar cînd vede vînătorul „Acolo o duce dorul, / Ca s-o vază, s-o lovească, / Să nu se mai pedepsească”. În final, poetul compară jalea adîncă a sărmanei turturele cu propria sa durere.

Această poezie a stîrnit numeroase discuții, dezvoltîndu-se în jurul ei o întreagă bibliografie.

Alexandru Odobescu, cel dintâi biograf al lui Văcărescu, o 'consideră poezie originală inspirată din durerea nemărginită ce l-a cuprins pe poet la moartea uneia dintre soții.

Hasdeu (*Cuvente den bătrîni*, II, 1879, p. 442 – 444) consideră poezia un diamant poporan și motivul ei se află în literatura tuturor popoarelor. Motivul turturelei se găsește și în *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*, dar socotea că Neagoe a transpus în proză cîntecul popular *Amărîtă turturea* pe care-l valorifică și Văcărescu.

Ramiro Ortiz în *Per la storia della cultura italiana în Rumania*, București, 1916, p. 229, emite părerea că Văcărescu a cunoscut direct literatura populară italiană și a găsit aci motivul poeziei «ale.

Ariadna Camariano în studiul *Influența poeziei lirice neogrețești asupra celei românești*, București, 1935, p. 314, susține că motivul turturelei este universal, că se găsește în literatura populară, de unde l-a luat și Văcărescu adăugînd în final două strofe care îi aparțin pînă la un punct, dar și acestea sînt luate dintr-o poezie neogreacă publicată de Atanasie Psalidas în *Efectele amorului*, Viena, 1792.

Ovid Densusianu o socotește de inspirație populară, luată de Văcărescu de la lăutari (*Literatura română modernă*, I, București, 1920, p. 95, 175, 184-186). Moses Gaster a arătat că motivul turturelei se găsește în *Fisiolog* și de aci a trecut în *Învățăturile lui Neagoe*. N. Cartoian îl găsește în textul *Albinușei*, identic cu variantele culese de G. Dem. Teodorescu și de Simeon Florea Marian.

Sintetizând cercetările, Al. Piru consideră că tema poeziei a fost pusă în circulație de *Bestiariile* medievale de unde a trecut și în literatura noastră. Socotește totuși că modelul folosit de Văcărescu a fost o poezie din culegerea lui Psalidas, din 1792, așa cum a susținut Ariadna Camariano.

Argumentele aduse că *Amăritâ turturea* ar fi o traducere a poeziei anonime neogrecești nu par convingătoare. În 1792, Atanasie Psalidas trăia la București și îi era cunoscut lui Văcărescu. Dacă Văcărescu a scris poezia după 1792, nu se poate justifica tăria sentimentului exprimat, mai ales că finalul poeziei nu consună cu aspecte ale vieții sale. La data respectivă el era căsătorit pentru a treia oară, se gândea chiar la dragostea soției domnitorului căreia i-a făcut o poezie în al cărui acrostih putem citi *Zoico mor*. Nu era deci vădov și nici nu se gândea la moarte. Rezultă că poezia sa a fost alcătuită înaintea textului grecesc și anume în 1780, cu prilejul morții primei sale soții.

Poezia lui Văcărescu, odată făcută, a trecut în mase și a fost cîntată de unii și alții, poate chiar și de lăutari. Ea a fost culesă mai târziu de germanul *Vater* și introdusă apoi de B. Whyte în scrierea *Histoire des langues romanes*, tom. I, apărut în 1841, ca model de limbă românească.

Nu este exclus deci ca *Amăritâ turturea* să fi fost tradusă și în limba greacă curînd după alcătuirea ei în limba română; poate chiar de Văcărescu – care alcătuiască poezii în limba greacă încă din 1771, avînd deci o experiență poetică – și copiată în acele „*mișmașuri*” care circulau atunci prin București. Psalidas o publică astfel în limba greacă, anonimă și fără vreo mențiune că e populară sau aparține vreunui grec sau român.

Am arătat mai sus că primele sale poezii de natură religioasă, au fost publicate la Veneția în 1771, în limba greacă în lucrarea *Slujba Sfîntului Alexandru*.

Tot în limba greacă scrie între altele și un cîntec intitulat *Me âstihiais polemo*, pe care un călător francez Pierre-Augustin Guys. (1720– 1799) contemporan cu Văcărescu, îl publică în 1771 la Paris: în opera sa *Voyage litteraire de la Grece ou Lettres sur les grecs anciens et modernes, avec une Parallele de Uurs mceurs*.

Guys dădea alături de textul grec și traducerea franceză întuiîndu-1 *Cîntec al lui Ienăchiță*, pe care mai târziu Jacov-Levi Salomo Bartholdy (1779– 1825) îl va traduce în limba germană și-1 va publica

în 1805 în volumul *Bruchstücke zur näheren henntniss des heutigen~Griechenlandcs, gesammelt auf einer Reise im Jahre 1803 – 1804..* Berlin, in der Realschulbuchhandlung, 1805. Apoi va fi tradus în limba franceză în 1807 – *Voyage en Grece fait dans les annees 1803'-et 1804*, traduit de l'allemand par A du C. . ., Paris, 1807.

Manuscrisul original al poeziei ajunsese în posesia orientalistului J. A. Buchon. Acesta l-a împrumutat lui L. J. Nepomucene Lemerrier, care l-a tradus din nou în limba franceză și l-a publicat în volumul al doilea al culegerii sale, *Chants heroique des montagnards et matelots grecs*, Paris, 1825.

Amănunte despre acest cîntec grecesc al lui Văcărescu ca și despre traducătorii lui găsim la N. A. Gheorghiu, *Ienăchiță Văcărescu popularizat în apus*, publicat în *Viața românească*, anul XXXI, nr. 12, decembrie 1939, p. 43 – 57. Tot aci găsim și textul grecesc ca și toate traducerile în limba franceză și germană făcute între 1771 și 1825.

Rezultă deci că Văcărescu debutase de mult ca poet în limba greacă și nu este exclus – cum socotește și D. Popovici în *op. cit.*, p. 377 că *Amăritâ turturea* și versiunea greacă din *Efectele amorului* a lui Psalidas să aibe un izvor comun, sau să fie datorate amîndouă aceluiași autor – Ianache Văcărescu,

N. Tcaciuc-Albu, în studiul amintit, propune, în legătură cu *Amăritâ turturea*, întîlnirea cu fabula lui Gottlich Konrad Pfeffel – *Die Turteltaube und der Papagei*, apărută posterior baladei cu temă similară *Der Wanderer und die Turteltaube (1155)* de Wilhelm Ludwig Gleim, pe care deopotrivă le-ar fi putut cunoaște Văcărescu prin preceptorul său neamț Weber. Tot de la Weber, presupune autorul, ar fi învățat Văcărescu să compună și versuri.

Alți cercetători – în primul rînd Ovid Densusianu, consideră poezia nu numai de inspirație populară, dar și finalul este alcătuit de poet după modelul lăutarilor. E vorba de acea interjecție *oh* pe care o găsim adesea în poezia populară transmisă prin lăutari.

Păreră că *Amăritâ turturea* este inspirată în întregime din poezia populară, că și finalul aparține lăutarilor a fost susținută și de N. Andrieș în articolul: *Ienăchiță Văcărescu. Originea populară a două poezii : „Amăritâ turturea” și „Spune inimioară, spune”*, în *Revista critică*, VI, 1932, p. 122– 124, pornind de la prelucrarea lui Anton Pann.

în genere, poeziile de dragoste, circulînd, erau cîntate și de lăutari. De ia lăutari, orice poezie de dragoste ajungea în „mișma-

suri". Oamenii care le auzeau și căroră le plăceau, le însemnau și apoi le transcriau în condică. Chiar dacă nu le notau după lăutari, ei le căutau printre manuscrisele prietenilor, îndemnând tot de la cîntec venea. De aci, poeziile iarăși își luau zborul în lume și în viață, prin farmecul rostirii sau al incantației melodice. Conținutul lor se reinnoia fără odihnă, pînă cînd ieșirea din modă le arunca, pentru cîtva timp, sau pentru totdeauna, în vălul uitării.

Poezia lui Ianache Văcărescu a urmat această cale. A fost culeasă de Anton Pann și ea conține modificările pe care timpul și oamenii le-au făcut. A fost publicată – anonim – în *Spitalul amorului*, 1831 (noi am folosit broșurile retipărite de Oprea Demetrescu, Hîmnicu-Vilcea, 1891).

Și Vasile Alecsandri a cules din popor vestita poezie publicînd-o în colecția sa în 1866 sub titlul *Turturica*. Ea nu este alta decît cea publicată de Anton Pann în *Spitalul amorului*, mai redusă și fără final.

Poezia lui Văcărescu a constituit apoi izvor de inspirație pentru mulți scriitori din literatura cultă. Astfel, Gheorghe Asachi scrie *P'ășă-vuica stingheră*.

Constantin Stamati scrie poezia *Porumbița stingheră*.

Poezia lui Văcărescu a mai constituit un izvor de inspirație și pentru N. Istrati în scrierea poeziei *Turturica*, publicată în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, V (1842), p. 232, sub pseudonimul *Narrateur Identique*. Ea a fost reprodusă și de Anton Pann în *Spitalul amorului* (vezi ed. II-a, broșura 6, București, 1891, p. 82).

Tot aci la p. 33–34 sînt două poezii intitulate *Cîntec 40 și Cîntec 41* inspirate din *Amărită turturea*, amîndouă anonime. Primul cîntec exprimă durerea personală a autorului care e hotărît să moară în pustiuri, chemînd acolo și turturica să-și îngroape împreună focul. A doua poezie ne arată că durerea turturelei este într-adevăr mare, dar n-are rost să plîngă fără încetare. O cheamă la viață.

Punînd în față toate discuțiile pe care le ridică poezia *Amărită turturea*, tragem concluzia că ea este o poezie originală a lui Văcărescu. Pentru a arăta tăria sentimentului ce-l copleșea, poetul a făcut apel la motivul turturelei din literatura populară. Avînd talent poetic, a redat adîncimea sentimentului turturelei la pierderea ființei iubite în imagini de frumusețe rară. A adăugat în final versuri care corespundeau concepției sale de viață. Tot el a scris-o și în limba greacă. Versiunea greacă a fost publicată în culegerea *Efectele amo-*

rului de Athanasie Psalidas, iar cea românească a continuat să circule pe cale scrisă printre cei care se interesau. Ea a devenit astfel anonimă și populară. Anton Pann, a cules-o, probabil și a prelucrat-o, cum va face și Vasile Alecsandri. Sîmburele este însă același. Alte variante, mai slabe la G. Dem. Teodorescu și S. FI. Marian.

Amărită turturea este totuși poezia care a făcut și vilvă, dar a adus și faimă primului nostru poet modern. Meritul ei de căpetenie este că poetul a folosit o limbă și o structură metrică foarte simplă, după modelul poeziilor populare, și a contribuit la formarea unui limbaj poetic românesc.

Văcărescu a compus și poezii după moda poeziilor galante ale veacului al XVIII-lea. Toate însă în vers de factură populară: *[Tu ești puîșor canar]; [într-un copaci zarifior] \ [Spune, inimioară, spune]..*

în poezia *Tu ești puîșor canar*, femeia iubită este comparată cu un canar care, în loc să se hrănească cu „zahăr” sau „măcar cu? cînepioară” „hrăpește” inima poetului.

în *într-un copaci zarifior*, poetul se compară cu un șoim de munte care se laudă cu trecutul său, căci a vînat multe păsări, dar acum își plînge nenorocul pentru că a căzut în laț, inima fiindu-i prinsă pentru totdeauna: „N-am nădejde să mai scap”, spune el în final.

Poezia *Spune, inimioară, spune* constituie o întrebare pe care poetul o pune inimii sale – Ce durere o răpune? – și îi cere să i-o împărtășească spre a-i găsi leacul.

Deși e scrisă în versuri populare, deși trădează de la început inspirație populară, i s-a găsit în aceeași culegere *Efectele amorului* a lui Athanasie Psalidas, un corespondent în limba greacă:

întrebarea sufletului către inimă :

„Inimă, ce ai și suferi
Și plîngi nemîngîiată?
Mă îndemni și pe mine
Să plîng cu tine.
Spune-mi, inimă, durerea ta,
Că poate să-ți găsesc doftoria.”

Ariadna Camariano, în studiul citat, arată că poezia lui Văcărescu nu e originală, că el „a imitat” modelul grec și că cele trei strofe ale lui Văcărescu nu spun mai mult decît cele șase versuri, grecești.

Poezia lui Văcărescu spune însă mult mai mult decît cea grecească, că poetul nostru nu plînge, ci este mult mai stăruitor în a

afla ce chinuri îi bîntuie inima. Aceasta duce la ideea că cea greacă a avut ca model poezia românească, sau că amîndouă au avut model comun sau autor comun.

Dealtfel, poezia românească are și corespondențe populare semnalate de N. Andrieș, se găsesc chiar în *O șezătoare la țară* sau în *Spitalul amorului* ale lui Anton Pann.

Astfel, în *O șezătoare la țară*, partea a II-a, București, 1852, p. 61, găsim:

„Scoală, sufletele, scoală,
Scoală să vedem ce boală,
Ce boală te împresoară,
Te doboară, te omoară;
Scoală, mi-spune și mie
Ca să-ți caut doftorie.
Scoală, un cuvînt îmi spune,
Nu tăcea, nu mă răpune!”

Iar în *Spitalul amorului* găsim altă variantă, asemănătoare cu prima, numai că „suflețelul” este înlocuit cu „puiculiță”:

„Scoală, puiculiță, scoală,
Scoală, să vedem ce boală
Ce grea boală te-mpresoară,
Te muncește, te doboară.
Ce durere te răpune?
Spune, puiculiță, spune,
Fă-o cunoscută mie
Ca să-ți caut doftorie.

Spune, inimioară, spune abundă în dulcegării sentimentale dar aceasta, după cum se vede, este o boală a veacului, caracteristică poeziei românești. Trebuie observat însă că prea mult este apreciată intervenția lăutarilor, și atunci cînd nu ge găsește o explicație se recurge la ei. Nimeni nu contestă rolul lor. El a fost subliniat de toți istoricii literari. „Dar nu tot ceea ce au compus în acest gen poezii din lumea unor boieri, ca Văcăreștii – spune Ovidiu Papadima¹ – a ajuns însă în gurile lăutarilor și în manuscrisele lui Anton Pann/”

~i Ovidiu Papadima, *Anton Pann și „fîmă”* în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, 3-4, anul \I, 1957, p. 9.i>

Și Ariadna Camariano, mergînd pe aceleași urme, exagerează cînd afirmă că poezia românească trebuie să aibă neapărat un model grecesc. Cunoscînd activitatea lingvistică și istorică a lui Văcărescu,, am apreciat corectitudinea și cinstea în folosirea izvoarelor. Sîntem convinși că, dacă Văcărescu ar fi tradus sau imitat vreo poezie greacă ar fi spus-o sub o formă sau alta.

Metoda comparatistă este indiscutabil foarte folositoare. Dar a merge pînă acolo încît, fiindcă se găsesc corespondențe, să negi autenticitatea unor opere, socotim că nu este un criteriu care să ducă la clarificarea problemelor. Uneori devin ridicole asemenea comparații. Un exemplu ni-l oferă chiar cea mai gingașă dintre poeziile lui Ianache Văcărescu: *într-o grădină* :

„într-o grădină
Lîng-o tulpină,
Zării o floare ca o lumină.

S-o tai, să strică!
S-o las, mi-e frică!
Că vine altul și mi-o rădică.”

Observîndu-i frumusețea artistică, gingășia sentimentului, comparații n-au socotit-o românească și i-au căutat un corespondent pe care l-au găsit, după lungi dibuiri, în poezia *Gefunden* a lui Goethe.

Cel dintîi care s-a ocupat cu această poezie a fost V. A. Urechiă. Acesta, într-un articol publicat în ziarul *Adunarea Națională*, I, nr. 9 din 8 iunie 1869, arăta chiar că poezia Văcărescului este superioară ca formă celei germane, pe care o reeditează și o traduce.

Titu Maiorescu combate retorismul lui Urechiă, dar nu și faptul că *într-o grădină* nu este imitată după Goethe. Aceasta a făcut ca mulți istorici literari să ia de bună afirmația lui V. A. Urechiă. Ramiro Ortiz reia ideea arătînd că e clară influența unei poezioare a lui Goethe². • •

Mihai Dragomirescu vine cu preciziuni: „*într-o grădină* este o simplă traducere prescurtată după o poezioară a lui Goethe, marele poet german”.³ Analizînd mai departe (p. 58), Mihail Dragomirescu

¹ R. Ortiz, *Per la storia della cultura italiana in Romania*, București, 1961, p. 227.

² M. Dragomirescu, *Poeziile Văcăreștilor*, București, Socec, 1908,, colecția Biblioteca românească enciclopedică, nr. 2, p. 57.

adaugă: „Din poeziile lui Goethe alege pe cea mai simplă, *Gefunden*, care e în același timp și simbolică: floarea tainică și luminoasă pe care o găsește poetul lângă o tulpină, nu e o floare, ci însăși copila nevinovată și gingașă, care i-a fermecat sufletul. Și ne pare rău că scriitorul român n-a tradus și sfârșitul acestei poezii, în care poetul german spune că a luat floarea cu rădăcină cu tot și cum a răsădit-o în alt loc mai sigur. Deși numai o traducere, am fi avut atunci o capodoperă de simplitate și gingășie poetică.”

Sextil Pușcariu constată un anacronism între opere și afirmă că la baza poeziei lui Goethe și a lui Ianache Văcărescu pare să fie un izvor comun, și anume o poezie germană *Garoafa* aparținând lui Pfeffel, apărută în 1783. El merge și mai departe, aducând exemple din literatura populară germană, pe care Văcărescu a cunoscut-o prin profesorul său din tinerețe Weber. Rezultă deci, după Sextil Pușcariu, că modelul poeziei lui Văcărescu nu este *Gefunden* (Găsit) al lui Goethe ci *Garoafa* lui Pfeffel, care, la rîndul ei, își are izvorul în poezia populară germană.¹

Se pare că motivul acestei poezii este frecvent în poeziile populare din colecția *Goedecke și Tittmann* (1877) – ne spune I. E. Torouțiu, în *Ienăchiță Văcărescu și Goethe*, tipografia Bucovina, 1931, p. 62, dar se găsește și în unele poezii ale lui Uhland. Chiar la Herder și Goethe se găsesc câteva cîntece populare cu același motiv.

Giorge Pascu, în *Istoria literaturii române din secolul al XVIII-lea. Cronicarii moldoveni și munteni*, în capitolul dedicat poeziei, precizează la p. 125 că „a doua poezie (într-o grădină) este un cîntec al lui Goethe popularizat la noi în împrejurări necunoscute”.

Informația a trecut apoi chiar în literatura germană (Kurt Karl Klain, *Rumänisch – Deutsche Literaturbeziehungen*, Heidelberg, 1929, p. 16).

În concluzie, comparații – istorici literari și esteticieni – au socotit că poezia lui Văcărescu este ori o traducere neterminată a poeziei lui Goethe, ori o imitație a ei. În orice caz, discuția își are avantajul ei, căci Ianache Văcărescu nu mai este considerat un simplu poet frivol, care scrie poezii ușoare, și dacă ar fi redat și finalul poeziei lui Goethe, cu toată lipsa de originalitate, poezia sa ar fi fost „o capodoperă a simplității și a gingășiei”. Se recunoaște deci în persoana lui Văcărescu un talent poetic ce ar fi putut sta alături de

i S. Pușcariu, *Cele trei Crișuri*, I, 1920, p. 9–12.

Goethe, comparație zeflemisită de Titu Maiorescu: „Goethe și Văcărescu? Herakles kai Pithekos? Goethe un om practic și Văcărescu un poet sublim” (*Critice*, voi. I, București, 1915, p. 133).

Cei care s-au ocupat de poezia lui Văcărescu au fost, desigur, frapați de asemănarea perfectă ce există între cele două poezii, privind conținutul, forma populară, așezarea versurilor și ritmul.

Dar Goethe a scris poezia în ziua de 26 august 1813 între stațiunea Weimar și Ilmenau și a fost trimisă în formă de scrisoare soției sale Christiane, născută Vulpius, în semn de aducere-aminte a celei dintii întâlniri a lor în anul 1788. Rezultă că Goethe sărbătorea astfel un sfert de veac de la întâlnirea cu Christiane Vulpius, ce i-a devenit soție.

Dacă cercetătorii noștri ar fi ținut seama de datele cronologice ale vieții scriitorilor, ar fi aflat că Văcărescu a murit înainte de 1800 – cum era scris de la Odobescu încoace, și și-ar fi dat seama că n-ar fi fost posibilă o apropiere și nici afirmația categorică după care Văcărescu l-ar fi tradus pe Goethe. Tendința însă de a minimaliza, alteori de a ridica în slăvi un scriitor, îi determină la comparații, uneori hazardate. Așa se explică de ce pentru Giorge Pascu poeziile lui Văcărescu sînt copilărești, iar poetul este un versificator fără ritm, fără rimă și fără sentiment.

I. E. Torouțiu a analizat pe larg toate discuțiile în jurul poeziei lui Văcărescu într-o grădină, în două articole importante: *Hemian și Dorothea și Ienăchiță Văcărescu și Goethe*, în 1931, clarificînd pentru totdeauna: nu există nici o legătură între poezia Văcărescului și a lui Goethe, după cum nu există nici o legătură între poezia într-o grădină și poezia populară germană.

Se ajunge la concluzia că poezia este autentic românească, că este inspirată din literatura noastră populară, ceea ce propusese Bogdan-Duică încă din 1922, cu prilejul recenziei pe care a făcut-o primelor două volume de *Literatură română modernă*, a lui Ovid Densusianu, publicată în *Dacoromania*, II (1921 – 22), Cluj, p. 724 – 727.

Din literatura populară poetul a luat ideea fundamentală a dilemei, atmosfera și chiar unele elemente ale naturii, elemente simbolice: grădină, floare și altele.

Metafore ca „pușor canar”, „un șoim prins în lățișor”, „multe păsări am vînat”, „zării o floare ca o lumină” fac parte din chiar felul ales de a vorbi al poporului nostru, pe care Văcărescu l-a înțeles cel dintii.

La Văcărescu nu întâlnim rezolvarea dilemei în care se găsește înăru și în aceasta constă farmecul poeziei, iar inspirația din popor, nota simbolică și folosirea metaforelor, frumusețea imaginilor •așează această poezie la loc de cinste în orice antologie de poezie românească. Poezia *într-o grădină* este oglinda puterii creatoare a talentului poetic al lui Văcărescu:

Ritmul poeziei va fi reluat întocmai de V. Alecsandri în *Barca rrola venețiană*, chiar și în *Dridri*, apoi de B.P. Hasdeu în poezia *L-lulia* și de poetul Mihail Zamfirescu (1840– 1879) în poeziile *Noaptea <-e lină*, *Nebuna* și *Chitara*. Iată o strofă din această ultimă poezie:

„Pe unda pură
Care murmură
Sub sărutarea dulcelui vînt
Vino cu mine,
Și-n vise line
Să trecem noaptea șoptind un cînt.”

O altă poezie la care ne oprim este, dacă ne referim la acrostih, *Zoico mor*, relevat de Al. Piru, cel dintîi. Poezia își are izvorul în •dragostea ce o purta soției domnitorului Alexandru Moruzi, Zoe, mai tinără decît el cu vreo 20 de ani. Ea era atrasă de inteligența, frumusețea, bogăția și luxul marelui vistier, iar el îi admira frumusețea într-adevăr, folosind tot elementele naturii, arătînd că chipul <ei e strălucitor ca și razele soarelui, poetul regretă că nu-i iscusit să îi-l poată zugrăvi și faptul că n-are prilejul s-o slăvească și nici nu vede cum ar îndrăzni. Poezia exprimă dorința neîmplinită a iubirii •ce o nutrea, pentru domniță:

„Oi putea oare vrodată,
pan* nu merg pe lume-ailaltă,
Măcar pe scurt să-ți vorbesc,
să vezi cum mă chinuiesc?
•Oftările-mi sârcinează
pieptul, viața îmi scurtează,
Răpaus, viaț-oi avea
numai Stixul cînd o vrea.”

Probabil că domnitorul a simțit atracția soției sale spre poet, iar Văcărescu înțelept, și-a păstrat cu prudență capul, rîrind vizite la Curte și în cele din urmă prezentîndu-și demisia din dregătoria de mare vistier ce deținea.

Domnitorul a ținut totuși să se răzbune, mai ales că vistierul fi făcuse destule afronturi. Nereușind în timpul scurtei sale domnii, -a făcut-o mai tirziu, căci Văcărescu a încetat din viață în chip fulgerător la 12 iulie 1797, nu înainte de a ne fi lăsat un testament literar, care rezumă întreaga sa activitate creatoare și constituie imboldul pentru „clironomii săi trupești”, așa cum se exprimase cu zece ani mai înainte în prefața *Observațiilor*. . . ;

„Urmașilor mei, Văcărești!
Las voă moștenire:
Creșterea limbei românești
Ș-a patriei cinstire.”

Forma poeziei e strălucită, iar ideea e nobilă. Ea pune în adevărată lumină nu numai omul, dar și sensul operei sale, fie că este cea Istorică, cea lingvistică, sau cea poetică.

Locul lui I an ac he Văcăr e s cu în Uter at ur â. Aruncînd o privire retrospectivă asupra întregii activități a lui Văcărescu, ne dăm seama că ne aflăm în fața unei mari personalități a veacului al XVIII-lea, care a ilustrat în egală măsură viața, politică și viața spirituală a epocii sale.

Din punct de vedere politic, a fost partizan al turcilor. Politica lui filoturcă a fost dictată de împrejurările vieții. Cînd; tatăl lui a fost decapitat, el ș-a refugiat la turci. Ca și Dimitrie Cantemir, pe vremuri, ca să le cîștige încrederea, le-a învățat limba; prin lăcovașe Rizu, tergimanul, socrul său, le-a înțeles politica; s-a apropiat de corpul diplomatic spre a putea cu ușurință să-și atingă scopul. Cînd viața îi era în primejdie, a socotit prudent să pară om al turcilor. Așa se explică de ce după efectuarea unui serviciu, se îngrădea de acte care să-i ateste atașamentul față de turci și prin aceasta să-și salveze capul, aflat în primejdie. Relațiile cu Mavrogheni ar fi dus ^igur la decapitarea lui, dacă n-ar fi fost înarmat cu dovezi grăitoare ale actelor sale de bună-credință.

N-a fost însă decît formal alături de turci. El vedea bine că Imperiul turcesc este în destrămare, vedea bine că se ridică alături de Austria, o nouă putere europeană, Rusia. El însuși a manifestat admirație față de Măria Tereza, față de împăratul Iosif al Austriei, dar și față de Petru cel Mare țarul inovator al Rusiei, și față de Eca-terina a II-a, „cea mai mare eroină a veacului”. Un partizan convins al turcilor n-ar fi privit cu atîta admirație pe potrivnici.

Și totuși, când unele împrejurări ar fi prilejuit trecerea la ruși,, Văcărescu, prudent, nu s-a grăbit. N-a trecut nici la turci, ci s-a retras la Brașov, ca un spectator. Deși ar fi dorit eliberarea de sub turci, apreciind situația, și-a dat seama că nu sosise momentul, că nu erau coapte condițiile.

În vizită la împăratul Iosif, a discutat mult – vreo două ceasuri – despre obiceiurile și viața Valahiei. Nu ne-a spus scopul, dar povestirea ne lasă să subînțelegem gândurile lui de eliberare națională, gânduri pe care în alte împrejurări, în 1787, le va exprima direct agenției austriece la București.

Nu există act cultural sau social, de interes general, care să nu se fi făcut de el sau prin el. Organizarea învățămîntului în timpul; lui Alexandru Ipsilanti, introducerea limbilor moderne apusene ca limbi de predare, înființarea școlilor în limba națională în fiecare capitală de județ, sînt fapte care-1 ridică în fața posterității ca pe un patriot, ca pe un om care avea ochii deschiși spre viitorul țării, spre afirmarea ființei sale, spre eliberarea ei. A urmărit, deci, în primul rînd, formarea unei conștiințe românești în acest veac de domnie fanariotă. Din aceste nevoi, a alcătuit o gramatică a limbii române, în limba română. A continuat să sprijine învățămîntul în limba română sub toți domnii următori, o dovadă concretă a iluminismului său.

Faptul cel mai important din viața sa este înființarea flotei* pe Dunăre, la 23 noiembrie 1793. Prin acest act de autentică voință românească, Ianache Văcărescu se dovedește a fi nu numai patriot,, cu gîndul la apărarea fruntariilor țării și la recunoașterea că Dunărea, este un fluviu românesc, dar și un om al timpului care vede în comerțul pe Dunăre un factor de progres economic pentru țara sa.

Un ultim act patriotic, de care numele său va fi pururea legat este înființarea logofeției ele obiceiuri, un fel de minister al culturii-și al protocolului, cu scopul de a scrie istoria și a veghea la respectarea, strictă a obiceiurilor.

Tot de la Ianache Văcărescu avem și primele orînduiri în legătură cu armata terestră.

Din punct de vedere al activității creatoare, Văcărescu a fost jurist, lingvist, lexicolog, istoric și poet.

Cînd Alexandru Ipsilanti a vrut să statornicească legea, a făcut apel la cunoștințele vaste de drept bizantin și de obiceiul-pămîntului la Văcărescu și astfel a apărut *Pravilniceasca condică...*

Pentru dezvoltarea învățămîntului românesc, pentru dezvoltarea limbii literare și pentru folosirea ei și în exprimări poetice, a scris *Observațiile*. Simplificînd alfabetul chirilic, adoptînd în scriere principiul fonetic, dîndu-ne cele dintîi indicații fonetice, el a contribuit la fixarea regulilor ortografice și ortoepice ale limbii române.

În lipsa unei terminologii gramaticale românești, el s-a străduit să fixeze o nouă terminologie, făcînd apel la limba italiană. Chiar dacă această terminologie nu s-a impus – fiind preferată cea franceză datorită gramaticii și autorității lui Ion Eliade Rădulescu, Văcărescu are meritul de a fi orientat cel dintîi studiile de gramatică românească spre limbile romanice din Apus, în special limba italiană. Primele noțiuni de teorie literară scrise, primele noțiuni de versificație, primele încercări de adaptare a limbii românești la diferite tipare de versuri se datoresc tot lui Ianache Văcărescu.

El nu este un istoric în adevăratul sens al cuvîntului – deși *era un erudit și a folosit multe izvoare – ci un cronicar, un povestitor pe scurt al faptelor turcești.

În aprecierea lucrării sale istorice trebuie ținut seama de timpul -cînd a scris, de locul unde a scris și de scopul urmărit. Trecînd pe margine cronologia domnilor români înseamnă că n-a neglijat istoria •țării, că intenționa s-o scrie. Partea a doua a lucrării este un excident memorial din care desprindem talent în nararea faptelor – prin aceasta deschide genul amintirilor diplomatice în literatura noastră, un fin și priceput diplomat, ocupînd un loc fruntaș în istoria diplomației românești. În plus, opera constituie un bun document de «cunoaștere a politicii generale a epocii. Din punct de vedere literar trebuie apreciată preocuparea de a îmbogăți limba literară prin numeroase neologisme de origină italiană și prin adaptarea limbii române la diverse tipare de versuri, o continuare a preocupării sale din *Observații*.

Lui Ianache Văcărescu i se datoresc cele dintîi dicționare bilingve: româno-german, german-român, româno-turc și turco-român.

A fost și poet de limbă greacă și de limbă română. A scris poezii în limba română ca să ilustreze noțiunile de versificație către care îndemna pe *poetici*, poezii consemnate în *Observații*. Ele par greoaie, lipsite de sentiment. Scopul urmărit era nu să prezinte stări sufletești, «ci să arate cititorilor că e posibil ca și în limba română să se scrie versuri iambice, dactilice, trohaice etc. Ele sînt însă scurte compuneri epigramatice, de înțelesuri didactice, cu caracter sentențios.

Același lucru se poate spune și despre versurile cu care încheie domnia sultanilor turci din *Istorie a prea puternicilor împărați othomani*. Pentru înțelegerea lor trebuie făcut apel la context. Ele demonstrează, o cultură clasică, o orientare spre cultura latino-italiană, deși caracterizează împărați turcești, un spirit de observație și talent de a prinde în cuvinte puține, dar esențiale viața și activitatea unui om. Pe alocuri versurile nu-s lipsite de imagini artistice, sugestive și de o reală valoare literară.

Văcărescu este creatorul poeziei erotice românești. Dovedește o inspirație creatoare din literatura noastră populară, urmărind, adaptarea limbii românești pentru exprimări poetice în vers popular.. Este primul nostru poet modern.

În general, în activitatea sa găsim elemente care îl încadrează, în orînduirea feudală, în limitele clasei sociale din care a făcut parte, dar și elemente noi care fac din Văcărescu un precursor al timpurilor moderne. Folosirea unei terminologii grecești și slavone în gramatică scrierea cronicii turcești într-o vreme cînd epoca cronicarilor trecuse, folosirea unui limbaj adecvat subiectului, plin de turcisme și grecisme sînt elemente care îl leagă de literatura veche, caracteristică orînduirii noastre feudale.

Dar, cunoscător al multor limbi moderne, observîndu-le folosul n-a preocupat nici un efort ca să orienteze dezvoltarea limbii și culturii românești spre aceste limbi. Prin strădaniile sale literare și filologice contribuie la formarea acelei conștiințe naționale care se va manifesta cu pregnanță curînd după moartea sa.

În plină epocă fanariotă a scris în limba română. Unele poezii scrise în limba greacă sau în limba română au fost traduse în limbi străine și publicate în apusul Europei. În timp ce lucrările lui Cantemir traduse în limbile europene făceau cunoscute istoria, geografia, etnografia Principatelor române, poeziile lui Văcărescu traduse în limba franceză sau germană erau o mărturie că la Dunăre și Carpați există o nație care trăia și care-și cerea dreptul la viață. Poeziile erotice pline de sensibilitate și alcătuite după model popular într-o limbă populară sînt dovada grăitoare că folclorul nostru a constituit pentru Văcărescu un izvor de apă vie.

Ianache Văcărescu a fost așadar un mare patriot, un iluminist, al poporului român în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea. A fost prin ideile sale, prin punerea operei în slujba patriei un precursor al generației revoluționare de la 1840— 1848.

A avut o viață scurtă, dar plină de fapte și lucrări folositoare, care-i asigură un loc bine meritat în istoria culturii și civilizației românești.

ALECU VĂCĂRESCU

Patriotismul și mai ales talentul poetic al lui Ianache Văcărescu s-a transmis fără îndoială și fiilor săi: Alecu și Nicolae.

Alecu s-a născut în jurul anului 1769 din căsătoria cu prima soție, Elenița Rizu, efectuată în 1762. Din această căsătorie au mai rezultat două fete, Ecaterina și Măria. Alecu a învățat carte grecească și franțuzească în familie, așa cum învățase și tatăl său.

Alecu Văcărescu și cele două surori rămîn, după moartea mamei lor (1780) în grija bunicii, Ecaterina, dar și aceasta va muri în curînd. La 26 decembrie 1781 la un an și trei luni după moartea primei soții, lui Ianache îi venea de la Țarigrad a doua soție, Elena Caragea, fiica terganului Iordache Caragea, dar el pleca în aceeași zi spre Brașov, Sibiu și Viena în căutarea beizadelor transfuge ale lui Ipsilanti, încît Alecu și surorile au rămas în grija acesteia.

Neînțelegîndu-se cu domnitorul Mavrogheni, Ianache este exilat la Nicopole în martie 1788. Ia cu sine soția, Ecaterina Caragea, pe Alecu și o fată din prima căsătorie — Măria murise între timp, în vîrsta de 14 ani — și alți trei fii din a treia căsătorie — Constantin, Mihai și Nicolae. Aci, la Nicopole, au trăit în mare strîmtorare. I-au murit trei copii: Ecaterina, Constantin și Mihai.

Mutat în insula Rodos, fără soție, Ianache a luat cu sine pe Alecu. Abia în februarie 1790, Ianache și Alecu sosesc la Țirnov, unde îi fusese mutată soția și de aci, intrînd în grațiile vizirului, Ianache pleacă la Ruscuc și participă ca om de încredere al turcilor la numeroase acțiuni, contribuind în mare măsură la moartea lui Nicolae Mavrogheni.

În timp ce Ianache Văcărescu îndeplinea diverse misiuni, își trimitea soția la Țarigrad să-și vadă mama și apoi la Arvanitohori, lângă Țirnov. Aci, la Arvanitohori, trimitea și pe Elena Dudescu, careia îi muriseră părinții, să fie cununată cu fiul său Alecu. Căsătoria a avut deci loc, aci, la 29 aprilie 1791. Elena Dudescu avea doar 15 ani, iar Alecu 22. Atît nora — care aducea o zestre considerabilă — cît și fiul au fost înzestrați de Ianache Văcărescu cu bani, moșii și bijuterii prețioase în diamant, aur, argint și mărgăritar.

Această căsătorie a fost însă nefericită, pentru că peste cinci ani se vor despărți și se pare că cel care purta vina era Alecu, care-avea legături extraconjugale. Dovada cea mai elocventă o constituie unele mărturisiri ale fratelui său Nicolae.

Alecu a ocupat și funcții în administrație, printre care aceea de ispravnic și de clucer. Probabil că nu-și îndeplinea atribuțiile în mod: conștiincios. Aceasta a dus la răcirea relațiilor între tată și fiu.. Pentru că era cheltuitor și pentru multe abateri, Ianache Văcărescu; își certa adesea fiul.¹

La moartea tatălui său, Alecu nu s-a înțeles cu mama sa vitregă,, Ecaterina Caragea, asupra împărțirii averii și s-a deschis un proces.. Din pretențiile lor rezultă că Ianache Văcărescu, acel Cresus al,, românilor, lăsase o avere imensă. Alecu a primit zestrea mamei sale Elenița Rizu, în numerar – 20 000 taleri, precum și a șasea parte din averea evaluată la 250 463 taleri, adică 41810 taleri – avere mobilă și imobilă – moșii, vii, case, țigani și alte „lucruri mișcătoare și nemișcătoare”.

La 19 iulie 1798 multe din juvaerurile lui Ianache Văcărescu* s-au vândut la mezat. Vânzarea s-a făcut în detaliu. îl vedem participând la licitație și pe fiul său Alecu.

Procesul de divorț nu era terminat nici în septembrie 1798.

Acest proces l-a sărăcit pe Alecu Văcărescu, încît epitropia casei voind să-l ajute, îi acordă din „partea sufletului” (partea, repartizată pentru milostenii, și pomenirea tatălui său), suma de 5000 taleri la 8 septembrie 1798.²

Se pare că Alecu Văcărescu întreținea legături de dragoste cu Măria, frumoasa fiică a Venețiane Văcărescu, care locuia la moșia Jilavele din județul Ialomița. Către sfârșitul lui octombrie 1798, Venețiana a fost asasinată la moșia sa. A circulat zvonul că Alecu Văcărescu știa cine a comis crima, că el ar fi plătit niște sicari so-omoare, fiindcă nu îngăduia dragostea dintre fiică și nepot.

Alecu Văcărescu se plînge³ lui vodă Hangerli de calomniile ce i se aduc, printr-o jalbă că el ar fi autorul moral al uciderii „unei* cocoane cinstite, rudă a mea, și care ținea lângă mine loc de mumă”,

¹ Vezi și documentul 159 din pachetul CMNXXI aflat la Biblioteca Academiei R.S.R. sub titlul *Sucesiunea Văcăreștilor*, precum și traducerea acestui document în *Documentele Văcăreștilor*, publicate de Mihai Caratașu,, București, 1975, p. 87-93.

² V. A. Urechiă, *Istoria românilor*, VII, p. 359.

³ Vezi nota 11 de la p. 429-431.

Prin argumente convingătoare, el combate învinuirea adusă și -cere dreptate arătînd că asemenea calomnii sînt răsbindite de Scarlat Cîmpineanu „a căreia gură vicleană și plină de toate răutățile a cutezat să verse atîtea neadevăruri împotriva unui om care nu i-a făcut nici un rău”. Făcînd aluzie la scoborîrea acestuia prin femei din neamul Cantemireștilor, îl califică „suflet plin de venin, stărpitură împuțită a naturii, dobitoc ce se trage din tătari”.

Justiția n-a descoperit pe vinovat. Hangerli închide procesul, în curînd, însă, sub Alexandru Moruzi, după o tradiție a fa,miliei raportată de Ulysse de Marsillac, Alecu Văcărescu va fi ridicat din sinul familiei de trimiși domnești și exilat la Tulcea.

După aceeași tradiție a familiei consemnată de Ulysse de Marsillac în *Les poètes roumains. Jean Văcaresco* (în *La voix de la Roumanie*, I, 1861 nr. 12), Alecu ar fi fost ucis pe drum și apoi aruncat în Dunăre.

De curînd, însă Nestor Camariano, fiind în posesia a două scri-sori în limba greacă, inedite, copiate într-un manuscris, ajunge la concluzia că Alecu s-a stins din viață în închisoarea din Tulcea de boală, de mizerie și probabil asasinat – pus la cale de comploturi politice.

Revenit la domnie, Alexandru Moruzi, îndemnat de Scarlat Cîmpineanu și „probabil și de Elena Dudescu” redeschide procesul legat de asasinarea Venețiane, îl judecă și-l condamnă la închisoare, unde va fi ucis. Nestor Camariano arată, bazat pe o afirmație a lui Alecu (. . . „*Cei mai apropiați mie s-au ridicat de departe și s-au grăbit și din nenorocire se grăbesc în a cere cu menzil sufletul meu*”) că Ecaterina Caragea – mama lui vitregă, și Elena Dudescu – fosta lui soție „au contribuit la moartea lui” și au răsbindit zvonul că „oamenii lui Moruzi l-au ridicat din casă și în drum spre Tulcea l-au omorît și trupul său l-au aruncat în Dunăre” (vezi Nestor Camariano, *Alecu Văcărescu și sfârșitul său tragic*, în *Manuscriptum*, XI, 3, 1980, p. 80-87).

E oare posibil ca familia să fi avut atîta ură încît să ajungă la asasinat? Ne puteam aștepta din partea lui Scarlat Cîmpineanu și mai ales din partea lui Moruzi, cu care Văcăreștii nu s-au avut bine.

în întîia sa domnie, Alexandru Moruzi (ianuarie 1793– august 1796) era „foarte maestru în a strînge bani” ne spune Dionisie Eclis-siarhul. Nici Ianache Văcărescu, nici fiul său Alecu n-au iertat

.domnului acea lăcomie. Mazilirea neașteptată a domnitorului în 1796
1-a determinat pe Alecu să scrie poezia *Tatăl nostru parodiat*

„Tată, tu de duci răpind avutul – *nostru*
Deci ai lucrat împotriva celor ce-ți poruncește
– *cel din ceruri,*
Ai luat cu totul în deșert cuvîntul – *sînțescă-se*
Și sîntem siliți să blestemăm – *numele tău,*
, Căci tu, abuzînd de puterea ta, ai zis: – *vie,*
Însă din nelegiuitele tale jafuri s-a înplut – *împărăția ta.*
Dacă Dumnezeu te va pedepsi, noi vom zice: – *să fie*
Pentru că întotdeauna s-a arătat silnică – *voia ta.*
Fie ca de-acum să putem trăi și noi – *precum în cer*
Adică fără necazuri și nedreptăți, – *așa și pe pămînt.*”

Drept urmare, îndată ce a venit din nou domn al Țării Românești după Hangerli, Moruzi a trecut la uciderea și a lui Alecu Văcărescu.

Trebuie observat însă că moartea plină de mister a lui Alecu Văcărescu, ca și a tatălui său, s-a produs în împrejurări interne și internaționale deosebite. întreaga Europă era zguduită de Revoluția franceză și de succesele militare ale lui Napoleon Bonaparte. Nobili emigranți, dar și revoluționari entuziaști, veniseră și în țările noastre și unii și alții vorbeau despre libertate, și unii și alții povesteau scene de necrezut, care au avut ca efect răscolirea sufletului și aprinderea dorului de libertate. La aceasta se adaugă și ideea de libertate ce cuprinsese toate popoarele balcanice, în fruntea cărora se aflau grecii.

Alexandru Moruzi, omul turcilor, urcat în scaun începu vînătoria partizanilor Revoluției franceze. Și astfel Alecu Văcărescu dispărea nu înainte de a ne fi lăsat o operă poetică, care a stîrnit admirație, fiind numit „Ovidiu” al românilor, iar Odobescu în *Pseudokinetikos* are încă cuvinte de laudă la adresa poeziilor acestuia.

Multe din poeziile lui scrise într-o „condicuță” i-au fost „furate”¹ mărturisește el într-o prefață din 4 decembrie 1796, încît cele care ne-au parvenit sînt cele scrise într-o altă condicuță începînd cu luna

¹ Noutăți în legătură cu acest sfîrșit de veac găsim în articolul *Un logofăt valah la Napoleon Bonaparte*, semnat de Al. Alexianu în *Magazin istoric* an. II, nr. 6 (27), iunie 1969, p. 18-21.

aprilie „a văleatului 1795”. N-a scris cu intenția de a se adresa cititorului, n-a scris pentru „gustul lumii”, ci numai pentru „a sa trebuință”.

Aceste poezii au fost adunate cu grijă și pietate de fratele său Nicolae. Ele fac astăzi obiectul manuscriselor 287, 421 și 3238 păstrate în Biblioteca Academiei R.S.R.

Desprindem din analiza poeziilor trei laturi mai importante: iubirea, tendința morală și satira. Poezia de dragoste reprezintă de fapt un jurnal intim, în care poetul consemnează stările sale sufletești sub imperiul iubirii pentru o anumită femeie. Folosind, ca și tatăl său, acrostihul, Alecu, poate și sub înfrîurirea lui Petrarca sau Dante, ne dezvăluie și numele celor care după împrejurări îi stăpînesc inima: Luxandra – Ruxandra (poeziile nr. 1, 3, 19) și Elenco (nr. 24). Cum e firesc, poetul este încîntat de frumusețea fizică și de înțelepciunea iubitei:

N-ai potrivnică supt soare!	Frumusețe,-nțelepciune,
Și mă jur și pui prinsoare	Vorbă, duh și isteciune,
Că ești mai deosebită	Le văz toate adunate
Și cu toate-npodobită:	Și la tine-npreunate.

Nu lipsește însă îndoiala asupra sincerității ei, deși el e gata să se jertfească pentru ea:

Ah, dar cît ești dă frumoasă!
Cînd ai fi și credincioasă
Și eu sufletul din mine
Să-1 fac jărtfă pentru tine!

Om cult, cu temeinice lecturi din literatura greacă – Anacreon îndeosebi, din *Vita nuova* a lui Dante și mai ales din *canțonetele* lui Petrarca, acest „Ovidiu” al românilor a cîntat diverse aspecte ale sentimentului iubirii fiind în această privință un înaintaș al lui Eminescu. Desprindem un început de modernizare, de vreme ce lipsesc din poezia sa acele „ah”-uri și „oh”-uri caracteristice epocii în care a trăit. Urmîndu-1 foarte aproape pe Petrarca, Alecu este un cîntăreț al ochilor iubitei:

Za doi ochi ce sînt din fire
plini de nur și dă simțire
Urmează ca să să-nchine
vrînd și nevrînd fiecine
Căci într-o căutătură
viață dau și viață fură

Sînt dăprinși tot a supune
 ș-a robi fără minune.
 Acești ochi plini de putere,
 căutînd cu mîngiere
 iV-au zăbovit să găsească
 lesnire să mă robească;
 Dar și eu fără sfiială
 le didei făgăduială
 i?ob să le fiu pe vecie
 cu mare statornicie;
 y4cest dulce de rob nume
 să-1 port și în ceia lume.

Compară, de exemplu, cu versurile lui Petrarca:

„Slăvite fie clipă, ceas și loc,
 Meleag și an, și anotimp și lună,
 Și ziua-n care *ochii* tăi, stăpînă.
 în mine aprins-au vilvătăi și foc".¹

Sau:

„Cînd *ochii* tăi mi-au cunoscut paloarea
 ce lumii gîndul morții i-amintește,
 m-ai salutat zîbind dumnezeeste
 și-ai readus pe buza mea suflarea".²

în timp ce Petrarca vede în *ochii* Laurei „o lumină ce drumul
 către ceruri" i-1 arată, „și-n taina lor senină privind mereu cu dra-
 gostea de mină, inima însăși și-o zăresc curată", Alecu Văcărescu
 cere iubitei sale să nu se mai uite în oglindă, căci nu-i arată adevă-
 rata ei frumusețe, ci în ochii lui:

„în ei te cată să te vezi	Crede-i, săracii, cînd îți spun
întocma pe cît luminezi	Că numai ție să supun
Și dintr-a lor vedere	Și că le ești din fire
Vezi cîtă ai putere	A lor dumnezeire."

N. Iorga consideră că poezia [*Ochilor! ajung-atît*] aparține lui
 Ianache Văcărescu³, iar Ariadna Camariano consideră că poetul s-a

¹ Petrarca, Francesco, *Rime*, traducere, note și tabel cronologic de
 Eta Boeriu, Editura Univers, București, 1971, p. 62.

² *Ibidem*, p. 65.

³ *Ibidem*, p. 78.

⁴ N. Iorga, *Versuri nouă ale lui Ienăchiță Văcărescu*, în *An. Ac. Rom.*,
 Mem. s. ist, Seria II, voi. 35 (1913), p. 156-173.

inspirat dintr-o poezie grecească, anonimă, aflată în *Noul Erotocrit*
 al lui Dionisie Fotino, Viena 1818, p. 120, împrumutînd de la ea
 motivul de a se adresa pe rînd: ochilor, limbii, pieptului, picioarelor,
 mîinilor și buzelor. Totuși Ariadna Camariano constată o deosebire
 antitetică între așa-zisul original grecesc și imitația românească.
 În timp ce în poezia grecească poetul anonim cere de la ochii lui,
 de vreme ce a pierdut pe iubita sa, să plîngă pînă să orbească, de
 la limbă să amuțească, de la piept să se topească de căldura ce îi
 arde, de la picioare să se zdrobească și să nu mai umble, pentru că
 nu-1 duc la iubita sa, de la mîini să se înlemnească, fiindcă nu ating
 mîna ei, și de la buze să se dezrădăcineze, dacă nu mai sărută mîinile
 iubitei, Văcărescu cere ochilor să nu mai plîngă amărît, limbii, care
 pînă acum era mută, să se dezlege și să spună focul căruia poetul i se
 supune, pieptului să nu mai ardă, ci să se bată ceasuri întregi în
 drum spre iubită, mîinilor să nu mai fie înlemnite, ci să strîngă
 binîșor acel minunat trupșor, picioarelor să nu mai tremure, ci să-1
 ducă hotărît spre stăpînă pe care o slăvește, iar buzelor să sărute
 fără saș.

Trebuie, așadar, observat faptul că motivul poate fi de influență
 grecească, dar poetul își exprimă propria sa stare sufletească, tîria
 sentimentului de dragoste pentru iubita sa. Poezia aparține nu lui
 Ianache, ci lui Alecu Văcărescu.

Nicolae Văcărescu ne spune că poeziile lui Alecu sînt exprimări
 spontane, că sînt scilipiri ale talentului, improvizări sub impresia
 momentului, deci nu îndelungi elaborări.

în poezia [*In flacăra care mă arz*], poetul se compară cu un
 fluture care aleargă în voie, motiv folosit și de Petrarca, cum preci-
 zează și A1. Piru în introducere la *Poezii Văcărești* (Editura pentru
 literatură, 1961, p. XXX și XXXI). Chiar antiteza cald-frig se
 găsește la Petrarca:

„Ca pervaneaoa am ajuns	Cînd nu te văz, înghieț de frig,
Nu e vrhun lucru de ascuns,	Voi să te văz și să mă frig!
Singur alerg de voie,	A ochilor tăi rază
în loc fără nevoie	îmi place să mă arză!"

¹ Camariano, Ariadna, *Influența poeziei lirice neogrecești asupra celei
 românești*, Cartea românească, București, 1935, p. 23 – 25.

Compară, de exemplu, cu versurile lui Petrarca:

„De nu se mistuiește
făptura mea firavă-n foc, știu bine,
nu vrerea mea să scape când se-ncoardă,
ci teama doar, ce-n vine
tot singele-mi îngheață; ea-ntarește
inima mea, ca mai virtos să avda¹”

Improvizată „într-un ceas” este și poezia [*Foarte multă văz plăcere*]. Poetul se afla într-o „fericită pustietate”, în zi de mai, cu iubita sa și primește poruncă să facă o poezie. Folosește comparații sugestive. Trei lucruri în lume pot să îndulcească o vedere omească: „o apă”, „o verdeață” și „un chip frumos la față”. Dar, „o minte cu simțire, delicată și suptire” nu face nici o deosebire valorică între ele.

Totuși, referindu-se la frumusețe, poezia se transformă în meditație, „căci intrăm în adâncime și dă tălmăciri mulțime”. Apa și verdeața oferă privitorului o frumusețe naturală care nici nu scade, nici nu crește, frumusețea chipului omeșesc este însă variată:

„Vedem chipuri milioane:
Dar sînt cadre și icoane –
Care-npodobesc păreții –
Cu năpatea frumuseții!”

La frumusețea fizică, poetul pretinde și frumusețe morală:

„Cînd voi zice frumusețe,
Voi și suflet cu blîndețe,
Cu simțiri, cu isteciune,
Depărtat de-nșelăciune.”

Introduce aci și acel motiv frecvent în literatura universală, *nescio quid*, cunoscut de Văcărescu prin literatura franceză, *je ne sais quoi*.

Adevărata fericire în dragoste este cînd te afli în mijlocul naturii, în pustietate, contemplînd apa (rîul) și verdeața (peisajul) și avînd alături chipul frumos al iubitei:

„Acest dar al frumuseții
Cu al apei ș-al verdeții,
Avînd și singurătatea
Face rai pustietatea.”

¹ Petrarca, Francesco, *op. cit.*, p. 75.

Găsim în poezia lui Alecu Văcărescu și unele comparații și metafore care prevestesc pe Eminescu și pe Blaga.

„Cum să-ntoarce după soare
Pururea această floare,
Așa inima din mine
In veci umblă după tine.”

Sau:

„Să nu gîndești, *lumina mea*, d-acu-ncolo vrodată
că focul tău din pieptul meu poate să să abată;
Am hotărît cu jurămînt supt prea slăvita-ți mină,
pîn-oi muri să fiu supus și tu să-m fii stăpînă.”

Chinuit în dragoste, poetul își exteriorizează starea sufletească în versuri după moda epocii:

„Dă nu mă crezi pă mine, întrebă pă oricine Și vezi cît pătimește Un suflet ce iubește!	Cînd nu te văz am chinuri, Și cînd te văz, leșinuri; Ș-un ceas nu-m prisosește S-îți spui ce mă trudește!”
--	---

Cum, însă, iubita nu răspunde iubirii lui înfocate, poetul o ceartă, cum va face mai tîrziu Eminescu în *Pe lîngă plopii fără soț*:
„Și tu-n loc de răpaos, Nu crezi cum că firește
Mai mult îmi faci adaos Să dăznădăjduiește
Dă chinuri cu voință, Ș-o inimă-npietrită
Nevrînd să-m dai credință. Cînd nu e miluită.”

Poet al iubirii, Alecu Văcărescu a ridicat acest sentiment pe o treaptă nouă, superioară. Poezia sa este un vibrant jurnal intim, o convorbire cu sine însuși, în care consemnează cu sinceritate trăirile sufletului său. Pentru Alecu Văcărescu iubirea este un chin, dar și o lege firească. Fiecare act, fiecare gest al iubitei este pentru el izvor de poezie.

Trebuie observat că în toate poeziile sale, Alecu Văcărescu consemnează marea putere pe care o exercită iubirea numai asupra sa, nu și asupra ființei pe care o iubește. Poetul cîntă amărăciunea și bucuria iubirii, lacrimile îi curg pîraie, sînt neistovite, el suspină mereu, dar niciodată nu găsim un gînd al femeii iubite. Poetul sugerează uneori necredința ei.

Marele merit al lui Alecu Văcărescu este că, deși cu multe stîngăcii, a lărgit surprinzător registrul motivelor erotice, scoțînd poezia

din interjecție și așezînd-o în zona simbolisticii și a imaginației. Pe lîngă motivul *nescio quid* („nu știu ce”) căruia literaturile lumii i-au dat o semnificație din cele mai profunde, în special în epoca romantică, motiv căruia Eminescu îi va da o strălucire lirică, găsim în poezia lui Alecu motivul heliotropismului, după care iubirea fiind prefigurată ca soare, sentimentele îndrăgostiților se îndreaptă spre lumină, precum și motivul fluturului, al pervanelei, cum spune el însuși, care plătește necugetatele sale avînturi prin arderea aripilor în flacăra spre care se simte atras. Văcărescu și-a hrănit sufletul cu iluzii, de unde și puterea de a idealiza. Pentru el iubita nu este o femeie oarecare, ci prototipul frumuseții, căruia Afrodita i-a lăsat „schiptrul său de împărăție și puternicul magnit”

„Dăruindu-ți și putere
Ca să poți să stăpînești
Și să tragi la a ta vrere
Inimile omenești.”

Poeziile lui erotice cîștigă valoare prin contaminarea cu folclorul, de la care a împrumutat măsura versului, naivitatea și șăgălnicia. De aceea spre deosebire de lirica altor poeți din secolul al XVIII-lea, versul lui Alecu Văcărescu începe să mîngîie și să aline, prevestind armonia poeziei lui Eminescu. El și-a dedicat lirica sa îndeosebi eroticii, convins, ca și Eminescu, de altfel, că iubirea este o lege a firii, dacă nu chiar condiția de a trăi, rațiunea vieții.

Alecu Văcărescu este însă nu numai poetul iubirii, ci și al meditației, în acest sens unele poezii au caracter moralizator:

„Rabdă, inimă, cît poți,	Și astăzi văz foarte rar
Nu-ți da taina pî la toți;	între oameni acest dar,
Patimile vrînd să-ți spui,	Cît poci să zic c-așa firi
Nu te-ncrede fitecui.	Mai nu găsești nicăiri.
Căci anevoie găsești	Nu le căta c-îți zîmbesc
O inimă pă cum ești,	Și îți rîd cînd îți vorbesc,
Să aibă prieteșug	C-acelea sînt fățării
Curat, fără vicleșug.	Și te mușcă, cînd nu știi”.

Tendințe de satiră, prevestind pe Grigore Alexandrescu, găsim în poeziile scrise în limba greacă traduse de Al. Piru. El este sceptic pentru că „lumea întreagă te minte și-nșeală”, orice prietenie a ajuns viclenie; nu are încredere în nimeni.

Justiția este nedreaptă; nu găsești ajutor nici la prieteni, nici la rude.

Nu are încredere nici în femei, pentru că:

„Te amăgesc
Te rătăcesc
Și pîn' la urmă te zăpăcesc.”

Ca și tatăl său, Alecu Văcărescu a fost patriot. Și-a manifestat toată ura împotriva domniilor fanariote. A parodiat rugăciunea religioasă, *Tatăl nostru* – deci este și creatorul acestui fel de poezie în care va excela mai tîrziu G. Topîrceanu. Dacă în finalul fiecărui vers, cititorul recunoaște rugăciunea, în cuprinsul lor desprindem exploatarea, jaful la care erau supuși românii de către domnuită fanariot. Din nelegiuitele jafuri i s-a umplut „împărăția”, a furat pe nedrept lăsînd românilor plîngerea „Cea de toate zilele”. Zadarnică le-a fost strigarea, pentru că le-a sporit împovărarea. De aceea, adresîndu-se părintelui ceresc:

„Scapă-ne, Doamne, de el, cu căldură te rugăm și nu trece cu vederea astă rugăciune a noastră și ne izbăvește ca pe oricare neam și supus *de cel rău*, de fiorosul și cruntul păstor”.

în asemenea împrejurări poetul devine pesimist, ca și Eminescu mai tîrziu.

„Inimă nenorocită, ești nebună de mai crezi
C-ai putea să-nduri durerea pe care-o simți și o vezi.
Știu că răbdarea se prinde suferințele să-nfrunte
Și că o vreme le ține pieptul, cît ar fi de crunte.
Dar cînd puterea-i slăbește, atunci nu mai e răbdare,
Numai poartă acest nume, ci se cheamă disperare.”

Alecu Văcărescu este primul nostru poet care a simțit că sufletul omului poate avea o *istorie*, că fiecare întîmplare din viață poate fi izvor de poezie. El și-a ales ca temă iubirea, privită ca sentiment intim, dar a fost și un poet al meditației generată de iubirea de patrie* trăsătură principală a vieții și activității tuturor Văcăreștilor.

Alecu Văcărescu avea un suflet pasionat, cu dezlănțuirii pătimașe. Pentru el, dragostea era în același timp și supliciu și plăcere ca și viața lui, de altfel. Este în această privință premergător romanticilor, în general, istoria literară l-a considerat poet al iubirii. Analiza în toată complexitatea ei a operei sale poetice dovedește că poetul a fost un suflet grav, manifestînd dispreț față de societatea fățarnică și coruptă: „Lumea toată, fără sfială, a ajuns să fie minciună și vicleșug”.

Prin latura satirică a creației sale, el se deosebește de contemporani. Moartea prematură este consecința neadaptării sale condițiilor societății fanariote în care a trăit. Trăind în epoca luminilor el rămâne clasic prin analiza stării sufletești, dar și romantic m puterea cuvântului prin lirismul său excesiv.

NICOLAE VĂCĂRESCU

Este al doilea fiu al lui Ianache Văcărescu care moștenește talentul poetic al acestuia. S-a născut în 1784 din căsătoria lui Ianache cu Ecaterina Caragea. Am arătat mai sus că a doua soție a sa a fost Elena Caragea, fiica terghimanului Iordache Caragea. După 7 luni de căsnicie, Elena Caragea moare, iar în 1783 domnitorul Nicolae Caragea îl căsătorește cu a cincea fiică a sa, Ecaterina. Din această nouă căsătorie se naște în anul următor – 1784 – Nicolae. Se infirmă deci părerea lui G. Călinescu din *Istoria literaturii române*, II, ediția Academiei R.S.R., p. 175, că Nicolae ar fi fiul Elenei Caragea.

Nicolae l-a urmat pe tatăl său în exil – 1788 – la Nicopole. Se reîntoarce în țară în 1790, odată cu tatăl său. învață în familie carte grecească și franțuzească. însoțește pe fratele său vitreg Alecu în aventurile lui amoroase și se va îngriji de strângerea poeziilor acestuia pe care le va însoți cu note ce ne sînt de mare preț.

Nicolae Văcărescu se căsătorește în 1814 cu Alexandra Băleanu (Luța, Luxița, Luxandra) cu care va avea o singură fată, Marița ce se va căsători cu Constantin Ghica de care se va despărți la 5 iulie 1843 și se va recăsători cu domnitorul Gheorghe Bibescu.

Din documentele ce ne-au parvenit desprindem că Nicolae Văcărescu era în 1815 căminar, iar în 1818 agă.

în 1820 era mare vornic. în 1821 izbucnește mișcarea lui Tudor Vladimirescu. Aceasta fusese pusă la cale din 1820. La sfîrșitul lui decembrie 1820, Tudor încheia cu serdarul Iordache și căpitanul Ioan Farmache o înțelegere pentru răsturnarea stăpînirii turcești. Fiecare dintre semnatari era „autorizat să se prefacă a provoca dezordini, a stîrni complicații interne și externe și a se folosi de toată viclenia care poate duce la atingerea scopului nostru comun”. Nicolae Văcărescu era încă mare vornic. Cum unii dintre boieri intenționau să fugă, el se adresează la 10 februarie unui mare dre-

i *Răscoala din 1821*, voi. L, p. 191-194.

gător arătîndu-i că ar fi nedrept dacă ar pleca lăsînd „pe atîția luptători fără cele trebuincioase pentru hrana lor precum și pentru vitele lor”. Tot atunci întrebă pe C. Samurças dacă are vreo știre despre acțiunea serdarului Iordache și a căpitanului Farmache. Cînd Tudor își stabilește tabăra la Țințăreni, divanul îl trimite pe N. Văcărescu să trateze cu el. Văcărescu îi trimite o scrisoare, iar Tudor îi răspunde. Drept urmare Văcărescu se face bolnav. Dintr-o *Notă informativă despre evenimentele din Țara Românească*, trimisă autorităților ruse (e vorba de documentul 182 din 23 februarie 1821, București, publicat în *Documente privind istoria României – Răscoala din 1821, documente interne*, voi. I; 1959), aflăm că N. Văcărescu fusese trimis la Craiova spre a lua comanda tuturor arnăușilor. Acesta a declarat, venind la București „că nu este în stare să acționeze împotriva poporului, din cauza bolii de care suferă și a hemoptiziei. A tratat și el cu Tudor Vladimirescu dar nu a putut obține nici o izbîndă, ci a primit numai o scrisoare, în care Vladimirescu îi spune că dacă el este cu adevărat fiul aceluia slăvit Văcărescu, care a apărut odinioară prin cuvînt, în fața domnului, drepturile poporului, atunci și el ar fi trebuit să se alătore acestei acțiuni a poporului”.

Rezultă fără putință de tăgadă că Nicolae Văcărescu se alătură mișcării lui Tudor, nu înțelege să lupte împotriva acestuia. Se pare că oastea lui a trecut la Tudor, iar el prefăcîndu-se bolnav se retrage și pleacă la Brașov.

Acolo a trăit în strîmtorare, pentru că era foarte cheltuitor.

Nicolae Văcărescu a încetat din viață în intervalul 26 mai 1825-20 mai 1826.

A fost înmormîntat în biserica Sfîntul Nicolae din Scheii Brașovului.

Nicolae Văcărescu era un mare iubitor al cărții. O bună parte din datorii erau făcute pentru cumpărare de cărți.

Că a fost mare iubitor de carte ne-o dovedește *Catalogul manuscris*, în limba greacă, al cărților aflate în biblioteca sa. Acesta cuprinde 70 de titluri în 180 volume și 9 titluri franțuzești în 36 volume și în valoare de 551 piaștri. Desprindem din această bibliotecă unele cărți rare și de mare preț. Ele scot în relief preocuparea marelui boier, formația clasică: avea în bibliotecă marile epopei ale lui Homer – *Iliado*, și *Odiseia*, în 13 volume, în versiunea lui Gheorghios Russiades, tipărită la Viena în 1817; *Geografia* lui Strabon, apărută la Amsterdam în ediție bilingvă greco-latină; *Comentarii la „Logica”* lui Aristotel, de Teofil Coridaleu, apărută la Veneția în

1725, opera completă a lui Xenofon, apărută în 6 volume la Lipsea § *Geografia* lui Meletie, apărută la Viena. Multe dicționare și gramaticii în limba latină, greacă, franceză, italiană.

Găsim de asemenea, opere istorice: *Skenderbey* (tipărită la Moscova), opera lui Cornelius Nepos, a lui Tucidide, comentat de N. Duca, și, ceea ce ne interesează și mai mult – *Istoria creșterii și descreșterii Imperiului otoman* a lui Dimitrie Cantemir, apărută la Paris în 1743, în traducere franceză a abatelui Joncqnières. Găsim romane populare printre care: *Etiopica* lui Heliodor, apărută la Paris în 2 volume, *Erotocrit*, apărut la Viena tot în două volume; de asemeni, cărți religioase, retorice, ele fizică, pedagogie, de filozofie. Toate acestea demonstrează o preocupare deosebită pentru cultură, moștenită de la părinți.

Pe Nicolae Văcărescu l-a preocupat originea poporului nostru, Ideea poate să-i fi venit prin prefața gramaticii scrisă de tatăl său și pe care o păstra. Fapt este că el traduce din Dio Cassius, un fragment din Capitolul I cu privire la *Colonia romanilor în Dacia și despre războaiele romanilor și dacilor înaintea lui Traian*, urmărind îndeosebi epoca lui Domițian și cea dintii luptă a lui Traian cu dacii.

Nicolae Văcărescu este și el un poet al iubirii. Recunoaște în prefața la poeziile fratelui său că, „neavînd duh născocitor” s-a folosit de poeziile lui Alecu, spre a le dedica iubitei Luxandra Băleanu, viitoarea sa soție, cu atît mai mult cu cît unele din ele purtau acrostihul „Lucsandra: „poci cu tot dreptul să mă fălesc la atîta norocire pentru multe alte cuvinte și pentru că și acrostihidile dinlăuntru sînt făcute iarăși pă numele tău”.

în cele cîteva poezii care-i aparțin desprindem puterea dragoste\ dătătoare de viață:

„în rai fără tine e moarte! e gheață!
Ș-în iad lîngă tine e bine î e viață!
Ș-în iarnă cu tine sînt toate-nflorite,
Ș-în vară cînd nu ești, sînt toate perite.
Tu ești suflețire dă duhuri istețe,
Ș-ai fi mîngiere d-ai fi cu blîndețe”.

¹ Vezi acest catalog în limba greacă în pachetul CMXXXI/136 din Biblioteca Academiei R.S.R. și la M. Caratașu, *op. cit.*, p. 283 – 287.

Iubirea, în concepția lui Nicolae Văcărescu, se întemeiază pe simțire, pe dorință și mai ales pe jertfă:

„A trăi făr-a iubi, A simți făr-a dori,
Mă mir ce trai o mai fi! Mă mir ce simțire-o fi!
A iubi făr-a simți, A dori făr-a jertfi,
Mă mir ce dragoste-o fi! Mă mir ce dor o mai fi!”

Mai desprindem din poezia lui oarecare pesimism. Neavînd nădejde nici în dragoste, clar nici de la viață, el își dorește moartea. Poezia cîștigă valoare prin contrastul dintre năzuință și realitate, prin ritm și prin frumusețea imaginilor:

„Un pic dă nădejde d-aș ști c-o să-m vie,
Și traiul mai dulce că poate să-m fie,
Atuncea și viața mi-ar fi doar mai scumpă,
Și ața ce-o trage n-aș vrea să să rumpă.”

Dar cînd de nădejde dă leac nu să simte,
Și nici cum să-m vie nu-mi trece prin minte.
D-amor. . . nu e vorbă, dar nici dă viață,
S-au săvîrșit toate!, .. ah, rumpe-te, ața\”

Comparația aceasta o găsim și în poemul lui Miron Costin – *Viața lumii*, se află și în *Eclesiast* dar care a ajuns și la Costin și la N. Văcărescu prin lectura poeziei lui Ovidiu.

Dar Nicolae Văcărescu ocupă un loc deosebit prin poezia patriotică de inspirație folclorică, prevestind pe Vasile Alecsandri. Este vorba de cîntecul haiducesc *Durda* [*Primăvara se ivește*]. El se identifică cu haiducul care în timp de iarnă și-a ținut roibul „pe bere și pe mîncare”, dar de îndată ce primăvara se ivește, cînd mugurul înfrunzește, iarba încolțește, cucul cîntă, iar florile răspîdesc miros plăcut, inima îi „zburdă și crește”, cere calului să-l ducă peste pripoare, pe potecă fără soare, la locuri de strîmtoare. își îngrijește durda și cheamă pe cel cu inima vitează la fapte mărețe. Poezia explică într-un fel și adeziunea poetului la mișcarea lui Tudor Vladimirescu.

De la Nicolae Văcărescu ne-a rămas și o interesantă corespondență literară, inițiată de el în 1814, cu nepotul său Iancu, fiul lui Alecu Văcărescu, pusă în lumină de Ion Virtosu.¹ Recunoscînd în

B n c J r ^ l m c o ^ o " ^ ^ară între Nicolae si Iancu Văcărescu,

nepot un talent poetic deosebit, îl îndeamnă să-1 fructifice. Pentru aceasta, are mai întâi cuvinte de laudă, de admirație și recunoștință față de valoarea științifică, patriotică și poetică a tatălui și fratelui său. îi trimite prefața la gramatica lui Ianache Văcărescu:

„. . .îți trimit un epitre dedicatoar ce au făcut moși-tău către Filaret, când i-au închinat *Grammatica ruminească*. îl trimit ca să-1 vezi, îl trimit ca să te invitez și să te ațâț, îl trimit ca să te aprinz, să te fac să fii foc viu, mai mult decât ești, și apoi, tot ce am pățit și eu, ca să te fac să-ți aduci aminte cu toată puterea și virtuția duhului și a inimi[i] și a cugetului ce porți, ce au fost părinții noștri: tată-tău și moșă-tău, și să plîngi cu inimă înfrîntă și cu duh slobod, dar supus dăn întâmplări a purta jugu".

Impresionează plăcut dorința pe care i-o simțim încărcată de elan patriotic și imbold spre mai bine, de a semăna în vrednicie cu înaintașii.

Recitind el însuși această prefață, inima îi „arde în flacăra nestinsă și în cumplită văpaie" și se amărăște simțindu-se „muscă": „Mă arz atât încât și în ceasul ce-ți scriu mă podidesc lacrămilfg simțind ce era acei oameni și văzînd că noi nu sintem nici de a face cevaș fiteșcine în parte, nici măcar oameni de a ne uni și a face".

Schimbul de scrisori între unchi și nepot avea menirea să ușureze comunicarea între ei a gândurilor și sentimentelor cu privire mai ales la preocupări poetice. în scrisorile sale, Nicolae Văcărescu introduce adesea versuri. Unele, adresate nepotului, recunosc în acesta „darul poeticii", „dulceață", „duh poeticesc".

Față de încercările „poeticești" ale nepotului se arată receptiv și atent. Aprecierile depășesc pragul încurajării și devin un elogiu.

Scopul era, prin urmare, să creeze o atmosferă favorabilă poeziei. Alte scrisori relatează însă proza vieții. Nicolae Văcărescu este informat, de exemplu, că Iancu Văcărescu, este reclamat la isprăvnicie de satele Bunget și Văcărești și intervine pentru dreptate și adevăr. Pentru că Iancu Văcărescu nu era un prea bun funcționar („pentru că dormi mult, pentru că pînă a te găti faci multe ceasuri, că nu vrei a scoate pricinile înaintea dumitale și, mai la urmă, că ții pricinile cite doao și trei zile, fără a le cerceta"), Nicolae Văcărescu îi atrage atenția că toate acestea nu sînt demne „dă un ispravnic **nou**, și mai ales de un Văcărescu!". E în primul rînd la N. Văcărescu sensul onoarei și responsabilității numelui familiei

în alte scrisori găsim relații despre alți membri de familie și chiar despre propria sa persoană: adesea bolnav, că îi plăcea să mănînce mult, să se ocupe cu vînătoarea și pescuitul și să întrețină legături amoroase cu o „Dafinica", apoi cu o „Victorița".

Uneori se plictisea, pentru că ducea o viață lipsită de activitate productivă: „Mă întrebi ce fac. Șaz într-un unghi de casă, uitîndu-mă și privind vîrful nasului meu cu ochii amîndoi, și întocmai ca gîngăniile la vremea iernii, așa sînt; iici din deget nu poci mișca".

Prin aceste scrisori, însă, Nicolae Văcărescu desăvîrșea legătura dintre generații. El era pătruns adînc de valoarea literară a părintelui și fratelui său și urmărea să sădească în nepot mîndria. neamului și imboldul spre mai bine. Este așadar executorul testamentului tatălui său, cu atît mai mult cu cît Iancu rămăsese orfan la vîrsta de 7 ani.

Correspondența cu Iancu Văcărescu permite să cunoaștem preocupările lui în perioada 1814— 1820. El apare ca un suflet sensibil, capabil de infierbîntări bruște, dar și de căderi deprimante. Relațiile cu Iancu sînt întemeiate pe o dragoste sinceră, adevărată, nu de la unchi la nepot, căci între ei diferența de vîrstă este prea mică, ci între doi prieteni.

Dacă primii Văcărești — Ianache și Alecu — străluciseră prin propria creație, Nicolae își simțea vocația executorului testamentelor și a editorului, cultivînd cu pietate mîndria neamului și ocro-tînd zborul în lume. al talentatului său nepot Iancu Văcărescu.

CORNEL CÎRSTOIU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Pentru prima dată vede lumina tiparului, într-o ediție completă, opera primilor scriitori Văcărești: Ianache, Alecu și Nicolae.

Gramatica lui Ianache Văcărescu n-a fost publicată în întregime decât în prima ei ediție de la Rîmnic din 1787, *Istorie a prea puternicilor împărași othomani* a fost publicată în stil latinizant de A.I. Papiu-Ilarian în 1863, în *Tesaur de monumente istorice pentru România*, tom. II, ediție greu utilizabilă. În ce privește creația poetică s-a pus accentul numai pe lirica erotică atât la Ianache, cât și la fiii săi Alecu și Nicolae Văcărescu.

Ediția de față își propune să prezinte întreaga lor operă, pentru ca cititorul și cercetătorul să aibă o imagine completă asupra personalității lor.

Textul *Gramaticii* lui Văcărescu din ediția de față este reprodus după ediția de la Rîmnic din 1787, ediție completă, cu o prefață, mai dezvoltată decât cea din manuscrisul nr. 305, constituind textul definitiv publicat de autor sub îngrijirea și „cu mâna sa” cum mărturisește în prefață. Am confruntat însă textul și cu manuscrisul 305, ca și cu ediția a doua de la Viena, tipărită în același an.

Ediția de la Rîmnic, ca și cea de la Viena, a apărut cu caractere cirilice. În transcrierea cu caractere latine am urmat chiar indicațiile autorului privind valoarea fonetică a literelor din alfabetul cirilic.

Ne-am străduit ca în transcriere să redăm pronunția lui Ianache Văcărescu și să păstrăm din regulile fixate de el. Știm că

Văcărescu a păstrat 33 litere și 9 diftongi. Pentru sunetele care au o singură grafie transcrierea nu ridică probleme. Astfel:

4, B, K, r, A, Ж, З > K, A, A\, N, n, p, c, T, X, u, M cu valoare de ce, ci), m, i^i, IJ, au fost transcrise, a, b, v, g, d, j, z, c l, m, n, p, r | s, t, f, x, ț, ș, șt, g (cu valori de ge, gi). Dar pentru sunetele care au mai multe grafii, am procedat în felul următor:

– vocalele T, H, y, pentru că au aceeași pronunție – deși Văcărescu fixează reguli ortografice pentru fiecare – au fost pretutindeni transcrise cu *i*;

– Vocala -n are valoarea lui *e*, spune Văcărescu. Totuși el ne atrage atenția că nu se pronunță chiar *e*, ci are o pronunție ceva „mai groasă”, deci aparte, și l-am redat prin *ă*. Văcărescu constată totuși o oscilare între *â* și *e*: *văz* – *vedem*; *pântru* – *pentru*; *dă* – *de*.

– Sunetul *7h* nu se pronunță *i* ci *î*. Și acest sunet „se amestecă” cu *i*: *din* – *din*. Văcărescu atrage atenția că „pântru ortografia acestor dooa (T*,*) un grammatic urmînd pronunției lor numai nu va greși niciodată la orthografie”. De aceea le-am transcris cu *•ă* și *î*.

– Pentru vocala *o* Văcărescu folosea semnele *o* și *w*. Cum astăzi nu mai întrebuițăm decât un singur semn, am transcris pretutindeni cu *o*.

– Diftongii **k*, *ra*, *w*, *w* au fost transcriși cum se pronunță: *•ea*, *ia*, *ie*, *iu*; N-am menținut însă ortografia diftongului *ey*, pentru că pronunția fiind grecească ar avea valoarea *ev*; Eyropa – Evropa.

Pronumele personal în cazul dativ scris *m*, în loc de *mi*, a fost păstrat pentru a reda cât mai exact vorbirea și scrierea autorilor.

– Pentru sunetul *u*, Văcărescu folosea grafiile: *8*, *v*, *oy*; pe toate le-am redat prin *u*. Am păstrat în scrierile în proză și pe *u* final (*u* mut) în cazuri ca: mai *virtosz^*, au *rivinitM* etc. precum și pe *u* consonantic în cuvinte ca *voiu*, *pociw*. Din motive lesne de înțeles, *u* final n-a fost păstrat în versuri.

– *9* a fost redat prin *th* deși se pronunță *t*, în cuvinte ca: *othoman* sau *orthografie*, *ethică*, *parenthesis*, *anacoluthon*, toate de origine grecească.

Văcărescu constată că în limba română nu există consoane duble. Numai în cuvintele compuse întrebuițăm asemenea consoane, exemplu: *suppus*, *înnainte*, *înnapoi*. Am păstrat în astfel de cazuri grafia autorului.

Am transcris cu consoane dubie și *grammatica, ellipsis, sillipsis, enallaghi, epigramma* etc. – cuvinte de origine greacă, pentru că Văcărescu, împrumutând termeni din diferite limbi, a păstrat intactă și ortografia lor. Astfel am procedat și cu termenii de origine italiană, germană sau franceză.

Accentul, întrebuițat mai la fiecare cuvânt de autor, a fost înlăturat, cu excepția cuvintelor care cereau menținerea Ini, pentru evitarea unor confuzii: „să trimită *colonii* din Italia”.

În prefața gramaticii, Văcărescu a însemnat pe margine titluri de opere și nume de scriitori. Le-am păstrat însă nu marginal, ci în subsolul paginii.

Locul unde se termină o pagină din textul gramaticii princeps sau din manuscrise a fost marcat cu două bare înclinate, iar la margine am pus numărul corespunzător al paginii cu cifre arabe, nu cu cele chirilice cum se află în textele originale.

În redarea modelelor de versuri, din *Gramatică* și din *Istorie*, am respectat dispunerea lor de către autor pentru ca cercetătorul să-și dea ușor seama că intenția lui Văcărescu a fost să arate că limba română este aptă pentru orice fel de ritm, iar strofele pot căpăta diferite forme și mărimi.

Textul *Istoriei a prea puternicilor împărați othomani*, reproduce textul manuscriselor unice 2905 (Tom I) și 2906 (Tom II), păstrate în Biblioteca Academiei R. S. România. Aceste manuscrise au o singură scriere de la început până la sfârșit, probabil scrierea unuia din secretarii lui Văcărescu.

În titlul lucrării se spune că a fost terminată la vâleatul 1794. Aceasta înseamnă că lucra la ea în 1794 și intenționa să o aducă la zi. În realitate narează faptele numai până la 1791. Ultima frază a rămas neterminată. Se poate trage concluzia, că, revenit în țară și antrenat prea mult în administrația țării, Văcărescu n-a avut răgazul să continue, sau secretarul și-a întrerupt copierea.

De observat e iarăși faptul ca versurile prin care caracterizează sultanii sînt scrise de mina lui Văcărescu și adăugate ulterior. La aceasta concură și faptul că în manuscrise e lăsat loc liber pentru asemenea versuri. N-a scris versuri, lăsînd loc liber, pentru Abdul Hamid I, cel de al 27-lea sultan (ms. 2906, p. 246), deși îi povestește foarte pe larg domnia. Tot de mina lui Văcărescu sînt scrise titlurile capitolelor, unele corecturi pe margine și notele ce însoțesc unele versuri.

Sînt lăsate iarăși libere paginile 259 și 260 pentru scrisoarea adresată de Văcărescu boierilor din București după uciderea lui Mavrogheni, scrisoare care nu a mai fost transcrisă nici de copist nici de autor.

În transcriere am reprodus exact textul manuscrisului ținînd seama și aici de indicațiile autorului date în gramatică.

Numerotația paginilor în *Istoric a prea puternicilor împărați othomani*, spre deosebire de gramatică, este cu cifre arabe. Marginal am pus sub formă de fracție, sus pe cea a Academiei, iar la numitor pagina lui Ianache Văcărescu sau a copistului.

În redarea versurilor am păstrat, de asemenea aranjamentul lor din manuscris, pentru ca cititorul să-și dea seama că preocuparea lui Văcărescu a fost nu atît portretul sultanului, cît modelarea limbii române după diferite tipare de strofe și versuri.

Ne-am străduit ca cititorul să aibă o imagine cît mai exactă a scrierii și vorbirii lui Ianache Văcărescu.

Prezenta ediție cuprinde și poeziile lui Ianache, Alecu și Nicolae. La Ianache Văcărescu am urmărit poezia în ordine cronologică.

N-am reprodus separat versurile privind definiția gramaticii și versurile date ca model în gramatică pentru că ele se află în textul *Gramaticii* și nici versurile pentru caracterizarea sultanilor turci, pentru că se găsesc în *Istorie* și nu pot fi apreciate decît în context.

Am reprodus totuși versurile în acrostih publicate în *Catavasicr*, 1793, cu convingerea că *Stihuri zece de cîte doasprezece slovniri...* aparțin lui Ianache Văcărescu.

Cele trei *Molifte*, numerotate în ediția noastră de la 2 – 4, precum și versurile pentru *Çișmelele* lui Moruzi (5 – 7), au fost reproduse după textul publicat de N. Iorga în *Analele Academiei Române* seria II, tom. XXXV (1912-1913), București, 1913 p. 165-173.

Poeziile erotice au fost reproduse după manuscrisele 332 și 421. N-am respectat ordinea lor din manuscrise, ci le-am reprodus adoptînd principiul cronologic (după anii elaborării lor). Poeziile 8, 9, 11 și 14 au fost reproduse după ms. 421, iar cele cu nr. 10, 12 și 13 după ms. 332. Am încheiat cu testamentul literar adresat fiilor săi „la prea înaltul ceas al morții” – cum spune I. Voinescu II – pentru creșterea limbii românești și cinstirea patriei.

La Alecu Văcărescu am reprodus prefața sa după ms. 3238, am pus alături prefața lui Nicolae după ms. 287, fiind în legătură cu poeziile fratelui său Alecu. Poeziile lui Alecu au fost reproduse

IANACHE VĂCĂRESCU

după ms. 287 (nr. 1 – 25); numai poezia nr. 26 a fost reprodusă după ms. 421. Poeziile scrise în limba greacă și numerotate de la 1 – 9 sînt cuprinse în ms. 3238. Pentru toate am reprodus traducerea în versuri făcută de Al. Piru și publicată în *Poezii Văcărești*, București, 1961, dar am însoțit-o și de traducerea în proză făcută de un anonim în secolul al XX-lea și reprodusă de Ion Vîrtosu în *Correspondența literară între Nicolae și Iancu Văcărescu*, București, 1938.

Textul grecesc al poeziilor 8 și 9 (*Satira și Tatăl nostru parodiat*) a fost publicat de C. Erbiceanu în *Biserica Ortodoxă Română*, XXI (1897), nr. 3, însoțit de traducerea în versuri, reprodusă de Teodor Virgolici în *Primii noștri poeți*, B.P.T., București, 1954 p. 20 – 22. N-am reprodus această traducere pentru că ni s-a părut mai literară a lui Al. Piru.

în ce privește poeziile lui Nicolae Văcărescu, am reprodus după același manuscris 287 primele cinci, scrise de mina sa, iar poeziile 6 și 8 după manuscrisul 421. Poezia nr. 7 după ms. 1651. Scrisorile către nepotul său Iancu Văcărescu, unele avînd contingentă cu poezia sînt reproduse după ms. 1651 și 421.

Pentru că în toate operele – gramatică, istorie și poezii – întîlnim numeroase cuvinte, pentru al căror înțeles ar trebui să facem apel la dicționare, am alcătuit un glosar.

Socotim că această ediție, plinind la îndemîna cititorului și cercetătorului pentru prima dată scrieri elaborate cu aproape două secole în urmă, va contribui în mai mare măsură la definirea locului ce-l ocupă poezii Văcărești în dezvoltarea literaturii românești. Apariția ei se datorește Editurii Minerva care depune eforturi pentru valorificarea moștenirii noastre literare și căreia îi aducem calde mulțumiri. Aceleași gînduri de calde mulțumiri se îndreaptă cu recunoștință către prof. dr. docent Dan Simonescu pentru îndemnul și sfaturile prețioase pe care ni le-a dat cu atîta bunăvoință în timpul elaborării, precum și către Constantin Mohanu, redactor al cărții, care alături de noi a depus o muncă asiduă pentru ca ediția să apară în cît mai bune condițiuni.

CORNEL CÎRSTOIU

OBSERVAȚII SAU BĂGĂRI-DĂ-SEAMĂ

asupra regulilor și orîndueleur grammaticii rumînești, adunate și alcătuite acumu întîiu, dă dumnealui IANACHE Văcărescul cel dă acum dicheofilax a bisericii cei mari a Răsăritului și mare vistieru a Prințipatului Valahiei, și hărăzite dă însuși la prea cinstitul, sfințitul, dă Dumnezeu iubitoriul episcopii a sfintei episcopii Rîmnecului, chir FILARETU.

Tipărite cu porunca și blagoslovenia sfinției sale, acumu în domnia prea înălțatului și prea luminatului prințipu a toatei Ungro-Vlahiei, NICOLAE MAVROGHENI VOEVOD.

în arhieria prea sfințitului și alesului dă Dumnezeu mitropolitu și arhiepiscopu a țării, chir GRIGORIE. La leatu 1787.

în tipografia sfintei episcopii a Rîmnecului. De Gheorghie sin Popa Constandinu tip. Rîmniceanul.

Prea cinstitului, sfințitului, iubitorului
de Dumnezeu episcopu a sfintei episcopii
Rîmnecului și Craiovei, exarhu Noului
Severinu, chir Filaret

Și la cine altu să cuvine a să arătarea meșteșugul
cuvîntului? Dăcîtu la îndreptătorul dă cuvîntul adă-
vărului? Și la ce altu să poate cerca metalul aurului și
argintului, dăcîtu la piatra cea cercătoare? Dumne-
zeiasca providență carea te-au povățuit spre rîvna aceștii
învredniciri, de a fi adică îndreptătoriu dă cuvîntul
adevărului său, te-au gătit mai înainte ca pe un vasu
priimitoriu dă acest mai pre sus dă tot cuvîntul firescu
dar, înpodobindu-te și cu știința cuvîntului firescu, și
sau pîntru căci erai înpodobit cu știința cuvîntării
firești, te-au făcut îndreptătorii și cuvîntării cei pîste
fire; sau pîntru căci te-au ales a fi îndreptătoru cuvî-
ntării cei pîste fire te-au înpodobit și cu știința cuvî-
ntului firescu, // acumu ești îndreptătorii! și al unui cuvînt
și al altuia.

Deci un bine-credincios al acestui cuvînt ce propo-
veduești, care poate s-au'amăgit socotindu că au alcă-
tuit un meșteșug al cuvîntului grammaticescu, prin
care să să poată dobîndi și știința cuvîntului firescu,
la cine să cuvine să-1 aducă? La cine să-1 ceărce? Și
la cine să-1 hărăzească altul? Dăcît la cea întru toate
Vrednicie a ta.

Dar cîndu și Grammatica aceasta, sau mai bine să
zicu Observații asupra idiotizmi limbii noastre în starea
ce să află acumu după regulile grammaticescu, nu iaste
dă altă limbă ce fieșteșcare nu au cîte puține gramma-

tici, ci iaste de limba rumînească ce nu are în starea ei nici una pînă acum, limba patriei noastre prin care cuvîntăm, limba cu care ne închinăm marelui Dumnezeu proslăvindu-l întru închinăciunea Troiții cei dă 0 ființă, limba cu care cuvîntîndu petrecem viețuirea această vremelnică, și nădăjduind dobîndirea acei statornice ne străduim a o cîștiga.

3 Și către acestea cîndu urmează ca și această // gram-matică să-și ia începutul său, dîn Mehedinți și Romanați, iarăși din eparhia sfințeniei tale, dă unde au început a l să zămisli, au a nu firea, au pierzania ei, ce mai rămîne să facu altu? Dăcitu la iubitoriul dă cuvîntu și fericitul tău suflet să o hărăzescu.

4 Știutu iaste la știința sfințeniei tale, că marele acela Traianu împăratul romanilor, după ce nesuferindu a mai plăti tribut și a da dajde la craiul dacilor, ce era atunci craiu al nostru, care încă dă la Domețian rămăsese în regulă, și după ce au venit aici în doao rînduri în crăia daciloru, și au trecut apa Istrului sau a Dunării, pă trecerea cea dă piatră ce ese în județul Mehedinților, a cărîia să vede rămășița stîlpilor și pînă astăzi, la văleatu 104, dă la Hs.¹ trecîndu prin țara rumînească, și suppuindu-să țara aceasta dă către Flacu², arhistratigul romaiceștilor puteri, după a căruia nume au luat și Valahia numirea (Măcar că alt gheografu zice că să numește Valahia după Ulah, numire sau nume, ce alemanii și ungurii dau romanilor)³. Trecîndu și împe//ratorul Traian, au mersu în Transilvania către cetatea Cermiceghetura, ce era capitale a craiului nostru Decabal, sau Decheval, precum arată și alți mulți istornici și mulți gheografi, și între toți și Meletie, ce zice că politia ce să numește acum Varel, întru care să vădu rămășițe a traianiceștii ulpii, aceasta s-au numit Cermiceghetura, sau Sarmighethusa, între apa Mureșului și a Oltului; pă care după ce au închis-o cu încungiurări, la al doilea bătălie și războiu au peritu craiul nostru

1 Abreje hronologhic, tip. la Paris 1753 a lui Rișer Dă Dacia Tipo. a autorului).

2 Gramm. Gheograf. Fața tip. 1760. Vmeț. Tom. II. (nota autorului).

3 Bușing Tom. 8 Tip. la Lausana 1780. (nota autorului).

Decheval, a căruia i-au dusu și capul la Roma, și au suppua crăia noastră la schiptrurile romaicești. Și după ce s-au și numitu Dacicu și au dăosibit crăia noastră în provinții și eparhii romaicești, vrînd a-ș statornici stăpînirea au cugetat să facă strămutări și să trimită colonii dîn Italia, partea cea mai cinstită atunci din Europa a stăpînirii romaicești.

5 Și cu acestu mijlocu politicescu, sau mai bine să-i zicu înțelepțescu, voindu să-ș facă stăpînirea ohabnică și fără dă nici o îngrijare au adusu mulțime dă latini și dă italieni // aici. Și dintr-aceia cei ce s-au așăzat întru sălășluire aici, întiiu au coprinsu județul Romanaților, care le poartă numele și pînă acumu, și dinpreună cu acela și celelalte ale creștineștii tale eparhii, apoi s-au întinsu și în cestelalte și în Transilvania și în Moldavia spre ținuturile Timișvarului și pă marginile Ungariei, pă apa Tisei în susu în toată crăia dacilor.

Dar ce folosu că de au și lăcuitu aceste frumoase eparhii romanii au fost pre cum să vede oameni dîn cei ce potu lesne a să muta, adică proști și țărani, și nu cu știință dă șiență, ci și fără de grammatica, au grăitu ei latinește și talienește ca oamenii proști. Dar crezu că dă la fiii lor au început a să și mai dăghina limba. Și fiindu dachii împreună lăcuitori cu dînșii, sîrbii și bulgarii vecini, atîtea limbi dăosibite, și a lor fără gram-matica, ce urma să fie alt la limba noastră dăcît aceia ce vedem astăzi? Căci dă ar fi fost măcar un dascăl dă grammatica, astăzi am grăi toți limba latinească sau talienească, cu carele au venitu acei stăpînitori dă atuncea aicea.

> Să cunoaște adevărul arătărilor // mele, din doao lucruri mai cu deadinsul: cel dîntiiu dîn strămutarea și dejghinarea limbii nefiind grammatica; cel dă al doilea, din a lipsi dîn limba noastră toți termenii științei, și cîte ziceri au luat italianii dă la latini, și latinii dîn izvorul cel mai dăsavîrșit, adică din limba grecilor.

Ar fi lucru dă mirare, și poate îl socoti fieșteșcine, cum în vreame dă 1601 ani nu să află vreun omu ca să grijască să coprinză starea limbii prin mijlocul a vre-

unii gramatici și, să adune termenii filosofii prin vreun dicționar, ea să poată tălmăci cu înlesnire cărțile de știință în limba rumânească și să nu "mai pue în osteneală pă lăcuiitorii acestor eparhii ce vor pohti să fie știitori de științe și de filosofie, ca să învețe altă limbă streină, întru care să le afle acestea. Cu toate acestea, eu pociu face dăzlegarea aceștii mirări în oareșce chipu cu o chibzuire socotită de adevărată. Toți acei vechi lăcuiitori a acestor eparhii, neavîndu altă limbă în urma acestor strămutări, care să fie înlățită ca și acea talie-nească, măcar pîntru filosofii, și vreo mumă de limbă cum iaste acea //latinească pîntru jîrtvele închinăciunilor bisericești (Mai vîrtosu dupăcene-au dat botezul și ne-au îndestulat de lumina credinții și a legii ce avem, marele împărat și sfîntu, Constandin, îprecumu ne încredințează și un istoric adăvăratu¹, ntru toate, însă, la istoricile sale și la politiceștile arătări numai) au îmbrățișatu limba sîrbească. Și cîtu pîntru acestea, s-au îndestulat de dînsa pînă la anul 1688, căci să afla în preajmă dascăli de acea limbă, și s-au zămislit în urmă și aici. Iar limba rumînească o avea numai pîntru a grăire și pîntru negoțiu și trătăluiri politicești. Deci nici urma să aducă oameni streini denadinsu, ca să facă cele ce am zisu sus, întru o limbă de care însuș acei ce grăia cu dînsa nu avea trebuință de dînsa. După acestu cuvîntu eu (măcar că cu catahrisis) pociu să zicu că limba rumînească de la anul 1688 s-au începutu, măcar și de era începută de la anul 105 de la Hristos, adică cu 1583 de ani mai înainte, de cîndu s-au tălmăciții în limba noastră legea veche și legea noao, sau sfintele bibliei, de către ră//păosatul Șarban Prințipul Cantacozinul, cel vrednic de pomenire și de laude domnu. „

De atunci măcar că avea biserica aceste doao sfinte cărți în limba rumînească, dar celelalte era tot sîrbești pînă în zilele fericitului ierarh, predecesorul sfințeniei tale, Damaschin, cîndu au tălmăcit *Anthologhiul*. Iar *Mineele* s-au începutu a să tălmăci de către cel de mai nainte arhieriei tale iubitoriu de faceri de

bine, Chesarie, și s-au săvîrșitu de către cea întru toate iubire de bunătați a ta, care după dreptate cu feronimie țe-au trimis și numele în adevăru. Unde eu pociu să zicu (măcar că mă rog să-m dea ertăciune veri cîți mă vor auzi) că limba noastră au la 1688 au luat începutul cel de al doilea, sau acumu. De aceia și cugețindu să aduc și această limbă a noastră în sistemă grammaticească, după starea ce să află acumu, și socotindu că au a nu firea, sau pierzania ei cea dinceputu, din eparhia sfințeniei tale s-au zămislitu, iubirei tale de Dumnezeu să cuvine să o hărăzescu. Ca iarăș întru-aceia eparhie zămislindu-se, de acolo să i să facă și nașterea și creșterea în // celelalte părți, precum și a ne firea după dreptate și cuviință.

9

Înțelepte părinte, am ostenuit, ostenuindu, și am obositu străduindu-mă, nu ca să facu grammaticea, ci numai Băgări-de-seamă, asupra grammaticeii a limbii noastre. Un dumnezeescu părinte și dascăl bisericescu¹ m-au suppus întru această trudă, cu a mă face vinovatu cîndu nu voiu face un bine ce aș putea, întocmai ca cum aș fi făcut răul ce iaste văzutu. Un filosofu latinu², mi-au datu în totu momentul inemă și coragiu, zicîndu-mi: nici un lucru nu iaste cu greu a să birui de către lucrarea îndesită și cu tărie, și de către silința cea cu scumpătate. De cîte ori am luat condeiul să scriu, de atîtea ori am și hotărîtu să mă părăsescu de această epihirimă grea. Și după ce amu sositu la această stare, nu pociu iarăș să numescu Grammaticea această alcătuire, fără de numai Băgări-de-seamă asupra idiotizmiei limbii noastre spre regulile grammaticești.

10

De amu a cădea în vină, căci am făcutu un omu plin de amătie și neștiință această îndrăzneală, să scoțu acest felu de carte în vedea, învinovățirea-m iaste iubi//rea patriei, a vecinătății și a rumînilor ce vorbescu cu această limbă, și sîntu gata să-m iau de la aceștia pedeapsa după vina mea.

¹ Marele Vasile (nota autorului).

² Seneca (nota autorului).

i Volter la *Viața lui Petru* (nota autorului).

Să nu să mire sfințenia ta, dă această propunere, și să o socotească doar ca un ritorismu. Te încredințezu că însuș simpatrioții miei vor să-m găsească la această alcătuire metahne și greșali, cîndu însă? După ce să vor face dintr-aceasta dăstoinici, și să-i învrednicească Dumnezeu prin blagosloveniile sfinții[i] tale.

Și atunci le voiu da pă un filosofu latinu¹ să le răspunză, că arhistratigul să împărtaşază dă slava ce dobîndescu ostașii lui biruindu, iar și dă nu vor vrea să-1 auză și vor pohti ca să priimescu a fi biruitu, la toate sufletul meu să mulțumește. Și dă amu greșală să va dăsfăima și firea și un filosof grecu² din cei vechi, care m-au învățatu să moriu pîntru patrie.

întîmplarea și norocul dă multe ori face aceia ce nu poate face timpul și vremea. Unde puteam găsi duhovnicu ierarhu, ca să judece în taină și nu dă față? Și acela plin dă învățătură să poată judeca grammatica? Și acela episcop Rimnecului, a epar//hieii dă unde s-au pierdutu a firea a grammaticii, care să voiască să-i dea începerea dă acolo? Acela dăstoinicu a-m îndrepta greșăliile? Acela îndreptătoriu la cîte am trecut cu vederea? Unde puteam găsi vremea a unui mitropolitu și arhiepiscop al țării iubitoriu dă a vedea lucruri dă folosul patriei? Unde puteam găsi prințip sîrguitoriu dă cele dă folosul patriei? Unde puteam găsi frați boeri, carii să nu-m judece îndrăzneala, ci să-m laude rîvna? Dă aceia și fericescu momenturile ce aducu atîtea îndestulări nenădăjduite în vreme, și de aceia aducîndu această osteneală a mea în mîinile sfințeniei tale, a unui judecătoriu, întocmai-următoriu numelui propriu, și înpodobitu și cu toate cele ce sîntu trebuincioase spre înfățișarea aceștii cărți, mă rogu întru Hs., fii sîrguitoriu, a fi aceasta începere dă învățătură, iar nu priveliște dă trecere dă vreme.

Salustie (nota autorului).

Thalis (nota autorului).

12

Și eu iarăș mă aflu în osirdie ca să aducu dă voiu avea viață și un dicționarul la vedere, iar dă nu mă voiu învrednici, lasu clironomi și pă fii[i] miei cei trupești, și pă fii[i] miei ceigramma//ticești, casăclironomisească dragostea, rîvna și silința mea cea pîntru binele, cinstea și folosul simpatrioților și a patriei.

1787, ianuarie

Al sfințeniei tale

întru Hs. fiiu smeritu și gata sluga,
IANACHE VĂCĂRESCUL dicheofilax al bisericii
cei mari a Răsăritului și marele vistieru al
Prințipatului Valahiei.

Cu mîna mea.

GRAMMATICA RUMÎNEASCĂ

CARTE DÎNTÎIU

PARTEA DÎNTÎIU:

Ce iaste Grammatica? Și pântru împărțea slovelor, și pântru părțile cuvîntului

Grammatica iaste meșteșugul cuvîntului care arată construcțiul, sau sindaxis, adică alcătuirea părților cuvîntului și orthografia cu care să poată neștine a scriere bine și meșteșugește.

Aceasta să împarte în părțile cuvîntului, carele la noi sîntu noao. Deci pînă a nu arăta dă aceste părți, prin carele să alcătuește fieșteșce cuvîntu, urmează să arātu întîiu pântru slove și pântru împărțea lor, fiindu că acestea sîntu acelea ce făcîndu adunare întru una, arată și termenii și cuvîntul la vedere.

Pântru slove și împărțea lor

Slova iaste o parte mică a glasului și nu să împarte, și la noi sîntu slove treizeci și //trei: a, K, K, r, a> h >K, 3, l, H, K, A, A\, H, 0, n, p, C, T, 0, ^5 W, U,,

Figură

afla? EES, EBK, Trr, AAA> 2K3K*, 333, In, HHH, KKK, A^IA, ffilU, HHH, OOOO, IInn, Ppp, Gcc, TTT, ©9e, \$0)*, XXX, TITL-K, .X/R*, G3(x)w, Iiți:, HHH, IHUuj, iPUlip,

Dîntr-acestea sînt glasnice noao: a, e, i, H, O, iv, v-,

Și neglasnice doao-zeci-și-patru: E, K, r, a, ^ > * >

A, A\, H, n, p, c, T, 0, i|s, y, u,, i, u,, LJJ, ă, v|t, u.

Și să numescu glasnice, căci fieșteșcare singură îș glăsuește pronunția sa: a, E, I. Nemaifiind trebuință a zice *alfa*, sau *azu* și <E și *ijă*.

Iar ceale neglasnice să numesc așa căci nu poate o slovă singură să-ș glăsuiască pro//nunția sa dă nu va fi legată cu vreuna dîn cele glasnice; G singur nu să poate zice dă nu să va scrie și E. Și așa să zice KB și asemenea și celelalte.

Deci dîn slovele cele glasnice carele sîntu lungi sau mari trei: H, w și scurte sau mici trei: E, O, -R, și dă obște iarăș trei: a, i, v. să făcu difthonghi.

Difthongul iaste o unire dă doao slove glasnice într-o pronunție, și să numește dă greci așa.

Și la noi sîntu difthonghi optu: Ey, ±, ra, K>, K, oa și wa, Sșiv mut.Și să făcu dîn: 0, v=E, y; dîn t, &=% dîni, d=ra dîni", o = io; dîni, E==K; dîn o, a=oa; dîn w, a=wd; dîno, v=8 și v.

Iar dîn cele neglasnice avem îndoite K, 3, LJJ, \|t; și să numescu îndoite căci să facu dîn doao neglasnice una: dîn m n = K; dîn r -&=3 dîn m T=LVI dîn k c = ă; dîn n c =\|t

Și schimbătoare: K, r, a» ^ >, K, M, c, T, -u,, yj. Și acestea să numescu schimbătoare, căci să schimbă la înduplecările numelor și la furmările graiurilor cum K cu AA, r cu y, a - 3 K - M T - U,, c K în ip, cum să va vedea.

Iar neschimbătoare A, H, n, p, 0, \$ // x", ui. Ci pântru acestea toate vomu arăta pre largu la partea dintîiu a cărții a doao, unde avemu să scriemu pântru pronunția slovelor și pântru orthografie.

Ci dar dîn slovele acestea să face *silaba* sau *slomnirea*, adică *cu*, dîn care apoi și termenul sau zicerea *cutare*. Și dintr-acestea apoi și cuvîntul: *Cutare citește*.

Pântru slomnire

Slomnirea ce să zice *silabă* iaste o împreunare dă doao slove cît dă puținu adică Kd; să poate face și dîn trei, cum np-k, și dîn patru, cum cKpîS. însă să pot

numi și slovele glasnice slomniri, cum *ă, ɛ, VV*, și celelalte.

Pântru ziceri

Zicerea sau *termenul*, care să numește dă greci *lexis*, iaste o parte mică din care să alcătuește un cuvîntu, adică *eu, mergu, în, cutare, loc*. Toate acestea în parte ziceri să numescu.

Pântru cuvîntu

Iar *cuvîntul* iaste o adunare dă *ziceri*, înțelegere dă să-vîrșitu arătîndu, adică *Eu mergu in, cutare locu*. Și toate aceste ziceri // un *cuvînt* să numescu.

Și *cuvîntul* are noa părți carele sîntu acestea: *articol* adică *încheerea*, *nome* adică *nume*, *pronome* adică *pronume*, *verbu* adică *graiul*, *partiție* adică *părtășire*, *propoziție* adică *propunere*, *adverbiu* adică *spre graiu*, *congiunție* adică *legare*, și *interieție*.

Dintr-acestea, *articolul*, *nomele*, *pronomele*, *verbul*, *partiție* să înduplecă, iar *propunerea*, *adverbiul*, *congiunție* și *interieție* nu să înduplecă.

Articolul, adică *încheerea*, iaste una dîn părțile cuvîntului ce să înduplecă și, adăogîndu-se sau unindu-se la *nume* și la *pronume*, are putere a hotărî și a face să să înțeleagă lucrul ce s-au arătat mai înainte.

Nome, sau *numele*, iaste iarăși o parte a *cuvîntului* înduplecătoare prin *căderi*, care însemnează vreun lucru, fără de a arătare vreme sau timpu, cum: *omu, Petru, bunătate*.

Pronome, sau *pronumele*, iaste parte ce să înduplecă, care coprinde locul numelui, cum: *eu, tu, elu, cesta, cela*.

Verbul, sau *graiul*, iaste o parte a *cuvîntului* ce să furmează, care arată vreun lucru, cu *vreme* // și *timpu*: *iubescu, scriu, citescu*, și să înțelege că acumu.

Partițiipiul, sau *părtășirea*, iaste o parte care să și furmează la *graiul*, să și înduplecă la *nume*, dă aceia să zice *părtășire*, căci să împărtășază la doa părți, și furmîndu-se dă un *graiul* arată vreun lucru ce s-au însemnatu dă dînsul, cum: *pîrîș și pîrîtu, iubitoru și iubitu* vine după *pîrășcu și iubescu*.

Propoziție, adică *propunerea*, iaste una dîn părțile ce nu să înduplecă, care adăogîndu-se la o altă parte a *cuvîntului* are puteare a o dăosebi la *cădere* și la *arătare*, cum: *mergu spre București; viu dă la Tîrgoviște; întru în cetate; arnu grăitu pântru tine*.

Adverbiu, sau *spre graiul*, iarăș din părțile cele [ne] înduplecătoare iaste. Și acesta adăogîndu-se și unindu-se la *graiul* are putere a talmăcirea lucrările sale, adică: *Petrul grăiașle înțelepțește; Alexandrul scrie bine*.

Congiunție, sau *legarea*, iaste parte dîn ceale ce nu să înduplecă și are putere a uni și a lega întru una părțile *cuvîntului*, adică: *și, pântru, pântru-căci, deci*.

Interieție, iarăș din părțile ce nu să înduplecă // iaste și unindu-se și intrîndu prin vorbe dăscopere și arată patimile sufletului, cumu: *ah, oh, vai mie*.

Și aceste sîntu părțile *cuvîntului* toate. Deci acumu să le arătăm dăosebi pă fieșteșcare, pântru ca să facem pă acei ce le-au cunoscutu numai să le și bine cunoască.

PARTEA A DOAO A CĂRȚII DÎNTÎIU

Pântru articol sau încheere

Articolul sau *încheetura* iaste una din părțile *cuvîntului* ce să înduplecă, care adăogîndu-se și unindu-se la *nume* și la *pronume* are puteare a hotărî și a face să să înțeleagă lucrul ce s-au zis mai înainte. La acesta sîntu

trei următoare, adică *gheneru* sau *neamu*, *mimăm*, și *cădere*.

Pentru aceste trei următoare la articol, fiindu următoare și la nume, le arătăm pă largu acolo cîte trele.

20 Orinduială înduplecărilor ale articolilor: //

	<i>Barbă- teșii</i>	<i>Fămeești</i>	<i>Neutre</i>	<i>Obștești</i>
	<i>Singurite</i>	<i>Singurite</i>	<i>Singurite</i>	<i>Singurite</i>
Nominativă	1, le, a!	a, oa, ea	1, le	a
Ghenitivă	lui, a, i le	i, a, de	lui, de	a, i, dă a lui
Dativă	la	la	la	la
Acuzativă	pă, 1, le	pă	pă le	pe
Vocativă	o, le	o	o	o
Ablativă	de la	de la	de la	de la
	<i>înmulțite</i>	<i>înmulțite</i>	<i>înmulțite</i>	<i>înmulțite</i>
Nominat.	i	le	le	le
Ghenit.	lor, de	lor, a de	a, lor, de	lor, de
Dativă	la	la	la	la
Acuzat.	pă, i	pă, le	pă, le	pă, le
Alocat.	o, lor	o	o	o
Ablat.	dă la	de la	dă la	dă la

21

	Calul, șarpele	Mărie, oglinďă, șa,	Lucru, bine,	Slugă, vită// gazďă,
--	-------------------	------------------------	-----------------	-------------------------

Maiavemu doao chipuri dă articoli: unul arătătoriu și săvîrșitoriu, cum: *cel, cea, cel, cea*; altul nesăvîrșitoriu, *un, o, un, o*. însă nu să zicu articoli, căci sîntu pronume, ci să numescu articoli dă pronume și să vor vedea la pronume: *cel calu, cea oglinďă, cel lucru, cea slugă*; și *un omu, o oglinďă, un lucru, o gazďă*.

Articolii, cu toate că la alcătuirea lor ar trebui dă a pururea să pue înaintea numelui și pronomelui, dar la limba noastră nu să urmează așa, ci au rămas idiotizmă sau însușire a limbii dă a să pune unii înaintea numelui și pronomelui, iar alții în urmă după căderi. însă, cu toate acestea, și această urmare, de să și vede în oareșcare chipu, fără regulă dăsăvîr-

șitu, dar și această ne-nregulare păzește canoane la toate locurile.

Și la cele bărbătești căderea dativă: *la*; și căderea acuzativă: *pă*; căderea vocativă *o* să punu dă a pururea înaintea tuturor numelor și pronomelor, cum și căderea ablativă iarăș înaintea, căci această cădere vine dă la propozițione, iar căderea nominativă totdeauna să pune în urma numelui și prenumelui, însă la numele ce să săvîr//șăseu cu *u* și *iu* să pune articolul /, cum: *omu-omu*; *pornit-pomu*; *fiiu-fiiu*.

Iar la numele ce să sfîrșescu cu *e* legat cu altă slovă glasnică, să pune articolul *le*, cum: *șarpe-șarpele*; *verde-verdele*; la acestea căderea ghenitivă să pune în urmă: *omului, fitului, șarpelui*. Și căderea acuzativă / și *le* să pun iar în urmă; și vocativă *le* iar în urmă.

Iar numele ce vinu săvîrșite în slovă neglasnică și în *e* curatu și în *i* legat și în *ă*, afară din cele obștești, la căderea nominativă nu priimescu articoli, cum: Ioan, Ștefan, Ilie, Gheorghie, Pantazi, Pană. Și la acestea căderea ghenitivă să pune înaintea ¹. Și acestea păzescu mai bună regulă: lui Ioan, lui Ilie.

Iar la numele obștești ce să săvîrșăscu cu *ă*, să alcătuește căderea nominativă cu *a*, cum, *slugă, slugăa-sluga*, tăindu-se *ă* pântru reaoa glăsuire, ca să nu fie alăturate cloao slove glasnice ce nu să pot potrivii. Și ghenitivă cădere cu *i* și să pune după nume: *slugăi* și *slugii*, și la cele înmulțite numere. Iar cu asemenea orînduială urmează încă și numele dăla // a doao înduplecare, ce nu au articol la căderea nominativă, la numărul înmulțitu au și să alcătuește în urma numelui și ghenitivă asemenea: *Ioanii, Ioanilor*.

Articolii neutri urmează a să alcătui cu numele ca și cei bărbătești ai acei înduplecări dîntiiu, precum să va arăta la nume și la înduplecările sale, avînd dăosebite numai la numărul înmulțitu.

Cele fămeești articole *a, oa* și *ea*, căderea nominativă tot în urma numelui să scriu. Și *ea* nu doară că iaste dăosebitu articol, ci tot *a* iaste, dar de vreme ce *e* și *a*

¹ In textul de bază greșit: în urmă. Corectat *hvnainte* după ediția de ia Viena, p. H.

fac acest difthongu oricîndu să va întîmpla *e* la sfîrșitul numelui, fiindcă urmează a cădea înaintea lui *a* să face difthongu, iar articolul iaste tot *a*, cum: *vreme* vrînd a să îndupleca rămîne a să zice *vremea*. Și ca să nu să facă pronunția urîtă să zice *vremea*; *muere-muerea*, *lege-legea*.

Iar cînd vor cădea a fi numele cu doao glasnice la sfîrșitu, vrîndu a să pune și articolul *a* să fac trei. Deci atunci pîntru reaoa glăsuire să tae dă la nume slova după urmă, cum iaste: *Mărie*, *Mariea* [e-a], sau *Mariea* [ea = diftong], însă pîntru reaoa glăsuire să tae *e* dă totu // și rămîne *Măria*, *Anastasia*, *fămea*.

Așijderea și cîte nume să sfîrșescu cu *ă*: fiindu că *ă* cu *a* nu să potu alcătui, să tae și *ă* dă tot și să zice *fată*; nu *fatăa*, ci *fata*, *vacă-vaca*, *săracă-săraca* și toate celelalte.

Cele ce să săvîrșescu cu *a* și *ea* priimescu articolul *oa* adică: *șa-șaoa*, *ipîngea-ipîngeaoa*.

Ghenitivă *i* să pune în urma numelui, iar părțicica *a* înaintea ¹, adică: *Măriei* și *a Măriei*. Iar la celelalte căderi urmează și cele fămeești acelor bărbătești.

PARTEA A TREIA A CĂRȚII DÎNTÎIU

Pîntru nume

Nome sau *nume* iaste parte a cuvîntului care să înduplecă prin căderi. Și la nume sîntu următoare: *ghenerii* sau *neamurile*, *furme*, *numere*, *căderi* și *înduplecări*.

Gheneri sau *neamuri* sîntu cinci, gîndite și socotite, iar obicinuite și cunoscute patru:

25 *bărbătescu*, cum: *timpu*, *înțeleptu*, *craiu*, *cîine*, *șarpe*; *fămeescu*, cum: *fămea*, *crăiasa*, *Măria*, *oglanda*./

¹ în textul de bază greșit: *în urmă*; corectat *înainte* după ediția de la Viena, p. 16.

neutru sau dă nici-unul, cum: *obiceiu*, *lucru*, *lemn*, *nume*, *bine*.

obștescu, cum: *slugă*, *vită*, *barză*, *gazdă*; să zice *obștescu* căci să obicinuește a să arăta amîndoa neamurile dă mai sus cu o numire, adică și partea bărbătească și partea fămească. Mai sîntu și alte nume *obștești* care să înduplecă la înduplecarea bărbătească, cum: *omul* și altele.

confuzu care cu un glas slujaste dă a să numi și partea bărbătească și partea fămească, cum: *vulturul*, *privighitoarea*, *rîndurea*, *șoarice*, *șarpe*, *broască*, deci acest *ghener*, fiindu că să înduplecă sau la înduplecarea bărbătească, și să înțelege și partea fămească, cum *vulturul*, sau la înduplecarea fămească și să cuprînde și cea bărbătească, cum *privighitoare*, neavîndu dăosebită înduplecare, nu mai să socotește *confuzu*, cum și iaste, iar să înduplecă la înduplecările bărbătești și fămeești.

Furme sîntu trei: *nealcătuit pusu*, *alcătuit suppus* și *mai alcătuit prea-sitppus*.

Numere sîntu doao: *singuritu*, adică *timpu*; *înmulțit timpi*.

Căderi sîntu șase:

- 1) *nominativă*, adică *numitoare*;
- 2) *ghenitivă*, adică *nemuitoare*;
- 3) *dativă*, adică *dătătoare*; //
- 4) *acuzativă*, sau *pricinuitoare*;
- 5) *vocativă*, sau *chemătoare*;
- 6) *ablativă*, adică *aducătoare*.

înduplecări, noi avem doao. La cea dintîiu să înduplecă toate numele bărbătești, fămeești, neutre și obștești ce priimescu articol la căderea *numitoare*, și sîntu toate acelea ce priimescu cu slovă glasnică. La cea dă a doao să înduplecă toate cele ce nu priimescu încheetură la căderea *numitoare*, carele sîntu acele ce să săvîrșescu cu slovă neglasnică și cu *e* curat, și cu *i*, bărbătești și fămeești nume.

înduplecarea dîntîiu

Gheneru bărbătescu – Număru singuritu

Nominativă: timpul
Ghenitivă: timpului
Dativă: la timpu
Acuzativă: pă timpu, și timpul
Vocativă: o timpe, și timpule
Ablativă: dă la timpu.

Iar o-Jieneru bărbătescu

N.: șarpele
G.: șarpelui
D.: la șarpe
A.: pă șarpe/și șarpele
V.: o șarpe
Ab.: dă la șarpe//

27

Numani înmulțitu

Nominativă timpii
Ghenitivă: timpilor
Dativă: la timpi
Acuzativă: pă timpi, și timpii
Vocativă: o timpi, și timpilor
Ablativă: dă la timpi.

Pă această înduplecare să înduplecă și altele asemenea cum: omul, tatăl, fiiul, pomul, calul, vasul, domnul, craiul, și toate cele asemenea lor.

N.: șărpîi
G.: șărpilor
D.: la șărpi
Ac.: pă șărpi
V.: o șărpi, și șărpilor
Ab.: dă la șărpi.

Pă această înduplecare să înduplecă și altele asemenea cum: verdele

102

Gheneru fâmeescu

Singuritu

Nom.: vremea
Ghen.: vremii
Dat.: la vreme
Acuz.: pă vreme, și vremea
Vocat.: o vreme, și vremeo
Ablat.: dă la vreme.

28

înmediiki

N. vremile
G. vremilor
D. la vremi
Ac. pă vremi, și vremile
V. o vremi, și vremilor
Ab. dă la vremi.

Iar gheneru fâmeescu

Singuritu

înmulțitu

N.	Măria	N.:	Mariele
G.	Măriei	G.:	Marielor
D.	la Mărie	D.:	la Marii
Ac:	pă Măria, și Măria	Ac.:	pă Marii, și Mariele
Voc	o Mărie, și Mărio	V.:	o Marii și Marielor
Ab.	dă la Măria	Ab.:	dă la Marii

Gheneru fam.:

Singuritu

înmulțitu

N.:	masa	N.:	mesele
G.:	mesii	G.:	meselor
D.:	la masa	D.:	la mese
Ac:	pă masă, și masa	Ac:	pă mese, și mesele
Voc:	o masă	Voc.:	o mese, și meselor
Ab.:	dă la masă	Ab.:	clă la mese

29

103

	<i>Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
N.	saca	N.: șalele
G.	șalii	G.: șalelor
D.	la șa	D.: la șale
Ac:	pă șa, și șaoa	Ac: pă șale, și șalele
Voc	o șa	Voc: o șale, și șalelor
Ab.	dă la șa	Ab.: dă la șale

Gheneru neutru

	<i>Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
X.	lucrul	N.: lucrurile
G.	lucrului	G.: lucrurilor
D.	la lucru	D.: la lucruri
Ac	pă lucru, și lucrul	Ac: pă lucruri, și lucrurile
V.	o lucru	V.: o lucruri, și lucrurilor
Ab	dă la lucru	Ab. dă la lucruri

	<i>Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
N.	binele	N. binile
G.	binelui	G. binilor
D.	la bine	D. la bini
Ac	pă bine, și binele	Ac: pă bine, și binile
V.	o bine	V. o bini, și binilor
Ab	dă la bine //	Ab. dă la bine

însemnează că numele bărbătești cu cele neutre la înduplecare să aseamănă, și toată dăosebirea numelor bărbătești din cele neutre stă numai la căderea nominativă și acuzativă a numărului înmulțitu.

Gheneru obștescu

	<i>Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
N.:	sluga	N.: slugile
G.:	slugăi, și slugii	G.: slugiloru
D.:	la slugă	D.: la slugi
Ac.:	pă slugă, și sluga	Ac: pă slugi, și slugile //
V.:	o slugă	V.: o slugi, și slugilor
Ab.:	dă la slugă	Ab.: dă la slugi

Pă această înduplecare să înduplecă și *gazdă* și *barză* și *pradă* și cite să potu lua și la parte bărbătească și fămeiască.

înduplecarea a doao
Gheneru bărbătescu

	<i>Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
N.:	Ioan	N.: Ioanii
G.:	lui Ioan	G.: Ioanilor
D.:	la Ioan	D.: la Ioani
Ac.:	pă Ioan	Ac.: pă Ioani
V.:	o Ioane	V.: o Ioani, și Ioanilor
Ab.:	dă la Ioan	Ab.: dă la Ioani

Altu nume bărbătescu

	<i>Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
N.:	Gheorghie	N.: Gheorghii
G.:	lui Gheorghie	G.: Gheorghilor
D.:	la Gheorghie	D.: la Gheorghii
Ac	pă Gheorghie	Ac.: pă Gheorghii //
Voc.:	o Gheorghie	V.: o Gheorghilor
Ab.:	dă la Gheorghie	Ab.: dă la Gheorghii

Așjiderea și *Pantazi*, *Pană* și alte nume după canonu ce s-au zis aici să înduplecă.

Gheneru fămeescu

	<i>Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
N.:	Elisavet	N.: Elisavet ele, și Elisavetele
G.:	Elisavetei, și Elisavtei	G.: Elisavetelor, și Elisavtelor
D.:	la Elisavet și Elisavta	D.: la Elisavete, și Elisavte
Ac:	pă Elisavet și Elisavta	Ac: pă Elisavete și Elisavte
V.:	o Elisavet, și Elisavto	V.: o Elisavete, și Elisavtelor
Ab.	dă la Elisavet, și Elisavta	Ab. dă la Elisavete, și Elisavte

Pă această formă și înduplecare să înduplecă și *Ludith* și alte nume ce să săvîrșăscu cu slovă neglasnică.

Păntu chipurile numelui

Chipuri întru carele să înparte numele sîntu multe, precumu să vor vedea, dar cea mai aleasă șimaidă să-vîrșit înpărteala iaste în nume *soj'/stantivou*, adică *ființat*, și nume *adietivou*, adică *sprepusu*.

Sostantivou nume iaste acela ce însemnează o ființă sau vreun lucru care să coprinză ființa care ia dă sineși să să coprinză și să să poată alcătui fără dă altu nume cu care să fie unitu, cum: *ceriu*, *omu*, *pămîntu*, *apă*.

Iar adietivou iaste acela ce însemnează mijlocul sau felurimea lucrului și nu să obicinuește la alcătuirii fără dă a nu să uni cu un nume ființatu, sau zicîndu-se, sau gîndindu-se. Și zicîndu-se, cum: *omul înțelepții*, iar gîndindu-se, cum: *înțeleptul*.

Exemplu

Nume sostantive sau ființate	ceriu - - frumosu omu - - înțeleptu pămîntu - - mare apă - - bună	Nume adietive sau sprepute
------------------------------	--	----------------------------

Numele sostantive să înduplecă numai într-un feliu, după cum îi va fi gheru, sau bărbătescu, sau fămeescu, sau neutru, sau obștescu, cum: *ceriul*, *omul*. //

Iar numele adietive să înduplecă în toate felurile, adică *frumosu*, *frumoasă*, *bun*, *bună*, *înțeleptu*, *înțeleptă*.

Mai sîntu doao chipuri dă nume, adică *propriu*, sau *însuș* și *apelativou*, sau *adusu*. Și *propriu* iaste acel ce să înparte la vreun lucru sau față ca aceasta: *Patru*, *Ștefan*, *București*, *Tîrgoviștea*.

Iar cel *apelativou* iaste acela cu care să numescu multe lucruri și multe perzone, ce sîntu totu într-acel chip cu o numire, însă dă săvîrșitu, cum ar fi *omu* în

care să coprinde Patru și Q+^o

sa c°P rinde Bucureștii g Tir ^ e i * **** care

Exemplu

	Patru		
	Ștefan	omu	
35	Nume proprii		nume
	Bucureștii		apelative//
	Tîrgoviștea	politie	
	Craiova		

Mai sîntu trei chipuri ale numelui carele să numescu: *positivou* sau *puitoriu*, *comparativou* sau *alegătoriu*, *superlativii* sau *covîrșitoriu*.

Positivou e tot numele sprepus în furma lui, adică *bunu*, *rău*, *mare*, *micu*.

Comparativou e totu numele acela ce însemnează adaosu sau scădere din numele *positivou*, care la noi să alcătuește cu păticia *mai*, adică: *mai bunu*, *mai rău*, *mai mare*, *mai micu*.

Superlativou să numește tot numele ce covîrșăște toată rîvna adăogării, care și acesta la noi să alcătuește cu păticia *prea*, adică: *prea bunu*, *prea mare*, *prea rău*.

<i>Positivou</i> sau <i>puitoriu</i>	<i>Comparativou</i> sau <i>alegătoriu</i>	<i>Superlativou</i> sau <i>covîrșitoriu</i>
bunu	mai bunu	prea bunu
înțeleptu	mai înțeleptu	prea înțeleptu
mare	mai mare	prea mare
frumosu	mai frumosu	prea frumosu// —^ou//

36

Mai iaste un chipu dă nume ce să numește *numărătoriu*, adică: *unul*, *doi*, *trei*, *patru*. Ci la acestu nume, numai *unul* să înduplecă dă la numărul unitu și pînă la sfîrșitu, iar *doi*, *trei*, *patru* să înduplecă numai la numărul înmulțitu și totdeauna cu pronume, cumu iaste: *cei doi*, *cei trei*, și toate asemenea.

Mai iaste un chipu ce să zice *orînduitoriu*: *întîiu, al doilea, al treilea.*

Mai iaste un chipu ce să zice *înpărțitoriu*: *cîte unul, cîte doi, fieșcare, unul dîn doi, altul, oareșcare, oareșcine.*

Mai iaste un chipu dă nume carele să numescu *legate* sau *relative*, căci să ține unul dă altu, cum iaste: *tată, fiu, stăpîn, slugă*, dă vreme ce zicîndu *tată* urmează să arăți al cui, așa și *fiiu*, și *stăpînu*, și *slugă*, și altele.

Mai iaste un chipu ce să numește *întrebătoriu*: *cine? cui? pă cine? și care? căru? la care? pă care?*

Mai iaste un chipu ce să zice *mîngîtoriu*, sau *răsfățătoriu*, căci răsfăță și desface un nume dîn mare micu, adică: *mare, măricelu, micu, mititelu, bunu-bunișoru, și călușălu, omenașu, nevestică, și altele.* //

37

PARTEA A PATRA A CĂRȚII DÎNTÎIU

Păntu pronume

Pronome sau *pronumele* iaste parte a cuvîntului ce să înduplecă, care coprinde locul numelui, și să înaparte în multe chipuri: *perzonalu, dobînditoriu, adevătoriu, arătătoriu, relativu, dă felurime, dăosebitoriu, de glieneralită, dă cîțătime.*

La pronume sîntu următoare patru: *gheneru, număr, cădere și față.*

Pronume perzonalu sau primitivu
Fața dîntîiu

<i>Singurite</i>	<i>înmulțite</i>
Nominativă: eu, m, mă	N.: noi, ne, ni
Ghenitivă: mie, îm, m, mi, de mine	G.: noao, de noi
Dativă: la mine	D.: la noi
Acuzativă: pă mine, mă, m	A c.: pă noi, ne
Vocativă: ---	V.: ---
38 Ablativă: dă la mine	Ab.: dă la noi //

108

Fața a doao

<i>Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
N.: tu, te, t	N.: voi, vă
G.: ție, ț, îț, ți, dă tine	G.: voao, dă voi
D.: la tine	D.: la voi
A c.: pă tine, te	A c.: pă voi, vă
V.: o tu	V.: o voi
Ab.: dă la tine	Ab.: dă la voi

Fața a treia, care-și are patru gheneri

<i>Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
N.: elu, 1, să, s	N.: ei, i, să, s
Ghen: lui, dă elu, ș, îș, i, îi	Ghenetivă: lor, je, dă ei, îș, ș
Dat: la elu	D.: la ei
A c.: pă elu, il, 1, să, s	A c.: pă ei
V.: ---	V.: ---
Ab.: dă la elu	Ab.: dă la ei

Fămeescu. *Singuritu*

39 N.: ia, să, s	<i>înmulțitu</i>
G.: ei, i, îi, ș, îș	N.: ele, le, 1, să, s
D.: la ia	G.: lor, ș, îș, de
A c.: pă ia, o, să, s	D.: la ele
V.: ---	A c.: pă ele, le, 1
Ab.: dă la ia	V.: ---
	Ab.: dă la iale

Neutru. *Singuritu*

<i>Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
N.: 1, să, s	N.: le, 1, să, s
G.: lui, i, îi, îș, ș	G.: lor, is, s
D.: la elu	D.: la ele
A c.: pă elu, 1, să, s	A c.: pă ele, le, să, s
V.: ---	V.: ---
Ab.: dă la elu	Ab.: dă la ele

Obștescu. *Singuritu*

<i>Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
N.: a, să, s	N.: le, 1, să, s
G.: i, is, s	G.: lor, is, ș
D.: la ia	D.: la ele

109

Ac: pă ia, a, o, să, s Ac: pă ele, l, le, să, s
 V.: _____ V.: _____
 Ab.: dă la ia Ab.: dă la ele//

40

Pronume dobânditoru, sau pozitivu

Fața dintîiu

Bărbătescu. Singuritu *înmulțitu*
 al meu, m, a meu, meu ai miei, miei
 al nostru, a nostru, nostru ai noștri, noștri

Fămeescu. Singuritu *înmulțitu*
 a mea, mea, m ale mele, mele
 a noastră, noastră ale noastre, noastre

Neutru. Singuritu *Înmulțitu*
 al meu, m, a meu ale mele, mele
 al nostru, nostru ale noastre, noastre //

Obștescu. Singuritu *înmulțitu*
 a mea, mea, m ale mele, mele
 a noastră, noastră ale noastre, noastre

41

Fața a doao

Bărbătescu. Singuritu *înmulțitu*
 al tău, și tău ai tăi, vă
 al vostru, vă ai voștri, vă

Fămeescu. Singuritu *înmulțitu*
 a ta, și ta ale tale,
 a voastră, voastră ale voastre

Neutru. Singuritu *înmulțitu*
 al tău, tău, Ț ale tale, tale
 al vostru, vă ale voastre, voastre

110

Obștescu. Singuritu *înmulțitu*
 ta, a ta ale tale, tale
 a voastră, voastră ale voastre, și voastre //

Fata a treia

Bărbătescu. Singuritu *înmulțitu*
 al său, său ai săi, săi
 al lor, lor ailor, lor

Fămeescu. Singuritu *înmulțitu*
 a sa, sa ale sale, sale
 a lor, lor ale lor, lor

Neutru. Singuritu *înmulțitu*
 al său, său ale sale, sale
 al lor, lor ale lor, lor

Obștescu. Singuritu *înmulțitu*
 a sa, sa ale sale, sale
 a lor, lor ale lor, lor

Pronume aseverativu sau adeveritoriu

Fata întîiu

Singurită *înmulțită II*

43 N. însumu N. înșine
 G. de sinemu, dă însumu G. dă sinene, dă înșine
 D. la sinemu, la însumu D. la sinene, la înșine
 Ac pă sinemu, pă însumu Ac pă sinene, pă înșine
 V. _____ V. _____
 Ab. de la sinemu, de la Ab de la sinene, de la
 însumu înșine

Fața a doao

Singurită *înmulțită*

N. însuți N. înșivă
 G. dă sineți, dă însuți G. dă sinevă, dă înșivă
 D. la sineți, la însuți' D. la sinevă, la înșivă

111

Ac. pă sineți, pă însuși V. _____
 Ab. dă la sineți, dă la însuti

Ac. pă sinevă, pă înșivă V. _____
 Ab. dă la sinevă, dă la înșivă

Fața a treia

Singurită *înmulțită*

44 N. însuși N. înșiși
 G. dă sine, dă însuși G. dă sineși, dă înșiși//
 D. la sine, la însuși D. la sineși, la înșiși
 Ac. pă sine, pă însuși Ac. pă sineși, pă înșiși
 V. _____ V. _____
 Ab. dă la sine, dă la însuși Ab. dă la sineș, dă la însuși

Pronume demonstrativu sau arătătoriu

Furma dîntîiu, fața a treia, mai apropiată

Bărbătescu. Singuritu

N. acestu, și cestu, și ăstu
 G. acestui, și cestui, și ăstui, și acestuia
 D. la acesta, și cеста, și ăsta
 Ac. pă acesta, si cеста, si ăsta
 V. _____
 Ab. dă la acesta, și cеста, și ăsta

înmulțitu

N. acești, și cești, și ăști
 G. acestor, și cestor, și ăstor, și acestora
 D. la acești, și cești, și ăști
 Ac. pă acești, si cești, si ăști
 V. _____
 Ab. dă la acești, și cești, și ăști

Fămeescu. Singuritu

N. aceasta, și ceasta, și asta
 G. aceștii, și ceștii, și ăștei
 D. la această, si ceasta, si astă

Ac. pă această, și ceasta, și astă
 V. _____
 Ab. dă la această, și ceasta, și astă

înmulțitu

45 N. aceste, și ceste, și aste
 G. acestor, și cestor, și ăstor
 D. la aceste, și ceste, și aste
 Ac. pă aceste, și ceste, și aste //
 V. _____
 Ab. dă la aceste, și ceste, și aste

Neutru. Singuritu

N. acestu, și cestu, și ăstu
 G. acestui, și cestui, și ăstui
 D. la acesta, și cеста, și ăsta
 Ac. pă acesta, și cеста, și ăsta
 V. _____
 Ab. de la acesta, la cеста, și ăsta

înmulțitu

N. aceste, și ceste, și aste
 G. acestor, și cestor, și ăstor
 D. la aceste, și ceste, și aste
 Ac. pă aceste, și ceste, și aste
 V. _____
 Ab. dă la aceste, și ceste, și aste

Obștescu. Singuritu

N. aceasta, și ceasta, și asta
 G. aceștii, și ceștii, și ăștii
 D. la această, și ceasta, și astă
 Ac. pă această, și ceasta, și astă
 V. _____
 Ab. dă la această, și ceasta, și astă

înmulțitu

N. aceste, și ceste, și aste
 G. acestor, și cestor, și ăstor
 D. la aceste, și ceste, și aste

Ac. pă aceste, si ceste, si aste

V. _____

Ab. dă la aceste, și ceste, și aste//

46

Furma a doao. Fața a treia, mai dăpărtată

Bărbătescu. Singuritu

Bărbătescu. înmulțitu

N. acela, cela, cel, și
ăla

N. acei, și cei, și ăi

G. acelui, celui, ălui,
și aceluia

G. acelor, și celor, și ălor

D. la acela, și cela, și
ăla

D. la acei, și cei, și ăi

Ac. pă acela, și cela, și
ăla

Ac. pă acei, și cei, și ăi

V. _____

V. _____

Ab. dă la acela, și cela,
și ăla

Ab. dă la acei, și cei, și ăi

Fămeescu. Singuritu

înmulțitu

N. aceia, și ceia, și aia,
cea, a

N. acele, și cele, și ale

G. acei, și cei, și ăi

G. acelor, și celor, și ălor

D. la acea, și cea, și a

D. la acele, și cele, și ale

Ac. pă acea, și cea, și
aia

Ac. pă acele, și cele, și ale

V. _____

V. i_____

Ab. de la acea, și cea,
și a, și aia

Ab. dă la acele, și cele, și
ale

Neutru. Singuritu

înmulțitu

N. acela, cela, cel, și
ăla

N. acele, si cele, si ale

G. acelui, celui, și ălui

G. acelor, celor, și ălor

D. la acela, si cela, și
ăla //

D. la acele, și cele, și ale

41

Ac. pă acela, și cela, și
ăla

Ac. pă acele, și cele, și ale

V. _____

V. _____

Ab. dă la acela, și cela,
și ăla

Ab. dă la acele, și cele, și
ale

Obștesctc. Singuritu

înmulțitu

N. aceia, ceia, aia, și
cea, a

N. acele, cele, ale

G. acei, și cei, ăi

G. acelor, celor, ălor

D. la acea, și cea, și a

D. la acele, cele, ale

Ac. pă acea, si cea, și a

Ac. pă acele, cele, ale

V. _____

V. _____

Ab. dă la acea, și cea,
și a

Ab. dă la acele, cele, ale

Pronume relativu sau adunătoriu

48

Bărbătescu. Singuritu

înmulțitu fi

N. carele

N. **carii**

G. cărui, și căruia

G. căror, și căroră

D. la care

D. la carii

Ac. pă care, si care

Ac. pă carii, și carii

V. _____

V. _____

Ab. dă la care

Ab. de la carii

Fămeescu. Singuritu

înmulțitu

N. carea

N. carele

G. carii, și căriia

G. căroră

D. la care

D. la carele

Ac. pă care

Ac. pă carele

V. _____

V. _____

Ab. dă la care

Ab. dă la carele

Neutru. Singuritu

înmulțitu

N. carele

N. carele

G. cărui

G. căroră

D. la care

D. la carele//

Ac. pă care

Ac. pă carele

V. _____

V. _____

Ab. dă la care

Ab. dă la carele

49

Obştescu. Singuritu

N. carea
G. carii
D. la care -
Ac. pă care
V. _____
Ab. dă la care

Bărbătescu. Singuritu

N. dînsul, și elu
G. dă dînsul
D. la dînsul
Ac. pă dînsul, și îl
V. _____
Ab. dă la dînsul

*Fămeescu. Singuritu \ *

N. dînsa, și ia
G. dă dînsa
D. la dînsa
Ac. pă dînsa
V. _____
Ab. dă la dînsa

Neutru. Singuritu

N. dînsul, elu
G. dă dînsu
D. la dînsu
Ac. pă dînsu
V. _____
Ab. dă la dînsu

Obştescu. Singurite

51 N. dînsa, ia
G. dă dînsa
D. la dînsa
Ac. pă dînsa //
V. _____
Ab. dă la dînsa

înmulțitu

N. carele
G. căror
D. la carele
Ac. pă carele
V. _____
Ab. dă la carele

Bărbătescu. înmulțit i

N. dînșii
G. dă dînșii
D. la dînșii
Ac. pă dînșii
V. _____
Ab. de la dînșii

înmulțitu

N. dînsele
G. dă dînsele
D. la dînsele
Ac. pă dînsele
V. _____
Ab. dă la dînsele

înmulțitu

N. dînsele
G. dă dînsele
D. la dînsele
Ac. pă dînsele
V. _____
Ab. dă la dînsele

înmulțitu

N. dînsele
G. dă dînsele
D. la dînsele
Ac. pă dînsele
V. _____
Ab. dă la dînsele

întrînsu să arată pronume, dar nu este acest termen singuru pronume, ci iaste unitu cu propozițione prin tăere dă slove: *întru + dînsul = întrînsu.*)j

52

Singuritu

N. ce, ci
G. cui
D. la care
Ac. ce ci
V. -
Ab. de la cel

înmulțitu

N. ce, ci
G. căror
D. la cei
Ac. ce, ci
V. _____
Ab. de la cei

Acest pronume, în toți ghererii, cu această înduplecare să înduplecă, adică: *omul ce a văzut; fîmeia ce a cusut; lucru ce s-au lucrat; sluga ce slujaște; și celelalte căderi asemenea.*//

Pronume dă cvalita, sau dă felurime

Singuritu

N. acest felu
G. acestui felu
D. la acestu felu
Ac. pă acestu felu
V. _____
Ab. dă la acestu felu

înmulțitu

N. acestu felu
G. acestor felu
D. la acestu felu
Ac. pă acestu felu
V. _____
Ab. dă la acestu felu

Și acestu pronume, în toți ghererii, fără altă schimbare, să înduplecă, adică: *acestu felu dă omu; acestu felu dă femeie; acestu felu dă lucru; acestu felu dă slugă; adăogîndu-se articolul dă: după dînsul.*

Pronume dă diversita sau dă dăosibire

54

Bărbătescu.

Singuritu

N. altul//
G. altui
D. la altu

înmulțitu

N. alții
G. altor
D. la alții

Ac. pă altu	Ac. pă alții
V. _____	V. _____
Ab. dă la altul	Ab. dă la alții
<i>Fămeescu. Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
N. alta	N. altele
G. alții, alții, și alții	G. altor
D. la alta	D. la altele
Ac. pă alta, si alta	Ac. pă altele
V. _____	V.
Ab. dă la alta	Ab. dă la altele
<i>Neutru. Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
N. altul	N. altele
G. altui	G. altor
D. la altu	D. la altele
Ac. pă altu	Ac. pă altele
V. _____	V.
Ab. dă la altu //	Ab. dă la altele
<i>Obșteșcu. Singuritu</i>	<i>înmulțitu</i>
N. alta	N. altele
G. altei	G. altor
D. la altă	D. la altele
Ac. pă altă	Ac. pă altele
V. _____	V.
Ab. dă la altă	Ab. dă la altele

Pronume de ghegeneralită

Vericare, oricare, vericine, fieșteșcare, și fieșcare, verice, fie unde, veriunde, totu, paste totu, dă totu, vre-unul, frunul, nici unu, și nimenea, nimălui, la nimeni pă nimeni, o – dă la nimeni. //

Să înduplecă și celelalte dă mai susu, fieșcare cu termenul după urmă, la înduplecările prenumelor și numelor ce s-au arătat. Adică: *veri care, veri căruia, la veri care, și celelalte, afară dîn fie unde și veri unde, căci termenul dîn urmă iaste adverbii și nu să înduplecă.*

Pronume de citățime sau cvantită nesăvîrsită

unu, o, unul-altul, oareș care, oareș cine, oareș ce, ori ce, alt atît, înc-atît, atîta cîlu.

Să numescu dă citățime nesăvîrsită, căci nu să săvîrșaste numirea. Adică, zicîndu *un omu*, nu zici nici cutare, nici unul, și zicîndu ori ce, nu zici ce? Să înduplecă și dîntr-acestea unile, ca și cele dă ghegeneralită: *unu, unui, la un, pă un, dă la un, unii, unor, la unii, pă unii, dă la unii. Fam.: o unii, la una, pă una și o, dă la una, unele, unor, la unele, pă unile, da la unile. Obșteșcu ca și femeescu.*

Acesta la noi să ia dreptu articol nesăvîrsitu și să înduplecă cu numele. Ca și articolu, cum și pronumele cel arătătoru, dă aceia aceste doao să numescu *articol-dă-pronume. //*

57

PARTEA A CINCEA [A] CĂRȚII 1

Pântru verbi sau graiuri

Graiul iaste o parte a cuvîntului care să furmează și să înparte mai dăsăvîrșitu în doao: în *perzonalu* și *fără perzonă*.

Perzonalu iaste acel ce să schimbă prin trei dăosibite perzone, cum: *eu iubescu, tu iubești și elu iubește.*

Fără perzonă iaste acel ce nu are mai multu dăcîtu perzonă a treia. Și aceștiia să clăosebescu în trei chipuri: în *rigorosi* sau *ne-strămutați*, cum: *ploao, fulgeră, tună, ninge, burează și altele; și în jumătate de fără perzonă* carii cu toate că s-ar putea obicinui și posluși prin perzonă, dar să slujăscu cîteodată fără perzonă, unindu-se cu căderea dintiiu ce să va întimpla, sau arătată, sau socotită, cum: *să cade, să cuvine, și altele, adică să cade și mi să cade, să cuvine, mi sa cuvine, i să cuvine; și în fără perzonă* adică înfurmați în graiurile perzonale a naturii loru, cu chipul pătimitoru, cum iaste: *să zice, să crede, s-aude, să vorbește..*

53 Dîn graiurile *perzonale*, altele sînt *transitive*, sau *strămutătoare*, altele *intransitive*, adică *nestrămutătoare*. Graiu strămutătoriu iaste acela // ce însemnează lucrare, care să treacă sau însuși, sau prin înțelegere într-un termen sau zicere dăosebită dă începutul său, cum: *Dascălul bate pă ucenici; Muma iubeste pă fii*. Iar graiu nestrămutătoriu iaste acela ce însemnează lucrare, care nu să înparte, nici să dăosebește dă la începerea sa, nici trece în altu termen sau zicere. De aceste graiuri avemu dă doao chipuri, pîntru căci unile sîntu *asolute* sau *dă-sineș* și nu au după dînsele vreo cădere, cum: *a dormire, a murire, a curgere, dormu, moriu, curgu*, și altele. Iar alte graiuri nestrămutătoare au cădere după dînsele, dar fără trecere dă lucrare în vreun termen altu, sau zicere, cum: *intru în casă, căzu în tină*, și altele. Și dintr-acestea sîntu unile carele au pătımire, pîntru căci însemnează lucrare, care să întoarce la sughetu sau la suppunerea sa, cum: *a să pocăirea, a să întristarea*.

Am arătat dă graiurile ce însemnează lucrare, că sîntu cele mai multe, pîntru căci graiul *a firea* însemnează sostanța sau ființa, iar nu lucrarea soghetului, adică a ipochimenului cum zicu grecii, care iaste lucrul dă suppunere, cum ar fi adică aceia ce are soghetul însuș, întru sine, iar nu aceia ce elu lucrează, sau pătîmeaște. //

59 Acumu daru arătăm că limba rumînească nu are orînduele graiurilor, ce are limba grecească și latinească, adică să aibă multe chipuri dă graiuri cumu au aceste doao, și numere duale cumu are limba grecească și arăpească, sau graiuri fămeești, ci urmează limbii talienești și celorlalte ce sîntu asemenea aceștia, carele au începutul dîn limba latinească și izvorul dîn limba grecească.

Deci limba rumînească dă șase graiuri propii sau însușite să poslușaste, carele sîntu acestea: *ative* sau *lucrătoare*, *asolute* sau *dă-sineș*, *neutre* sau *dă nici-unul*, *neutre-pătimitoare*, și *imperzonale* sau *fără perzonă*, și *obștești*.

Ative sîntu acele ce însemnează lucrare strămutătoare și au după dînsele pricinuitoare, pătimitoare: *iubescu, urăscu, chemu, miluescu*.

Asolute sîntu acele ce nu au nici o cădere după dînsele: *dormu, zacu, șazu, bănuescu, auzn, scriu, trăescu*.

Neutre sîntu acele ce nu au însemnare strămutătoare, sau măcar dă sineș săvîrșitoare, și nu însemnează nici lucrare, nici patimă, cum: *dormu, moriu, sîntu, născu, ajungu, stauj*.

Neutre-pătimitoare să chiamă acele ce însemnează întoarcere dă la lucrare la soghetu: *mă adormu, mă bolnăvescu, mă zăticescu, mă rușinezu, mă tînguescu*.

Imperzonale s-au arătat că sîntu acele ce să furmează în a treia perzonă: *ploao, ninge, să cuvine*.

Nu are limba noastră în vreun graiu dă glasu pătimitoriu dăosebitu, dar strămutîndu-să nominativă lucrătoare în căderea a șasea cu propunerea *dă*, sau cu cea *dă-către*, și acuzativă pătimitoare în numitoare, ia gîndirea pătimitoare; adică: *eu miluescu pă săracii = săracul iaste miluit dă mine; eu iubescu pă prietenii = prietenul iaste iubit de mine sau dă către mine*.

Să mai poate face graiul pătimitoru, ajungîndu-se cu păticipa *să*, numai lucrătoare să să pue la căderea a șasea cu propunerea *dă*, sau cu cea *dă către*, ca cum am zice: *eu iubescu pă Dumnezeu = Dumnezeu să iubeste dă mine*. Și precum zice Aristotel, cerul dă înțelegeri să mișcă. Și acestu graiu să numește și *reciprocu*, sau *dă-sineș pătimitoriu*.

Graiu *obștescu* este acela ce dă să și aseamănă cu graiul însuș pătimitoru, însă s-au obicinuit ca // cum nu ar însemna patimă, cum ar fi *mă luptu, mă ducu, mă rogu, mă batu*, și însemnează lucrare.

Graiul să schimbă prin *mode, timpi, numere, perzone* sau *fețe*, și această schimbare să numește *furmare* și să face prin înjugări.

Modele sîntu cinci: *indicativă*, adică *arătătoare* sau *hotărîtoare*, *imperativă*, adică *poruncitoare*, *otativă* adică *răvnitoare*, *congiuntivă* sau *adăogătoare* și *imfinitivă* adică *nesăvîrșitoare* sau *neliotărîtoare*.

Timpii, mai dăsvîrșitu grăindu, sîntu trei: *cel dă acumu, cel irecuiu, și cel viitoriu*. Aceștia apoi după firea și natura fieșteșcăruia chipu să înparte în dăosebiri schimbătoare.

Moda indicativă are timpî șase propîi, dîn carîi unul arată vremea dă acum, patru arată vremea trecută, prin alcătuirî după vremea și timpul ce vor să arate. Unul arată vremea viitoare. Însă nu să pot numi cu un termenî toți, nici în limba noastră, precum nici în limbile talienești și latinești, dîn care să trage limba noastră, ci numai în limba grecilor să numescu cu un termenî.

Preterit să numește timpul cel de acum: *eu iubesc*,

Prelerit imperfetu, cel nesăvîrșitoru trecutî, care însemnează lucrare nu dăsvîrșitu, adică // cu vremea nearătată cîndu, cum: *eu iubiamu*.

Preteritî indeterminatu, cel trecutî nehotărîtoriu, adică *eu iubim*.

Preteritî perfelu, trecutî săvîrșitoriu, adică *eu am iubitî*.

Trapasalu imperfetu, și mai trecutî nesăvîrșitoriu, adică *eu iubisemu*, și *aveamu iubitî*.

Foiuru, cel viitoriu, adică *iubi-voiu*, și *voiu iubi*.

Moda imperativă are doi timpî:

Cel dă acumî: *iubește*

Cel viitoriu: *să iubească*

Însă această modă are numai 2 fețe, lipsindu cea dîntîiu, căci nu poate nimenî a-ș porunci lui.

Moda otativă are timpî cinci:

Cel dă acumî: *ca să iubescu; dă aș fi avulu noroc ca să iubescu învățătura aș fi învățat*.

Cel dă acum al doilea: *aș iubi; dă nu aș avea frică dă Dumnezeu, aș iubi curvîia*.

Cel trecutî hotărîtoriu: *ca să fin iubit; n-am avutu noroc ca să fiu iubit pă cutare*.

Cel viitoriu: *iubire-ași; iubire-ași învățătura, iubire-ași cinstea, jj*

Cel viitoriu al doilea: *ca să pociu iubi; dă m-ar înorednici Dumnezeu ca să pociu iubi spăsenia*.

Moda congiuntivă are timpî patru:

Cel dă acumî: *dă aș iubi; dă aș iubi beția aș fi dăsfăimalu*.

Cel trecutî nesăvîrșitoriu: *dă vreamu iubi; dă vreamu iubi atunci pă cutare*.

Cel trecutî hotărîtoriu: *dă aș fi iubitî; da aș fi iubitî banii aș fi bogatu*.

Cel viitoriu: *dă voiu iubi; dă voiu iubi pă cutare mă pociu însăla*.

Moda infinitivă are timpî trei:

Cel dă acumî: *a iubire, iubire, iubi*; să ia câteodată și moda otativă timpul dă acum, care să alcătuește cu să congiunțione: *soarta pricinuirii să iubescu, să facu, nu pociu să facu, în loc dă nu pociu facere și face*, și pentru aceasta arătăm la partea Sindaxiei.

Cel trecut hotărîtoriu: *a firea iubitî*.

Cel viitoriu: *a avearea de a iubirea*.

Numerile graiului sîntu doao:

singurite: cumu eu iubescu

mulțite: noi iubimu

Perzonele sau fețele în fieșteșcare nume sîntu trei: *eu, tu, elu, noi, voi, jj ei*.

64

Cîtu pântru *furmare*, dă doao chipuri sîntu graiurîle, dă vreme ce unile sîntu regulate, și altele fără regulă, care să numescu și *anomale*. Și regulate sîntu acelea ce să furmează cu regulă dă obște la multe graiuri. Iar fără regulă sîntu acelea ce esu dîn regula cea dă obște, a celorlalte graiuri, și au în parte dăosebită *furmare* a lorî.

Patru sîntu la noi *furmările* graiurîloru care să cunoscu și-si iau regula dă la timpul cel dă acumî a modei infinitive și să numescu înjugări.

Cea dîntîiu să sfîrșaste în *are* sau în *a*: *a chitare, a mîncare, a dăsfăimare, a mustrare, a dăsfătare*, și are doao *furmări*.

Cea dă a doao să sfîrșaste în *ere* și să numește lungu căci are oxia mai înnainte dă slomnirea dă la sfîrșitu: *a mergere, a facere, a dregere*.

Cea dă a treia să sfârșește cu *ire* și *îre*: *a simțire*, *a mărire*, și *a tăbărire*, *a omorîre*, și aceasta are doao furmări, sau patru.

65 Cea dă a patra să sfârșește cu *ere* și să numește scurtu, căci are oxie la slomnirea dă la sfîrșitu, *a vedere*, *a tăcere*, *a zăcere*, și acea// sta are o furmare.

Doao graiuri avemu din cele fără regulă: *a fire* și *a avere*, carele să numescu ajutătoare, dă vreme ce cu acestea ne ajutorămu mai dăsăvîrșitu la furmarea graiurilor celorlaltele. Și cu *a avere* ne ajutorămu la cele lucrătoare, iar cu *a fire* la cele pătimitoare.

Putemu numi graiuri ajutătoare și alte doao: *a putere*, și *a vrere*. Daru, fiindu că cu acestea ne ajutorămu la pușini timpi, să arătămu pântru cele mai dăsăvîrșitu ajutătoare graiuri.

a avere

Modă indicativă sau hotărîtoare

Timpulu cel dă acumu: *eu amu*, *tu ai*, *el are*, noi avemu și *amu*, *voi aveți* și *ați*, *ei au*.

Cel nesăvîrșitoriu: *aveamu*, *aveai*, *avea*, *aveamu*, *aveați*, *avea*.

Cel nehotărîtoriu: *avuiu*, *avuși*, *avu*, *avumu*, *avutu*, *avură*.

Cel săvîrșitoriu: *am avutu*, *ai-avutu*, *a avutu*, *am avutu*, *ați avutu*, *au avutu*.

66 Cel și mai nesăvîrșitoriu: *avusesemu*, *avuseseseși*, *avusesese*, *avusesemu*, *avusesetu*, *jj avuseră*, și *aveamu avutu*.

Cel viitoriu: *voiu avea*, *vei avea*, *va avea*, *vomu avea*, *veți avea*, *voru avea*.

Modă imperativă sau poruncitoare

Cel dă acumu: *aibi*, *aibă*, *aveți*, *aibă*.

Cel viitoriu: *să aibi*, *să aibă*, *să aveți*, *să aibă*.

Modă otativă sau răvniitoare

Cel dă acumu dintiiu: *ca să aibu*, *ca să aibi*, *ca să aibă*, *ca să avemu*, *ca să aveți*, *ca să aibă*.

Cel dă acumu al doilea: *ași avea*, *ai avea*, *ar avea*,

amu avea, *ați avea*, *ar avea*.

Cel hotărîtoriu: *ca să fiu avutu*, *ca să fii avutu*, *ca să fie avutu*, *ca să fimu avutu*, *ca să fiți avutu*, *ca să fie avutu*.

Cel viitoriu: *avear-ași*, *avear-ai*, *avear-ar*, *avear-amu*, *avear-ați*, *avear-aru*.

Cel viitoriu al doilea: *să pociu avea*, *să poți avea*, *să poată avea*, *să putemu avea*, *să puteți avea*, *să poată avea*.

Modă congiuntivă sau adăogătoare

67 Cel dă acumu dintiiu: *dă aș avea*, *dă ai avea*, *dă ar avea*, *dă amu avea*, *dă jj ați avea*, *dă aru avea*.

Cel nesăvîrșitoriu: *dă vreamu avea*, *dă vrei avea*, *dă vrea avea*, *dă vreamu avea*, *dă vreați avea*, *dă vrea avea*.

Cel hotărîtoriu: *dă aș fi avutu*, *dă ai fi avutu*, *dă ar fi avutu*, *dă amu fi avutu*, *dă aț fi avutu*, *dă ar fi avutu*.

Cel viitoriu: *dă voiu avea*, *dă vei avea*, *dă va avea*, *dă vomu avea*, *dă veți avea*, *dă vor avea*.

Modă imfinitivă sau nesăvîrșitoare

Cel dă acumu: *a averea* și *avea*

Cel hotărîtoriu: *a fi avutu*

Cel viitoriu: *a fi dă a avea*

Gherundiu

avîndu, *întru a avea*, *cu a avea*

Gherundiu trecutu: *avîndu avutu*

Partițiepie sau părțășire

68 *avutoriu*, *avutoare*, și *cel ce are*, *ceia ce are //*

A fire

Modă hotărîtoare sau indicativă

Timpul cel dă acumu: *sîntu*, *ești*, *iaste și e și i*, *sîntem*, *sînteți*, *sîntu*.

Cel nesăvîrșitoriu: *eram, erai, era, eram, erați, era.*
Cel nehotărîtoriu: *fui, fuși, fu, fusem, fusetu,*
fură și fuseră.

Cel săvîrșitoriu: *am fostu, ai fostu, a foM, am*
fostu, ați fostu, au fostu.

Cel și mai nesăvîrșitoriu: *fusesem, fusesesi, fuses,*
fusesem, fuseset, fuseseră.

Cel viitoriu: *voi fi, vei fi, va fi, vom fi, veți fi,*
vor fi.

Modă poruncitoare sau imperativă

Cel dă acumu: *fii, fie, fiți, fie.*

Cel viitoriu: *să fii, să fie, să fiți, să fie.*

Modă ravnitoare sau otativă

Cel dă acumu: *ca să fiu, ca să fii, ca să fie, ca să*
fimu, ca să fiți, ca să fie.

Cel dă acumu al doilea: *aș fi, ai fi, ar fi, am fi,*
ați fi, ar fi.

Cel hotărîtoriu: *ca să fiu fostu, ca să fii fosttc, ca*
să fie fostu, ca să fimu fostu, ca să fiți fostu, ca să fie
fostu.

69 Cel viitoriu: *fire-ași, fire-ai, fire-ar, fire-amu, ftre-*
ați, fire-ar. II

Cel viitoriu al doilea: *ca să pociu fi, ca să poți fi,*
ca să poată fi, ca să putem fi, ca să puteți fi, ca să poată fi.

Modă adăogătoare sau congiuntivă

Cel dă acumu: *di aș fi, dă ai fi, dă ar fi, dă amu*
fi, dă ați fi, dă ar fi.

Cel nesăvîrșitoriu: *dă vreamu fi, dă vrei fi, dă*
vrea fi, dă vreamu fi, dă vreați fi, dă vrea fi.

Cel hotărîtoriu: *dă aș fi fostu, dă ai fi fostu, dă ar*
fi fostu, dă amu fi fostu, dă ați fi fostu, dă ar fi fostu.

Cel viitoriu: *dă vom fi, dă vei fi, dă va fi, dă vom*
fi, dă veți fi, dă vor fi.

Modă nesăvîrșitoare sau infinitivă

Cel dă acumu: *a fire, și a fi, și fi.*

Cel hotărîtoriu: *a firea fostu, și a fi fostu.*

70 Cel viitoriu: *a avea dă a fi.//*

Gherundiu

fiindu, întru a fi, cu a fi.

Gherundiu trecut: *fiindu fostu.*

Părtășire sau partițipie

fiitoriu, fitoare, cel ce iaste, ceia ce iaste.

Înjugarea dîntîu sfîrșește moda infinitivă cu a și
timpul dă acumu a modei indicative totu cu acea slovă
neglasnică cu care să firșește și infinitivă, cum: a mîn-
care-măîncu. Așijderea și cu z: a înștiințare-înștiințezu.
Avîndu această înjugare doao furnări.

A *mîncare*

A *înștiințare*

Modă hotărîtoare

Timpul cel dă acum

măîncu, măînci, înștiințezu, înștiințezi, înștiin-
măîncă, mîncămu, țează, înștiințamu, înștiințați,
mîncăți, măîncă înștiințează

Cel nesăvîrșitoriu

mîncamu, mîncai, înștiințamu, înștiințai, înștiința,
mîncă, mîncamu, înștiințamu, înștiințați, înștiința
mîncăți, rîncă

Cel neh[otărîtoriu]

mîncăiu, mîncăși, înștiințam, înștiințăși, înștiința,
mîncă, mîncămu, înștiințamu, înștiințatu, înștiin-
mîncătu, mîncără țară.

Cel săvîrșitoriu

am mîncat, ai mîn- am înștiințatu, ai înștiințatu,
cat, am mîncatu, ați a înștiințatu, am înștiințatu, ați
mîncatu, au mîncatu înștiințatu, au înștiințatu

Cel și mai nes[ăvîrșitoriu]

mîncasem, mîncasei, înștiințasemu, înștiințaseș, în-
mîncase, mîncasemu, științase, înștiințasem, înștiin-
mîncasetu, mîncă- țasetu, înștiințaseră
seră

Cel viitoriu
 voiu mmca, vei voiu înștiința, vei înștiința, va
 mînca, va mînca, înștiința, vomu înștiința, veți
 vomu mînca, veți înștiința, vor înștiința
 mînca, vor mînca

Modă poruncitoare

Cel dă acumu
 mănîncă, mănînce, înștiințează, înștiințeze,
 mîncați, mănînce înștiințați, înștiințeze

Cel viitorhi
 să mănînci, să mă- să înștiințezi, să înștiințeze, si:
 nînce, să mîncați, să înștiințați, să înștiințeze
 mănînce

Modă răvnitoare

Cel dă acumu
 ca să mănîncu, [ca] ca să înștiințezu, [ca] să înștiin-
 să mănînci, [ca] să țezi [ca] să înștiințeze, [ca] să
 mănînce, ca să mîn- înștiințăm, [ca] să înștiințați,
 cămu, ca să mîncați, [ca] să înștiințeze
 [ca] să mănînce

Cel dă acum al doilea
 aș mînca, ai mînca, aș înștiința, ai înștiința, ara
 ar mînca, am mînca, înștiința, amu înștiința, ați
 ați mînca, ar mînca înștiința, aru înștiința //

Cel hot[ă]rîtoriu]
 ca să fiu mîncatu ca să fiu înștiințatu,
 [ca] să fii mîncatu, [ca] să fii înștiințatu,
 [ca] să fie mîncatu, [ca] să fie înștiințatu,
 [ca] să fimu mîncatu, [ca] să fimu înștiințatu,
 [ca] să fiți mîncatu, [ca] să fiți înștiințatu,
 [ca] să fie mîncatu, [ca] să fie înștiințatu.

Cel viitoriu întîiu

mmcare-ași,	înștiințare-ași,
mîncare-ai,	înștiințare-ai
mîncare-ar,	înștiințare-ar,
mîncare-amu	înștiințare-amu,
mîncare-ați,	înștiințare-ați,
mîncare-ar	înștiințare-ar.

Cel viit[oriu] al doilea

ca sa pociu mmca,	ca să pociu înștiința,
[ca] să poți mînca,	[ca] să poți înștiința,
[ca] să poată mînca,	[ca] să poată înștiința,
[ca] să putemu mînca,	[ca] să putemu înștiința,
[ca] să puteți mînca,	[ca] să puteți înștiința,
[ca] să poată mînca.	[ca] să poată înștiința.

Modă adăogătoare

Cel dă acumu

dă așu mînca,	dă așu înștiința,
dă ai mînca,	dă ai înștiința,
dă ar mînca,	dă aru înștiința,
dă amu mînca,	dă amu înștiința,
dă ați mînca,	dă ați înștiința,
dă aru mînca.	dă aru înștiința.

Cel nesăvfrîtoriu]

dă vreamu mînca,	dă vreamu înștiința,
dă vrei mînca,	dă vrei înștiința//
dă vrea mînca,	dă vrea înștiința,
dă vreați mînca,	dă vreați înștiința,
dă vrea mînca.	dă vrea înștiința.

Cel hotfă[ă]rîtoriu]

dă așu fi mîncatu,	dă aș fi înștiințatu
dă ai fi mîncatu,	dă ai fi înștiințatu,
dă ar fi mîncatu,	dă ar fi înștiințatu,
dă amu fi mîncatu,	dă amu fi înștiințatu,

dă ați fi mîncatu, dă ați fi înștiințatu,
dă ar fi mîncatu. dă ar fi înștiințatu.

Cel viitoriu

dă voiu mînce, dă voiu înștiința,
dă vei mînce, dă vei înștiința,
dă va mînce, dă va înștiința,
dă vomu mînce, dă vomu înștiința,
dă veți mînce, dă veți înștiința,
dă vor mînce. dă vor înștiința.

Modă infinitivă

Cel dă acumu: a mîncare și a mînce; a înștiințare și înștiința

Cel hotărîtoriu: a fi mîncatu; a fi înștiințatu

Cel viitoriu : a avea de a mînce; a avea dă a înștiința

Gherundiu

mîncîndu, întru a înștiințîndu, întru a înștiința,
mînce, cu a mînce. cu a înștiința.

Trecutu: fiindu mîncatu fiindu înștiințatu

Părtășire

mîncătoriu, înștiințătoriu,
mîncătoare, înștiințătoare,
ceia ce au mîncatu; cel ce au înștiințatu,
și cel ce au mîncatu, ceia ce au înștiințatu.//

înțugarea a doao sfîrșește moda infinitivă cu *e* lungu și timpul dă acumu a modei indicative totu cu acea slovă neglasnică cu care să sfîrșește și cea infinitivă:

a mergere — mergu
a facere — facu
a dregere -- dregu

A facere

Mfo]dfă] hotărît foare]

Cel dă acfumu]: facu, faci, face, facem, faceți, facu.

Cel nesăvîrșitoriu]: făceamu, -ai, -ea, -e Wu, -eați, -ea.

Cel nehotărîtoriu]: făcuiu, -uși, -u, -umu, -utu, -ură.

Cel săvîrșitoriu]: amu făcutu, ai făcutu;
Cel și mai nesăvîrșitoriu] : făcusem, -seș, -se, -sem, -ș, -seră.

Cel viitoriu]: voiu face, vei face, va face.

M[o]d[ă] poruncit[oare]

Cel dă acfumu]: fă, facă;//

Cel viitorhi]: să faci, să facă, să faceți, să facă;

M[o]dfă] rîvnit[oare]

Cel dă acfumu] : ca să facu, [ca] să faci, [ca] să facă;

Cel dă acfumu] al 2-flea]: aș face, ai face, ar face;

Cel hotărîtoriu] : ca să fiu făcutu, [ca] să fii făcutu, [ca] să fie făcutu];

Cel viitoriu] fintiu]: facere-aș, -eai, -ear, -eam, -eați, -ear;

Cel viitoriu] [al] 2-flea] : ca jsă pocnitface, [ca] să poți face, [ca] să poată face].

Mfo]dfă] adăogătfoare]

Cel dă acfumu]: dă aș face, dă ai face, dă ar face

Cel nesăvîrșitoriu]: dă vreamu face și cell.

Cel nehotărîtoriu]: dă aș fi făcutu și cell

Cel viitoriu]: dă voiu face și cell.

M[o]dfă] infinitivă] sau nesăvîrșitoare]

Cel dă acfumu]: a facere, și a face

Cel hotărîtoriu]: a fi făcutu

Cel viitoriu]: a avea de a face //

75

Gherundiu

făcîndu, întru a face, cu a face

Trecutu: fiindu făcutu

. Părtășire

făcătoriu, făcătoare, și cel ce au făcutu, ceia ce au făcutu.

înjugarea a treia săvârșăște m[o]d[a] infinitivă cu *i* și timpul dă acumu a cei indicatpve] și cu slova neglasnică, ce iaste la m[o]d[a] infinitivă, și cu *eseu*, cumu: *a iubire-iubescu*, și *a simțire-simțu*. Așijderea și cîte graiuri sfîrșăscu m[o]d[a] infinitivă cu *î*, care are tot o unire dă a pururea cu *i*.

Totu la această înjugare să furmează: *a tăbărî-tăbărăscu*, *a omorî-omoru*, și celelalte.

a iubire *a tăbărîre*

Mfo]dfă] *hotărît [oare]*

Cel dă ac [umu]

iubescu, iubești, tăbărăscu, tăbărăști, tăbărăște,
iubește, iubimu, tăbărîmu, tăbărîți, tăbărăscu.//
iubiiți, iubescu.

Cel nesăv]rșitoriu]

iubiamu, iubiai, tăbăramu, tăbărai, tabăra,
iubia, [iubiamu, [tăbăramu, tăbărâți, tabăra]
iubiați, iubiau].

Cel neh[otărîtoriu]

iubiiu, -iși, -i, tăbărîiu, -își, -î,
-imu, -itu, -iră. -îmu, -îtu, -îră.

Cel săv]rșitoriu]

amu iubitu și cell. amu tăbărîtu și cell.

Cel și mai nesăv]rșitoriu]

iubisem, -seș, -se, tăbărîsem, -seși, -se,
-sem, -setu, -seră. -sem, -setu, -seră.

Cel viitoriu]

voiu iubi și*:cell. voiu tăbărî, și cell.

Mfo]dfă] *poruncitfoare]*

Cel dă acfumu] :

iubește, iubească, tăbărăște, tăbărăscă,
-iți, -ească. -iți, -ască.

Cel viitoriu]

să iubești, -ească, să tăbărăști, -ască,
-iți, -ească. -iți, -ască.

Mfo]dfă] *răonitoare*

Cel dă acfumu] *fntîiu]*: ca să iubescu și cell; ca să tăbărăscu și cell.

Cel dă acfurnic] *[al]* *2-[lea]*: aș iubi și cell; aș tăbărî, și cell.

Cel hotfărîtoriu]: ca să fiu iubitu; ca să fiu tăbărîtu și cell.

Cel viitoriu] *[întîiu]* :

iubire-asi, -ai tăbărîre-asi, -ai,
-ar, -amu, -ar, -amu,
-ați, -ar. -ați, -ar.

Cel viitoriu] *[al]* *2-flea]*:

să pociu iubi și cell.; să pociu tăbărî și cell.

Modă *adăogătfoare]*

Cel dă acfumu] :

77 dă aș iubi și cell.; dă aș tăbărî, și cell.//

Cel nesăv]rșitoriu]

dă vreamu iubi, dă vreamu tăbărî, și cell.
și cell.;

Cel nehfotărîtoriu]

dă aș fi iubitu si dă aș fi tăbărîtu [si celelalte]
cell.;

Cel viitoriu]

dă voiu iubi; dă voiu tăbărî

Modă nehotărît[oare] ¹

Cel *dă acumu*: a iubire, și a iubi; a tăbărîre și a tăbărî

Cel *hotărîtoriu*: a fi iubit; a fi tăbărîtu

Cel *viitoriu*: a avea de a iubi; a avea de a tăbărî

Gherundiu

iubindu, întru a iubi, cu a iubi; tăbărîndu, întru a tăbărî, cu a tăbărî

Cel *trecutu*: fiindu iubit; fiindu tăbărîtu

Partițiepîe sau părțășire

iubitoriu, iubitoare, tăbărîtoriu, tăbărîtoare, cel ce și cel ce iubește, tăbăraște, ceia ce tăbăraște ceia ce iubește

a simțire

a omorîre

Modă hotărîtoare

Cel *dă ac[umu]* :

simțu, simți, simte, omoru, omori, omoară,
simțimu, simțiți, omorîmu, omorîți, omoară
simtu

Cel *nesăv[îrșitoriu]* :

78 simțeamu, -eai, -ea, omoramu, -ai², -a, -amu,
-eamu, -eați, -ea -ați, -a.//

Cel *neh[otărîtoriu]* :

simțiiu, -iș, -i, omorîiu, -își, -î, -îmu, -îtu, -îră.
-imu, -itu, -iră.

Cel *săv[îrșitoriu]*

amu simțitu și cell. amu omorîtu și cell.

Cel și mai *nesăv[îrșitoriu]* :

simțisemu, -eși, -ise, omorîsemu, -eși, -se, -sem,
-isem, -iset, -iseră. -setu, -seră.

¹ în textul de bază – dintr-o eroare – se continuă conjugarea la „Moda nehotărîtoare” cu verbul *a cinstire*; corectat după ediția de la Viena, ^p. 82.

² în textul de bază ca și în ediția de la Viena greșit: *ați*.

Cel *viit[oriu]* :
voiu simți și cell. VOIU OMORIȘICDL

Modă porunci[toare]

Cel *dă ac[umu]*

simți, simtă, -iți, -ți, omori, omoară, -iți, -ră

Cel *viitforiu]* :

-îti, -re.

Modă răvonit[oare]

Cel *dă ac[umu]* :

ca să simțu, și cell; ca să omoru

Cel *dă ac[umu] [al] 2~[lea]*:
aș simți și cell. aș omorî

Cel *hot[ărîtoriu]*
ca să fiu simțitu ca să fiu omorîtu
și cell.

Cel *viit[oriu] [întîiu]*
simțire-ași, -ai, omorîre-ași, -ai,
-ar, -amu, -ar, -amu,
-ați, -ar. -ați, -ar.

Cel *viitoriu [al doilea]*
să pociu simți și cell. să pociu omorî și cell.

Modă adăogăt[oare]

Cel *dă ac[urnit]*

dă aș simți și cell. dă aș omorî și cell.

Cel *nesăv[îrșitoriu]*

79 dă vreamu simți dă vreamu omorî //

Cel *neh[otărîtoriu]*

dă ași fi simțitu dă ași fi omorîtu

Cel viitforiu]

dă voiu simți dă voiu omori

Modă nehotfâritoare]

Cel dă acfumu]: a simțire, a simți; a omorîre,
a omori

Cel hotfârîtoriu] : a fi simțitu; a fi omorîtu

Cel viitforiu]: a avea dă a simți; a avea dă a
omorî

Gherundiu

simțindu, întru a omorîndu, întru a omori, cu a
simți, cu a simți omorî
Trecutu : fiindu fiindu omorîtu
simțitu

Părtășire

simțitoriu, simți- omorîtoriu, omorîtoare,
toare, cel ce au cel ce au omorîtu, ceia ce au
simțitu, ceia ce au omorîtu.
simțitu

înjugarea a patra săvîrșaste moda imfinitivă cu
ere scurtu, sau *eare* și timpul dă acumu a cei hotărî-
t[oare] cu acea slovă neglasnică ce iaste și la moda imfi-
nitivă: *a tăcere-tacu, a vedere-văzu, a zăcere-zacu, și a*
tăceare, a vedeare, a zăceare.jj

Modă hotărîtfoare]

Cel dă acfumu]: tacu, taci, tace, -em, -eți, tacu

Cel nesăvîrșitoriu]: tăceamu, tăceai, tăcea, -amu,
-ați, -a.

Cel nehfoțărîtoriu] : tăcuiu, -uși, -u, -umu, -utu, -ură.

Cel săvîrșitoriu] : am tăcutu, și cell.

Cel și mai nesăvîrșitoriu] : tăcusem, -eși, -se, -semu,
-et, -eră.

Cel viitforiu] : voiu tăcea, și cell.

Modă poruncitoare

Cel dă acfumu]: taci, tacă, tăceți, tacă
Cel viitforiu] : să taci, să tacă, și cell.

Modă răvnitoare

Cel dă acfumu] fintiui]: ca să tacu și cell.

Cel dă acfumu] [al] 2-[lea]: aș tăcea și cell.

Cel neh[otărîtoriu]: ca să fiu tăcutu și cell.

Cel viitforiu] fintiui] : tăceare-aș și cell.

Cel viitforiu] [al] 2-[lea]: ca să pociu tăcea și cell.

Modă adăogăloare

Cel dă acfumu] : dă aș tăcea

Cel nesăvîrșitoriu] : dă vreamu tăcea

Cel nehfoțărîtoriu]: dă aș fi tăcutu

Cel viitforiu]: dă voiu tăcea

Modă nehotfâritoare]

Cel dă acumu: a tăcere, a tăcea

Cel hotfârîtoriu]: a fi tăcutu

Cel viitforiu]: a avea dă a tăcea

Gherundiu

tăcîndu, întru a tăcea, cu a tăcea

Trecutu: fiindu tăcutu

Părtășire

SI tăcutoriu, tăcutoare, cel ce tace, ceia ce tace //

Graiurile pătimitoare și neutropătimitoare să fur-
mează cu graiul *a firea* și cu pronumele perzonalu
paste totu, cum sîntu acestea:

Modă hotfâritoare]

Cel dă acfumu]: sîntu cinstitu, ești cinstitu, iaste
și e cinstitu, sîntemu cinstiți, sînteți cinstiți, sîntu
cinstiți. Și toate cell. cu graiul *a fire*.

Cel dă acumu: mă cinstescu, te cinstești, să cin-
stește, ne cinstimu, vă cinstiți, să cinstescu.

Și toate celelalte tot cu acestu pronume, neschimbându-se graiul ajutătoriu *a averea*, ci dinpreună să furmează la toți timpii, adăogându-se numai pronumele.

Graiuri fără regulă noi avemu prea puține, și nu poate zice neștine că avemu doar puține, căci ar fi adică toate fără regulă.

Dă vreme ce după ce am arătat bună orînduială graiurilor, și pă aceste furme și înjugări să voru furma toate graiurile. Știu starea ce au alte limbi, și încă cele mai mari, asupra graiurilor anomale, cumu știu și cîți știu, și-m vor da dreptate după ce voru cunoaște limba noastră. Iar noi nu numai avemu puține, ci încă și acelea nu păzescu regulă la un timpu sau doi, mai vîrtosu la cei dă acumu, cum: *a luare* nu face timpul dă acumu *luu*, cum să cuvenea, ci // face: *iau, iai, ia, Ixxîmu*, luați, *iau*. Iar ceialalți timpî mergu după regulă. Și iar timpii dă acumu ale altoru mode să schimbă. *A avere* și *a fire* nu facu *avu* și *fiu*, cumu să cuvine, ci face *amu* și *sîntu*, cumu să vadu la furmare.

82

Alte graiuri nu au neînregularea loru, la furmarea graiurilor, ci numai la schimbatul sloveloru.

A vrere nu face *vreu*, cumu să cuvine, ci face *voiu*.

A putere nu face *potu*, cumu să cuvine, ci face *pociu*.

Aceste doao în prințipatul Moldaviei să pronunție cu regulă și nu sîntu anomale. Și măcar că n-am avutu norocu pînă acumu să mergu într-acea lăudată eparhie, dar dîa întîlnirile ce amu avutu cu frați moldoveni aici, amu băgat seamă că la multe graiuri din obicei păzescu regula grammaticească, mai cu scumpătate: *nu vreu să mergu, zicu, nu potu să facu, și așa iaste regula*.

A puterea trebuie să facă *potu*. Iar dă vomu da ca să schimbă *t*, trebuie să să schimbe în */*, să să zică încai *potu*. La noi însă // s-au obicinuitu *pociu* și nepăzindu nici unu canonu, rămîne a fi fără regulă.

83

La multe graiuri păzescu și rumîni ardeleni regulile grammaticești, cumu *a lucrare, lucru, zicu nu lucrezu* și altele. Cumu și orthografia o obicinuescu mai cu scumpătate, acolo la cele mai multe, însă pînă acumu totu dîn obicei.

CARTEA ÎNTÎXU. PARTEA A ȘASE

Pântru părășire și gherundii

Părășirea iaste parte a cuvîntului ce să înduplecă, împărășindu-se și la nume și la graiu, căci dîn graiu să izvorăște, și să împarte în doao: în *lucrătoare* și *pățimitoare*. Și *lucrătoare părășire* iaste *mîncătoriu, făcătoru, pîrșu*; iar *pățimitoare* iaste *mîncatu, făcutu, pîritu*.

Să poate face și cu pronumele unită părășirea, adică *lucrătoare: cel ce iubește, iubitorul, și cel ce să iubește-iubitu*. Și această părășire pățimitoare să cunoaște ca un nume lucrător în toate graiurile: *mersul mieu, / făcutul tău, chematul lui*, și să ia ca și graiul imfinitivu cu articolul: *mergereea mea, facereea ta, chemarea lui*, și celelalte, cumu să va arăta în urmă.

Deci această parte fiind împărășită și la nume și la graiu, să și înduplecă, să și furmează, urmîndu-i toate cîte urmează la aceste doao.

Doao pronume unindu-se cu graiu facu părășirea lucrătoare: *cel ce merge, cel ce face*. Iar trei facu părășirea însuș pățimitoare: *ceia ce să iubește*.

Gherundiu nu să înduplecă, cumu: *mergîndu, fiindu, avîndu, cercetîndu*. Să poate face și timpu trecutu: *avîndu avutu și fiindu fostu* și altele asemenea.

Moda imfinitivă cu articolii să face nume, și sîntu obștești, nu pociu să-i numescu fămeești, dă vreme ce de ar fi fămeești ar fi și bărbătești unii, iar în vreme ce nu sîntu bărbătești, nici fămeești nu sîntu toți, ci obștești, căci să iau la amîndoa părțile, și să înduplecă ca un nume obștescu și toate numele grainice ce ca fămeești să cunosc astăzi, iaste modă imfinitivă cu articol *a* obștescu, ce după canoane să pune la sfîrșitu. Adică *mergereea a mea* să face ca un nume *mergereea mea* pântru difthongu, deci să și înduplecă: *mergereea, mergerii*. *Avere a lui* să face *averea lui, unde averea, averii*.

Așa toate: *firea-firii, natura, și lucrarea, dăsfăimarea, starea*, și toate imfinitivele cu articol *a* să facu grainice nume obștești. Sîntu însă cu adăvăratu mode imfinitive cu articol *a*, măcar că aceasta o obicinuescu și alte limbi a o face, și italienească, franțoz[escă], latinească, și încă și muma tuturor, cea grecească.

CARTEA ÎXTIÎU. PARTEA A ȘAPTE

Pântru propozițione sau propunere

86 *Propozițione, sau propunerea, iaste o parte a cuvîntului ce nu să înduplecă, care adăogîndu-se la o altă parte a cuvîntului, are putere a o dăosibi la cădere și la arătare, și să numește așa căci dă a pururea să pune innaintea părții aceia ce cade, pântru căci face schimbare de căderi, zicînd așa: mergu acasă. Această propozițione a arată că aicea casă iaste cădere dătătoare*

dativă; pântru tine cădere pricinuitoare, acuzativă.// Propunerile sîntu unile semplici, și altele composte, alcătuite, adică, cum: a, spre, prin, și înpotrivă, deasupra, dădăsuptu; și dintr-acestea unile dăspărțite, altele nedăspărțite. Și dăspărțite sîntu acele ce să potu scrie și cuvînta dă sineși, cu a însemna oareșce, cumu: înpotrivă, lîngă, suptu, înprejuru. Iar nedăspărțite sîntu acelea ce dă sineș nu însemnează nimicu, cum: dîn, prin, dăș, ne: dîn casă, prin mijlocire, ne dreptu, ne cuviosu, ne norocitu, dășfăcutu, dășfăimatu.

\$7 *Propozițione sîntu acestea: prin, lîngă, în urmă, în, întru, deasupra, supu, suptu, paste, spre, dăș, în preajmă, înpotrivă, dela, a, dîn, dă a, ad, către, con, pântru, cu, înpreună, pro, întîiu, ne, după, prea, mai, foarte, și altele asemenea.//*

CARTEA ÎNTIÎU. PARTEA A OPTU

[Pântru adverbium sau spre graiu]

Adverbiul, sau spre graiul, iaste o parte a cuvîntului ce nu să înduplecă, care adăogîndu-se și unindu-se la graiu are putere a tîlmăci lucrările sale, înmulțindu-i și împuținîndu-i puterea; și iaste adverbiul cu graiul aceia ce iaste numele adietivu cu cel sostantiv, adică face să să cunoască mîmplările graiului. Deci adverbiul iaste de multe soarte și chipuri, cum să vădu acestea.

Soarta timpului sau a vremii:

Acumu, atunci,, iar, iarăș, cîndu, pînă, eri, alaltăeri, mîine, poimîine, acuși, dămultu, pururea., tot dauna, în veci, dă veci, pînă într-atîtu, curîndu, dăgrabu, apoi, odată, dă multe ori, innainte, mai innainte, în urmă, mai în urmă, mai dăgrabu, desu, și adesea, în cea după urmă, în sîrșitu.

Soarta locului

\$8 *Susu, jos, afară, înlăuntru, aproape, dăparte, înpotrivă, contra, încotro, încotrova, unde, dă unde, mai în colo, mai încoace, deasupra, dădăsuptu./j în dreptu.*

A sumei

Cîtu, cîte, atîtu, atîți, multu, puținu, prea, mai, și mai multu, odată, dă doao ori, dă trei, dă multe ori, foarte, foarte multu, prea multu, puținu, d-abia, numai.

A felului

Bine, frumos, tare, înțelepțește, și cîte să săvîrșăscu cu ște: filosofeste, meșteșugește, și cîte să sîrșăscu cu at și cu it și cu î: întristat, înveselitu, amăritu, cu cale, cu dreptate, pă largu.

A îndoelii :

Abia, abia să poată, poate, bag-seamă, să vedemu.

A adunării:

întru una, amîndoi, cîte trei, toți.

A împărțirii:

fără, însă, dăosebi, afară

A făgăduința :jj

89 *dă acumu innainte, dă mîine, dă poimîine, dă azi încolo bucurosu, cu toată menta, asupra capului mieu.*

A tăgăduirii:

nu, ba, nici, nicicum, nici măcar, dă leacu, nici dă leacu, ferească Dumnezeu.

A asemănării:

cumu, ca, ca cumu, de ce, în scurtu, ca cîndu, mai vîrtos, poate, pre cumu oare.

A întrebării:
Cîndu? cîți? oare? dă ce? unde? în ce locu? cu cine?
dă unde ? pîntru ce ? căci ?

A arătării:
iată, iaca, ia, colo, acestu feliu, așa.
A hotărîrii:
așa, în adăvăru, nesmintitu, fără greșală, fără glumă,
fără îndoială, mai vîrtos, să.

A alegerii://
mai vîrtosu, mai multu.

A filmăcirii:
adică, adicăte, ca cum, cum, sau.

A nehotărîrii:
oareși cumu, ori ce felu,

A scăderii:
afară, fără

A încetării:
ram, d-abia, abia, pușinu, prea pușinu.

A popririi :
o, încetu, nu, nu

A înmulțirii:
prea, foarte, multu.

A încredințării:
negreșitu, adăvăru.

A înfricoșării://
ao

A chemării:
o, ei, mă, măi.

A orarii:
să, să fie, amin, măcar.

A sprepuerii:
aș, așa.

Mai sîntu și alți adverbii și soarte carele unu gramaticu să poate singura să le afle și să le întocmească.

CARTEA ÎNTÎIU. PARTEA A NOAO

Pîntru congiunțione

92 Congiunțione, sau legarea, iaste o parte a cuvîntului ce nu să înduplecă, avîndu putere a lega părțile celelalte una cu alta; și aceasta prin soarte să înparte. //

Soarta înpletirii:
și, încă, șî, cu, ci, și și, deci, ci și, i.

A dăspărțirii:
nici, au, nici așa, adică, însă, osebi, afară, dîn, și din.

A întâmplării:
dă vreme, dă vreme ce, dă cîndu, fiindu, cu toate că.

A pricinuirii:
pîntru căci, căci, dă ce, dă aceasta, ca să, ca să.

A cercetării:
oare ? nu care cumva ? nu cumva ? apoi ? dar ? dă va fi ?

A chibzuirii:
oare? deci? unde? de? dă voiu? dă va?

A alegerii:
au tu, au el, au, sau.

93 A împlinirii :
oriunde, orice, oare unde, fite unde, fieșteșce. jj

A împotrivirii:
numai, dar, ci dar.

A înduplecării:
poate și celelalte.

CARTEA ÎNTÎIU. PARTEA A ZECE

Dă interiețiune

Interiețiune, sau *parenthesis*, cum zicu grecii, iaste parte a cuvîntului ce nu să înduplecă, tîlmăcindu rîvnile și patimile sufletului. Și sîntu multe, însă cele mai obicinuite sîntu acestea. Și iarăși prin soarte să înțelegu.

A bucuriei:

oh, bine, vivat, slavă lui Dumnezeu.

A durerii:

ah, oh, vai mie, vai dă mine. //

A mîniei:

deh, afară, fugi, lasă-mă.

A fricii :

oh Doamne, oh Dumnezeule.

A voinții:

fie, n-am ce-m face capului, aide.

A mirării:

o, cum poate, cum va fi, cum s-a întîmplat, o Doamne și altele asemenea.

9?

GRAMMATICA RUMÎNEASCĂ

CARTEA A DOAO

Păntu pronunție; Orthografie; Păntu construțiune, adică Sinda-
xis, și păntu poetică sau facere dă stihuri

PARTEA ÎNTÎIU:

Păntu pronunție și orthografie

Am arătat că noi ne poslușimu dă slove treizeci și trei, adică: **d, k, k, r, A** și cell. Dintr-acestea sîntu glasnice noao: **djE/ijHjOj'kj^vv,^** dîn care trei sîntu lungi: *u, &, w* Trei scurte: *E, ^* și de-a valma sau dă obște *trei: â, l, ț*

Să chiamă lungi căci să fac dîn 2 scurte una lungă. Dîn doao **EE = H** dîn doao **T^TV = /K** dîn doao **oo = w**.

Cele scurte să numescu așa păntu dăosibirea celoru lungi, căci sîntu firește în starea loro.

Cele dă obște, căci să iau și să amestecă, și la o parte și la alta, la număratul poeticii.

Dintr-acestea să facu diftonghi optu: **fc,ey,ra,K,io, oa, wa, 8* și *v* mutu; dîn **Ed** să face *k: vremea, de-a valma*. Dîn **E y** să face *tv Evropa, evanghelie*. Dîn **i a = 13** *lanache, lacovu*. Dînd **i E** să face **K: bietul, viespe**, Dîn **io** să face **10 iubescu**. Dîn **o d** să face **Od: oameni**, Dîn **w d = Wd: șaoa**. Dîn **\$ v = \$: urăscu, și \r** care să pune la sfîrșitu termenului, și nefiind oxie asupră-i numai să însemnează//iar nu să pronunție: *omu*. însă nu cîndu va urma articol după dînsul, căci atunci să pronunție, cum *omul*. Deci **9** slove glasnice avemu, și pronunții glasnice **17**, precumu să vor arăta cu orthografia dînpreună.

Iar slove neglasnice avemu **24: K, K, r, A, % 3**, [și celelalte], dîn care cinci sîntu îndoite: **K, 3, IJJ, 3, \r**

Să chiamă aceste *îndoite* căci să facu dîn doao neglasnice una. Dîn **M n = K**; dîn **c A - 3**; dîn

96

yj, = LJJ ; dîn K c = ä; dîn n c = \|r. Și 12 sîntu schimbătoare: K,r,A,>K,3,K,M,c,T,ii,M,i4J. Să chiamă schimbătoare, căci să schimbă la înduplecările numeloru și la furmările graiurilor, una în alta, adică: K în AA; a avea – amu ; r în g: mergu – mergi; A în 3: văzu – vede; K în M: facu – faci; T în u: batu – bați; CK în JJ* cinstescu – cinstești.

Iar optu sîntu neschimbătoare: **A,N,n,p,0,\$,\,iiJ.**

Pronunția și orthografia la noi nu are greotate, dă vreme ce avîndu slove dîn dăstul, putem a împlini și pronunția cu înlesnire și orthografia cu regulă dăsăvîrșit.

â : are pronunția ei curată și orthografia orînduită unde să va cădea, ne mai fiindu altă asemenea slovă ei, ca să să dăosebească.

E : și acesta cîndu iaste legat cu slovă neglasnică // înaintea sa pronunția îi iaste curată: are. Iar cîndu nu iaste legat cu slovă neglasnică, pronunția i să face ca cumu ar fi legat cu un I: eu-ieu, elu-ielu, trebuiește-trebuiește. Și orthografia sa iaste una, unde să va cuveni a cădea.

ÿ,H,y: acestea au tot o pronunție, dar nu tot o orthografie, dă vreme ce î dă a pururea să scrie cu canonu și regulă înaintea dă toate slovele glasnice veri cîndu, veri unde s-ar întîmpla: Ioan (IVVMH) scriu (CKPTS) Ilie (HAIE) avuție (dK&i/IE.)

H: să scrie înaintea dă toate slovele neglasnice: istețu (HCTEU,\$) inemă, (HNEAATV), Isaia (Hcaîd), înaintea. (ÎNN4INTE)

Y: împlinește pronunția difthonghilor numai, E\,oy și întră în unile termene ce vinu dă la greci scrise cu această slovă, cum kyr, kyrie, typariu; însă aceasta nu iaste așa trebuincioasă la noi, căci pîntru a scrie limba noastră cu orthografie nu ne îndatorăm să aflăm orthografia altor limbi.

^ aceasta iaste ca cum am zice E

^ aceasta iaste ca cum am zice H

însă și ^ și A nu face E, ci face mai groasă pronunția -K: văzu, vâzduh, și nu vezduh și vezu, dar să amestecă amîndoao: vâzu, vedem. Și ^ nu face H, ci iar

98 mai groasă pronunția:*,*: pîste, pînă, pîntece, dar iar să amestecă cu H: piste – pîste, și – și pîntece – pîntece, dîn – din. jj

Pîntru orthografia acestor doao, un grammaticu, urmîndu pronunției lor numai, nu va greși niciodată la orthografie: pînă, vînătu, vînezu, vâzu.

o,w aceste doao slove iarăși o pronunție au, însă nu și o orthografie.

o: să scrie înaintea tuturor slovelor: omu, oa-meni, prostu, orbu, osu, totu, oaste, oae, oi;

o: să scrie și după toate slovele neglasnice: slovă, sobă, hotaru.

w: să scrie dă a pururea după slovele glasnice: Iwan, Iwrđan, Iwrđache, oaw, doaw, ploiwu, ploaw, dăwsebescu, șawa.

w: să scrie articol chemătorii, w Doamne.

w: să scrie pronumele fămeescu, w chemară, și număr, w fămee, în locu dă una fămee.

Obicinescu unii scriitori, cum am văzutu la țipară vechi, dă scriu pă w, și cîndu să fie legatu cu slovă neglasnică la sfîrșitu termenului și să aibă oxie deasupra, cum sîntu adverbii încotru, încolu; însă de a să păzi canonu cel dă obște dă mai sus, că o să scrie dăsăvîrșit după toate slovele neglasnice. Aceasta iaste catahrisis, și nu să cuvine a să urma.

>9 t:^ pronunția acestui difthongu iaste ea, luate// tot dăodată: vreme – vremea – vremk. Mergere, m[o"!d[al imfintivă], puindu-i-se articol a-obștescu, la înduplecă să face mergerea, să face difthongu și să scrie și să zice MËpyËpt, APEUËpt, \$dMEpt

tv: pronunția acestui difthongu iaste grecească, și vine ca cum ar fi scrisă cu K, sfînta eyanghelie – evanghelie, Eyropa – Evropa, și Eystathie – Evstathie, și altele.

ra (ia) : acestu difthongu cumu să scrie așa să și pronunție: Ianache, numai ia să ia tot dăodată, nu i-a, ci ia.

M (ie) : asemenea cum să scrie să pronunție, cumu: bietul, fierul, vieru, viespe. Nu să zice bietul,

și fierul, și vierul – cel ce păzește via, căci vieru, va să zică rămătoriu sau porcu.

K>: acesta are doao pronunții, și ca cum ar fi *io* luat totu dăodată. Deci atunci să scrie cu *vv*, căci vine iv după slovă glasnica, cum KpałWka, iwKayo; și ca cum ar fi *iu* și atunci să scrie K> : IOEHTS, IOTE, jowarS.

oa, wa : acești doi difthonghi iarăș tot dăodată să iau la pronunție, nu o-a, ci oa și wa. însă oa să scrie în tot locul: oameni, oae, oase, oală. Iar wa să scrie după canonullui w, cîndu să scrie acest difthongu după slovă glasnica: tua-mawa Hn^Hui: -Hn^Nuiwa și altele.//

8, v: are pronunție dăosibită din ceia ce să scrie, căci nu face oy, ci face 8: SAAKAS, SAMAS, SCSKS, ScKarS.

Și v mutu tot această pronunție are, însă să zice mutu căci la unile nume ce să sfîrșăscu în u nu să pronunție cu tărie u cel dă la sfîrșitu zicerii, cîndu nu au articol, și nu au oxie asupra loru, ci o au mai înainte, ci atunci numai să furmează, cum: OAW% TOAAV, LUOHAAV, ocv, AAETV, a\$AaTr, afară din numele ce să sfîrșăscu cu cr, înaintea lui u cumu: lucru, socru, și tr: patru.

Iar puindu-se articol să pronunție cu tărie: omul, pomul, șoimul; iar la graiuri nu să obicinuește atîta: mergu, facu, dregu, cîștigu, văzu, și altele.

Slovelor neglasnice pronunția le iaste așa:

B: ca *be* al limbii latinești.

K: ca *vita* a limbii grecești și *ve* latinești,

r: nu ca *gama* a grecilor, ci ca *ghe* al latinilor, A*, ca *d* al latinilor.

>K: ca *je* al franțozilor și *je* al perșilor,

3: ca *zita* a grecilor.

K: ca *kapa* a grecilor și cel a latinilor; dă aceia să schimbă în M. //

A:

A\:

H:

l acestea toate ca grecii și latinii și italienii.

o:

n:

p:

T ca grecii

o: 1

\$: \ ca grecii

X: J

u, ca *ts* al latinilor, dă aceia să schimbă în *t* și ca 3 a loru.

q ca *ce* al latinilor, dă aceia să schimbă în K [c].

UJ ca *șa* al slovanilor și *șî* al turcilor.

qj: ca *șt* al slovanilor

\Jr: jca grecii

ă:j

g: ca *g* al latinilor și *gim* al turcilor.

Nu avem vreo deosibită orthografie cu acestea, căci la noi nu să scriu îndoite, ci după pronunția sa fieșteșcare, atîta numai cîndu să unescu și să facu din doi termeni unul, și să întîmplă doao asemenea slove, să scriu așa cum: *suppusu*, căci vine din *sup* și *pus*, însă raru. *jj*

[A] CĂRȚII A DOAO. PARTEA A DOAO

Păntru prosodie, frasis, idiotizmă sau obicei

Prosodie am arătat că iaste o tărie dă glăsuire scrisă, care arată cum să să facă pronunția la cele scrise. La noi, din obicei, să vădu a fi optu trebuincioase, si sîntu aceste:————

u D-

(') *oxie* sau *acentu*, păntu a arăta apăsarea glăsuirii, cum: *mergu*, *vină*, și *vina*.

('): *apostrofu*, care să obicinuește la termeni cîndu să tae și să pune ca să înțeleagă slova ce lipsește, cum: *cîndu mergi*, în locu dă *cîd mergi*, și *cîn mergi* și *far dă numai* în locu dă *fără dă numai*; *să-i* în locu dă *să îi*, și altele.

Să pune și deasupra a toatei slove glasnice cîndu

iaste la începutul termenului sau zicerii: *astăzi*, *iată*, *eu*.

(-) *Linea* să pune cîndu să leagă doao ziceri sau termeni întru una, și să arată un termen: *dă bine-*

voitoriu, **dă bun-neam, dă bine-făcătoriu, bagu-seamă, fără-dă numai.** însă aceasta la tiparuri iaste trebuincioasă, iar la scrieri grabnice, și la fieșteșce scriitoriu să poate trece cu vederea.

(u) *Yfenu* iaste numai pântru a arăta articolii cei ce au slovele dăspărțite, cumu: ie, oa, wa.

103 (i) *Stigmi mică* să pune cîndu să firșaste o parte // dă cuvintu, și. să înțelege cugetul său, și să înțelege că mai iaste dă a să zice și nu s-au firșit cuvintul, cumu: *eu și cu prietenul meu am mersu la o grădină,*

(.) Iar *stigmi mare* să pune cîndu să firșaste totu cugetul cuvîntului ce voiu să arātu, cumu: *eu și cu prietenul meu am mersu la o grădină și după ce ne-am primblalu, iarăș ne-am întorsu acasă.*

(•) *Stigmi mare* deasupra să pune pântru a arăta pã H, la dăosibirile ce are la pronunție, cumu: *bune, și buserică, vune, și bune, semunțe, mustrie, și pã i, asemenea: prietenu, scriu, vieru, și fieru, vieru, via, viața, domnie, boerie.*

(?) Și semnul întrebătoriu și răspunzătoriu, cumu: cine? cînd au mersu? eri?

Frasis iarăș iaste aceia ce doi termeni uniți cu dăosibită înțelegere arată o cunoștință și o înțelegere, cum: *bagu-seamă*, va să zică *pricepu, iau-aminte* va să zică *grijăscu, dășchide-ț ochii* va să zică *caută* si altele multe asemenea.

104 *Idiotizmă* iarăș iaste aceia ce are limba obicei, fie și fără regulă, și căci iaste obicei al limbii rămîne regulă și canonu, cumu: timpul cel săvîrșitoriu trecutu a modei indicative a graiului *a firea* s-ar uveni după orînduială să fie *jj eu sîntu fostu*, iaste însă *eu amu fostu* și iaste idiotizmă cumu sîntu și altele ce vomu arăta.

Limba noastră obicinuește a tăia prea multu termenii și zicerile, spre a le scurta, cumu ar fi: *săvîrșitu* face *sfirșitu* și *firșitu*; *avîndu vorbă* – *avîn vorbă*; *fără dă numai* – *fără numai*; *lasă să meargă* – *las să meargă*; *întru acest feliu* – *într-acestu feliu*; *să îi* –

să-i; *fiindu bine* – *fiih bine*; *umblîndu tare* — *umblîn tare* și altele multe dîn obicei.

A CĂRȚII A DOAO, PARTEA A TREIA

Pântru construțione sau alcătuire

Construțione, sau *alcătuirea*, care dă greci vine numită *sintaxis*, iaste acea cuviincioasă orînduială ce trebuie să aibă între dînsele părțile cuvîntului.

În doao chipuri poate să fie alcătuirea: *sîmplice* și *înfigurată*. Cea *sîmplice alcătuire*, au fie cea regulată, iaste aceia ce urmează orînduelii firești și reguliloru grammaticii, cum iaste aceasta: *eu amu iubitu și iubescu pã Constandin*. Cea *înfigurată* iaste aceia ce să dăpărtează dă orînduială firească și dă regulile cele de obște ale grammaticii, dă aceia încă să numește și
105 *fdră dă regulă jj* cumu iaste aceasta: *la aceia rămîndu, puțin sau nimicii putea să arate cevaș dîn vrednicia sa.*

Ci pântru alcătuirea înfigurată vomu grăi la locul său, iar acumu să arătăm pentru cea *sîmplice* și cu regulă.

Trei lucruri trebuescu a să socoti la *alcătuirea sîmplice* sau *regulată*: întiui, întocmirea și așazarea părților după orînduială; a doao, dipendența sau suppunerea a unii părți ce să ține dă către ceialaltă; a treia, și con-glăsuirea sau concordanța a unii părți cu alta.

Să tilmăcimu în parte aceste trei lucruri și cu aceasta vomu veni a da idea cea dăsvîrșită a construționei rumînești.

Buna întocmire, cea orînduită, a părților cuvîntului

La alcătuirea cea regulată trebuie să să bine întocmească și să să așaze părțile cuvîntului, fieșteșcare la locul ei, după natura și firea lor și după regulile și după orînduelile grammaticii.

Regula 1

Căderea nominativă dă a pururea să pune în locul cel dîntiui, la care să aduce și să alcătuește lucrarea graiului, și această nominativă cădere după

106 orînduială trebuie să fie un nume sau un pro // nume, sau o modă infinitivă cu articol, obicinuită în locu da nume: *omul citește, eu scriu, a lucrarea folosește.*

Regulă al doilea

Cîndu lucrarea graiului să aduce la mai multe perzone, sau lucruri, acestea toate sîntu supuse la căderea nominativă și să punu în locul cel dintîiu unite cu legarea, sau cu congiunționea loru, cumu: *Pătrul și Constandin citescu; florile și erbele cresc; bogății și săracii viețuescu.*

Regulă a treia

Așijderea la căderea nominativă să aducu numele sprepute sau adietive, înpreunate la numele sostantivu, a căruia iaste lucrarea graiului, și de aceia adietivele să punu după cel sostantivu înaintea graiului, cumu: *școlarii silitori și sîrguitori procopsescu; ostașii harnici și viteji biruescu; și tot asemenea trebuie să zică și da vreo propunere întimplătoare care prin mijloculu pronumelui relativu să fie unită ia căderea nominativă, cumu: Radul, pă care tu prea bine-l cunoști, au muritu.*

Regula a patra

De va avea un nume articol, sau articol da pronume, și între acestea alte părți, acele părți ce să înțelegu
107 sau sîntu între articol și între nume, sîn //tu iperbaii, și nu au parte la alcătuirea simplice sau regulată, ci la cea înfurmată cumu: *tinăru rău crescutu; sau cel rău erescutu tinăru la proastă și dăsfăimată chibzuitea lui, aduce totu gîndiri netrebnice.*

Regula a cincea

Câteodată un graiu cu căderea lui ia părțile căderii nominative, cum: *creștinescu lucru iaste d-a avea cornpasiune și durere da cei întristați; și câteodată încă ia și cîte o propunere întreagă: în astă seară tu cu noi te culcă.*

Regula a șase

Dă multe ori nominativă să înțelege fără a să zice și a să scrie, cum: *iubescu, să înțelege că eu, citescu, iar să înțelege că eu.*

Regula a șapte

Adverbiul pururea cu graiul să alcătuește, pântru căci îi tilmăcește puterea și cugetul, sau înaintea, cum să și cuvine, sau în urmă, însă nu după cuviință, cum: *Patru au grăit înțeleptește și Ioan alcătuește astăzi grammatica. Iar înaintea: Radul bine aleargă, cîndu îl gonește cinevaș. j.*

Regula a optu

Gherundiul fiindu o arătare a graiului îi îplinește locul, cu toate acestea face trebuință să-i întărească altu graiu cugetu, cum: *eu, înpreunîndu pă prietenul mieu, am săvîrșit cutare treabă. Să face și adunare da mulți gherundii legați cu un graiu, cum: Ioan, întîlîndu pă înălțatul nostru domnu și arătîndu-i cutare pricină, și cerîndu dreptatea o au aflatu.*

Regula a noao

După graiu da a pururea să punu căderile sale, carele potu să fie și una și multe după firea lucrării sale, cum: *eu iubescu pă Petre; și eu dăruescu lui Ștefan o carte.*

Cu toate acestea, un graiu a unii căderi nominative, care s-au pusu mai înaintea, poate să aibă și multe căderi pricinuitoare după dînsul, sau legate cu congiunțione, sau cu o propozițione, sau și cu un graiu întregu cu căderea sa, cum iaste: *eu iubescu pă Constandin, și pă Alexandru, și [pă] Nicolae; și Dimitrie voește să bea apă; și dascălul grijaste ca ucenicii săi să știe orînduelele grammaticii.*

Regula a zece

09 Cîndu are stigmat mică căderea graiului, aceasta // da a pururea să pune înaintea căderii sale, ca cum ar
în textul de bază: *pă urmă.*

zice nestine: *iaste dă o frumoasă și plăcută făptură; și dă un groaznicu și foarte iute focu să arde. însă și aceasta să numără la alcătuirea figurată, la iperbati.*

Regula a unsprezece

Cîndu razimă căderea graiului într-o modă imfinitivă cu căderile ei, dă are moda imfinitivă cădere acuzativă, să pune înaintea, iar cîndu are nominativă să pune în urmă: *mai dă multe ori, să cuvine a-l milui (urmează a-l dăpărta) după dragostea în care te arc-an hotărît nu de-a trimite, ci de-a merge însuș sfinția sa pîntru dumneata.*

Regula a doasprezece

în locu dă modă imfinitivă ia cîteodată gherundiu părțile căderii graiului, dar are putere dă modă imfinitivă: *Măriia sa Vodă le-au scrisu arătîndu-le pe-deapsa ce era să le facă.*

Regula a treisprezece

110 Congiuñionea să dă la soarta pricinuirii, legîndu-se cu timpul dă acumu a modei indicative, facu timpul dă acumu a modei otative: *ca să mergu, și să mergu* Deci acestu timpu al modei otative ia mai de multe ori locul modei imfinitive//și mai virtosu la vorbă cumu în locu de a să zice: *nu poem merge, nu voiu mînca – nu pociu să mergu, nu voiu să mănîncu.*

Regula a patrusprezece

Partiþipia, fiindu că să pune și la nume și la graiu cîteodată, seamănă ablativă de sineș și are putere dă gherundiu, și iaste frumoasă alcătuire, cumu: *și acești vrăjmași (uniți) cu acei făcători dă rele veniră asupră-mi, în locu dă unindu-se.*

Propoziþione merge dă a pururea înaintea căderii, cumu: *lîngă casă, aproape dă mine, cu tine, pîste dînsul, spre el, în cetate.*

i

i

j

\

\

:

i

j

j

I

i

j

\

Congiuñione trebuie să să pue în mijlocul acelor părți ce leagă, cumu: *eu și tu, cutare cu toate că nu iaste bogatu, face milostenii.* Iar cîndu să începu cu congiuñione iaste mijlocu ritoricescu, care arată chib-zuire acelu ce scrie, sau mirare.

Interieþione nu are locu dă a să uni cu celelalte părți, căci să înþelege dă sine, și să obicinuește pururea a să pune înaintea cuvîntului, cumu: *vai dă mine, ce iaste aceia ce văzu; ah, dușmanilor și vrăjmașilor; oh, și morții mănîncă.*

Regula a cincisprezece //

Articolii să punu înaintea numelor unii, și alții în urmă, să înduplecă și cu pronumele, precum amu arătatu.

Articolii dă pronume să înduplecă cu numele, cumu: *un omu, o fămee, și cel omu.* Și acești articoli dă pronume, uniți cu însuși articolii la unile căderi, să înduplecă cu numele: *la cel omu, la un omu.*

Dipendența

*sau supunerea a unii părți
ce să fine dă ceialaltă*

Regula una

Căderea nominativă iaste *basis* și fundamentu vorbii, și la dînsul să suppune și face graiu dipendența, precumu și la graiu să supunu celelalte căderi.

Adietivu să suppune la sostantivu, la care să razimă. Și adverbialu la graiu, căci îi tîlmăcește puterile.

Regula a doao

Căderea ghenitivă depinde dă un sostantivu arătătoriu sau tăcutu, sau totu dă o potrivă care să alcătuește.

Regula a treia

Căderea acuzativă razimă sau într-un graiu lucrător, a căruia graiu să-i fie căderea pătimitoare, sau

- 112 dă o modă infinitivă, ca cumu: *auzisu că ar fi greșit jj la aceasta*, sau dă o propoziție, ca cumu: *mergu spre biserică*.

Regula a patra

Dativa și vocativă cădere nu au dipendință cu scumpătate 'dă celelalte părți. Dativa iaste cădere da arătare, și iaste dă obște mai la toate numele și graiurile. Vocativă nu însemnează altu decitu perzonă cu care altul grăește.

Con-glăsuirea a unii părți cu alta *Regula una*

Cele adietive să să con-glăsuiască cu sostantivele în gheneru, numărul, și cădere, cumu: *un omu înțeleptu, palături frumoase*.

Și graiul cu numele sau pronumele, la numărul și la perzonă: *eu iubescu, noi sîntemu, elu face*.

Regula a doao

Cîndu sîntu multe sostantive singurite și unite, adietiva sau partiția ce să ajunge cu ele, trebuie să fie numărul înmulțit: *Constandin, și Ioan, și Gheorghe, mltămiți să întoarseră*.

Păntu alcătuirea și construcione graiurilor lucrătoare

- Toate graiurile lucrătoare au după dînsele o pri[ci]nuitoare ce arată termenul lucrării lor, și afară dîntr-aceasta potu să aibă și alte căderi după^ca//
113 raterul și după lățimea lucrării lor, cumu să va vedea.

Chipul sau regula una

Toate graiurile ce sîntu strămutătoare dăsăvîrșitu, la carele să dă un termenul lucrătoriu cu o cădere acuzativă pătimitoare, sîntu ale aceștii regule și dă aceia

mai pă scurtu toate graiurile lucrătoare ce vor fi fără alte căderi în urma căderii acuzative, sîntu împărțite la această orînduială și regulă, cumu: *dascălu iubește pă ucenicu ; stăpînu miluește pă slugă*. Cîteodată au aceste graiuri în locu dă acuzativă pătimitoare, un graiu cu căderea sa, sau o modă infinitivă, cum: *eu ași pohti să aflu un mijlocu cuviinciosu dă a-m păzirea cinstea; și armele ocrotescu sănătatea celoru ce poh-tescu a viețuirea*.

Regala a doao

Graiurile aceștii regule, afară dîn acuzativă pătimitoare, mai punu o ghenitivă arătătoare dă materie, sau dă materia lucrării graiului, cumu: *amu chematu un omu dă cinste ; și ca să facu aceia dă care tu în multe rînduri m-ai rugatu*.

Regula a treia

- 114 Graiurile aceștii regule după o pricinuitoare pă // timitoare punu o dătătoare arătătoare dă termenul, care să priimească lucrarea graiului: *eu fãgăduescu a aduce calul la tine*.

Regula a patra

Graiurile aceștii regule după acuzativă pătimitoare punu și altă acuzativă tilmăcitoare dă vro felurime a soghetului lucrării graiului: *noi te socotemu înțeleptu. Și cu propoziție dă: noi îl socotemu dă bogatu; eu te credeamu dă frumoasă*.

Regula a cincia

Graiurile aceștii regule după acuzativă pătimitoare mai punu și alta cu propozițiile în, a, carele să arate înduplecare spre vrunu altu termenul sau sfîrșitu: *i să prinse a-ș întoarce mîniia sa cea mare în blîndețe ; amorul m-au îndemnatu a sili, sau a merge*.

Regula a șase

Graiurile aceștii regule după acuzativă pătimitoare mai punu deasupra o ablativă care să însemneze **cinste, organu, mijlocit** și altele asemenea. Sau fără asuprire, sau cu asuprirea *pântru, cu, în, a, prin*: **amu vîndutu un calu în doao zeci dă lei**; *să duseră oamenii să-l cerce prin drumuri părăsite, jj*

Regula a șapte

Graiurile aceștii regule după acuzativă pătimitoare mai punu deasupra o ablativă, care să arate dăosebire, cu propozițione *dîn sau dă*: *să mutu un lucru dîn locul său*; *l-am scăpatu dă mii dă fapte netrebnice.*

Pântru graiuri asolute

Graiurile asolute sîntu acelea ce nu au nici o cădere după dînsele, și acestu fel sîntu dă obște toate cele nestrămutătoare, cumu: *dormu, zacu, iubescu.*

Multe și dîn cele ce sîntu dăsăvîrșitu strămutătoare cîteodată să iau ca asolute: *eu citescu.*

Pântru graiul neutru

Graiurile neutre vinu în oareșcare chipu cu cele lucrătoare, ce însemnîndu vreo patimă mai virtos arată lucrare; cu toate acestea sîntu dăosibite, nu arata ca cele lucrătoare dăsăvîrșitu lucrare strămutătoare, ci nestrămutătoare, sau strămutătoare nesăvîrșită.

Regula una

Această regulă are doao căderi numitoare: una și cea dîntiū arătătoare dă soghetul lucrării; cea după urmă arată ființa sau numele, sau//vreo cîtățime a însuș soghetului: *eu sîntu sănătosu; eu nu sîntu încă bătrînu*; *eu născu zdravănu*; *eu ajungu mare*; *elu pare frumosu, bunu.*

Regula a doao

Graiurile aceștii regule au după dînsele o căd[ere] ghenitivă, ce arată materie sau sfîrșitu, sau au o modă imfinitivă cu semnul ghenitivei, sau fără semnu: *eu dedeiu Radului; elu îș dă; îndrăzni a i să zice; cuteză a-i aduce; îndrăzni a-i da palme.*

Regula a treia

Graiurile dă această regulă au după dînsele o dătătoare ce arată soghetu, sau sfîrșitu: *atunci vomu putea crede; de a plăcea lui Dumnezeu; cîndu nu vomu plăcea la ceia ce nu sîntu plăcuți la Dumnezeu; cu o dăosibită însemnare voiu adăoga în scrisoare.*

Regula a patra

Graiurile aceștii regule au după dînsele acuzativă nu adăvăratu pătimitoare: *amu dormitu un somnu hunu*; *amu visatu un visu frumos.*

Regula a cinci [a]

Graiurile aceștii regule au după dînsele o pricinuitoare cu propoziționele *a, pântru, sau în*, care să însemneze mișcare la vreun termenu//sau sfîrșitu, cumu: *a merge pântru o pricină*; *a intra, sau a intra în casă*; *a veni înlăuntru.*

Regula a șasefa]

Graiurile aceștii orîndueli au după dînsele ablativă cu propunerile *în*, cu simplici sau cu articoli, cum: *Tu mi-ai făgăduitu să mă faci să vorbescu cu cutare hoeru; și voiu rămînea într-acest bunu obicei; și asta într-acestu locu, căzu în tină.*

Regula a șaptefa]

Graiurile aceștii orîndueli au după dînsele o ablativă cu propunerile *dîn, dă la, de a*: *esu dîn casă*; *purcegu dă la curte*; *născu dîn mumă-mea.*

Pântru graiurile pătimitoare

Graiurile ce sîntu la noi pătimitoare sîntu doao dāsāvîrșitu: unul îl alcătuește graiul neutru **a fire**, adică verice graiu lucrătoriu înduplecîndu-se cu graiul **a firea** prin schimbarea căderiloru și adaosul propoziției să face pătimitoriu: *eu sîntu iubitū **dă tine***; altul îl alcătuește părțicelele pronumelui **mă, te, să**, cu care să înduplecă: *mă iubescu **dă cătră tine***. Altă alcătuire nu are, fără numai strămutîndu-se nominativa lucrătoare în căderea a șase, cu propu//nerea **dă** sau **dă către**, și acuzativă pătimitoare în numitoare, să arată puterea pă dăplinu: *eu cinstescu **pă cutare***; *cutare să cîstește **dă mine***; *eu iubescu **pă cutare***; *cutare iaste iubitū **dă mine***; și *cutare **să cîstește **dă către** mine***; și *cutare să iubește **dă cătră** mine*.

Pântru graiurile neutre-pătimitoare

Părțicelele pronumelui iarăș facu graiu neutru-pasivu **mă, te, să**, care arată întoarcerea lucrării la soghetu, care face a să și cunoaște graiul dă pătimitorū.

Regula una

Graiurile aceștii regule nu au după dînsele vreo cădere însușită, căci ar putea să aibă o propoziție, cu căderea ei, sau adverbii: *mă bolnăvi foarte*; *a să porni în grabu*; *a să ținea prin drumuri*.

Regula a doao

Acestea au după dînsele o ghenitivă arătătoare dă materia lucrării, sau o acuzativă cu propoziție: *a să abate dîn cale*; *a să slăbi dă mine*.

Regula a treia

U9 Acestea au după dînsele o dătătoare, ce însemnează un termen, care să priimească în oareș//care chipu lucrarea graiului; *s-au supusu **cetatea la împăratu***; *nî-amu îndatoratu la dragostea și bunătatea **ta***.

Regula a patra

Acestea au după dînsele o acuzativă cu propoziție, care arată mișcare, la vreun altu termen: *a mă înnălța în mîndrie*; *a mă îndemna spre războiu*; *a mă arîdica în slavă*.

Regula a cinci[a]

Acestea au după dînsele acuzativă cu propoziție, care însemnează înjugare: *a mă întilni cu însuș loan*; *a mă întovărăși cit dînșii*; *a mă ascunde în cămară*; *a mă înțelege cu tine*.

Regula a șasefa]

Acestea au după dînsele o acuzativă cu propoziție, care să însemneze dăosibire: *a mă astîmpăra dă fapte rele*; *a mă dăpărta dă lucruri netrebnice*.

Pântru cele obștești

Asemenea acestora sîntu și cele obștești, căci și dă să infurmează cu pronumele **mă, te, să**, dar însemnează lucrare, cum: *mă luptu*, *mă rogu*; *mă batu*; *mă ducu*.

Regula una

Regula dîntiiu iaste aceia ce după graiu are prici-//nuitoare cu propoziție: *mă batu cu tine*; *mă luptu cu dînsul*.

Regula a doao

Regula a doao are după graiu și cădere ghenitivă: *mă rogu dumitale*, sau *domnii tale*; *mă rogu ție*.

Regula a treia

Regula a treia are după graiu cădere dativă și ablativă, cumu: *mă ducu la dînsul*; și *mă ducu dă la dînsul*.

Pântru cele fără de perzonă

Graiurile fără de perzonă sîntu dăsvîrșitu asolute, căci nu au căderi, nici înaintea, nici în urmă, cumu: *ploao, tună, fulgeră, ninge.*

Cele jumătate fără perzonă potu a avea căderea după dîsele, cumu ghenitivă și m[o]d[ă] imfinitivă: *i să cuvine a merge*; și nominativă: *trebuie elu să meargă*; și dativă: *urmează la elu să să dea*; și celelalte.//

Pântru gherundii și partiții

Gherundii urmează să fie legați cu graiu, pântru mai buna loru dăslușire: *umblîndu în cutare locu, amu văzutu iată ce.*

Să alcătuescu și doi și trei gherundii cu un graiu, cumu: *mergîndu la cutare și apropiîndu-mă dă cutare, i-amu arătatu ce să cuvine să facă.*

Gherundii să alcătuescu cu toate căderile, după chipurile și regulile graiurilor, cumu: *mergîndu eu; făcîndu elu; aducîndu la tine; chemîndu-l; viîndu dă la tine.*

Cu pronume: *rugîndu-mă, zicîndu-mi, trimițîndu-mă, stîndu-mi înpotrivă.*

Cu numele, cumu: *omul vrednicu, socotîndu că poate săvîrși orice va vrea, să silește de a pururea.*

Și cu multe nume: *dascălul și ucenicul, crezîndu că osteneala amînduror pricinuește învățătura, nu înce-tează a să sîrgui.*

Gherundii totu cu un termenu arată amîndoa numerile: *gîndîndu elu, gîndîndu noi.*

Gherundiul să alcătuește cu adverbii: *umblîndu tare; socotîndu bine; scriîndu frumosu; și cu propozițiune: alergîndu dă la curte; mergîndu spre tine; si'cu congiunțiune: mergîndu și zicîndu. //*

Iar partiția împărtășită fiîndu și la nume ca și la graiu, are toate urmările și ale graiului și ale numelui, are toți ghererii ca și numele adietive și să înduplecă și la graiu și la nume, și să alcătuește cu un nume la toate.

Pântru articoli și nume și pronume

Articolii carii să alcătuescu cu nume s-au arătatu la cartea dîntiiu și măcaru că amu dăslușitu la care nume să punu articolii și la care nu să punu, dar și acumu pă scurtu să dămu o idee și cumu să leagă cu numele și pronumele.

Cîndu sîntu doao nume alăturate la înduplecare, adică sostantivu și adietivu, unul dintr-acestea priimește articolii, și cei dăsvîrșitu și cei nesăvîrșitori, carii sîntu articolii dă pronume, adică: *omul frumos, omului frumos, și un omu bunu, unui omu bunu.*

Articolii dă pronume să înduplecă cu articolii iarăș, adică: *la un omu bunu, pă un omu bunu, de la un omu bunu; însă numai căderile dat[ivă], acuz[ativă] și ablativă.*

123 Pronumele să alcătuește cu articoli precum s-au arătat. //

Cîndu să înduplecă sau doao nume, sau un nume cu pronume, am arătatu că amîndoa cu un articol să înduplecă: *omul frumosu, lucrul bunu, nevasta frumoasă.* Dar la numele înmulțite din idiotismă și obicei al limbii să face un *anacoluthon*, căci articolul dă la căderea nominativă rămîne și la cea dativă, și acuz[ativă], și abl[ativă], cu toate că nu lipsăscu articolii aceluor căderi, și rămîne numele dîntiiu cu 2 articole: *la omul frumosu, la lucrul bunu, pă omul frumos, pă lucrul bunu, oamenii frumoși, lucrurile bune, la oamenii frumoși, la lucrurile bune, pă oamenii frumoși, pă lucrurile bune, și dă la oamenii frumoși.* Și cu toate că aicea articolii / și i și le sîntu în zădăru, nu putem însă să zicem *anacoluthon*, căci iaste idiotismă. Am putea însă să zicem că acestea nu sîntu articoli, ci sîntu pronume perzonale dă la fața a treia. (Dă vreme ce să aseamănă cu articolii, și dăosebirea loru să cunoaște numai la alcătui, fiîndu că cu articolii să alcătuescu numele, iar cu pronumele graiurile, adică *lucrurile*, acestu *le* iaste articol; si *le aduseră*,

124 acestu *le* iaste pronume). Și mai virtosu că zicîndu *la lucrurile bune*, acestu *le* seamănă ca cumu le-ai arăta, dă aceia nu pociu să-i zicu pronume, ci // articol, că de-ar fi pronume aru trebui să fie arătătoru, care să și pune cîndu trebuie, și iar să scriu din obiceiu 2 articoli, cumu: *la lucrurile cele bune, la oamenii cei frumoși*.

Pronumele să alcătuescu cu graiurile, ca cum ar fi articol, cu nume, cumu și numele cu graiul; *îl chemai, l-am adusu, îi amu zisu, bate-l*.

Propozițione să pune dă a pururea înaintea numelui, cumu s-au arătatu. Să alcătuește și cu graiul: *întru a merge, cu a merge*.

Adverbiul să alcătuește cu graiul. Să pune și înainte și în urmă. însă în urma graiului să cuvine pururea a să pune, așa iaste regula, adică *îi sade bine*, dara să zice și *bine îi sade*. însă aceasta să ia spre dăsfăimare, în locu dă *îi sade rău*, daru nu pururea, căci dă multe ori luîndu-se și spre bine să zice și să scrie adverbial înaintea graiului. Cu toate acestea la buna construcțione nu să cuvine.

125 Congiuțione înpletește o parte a cuvîntului cu alta, și unu cuvîntu cu altul; să pune cîteodată și înaintea numelui. Iaste însă chipu ritoricescu și însemnează că o leagă acel cuvîntu cu altul dă mai înainte cugetat, ca cumu ar fi: *și ce rămîne altu să mai facu, să arată pyin jj cugetu că la această pricină, sau stare rea, ce amu făcutu, iată ce, și iată ce, ce rămîne altu să mai facu*.

Interiețione să pune dă a pururea înainte.

Pântru construcțione figurată

îndăstulată iaste limba noastră dă alcătuirii figurate și pă cîtu va fi din dăstul ca să facu pă iubitorii dă învățatură să înțeleagă și acestea voi arăta fără preget, făcîndu-i dăstoinici printr-această arătare ce voi face, a afla toate cele ce nu amu arătatu aici pântru prelungime.

Cinci sîntu figurile grammaticești, carele sîntu în obicei, adică: **ELLIPSIS**, prin care să trece cu vederea și să lasă la alcătuire vreo parte a cuvîntului; **PLEONÂZMU**, prin care să pune la cuvîntare și orațione vreau termenul care să va putea socoti în zadar; **SILLIPSIS**, prin care părțile cuvîntului să să prigo-nească una cu alta; **ENALLAGHI**, prin care să pune o parte a cuvîntului în locul alția, carea firește să cuvinea aceia să să pue; și **IPERBATU**, prin care vine turburată orînduială firească a părților cuvîntului.

Și cu toate că aceste chipuri s-ar arăta dreptu // greșali la orînduelile grammaticii, sîntu însă greșali cu cuvîntu, precumu zice și un autoru, sau acestu cuvîntu iaste, sau cea mai mare scurtare, și laconizmu de a grăi, sau unu lucru nu știu ce dă dulceață, și dă grație, ce au unile chipuri dă a grăi afară din regulile cele mai dă obște, și le numescu latinii **VENUS** dă a grăire și d-a alcătuire.

Pântru ellipsis

La noi această figură iaste obicinuită, printr-aceasta dar fără vreo întunecire și cu deslușire încă să tace sau o parte sau alta a cuvîntului.

Exempluri

Ellipsis a numelui ființatu iaste: *cumu n-au petrecuții nimicu dintr-atîta înmălțime să cază*. Lipsește *de locu*. Alta: / *voiu da atîtea, încît să nu le poți număra*. Lipsește *dă multe bătăi*. Alta: *eu d ămultu, te iubescu*. Lipsește *timpu și vreme*. *La cîte am fost suppusu*. Lipsește *întristări*.

Ellipsis a numelui adiectiv: *eu te socoteamu dă omu*. Lipsește *înțeleptu*.

Ellipsis dă nume imfinitivu: *am cercatu să te a-jj jutu, dar nu s-au putut u*. Lipsește *dă a găsi*

vreme și mijlocu. M-amu rugatu dă dumnealui și mi-au zisu că nu să poate: lipsește *a-mi face voia.*

Ellipsis dă propoziție: *nu p o ci u da* – lipsește *a; nu pociu mînca* – lipsește *a.*

Ellipsis dă adverbii: *îi amu cî nt atu încîtu s-au mulțămîtu* – lipsește *bine, frumosu, multu.*

Ellipsis dă interiețiune: *lasă-mă* – lipsește *oh, săracul* dă mine, *ferice dă elu* – lipsește *oh.*

Ellipsis dă congiunțiune; *bogăția lui Crisu, viața Mathusalii, îndăslularea cea mai ravnită, sîntu vrednice a să da la perzonă ta:* lipsește *și.*

Ellipsis dă pronume: *știi că ai mersu* – lipsește *tu; am zis să-i dau* – lipsește *eu.*

Păntu pleonazmu

"îndesită iaste la noi și această figură, la care să împărtălesc adăogările, păntu care să arătăm vreo câteva, păntu a da exemplu la iubitorii dă învățatură.

128 A adăoga fără trebuință pronumele iaste foarte obicinuitu la noi, cumu: *miluește-ne pă noi.* Să adăoga un pronume, fără trebuință: *și ne învrednicește// pă noi, stăpîne.* Asemenea *și ne dă noao.* Altul: *adun pă ei.* Altul: *dă-le-o loru.* Altul: *elu mă înfricoșază cu elu.*

Și la articolii: *pă oamenii aceia.* încă cîndu iaste dă a să pune după un nume altu nume sau pronume: *pă slugile mele, pă oamenii frumoși.*

Și cu graiuri: *cîndu merseiu a face cutare treabă – merseiu* iaste pleonazmu; *cîndu v eni i u a citi cutare carte; Cîndu t ă c ui u a zice; cîndu stătuiu a vorbi.*

Păntu sillipsis

Această figură nu iaste multu obicinuită la noi, cu toate acestea nu lipsește iarăș, și încă dîn fire. Inthu

toate numele obștești, atît sostantive cît și adietive, înduplecîndu-se ca și cele fămeești, să prigonescu între dînele.

Numele neutre, la numărul înmulțitu, să aseamănă cu cele fămeești, și să prigonescu și acestea.

Să prigonescu și la concordanța numelor: *am unblat Tara Rumânească piste totu,* în locu dă a să zice *toată,* si altele.

Păntu enallaghi

129 Și această figură iaste îndesită la limba noastră, a căriia însușire iaste dă a să pune în unile căderi o parte dă cuvîntu păntu ceia//laltă.

M[o]d[a] imfinitivă în locu dă nume, cumu: *dîntr-aceasta să pricinuește a viețuirea noastră în liniște* în locu *de viața; a te urî în pricinuește lauda.*

Sostantivul și adietivul în locu de adverbii, măcar că la noi să aseamănă multu cu adverbii, numele. *Eu bine cunoscu că tu nu mă iubești* – aici acest *bine* iaste adverbii și să ia cu *enallaghi* și drept nume sostantiv. *Și ce înțeleptu judecă sau grăește* – în locu dă *înțelepțește. Și cu meșteșugu scrie* – în locu dă *meș-, teșugește.*

M[o]d[a] otativă în locul dă imfinitivă: *nu pociu să mergu* – în locu dă *nu pociu merge.* Și preteritul trecut, în locul celui dă acumu: *cutare ohtă un mare ohtatu,* în locu dă *ohtează.*

Și cel nesăvîrșitu, în locul celui trecut a modei congiuntive: *innălță cesta sabia și l-ar fi tăiatu, dă n-ar fi fostu unul să-l oprească; și dă n-ar fi fostu că elu era bătrînu, ar fi pățitu multe.*

Un graiu păntu altu: *a știrea* păntu *a puterea,* cumu *nu știi face,* în locu dă *nu poem face.* Și *nu știi să trăescu fără dă tine,* în locu dă *nu pociu să trăescu fără dă tine.*

130 *A avea* în locu dă *a socoti: eu te amu dă sfîntu,* în // locu dă *te socotescu a fi cu frica lui Dumnezeu.*

A avea pântru a ști: eu amu dă la părinții miei, în locu dă *stiu dă la părinții miei*.

A face în locu dă a sili: fă să ajungi, și altele asemenea.

Pântru iperbatu

Cinci chipuri dă iperbatu dăslușăscu grammaticii, pântru carele vomu arăta aici, însă pă scurtu; *anastofi, tmisis, parenthesis, sinhisis, și anacoluthon*.

Anastofi să numește cel dintiiu, și iaste cîndu un glasu sau un termenu ce să cuvenea să stea înaintea să pune pă urmă, cum: *iaste elu* atît dă harnicu cît eu mă miru, în locu dă *elu iaste*. A să pune un sostantivu în mijlocul dă doao adietive: *frumosu omu și înțeleptu*.

Tmisis să numește cel dă al doilea și să face cu a înpărți un cuvîntu în doao și a întră în mijlocu altu cuvîntu, adică: *vezi cumu de cu ce înțelepciune și cu frumoasă critică ne învață Aristoiel firea lucrurilor*. Și aceasta: *cu acestu omu bunu fieș-teșcine putea, în pace și cu liniște, să viețuiască*.

£31 *Parenthesis* să numește cea dă al treilea, care iaste de a copi[a] a unui periodu scurtu, fără //de care să poată sta ceialaltă parte a cuvîntului, și care la scri-soare să închide mai dă multe ori, în doao linee întoarse, adică la această pă scurt însemnare (îi zicu pă scurtu căci în puține slove să coprinde) va urma a să cunoaște în grabu plăcerea și dulceața alcătuirii și *eu mi-am pus toată puterea* (cumu Dumnezeu știe) *ca să isprăvescu porunca dumitale*. Parenthesis nu trebuie să fie nici prea lungi, nici prea desu obicinuite.

Sinhisis să chiamă cea dă a patrulea, adică turburare la alcătuire în periodu, cîndu s-ar pune o cădere fără construcțiune într-altu chipu, adică necuviindu-se.

Iar cea dă a cincilea să zice *anacoluthon* și iaste cîndu să pune vreo cădere pântru să-i zicu așa în vîntu, și fără legătură și cuvîntu la construcțiune. La noi această figură iaste idiotizmă precumu amu arătatu

la articole. însă numai la articole, iar la altele cîndu să va întimpla iaste anacoluthon, măcar că lăsă însrisu un autoriu că aceste figuri s-au aflatu dă grammatici și le-au pus în număr, pântru a să erta greșalele întru carele citeodată cadu din neputința omenească și cei

132 . . i buni autori. //

Pântru metafora și aligorie

Aligorie iaste a asemăna arătarea ce vei să faci, sau patima ce ai, sau bucuria, cu vreo istorie trecută, care să să asemene cu pricina ce vei să arăți întocmai, și să să închipuiască sau povestirea aceia cu arătarea ce vei să faci, sau arătarea ce vei să faci cu povestirea trecută.

Cumu:

Bucură-tă Scara Ceriului pre care s-au pogorîtu Dumnezeu.

Către sfînta Fecioară – aligorie; scara ce o au văzut-o Iacovu în somnu:

Bucură-te mare, care ai înneccatu pă faraon cel gînditoriu.

Bucură-te piatra care ai adăpatu pă cei însetoșaji dă viață.

Stîlpul dă focu ce povățuești pă cei ce sîntu la înturiericu.

133 Și altele toate dîn *Biblie*, aligorii ale Sfintei Fecioare.//

Iar metafora iaste a arăta pricina ce vei să zici, și să scrii, închipuită întocmai asupra, sau a vreunii vite, sau a vreunii ape, sau a vreunii elementu, sau a vreunii păsări, sau vreunii flori, sau pomu, sau copaciu, sau veri ce altu lucru lumescu, văzutu și știutu, a cărora sau firea sau mișcarea, sau fapta, să să asemene cu cugetul arătării ce vei să faci, cumu iaste:

Bucură-te vița mlădiții cei neveștejite.

Bucură-te bae care speli cunoștința.

Aceste doao chipuri însă, fiindu însușire a ritoricii, nu să cuvenea, nici le pomenimu aici, numai fiindu că unu grammaticu dăsăvîrșitu ar putea să înpodo-bească scrierile sale cu acestea, și nefiindu ritorica, amu binevoitu să-i dămu o idee și dă acestea. Iar dă nu va avea trebuință a scrie, fie încăi cîndu le va în-tîmpina la vreo citanie, să le cunoască pă amîndoao.//

134

A CĂRȚII A DOAO. PARTEA A PATRA

Pântru poetică

Poetica iaste foarte veche precumu să vede de la greci, arapi, perși, încă și evrei și haldei. Poetica iaste aceia ce arată a să face stihuri, mai vîrtos că aceste stihuri să numescu *poetică* și *poezie*.

Grecii au obicinuitu foarte multu poetica, și puindu osteneală au aflatu multe feluri dă chipuri a alcătui stihuri cu mare meșteșugu, cumu să vād. întîiu le-au obicinuitu spre laude dumnezeiești, după aceasta și spre laude omenești, și spre istorii, comedii, opere, și verice altu, cumu au scris întru aceasta lăudații Aristofan, Isiod, Euripidu, și vestitul Omir, și mulți alții, carii toate alcătuirile loru le făcea în stihuri, vrîndu a să numi poetici, și nu logografi.

Latinii au urmatu la aceasta întru toate grecilor, precumu să vād lăudatele și frumoasele alcătuirii ale lui Ovidie și Virghilie, și altora dîn cei noi și pînă astăzi.

135

Italianii, franțezii, ispaniolii și alții ce li să trage limba dîn limba latinească ca niște pîrae, precumu și această a noastră rumînească, n-au // obicinuitu a face stihuri cu numere pă picioare ca grecii și latinii, și eu nu bănuescu a fi pricina alta dăcîtu neaverea dă multe slove glasnice.

Eu măcar că sîntu datoru să urmezu întru toate meșteșugului și obiceiului acestor limbi ce-l au la poezie, fiindu poezia acestora și dulce și frumoasă,

170

dar în vreme ce sîntemu îndăstulați, și dă multe slove glasnice și difthonghi, răvnescu să arātu și vreo cîteva chipuri dă stihuri cu număr dă picioare, dorindu a urma și celor doao mai sus arătate limbi, dîn carele avemu începutul, și cu aceasta ca să arātu și evlavia cea după datorie ce are limba noastră la acelea.

136 Limba talienească n-au obicinuitu a avea stihuri cu număr dă picioare ci numai cu număr dă silabe, și cu multe feliuri, altele dă șase, altele dă optu, altele și dă 12 și pînă la 15. Acestea totu cu o furmă dă glăsuire la pronunție, totu cu o curgere, cu potrivire dă silabe la firșitu. Și aceasta dă multe chipuri cu paza construcționii, după regulile grammaticii, cu multă dulceață, cu mari gîndiri, precumu sîntu dîntr-ale multor alți autori, ale lui Tasu, // și Ariostu și Petrarha, și ale prea înțeleptului și plinului dă istorie, și dă știință, și mai vîrtosu dă duhu născătoriu, Metastatie, pântru care îndrăznescu a zice că nu s-au înpodobitu acestu poetă cu poezia talienească, ci au înpodobitu poezia talienească cu duhul și cu condeiul său.

Nu să poate uita lesne, dă către cei ce au cititu nici dulceața *Enriadii*, ce au alcătuitu în limba galicească filosoful Volteru.

Toate versurile acestora, afară dîn mijlocul alcătuirii loru ce nu-l poate urma fieșteșcine, afară dîn arătarea cea însuflețită a istoriei, ce o dau la toți prin urechi, ca prin ochi, afară dîn regulile construcționii și orthografiei, meșteșugul iaste.

1: A să păzi cursul cititului, avîndu apăsările cu regulă totu un feliu a unui stih cu altul, cumu zicu arapii, vezi-i, și usul acesta iaste la greci numărul cu picere, însă meșteșugitu foarte, cumu vomu arăta.

2: A să păzi construcționie și orthografia, și noima pă dăplinu.

137 3: A să face tăerile termenilor cele cuviincioase și obicinuite. //

Iar chipurile potrivirii loru la sfîrșit, măcar că arătăm vreo cîteva stih[uri] pântru pildă, dar poate

171

u[n] poetă după orînduială și regulile grammaticii alcătuiindu să facă și alte multe chipuri, păzindu cîte amu arătatu pentru acestea.

Un chipu

Musă, putere, dă, mă rogu, la graiurile mele.
Zi-m cumu să-ncepu? 'n ce fel s-arātu? gîndirea
mea prin ele?

Altu chipu

Grammatica e meșteșugu ce-arat-alcătuire,
Și toți printr-însa potu afla verice povățuire.
Ș-a scrie încă într-alesu cu reguli arătate,
Pă toți învață d-a le ști fără greșală toate.
Și versuri înmeșteșugite arată d-a să face.
Siliți-vă a o-nvăța, sau faceți cumu vă place. //

Altu chipu

Ce ai să-m zici dă mîndrie,
Eu n-aș fi mai vrut să fie.
Căci să-npotrivește firii,
Și legii, și omenirii.
Omu la omu să să arate,
Ca cumu nu-i e ca unu frate.
Totu cu rea dăosibire,
Face pă la toți privire.
Cu turbare ca o vită,
Și natura n-e¹ urită.
Aib-o cin' va vrea s-o aibă,
Iaru cu mine treabă n-aibă.²

Cu aceste chipuri să poate scrie și istorii și cîntece.

Altu chipu •

A socoti că poate
Unu omu să. facă toate
Oricîte va gîndi

¹ în ediția de la Viena, p. 170: *natura-i-e*.

² în ediția de la Viena, p. 170: *Cu-nțelepții treabă n-aibă*.

139

Nu-i duhu dă isteciune.
Nici semnu dă-nțelepciune,
Și n-o va dobîndi. //

Altu chipu

De-a avea¹ milostivire,
Nu-i lucru pîste fire.
Și cei ce au simjire
Nu potu tăgădui.

Iaru firea arătată,
D-a fi nenduplecătă,
Dă obște dăsfăimată.
N-amu ce povățui.

Altu chipu

La o-ntristare
Amară foarte,
'Ncîtu cel ce o are
Să-ș roage moarte
N-ai ce să faci.

Nu-i mîngiere,
Nici e puțință.
Acel ce pierе
Să-ți dea credință.
Trebue să taci. //

HO

Păntru stihurile cu numărul dă picere, după orînduială greciloru

Picioru la meșteșugu poeticii să zice numărătoare sistemă, adică o parte a stihului ce să face dîn doao, trei, sau patru slovniri; să numește picioru metaforicește, după vite care prin mijlocirea picioareloru umblă, așa prin mijlocirea piciorului să alcătuește cuvîntul dîn care să face stihul, după cumu arată prea

¹ în textul de bază: *de-avea*.

învăţatul *Antonie Catiforu*, în cartea sa. Deci din picioarele acestea, 4 sîntu cu 2 slovniri, optu cu trei slovniri şi 16 cu patru slovniri.

Daru dă vreme ce am făgăduitu să arătăm numai trei feluri de stihuri, care să şi obicinuescu astăzi dă greci a să face, nu iaste trebuinţă dă ştiinţa tuturorora acestor picioare, ci numai dă aceste ce arātu mai josu.

Pântru picioare cu doao slovniri

Spondiu să face dîn doao slovniri lungi, cum: *timpul*.

Pirrihiu, dîn doao slovniri scurte, cumu: *vreme*.

HI bine.jj *Troheos*, dîntr-o slovnire lungă şi una scurtă, cum,

lambos, dîntr-o slovnire scurtă şi una lungă, cumu: *omul*.

Pântru picioare cu trei slovniri

Dactilos, dîn o slovnire lungă şi doao scurte, cumu: *durere*.

Iar cealalte nu sîntu trebuincioase.

Pântru stihurile dactiliceşti

Exametru iroicescu, adică cu şase numere, aşa să zice, căci *Omiru* au scris dă iroi cu aceştia, şi să face dîn şase picioare, dîn care cel dă al cincilea negreşitu trebue să fie dactilu; cel dă al şaselea spondiu sau troheu. Iar cealalte picioare, fie sau dactili, sau spondii.

Numai cu acestu felu dă stihuri să poate face istorie.

Iar epigrammata să face dîntr-un stihu iroicescu şi unu *eleghiu* sau *iroeleghiu*.

Să poate face şi vreo istorie scurtă, sau învăţatură cu aceştia.

142 Acesta iaste *pendametr*u şi are cinci picioare, şi să înparte în doao frîngeri, // care să numescu *cola*. Are în colul dîntiiu doao picioare, au spondii, au dactili, după plăcerea cuiva, şi o tăetură adică o slovnire lungă. În cea dă al doilea doi dactili, şi altă silabi. Trebue acestu stihu eleghiu la frîngerea dîntiiu să i să sfîrşască *lexis*. Cea după urmă slovnire a acestui stihu să ia în locu dă lungă, dă ar fi măcaru şi scurtă, cumu sîntu aceştia:

*Proemi*u la vreo epigrammă sau începere dă istorie.

Şi ce voescu cumu poci s-arātu? Amu glas? Musă grăeşte.

Zi ce să cuvine, sau fă-mă a-nţelege.

143 Cumu să arātu mai pă-nţelesu în graiu curgere bună, Cugete frumoase, cu poetice faceri. //

Pântru stihurile iambiceşti:

Trimetre ce să obicinuescu

Stihurile iambiceşti ce să facu dîn 12 slovniri, adică dîn şase picioare.

Picioarele să potu face la aceştia toate iambe. La cel dîntiiu, cel dă al treilea şi cel dă al cincilea poate intra spondiu picioru.' La cel dă al şaselea dă multe ori pirrihiu.

Cumu sîntu aceste stihuri:

Asupra silinţii

Epigrammă

Ce are? Cine? Şi în ce fel să ne-arate?
Silinţa cîte nu săvîrşaşte-n vreme?
Războaie face cu-npotriviri ciudate.
Aduce, duce, osteneala ş-o are.
Drept hrană dulce, încă şi bucurie.

Apleacă firea, și voința ș-o cere.
Nestine unde, ție-o ca o basis \
La'verce treabă, va avea de-a începe. //

Canoane pântru stihuri și învățătură pântru număratul lor

Capii. 1:

Slovele glasnice amu arătată că se împartu în trei; în mici, sau scurte, carele sîntu *t, o,* ; în lungi sau mari, carele sîntu *H, W, 7h,* și acele dă obște, carele să iau și dreptu lungi și dreptu scurte, carele sîntu *a, i, y.*

Acele scurte dă a pururea să numără dreptu mici și scurte, numai cîndu va urma după dînsa doao slove neglasnice, sau una îndoită (căci să face dîn doao) atunci rămîne slovnirea scurtă, dreptu lungă, dîn punere, iar nu firește.

Iar cîndu dîntr-acele neglasnice cea dîntiui va fi schimbătoare, și cea după urmă neschimbătoare, atunci să poate număra slovnirea, și scurtă, și lungă, cum va vrea poeta.

Cele lungi și mari sîntu dă a pururea lungi, și mari firește.

Difthonghi firește și sîntu lungi, și să numără așa.

Pântru frîngerile stihurilor și pântru sinizisis

Capu. 2:

Stihul eleghiu dă a pururea are frîngere, care să face dîn doao picioare și jumătate.

Stihul iambicescu are frîngere care să face sau dîn picioare 2 pl[ine] sau 3 pline . Frîngerea dă a pururea să face la sfîrșitu zicerii și termenului.

· în textul de bază: *vasis*, corectat după ediția de la Viena, p. 177.

Stihurile toate pot avea sinizisis, și sinizisis iaste cîndu doao slovniri nu vor avea între ele slovă neglasnică, și dă nevoe pântru numărul le vei lua pã amîndoao dreptu una, și aceasta iaste dă cinci feluri:

2 lungi, dreptu una lungă.

2 scurte, dreptu una lungă.

2 scurte în locul unii scurte.

Scurtă și lungă în locul unii scurte.

Scurtă și lungă în locul unii lungi. //

146

Pântru tăetura lexelor și pântru numărul stihurilor

Capu. 3

La stihuri să iartă multe mîngîeri, adică a să scurta termenii (însă pînă să să poată înțelege) și a să tăia slove ca să vie la numărul, însă tot prin orthografie. Și mai virtosu cele după urmă glasnice, ce neavîndu accentu asupra lor, rămînu mute dă totu, să tae, și prin apostrof să arată, cumu: lucrur', oamēnV

Patru regule au a să păzi, care sîntu acestea:

1. Canoanele stihurilor ce amu arătată aici.

2. Gîndirea, cugetarea, sau noima cuvîntului.

3. Construcțiune după meșteșugul grammaticii.

4. Și orthografia.

Iar aflarea și *evglotia* alcătuirii, și gîndirile cele înalte rămînu la duhul și isteciunea făcătorului di stihuri. //

147

Număratul stihului iroicescu

Și : mare

ce : mică dactil

vo- : mică

esc, : mare

cumu: mare spondiu

am : mare

s-a- : mică dactil

rātu ? : mică

Și s-au făcutu
șase picioare
după canonu.

Am mare spondiu
glas ? : mare

Mu- : mare
să : mică dactil
gră- : mică

Și s-au făcutu
șase picioare
dupăcanonu.//

es- mare troheu
te. mică

148 *Număratul stihului eleghiu*

Zi : mare
ce : mică dactil
să : mică

cu- : mare | spondiu
vi : mare

ne, jumătatea piciorului dă la
frîngerea dîntîiu, și mare

Și s-au
făcutu
cinci
picioare.

sau mare
fă- mică dactil
mă mică

a-n- : mare
țe : mică dactil
le : mică

ge. : jumătatea piciorului dă la
frîngerea dă a doao, și mare,
și să face cu ceialaltă jumă-
tate spondiu.//

149 *Numărul stihului iambicescu*

Ce mica iambu
a- mare

re? mică iambu
ci- mare

ne? mică \ și jumătatea
Și-n mare I piciorului dîntnu
ce mica I iambu
fel mare j

să : mică iambu
ne-a mare

ra : mică 1 Pimliu
te? : mica > și jumătate picior
> după urmă//

Și s-au făcut
picioare șase
Acestu stihu
iaste dîn doao
picioare și ju-
mătate.

150

ISTORIE A PEA PUTERNICILOR ÎNPĂRAȚI OTHOMANI

SCARĂ

j

- 150 Grammatica ruminească. Partea dintiiu a cărții dintiiu. Ce
iaște gram. ? și pântru împărțeala sloveloru, și părțile cuvîn-
tului listai3 (94)
Partea a doao. Pântru articolu sau încheere. „ 19 (97)
Partea a treia. Pântru nume. „ 24 (100)
Partea a patra. Pântru pronume „ 37 (108)
Partea a cincea. Pântru verbi sau graiuri „57 (119)
Partea a șase. Pântru gherundii și părășire. „ 83 (139)
Partea a șapte. Pântru propozițione sau propunere.... „ 85 (140)
Partea a opta. Pântru adverbiiu sau spre graiu „ 87 (140)
Partea a noao. Pântru congiunțione sau legare. „91 (143)
Partea a zecea. Pântru interiețione sau parenthesis . . . „ 93 (144)
Grammatica ruminească. Cartea a doao. Partea dintiiu.. „ 95 (145)
Pântru pronunție și orthografie „ 95//(145)
151 Partea a doao. Pântru prosodie, frasis, idiotizmă sau obicei „ 102 (149)
Partea a treia. Pântru construcțione sau alcătuire „104 (151)
Partea a patra. Pântru poetică sau facere dă stihuri .. „ 134(170)

Sfîrșitu, în numele marelui Dumnezeu, și cu ajutorul său, a
Grammaticii rumînești.

Iar de la jumătate s-au tipăritu de
DTMITRIE MIHAILOVICI typ. Rim.

ISTORIE A PEA PUTERNICILOR ÎNPĂRAȚI OTHOMANI

Adunată și alcătuită pe scurtu de dumnealui Iannache Văcărescu, dicheofilax a bisericii cea mari a Răsăritului și spătar al Valahiei. Incepindu-se în vremea prea puternicului împăratu sultan Abdul Hamid I, la văleatu Hijretu 1202 și Mîntuitoriu 1788, în Nicopoli a Bulgariei și s-a săvîrșitu în zilele prea puternicului împăratu sultan Selimu III, la văleatul 1794 și 1208, în luna lui șevalu.

TOMU I

PROIMION

Mulți din cei ce au vrut să scrie istorii după vreme, sau mai virtosu din cei ce au răvnitu a înnoi cele scrise de alții mai dinnainte, fiind îndăstulați de darurile științei, și-au împodobitu condeiul cu înfrumusețate alcătuirii, strălucite, și de furme ritoricești, și de meșteșuguri grammaticești, și prin mijlocul acestora au pututu a birui și fireasca înlenevire cea spre citanie a celor mai mulți, a ațîța și pohta cea de multe științe a celor mai laudați, și cu aceasta pe toți îi au îndemnatu a le citi de îndesite ori, și a le afla curgerile cu deadinsul, și a dobîndi folosirile cele ce să nascu din istorii. Iar eu aflîndu-mă de zbrăcatu de văsmînturile darurilor științei, și condeiul meu fiind numai abia pututu a să ținea în degetele nedăstoiniciei // mele, nici să cuvea să-l povățuescu spre a îripleti alcătuirii de părtate de dulceața aceia, fără care istoriile scriindu-se, dăosebi că nu pricinuescu vreo folosire, supără încă și auzul, și mai virtosu acelor ce firește nu sînt statornici a suferi cu răbdare prelungirea citaniei.

Însă acumu la vîleatul 1788 aflîndu-mă strămutatu cu lăcuința spre vreme în cetatea Nicopolii din crăia bulgarilor, de lumeștile furtuni ale întîmplărilor, și de multe feluri de războaie, ce de săvîrșitu au turburatu toată liniștea patriei mele, unde și de spre o parte aflîndu-mă lipsit de toate trecerile de vreme cele veselitoare de sufletu, și afundatu în valurile întristărilor, și pîntru

3r
3 patimile ce suferă iubiții miei simpatrioți, neputînd afla eu acum vreun mijloc spre a le tămădui, dăspre altă parte fiind și dă multe ori // întrebătu dă unii dă aici, ce împăratu au suppusu Bulgaria și Nicopoli, la sangeacul othomanicescu; fără vrednicie m-amu îndemnatu a scrie o adunare istornică, a prea puternicilor împărați othomani pă scurtu alcătuită, arătînd dă cînd și cu ce mijloc au luat u această stăpînire începerea ei, și creșterea, și starea, și urmările celelalte pînă astăzi, ca prin scurtarea povestirii să poată afla fără multă osteneală vericine istoria othomaniceștii împărății. Iar mai vîrtosu ca să mîngîiu cu această osteneală și petrecerea vremii cei turburate întru care mă afl u.

Iată dau începere, nădăjduind ca fără zăbavă să-i aratu și săvîrșitul la obște.

3v
4 Mulți sîntu scriitorii tevarihurilor sau anelelor turcești, mai vîrtosu că la puternica aceasta împărăție iaste și mansupu dăosebitu sau drăgătorie, carele iaste // orînduită numai pîntru a scrie tevarihurile împărățiilor, sau vizandida turcească, care să numește Vacanuis, adecă scriitor dă cele întîmplătoare, și la acestu ofițiu să punu dă a pururea oameni înpodobiți cu proposeală. Și acestu Vacanuis totdeauna iaste dator a să întilni cu învățații ulemali, și cu toți luminații rigeali, și mai vîrtosu cu Kephudai sadri azem, și cu reizul chitabu spre a cerceta toate vestirile, pricinile și scrisorile ce mergu și vin la împărăție, ca să ia știință dă toate curgerile lor, și să le aștearnă în alcătuirile istoriilor împărătești, ce să scriu dă dînsul, și toți numiții rigeali sînt datori să i le arate toate, fără preget, și tănuire.

5 Dintr-acești istornici trei mi s-au întîmplat a vedea, și a citi: pă Naima, pă Rașid, și pă Subhî, carii au scrisu cu atîtea frumoase // tejnișuri, și istileahuri sau metafore și idiotizme și potriviri la cuvinte și la ziceri în periode ce le numescu turcii cafele după obiceiul limbii lor, istoriile multor împărați după vremei; precumu și alți înnaintea acestora, și în urmă pînă acum, cumu și astăzi iaste scriitor slăvitul Eiveri efendi.

Nu cu mai puțin gustu au alcătuitu istoriile turcești și mulți alți istornici greci, latini, franzezi și itali¹, dintru ale căror istorii cu multă băgare dă seamă făcînd o adunare, arātu pă scurtu toate cîte ar putea da o idee pă dăplin la cititori dă curgerea, starea și otcîrmuirea împărățiilor othomani.

MOAMETH

6 Moameth dătătorul, sau așazătorul și întemeitorul legii, și credinții moamethicești, după arătarea unor istornici, s-a născut la 560, iar după dăslușirea // altora² s-au născut la văleatul 571, maie 5 la Meca în Arabia, dîn neamullui Ismail, precum cred moamethanii. Ismailteni, agarineni, și saraceni s-au numit toți acei ce s-au trasu dîn neamul lui Ismail, zicîndu-să ismailteni, după Ismail, agarineni după Agar mumă-sa, și saraceni după Sara stăpînă mumă-sii, aceasta însă fără cuvînt, neavînd nimic a face numele Sării cu Ismail.

7 Toți aceștia după Ismail pînă la Moameth era idolatri sau și dă alte legi ce era atunci în lumină. Abdalah, tată-său, și mumă-sa Emine era și ei idolatri. El în vîrstă mică ș-a pierdut părinții și unchiu-său Abutaleb a avut grija creșterii lui. Acesta l-a pus în slujba Hatigii, sau Hatige, văduvei dă un bogat neguțător ce să neguțătorea la Siria. Mai susu numita stăpînă-sa s-a prinsu dă dragoste asupra lui, // și s-a măritații cu dînsul. Moameth avu dintr-însa trei fii carii muriră mici, avu și patru fete, carele să măritară cu îndăstulare. Întru acestea mergînd elu adesea pă la Palestina și aiurea, și întîlnindu-se cu iudei și cu creștini și luînd știință dă toate scripturile și dă înmulțitele lor tîlmăciri, și dîn toate făcînd o adunare a scoposului său celui

¹ Nichifor, Zonara, Laonic, Leungravie, Ladvocat, Cantemir, Volter, Bușing și alții (nota autorului).

² Melitie, Ladvocat (nota autorului).

politicescu a alcătuiții *divanul*, sau *Alcuranul* a căruiia cuprindere o voiu arăta pre scurtu mai înainte. A adeyeritu la oameni casii sale că are înțilnire cu arhanghelul Gavriil în vremile ce arăta că este cuprins dă videnii, și fu fără zăbavă dă toți aceștia cunoscut dă prooroc.

Stăpîniorii dă la Meca luînd înștiințare dă aceste discorsuri, și avînd temere dă apucăturile numitului prooroc, l-au izgonitu dă acolo, // și așa dosindu s-a tras ia Medine, cu toți ai săi. Dă la această fugă a lui Moameth, care s-a întîmplat la 16 ale lui iulie în zi vineri, la văleatul 622 de la Hs., numără moamethanii anii eghirii, adică hijretu tarihî, carii după cursul numărulri lor, adecă după al lunii sînt acum ani 1202, și s-a în'implat la al 13 enn a împărăției lui Iraclie.

Viind la Medine să făcură mulți următori propoveduirilor și stăpînirii sale, și dăscoperindu-ș cugetul către unchiu-său Hamza îi dete steagul stăpînirii sale (care și pînă astăzi să află la puternica împărăție othomanică, numindu-să Sangeag-șerif, adecă sfîntul steag, ce dînprenună și cu alte steaguri ale halifilor și cu hîrcaoa sau vășmîntul proorocului sînt rămase dă la halifi în haznelele prea puternicii împărății) și-l trimise să facă dobîndiri. //

Deci după alte multe urmări, la leat 630 s-a făcut stăpînitor și meciz. Și așa dăspre o parte cu slobozenia legii, care hărăzește credincioșilor ei toate bunătățile cerești, fără depărtarea plăcerilor lumești, încă și aceste bunătăți cerești arătate cu înlesnită înțelegere și la cei fără simțire, și dînspre altă parte, cu steag și cu arme, adecă cu stăpînire, s-a întins și legea, pînă a fi șase părți musulmani, dîn treizeci părți dă oameni ce s-au socotit că sînt în lume și împărăția în trei părți ale pămîntului, precumu să vede în Asia, Africa și Evropa.

După ce deci îi a murit soția, și a moștenit și multă avuție a ei, și a făcut și alte mari dobîndiri, s-au întăritu în putere și a adunatu și mulți următori și suppuși, ^{fa} și a stăpînitu multe locuri și politii // și ale romai-ceștilor schiptruri, și lăsînd sucesor al său întiiu pă Abubechir, a murit la leatul 633 în Medine a Arabiei.

• ' •• _' ' ' - Stih:• ' • ' - •

Moameth stătu-n lume om foarte minunat.
Căci s-arată dîn slugă prooroc și împărat.
Și dătătoriu d-o lege, ce după ce-o-ntocmi,
în trei părți ale lumii dă mulți să priimi.

Halifi

Sucesorii săi s-au numit halifi, adecă epitropi, precum este și să numește și pînă astăzi puternicul nostru împărat erhalifesî, sau halifei rui zemin, și va să zică epitropu pă fața pămîntului.

Stăpînirea halifilor a fostu la Damascu vreo cîtăva vreme, apoi la Bagdat, și a ținut ca la 690 dă ani, cînd după ce Alahu tatarul omorînd pă Musta-agi halifu, a suppus și Bagdatul, atunci s-a săvîrșit acestu mijloc al stăpînirii halifilor, și după aceasta a început al acei othomanicești piste puțină vreme. //

7r
IT Deci după Abubechir a rămas diadoh Umani care a suppusu Damascu prin mijlocul lui Abuavir și Eghiptul prin Umereu și Persia prin Abdila.

Curan[ul]

Coprinderea *Curanului* în perilipsis iaste aceasta. A crede un Dumnezeu făcătoriu a tuturor, într-o față, necoprins, fără început și săvîrșit, răsplătitor celor bune și rele. A aduce la acestu Dumnezeu cinci namazuri, sau închinăciuni, pă zi. A-ș spăla mîinile și picioarele cu apă înaintea închinăciunii, care spălare o numescu abdestu, și cred a fi curățitoriu dă păcate. A nu bea vin. A nu mînca vite necurate sau cu unghia necrapată, sau ce nu rumegă, și să nu fie înneacă și mortăciune. Toibe, adecă părăsire dă păcatu cel spălat în abdestu. A crede pă Mîntuitorul nostru Hs., nu Dumnezeu, nici fiiu a lui Dumnezeu, ci proorocii, născut din dumnezeiască suflare, și dîn fecioara Mariam, // și înălțat la ceruri pînă a nu să răstigni, și fostu dă a veni ca să judece la divanul cel după urmă faptele tuturor. însă

^7
12

Dă la Arie (nota autorului).

întîiu să adevereze pă Moameth, păntru a căruia venire zicu că ar fi proorocit, și încă are să vie întîiu la Damascu într-un șerif a unii minarele. A crede **Biblia, Psaltirea, Evanghelia și Curanul**, căci dîn aceste trei dă mai sus să face adunarea alcătuirii **Curanului**, cu deosibite tilmăciri, căci dîn **Biblie** cred zidirea și facerea lumii, îngerilor, omului, căderea diavolului, pă Avraam căci a dat tăerea înprejur și a născut pă Ismail dîn Agar, și încă cred că jirtva cea dîn poruncă nu era să să facă lui Isaacu, ci lui Ismail, dîn care să trage Moameth, și aceasta este pricina Curban-bairamului. Și fieștece musulman este dator să junghe berbece la această zi, urmînd lui Avraam, și însuș puternicul împărat // să îndatorează să ia cu o mîină berbecele și cu alta cuțitul, și apoi să le dea la altul ca să facă jungherea, mai vîrtos că în **Curan** să arată că ei urmează credinții lui Avraam care a fost înaintea și a legii vechi și a legii noa. Tăerea înprejur nu urmează a o face la optu zile, precum a fostu porunca, ci dă la al 13-lea anu dă cît era Ismail cînd s-au dat porunca.

Dîn **Psaltirie** iarăș iau cîntările măririi dumnezești. Dîn **Evangheliie**, între altele, și proorocia ce zicu că păntru Moameth s-a zisu, iar cînd va veni Mîngîitorul, și judecata viitoare, și raiul, și iadul.

Iar **Curanul** a crede că 1-a trimis Dumnezeu dîn ceriu cu arhanghelul Gavriil, păntru căci cei ce credea **Biblia, Psaltiria, și Evanghelia**, le învicleniseră și le amestecaseră și nu le lăsasără cumu s-au datu dîn ceput, și după aceia ca să să dăscopere adăvărul cumu au fostu acestea mai înaintea, s-a trimis **Curanul** cu copriinderea acestor cărți îndreptate, păntru aceasta postescu și ramazanul, căci la bairamul // acesta i-a dat **Curanul**.

Raiul îl cred dătător dă bunătățile ce aducu înțelegeri la simțirile trupești, ca să nu mai zică acei ce-1 vor crede că nu pot să-1 înțeleagă, precum zice dascălul Michiat. Iar iadul îl cred cu săvîrșire, adecă un musulman ce a crezut **Curanul** și pă Moameth trimis dă Dumnezeu, nu iaste cu puțință a să munci în veci, măcar verice păcate ar avea necurățite prin abdestu, și nepărăsitate, ci cred că acele păcate arzîndu-să la iad

în vreme, și musulmanul rămîind curățit merge la raiu în pace.

Păntru această pricină mi s-au întîmplat și dispută cu înălțatul vezir, Varcali zade Selimu pašă, ce să află într-această vreme orînduit Nigheboli și Cule muhafizî, Efleacu și tuca sevahîli baș-bogu.

Viind vorba într-o seară păntru iad, m-a întreat, cumu credem noi iadul; îii-amrăspunsu că Hazretilsă, cît pîntru alte legi, cu un cuvînt ne arată // a nu putea vedea raiul zicînd că cel ce nu va trece prin apă și prin duh, nu va întră în raiu.

Iar iadul dăsăvîrșit noa creștinilor ne-1 hotărăște cînd vom călca poruncile sale și nu ne vom pocăi, și acesta dă veci muncitoriu și fără săvîrșit.

Mi-a zis apoi: „Căci credeți **Evanghelia** numai, ce folos vă rămîne”? Am răspuns: „Noi cînd nu vom urma a face cele ce ne poruncește **Evanghelia**, cum și musulmanii cînd nu vor urma cele ce le zice **Curanul** să cunoaște că nu le credem, căci dă le-am crede cu dea-dinsul, n-amu călca poruncile?”

M-a mai întreat: „Dar ce dreptate iaste păntru un păcat ce are puțină dobîndire și dulceață să să pedepsească de neștine dă veci în munca iadului?”

Amu răspunsu că tot aceea dreptate ce păntru puțin bine ce va face, sau numai păntru căci n-a făcut rău, are să-1 înveselească dă veci în raiu. Apoi l-am întreatu: „Totu // un feliu trebuie să să pedepsească un musulman, cînd mă va necinști pă mine, și pă înălțimea ta un vezir, tot cu un feliu dă necinste?” „Ba” -- mi-a răspuns.

„Dar cînd va necinști pă împăratul asemenea? Ce i să cuvine aceluia?” Mi-a zisu: „Trebuie să-și piarză capul.”

„Dar cînd va îndrăzni a nu cinști pă Dumnezeu? Nu trebuie să-și piarză sufletul? fiindcă necinstea nu să socotește cîtu iaste dă mare în graiurile și faptele ce să zicu și să facu, ci în ipochimenul la care să zicu și să făcu, și ce face altu cînd calcă porunca lui Dumnezeu neștine? și dă vreme ce cum Dumnezeu n-are sfîrșitu nici pedeapsa aceluî îndrăzneț nu să cuvine a avea

sfârșit, fie creștinii, fie musulmanu, căci cît iaste Dumnezeu dă mare, atît iaste dă mare și fieșteșce călcare a poruncilor sale, și cum nu are săvîrșit Dumnezeu, acestu fel nici pedeapsa acelu//păcătoș nu să cade după dreptate a avea săvîrșit". A zîmbit a rîde și a intrat în altă vorbă.

*Or
17

Să venim iarăș la prochimen. Ethica, în *Curan*, întru care să coprinde faptele cele bine plăcute, iaste a ținea cu slobozenie patru soții după lege cu nicheahu în viața lui, cine va avea mijlocu și cîte roabe dăosebi va putea a robi, sau a cumpăra, să le aibă fără păcatu, ca și soțiile cu nicheah. Și copiii să n-aibă dăspărțire la moștenire. Această voe avînd apoi să nu curvească; așijderea și fâmeia în toată viața ei un bărbat să nu-i lipsească, fiind datoare a văduvi luni trei numai.

Cine va omorî vrăjmașul, și să va omorî dă vrăjmaș, iaste mucenicii, și clilonomu raiului.

A posti la ramazan zile 30, zioa numai, însă și dă apă și dă mirosuri, nefiind musulmanul bolnav și călătoriu. Iar seara și noaptea a mînca și carne și verice, // și a dobîndi toate pohtele trupești, cele fără păcat. Și altele multe cîte lățescu legea și înmulțescu credincioșii ei, fără osteneală multă dă propoveduiri.

IOv
18

Cred în cea după urmă, Egelul, sau Mucaderul, adică proorizmu, sau mai înainte hotărîrea, arîdicînd aitexușion și dă sineș stăpînirea omului, și apoi nu știu ce cuvînt îi îndatorează a să înfățișa la judecata dă apoi. Cinstescu pă toți proorocii pînă la Moameth, și la călindările lor sînt așăzați la zilele ce sînt orînduite și la noi, însă fără a le prăznui, căci nu prăznuescu, cu a nu lucra nici bairamul. Cinstescu și mulți sfinți ai noștri, iar mijlocitori către Dumnezeu nu-i cred a fi. Icoane nu suferă nici a vedea, nici săpate, nici zugrăvite (de la iconomâhi); și altele care pre scurt nu le pociu arăta.

Hr
19

Eu la această Istorie ce scriu în limba rumânească amu găsit //cu cale a da idee și dă Moameth, și dă legea moarnethană cititorilor, pîntru ca să aibă oareș-care știre dă ethica credinții a stăpînirii căriia povestescu Istoria.

Deci dă la leat 1300 dă la Hs., și 700 dă la Moameth, a luat începutea ei stăpînirea othomanicească după ce mai nainte cu vro 20 dă ani, scoțîndu-să și izgonîndu-să dîn Persia, șah Suleiman, stăpînitorul Osuziilor turci, fiiul său Ortugluli a mersu către Aladin, sultanul Iconiei, pă lingă care lingușîndu-să cu multe mijloace, i-a dat întîiu Carajadagă hărăzire, în coprinsul Anghirii. Deci el fiind om drept, s-a arătat cu slujbe credincioase către Aladin și l-a pornit cu dragoste asupra sa, atîta încît făcîndu-l epitrop în tot cuprinsul stăpînirii sale și capu tuturor oștilor sale, fără zăbavă au murit, după ce au făcut și multe dobîndiri dă locuri și dă țări, fi precum au luat și Chiutaia dă la greci, și le-au adaos toate la stăpînirea lui Aladin.

Hy
20

Dreptatea lui Ortugluli i-aduse stăpînire,

Căci Aladin să-ndatori să-i facă mulțămire,
D-aceia și-l făcu vechil pă ale sale toate,

Și cu deadinsu ne arătă, dreptatea ce mult
poate.

îndată Aladin, după moartea lui Ortugluli, au chemat pă fiiul său Otman și i-au dat toată puterea în mîini, și l-au făcut epitrop în locul tătine-său Ortugluli, care cu înțelepciune și vrednicie, făcînd bune otcîrmuiri, și multe dobîndiri, era iubit și acesta foarte mult dă Aladin. între acestea însă o ruptură noao dă tătari gazanieni năvînd în locurile stăpînirii lui Aladin la 699 valeatul hijret și 1299 dă la Hs., prințipii și cei mai mari din țările lui Aladin socotiră ca o norocire a lor scăderea domnului lor Aladin, și să arîdicară a doao oară cu epanastasis // asupra lui toți. Aladin și temîndu-să că nu-i va mai putea supune supt stăpînirea sa, lăsînd toate, au fugit pă taină, către Mihail Paleologul, împăratul grecilor, însă într-un zadar, că în vreme ce socotea să afle dă acolo scăpare și ajutor, găsi o închi-soare dă a pururea, întru care și muri, la văleatul 703 hijret și 1303 dă la Hs.

IE
21

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN OSMAN I, CE S-A
NUMIT SI ALIOSMAN SI OSMANGIC

OSMAN i Deci la mai sus zisul valeat,
1 adecă la 700 hîjret și 1300 dă
la Hs., un an după fuga lui Aladin, Otrnan, ce pântru
vrednicia sa și pântru ipolipsis, și putere, și bogăție,
ținea rangul cel dintiu între prințipii ce era suppuși
ia Aladin, să făcu dă a să cunoaște stăpînitor a
toate împărăției lui Aladin, dă către toți cei mai sus
arătați suppuși ai lui Aladin, pă unii dobîndindu-i cu

12v

22-

Radu Vodă Negru dă la
1290, a doilea dascălicătoare,
era domn Țării Rumîneștl

făgăduieli, // pă alții silindu-icu
înfricoșeri, au tras suppunerea
dă la fieșteșcare după tre-
buița ce avea vericare dîn
ei dă protecția sa.

Deci mai sus numitul sul-
tan Osman, ce s-au numit și Osmangicu, și Aii-Osman,
dîn spița a căruia să trag toți prea puternicii împărății
osmanlii, vîzîndu-să pă sineș stăpînitor unii împărății
ce poate o aștepta dă multă vreme, și numindu-să și
cunoscîndu-să sultan și împărat, după ce s-au așăzat
scaunul la Carahîsar, a'orînduit gubernaturi sau chiver-
nisitori eparhiilor ce stăpînea, pă fiii săi, Orhan căruia
i-au și dat soție pă Olofira, fiica prințipului Mihail
Grecul, (acest Mihail a făcut podul dă piatră din Odriiu
ce să zice Mihai Kiopru), dîn părțile locului, dîn care
Orhan au dobîndit doi fii, pă sultan Suleiman, și pă
sultan Murat, ce au fostu și moștenitori în urmă. Deci
lui Orhan, dîndu-i sangeacul dă la Caragea-dagi, și lui
Ghiunduzaleb sangeacul dă la Eșchisehri, și lui Aiubaleb
sangeacul // dă la Ainonghi, și lui Husanaleb, acel dă
la larhîzar, și lui Dunghiunaleb, acel dă la Ainaghiol,
și lui Aladin, acel de la Bilezichi, au început a face

23

La 1318. Mihail, sin Negru
Vodă

dobindiri stăpînind într-acel
an și Chiuprihisar, și au mutat
scaunul împărăției la Enghi-
sehri, și făcînd biruințe mari,
și suppuneri dă multe țări, la vâleat 726 hîjret, și 1326
dă la Hs., au stăpînit și cetatea Brusii capitalul Vithinii,

prin fii-său sultan Orhan, ce-l trimisese serascher, cu
sumă multă dă oaste, și cu toate că Ornosu sau Onorius,
cubernatul grec al aceștii cetăți, avea și oaste dîn
dăstul în cetate, și zaherele, dar fu poruncit dă însuși
împăratul Mihail, să dea cetatea, și așa se stăpîni dă
către sultan Osman, care și la vâleatul 726 hîjret, și
1326 dă la Hs., trecînd în ceilaltă lume, au lăsat moște-
nitor împărății pă fii-său // sultan Orhan, pă care și
înnaintea morții sale chemîndu-1, l-au sfătuit întiiu cu
multă înțelepciune, în ce chipu să cuvine, și să viețu-
iască, și să împărătească.

13 v

24

Stih

D-a să numi Eroe în lume cineva,
Osman trebuie să fie dar nu doar altceva.
Făcu întiiu stăpînirea, apoi s-a arătat
Fără războiu și în grabă, halif și împărat.
Și adaogă devletu cu țări, și să făcu
'Ncepere și părinte – nparaților d-acu.

PĂNTRU ORÎNDUIALĂ OTCÎRMUIRII
ÎNPĂRĂTEȘTI OTHOMANICE

Stăpînirea othomanicească iaste legată la legea
moamethană, ca și faptele omenești, adică ethica cre-
dinții, însă dă la Moameth, ce au fostu și stăpînitor sau
împărat, și prooroc, și dătător dă lege. Deci în seri-
șerif, adică în pravila turcească ce iaste alcătuită după
coprinderea *Curanului*, nu sînt fetfale numai pântru
pricinile ethice, ale faptelor omenești, ci mai vîrtosu
și pântru // toate mijloacele otcîrmuirii împărătești ale
pohticeștilor pricini, căci nici cerere dă dăjdii, nici răz-
boiu, nici pace, nici nimic nu să poruncește fără fetfa,
adică fără de a scrie pravila, și fără dă a să arăta cu
capu dă pravilă, dă către prea înțeleptul muftiu, adică
șeih-islam, cuviința pântru care să dă porunca și să
arată. Așa s-au urmat și în vremea stăpînirii halifilor

24

25

și dă la sultan Osman, ce s-au arătat după halifi, și padișah adică împărat, și halifei rui zemin, adică episcop pe față pământului, și să urmează întocmai și până astăzi, și turcii, adică moamethanii, sînt datori să fie suppuși legii și poruncilor ce să dau după lege, dă aceia și fără coprirea legii poruncă nu să dă, pîntru nici o pricină.

Stih

Coprinsul stăpînirii acești othomanești,
E-npărățit dă lege ca faptel-omenești.
Pravila să întrebă, apoi să dau porunci.//
Ș-așa războiu sau pace, toate să fac atunci,
Cînd nu sloboade legea nimic nu e urmat.
Fetfa cînd nu să scrie tot lucru-i nelucrat.

14v
26

ÎMPĂRĂȚIA LUI SULTAN ORHAN I

ORHAN I
2

Sultan Orhan, la leat 1326 creștinescu, și 726 othomaneșcu, suindu-se în tahtul părintescu și împărătescu la Enghişehri, și râvnind a-ș lăși laturile stăpînirii, suppușe Nicomidia, și mută tahtul împărătescu la Brusa, bătut și monedă în numele său, și punîndu-ș ostile în bună orînduială, stăpîni și Nicheia, și dete poruncă ca ostașii săi să ia soții pe văduvele grecilor, și yăzînd că în Asia slăbise puterea romaicească, făcu a trece ostile sale în Evropa, orînduind serascher pe fiiul său Suleiman, care și trecu cu flota sa ce avea la doao porturi ale mării, și îndată suppușe Calipoli, și Malgara, și Ypsala. Sultan Orhan porni și pe fiiul său Murat în Evropa // puindu-l în capul unii oștiri noao ce gătise, care și între alte cetăți stăpîni și cetatea Ciorlu. Suleiman în mijlocul izbîndelor sale, își pierdu viața, căzînd după 1332. Alexandru Vodă sin Mihail Voevod un cal, și întristarea morții lui Suleiman să făcu călăuză

15r
27

1343, Vădislav Voevod, brat Negru Voevod

1352. Nicolae Voevod, sin Alexandru Mihail

tăfîne-său lui Orhan spre morixiint, care și după doao luni trecu în ceialaltă lume dă ani 70, împărățînd ani 35. Era om iubitor dă învățătură, căci după ce au făcut și scoale multe, pohtea să și sfătuiască pîntru verice pricină a stăpînirii sale, cu oameni procopsiți. Arată unii că ar fi luat în urmă în căsătorie și pe fiica lui Ioanu Cantacuzino, împăratul grecilor, Theodora sau Măria, însă dîn istornicii creștini, iar nu dîn turci.

Stih

'N Evropa 'ntiaș dată
'Npărat, Orhan s-arată
Din cei othomanești.
Thrachii, în România //
Și în Machedonia
Trimise aceste vești.

15v
28

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN MURAT I

MURAT I
3

La 1360 dă la mîntuire, și 761 hîjret, sultan Murat cel dîntiiu, unul dintre cei mai mari împărați othomani, în vîrstă dă ani 41, moșteni și tahtul și darurile bunătăților tăfîne-său. Acesta atît era iubitor dă lege, încît îl numiră Hudavencheur, adecă lucrător dă Dumnezeu, sau cu totul dat la Dumnezeu. îndată suppușe și stăpîni Anghira în Asia, și tot într-acest an, adică în anul dîntiiu, porni pe Atabeghi șahîn Lala în Evropa, să lovească Andrianopoli, după care trecu și împăratul. însă pînă a nu sosi împăratul, Andrianopoli să luă dă vezirul la asaltul sau iurușu cel dîntiiu. Dă aceasta vestindu-să, împăratul să întoarse la Brusa, și îndată numi Rumeli – Beilerbeghi, pe Hagi // Ormuzbeghi și îi porunci ca să treacă în Thrachi, care și

16r
29

suppuse Filippopoli, și Eschizagara, și toate cetățile acestor împrejurimi. După aceasta a așăzat breasla noao dă ostași, pă care Hagi bectaș proorocul îi a numit eniceri blagoslovindu-i a fi purerea biruitori. După acestu Hagi bectaș, și orînduală dervișilor bectășii ia numirea ei, patru fiind orîndueele dervișilor: bectășii, mevlevii, cadri și seiah. Acești eniceri dar în grabu la 766 stăpîniră Batha în Asia și Zagara și Ghiurmurgina în Evropa, și Lala șahîn făcu zapt Ischenderie, și Darma și Cavala. Așîderea Machedonia și Albania primiră și această lege dă la biruitorii musulmani. La 788 stăpîni Zihna, 1386. Mircea Vodă, sin Radu Caraferia, și Mînăstirea. în paratul făcu la Andrianupoli geamia ce să numește Muradie, făcu și la Brusa una în ulița ce să numește Caplue, // și stăpîni și atîtea eparhii în Asia. începuse și războiul asupra bulgarilor și sîrbilor, rugat fiind dă Andronic Paleologul, împăratul grecilor, căci avea supărare dă dinșii.

*6v
30

Deci în toate părțile aducea izbînde asupra lor, făcînd 39 dă bătălii. Iar la văleatul 1389 mîntuitor, și 791 hîjret, Lazar, craiul sîrbescu, puindu-se în capul oștilor a noroadelor confederate dă atunci, ce era unguri, bulgari, sîrbi, valahii, tribalii și dalmații, au purces asupra sa. Drept aceia, însuși sultanul mergînd în potriva lor, s-au întîmpinat la Casovia în Servia, unde și făcîndu-să un sîngeros războiu, pîntru căci au zăbovit biruința a să cunoaște la ce parte spînzură. în cea după urmă să înduplecară creștinii și să făcu prigionier craiul Lazar, ceialalți să trecură supt sabie, căci a dăsfăcut armada creștinească.

17r
31

După bătălie merse împăratul să facă vizită cîmpului bătăliei și să cunoască morții. Și mergînd să întoarse și zise vezirului: „Ce mirare, că nici unul n-are barbă”. Vezirul răspunse: „Acei cu barbă au minte și nu să îndrăznescu a să înpotrivi armelor celor nebiruite ale othomanilor”. „Aceia ce-m pare mai minunat – mai zise împăratul vezirului – știi ce este, că după visul ce

am visat astă noapte, eu astăzi trebuia să fiu lovit dă o mină dă vrăjmaș.”

17v
32

Nu săvîrși vorba bine, și un soldat tribal ce era ascunsu în trupuri dă frică, socotind că a venit vremea să-ș imîntuiască patriia, văzînd pă împăratul aproape dă unde era el, să sculă plin dă mînie și lovi pă împăratul cu un cuțit pîn vintre. Deci acesta fu // în grabu făcut în bucăți, dar și împăratul pînă în doao ceasuri trecu în ceialaltă lume, dă ani 71, împărățind ani 30, la 1390 văleatu mîntuitor, și hîjret 792.

Stih

Murat peri la pace,
Iar nu cînd să bătea.
Ci dar *Minerva*¹ tace,
Iar *Marte*² cît putea
Striga la toți să crează
Că ș-acu e slăvit
Și cum peri, toți vază
Că-i dă vrăjmaș lovit.

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN BAIAZID

BAIAZID I

4

Cel mai micu fiiu a lui sultan Murat, ce să numiă. Baiazid, moșteni scaunul împărătescu și îndată tăie capul craiului Lazar, ce era prins în războiu, căci au fostu pricina morții tătine-său. Acest împărat era iute și grabnic la săvîrșirile hotărîrilor sale, încît pîntru desele treceri din Asia în Evropa, și pîntru grabnicile // războaie și marile biruințe ce făcea, îi deteră numire dă Ildırım, adecă fulger. Deci pîntru ca să să arate că nu este mai jos dăcît tată-său, la

ruluij. ^{SM MAS I du} – oaică a înțelepciuni, ^{SI A STINTEJOT (NOTA ^}

2 Dumnezeu războaielor și vitejiei (aota autorului).

darul vredniciei, îndată stăpîni în Evropa, Caratova și Iseibul, și în Asia Aidinul, Sarihanul, Carzul și Monteșul. Au făcut un războiu asupra moldovenilor și i-a biruit întîiu, dar în urmă fu biruit dă către moldoveni. Birui pă Caramanoglu și îi stăpîni locurile în Asia. Trecu iarăș în Evropa, și luă Nicopoli, Șiștovul, Rușciucul, Silistra, și toată marginea Dunării. Apoi trecînd la Brusa, pentru pricini trebuincioase ale împărătiip], luă vestire că Sighizmond, craiul ungurescu, unit și cu alți prințiipi creștini, au trecut Dunărea cu mareșalu Novai, și viind aici la Nicopoli au închis-o cu încungurare prin sumă multă dă oaste, numai decît // trecu în Evropa și adunînd în grabu ca 60 dă mii dă oaste au sosit fără zăbavă la Nicopoe, și au bătut pă unguri luîndu-le și toată ordia, și zaherelile, și sumă mare dă bani, cu carii au și făcut geamia dă la Andrianopoli cu darușifă și medrise. Peri și conte Nevei în razboiu. Sighizmond abia a scăpat la Țarigrad, și pă Marea Neagră s-au întors să-ș găsească țările. Baiazid și numaidăcît să află înaintea Țarigradului cu o oaste grea, făcîndu-l muhasere și hotărînd să-l ia cu asalt. Atunci vezirul luă îndrăzneală și merse la împăratul și zise: „Zavistia noroadelor nu te sloboade să ei acum cetatea Țarigradului, în vreme ce țe-ai lățit atîta dă mult împărăția, și în Evropa, și în Asia și în vreme ce la toți creștinii numai aceasta au rămas a fi ca o mîngiere a tuturor locurilor ce au pierdut, și acea zavistie poate face pă toți să să // adune asupră-ți; ci fă cerere dăocamdată prin care să poți avea suppus pă împăratul grec, și cu vreme ia și cetatea daca vom întemeia cîte am stăpînit.”

*9r
35

Fu plăcut acest sfat la împăratul. Și îndată porunci să meargă soli în Țarigrad, carii și mergînd închiseră pace cu Paleologul, împăratul grecilor, așa: Să plătească grecii la turci 10 mii filuri altîn, adică galbeni de aur pă an; să facă turcii geamie la Țarigrad, să aibă mehcheme și cadiu. Și așa să arîdică împăratul cu ostile și merse la Odriiu.

într-acea vreme Tamerlan, craiul schithilor, care dîn om prost ajunse prin vrednicie și minte, cu mijloc

tirănescu, a stăpîni toată India, Persia și cea mai multă parte în Asia, înfloreă în puterea armelor sale. La acesta au năvălit Paleologul, împăratul grecilor, plîngîndu-să dă necinstea și nedreptatea // ce i-a făcut Baiazid și Taring beiul. Asemenea s-au plîns și alți prințiipi dîn Asia. Și s-au rugat împăratul grecilor să-l scape dă Baiazid, și-i făgăduiește ca să-i fie suppus lui. I-a răspuns că protecția sa o va avea, dar nu o schimbă cu daruri, nici îl voește a-l avea suppus, căci nu rîvnește la binele altora.

£9v
36

2fa
37

Deci Tamerlan arîdicîndu-să asupra lui Baiazid, cu un milion dă oaste, l-au întîmpinat și Baiazid cu cinci sute dă mii dă oaste, unii zicu la Anghira, alții zicu aproape dă Brusa, și s-au făcut mare războiu încît au murit 350 dă mii dă oaste. Mustafa șahzade a lui sultan Baiazid peri în războiu, căzu prigionier și împăratul Baiazid, pă care Tamerlan îl închise într-o colivie dă fier, unde și nemaiputînd suferi tirania, s-au omorit singur la leat 1401, și 704.//

Stih

Slavă și dobîndire, la împărați e fire
Și sînt îndatorați
Pururea să le ceară, pînă măcar să piară
Ș-atunci sînt lăudați
Și fulgerul să trece, neștine ce să cerce
Nu-i lucru necrezutu,
Și Baiazid dă piere, cinstea lui așa cere,
Dă față e văzutu.

CELE CE S-AU URMAT ÎNTRE FII[I] LUI SULTAN BIAZID

Suleiman Celebi, fiu lui Baiazid, trecînd în Evropa cu Ali-pașa, vezirul tătine-său, să sui la Andrianopoli în scaunul împărătescu. Tamerlan după izbîndă intră în Brusa și găsi eu cale să trimită sol ca să hereti-

sească pă Suleiman dă împărăție și să-i zică că el au uitat că au fost vrăjmaș lui Baiazid, și acum voește a să afla ca un părinte copiilor lui, și cum că el să multămește pă lucrurile stăpînirii sale, și dîn stăpînirile lui Baiazid nu va să să împărtaşască nimic.//

20 v
38

Suleiman au răspunsu că el nu poate uita că a avut un părinte care au dat lege în lume; și n-au făcut cinstea cea cuviincioasă solilor lui. Tamerlan după toată dreptatea s-au turburat și au adus pă șah zade Musa Celebi, fratele lui Suleiman și l-au împărățit în locul tătine-său în Brusa, zicîndu-i: „O inimă adevărat împărătească știe să stăpîneasă locuri și în urmă să le dăruiască”. Și așa au purces la țara lui și Musa au rămas împărat în Asia. După purcederea lui Tamerlan,, Suleiman, mergînd în Asia cu oaste grea, au izgonit pă Musa dă acolo. Musa, fugînd în Evropa, au năzuit la noi în Valahia, unde fiind bine priimit dă rumîni* și el și ostile sale, i s-au dat ajutor și oaste rumînească,, și mergînd la Andrianopoli au luat-o în stăpînirea sa. Suleiman, adunînd oaste în Asia, au venit asupra lui Musa și iarăș l-au izgonit. Musa au năvălit iarăș în țara noastră //cu ai săi și luînd dă iznoavă ajutor au mers și au izgonit pă frate-său dîn Odriiu, și l-au și omorît prinzîndu-1 între Odriiu și Țarigrad, și mulți socotesc că la Ciorlu.

21 r
39

Celebi sultan Mehmed, frate-său, ce era frate bun și dă mumă cu Suleiman, ce să afla atunci la Amasia, nesuferind moartea frăține-său, s-au sculat asupra lui Musa. Musa temîndu-să să nu-1 izgonească și dîn Odriiu au trimis sol la sultan Mehmed rugîndu-1 să împărță împărăția și să stăpîneasă Asia, și el să stăpîneasă părțile dîn Evropa. Sultan Mehmed au priimit atunci. Musa, după aceasta, au făcut un sefer asupra Moreii și au suppus Peraverdul și Matruna. După aceasta a mers asupra ungurilor și au suppus Semendria, și au prăpădit pă ostile ungurilor încît numai un om au scăpat și au dus vestirea la craiul.// Enicefii s-au umplut dă bogăție, și sultan Musa cu banii ce au luat dă acolo au făcut o geamie ce s-au numit geamiatic. După aceasta sultan Mehmed negăsînd a fi cu cale să rămîie

21 v
40

împărăția împărțită, poate luînd pildă dă la greci, sau romani, au purces cu grea oaste asupra frăține-său Musa și au trecut prin Țarigrad, unde au fostu priimit dă împăratul grecilor cu multă cinste, și viind asupra Odriiului, mulți dîn pași și rigeali ai frăține-său dosînd au mersu spre întîmpinare-i. Deci lovîndu-să ostile fraților, rămase biruit sultan Musa, care dosînd spre Servia, l-a prins un ostaș și aducîndu-1 viu la frate-său, l-au omorît și au rămas singur împărat în toată stăpînirea othomanicească și dîn Evropa și dîn Asia sultan Mehmed, la 1413 creștineseu și 816 turcescu.

22 r
41

Istornicii toți pă acești doi, Suleiman și Musa, nu-i numescu // împărați, și pricina iaste că n-au stăpînit nici unul toată împărăția, ci cînd unul cînd altul pă cîte jumătate. Dă aceia și după moartea lui Baiazid, scriu istoria lui sultan Mehmed I.

ÎMPĂRĂȚIA LUI SULTAN MEHMED I

MEHMED I
5

Sultan Mehmed cel dintîiu, la leat 1413 mîntuitoriu și 816 hijret, dă ani 39, s-au propovăduit împărat a toate otomaniceștii împărății în Andrianopoli, și atît pîntru bunătățile sale, cît și pîntru dreptatea ce cu multă scumpătate o păzea, și pîntru multa rîvnă ce avea să să fie de cuvînt nesilit, și să nu-ș strămute parola și hotărîrile, a dat mult ipolipsis la opște.

22 v
42

Deci fu dă toți cunoscut dă împărat. Suppusesse Pontul și Cappadochia mai nainte. După aceasta trecînd iarăș în Asia asupra lui Caraman oglu, ce să arădicase în potriua împărății, // au venit el însuș înfricoșîndu-se, și s-au închinat la împăratul.

Și întocmind trebile împărății[i] în Asia au trecut în Evropa și, făcînd gătire dă războiu, a purces asupra Valahiei. Și trecînd Dunărea o parte dă oaste pă la

Mehedinți, au stăpînit Turriu Severinului, altă parte trecînd pã la Rușciuc a luat Giurgiu. Rumîni au adunat oști și s-au diafendeysit în toate părțile întîiu după datoria țării și a slobozeniei, și mai virtosu avînd temere dă supărarea legii. Dar în cea după urmă, văzînd că împăratul s-au arătat purtător dă biruință și au întemeiat și Giurgiu cu un garnizon nu dă pușin număr, înțelepțește s-au socotit că dă vor închina țara la stăpînirea othomanicească fără război, vor dobîndi privileghiile ce nădăjduia, și dă care să-nveselesc și astăzi. Iar înpotrivindu-să și rămîind suppuși prin biruință, vor fi urmate cele înpotrivă, știind // căci capul plecat, după parimie, dă sabie nu va fi tăiat. Au hotărît și cu sfat dă obște la leat 1418 și 820, domnul cu boierii au închinat Țara Rumînească fără război la împăratul Mehmed cel dintîiu și s-au făcut tributarii. Și priimiți fiind cu bucurie la împărțitul, le-au făcut multă cinste, atît domnului, dîndu-i caba-

1418 și 820. s-a închinat Valahia. niță sau hlamidă împărătească, și cucă, și sangeacu, și doao tuiuri, cu paia dă trei, căci are voe a face toate ale pompei, cite fac cei cu trei tuiuri, adică noao calcanuri, noao dauluri, șase satiri, ceauși gavazi și altele, încă mai multe, de vreme ce i-a dat și peici împărătești, cum da numai hanului, și divan ceauși, capigii, și mecterhanea împărătească, și cal cu divan tacimî, și hai ahîrlîi, cum și pã boieri, înbrăcîndu-i cu caftane, le-au hărăzit toate privileghiile, adică a rămîinea la toate prințipatul, cum au fost // și pînă atunci, cu obiceiurile și orînduelile sale cele dîn ceput, și cu a nu să putea face măcar o geamie în țară, și cu dă, va și veni vreun pămîntean la legea turcească, să-ș piarză patria, robii și toate cele nemișcătoare, și acela să iasă dîn țară, și țara să-ș dea numai tributul sau dajdea, care atunci ș-a legat a fi pã an taleri cincisprezece mii (precum am auzit) și doisprezece șoimi, și la vreme dă oaste, cînd ar avea devletul cu altă împărăție războiu, să aibă datorie a merge și prințipul cu ostile rumînești spre ajutor. Prințipul să să facă dintre boeri^

23r
43

Î

23v
44

204

cu alegere dă către boeri, și împărăția să aibă a cunoaște pre cel ales, trimițîndu-i spre cinste ciliciu caftan și toate darurile ce s-au zis mai sus. Le-au hărăzit și locuri doao în Odriiu, unul în potriva mitropoliei peste uliță, să facă saraiu dînd voe să facă și biserică dă piatră, ce stă și pînă astăzi, iar unul afară // dîn Odriiu pãntu ciftlic. Și așa făcînd prințipatul mefruzul calem, adică dăosebit condeiu, s-au întors în pace spre ocirmuirea țării toți, rămîind Turnul, Giurgiu și Brăila a fi serhaturi, cum în urmă și Hotinul luat dă.la Moldavia.

24r
45

Deci mai sus numitul lăudatu împărat, mai stăpînind în urmă în Asia Taricli, Eschigheboli, și Herge, și împărățînd cu multă slavă, **1421. Radu Vodă sin Mircea Vodă** ani Optu> luni zece, au murit dă apoplexie la leat 1421, și 821, în Adrianopoli.

Stih

Uni împărăția Mehmed cea dăjghinată
Pãntu nu ca a Romii să pată rău vreodată,
Valahia să-nchină la el, dă bunăvoe
Ca nu cu vreme-n urmă să-i vie vreo nevoe.
Dreptatea, -nțelepciunea, și dă cuvînt ținerea
Unite-n bunăvete, ii fu toata averea.

ÎMPĂRĂȚIA LUI SULTAN MURAT II

	MURAT II	Sultan Murat al doilea, fiiul
	6	lui sultan Mehmed, să sui în
24v		scaun //la 1422 și 825 în vîr-
46	stă dă ani 18, vrednic	fiiu a unui părinte înțelept și
		mare. Deci întîiu fu silitoriu
	1423. Dan Vodă sin Mircea Vodă	șă facă războaie asupra unor
		zorbale ce să sculase înpotrivă
		împărății, cum și asupra unui
		mincinos Mustafa, ce să arăta pã sineș a fi Mustafa,
		fiiul lui sultan Baiazid, care perise în războiu lui Tamer-

205

lan, ale cărora oști dăsfăcându-le, cu vitejia cea cuviincioasă, le prăpădi, prinzind și tăind și pă acel Mustafa. A luat întiu soție pă fiica lui Laz oglu, domnul sîrbilor, vestită la frumusețe, și în urmă pă a unui Isfindar beiu, stăpînitorul Sifabului dîn Asia, dîn care născu pă sultan Mehmed al doilea. Stăpîni în Asia Monteșul Aidînu și Sarihan; luă și ostrovul Ianta dă la venețeni. După aceasta Gherman oglu viind să închină la dînsul în Odriiu, cu toate locurile stăpînirii sale, căruia îi făcu multă cinste în urmă. // Trecu în Grecia și luă Thesalonichi, Athina și Cariina, bātu prin Casim pașa Rumeli beilerbei, și pă Mora craliul în Morea, ce să socotește a fi Dimitrie Despotu. Și stăpîni Giogherginlicul. Să ațîță războiul cu ungerii, asupra cărora făcură multe izbînde turcii. între acestea Valac oglu, domnul sîrbilor, care era cunoscut dă aleat și prieten al lui sultan Murat pîntru rudenia ce avea, să dăscoperi hain și traditoriu, la războiul ungerescu. Deci întoarse împăratul armele asupra lui și supuse Semendria, și în cea după urmă să făcu stăpînitor Serviei. Și la întoarcere stăpîni și Sofia, capitalul Bulgariei. Deci împăciuindu-să cu toți prin tractaturi,, făcu și trecerea cea dă piatră la Uzun chiopru, minunată,, pă 60 dă cămări lungul, cu geamie și han. într-această vreme răvni ca să să odihnească și să prosti dă-mpărăție la 1443 și 847 //și făcu pă fiiul său Mehmed în locul său, și elu să trase la Magnisia.

Caraman oglu văzînd că s-a tras Murat și socotind că a venit vremea să prăpădească împărăția turcilor, făcu unire cu Stanislau, craiul ungerescu, care la pacea trecută un istornicu arată că jurînd pă sfînta *Evanghelie*, a fostu iscălit și tractatul cu sînge dîn sfîntul potiriu că va păzi pacea și prieteșugul dă a pururea. Deci dizlegîndu-1 papa Romei dă jurămînt, întemee oastea ungerescă cu boemezi, cu leși și bulgari și paste toți cu Valac oglu, și purcese cu mare putere la Varna. Minis-

¹ Volteru (nota autorului).

teriu othomănescu chemară dă iznoavă pă sultan Murat să ia împărăția și să înduplecă în cea după urmă și trecu în Evropa la Odriiu. Deci sfātuindu-să cu fii-său și cu cei mari ai împărăției, și făcu o dimigorie, așa: „Noi credem că Hazreti Isâ, adăvărat iaste duh al lui // Dumnezeu, născut dîn fecioara Măria, prooroc foarte multu iubit dă Dumnezeu, și încă trăind înălțat fiind la cerul al treilea unde sade pîntru ca să vie să judece

și să osîndească și pă acești
1432. Alexandru Mircea Vodă păgîni ce au îndrăznit să strice *Evanghelia* sa, și să-1 numească Dumnezeu și încă pîntru că cred și alte oareșcare ponturi ce le numescu taine, zicînd că prin preoții lor să săvîrșescu și să face vinu sînge a lui Hazreti Isâ și altele. Acesta a jurat pă *Evanghelia* și a iscălit cu acel sînge acestu tractat, care și luîndu-1 în mîini zise: «Dă crede adevărat Ladislau că iaste acesta sînge, Dumnezeu are să-1 osîndească pîntru căci crede. Dă nu crede să cunoaște că n-are nici o credință. Deci Dumnezeu, ziditorul lumii, are să-1 osîndească.»"

Și așa prea puțînă oaste luînd, și zicînd că nu iaste trebuință dă multă, căci osînda are să o facă Dumnezeu, a purces // la Varna, nu
1434. Radu Vodă sin Mircea Vodă ca la **UU** războiu, ci ca la **O** priveliște, unde și biruind dă tot pă Ladislau, căci întîmpinîndu-se amîndoi în furia războiului, lovi cu giritu sultan Murat calul lui Ladislau, care și căzu cu dînsul, și îndată îl tăie. Și puîndu-i **1436. viad Vodă Țepeș a doao oară** capul într-o sulită 1-arată oștilor sale care și începură a fugi, și turcii a-i goni și a-i

tăia, pînă să dăsfăcură dă tot. Și puîndu-1 într-un car împodobit, și puîndu-i tractatul acel iscălit pă pieptu, îi a scrisu și eftă în care arăta că cine cearcă a înșala pă Dumnezeu, așa să osîndește; deci cu acestu mijloc 1-a adus pînă la Andrianopoli. Moartea acestuia a pricinuit multă pagubă și stricăciune țării ungeresti și împărăției grecilor. După aceasta iarăș s-a prostit

1441. Radu sin Vlad dă-mpărăție al doilea rînd și
Vodă lăsîndpă fii-său, merse la Mag-
nisia. Dar iarăș fu chemat la
27r înpărăție dă eniceri, pântru//amestecături ce să urma-
51 seră, unde și mergînd îl puseră în taht și trimiseră pă
fii-său la Magnisia. La anul viitor iș întoarse armele
asupra Castriotului ce să nu-
1446. Vădisiav Vodă, sin mea Schender-beiu, care să
Dan Vodă * făcuse apostat turcindu-să în-
titiu dîn grecu, și iarăș făcîn-
du-să creștinu să făcuse și zorbă. Deci întrînd în Morea
luă Palidabri și Acșeehisar și căci au îndrăznit acesta
a să face dîn turcu creștinu, a făcut împăratu toate
bisericile geamii în țara arnăuțească. Și într-acele părți
aflîndu-se pântru nizam, luă știre că craiul unguresu
cel nou vine asupra lui și cu mulți alții la Casovia.
Deci mergînd împăratul la Sofia, și gătind oaste merse
în potriva lor și prăpădi doaosprezece mii dă oaste
ungurească, au perit și toți ghegeneralii, nemți, unguri,
boemezi și Ieși ce era acolo. Să zice că și domnul rumî-
nescu // ce era pă acea vreme ar fi fost acolo, făcîndu-se
27v rebel atunci și el. După aceasta, întorcîndu-să la Odriiu,
52 au însurat pă fii-său sultanu Mehmed tot într-acele an,
în cursul a căruia muri și împăratul Murat al doilea,
fiind leatul mîntuitor 1451, și hijret 855, de ani 49,
împărățind ani 30 și jumătate. <

Stih

Marte ni să fălește,
Și zice că-1 cînstește
Murat cît el voește,
Iar nu elu pă Muratu.
Minerva-1 dojenește,
Și-i spune că-1 slăvește
Pă ia căci o iubește
D-aceia-i lăudatu.

ÎMPĂRĂȚIA LUI SULTAN MEHMED II

MEHMED ii Sultan Mehmed al doilea, ce fu
7 numit Fatih și Buiuc, adică
stăpînitor și mare (căci în adă-
văr fu cel mai slăvit între împărății othomani), după
28r moartea tătine-său // sultan Murat al doilea, în vîrstă
53 dă ani 21, la 1451 dă la Hs. și 855, să sui în tahtul
împărăteștii sale moșteniri în al doilea rînd în Andria-
nopoly, și dă loc porni armele asupra unchiu-său Ca-
raman oglu ce ținea pă mătușă-
1452. Radu Vodă cel Fru- sa, căci să arîdicase împotriva
mos, sin Vlad Vodă împărăției, care și auzind dă
venirea împăratului asupra-i,
căzu cu rugăciune și ceru a să supune. Ci dar și împă-
ratul, ca să nu piarză vremea altor mai trebuincioase
biruințe și dobîndiri, îi dete ertăciune și îndată purcese
asupra Țarigradului și asedii cetatea. Împăratul grec
ce era Constandin Paleologul, cel după urmă împărat,
tremurînd dă apropierea unei primejdii așa mari, tri-
mise soli ca să ceară pace cu verice condiții va pohti.
Sultanul răspunse solilor că nu poate vedea pă împăratul
lor să ceară pace cu rugăciune și să nu i-o dea, mai
virtosu // că și legea îi poruncește, dar nu poate să facă
54 pace fără dă a cunoaște ostile sale că au făcut vro
izbîndă. Ci ceru ca să-i dea un loc în Evropa pă Boaz
în Vospor, largu cît o piele dă bou, cu această condi-
țiune, zise, eu voi arîdica asediul. Grecii să socotiră
fericiți, d-a încheia pacea cu o așa mică cerere, și
făcură cererea sultanului. Deci arîdică asediul cetății
și în grabu porunci să aducă o piele dă bou, care și
puse dă o făcu fășii foarte suptiri cu carele înfurmă o
circumferență dă coprindere dă cinci sute dă pași dă
locu, în petrecere, fără a nu îndrăzni grecii să-i zică un
cuvînt. Deci în patruzeci dă zile făcu o cetate cu cinci
turnuri, pă furma numelui său Mehmed, și tot dăodată
făcu și alta în dreptul aceia în Asia, și puse un garnizon
tare în amîndoao cu toată artileria în fieșteșcare, și
29r toate cele trebuincioase, // dînd poruncă oblăduitorilor
55 acestor fortețe să nu lase vite să meargă la Țarigrad.

Săvîrșind acestea să întoarse la Odrii unde și începu a întemeia un saraiu pofhainicu, care și astăzi să numește Gihan-numâ. în cea după urmă, la al treilea an a împărășii lui, și la leat 1453 și 857, dăscoperi dizeniu cel mare, ce avu 1453, și 857 s-a luat Țari- ascuns pînă atunci, și pur- gradei cese cu o groaznică armadă asupra Țarigradului, pă care îl asedii al doilea rînd și-1 închise și pă mare, și pă uscat, pă dă toate părțile. Deci după asediu dă zile 53 nemaiputînd grecii să lupte truda, și să să împotri- vească la atîtea bătălii, cerură să să închine cu condiții; încă nu perise împăratul, și trimiseră soli la sultan Mehmed, pă care îi priimi cu multă politeță, și le făgă- dui cererile, cu închinarea cetății și întorcîndu-să solii la cetate cu răspunsu trimise sultanul // să-i ajungă și să-i cheme îndărăt, nu știu ce să le mai zică. Ci dar pînă aproape dă poarta cetății neputînd ajunge trimișii, strejile dă la poartă socotind că gonescu pă soli, deteră focuri în trimiși. Luară știre turcii și începînd a striga să facă iuruș, că grecii sînt necredincioși și necinstiți, năvăliră și intrară pă la Toncapi în cetate. Luă împă- ratul știre, fără veste că turcii au intrat, năvăli cu ai săi cu armele în miini, să-ntîmpină, să bātu cu vitejie, cînd ca un ghegener, cînd ca un soldat, pînă ce îl tăiară. Tăia turcii fără milostivire după datoriu războiului. Grecii dăznădăjduiți să împotrivia cît era cu puțință, pă dă altă parte năvăliră la singură scăparea, care iaste suppunerea și închinăciunea, scoaseră steaguri albe la porți, semnul cel obicinuit al păcii, și striga: „N-aveți frică dă Dumnezeu, noi ne închinăm voao, și voi ne tăeți”. Auzind // aceasta, împăratul Mehmed porunci să înceteze bătălia, și atunci să înțelese greșala ce s-au întîmplat. Le făgădui toate cîte mai înainte prin soli le hotărîse și singur le zise: „Toate cîte v-am hotărît vi le hărăzescu iarăș, atîta numai, cetatea cătă am stăpînit cu arme, să-mi dați bisericile spre geamii, iar ceialaltă parte ce o închinați să-ș fie bisericile în pace”. Și așa toate bisericile dă la Acsarai, pînă ia Sfînta Sofia, să făcură geamii, iar celelalte să deteră

3Qr
57

creștinilor. Și să luă Țarigradul la leat 1453, și 857, în 20 gemaziivel, și mai 29. Scriu cu prelungire mulți această jalnică istorie, și nu rămîne a mai scrie și eu cevaș.

Deci întră împăratul pă la Toncapi, și merse la Sfînta Sofie, și cîndisi namaz, și apoi merse la saraiul împă- rătescu, în urmă făcu și saraiul // ce să numește Eschi- saraiu, i să închinară și Sili- vria și Burgazu, în grabu, și toată țara grecilor. în urmă să arădică asupra un- gurilor și bātu Beligrad, rani pă craiul în războiu, care pîste puțin și muri. După aceasta întoarse armele la Morea și o stăpîni, bātu în Asia pă Cizil Ahmed, și pă Uzun Hasan beii, și fără zăbavă luă Sinopol și asedii Trapezunda. David împăratul i să închină și fu priimit cu cinste și trimis la Țarigrad. După aceasta stăpîni Bosna, la 1463 și 868, și făcu pă Caraman oglu otcîrmuitor acolo, și în urmă toată Albania, către ace- tea stăpîni Evripu și Mitilinu, și făcu războiu cu perșii și-i birui luîndu-le locuri, supuse Arabia, și toată Cara- mania; la 1471, și 876, stăpîni Crîmul și nogaii, și făcu han întîiu pă Menghili Gherai, prin care // luă Căpceacul. Bātu pă ghenovezi și luă Cafaua. Ștefan vodă din Moldova bātu pă Suleiman pașa trimis dă împăratul, pă care tăindu-1 împăratul căci n-a chiver- nisit ostile bine, merse împă- ratul însuși în Moldova, și fugind moldovenii prin munți, pradă și robi Moldova dă o pustii. Schimbă și pă Caziclî Vodă, domnul rumînescu, căci nu da haraciul, și sea- mănă să fie acesta Vlad Vodă Țepeș, și puse altu domnu în Valahia. Trecu în Italia și supuse Otrantul, și să spăi- mîntă Evropa foarte. După aceasta întorcîndu-să în Asia,

30v
38

31r
59

cu gând ca să meargă în Eghipt, și ajungând la Maitepu, aproape de Nicheia, să bolnăvi și trecu în ceialaltă lume la 1481, și 886, de ani 51. Un istoric¹ zice că era om foarte procopsit, și grația elinește, latinește și persește, și foarte viteazu//și politicoș, a suppus² imperii, 12 craii și au luat 200 cetăți.

Stih

Marte văzînd p-acest Mehmed, în extasis rămase.

Acesta-i Marte ne zicea, așa să-nfricoșase

Și cu Saturn³ războaie

D-o face îl despoaie,

; Striga ne-nrușinat.

Unde a rămas pămîntul

A nu-i face cuvîntul

; Ş-a sta nevătămat

Și așa zicînd tăcu de tot, și ne lăsă a crede

Că cel mai mare între sultani el fu, pă cum să vede.

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN BAIAZID II

BAIAZID II

8

Sultan Mehmed, încă trăind, dedese sangeacul Amasiei, fii-său Baiazid, și sangeacul Ico-

niei fii-său Iem, luase și pă nepotu-său Corcut, 'pa fiiul lui Baiazid, lingă dînsul ca să-1 facă sunet. Deci după ce au murit Mehmed, vezirul și rigealii trimiseră davetname la Baiazid, chemîndu-1 să vie să moște-

32r
6i nească tahtul tătine-său.// El și într-acea vreme să gătise și pusesese la Meca spre închinăciune. Priimind

^ ^ această vestire și chibzuin-

1494. Vlad Vodă iarăș du-să ce să facă, găsi cu cale să orînduiască vechil a în-

; ¹ Ladvocat (nota autorului).

² Dumnezeu, părintele tuturor dumnezeilor. Aceștia sînt stele și se numesc planete și sînt: Saturau, Giove, Marte, Mercuriu, Venere. Grecii îi numea dumnezei, cum și elementurile, adică *ira* și la toate virtuțile și vîțiile da cite un dumnezeu băsnindu. (nota autorului).

pârâți pă fii-său Corcut și elu să duse la Meca. Corcut, ce să afla lingă sultan Mehmed, otcîrmui împărăția pînă să întoarse tată-său. întorcîndu-să sultan Baiazid, fii-său Corcut să sculă cu tot devletul și-i eși în nainte la Nicheia, și întîmpinîndu-1 cu toată cinstea veniră la Țarigrad și șazu în taht. Și fii-său Corcut pusesese a fi otcîrmuitor la Magnisia. Iem, fratele lui Baiazid, să sculă asupra frăține-său Baiazid cu războiu ca să-i ia împărăția cu cuvînt că-i mai cuvine lui, fiind că s-au născut aflîndu-se tată-său Mehmed împăratu. Merse asupra-i Baiazid și-1 birui. El fugi la Eghypet, 32r
62 acolo fiind bine priimit, strînsese oaste // de iznoavă și merse asupra lui Baiazid. Deci fu bătut de iznoavă și fugi în Italia la Napoli.

1495. Mircea Voevod, viad Acolo fiind priimit, cerea ajutor ca să vie asupra frăține-său iarăș și evropeii îl politeisea cu

mîglisiri. Berber bașa a lui sultan Baiazid, ce era dîn italian turcit, să făgădui împăratului că el va omori pă Iem. Deci împăratul îi făgădui vezaretul. Iș schimbă hainele în grabu și pusesese în Italia. Și făcîndu-se bărbier la Iem, găsind vreme îl omori adormit cu briciul, și fugind veni la Țarigrad și să dete această vestire în public și să făcu Berber bașa vezir. După aceasta

făcu doao fortețe la Isthmul 1497. Radu Vodă sin viad da la Corinthu. în urmă stăpîni Achermanul și Chilia și porni războiu în Cerchezia,

suppuse și partea ce mai rămăsese dîn Bosna și Croația.

33r
63 Iar în urmă fii-său Selim, ce era // otcîrmuitoriu la Trapezunda să scula asupra tătine-său și trecînd Marea Neagră veni la Odriiu. Tată-său merse asupra-i și-1 bătut, el fugi la Varna și de acolo la Cafa. Baiazid voi să dea corona împărătească fii-său lui Ahmed. Ministeriul devletului cu enicerii

1498. Mihnea Alexandru chemară pa Selim, care trecmd veni la Iarigrad. Deci fu silit Baiazid să-i dea tah-

1499. Radu Vodă sin Viad tul, căci enicerii striga că Vodă. Baiazid nu e războinic și stau

1501. viad Vodă sin viad atitea țări în lume neluate. Baiazid purcese la Demetona Vodă. să să odihnească. Selim îl
1502. Radu sm Vlad Voda
1507. Alexandru Vodă pînă la Cecmege. Baiazid și mergea încet în călătorie fă-
1509. Mihnea Vodă, sin oturacuri. Aceasta poate viad fu pricină dă bănuială și zicu
1510. Mircea Vodă, sin că i s-ar fi dat otravă prin mijlocul unui dohtor ovreiu, unde și muri la Ciur în Thrachi,
- ^ 1511. viăduț sin viad Vodă dă ani 62, împărățind // 32, la ! 1512, și 918.

Stih

Împreună cu Minerva și mina ta pornește,
Un sfătuit dă dinsa, așa ne sfătuește.
Dar Baiazid acesta, pă semne n-o aflase
Deci dete-n părăția, căci Marte nu răbdase.

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN SELIMUI

SELEVÎU I

9

Sultan Selim, ce s-au numit lavuz, adecă însălbătăcit și ca o fiară, la 1512 și 918, suindu-se în tahtul împărătescu, precum s-au arătat, și auzind dă moartea tătine-său, care zicu că o pricinuisse, făcu să să aducă trupul la

1512. Neagoe Vodă Țarigrad cu multă cinste și după aceasta purcese cu oaste asupra frăține-său Admed, pă care prinzindu-1 îl omorî. Merse și asupra frăține-său Corcut, la Magnisia, și pă acesta prinzindu-1 îl omorî; și dă loc întră în Persia cu războiu, căci acești doi era atunci pă carele zavistiia craiul Persiei și al //

34r 65 Eghipetului. însă găsi cu cale să bată întiiu pă craiul Persiei, și apoi să între în Eghiptet. Deci intră în Persia și aproape dă Tibriz, la Șaldiran, întâmpinează

pă perși ce venea asupra lui. Și' așa cu mijloc ce a găsit el cu cale, care mijloc și defterdaru Piri pașa l-au sfătuit a-l face, începînd războiul au năvălit înainte Sinan pașa cu ostile Asiei, și după dînsul și împăratul. Și au prăpădit pă perși, perind și Mehmed han, și Techel han. Iar Ismail han au scăpat cu fuga, și îndată i s-au închinat Tibrisul. Și făcu pă Piri pașa vezir. Și porni și robi perșii la Țarigrad. Și împăratul merse și ernă la Amasia. în primăvara anului 1515 și 921 eși dîn Amasia și întrînd în Persia, stăpîni Giuinah și Baiburud, luă și Diarbechirul, ce era supt protecția perșilor. Și după cererea // dierbechirenilor, le făcu beiler-beiu pă fiiul lui Buiucli oglu, Mehmed beiu, prin care au stăpînit 13 cetăți dă la perși, au suppus și toată crăiia curdilor în-

1522. Radu Vodă, sin Nea-treagă, au bătut Cerchezia și goe Vodă îndată ș-au întors armele asupra Eghiptului.

34v
66

Șair beiu, chivernisitorul Damascului, și Gazeli beiu, chivernisitoriu Halepului, ce era suppuși la Eghiptet, să închinară lui sultan Selim. Sultan Gavri al Eghiptetului luînd veste dă acestea, purcese asupra-i și să întâmpină cu sultan Selim la Buri-vaic, și să făcu o singeroasă bătălie, întru care peri sultan Gavri, și stăpîni Halepul și Damascul, prăpădi și pă Tuman beiu, peri însă și Sinan pașa, dă care foarte s-au întristat împăratul, încît au zis că „Ce-i iaste bun Eghiptetul fără Iosif”. Luă dîn stăpînirea cerchejilor Gaza și 9 cetăți și politii în Asia, cum și Eghiptetul, // luă și Alexandria și stinse stăpînirea Mamaluchilor și bătu și pă arapi și le suppusse țările arăpești și Meca și trecură toate acestea în stăpînirea othomanilor, mai vîrtos că în Cair încă aflîndu-să însuși șeriful dă la Meca viind îi aduse cheile Mecăi ce stăpînea el pînă atunci împreună cu alte țări din Arabia. Și aceasta fu cea mai mare slavă ce putu dobîndi Selim împărat. La întoarcerea sa, sosind la Halep, veniră soli dă la perși spre închinăciune cu atitea daruri și îi deteră titlu dă șahînșahî alem, ve sahîb cîraci beni adem, adică împăratul împărăților și singur stăpînitor fiilor lui

33r
67

Adam. Dă acolo veni la Țarigrad cu atâtea izbînde și dobîndiri. Iar la anul viitor, leat 1521, și 927, voind a merge la Odriiu, pîntru pricini trebuincioase, trimisese pã toți vezirii // înainte. Și el să afla numai cu Ferhat pașa, caimacamul, lingă dînsul. în urmă deci sosind la un sat ce să zice Suvașdi să bolnăvi și în puține zile trecu în ceialaltă lume, dă ani 54, înpărătînd ani 9, luni 8. Și să făcu eclipsis și aceștii stele strălucitoare a imperiului othomănescu.

Stih

înpărăția și dă-i fu scurtă dîn viețuire,
Dar foarte lungă s-arată dîn multa dobîndire
Arabia și Persia și cele dîn Asia,
Și Eghiptul dîn Africa-i tremură vitejia
Iar firea întristîndu-se dă frați și dă părinte
T dăsfaimă faptele la toți, cu jalnice cuvinte.

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN SULEIMAN I

SULEIMAN CANON I Ferhat pașa, ce era împreună
10 cu sultan Selim, ascunse
 moartea împăratului și îndată
înștiința vezirului numai, care să afla la Odriiu aștep-
tînd venirea împăratului. Vezirul otcîrmui lucrurile ca
cum ar fi // trăit Selim și cu mare grabă înștiința curge-
rea pricinii lui sultan Suleiman, care și atunci să afla
la Trapezunda, și-l rugă să vie fără zăbavă. Deci dîndu-
se în publicu sosirea lui Suleiman, să dăscoperi
și moartea lui sultan Selim. Atunci toți vezirii și rigialii
eșiră spre întîmpinarea lui Suleiman, care și întrînd
în Țarigrad îl puseră în tahtul împărătescu la 1521, și
927, în luna lui șeval. Tot într-acea zi, după prînzul,
eșiră cu împăratul spre întîmpinarea trupului lui Selim,
pă care cil multă cinste îl duseră și-l îngropară în ge-
mia lui sultan Mehmed Fatih,

într-această vreme, Gazeli, beilerbeiu Damascului, făcîndu-se înpotrivitor înpărății, fu bătut prin Ferhat pașa și scos dă acolo și omorît.

După aceasta, pornind împăratul armele în Evropa, merse însuși și luă Beligradul dă la unguri, // care îi deschise și drumul Budinului în urmă, mai luă acolo Burgajul, Bafigiui, Tirugiul, Bughiurdlenul și altele. Iar la leatul 1522, și 929, luă ostrovul Rodos de la cavalerii dă Malte, după asediu dă 5 luni. Bătu dă isnoavă pã rebelii[i] dă la Eghipt și-i suppușe întemeind stăpînirea Eghiptului în toată cuviincioasa suppunere. La 1524 și 931 merse însuși la Misir și bătu și monedă

1524. Vlad Vodă sin Radu în numele său, și lăsînd obla-
Vodă ditor acolo pã Suleiman
 pașa, să întoarse la Țarigrad.

1525, Radu Vodă sin La 1525 și 932 merse dă
Radu isnoavă asupra ungarilor și-i
 bătu la Mohaciu. Peri și cra-

iuul Ladoș sau Lodovic al doilea, fiiul lui Ladislau. La 1526 și 933 luă Baiul, Seghedinul, și să întoarse la Țarigrad izbînditor. La 1529, și 936, luă Budinul dă la nemți, căci Ferdinandu dîn

1529. Vlad sin Vlad Vodă austria e t^ea pã sora lui
 Ladislau cerca sa moștenească
37r Moisi Vodă crăiia// dar puterea lui;Sulei-
71 man încunună cu moștenirea

pã Ioanu Zapolu prințipu Ardealului făcînd și Vienna asediu în urmă, multă vreme pîntru aceasta. Deci rămase craiu ungarilor Ioannu,

1530. Vlad, sin Vlad Vodă însă cu legătură la pace, ca
 încît va trăi. Iar după moar-
1532. Radu sin Radu Vodă tea lui Ioan, să rămie la
 strălucită Casa Austriei, ca și
1533. Vlad sin Vlad Vodă Boemia.

1535. Vintilă Vodă La 1540, murind Ioann,
1536. Radu sin Radu Vodă ceru sultan Suleiman să facă
 moștenitor pã pruncul său,
1536. Patru Mircea Vodă căruia ca un protector îi fu
 și epitropu, și după puțin
1538. Neagoe Laiotă murind pruncul, i să făcu ca

1539. **Radu Vodă i Radu Vodă**, viadu. „... episcop și părinte, și moștenitoriu, unde stăpîni cu acestu cuvînt și cu altele Transilvania și Budinul cu toată Ungaria dă Jos pînă în hotarale Ghermaniei, rămîind Ungaria s-a închinat Moldavia. dă Susu la Austria, în toate aceste războaie. La leat 1529 și 936, Bogdan Vodă domnul Moldovei, după sfatul tătine-său închină Moldova la sultan Suleiman, și // trimise întiiu sol pă Tutuc logofătul, care fu priimit dă împăratul. Ceru privelegii ca și rumîinii, și închină Moldova. După aceasta veni și domnul Bogdan Vodă și întilnipă împăratul la Filipopoli cînd să întorcea la Țarigrad. Fu priimit cu cuviincioasa cinste și i să făcură toate firimoniile ca și domnului Valahiei și să întoarse la Moldova în pace.

La 1529, și 936, merse împăratul la Beciu și închise cu asediu, precum s-au arătat mai sus. La 1535, și 940 porni război în Persia și luă Bagdatul bătînd pă Techelus Mehmed han și în-asedii Vanul și-l luă. Păntu acest împărat zice un filozof (căci avea război și cu perșii și cu ungurii): „Acum îl vedeai pă țăr murile Efratului, și acum îl vedeai pă țăr murile Dunării".

La 1536 și 943, supuse și stăpîni Ghiurgia. La 1538 și // 945 stăpîni crăia Yemenului, cu toate provințiile ei, între Marea Roșie și între Persia. La 1552 și 959 stăpîni Timișvar. La 1554 și 962, dete pacea perșilor, rămîind Vanul, Merașul și Musului hotară turcești. La 1566, luă Hio sau Sacîzul dă la ghenovezi și dete lege și

37v
72

38r
73

¹ Volter *Istoria de obște* (nota autorului).

38v
"74"

1557. **Pătrașco Vodă iar** canon (acesta iaste teșrifatu și regule dă iznoavă împărăției, carele să urmează și pînă acum și dă aceia s-au numit si Canon. Dar în cea după urmă muri și elu,

1558. **Mircea Vodă, Radu** <Jă ani 74 împărățind ani 41, facind asediu Gighetul in țara ungaro-asiatică cu reii zile pînă

1559. **Pătrașco Vodă Pă-** a nu lua turcii această cetate,

iar Pătrașco Vodă Mircea ^ 1557-16, ...temvrie, a

1560. **iar Pătrașcu Vodă** căruia moarte o tainui vezirul pînă luă cetatea și pînă

Radu veni fiiul împăratului și moș-

iar Patru Vodă Mircea tenitoriul șahzade Selim, ce

1568. **Alexandru Mircea** era atunci la Amasia. //

Vodă

Stih

Și Suleiman înpodobi numele-mpărăției
 Și armelor tărie dîndu, încă și vitejiei
 Africa și Persia
 Evropa și Asia
 Cu slavă-1 priimescu
 Și-n ele cît-odată
 Ca-n toate tot d-odată
 Pururea-1 găzduescu.
 Efratul, Tigrul \ Dunărea², cu Nilu³-ș fac certare
 Dîn ele care mai adesu să-i facă adăpare.

ÎMPĂRĂȚIA LUI SULTAN SELIMU II

SBLIM ii Mehmed pașa vezirul tainui
 li moartea lui' sultan Suleiman
 pînă au sosit sultan Selim, ce
 atunci să afla la Amasia. Deci după ce au luat cetatea,
 puind într-însa un garnizon tare, și orînduind celelalte

¹ Doao ape mari la Vavilon și la Siria, le pomenește și *Biblia*, în Asia (nota autorului).

² Apă mare în Evropa. Curge și pă aici în Valahia (nota autorului).

³ Apă mare în Africa la Misiru (nota autorului).

oști spre ernatic, purcese spre Beligrad, fiind ascunsă moartea împăratului. Sultan Selim la 1566 și 974 ajungând // în Țarigrad, șezu în tahtul împărătescu. Și zăbovi numai trei zile în Țarigrad, și purcese la Beligrad, unde și auzind enicerii da venirea sa, să porniră la arme, socotind că poate au venit asupra tătine-său, precum făcuse și moșu-său Selim. Deci îndată fu propoveduit împărat publicându-se și moartea tătine-său. Și așa purcese la Țarigrad. La anul viitor închee pacea

1569. Patru Vodă Mircea iarăș

1570. iar Alexandru Vodă Mircea

1572. Mihnea Vodă Alexandru

iar Alexandru Mircea Vodă

1573. iar Mihnea Vodă Alexandru

iar Alexandru Mircea Vodă

care fiind suppușe da sultan Suleiman mai din nainte,

1577. iar Mircea Vodă, Radu

iar Alexandru Vodă Mircea

muri da ani 52, împărățind ani 8 și 5 luni. Era om foarte dreptu și priimitoriu, însă datu la dăzmierdări și plăceri pântru care l-au și numit Mestu, turcii, adică băutor, poate din vro zavistie.

cu imperatorul Maximilian al doilea. La 1567 și 975, făcând epanastasis arapii, trimise oaste asupra lor și-i suppușe. Cercă în zadar după aceasta să unească Volga cu Tanai. La 1571 și 979, dînd nizamul cel cuviincios în Asia și Evropa și Africa, porni asupra veneșenilor războiu și luă Ostrovul Chipru și îl stăpîni, din dobîndirile a căruia făcu geamia cea da la Odriiu. La

1574 și 982 suppușe // iarăș Tunuzu, Angheru, Goleta, le supărăseră spaniolii atunci, pă carii biruindu-i, stăpîni da isnoavă toată Livia Selim. La 1575 și 983, bolnăvindu-să da apoplizie din pricina unii băi,

Cantemiru, Beringheru (nota autorului).

Stih

'N palaturi dă-ndrăznise
Odihna, și venise
Nu iaste așa ciudatu.
Căci Chipru și Livia
Arată vrednicia
Ș-acestui împărat.

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN MURAT III

MURAT III

12

40r
77

1578. iar Mihnea Vodă Alexandru

1580. Radu Vodă sin Vlad Vodă

iar Mihnea Vodă Alexandru

1584. Petru Vodă Pătrașco

1585. Radu Vodă Șerban Patru Vodă iarăș

1586. iar Mihnea Vodă Alexandru

1588. Ștefan Vodă, Ion Vodă o lună

1588. Mihnea Vodă Alexandru

1591. Ștefan Vodă iar

Iar Mihnea Vodă

1592. iar Ștefan Vodă

Mihaiu Vodă, sin Pătrașco Vodă

După moartea lui sultan Selim, fiiul său sultan Muratu al treilea//șazu în tahtul împărătescu la leat 1575 și 983 care și în anii dintîiu nu porni nici un războiu, iar la 1578 și 986 porni războiu în Persia și bātu pă perși, luînd Revanu, Ghiunge și Carebec, făcînd pace la 1590 și 998, după rugăciunea perșilor. După aceasta să făcu un zorbalic în Țarigrad da eniceri, pă carii îi suppușe împăratul. Cu toate acestea la 1594 si 1002, porni războiu în țara ungu-rească trimițînd pă Sinan pașa, care și luă Ianicu în asediu da 18 zile. La 1595 și 1003 trecu sultan Murat în ceialaltă lume da ani 50, împărățînd ani 20 și lăsînd 20 da fii.

Stih

Măcar că Venere avu cinste într-acea vreme
Dar birui și perși și nemți, Murat far' d-a să teme,

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN MEHMED III

MEHMED III

13

La 1595, și 1003, sultan Mehmed moșteni tahtul împărătescu și întâiu ș-omorî pă cîte

1592. Gavrilă Vodă Movilă

1593. Ștefan Vodă

Iar Alexandru Bogdan Vodă

1594. Mihai Vodă, Pătrașco iar

1597. Nicolae Vodă, fiu-său vechil

nemții și cu Rodolfu II imperatorul, numai pântru ea să să acufunde cu răpaos în brațele dulcețelor și

1600. Simion Vodă Movilă

1602. Radu Vodă Vlad

Jar Simion Vodă

1603, iar Alexandru Vodă

Radu Vodă Șarban Basaraba

19 frații cei mai mici. Apoi moștenind dă la tată-său și războiul în Ungaria, la acestu

văleat înasedii Egre și o luă bătînd pă nemți și să întoarse izbînditor în Țarigrad. Și mul-

țumindu-se pă această dobin-dire, făcu în urmă pace cu

urmă această petrecere dă viață, spre care firește era

pornit, pînă la leat 1603 și 1012 cînd trecu după frații

săi, împărățînd ani 9, luni 10, numit fiind Egre.

Stih

Toți pântru Egre-1 laudă, dar firea îl dăsfaimă,
Căci cu omoru d-atîția frați, și ei i-aduse spaimă.//

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN AHMED I

AHMED I

14

Sultan Ahmed împărățînd la 1603, și 1012, dă ani 15, stăpîni tahtul împărătescu, încă pînă a nu-ș stăpîni cunoștința. Porni războiu asupra perșilor. Vezirul Halii pașa, ce să trimise asupră-le,

1606. Radu Vodă Vlad să arătă cu oareșcare vitejie,

1607. Radu Vodă Șarban făcîndu-le și stricăciuni. Iar

1611. Radu Vodă Mihnea împăratul într-această vreme fiind om slobod la rînă și

" ^ "

1617. Basaraba Vodă izbînditor zidîrile a "Iațuț gea-

Alexandru Vodă Thaș dromion în Țarigrad. Dar la 1617, și 1026, trăind ani 29 muri împărățînd ani 14.

Stih

Toți dumnezeii elinești cu ale lor neveste
Vrură geamia a vedea daca luară veste.
Văzînd tăcură, nezicînd nici vorbă, nici poveste.

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN MUSTAFA I

MUSTAFA I

15

4 | v

1618. Gavriil Vodă Moghilă

gg

Alexandru Vodă Ilias

Gavriil Vodă

1619. Radu Vodă Mihnea

Sultan Mustafa I, fratele lui Ahmed la 1618 și 1027 împărați după frate-său, și fiind dat la plăceri // să-nlenevise căutarea trebilor împărăției, deci după trei luni fu scos din împărăție.

Stih

'N cea după urmă Venere cu Vahu ' împreună
Și pă-npărați îi fac lipsiți, pînă și dă cunună.

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN OSMAN II

OSMAN II

15

Sultan Osman II, fiul lui Ahmed împărăți tot într-acele an, la 1620 și 1029. S-au ară-

Curvia și beția (nota autorului).

tat un fenomenu pă cer, o sabie luminoasă dinspre răsărit la apus, în treizeci dă zile în toate serile după scăpătatul soarelui. Porni războiu asupra leșilor dă la carii lua Hotinul înapoi. Și cerură leșii pacea care le-o dete cu condițione după cererea împăratului. Și să întoarse cu izbîndă la Țarigrad. Prietenii lui sultan Mustafa deteră pricină enice-rilor să facă zorbalic. Deci să arîdicară și nu numai îl scoaseră dîn taht, ci îl și omorîră la leat 1622, și 1031, în vîrstă dă ani 12, împărățind ani 4//

42r

. . .

Stih

81

Pierdu cu stăpînirea Osman și viețuirea
Făr'dă a nu gîndi
Poate că n-avu cine să-1 sfătuiască bine
Ci dar să osîndi.

Sultan Mustafa iarăș să sui în taht în al doilea rînd scoțîndu-se dă la închisoare. Și nelăsîndu-se dă faptele cele dîntîiu, dă care toți socotea că să va fi părăsit, și mai vîrtosu cercînd a și pedepsi pă acei ce-l scososeră întîiu, după 16 luni îl scoaseră. Și puîndu-1 la închisoare după obicei, acolo și-au dat sfîrșitul.

Stih

Și patimile-nvățături, cînd nu pot să să facă
¹ Vericine pate tot așa, ci fiteșcare tacă.

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN MURAT IV

MURAT iv
17

Sultan Murat IV ce s-au numit și Gazi, care va să zică biruitor, la 1622, și 1032, s-au suit în tahtul împărătescu, fiind în vîrstă de 14 ani. Deci întîiu au dat nizam zurbalelor, ca să pricinuiască

42v

82

suppunere // prin care să poată face biruințe. După aceasta porni războiu asupra lui Abază pașă, pă care îl bātu și-1 prinse, prin mijlocul lui Hoșreș pașă, prin care făcu și Bagdatul muhasere al doilea rînd, căci aridicase războiu asupra perșilor, și au bătut pă Lustemhan, serascherul Persiei, mîntuind Vanul dîn asediu. Au aridicat războiu asupra leșilor trimițînd serascher pă Murtaza pașă, la care viînd soli leșești cerură pacea, pă carii îi trimise către împăratul și priimi pacea. Luă Revanul dă la perși. Merse și însuși împăratul asupra Bagdatului¹ pă care și îl luă la 1637, și 1047. Și lăsînd pă Mustaa pașă vezirul, pântru ca să dea nizam eparhiei Aratului, merse dă ernă la Diarbechir. în primăvară veni la Țarigrad, cu socoteala ca să pornească războiu în Evropa. Și în mijlocul acestor chibzuii //bolnăvin-

1627. Alexandru Radu o lună

Alexandru Vodă Iliăș

Radu Vodă sin Radu

Î628. iar Alexandru Vodă Iliăș

1630. Leon Vodă Ștefan

1632. Matei Vodă Brincoveanu

43r

du-să trecu în ceialaltă lume, la 1639, și 1049, împărățînd ani 17. Mulți arată că era băutoriu², mai vîrtos Cantemir și Bering, la gheografia lui Bișing, scriu pă larg. Și cine va voi va vedea acolo. Și toate cele ce arată acești scriitori, că să urma dintr-această pricină, poprise cu iasac tutunul și afionul. Au făcut omor și la uruită sumă dă oameni.

Stih

La cel ce prisosește Virtute³ nu să^teamă
Că și Vișiu⁴ dă are, nu-i prea băgat în seamă.

¹ Aici a tăiat cu mina sa pă veziru și a făcut a omori 30 dă mii dă prigionieri, și un muzicant 1-a făcut d-a plînsu (nota autorului).

² Băutor s-a făcut dîn pricina unui Becri-Mustafa pă care 1-a luat și în seraiu, avîndu-l între musaipa pînă a murit (nota autorului).

³ Bunătate, *areti* zic grecii (nota autorului).

⁴ Răotatea unui lucru, *cachia* zic grecii (nota autorului).

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN IBRAHIMU I

IBRAHIMU I

18

43v

84

44r

85

Sultan Ibrahim, frate-său, la 1639, și 1049, în vîrstă de ani 23, trecu în tahtul împărătescu. Deci îndată căzu ca să curățească Marea Neagră de cursari. însă fu trebuință ca să ia întiiu cetatea Azahului, care și făcîndu-o muhasere o luă cu asalt. După aceasta // ministeriul devletului othomanicescu, văzînd că singur ostrovul Critului rămăsese numai pe Marea Albă între celelalte neluat, și care înfricoșă puterea împărătească, găsi pricină cuviincioasă că niște maltezi întîlnind pe cadiu de la Meca, și Brusa molasi, într-o corabie în părțile Critului, le-au bătut corabia și i-au omorît. Și ei au dosit la limanul Candiei. Deci porni devletul războiu asupra venețenilor și porni pe Musah pașa și pe Iosuf capetan pașa, cu armada și cu oaste la Crit, la 1645 și 1055. Și sosind acolo înasediiră Hanea, și în 50 de zile o stăpîniară. în urmă merse și Husein pașa și urmă a face izbîndiri. Deci într-această vreme la vâleatul 1649, și 1059, nemaiputînd ministeriul suferi faptele împăratului, căci mulți scriu o dăosibită dăsrîinare, și fapte netrebnice, sfătuindu-să // ulemalii cu vezirii și cu rigialii și cu enicerii îl arădicară din tahtu, unde și fu omorît. Scriu unii istorici că fiind trebuință de a să omorî sultan Ibrahim, acolo unde era prinsu ca să nu mai iasă viu, urma să scrie hatîșerif pîntru aceasta. Și împăratul ce să puse în taht, pîntru care arătăm mai înainte, neștiind încă carte, după vîrstă sa, însuși șeihîslamul i-a luat mîna dreaptă, și puindu-i condeiul în degete, i-a povățuit scrierea hatîșerifului de moartea tătine-său. Deci mergînd trimișii să omoare pe sultan Ibrahim, îi a întrebat cu ce poruncă îndrăznescu a pune mîna asupra unui împărat, au arătat hatîșeriful. Și uitîndu-se la dînsul a zisu: „Ce frumos scrie fiul meu și ce de grab a învățat, căci el pînă astăzi nu știia carte”. Și cu acestu mijloc s-a săvîrșit tragica

Ladvocat (nota autorului).

^{44v}
86 moarte a lui sultan // Ibrahim, însă nu știu de va fi
adăvărata aceasta.

Stih

Azacul și Hanea pe lîngă-acestea toate
l-arată – nparăția, că ce voește poate.

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN MEHMED IV

MEHMED iv

*9

^{45r}

87

Sultan Mehmed IV, pruncu aflîndu-să în vîrstă de ani 7, la vâleatul 1649 și 1059, fu pus în taht și cunoscut de împărat. Și avînd noroc de a avea vezir pe Chiupruli zade Mehmed pașa, care de fel era albanas, fiu de preot grecu, și înbrățișase moamethismu și să întemeie în ostrovul Chiprului, unde învățase meșteșugul armelor și fusese însemnat de viteaz, la războiul Persiei, și ținuse otcircuirea prin pașalicu a Barutului, apoi fusese mutat la Halep, de unde **Radu Vodă Șarban Basarab** f. ales de Veziriu și episcop împărăției, pe care o a oblaudit cu multă minte și înțelepciune pînă în vremea cînd săvîrșindu-i-se firește viața, i s-au săvîrșit // și vezaretul. Și fiul său Ahmed pașa Chipruli-zade moșteni și averea și vezaretul tătine-său. Deci mai sus zisul vezir Mehmed pașa, fiind înțeleptu și vrednic, și destoinic a umplea iarăș comoara împărătească, care să răsuflesse în zilele trecutului împărat, făcu a înceta și rebelione a enicerilor ce să ațîșase din îndemnările Zaima valedesultanii, moșii împăratului Mehmed, pe care o au făcut a trece în ceialaltă lume peste puțin cu toți următorii săi. Pe pașa de la Halep ce să hainise, îl prinse făcîndu-i răsplătirea cu moarte. Slăvită pruncie a împăratului, pîntru căci luă înapoi de la venețeni și ostroavele Tenodul și Limnul. Chiupruli pașa purcese cu oaste asupra nemților și băt

45v
88 Ianova și o luă. Aii pașa luă Varadinul cu iuruș. Fazii Ahmed pașa chiuprulu oglu, fiiul vezirului, luă Viva-
rul, peri și Racoți // și moartea lui dășchise stăpînirea Ardealului la biruitori iarăș, care și făcură domnu pă Mihail Apafi. Deci împăratul Leopold ceru pace dă la vezir prin soli, carii și viind cu multă smerenie, lăsară în stăpînirea turcilor tot ce suppusese. Și le-au dat vezirul pace în 20 dă ani, la leat 1664, avgust, vezir fiind Ahmed pașa, Chiupruli zade.

La ostrovul Critului să luase Hanea cu toate cetățile dîn vecinătate.

Deci întîmplîndu-să moarte lui Mehmed pașa, să trimise fii-său Ahmed pașa ce să făcuse vezir, și plecă dă la Țarigrad la 1655, și 1066, și merse dînpreună cu împăratul la Odriiu, și dă
1658. Mihnea Vodă, Radu acolo purcese la Hanea în
1660. Gheorghe Vodă Ghica Crit. Deci începu a face răz-
boaie și a stăpîni ostrovul.
1661. Grigorie Vodă Ghica, Pînă în cea după urmă aflîn-
și a dosit du-să dă atîta vreme făcută
1665. Radu Vodă Lon muhasere cetatea Candia, o
luă la 1669 și 1080, prin
1669. Antonie Vodă mijlocul vestitului Panaio-
tache, care cu o foarte sup-
46r țire stratighină făcu sau amăgi//pă oblăduitorul ce-
89 tății Muruzini, să o închine la othomani. Acesta fu cel
dîntîiu grec ce s-au învrednicit a fi tergiman divanului
împărătescu, care fu înpodobit și cu duh mutt și cu
înțelepciune mare și procopseală. Și elu să află și la
trecutul tractat al' nemților, și la acesta al venețe-
nilor, tergiman cu multă laudă și a scriitorilor tevari-
hurilor turcești, și a celorlalți.

încă armia la Crit aflîndu-să, Doroșenschi, hatmanul
cazacilor, ce să afla între Nistru și Nipru, ce era sup-
puși atunci la Ieși, veni și să închină la prea înnalta
Poartă. Sultan Mehmed, îi priimi cu libov, și-i dete
un tuiu și sangeac, și-l trimise înapoi stăpînitor,
făgăduindu-le cazacilor ocrotirea împărătească. Aceasta
46v este pricina tuiului a treilea, care să zice că s-au dat
90 domnului Moldovei în urmă cînd au rămas // Ocraina

supt stăpînirea prea înnaltei Porți, fiindcă i-a legat
supt stăpînirea Moldaviei. Iar apoi după ce s-au dat
Ocraina îndărăt la Ieși, s-au luat iarăș tuiu înapoi și
au rămas doao pă cum au fostu și mai nainte, măcar
că unii dîn istornici nu voescu că s-ar fi dat la Moldova
al treilea tuiu, făr' dă numai zic cum că s-ar fi făcut
cerere dă acestu tuiu, dar nu s-ar fi dat, nepriimind
vezirul ca sa sa dea la creștini trei tuiuri.

însă Ucraina au fostu supt stăpînirea Moldaviei în
cită vreme au fost supt stăpînirea Porții. Craiul leșilor
s-au mîniat asupra lui Doroșențchi, de ce să să închine
la Poartă și au trimis oaste asupra lui. Sultan Mehmed
aflînd dă aceasta au scris o carte craiului leșăscu cu
înutăciune poruncindu-i să să părăsească dă aceasta
47r și înfricoșîndu-1 că dă nu să va părăsi va rîdica //răz-
91 boiu. Leșii n-au prinsu această poruncă în seamă. Deci
la 1672, și 1083, arîdicînd răz-
1672. Grigorie Vodă Ghica boiu asupra leșilor, însuși în-
păratul au purces dă la Odriiu
cu oaste și au mers la Hotin. Și dă acolo au pornit pă
Ahmed pașa vezirul și pă Mustaa pașa cu Selim Gherae
hanul, carii trecînd Nistru au luat Zivanieș. Și au făcut
muhasere Camenița, care s-au închinat cu condițione.

Luarea Cameniții înfricoșă pă Ieși. împăratul trimise
pă Caplan Mehmed pașa cu hanul tătărăscu, și făcu
muhasere și Lemberg, pîntru care spăimîntîndu-să
leșii, cerură prin hanul pace. Și dete Camenița cu alte
48 dă tîrguri și sate. Și făgădui să plătească cîte 20 de
mii dă lei pă an, și să nu mai supere pă cazaci. Și priimi
împăratul pace, care să închee la 1083 hîjretu. Aceasta
fu dobîndirea cea după urmă, ce au făcut prea în-
naltul devlet // începînd dă la văleatul 703.

47v Și să întoarse împăratul la Odriiu. Și îndată luă
92 știre, cum că s-au întors leșii dîn pace și au pornit
războiu iarăș asupra Porții.

Deci ș-au întors și împăratul armele asupra leșilor,
și au mers dă iznoavă în Polonia. Ioan Sobievschi să
afla atunci mareșal al coronei. Doroșențchi cu cazacii
să hainise dă către împărăție. Domnul Moldovei, Petre-
ceico și domnul Țării Rumînești, Grigorie Ghica, să

amestecaseră cu leșii, nepăzindu-și credința la devlet. Muri craiul Poloniei Mihail și să făcu Ioan Sobievschi craiu, și măcar că Doroșențchi a dosit iarăș dă la leși și au venit să sa închine
1674. Duca Vodă la împăratul, dar nu fu priimit, ci fu izgonit. Cu toate acestea fură leșii bătuți și să închise pace, înnoindu-se acea trecută.

48r Din pricina cazacilor și a iui Doroșențchi, arădicaseră războiu // muscalii, asupra prea înnaltei Porți. Deci 93 fu trimis Ozu valesi Șaitan Ibrahim pașa asupra muscalilor întiiu, la 1678, și 1089. Purcese și împăratul cu vezirul Cara Mustafa pașa, ce să făcuse dă curînd vezir, după moartea lui Ahmed pașa. împăratul rămase la Tătar pazargic. Și
1679. Șarban Vodă Cânta- vezirul purcese CU ostile și cuzino trecu apa Bogului și merse ca să asediască Cehrinul, și măcar că rușii să înpotriviră cu statornicie, avînd comandir pă Romadocovschi, luară însă turcii Cehrinul cu lagumuri. Deci să înpăciuiră aceste doao împărății fără zăbavă.

Emeric Techeri la văleatul 1682, dinpreună cu alți nemeși unguri, din Ungaria dă Sus, nefiind mulțămiiți dă oblăduirea chesaricească, întoarse fața supunerii dă către nemți și năvăli la protecția prea înnaltei Porți, făgăduindu-să ca să plătească tribut 40 000 dă taleri 48v pă an // și să fie și 30 000 dă oaste gata în slujba 94 othomaniceștii împărății.

Deci turburară liniștea păcii a strălucitei Porți și ațțară focul vrăjbiei, fără cuvînt dă dreptate iarăș asupra luminatei Casi Austriei, carea nici dedese pricină dă vreo vrajbă, nici să împlinise sorocul păcii trecute. Pînă la această vreme a mers tot în dobîndiri și în creștere prea puternica stare aceștii mărite puteri, căci pînă aici n-a pornit război, la care n-au biruit, nici a întrat în eparhie cu hotărîre dă supunere, și n-o a stăpînit în cea după urmă. Dar iubirea dă cinste fără cuvînt și rîvna dă rele dobîndiri fără dreptate, a unor miniștri, aducu și pagubă și necinste la

49* stăpîni. Și necugetarea stăpînilor dă a nu metahirisi acestu fel dă oameni în slujbele lor, și neîngrijirea spre a nu da voe și putere unora ca acestora, // îi aduc a să 95 căi în viață dă multe ori fără folosire.

Cara Mustafa vezirul fuse acest ce pîntru a socoti fără cuviință că are a să cinsti prelungindu-și veza-retul, pînă cînd să va face și sultan Ghermaniei și padișah Apusului. Fu pricină dă a necinsti cu moarte scurtînd și împărăția și porni războiu la acestu văleat asupra împăratului Leopold. Purcese cu multă trufie spre Austria, dinpreună cu hanul tătarilor, cu prințipii Transilvaniei Mihail Apafi, Valah[iei] Șarban Cantacozinul, și Moldav[iei] Duca Albanașul. Și cu toți vezirii, beilerbeii și mirii-miranii. Și măcar că împăratul Leopold făcu multă silință, și cu multe mijloace ca să stingă această ațțare dă foc, văzîndu-să mai vîrtos că nu au dat nici o pricină, și trimise solu ecstraordinar la Țarigrad, pă conte Caprara, dîndu-i poruncă ca să facă verice mijloc va ști și să potolească războiul. // Șeihislamul și cu mulți din ulemali se înpotrivea a da

49: fetfă pîntru războiu, zicînd că este înpotrivă dreptății. 96 Veziru însă nu lăsă mijloc cu care să nu săvîrșască rîvna dă iubire dă slavă ce avea, silindu-se atît ca să înduplece pă șeihislamul să dea fetfa, cît și să aplece pă valedo sultana, pîntru ca să îndemneze pă împăratul la aceasta. Nu lipsi a nu să chibzui ca să găsească aflări noao, potrivite la șerișerif, cu care să poată dobîndi fetfaoa războiului. Arată întiiu că și dă nu lasă legea a să porni războiu asupra nemților, pîntru căci n-au dat pricină dă stricăciune păcii, dar nu ne îngădueste, zicea, iarăș legea ca să nu înbrățișăm pă Techel și toată nobleță ungurească ce aleargă la noi cerînd să se facă sudeți și să plătească tribut.

în cea după urmă află alt mijloc, adică să priimească 50r a întări pacea nemților // dînd protecțiune ungurilor și 97 făcînd dă la nemți mai mari cereri care să nu le poată priimi inperatorul, și să să arate că nemții dau pricină dă stricăciunea păcii, și să poată Șeran să ia fetfaoa războiului.

50v
98

între altele dar cereri ce era dă a să strica cetăți în Ungaria dă Sus și a să da locuri în stăpînirea lui Techel, era și aceasta: să plătească inperatorul 1 000 dă pungii dă bani pã an la dovlet, tribut pãntu Ungaria dă Sus. Ambasadorul Caprara nu putea să dea mîna la aceste feclifuri, fără voia inperatorului. Cu toate acestea nici acel răspunsu nu să așteptă, ci să trimise poruncă către Budun beilerbei bătrînul Ibrahim pașa, ca să meargă cu 6 000 dă oaste spre ajutorul lui Techeli și trimise și hatîșerif prin care numi pã Techeli craiu țării ungurești, și porunci lui Budun valesî să-l propoveduiască, trimise poruncă și lui Mihail Apafi, domnul Ardealului, ca să unească // și ostile lui cu Techeli. Și așa toți aceștia luară șase cetăți ungurești dă la nemți în grab. Să scoaseră și tuiurile împăratului, și la 1682 lasă împăratul Țarigradul și trecu la Odriiu cu toată puterea împărătească.

51r
99

Multe semne înapotrivă să arătară, dar să urmă călătoria, cu rivna și cu căldura cu care să începuse. Purcese și împăratul dă la Odriiu și merse pînă la Isargic unde și rămîind dete sangeacul șerif și toată plenipotenția vezirului, prin hatîșerif și purcese la Beligrad, unde și să adunară ostile cele chemate dîn toate părțile. Vezirul ce avea rivnă ca să stăpînească Beciul, socotind că cu luarea Beciului va putea stăpîni lesne toată Ghermania. Și așa intră în sevdă să să numească sultan Ghermaniei și padișah Apusului, cu dăosibită stăpînire dă cea othomanicească. Și hotărî ca să meargă drept la Beciu, și să facă Beciul muhasere. // Voi însă aceasta ca să o facă prin sfat dă obște, dar vru ca să să arate mai presus dă sfat, și toți să-l sfătuiască a face aceia ce pohtea el, și avea ascunsu în inimă. Făcu sfat dă războiu la Beligrad, unde după arătarea lui Rașid Efendi, Uzun Ibrahim pașa Budun valesî, n-au găsit a fi dă înțelepciune ca să lase cetățile ungurești neluate, și cele dîn Austria ce sînt pînă la Beciu fără garnizon turcescu, nici să facă Vienna muhasere, căci este ștajărul stăpînirii evropeilor, și să va da pricină, ca nu numai puterile înapotrivitoare, ci și chiar aleații devletului să să aridice asupra othomani-

ceștii împărății pãntu aceasta. însă, dăosebi că nu i să dete ascultare, fu și certat și înfruntat dă către vezirul.

••5iv
100

După ce ajunse la Esec, arată istornicii evropei, că și chiar Techel așa l-au sfătuit, nedînd însă ascultare nici lui, merse cu multă trufie la Vienna și o făcu // muhasere. Și nu să sili încai să facă iurușurile grabnice și învitejite, și să ia cetatea, ci prelungi asediu mai multu dă doao luni, tot făgăduind împăratului că va lua Vienna. împăratul Leopold, ce fugise dîn Vienna la Linț, nu lipsi a face silință să cheme pã leși și să adune și ostile Ghermaniei care fără zăbavă stringîndu-să supt oblăduirea ducăi dă Lorena, să uniră cu însuși craiul leșăscu, Ioanu Sobievschi, și năvălind asupra ordiei împărătești o bătură și o dăsfăcură dă tot, luînd și toată averea, stăpînind și tot cîmpul războiului. Și scăpară Vienna dîn muhasere și să porniră și leșii și nemții asupra turcilor ce dosea dînpreună cu vezirul, avînd o înfricoșare panică. Găsiră pricină la această vreme cu îndemănare și venețenii, căci li să închisese solii în Țarigrad, pãntu o gilceavă ce să întimplase, și să ardicară //și ei asupra prea înaltului devlet cu războiu. 52r
101

Cara Mustafa vezirul fugind dă la Beciu înapoi spre Budin cu ostile obosite și înfricoșate dîn buna sa chiverniseală, cercă a să înapotrivi pã alocurea la ostile chesaricești ce era garnizonuri pîn cetățile ce le lăsase în urmă. Dar în toate părțile fură bătuți și înnecați prin ape, după proorocia lui Uzun Ibrahim pașa. După ce ajunse la Budin, tăe capul lui Ibrahim pașa pãntu căci îl sfătuisese bine. Dar tăe și împăratul capul vezirului după ce au ajunsu la Beligrad, dacă au aflat curgerea pricinii, pãntu căci n-au ascultat sfatul cel bun și ml să pare că această epigrammă i s-ar cuveni la mormînt:

Stih:

Cara-ți fuse și numele, Cara-ți fuse și treaba,
Căci prăpădiși atîtea țări, înt-un zadar și geaba,
Eratostate¹ te-nvăță să-ți lași o pomenire,
Ș-o vei avea cît ș-a lui, fără dă nemurire.

¹ Cel ce a arsu capiștea Dianii la Efes, una din 7 minuni (nota autorului).

102 //Toate însă acestea fără folos, căci nemții, leșii
32v și venețienii făcea izbîndă în toate părțile. Să sculară
și rușii asupra Porții, unindu-să cu aceste puteri în
urmă și la 1686 duca dă Lorena, în luna lui septembrie,
luă Budunul cu iuruș, neputînd vezirul Suleiman pașa
să facă nici un ajutor. La văleatul 1687, mai făcură
nemții mare biruință și izbîndă la Mohaciu. Dobîndirăși
Sclavonia. Duca dă Lorena intră în Transilvania.
Rușii plecară în războiu asupra țării tătărești. Leșii
asediază Camenița. Venețienii luară Corinthu și Athica
și făcea toți în toate părțile izbînde și aduseră pã musul-
mani la atîta dăznădăjduire, încît să întoarseră asupra
împăratului prin povățuirea lui Siaus pașa, pã care
măcar că-1 făcu împăratul și vezir dă nevoie, tăind pã
Suleiman pașa. Dar și aceasta în zadar, căci la noiem-
vrie 8, 1688 și 1089, îl arîdicară dîn taht prin Nacîb //
efendi> și prin șeriful dă la Sfînta Sofie, și fu silit ca
53r să dea schiptrul împărăției frăține-său, și el să treacă
103 la închisoare dîn taht, unde și după amîrită petrecere
dă patru ani, trecu și în ceialaltă lume, dă ani 52,
împărățind ani 41, și stînd la închisoare ani patru.

Stih:

Mare-mpărat sultan Mehmed, și micu tot într-o vreme,
Căci unde toți îl tremura, ajunse d-a să teme.
Înnorocit ne-n norocit, și acestea totu odată,
C-așa patu cei ce trebile singuri nu și le cată.
Stă și la slugi adevăratu, o cinste stăpînească,
însă-ntre slugi sînt osebiri, stăpîinii dar grijască,
Că-s Chiprulii, și Panaioți, și Cara-Mustafale,
Ș-acei dîntîiu aduc folos, cei după urmă jale.

ÎMPĂRĂȚIA LUI SULTAN SULEIMAN II

SULEIMAN II
20

Să trimise bostangi bașa ca să
cheme pã sultan Suleiman dă
la Cafas în taht. El cu toate

53 v că temîndu-se dă frate-său // să discovleisea să iasă și
104 să priimească schiptrul, dar în cea după urmă trecu în
taht și să cunoscu dă împărat. Și veniră toți spre închi-
năciune. Făcu confermațiune vezaretului asupra lui
Siaus pașa pã care zurbale îl omorîră în grab, făcîndu-1
bucăți, cu pricină că nu le-au
1689. Constandin Vodă dat bacșișul cel obicinuit. Fă-
Brîncoveanu cură și alte multe răotăți în
Țarigrad. Dar în cea după
urmă, enicerii suppuindu-se la sangeac, înfrînară pã
zorbale. Și să făcu vezir Techiurdalî Mustaa pașa.
împăratul merse la Odriiu și trimise oști, și asupra
împărățiilor împotrivoare, și asupra zorbalelor, căci să
sculase și în Rumeli, și în Anadol imperialii, și aducea
izbîndă în toate părțile. Dreptu aceia înțeleptul împărat
făcu chibzuire ca să miște lanțul împăciuirii și să facă
cercare ca să vază în ce să află. Deci găsi cu cale ca să
54r trimită soli la Beciu cu giulușname către // împăratul
105 Leopold și cu arătare că au priimit schiptrul împărăției
othomanești. Deci să orînduiră, Zulficar efendi, ce
atunci era enicer chiatîbî, și cu prea învățatul Scherlet
zade Alexandru Mavrocordatu, ce atunci să afla și
mare tergiman al divanului împărătescu, care să făcuse
după famozul Panaiotache, și măcar că în vremea ce
s-au tăiat Cara Mustaa pașa, fiind pîrît cum că ar fi
dat sfat vezirului ca să facă Beciul muhasere, fuse fără
vină scos dîintr-această drăgătorie, care și să dete iarăș
la musulmani făcîndu-să un sefer aga tergeman. Și
să află și în primejdie dă viață înțeleptul Mavrocordat.

Dar fiind că la această drăgătorie este trebuință dă
procopseală multă, și dă știință dă limbi dă îndăstule,
și dă minte suptîre, fu adus iarăș și dă iznoavă așăzat
tergiman.

54v Duca Bavariei luase Beligradul în vremea ce au ajuns
106 acești doi soli la Beciu //și prințipul dă Baden intrase
în Bosna. Cu toate acestea solii ajungînd la Beciu și
povățuindu-să la audiența imperatorului, deteră giu-
lușnamelele împărătești, însă nu găsiră cu cale ca să dea
pricină ei întîiu dă vorba împăciuirii, lăsînd ca să facă
această dășchidere întîiu creștinii, cu socoteală ca să

afle mai multă înlesnire la negoțul ei. Văzînd însă că la acest articol, nemții făcură o adîncă tăcere, în cea după urmă merseră înnainte și făcură provlimă inperatorului, dă a tratălui pacea în doao chipuri, sau pă picior, cu o trecvă scurtă, sau cu o pace statornică, și făgăduira să lase toată Ungaria la nemți, și Transilvania să rămîie a plăti tribud, și la o împărăție și la alta, Camenița să să dea la Ieși, și Beligradul cu Timișvarul să rămîie la turci. Și cu toate că vestitul Alexandru, arată unii că ar fi făcut și un cuvînt în limba latinească asupra//păcii, cu atîta pitho și dulceță, încît unii zic că ar fi scos și lacrăme dîn ochii biruito-
55r
107 rului atuncea Leopold și ar fi dat poruncă ca să să înceapă tractatul.

Deci cu toate acestea, văzînd solii turcești că li să dă un răspunsu cu multă mărețe, adecă într-acest chip: „Că măcar că starea dă acum și norocirea armelor mele îmi dau nădejde dă a dobîndi nu numai țara ungurească, ci și toată împărăția turcilor, amorul însă ce am pîntru pace mă face ca să dau mîinile la ia. Deci voiu să am crăia țării ungurești cu toate provinciile dînprejur, adică cu Slavonia, Croația, Bosna, Servia, Bulgaria și Transilvania. Iar Moldova și Valahia să rămîie slobode dăspre mine. Legea catolică să fie priimită în toată țara turcească, și sfîntul mormînt să să dea franțșcanilor. La Ieși să să dea Crîrnul, Bugeacul,
55v
108 Moldova și Țara Rumînească. La venețeni să să dea Morea, // Eiripul și o parte dîn Dalmația/'

Nu făcură altu răspunsu, fără dăcît dăspre o parte găsiră cu cale să facă tăcere și să înștiințeze la Poartă, iar dăspre alta, Alexandru Mavrocordatul întîlnindu-să cu solul Franției ce era la Beciu, i-arată cererea nemților și-i zise, (precum m-am încredințat dă la mulți istornici): „Eu sînt plenepotențiaru ca să dau nemților ce voru cere și să fac pace", și îi arată și hatișiriful dă această plenipotență. „Voi însă ce sînteți supărați dă dînșii dă a pururea, și după starea întru care să află acum, nu vă pot face nici un rău, cînd va lua aceste craii dă la împărăția noastră, și să va face atîta dă puternici, mai puteți voi să mai stați la Paris?"

Văzînd și auzind acestea solul Franției, îndată porni ștafete la craiu și fuse dîn dăstul ca să arîdice armele franțezilor asupra nemților. Deci craiul franțozescu //
56r
109 arîdică războiu asupra nemților și-i făcu ca puterile ce făcea triomful asupra Dunării, să să întoarcă asupra Rinului. Și făcu înștiințare sultanului prin mijlocul ambasadorului Șatoniof, cum că are 400 000 dă oaste gata ca să între în lucrare, și cum că la anul viitor se va strădui cu războiul în inima Ghermaniei. Această făgăduială învie inimile turcilor și începură a nu mai gîndi la pace. Și porunci solilor la Beciu ca să să ție tari. Mavrocordatul cugeta ca Beligradul să-l facă a rămînea la turci prelimenariu a păcii, și apoi să între în tractatu. Împăratul Leopold și răvnea ca să facă o trecvă cum ar fi putut, căci nu-i da mîna a fi împiedicat cu doao așa puternice împotriviri, căci îi era cu neputință să facă izbîndă la amîndoa. Solii turcești răspuseră că n-au plenepotență ca să închee pacea cum vor vrea, ci ziseră ca să rămîie pîntru altă vreme. Chiu-
56v
110 prulu//Mustafa pașa să făcu vezir dîn caimacam și adună sfat mare în Țarigrad. Și să hotărî la sfat ca să să urmeze războaiele. Și scrise solilor la Beciu ca să să întoarcă la Țarigrad, și făcu strigări dă oaste. Și trimise porunci în toate părțile, în care arăta că nu voește să vie nici un ostaș silit. Și așa începură dă toate părțile a năvăli ostași vrednici dă izbîndă, căci avea mare ypolipsis vezirul, care îndreptă și veniturile împărăției. Și întră în campania războiului. Și purcegînd spre Beligrad luă Șiahîrchioiu, bătut pă conte Ștarenberg și luă Nișu. în cea după urmă luă și Beligrad. Și trecu Dunărea și luă Lipa și trimise oști în Timișvar.

Domnul Ardealului Apafi murise, deci dedese domnia vezirul lui Techeli, și orîndui serascher cu zece mii dă oaste, și orîndui și pă hanul tătărăscu, și pă domnul Țării Rumînești, //
58r
111 atunci era Constandin Brîncoveanu. Și le porunci ca să între în Ardeal și să încredințeze domnia lui Techeli. Deci întrară cu toți în Ardeal pă munții Țării Rumînești, și bătură pă Haizler ghegeneral, și dicherară pă Techel domnu. Și să întoarse vezirul cu aceste izbînde la Odriiu, și dă acolo merse la Țari-

grad cu împăratul și intrară biruitori. Și începu vezirul a face gătire dă anul viitor. Deci să bolnăvi împăratul dă idropică, și la acest an 1691, și 1102, trecu în ceialtă lume dă ani 52, împărățind ani 3, luni 9.

Stih

Și Suleiman silință făcu după putință,
D-a fi biruitoru.
Dar nu fu cu putință, să facă vro silință
D-a fi nemuritoru.

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN AHMED II

AHMED II
21
58v
112
La acestu văleat, 1691, ș£
1102, vezirul scoase în tahtu
pă // sultan Ahmed II, după
nobetul saltanatului, frate mai mic a lui Suleiman, și
trecu la Odriiu, și măcar că curtea împăratului acestuia
avea multă îndrăsneală la împăratul încît Cîzlar aga
au putut să facă cu pîri pînă să trimită împăratul ca să
aducă pă acestu meșhur vezir, și să-i ia pecetea. Însă
vezirul cu toată înțelepciunea cea cuviincioasă putu
face, ca nici să meargă, nici să dea pecetea, nici să să
arate înpotrivitor, cu toate că-1 iubea și ulemalile și
rigialii și enicerii toți ca p-un părinte, numindu-1 mîn-
tuitorul musulmanilor, căci toate acestea curgea la
neamul Chipruliilor, ca fierul la magnif. Și îți părea
că toate aceste virtuți sînt firești la acest neam. Și cu
un mijloc supțire făcu dă a să trimită surgun Cîzlar
aga, la Eghipet, și a să spînzura lazagi efendi cu căli-
mările la brîu, căci ei îl pirîseră. Și purcese vezirul la
oaste.// Imperatorul și puse mijlocitori dă pace pă
Guliermu III, craiul englezilor. Vezirul cu toate că
priimi pă sol cu mare cinste, dar îi zise că el este prii-
mitor dă a să face o pace cinstită. Și cu acest mijloc
îl lăsă cu socoteală să-1 surdisească, pînă va lua Budi-
nul. Trecu Sava și să apropie dă Petre Varadin, și

bātu 5 000 dă oaste nemțească ce era cu prințipul
Baden. Dar nenorocirea oștilor othomanești aduse
lucrul, încît acest eroe, vezirul Chiuprulu zade, în
furia bătăliei, fu lovit dă un glonțu în timplă și căzu
mort. Ofichialii curții sale strigînd unul pă altul la
această întristată întîmplare, pîntru ca să să auză
vorba, făcură dă încetă mehterhaneao. Și această
încetare a meMerhanelei, dete pricină enicerilor a pri-
cepe că să făcu cevaș dă mîhnire. Această șastisire
făcu încetare iurușurilor și hugiumului și aduse lucrul
dă a să birui dă nemți, dă unde era biruitori, // și să
59v
114 făcu Aii pașa caimacamul vezir. Paghen, solul engle-
zilor, și Colier, solul olandejilor, veniră iarăș mediatori,
pîntru pace la turci din partea nemților. Solul fran-
țezilor monsiu dă Șatonov să înpotrivi avînd ajutor și
pă Mavrocordatul, și arătară turcilor că nu pot nemții
a suferi doao războaie așa mari, dăcît un an sau mult
doi, ci să nu facă turcii pacea. Deci să făcură gătiri
noao dă războiu, și să urmară fără dă nici un rod, pînă
la văleat 1695, și 1106, cînd sultan Ahmed II, bîntuit
fiind dă vrășmași din toate părțile trecu în ceialtă
lume, dă ani 51, împărățind ani 4.

Stih

Un lucru necuviincios cînd să va da odată,
Urmează în urmă multe mii, 'nțelepții toți
ne-arată.
'N cea după urmă dă-ntristări, cînd nu avem
scăpare,
Scăpăm dă viața cu-ntristări, cu bucurie mare.

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN MUSTAFA II

MUSTAFA II
22
115
După moartea lui sultan Ah-
med, Tarabooluz Ali-pașa vezi-
rul//cugetă ca să treacă în
taht pa^ șah zade Ibrahim, fiiul lui sultan Ahmed II
ce era în vîrstă dă trei ani, cu socoteala ca să împără-

116 tească el. Sultan Mustafa, fiul lui sultan Mehmed IV, luînd înştiinţare dă la Nejir aga Cîzlar aga dă moartea unchiu-său, nu mai dete vreme vezirului ca să sfătuiască pîntru aceasta, ci trecu în tahtu după nobetul sultanatului, la 1695, şi 1106. Vezirul şi enicer aga, luînd veste că ofichialii saraiului să făcură stăpînitorni aceştii alegeri, alergară cu bucurie mincinoasă şi sărutară poala împăratului celui nou. Şi așa urmară şi toţi ceilalţi după obicei. Deci împăratul dete vezaretul iar lui Aii paşa, însă hotărî ca să meargă însuşi împăratul în războiu. Dar aduse pă Elmas Mehmed paşa dă la Bosna şi-l făcu caimacam, şi după trei zile tae pă Aii paşa şi numi vezir pă Elmas Mehmed paşa. Şi purcese împăratul spre // Beligrad. Şi după ce s-au trecut cea

campanie, să întoarse pă la Logos şi Caransebeş ale Timişvarului, pă care le şi luă. Şi trecu prin Ţara Rumânească, pă la Mehedinţi şi pîn Romanai. Si trecînd Dunărea pă la Izlaz, la Nicopoli, merse la Odriiu. însuşi domnul Ţării Rumâneşti i-au fost conacii după cuviinţă.

Muscalii înasediiră Azacul şi să urmară iarăş războale şi la anul viitor cu izbîndă turcilor către nemţi, căci goniră dîn Timişvar pă imperiali. Luară însă muscalii Azacul, însuşi împăratul Petru fiind dă faţă. Muri şi Sobievschi, craiul leşăscu, şi căzură leşii la alegere dă craiu, şi părăsiră războiul dăocamdată.

61r
117 Solii Engliterii si Olandiei, iarăş cercară a face pace la împăratul. împăratul, cu toate că ştia că să împăciuiseră franţozii cu nemţii, însă nu priimi pacea, ci purcese la Beligrad cu 135 000 dă oaste. Trimise şi împăratul // Leopold pă prinţipul Evghenie dă Savoe asupra Varadinului. Se dete bătălia la Genta cu biruinţa nemţilor. împăratul merse iarăş la Beligrad şi făcu pă Husein paşa vezir, şi merse la Ţarigrad.

Frideric August, electorul Saxoniei, să făcu craiu Poloniei. Şi într-această vreme sultan Mustafa începu a cunoaşte cît era dă trebuincioasă încheerea păcii.

împăratul Leopold, cu toate că era biruitor asupra turcilor, dar aştepta să moştenească crăia Spaniei, după moartea lui Carlu II, şi nu pohtea să-ş prăpădească

ostile. Solii englezilor şi a olandezilor văzînd că s-au înfruntat într-atîtea rînduri, nu vrea ca să mai facă provlimă.

Alexandru Mavrocordatu, tergimanul divanului, om dă un duh supţire şi petrecător, cunoscu că cu înlesnire ar putea pune în orinduială aceste doao puteri. El era dăsăvîrşit dat ia enteresurile othomaneşti. Deci răpi această ocazione prin care să arată cu slujbă//
61v
118 vrednică dă însemnare la împărăţie, cu care covîrşi atita alte slujbe ce făcuse şi-ş dobîndise o ipolipsis nemuritoare.

Deci mergînd la vezirul pă care nădăjdui să-l facă cu înlesnire ca să dea mîna la acest acomodament, între alte vorbe îi zise cum că: „Cu puţina cunoştinţă ce am Ia pricinile Evropei socotescu că după starea întru care să află acum imperatorul Leopold, cu multă bucurie ar pohti să facă pace cu turcii". îi zise vezirul: „Este cu putinţă un biruitor ca dînsul să facă această gîndire?" îi răspunse Mavrocordatul: „Stăpîne, aceasta ce eu îţi zic iaste dă la mine. Eu nu m-am întilnit cu soli interesai, ca să grăescu cevaş asupra acestui punct, numai de vei pohti ca să-m dai voe să mă întilnescu o săptămînă cu solii. Eu îţi făgăduescu că nu numai să-ţi arăt cugetările imperatorului, ci să fac ca să facă ei cerere dă a întră în negoţiul păcii". Deci // îi dete toată voia vezirul lui Mavrocordat ca să să întilnească cu solii creştini. Deci mergînd către soli, le zise că „în vreme ce au fostu la Vienna, el au priimit atîtea semne dă bunătate dă la imperatul Leopold, încît el s-ar număra cel mai mare nemulţamitor, cînd nu s-ar împlini datoria să să arate cu vreo slujbă către împărăţia sa, aflîndu-să în cea după urmă şi creştin, şi cum că nu putea să afle mai cu favoare ocazione dăcît acum, căci el ştie făr dă nici un fel dă îndoială că imperatorul ar rămînea mai mult mulţumit, cînd ar face pacea cu turcii acum, dăcît cînd s-ar întimpla a face curînd vreo ruptură cu Franţa sau cu altă crăie, căci turcii atunci ar răspunde cu măreţe şi nebăgare dă seamă, şi cum că ar putea el fi silitoriu acum să.să facă o pace cu condiţii care să poată fi priimite la imperatorul". Şi-i puse

62v
120 la jurământ ca să păzească taină această provlimă, și altele. Solii // îi mulțumiră și-i ziseră: „Că imperatorul nu să dăpărtează dă a iscăli condiții cinstite, și cum că el este volnic să facă propuneri dă aceasta către prea înaltul dovlet, și imperatorul îi va rămînea mulțămit”.

63r
121 Mavrocordatul să întoarse către vezir, și i le arătă toate acestea dă care foarte să mulțami vezirul și zise: „Să fi încredințat că vei da cu această silință o slujbă la împăratul vrednică dă însemnare, căci vei pricinui liniștea împărăției othomanești”. Și începu a face tractatul dă pace cu solii nemțești, englezești și olandezi. Feriol, solul franțozescu, aflînd dă aceasta, să sili mult ca să stînjînească săvîrșirea aceștii păci. Dar nu i să dete ascultare, și încă i să răspunse ca să nu să mai amestece. Cu toate acestea împăratul lăsă Țarigradul și merse iarăș la Odriiu și trimise pă vezirul cu toată armia // la Beligrad. Deci ostile turcești sta în Beligrad și ostile nemțești la Petrevaradin și să păzea una pă alta. Rușii, leșii și venețenii asemenea urmară la hotărările lor. Deci să orîndui Carlovița, locul congresului. Și dîn partea dovletului să orînduiră soli, Rami Mehmed reiz efendi, și Alexandru Mavrocordatul, care și să numi beiu și mahrem esrar. Dîn partea nemților, conte Petinghen și conte Șlic. Dă la muscali, Bogdanovici și Vozniceni. Dă la leși, Stanislav voivodul Posnaniei. Dă la venețeni, Ruzini. Și mediatori era englezul Paghet și olandezul Colier. Să făcu întiiu dispută care să șază mai sus la rînd. Și aceasta înțeleptul Mavrocordat o îndreptă cu o efevrimă, dă a să face o casă dă congres rătundă, cu atîta uși cîți și soli și cu o masă rătundă și cu scaune înpregiur. Și cu acest mijloc să îndreptă și madeaoa // dă protimisis. Deci rămase imperatorul mulțămit cu a să ținea pace 25 dă ani. Budinul cu țara unguerească dă jos și prințipatul Ardealului pînă la Mureș și pînă în Tisa rămaseră ale nemților. Timișvarul și Beligrad cu Bosna rămase al turcilor. Rusia au făcut o trecvă dă doi ani în care au stăpînit Azacul. Leșii a luat Camenița cu Podolia și Ocraina. La venețeni s-au dat Morea și Lefcadia.

64r
123 Și așa s-au încheiat pacea, la văleat 1698, și 1109. Deci s-au întors fieșteșcare la locul său. Și împăratul după comfermațiile păcii lăsînd trebile asupra lui Husein pașa vezirul, merse la Caristeran, la saraiul ce-l făcuse sultan Mehmed, tată-său, acolo unde mergea la vînătoare. După aceasta trecu la Odriiu și scoase împăratul pă Husein pașa vezirul, pîntru căci l-au găsit viclean, căci învățase pă//nepotu-său Cibeleiu să nu arate împăratului mișcările cele adăvărate ale muscalilor, care le înștiințase hanul. Și făcu vezir pă Daltaban, ce să afla atunci Bagdat-valesî, care sosind la Țarigrad ceru tractaturile păcii să le vază. Deci vîzînd locurile și cetățile ce să dedese, a început a striga de ce să se facă pace cu acest mijloc. Și au început a grăi multe asupra lui Rami efendi și asupra lui Mavrocordat, și mai vîrtos asupra muftiului, dă ce au dat fetfaoa. Muftiu, și fiind puternic la împăratul, făcu dă luă pecetea lui Daltaban și-i luă și capul, și făcu vezir pă Rami Mehmed pașa, dîn reiz efendi, și trecu împăratul la Odriiu. Deci moartea lui Daltaban pricinui turburare în Țarigrad. Și făcînd zorbalic enicerii pîntru lefi că nu li să plătea, omorîră pă caimacam Chiuprulî Abdulah pașa, și făcură pă Firari Hasan pașa, făcură și vezir // pă Ahmed pașa, făcură și muftiu pă Nacîb chiasî efendi. Și plecară zorbalele la Odriiu să scoată pă împăratul. Omorîră acolo pă muftiu, pă Feizulah efendi. Rami pașa fugi, cum și Mavrocordatul. în cea după urmă, unindu-să ostile împăratului cu zorbalele, scoaseră și pă împăratul, și-l puseră la închisoare, unde după 6 luni muri dă melanholie, împărățînd ani 8 și 3 luni.

Stih

Războaele prietenești, pururea sînt mai rele,
Dăcît acele vrășmășăști, ce fug toți dă ele,
Cu pagube dă multe țări, cu ai săi vrășmași să-npacă
Suppușii și prietenii ce alt au să-i mai facă.
Cu mijlocul cel arătat, pierdu ș-o-npărăție,
Și viața-n urmă, Mustafa, pîntru melanholie.

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN AHMED III

AHMED III
23

La acest văleat, 1702, și 1114, cerînd zorbalele ca să să facă împărat sultan Ahmed, frate-său, însuș Mustafa merse // și-1 înbrățișă în Odrii și-i zise să meargă în tahtu și să dea nizam zorbalelor în urmă, ca să nu-i facă și lui asemenea.

Deci împărățind în Odrii făcu comfirmăție întiiu drăgătoriilor, tuturor celor orînduiți da zorbale, și cu aceasta rămaseră amăgiți. După 20 da zile merse la Țarigrad. Deci în urmă cu multă înțelepciune, măcar că ș-a slăbit puterea împărăției cu morțile ce a făcut la atîția viteji, carii fuseseră pricina scoaterii frăține-său, dar ș-a sigurefsit tahtul spre vreme, cu a nu să teme că poate-i veni vrodată și lui o asemenea întimplare, da care și în cea după urmă n-a putut scăpa, precum să va vedea. Deci dăspre o parte grijînd a înmulți și a îndăstula comorile împărăției, fu cel dintiiu care a îndrăznit a schimba și moneda. Dîspre alta otcîrmuind toate celelalte întocmiri ale puterii, cu bună chibzuire, // a fost dăstoinic da a întoarce la coronă și locuri dîn cele pierdute mai dîn nainte.

Într-această vreme avînd războiu cei mai mari prințiți ce a văzut atunci Evropa, adecă Petru I, împăratul Roșiei, și Carlu al XII, craiul șfeților, după șase ani a împărăției lui sultan Ahmed, rămîind Carlu da tot dăsfăcut și biruit da către Petru la Pultava căzăcească, și neavînd altu mijlocu da scăpare, rănit, a năvălit în brațile othomanicești. Fu dar priimit da către prea puternicul împărat cu mult libov și orînduit a sădea în Besarabia la Bender, cu toată cinstea crăiască, unde au șăzut cinci ani. Nu au lipsit însă da a face ațițări focului războinic, între osmanlii și ruși, prin mulți mijlocitori, și mai virtos prin hanul tătarăscu. Deci la leat 1711, înarma împărăția othomanilor asupra Roșiei. Fu trimis Baltagi Mehmed pașa vezirul // serdari ecrem, cu ostile turcești asupra moscalilor, și să întîmpinară cu însuși Petru împăratul la apa Prutului,

unde aflîndu-se încungiurat da turci acolo, și cu multă lipsă da zaherea, căci să înșalase da făgădueli minci-noase, cu toate că ostile roșești luaseră Brăila, fu silit împăratul Petru a cere pacea, care și i să dete cu întoarcerea Azacuii înapoi și a tuturor locurilor ce luaseră da la turci la 1698. După aceasta fu și Carlu îndemnat a merge la țările sale, care și nesuppuindu-să fu silit 1714. **ștefan Vodă Cânta-** a să trimitte cu necinste. Nu cu z i n prelungescu povestirea aceștii istorii, căci s-a scris pă largu da mulți vrednici da laudă istornici.

La leat 1715 porni războiu asupra venețenilor, și Chiumurgi Aii pașa vezirul merse cu armadele pă uscat și pă mare și suppusse iarăș Morea la împărăția othomanicească. Carol al VI, împăratul romanilor, fiind garante la pacea ce s-au făcut la // Carlovița, cînd a dat turcii Morea la venețeni, fu silit a ridica războiu asupra 1716. **Nicolae Vodă Ma-** turcilor. Deci mergînd ostile **vrocordat** turcești la Beligrad, și întîm-1717. **Ion Vodă frate-său** pinîndu-să cu duca Savoiei, 1719. **iar Nicolae Vodă.** prințipul Evghenie, rămase stricate și dăsfăcute da tot, să stăpîni pîste pușin și Beligradul da cătră nemți, și Timișvarul, și Craiova Valahiei. Deci să siliră turcii a cere pacea, care să închise la Pasarovița, luînd turcii Morea da la venețeni și dînd nemților Beligradul cu Servia, banaturile Timișvarului și Craiovei, cu toate districturile sau județele lor. Nu mult după aceasta s-a făcut sadrî azem, Ibrahim pașa și chehaia, gineri-său Mehmed. Și într-această vreme i-a dat și paiaoa ce o are chehaialicul acum, adică Rumeli paiași. Acești doi fiind foarte iubiți împăratului, a prelungit mulți ani într-aceste doao drăgătorii, avînd toată puterea otcîrmuirii împărătești, și măcar că n-au // pricinuit vreo stricăciune prelungirea drăgătoriei lor. Insă s-a arătat ca o statornicie la mințile nestatornice și iubitoare da vederi noao.

Deci cei mai mulți aprinzîndu-să da zavistie la leat 1730, și 1143, făcură mare zorbalic în Țarigrad, avînd căpetenie pă Patrona și Musiu. Deci năvălînd

la Atmeidan uniți cu enicerii, cu mare hugiut încungiurată saraiul Burnu, adecă Bizantion, palatul împărătescu, unde rămaseră închiși cu ai palatului și vezi-1730. Constandin Vodă Marul și chehaioa și cei mai vrocordat, 15 zile întiu mulți rigiali și ulemali. Iar căpeteniile zorbalelor tăbăriră la Atmeidan, și da acolo da la acea tabără făcea cereri și porunci trimetea da călca case și prăvălii, da focuri pă alocurea și înfricoșa să arză toată cetatea cea mare Costanclinupoli cu saraiul, și toate cele da împrejurul ei, și să treacă

67v
130
suptu sabie da obște pă toți. împăratul, // sigurevsit spre vreme în saraiu, supt paza bostangiilor și balta-giilor, să temea da toate cele întâmplătoare, trimise să-i întrebe ce le este cererea? (Această istorie cu giornal și pre larg să scrie da Subhî-efendi, și da mulți evropei, și cine va răvni să o știe cu amăruntu, o va afla dîntr-acelea, iar eu dau numai o idee cititorilor da aceasta pă scurt) au răspuns că cer pă chehaia beiu. Mulți dîn cei dîn lăuntru sfātuia să să dea. Și mulți, mai virtos sora împăratului, zicea că da le va face voia numai la o cerere, are să le o facă la toate, pînă și la a să lepăda da împărăție. Sultan Ahmed văzînd hugiumul și faptele lor, porunci să tae capul chehaelii și să-1 arunce pîste ziduri, zorbalelor, socotind că cu aceasta îi va potoli. Ei însă văzînd că li să făcu voia aceasta, cerură capul vezirului cu mai multe înfricoșiri. Să // dete și acela fără zăbavă. în cea după urmă

68r
131
cerură eșirea împăratului din taht și giuluș da alt împărat nou și strigară să să facă sultan Mahmud. Sultan Ahmed văzînd că nu i-au mai rămas nădejde, să scoborî dîn taht și însuș zise lui sultan Mahmud să facă giuluș și rămase în cafasuri unde după puțină vreme muri, împărățind ani 28.

Stih

Ahmed cu-nțelepciunea, ce foarte mult iubi,
 Și cu luări da locuri, devletu-npodobi.
 Grijî mai mult da toate, a fi înleneșitu,
 Dar și elu la aceasta, rămase amăgitu.

68v

132

A ISTORIEI OTHOMANEȘTI, A PEA PUTERNICILOR ȘI MARILOR ÎNPĂRAȚI

ce s-a alcătuit da dum[nealui] spătarul
 Ianache Văcărescul

TOMU 2

69r*

"133

69* ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN MAHMUD I

134

MAHMUD I

24

Sultan Mahmud cel dintău, și Mehmed al cincilea precum îi zic evropeii, fiiul lui Mustafa al doilea, la 1730, și 1143, trecînd în taht să propovedui împărat. Să înștiințară zorbalele și-1 cunoscură

dă împărat, și fiindu-ș tabăra tot la Atmeidan zicea că împăratul iaste ciracul a lor. însuși Patrona lovindu-1 pă spate cu mîna, îi zicea: „Tu ești ciracul mieu”. Deci vezirii, ulemali, pași, rigealii, domnii și acei ce să orînduia în treabă, era acei ce porunca Patrona și Musiu cu zorbalele. Era dă la 1722, încă dîn vremea lui sultan Ahmed, pornită ecstratie, sau seferîn Persia, pântru turburările lui Mirveis. înțeleptul împărat sultan Mahmud, neputînd suferi acestu mijloc dă necinste, care curgea la otcîrmuirea împărăției, pricinui trebuință dă a merge oști în Persia, și hotări să scoată

Or

135

a ordie împărătească la Scutari, și să să facă gătirea acolo, ca să să pornească la Persia. Deci după ce a trecut ordia la Scutari, întru una dă zile să făcu hotărîre dă a să face sfat dă războiu, în saraiul împărătescu la Vizantion. Fuseră dar chemați, vezirul, ulemalii, rigeali, și pașii, cîți să afla atunci la Țarigrad, între carii era și căpitan pașa, Geanîm hoga, vestitul acela Naiarh, care a dat și sfîrșitul aceștii comedii sau tra-

Pagină albă în manuscris.

ghedii. Fură chemați la acestu sfat și cei mai pre sus
dă sfat, într-acea vreme, Patrona și Musiu. Cari viind
cu ai săi să închiseră porțile palatului. Rămaseră
după obicei și orînduială, toți ostașii și calabalicul
afară, și în palat rămaseră numai cei chemați la sfat,
și breslele cele orînduite ale palatului și obicinuite.

Să începu sfătuirea dîn care să ațiță prigonire Patro-
nii, cu Geanîm hoguea. Și dîntr-această prigonire,
aprinzîndu-se//gilceavă, sări căpitan pașa și năvăli
asupra Patronii, și alții asupra lui Musiu, ce era gătiți
cu hotărîre pîntru aceasta și

1731. Costandin Vodă al doilea rînd V***? - sa Poruncă ca
.. .. capetele piste
ziduri să le vază oamenii lor,
și zorbalele, și enicerii ceialalți. Și în grab eși și enicer
aga cu toți zabitanii săi. Și îndată urmîndu-i enicerii
cu toată suppunerea, să luară după zorbalele ce înce-
puseră a fugi văzînd capetele căpeteniilor lor. Prinseră,
înnecară, tăiară, pă ciți aflară. Eși și capetan pașa cu

1733. Grigorie Ghica galiongii săi, făcînd aseme-
nea, și numai puțin și bos-
tangi bașa cu ai săi. Și așa
patruzeci dă zile fiind această vînătoare, nu scăpă
viu nici un vinovat. Mulți însă și fără vină trecură în
ceialaltă lume, pîntru ca să nu să întîmple a să învi-
novăți și aceia în urmă, altă dată. Dar să înpuși și
marea în Țarigrad dă leșuri, încîtu multă vreme, zic,
că nici pește, nici ostraca nu să putea // mînca.

Deci să potoliră toate răzvlătirile dă totu, și să
făcu la obște o înveselită petrecere, care să pomenește
și acum, căci numitul împărat era înțelept și plin dă
bunătată.

La leat 1735, Anna, împă-
răteasa Roșiei, avînd
1735. Costandin Voda Ma- w . . jv ..
suparan da tătarii nogai, si
vrocordat a treia ^ ^ ^ ^ ^ ^
ce călca locurile sale și bin-
tua sudiții și suppușii, ceru la înnaltul devlet othoma-
nicescu ca să-i înfrîneze. După vreme văzînd că înnal-

tul devletu puțin grijaște dă aceasta, porni războiu
asupra tătarilor. Și intrînd ostile roșești supt povă-
țuirea mareșalului Mineh, în țările tătărăști, purtă-
toare dă biruință, prăpădiră Crîmul și stăpîniră și
Ozia, intrară și în Moldavia. Devletul trimise ordia
înpărătească la Isaccea cu toată puterea. Și să întîm-
pinară în multe locuri ostile, totu cu izbîndă oștilor
roșești.

71v
138

Totu într-această vreme, avea înnaltul devlet seras-
cheri trimiși // și în Persia pîntru turburările lui Tah-
mazu, care a cercat să facă și aleanță cu amîndoao curțile
imperiale împotriva Porții. Și la leat 1737 aridică răz-
boiu și împăratul Carlu al VI, asupra othomaniceștii
înpărății fără veste, trimițînd feldmareșal pă duca dă
Lorena, gineri-său, care fu în urmă prin schimbu,
mare ducă dă Toscana, și împărat romanilor Fran-
țiscu I, ce avea soție pă fiica lui Carlu, pă lăudata
înpărăteasa Măria Terezia, carele și după ce a trecut
în hotarale turcești, suppusă cetatea Nișului.

Deci prea înnaltul devlet, lăsînd serascheri asupra
biruitorilor muscali, trecu în grabu cu sangeagî șerif
și cu toată ordia la Diiu, dă unde apoi întoarse Nișul
la stăpînirea sa, dete bătălia dă la Isargic cu mare
izbîndă, și făcu Beligradul asediu, care și să închină
cu tractat. Să împăciuiră rușii cu întoarcerea tuturor
țărilor ce luase, și cu stricăciunea //dă totu a Aza-
cului, și a tuturor cererilor și supărărilor tătărăști,
luîndu-și și cheltuiala ce făcuseră la războiu. în urmă
la 1739 să împăciuiră și nemții la Pasarovici, întorcînd
la înnaltul devlet, Beligradul, cu Servia și banatul
Craiovei, cu județele sale, pă care prea puternica
înpărăție îl uni iarăș cu țara noastră rumânească,
cum a fostu dîn ceput, măcar că cercaseră unii să-l
facă dăosibit prințipat.

72r
139

Acestu împărat a suppus foarte mult zorbalele, căci
dă la 1730 dedese voe și prăvăliașilor turci, și crești-
nilor și ovreilor, și armenilor,
1741. Mihaiu Vodă Racoviță ca să aibă îndrăzneală să lo-
vească și să omoare pă eni-

ceri, la vremile ce-i vor vedea pornind zorbalic. Dedese însă și enicerilor voe să să poată neguțatori. Era plin de bunătațe și de înțelepciune, iubia raelele și le dedese la toate slobozenie în zilele sale cele fericite. Beșir aga cîzlar agasî, // luase multă îndrăzneală și putere, încît pușin era să pricinuiască mari turburări, de nu i-ar fi arîdicat viața împăratul. Deci a împărășit cu pace pînă la 1754, cînd întru 1744. Costandin Vodă a una de vineri, măcar că să afla foarte bolnav, dar neeșînd doao vineri la selamlîc, 1748. Grigorie Ghica Vodă ^ai în nainte pîntru nepu- 1752. Mateiu Vodă fiiu-său tinșă, la a treia fu silit să iasă la geamie ca să nu dea 1753. Costandin Vodă Gi- bănuieli. Deci întorcîndu-să da la seleamlîc, nemaiputînd sta pînă la cal, aproape de Babi-Humaiun, s-a povîrnit să cază, și priimîndu-l în brațe baș-aga, 1-a luat și 1-a dus pînă, mîini dîmpreună cu ceialalți ai săi aproape într-o odae, unde și acoloa îș a dat săvîrșitul, trecînd la saraiu cel de trandafiri dîn ceialaltă lume, împărășînd ani 24.

În zilele acestui fericit împărat la ! am văzut și eu lumina lumii aceștii pline de amar, și la fericirile ei, și de nestatornicie, și la cele ce să pot socoti mai statornice.

73r
141

//Stih

Mahmut apoi la toate rămase lăudatu
Căci toți îl socotiră de vrednic împăratu.
Aduse și izbînde, făcu și dobîndiri
Și-ș veseli suppușii cu multe fericiri.
Ș-așa trăind cu slavă, devletu-ș dăsfătă,
împărășînd cu pace, pînă să strămută.

Loc alb în manuscris.

ÎMPĂRĂȘIA LUI SULTAN OSMAN III

OSMAN III
25

Mustaa pașă, ce s-a numit
Tilchi, aflîndu-se vezir, trecu
cu grabă în saraiu și scoase

după nobetul saltanatului pînă la sultan Osman III, fratele lui Mahmud, și îl sui în tahtul împărătescu la leat 1754, și 1167. Acestu împărat era foarte drept atîta încît avea prolipsis cum că toți veri cîți să află în treaba devletului sînt jacași și năpăstuitori săracilor și nemernicilor, și pîntru aceasta // mai în toate săptăminile schimba rigealii și pînă veziri, în fieșteșce doao luni sau trei, îi scotea, pînă alții surghiunîndu-i, pînă alții și tăindu-i, și în adăvăr jafurile și rușfeturile după cît era puțină să înpușinaseră, căci toți tremura de frică. Mulți însă și nevinovați au perit.

73v
142

Mai sus numitul vezir fiind
1756. Costandin Vodă Ma- scos dîn vezaret, după ce au vrocordat, a 5-a împărășit, și iarăș adusu de iznoavă la pecete, singur el s-a prostit, sfătuînd pînă la împăratul ca să facă pînă la Halep valesî. În cea după urmă aducînd de la Halep pînă vestitul acela Mehmed pașă Ragîp 1-a făcut vezir, care și cu înțelepciunea sa cea mare oțîrmînd, a putea ținea vezaretul mai mult dăcît alții, în zilele acestui împărat, fiind că a putut sta pînă la moartea împăratului, însă cu multe meșteșuguri, și cu mare primejdii, căci de mai trăia doao trei ceasuri împăratul își pierdea și viața, dîn pricina Cîzlar agai și a lui // lazagi efendi. Acesta îi o a proorocit și un munegim la Halep încă, zicîndu-i că peste puțin ai să ajungi vezir și după aceasta pînă puțin ai să te primejduești și de vei scăpa de acea primejdie, vei să fii vezir încît vei trăi (Aceasta de la însuș Hachim bașă al acestui vezir Athanasache, ce s-au numit Ipsilant am auzit-o cu încredințare). Deci la leat 1757, și 1171, bolnăvîndu-se împăratul Osman foarte rău și-a dat săvîrșitul.

74r
143

Puțina viețuire nu dete păsuire
Acestui împărat.
S-arate vro mărire, ca cu dăosebire,
Să fie lăudatu.¹

ÎNPĂRĂȚIA LUI FSULTAN MUSTAFA III

MUSTAFA III
26

^{75r}
¹⁴⁴ Mehmed Ragîp pașa vezirul,
trecînd în saraiu, merse la
sultan Mustafa III și îi dete
buna vestire dă nobetul împărăției ce i-a sosit și îi
făcu davet dă giuluș. Sultan Mustafa // care fu cel mai
cu multă înțelepciune înpodobit, dăcît toți împărății
osmanlîi a acestui strălucit neam, și cel mai mare
politic între musulmani, așîderea și cel mai bîntuit
dă nenorocire, nu să birui dă obicinuita bucurie a
iubirii dă slavă în deșărt, ci vru întii să afle starea
împărății, și mijlocul dă a bine împărăți, și apoi să să
sue în taht.

Deci după multe cercetări ce făcu vezirului,
cunoscînd că și înțelepciunea lui este dăstoinică dă a
străluci și pă a sa în lume, îi înnoi vezaretul, priri
cuvînt și jurămînt, pînă a nu eși în tahtu. Apoi eșînd
trecu în tahtu după orînduială obiceiurilor înnaltului
devlet și înnoi și înfurmă vezaretul lui Ragîp.

După ce dar fu cunoscut împărat dă toată obște,
îndată cugetă să fie și cunoscut la această obște cum
că este înpodobit și cu darurile împărătești. Unde
întiiu înbrățișă dreptatea, darul cel ce mai cu de-
^{75r}
¹⁴⁵ dinsul aseamănă pă împărăți //cu Dumnezeu, căzu la
cercetări prelungite și cu amăruntul pântru verice
pricină, atîta încît fără zăbavă arîdică toată frica noro-
dului și dă năpăstuirii, și dă mozavirii, și dă piri min-
cinoase. Și după ce dete pilde multe asupra dreptății,
cu mare statornicie vru să semene în mințile tuturor

¹ Marginal autorul a corectat: *lăudatu* în loc de *arătatu*.

și economia, schimbă porturile cele dăsrînate, și ale
raelilor, cu iasac dă a purta toți haine negre și în Țari-
grad și aiurea, afară numai dîn Valaho-Moldavia, cum
și ale turcilor, atît cu poruncă ca să poarte haine
proaste, cît și cu pildă, căci le purta însuși împăratul.
Unde îndată să văzu o îndăstulare, și mai bine să zic
o bogăție la obște.

Urmă tătine-său la schimbatul monedii, și mai vîr-
tos la înmulțirea haznelilor, și îndăstulă devletul cu
atîta comori noao ce a adăogat și cu multă avere.
Oamenii înțelepți și procopsiți luară mare ipolipsis.
Și la toate fără multă vorbă. Străluci buna otcîrmuire,
^{75v}
¹⁴⁶ încît //la toți dă obște să încredința, o fără dă griji
și fericită petrecere.

La leat 1758, tătarii dă la Crî-
1758. Scarlat = făcînd rebelione, sau zorbălic,
Vodă Ghica asupra hanului tătărăscu, sau mai
bine să zicu asupra Porții, prin
îndemnările lui Cîrîm Gherei, ce atunci era serascher
sultan și cugeta a să face han cu acestu mijloc, eșiseră
dîn hotarale tătărăști precum și dîntr-acele ale suppu-
nerii și robiră mult norod dîn Moldavia, ajungînd
și pînă la județul Rîmnecului al Valahiei. în-
naltul devlet, cu toate că dete porunci vezirilor
dă la Rumeli, dă la Ozu, și dă la Vidin, și dom-
nilor Țării Rumânești și Moldovenești, și muha-
fizilor după la cetățile Bugeacului și Crîmului, să
lovească și să supue pă tătari. Dar cu toate acestea,
și cu mai mult politicescu mijloc, arîdică pă Cîrîm
Gherei la cinstea hăniei și-1 făcu han Cîrîmului. Să
^{76r}
¹⁴⁷ potoliră răzvrătirile în grab și să // întoarseră toți
robii cu filotimia hanului, ce vru să să arate mai vîrtos
cu acestea că el este credincios devletului, cum încă
și cu a pedepsi pă mulți dîn zorbale, poate căci i-a
dat ascultare, și au fostu pricina îndăstulării sale.

într-această vreme, Ștefan Văcărescul, părintele
mieu, să afla spătar mare al țării și pînă a nu să înli-
niști mai sus zisele turburări, luase poruncă dă la prin-
țipul Valahiei ce era atunci Scarlat Ghica, ca să meargă
cu ostile ce să afla gata, la Focșani, pântru paza țării,
cînd sosi și înștiințare că s-au întors tătarii în țara lor.

într-aceste vremi iroele veacului său, și al casii Brandeburghilor, Friderecul I, craiul Prusiei, avînd războiu în a doao oară, cu strălucită casa Austriei, întru care împărătea cu multă slavă și vrednicie Măria Terezia, care cu vreo cîțiva ani mai înainte, prin vestită purtarea dă biruință a armelor

76 v sale înpotrivă // voinții, nu numai a multor corone
148 dîn Ghermania, ci și a multora dîn Evropa, încununase cu stema imperiului romanilor pă iubitul său soțu, Franțiscu I, mare duca al Toscanii, dîn prințipii Lorenii/ ce atunci să afla ghegeneralisim oștilor austriane.

Să aridicase spre ajutoru aceștii fericite case și Elisavet I, împărăteasa Rosielor, și Luighi al XIV, craiul franțezilor, și duca Saxoniei Avgust, ce era craiu Poloniei, făcînd toate aceste puteri războiu asupra craiului Prusiei, care și cu toate că a pierdutu pînă și Berlinul, dar ținea războiu cu multă ciudire a obștii. Acest craiu, aflîndu-se într-această stare, năvăli la ajutorul prea înnaltei Porți, cugetă însă întiiu a lucra dă a putea trimite și ținea solu, dă a pururea la Țarigrad, asemenea ca și alți crai și împărăți, care și prin mijlocirea tergimanului Grigorie Ghica la veziru Ragîpu pașa, fu priimit și să sili foarte mult numitu sol ca să-n // armeze pă prea înnalta Poartă asupra casii d-Austria, cu mari făgădueli. Nu fu însă cu puțință a să priimi această cerere. Deci craiul Prusiei alergă la ajutorul hanului tătărăscu

1763. Costandin Vodă Ghi ca ce într-acea vreme era tot Cîrim Gherei, omu războinic și plin dă îndrăzneală, care și nu zăbovi dă a să aridică și a și purcede asupra nemților

77r să între în Ardeal, fără dă a nu da știre la prea înnalta
149 Poartă, măcar după datoria ce avea ca un suppus. Prea înnalta Poartă să turbură asupră-i, și după ce îl întoarse înapoi, fără prelungire dă vreme, îl scoase și

dîn hăttie. Aceia însă ce nu poate aduce și pricinui anii și strădania, pricinuește cîteodată ceasul și norocul. Muri firește Elisaved, împărăteasa Roșiilor. Petru al treilea ce era moștenitor împărății, nepotul zisei împărătese dă sor, și fiiu dîn ducii dă Olștain, avea printr-âscunsu corispondență prietinească cu craiul prusianu.

77v Deci priimind moștenirea //Roșiei, întoarse în grab
150 asupra nemților armele sale ce era aridicate asupra prusianilor pîntru ajutorul nemților. Fu dar silită Austria a priimi pace, cu pierderea ducatului Sileziei.

Fără prelungire însă dă multă vreme, făcîndu-să mare epanastasis la Roșia, scoaseră muscalii pă Petru împărat pîntru faptele sale și încoronară pă Ecaterina a doao, soția sa, cu stema

1765. Scarlat Vodă Ghica Roșiei; cea dîntiiu iroină ce a văzut veacul nostru, și una dîn cele alese și dîntiiu persone ce au văzut lumea, pînă în zilele sale. Această născută fiind în Ghermania dîn casa dă Analt-Zerbst, ca cum ar fi fostu destinată și hotărîită pîntru coroana

1766. Alexandru Vodă, fiul Roșiei, nu ar fi putut Roșia vreodată să arate în lume darurile sale cele firești ce s-au văzut fără otcîrmuirea acestui duh. Trebuia însă Roșia a fi suppusă la acestu duh, pîntru ca să-1 putem vedea toată lumea cît iaste dă mare și dăosibit.

78r Această//împărăteasa după ce a priimit schiptruri
151 rile roșești, în vremea ce a început a da lustruri împărății, s-a întîmplat moarte craiului leșăscu, Avgust, duca Saxoniei. Deci fiind chemată dă Ieși, pîntru obicinuitul ajutor ce dă a pururea ceru la Diete în vremea ce fac alegere dă craiu, n-a trecut cu vederea a nu arăta și la înnalțata Poartă, această chemare obicinuită, ci a cere ca și înnalta Poartă, ca o vecină a leșilor, să trimită sol pîntru aceasta în Polonia, și să fie dînpreună sîrguitoare la această alegere. Poarta și arătînd că să îndăstulează, cu toată mulțămîta, ca alegerea dă craiu să fie dîn neamul leșilor, iar nu dă aiurea, și cum că n-are dăosibit interes dă a să face

dîntre leși vericine va fi, a răspunsu Roșiei, că nu are d-a trimite sol, ci să urmeze a da ajutorul cel cuviinciosu.

78v
152 Deci trimețînd împărăteasa Ecaterina sol, pã principul Nicolae Replin, și vro cîteva // polcuri ca să să afle pãntu ajutor, s-a făcut alegere dă a fi craiu, Stanislau Poniatoschi, care și astăzi trăește cu îndăștulare. Mulți dîn cei ce rãvnea a crãi s-a turburat pãntu aceasta și au urmat a face rãzvlãtiri, și trãitorii craiului și confederațiile. Rușii și sta în Polonia, spre ajutorul craiului ce să alesese.

79r
153 într-această vreme și leșii preagoslavnici fiind bintuiți la slobozenia legii, dă cãtre leșii catolici, cum și luteranii, și lipsiți dă toate dreptãțile, a dreptului noroadelor, și dă toate priveleghiile neamului lor, pãntu lege, alergarã la protecția și ocrotirea împărătesii Ecaterinei, care, și priimindu-i cu brațe împărătești, să arãtã protectriță dreptãților și priveleghiilor lor, și a legii cãtre leși. Leșii, ce cu multã zavistie nu suferã alegerea craiului Poniatovschi, cu mai multã nemulțãmire nesuferind și această ocrotire, alergarã la prea înnalta Poartã. Cerurã ajutoriul înnalțului // devlet, dă a să izgoni rușii dîn țara lor, și cu acestu mijloc, dă a să putea împotrivi la protecția Roșiei ce să întocmise, și asupra legii pragoslavnice, și asupra craiului, și deterã fãgãdueli dă a face hãrãziri dă locuri și țãri la prea puternica împărăție pãntu acestu ajutor.

Cu înlesnire deci așțarã și aprinserã focul rãzboiului și înarmarã pã prea înnalta Poartã asupra rușilor. Fu scos dîn vezaret înțeleptul vezir Muhsun oglu, ce nu vrea să dea suflare acestii așțãri, fãrã cuvînt. Sã fãcu Hamza pașa vezir, care aridicã solul Roșiei la Edicule. La 1768 septemv[rie] să fãcu han Crimului, rãzboinicul Cîrim Gherei. Piste puțin în urmã să fãcu vezir Emin Mehmed pașa iailliciu, care a eșit cu sangeac-șerif dîn Țarigrad. Sã fãcu domnu Țãrii Rumãnești, Grigorie Ghica, în locul cumnatã-sãu Alexandru Ghica, și domnu Țãrii Moldovenești Constandin Mavrocordat, în locul // lui

Grigorie Calimah. Sã fãcu tergiman și Nicolache Șutul. Și purcese ordia la leat 1769 martie la Isaccea, care ordie dãsãvirșit socotindu-se dînpreună și cu oastea serascherilor ei, era alcãtuitã dă un milion dă ostași.

1770. Manuii Vodã Rușii ce nu pohtea acest fãrã pricinã rãzboiu, și n-avea nici o gãtire dîn vreme, mãcar cã priimirã cu brațe dă fier pã Cîrim Gherei, încã dă ia ghenarie, cãruia în cea dupã urmã iuțimea gerului îi pricinui și moarte, dar să silea să stingã acest jãratec rãzboinic cu multe mijloace.

Mehmed pașa ce fu coprins dă fãgãdueli roșești fãrã vreme și fãrã cuvînt, cãci a pricinuit rãul împărăției cu acest scopos, prelungea dă a să face și nãvãlirea serascherilor în Polonia, ce era trebuincioasã, și înplețirea rãzboiului, a ordiei, ce nu să cuvenea a fi zãbavnicã, și vrînd să înșale pã împãratul, rãmase înșãlat dă ruși.

80r
155 Rușii ce-i fãcea fãgãdueli pricinuitoare //dã pace, fãcea și gãtiri vrednice dă izbîndã. Vezirul umbla dă la Han Tepeși la Bender, cînd rușii mergea dă la Laticiov spre Camenița. Vezirul tăia zahreaoa și tainurile ostașilor ca să fugã și să poatã cere pace cãtre împãratul cu pricinuire. Rușii amãgea pã vezirul cu a nu da rãzboiu, și a cere pace pînã va face a izgoni ostașii. Toate aceste nenorociri ale împãratului Mustafa să urmarã pînã la septemv[rie] cînd rușii fãcurã muhasere Hotinul și pã Boznalı Mehmed pașa serascherul. Trimise devletul pã Moldovangi Aii pașa serascherul dă la Bender să mîntuiascã Hotinul. Rușii să traserã dă la Hotin în grab, pãntu ca să pue mai cu lesnire în mîini și pã Moldovangi. Sã încredința împãratul dă vicleșugurile vezirului. iș luã pecetea dă la vezirul Han Tepeși. Și îi luã și capul în Odriiu. Luã și capu dragomanului Nicolae Șutul cu pricinã cã ar fi fost amestecat // într-aceste sfaturi, în Țarigrad. Dar toate fãrã folos, fiind fãrã vreme, cãci ostași nu mai rãmãseserã. Dete pecetea Moldovangiului, cu cuvînt cã a mîntuit Hotinul, și fãrã cuviință, cãci nu era om dă a cunoaște, cã nu este cu putință a face el la octomv[rie]

cu 30 000 dă oaste, aceia ce trebuia să facă Mehmed pașa cu un milion la maie. Deci trecu Moldovangiu ostile la Camenița în Polonia și în grab fuseră stricate dă muscali, și ostile, și ipolipsis a devletului, căci s-au biruit vezirul și fără zăbavă stăpîniră Hotinul rușii, și tot cîmpul armiei turcești rămîind părăsit dă turci. Trecu Dunărea și ordia, și vezirul la Isaccea, și dă unde și să nădăjduia și să cuvenea să ia turcii stăpînirea în Polonia, să înpatroniră rușii, și dă Moldavia și dă Valahia. Și pă domnul Moldaviei îl făcură prigionier la Galați, dă unde și bolnăvindu-se // ducîndu-1 la Iași au murit pă drum. Pă domnu Valahiei, Grigorie, iarăș călcînd Bucureștii ostile voluntarii prin comanda unui pol polcovnic, Nazarie Carazin, și prin ajutorul și conglăsuirea Pîrvului Cantacuzinul, ce era atunci spătar al țării, îl prinseră și-1 trimiseră prigicmier ia Petroburgu. Călca-voiu păstoriul, după scriptură, era atunci urmările.

Toți creștinii ce n-a chibzuit cele după urmă, și care nu era adăpați dă știința politiceștilor otcîrmuiri, socotea că Roșia are să aridice dîn lume, sau cei puțin dîn Evropa, toată stăpînirea turcească. Unii pîntru rîvna legii, alții pîntru pohta slavei, și alții pîntru iubirea hrăpirii, să făcură ostași ruși, și cei mai mulți și fără comandir, alții iarăș dă frica turcilor, fiindunie credincioși fugea dă dînșii să nu piară. Prințipul Ghica putea să scape și să fugă la turci, dar fiindu-i frică să nu-ș piarză//capul, cu pricina că n-au ocrotit țara, cu 1 500 dă ostași turci, ce era atunci în București, și la zgomotul cel dîntîiu au fugit fiind izgoniți dă 30 dă cazaci, și dă trei patru sute țărani volintiri, fără arme, s-a paradosit dă nevoie.

Boerii, ce ne aflam la București, am cugetat a trimite soțiile la Ceraș în Săcueni, să le depărtăm dă primejdiile văzute, unde și mulți boeri s-a dus dă nevoie. Eu am fostu popritu dă către cei [ce] stăpînea dăspre ruși, cum și dă spătarul Pîrvul, care și hrănea dragoste asupră-m și ipolipsis dîn ceput. Și atunci avînd nădejde că voiu vrea să-i facu slujba ce socotea că pociu, mă silise a rămînea. Eu și văzînd primejdia

obștii, și aceia în care să afla țara, și mai vîrtos învino-vățirea către lege, căci aridicase epanastasis asupra stăpînitorilor, și neputînd a face pă spătarul să cunoască primejdia, și a patriei // și a dumnealui, după datorie-m cugetam să mă trag. Dumnealui ce gîndea că poate să să facă domn țării dă către muscali, au adunat o înpreunare dă boerii acei mai mari și mai bătrîni și cu mitropolitul Grigorie, la carii s-au făcut provlimă ca să meargă doi boeri mari la feldmareșalu ce atunci să afla la Laticiov, pîntru ca să ceară oaste dă paza țării, și acești doi boeri unul să fie Mihail vistierul, frate-său, și altul eu prietenul, ce și eu mă aflam vistier mare, făcut dă la septembrie 69, după Mihail Cantacozinul.

Deci ne orînduim soli pîntru aceasta. în urmă să mai orîndui dînpreună și Nicolae Brîncoveanul logofătul, dă care vistierul Mihail îș ascundea chibzuirile. Pă cale mergînd îș dăscoperi Mihail chibzuirile către mine la o gazdă într-o seară, cînd dormea Nicolae, și mă ispiti întrebîndu-mă așa: „Feldmareșaiul cînd ne va porunci să facem și alegere dă un domnu în țara noastră dîntre noi, pă cine găsescu eu cu cale?” Socotînd // poate că voiu răspunde „pă dumnealui spatarul, fratele dumatiale”. Eu și i-am răspuns că nu găsescu altul mai cu cale dăcît pă mine. îmi zise și acest răspunsu îl potu face toți boerii. „Și ce îndoeală ai dumneata?”, îi ziseiu. îmi zise: „Dacă ar fi știut frate-mieu așa, mai bine ar fi fugitu la turci”. îi răspunseiu că „Mai lesne s-ar fi făcut deocamdată domnu acolea, căci în Evropa înpărății domnu asolut nu fac”; îi arătai pildă, Transilvania, Timișvarul și Podolia, Smolenscul, și altele și d-abia începu a mă crede. Și văzîndu-1 întristat pofitoriu zicîndu-i; „Acestea stau în mîna lui Dumnezeu”.

A doao zi purcesem la Buzău, unde, dîn norocul mieu, găsim viînd în țară pă polcovnicul Nazarie, pricinuitoriul răzvrătirii, și prietenul spătarului, dînpreună cu episcopul Buzăului Cozma și Pantazi Cîmpineanul clucerul. Avea oaste vreo patruzeci dă cazaci și vro 200 dă ciobani, săteni și asemenea, cu carii//

mergea îndatu la Bucureşti. îl întâlnim cit pă un mîntuitoriu al ţării. Elu şi întrebîndu-ne unde mergem, îi arătăm pricina. Omul şi ce scrisese că au călcat Ţara Rumânească, şi adevărise aceasta cu trimiterea dă prigionier a domnului Ghicăi, mai scrisese că au şi stăpînit ţara şi vrea să adevăreze şi aceasta cu trimiterea de boeri la Petrupoli, ne zise: „Ce căutaţi a merge la feldmareşalul, căci oaste vine multă, mai bine să mergeţi la împărăţie să cereţi privilegii”, ca cum ar fi mai rămas altă treabă pă aici dă stăpînirea ţării, şi numai privilegiiile lipsea. Prinseră bucuroşi solii să să întoarcă cu dînsul la Bucureşti, să facă această gătire. Eu atunci cugetaiu a găsi un mijloc şi să fug şi să nu mă gonească cinevaş. Deci lăsaî pînă să sfătuiră toţi mai sus numiţii cu Nazarie, dă cele ce era să ceară, şi mă dedei somnului. Săvîrşindu-să sfatul, să deteră dumnealor somnului, şi eu privegherii, şi mergînd la Nazarie îi zisei: „Bine // ai socotit dumneata să trimiţi deputaţi la Petroburg, numai fiind că la aceasta trebuie să fie conglăsuirea tuturor boerilor cel puţin, căci trebuie să iscălească toţi cererile, bine ar fi ca să fie chemaţi toţi după unde sînt”. El ce aceasta pohtea mă întrebă: „Şi unde sînt?” îi ziseiu că unii să află la Ceraş, în Săcueni, alţii la Rucăr în Muscel. îmi zise: „Tu, frate, să mergi să-i aduci la Bucureşti”. Eu îi răspunseiu că mai mult aş pohti să merg şi eu la Petroburg, căci cu aceasta îl făcuî a nu bănuî că doar am gîndit gîndul ce pîste puţin l-am pus în lucrare, im mai poftori vorba cu a-m zice: „Să mergi să aduci boerii la Bucureşti, încredinţandu-i că iaste oaste multă, şi eu te voiu trimite la Petroburg în urmă”, im luaiu zioa bună şi purceseiu prin plaiurile Buzăului, cu cărţi către boeri poruncitoare să vie la Bucureşti. Şi mergînd prin plaiurile Săcuenilor sosiiu la Ceraş, dă unde luîndu-mi soţia şi pă mumă-mea şi

93r
162

cu mitropolitul Grigorie, Mihail Cantacozinul şi Nicolae Brîncoveanul şi Pantazi Cîmpineanul.

Turcii după la serhaturi făcură gătire să lovească ţara. Şi aianul Rusciucului, vestitul Celebi aga, om înţelept şi cu ipolipsis, era cap oştilor, veni în ţară la mînăstire la Comana, unde aflîndu-se Nazarie, îl făcură muhasere în mînăstire. Pîrvul spătarul era în Bucureşti, unde venise şi un maior cu 300 iagheri, şi cu 2 tunuri. îl luă Pîrvul şi purcese cu dînsul la Comana, să izbăvească şi mînăstirea, şi pă Nazarie, şi fu prăpădit şi el şi toţi ostaşii ruşi dă tot. Un ghegeneral Alexandru Zametnin, ce să afla la Focşani, fiind chemat // dă Pîrvul, au sosit la Bucureşti cu 1 200 dă oaste, cu care turcii în urmă s-au lovit la mănăstirea Văcăreşti, şi au fostu biruiţi în doao rînduri.

93v
164

La Craiova să afla un boer al lui Grigorie Voevod, caimacamul Manole postelnicul, care aducînd şi oaste dă la Diiu, şi cu catanele ot prez Olt, au lovit volintirii ce să numia ruşi în doao rînduri. Deci fu chemat dă Vidin valesî, Capicîran paşa, şi-1 făcu ban la Craiova, şi-1 trimise cu oaste în Craiova. Şi după aceasta fu orînduit a veni iarăş cu Celebi aga spre Bucureşti, cu făgăduiali ca de vor goni pă ruşi, să rămie domnu. Fu însă bătut şi izgonit dă muscali. Prea înnaltul devlet îl făcu domn, aflîndu-să vezir Halii paşa, căci nu era atunci cinevaş ca să ceară într-această vreme domnia. Nu-i dete însă semnele domneşti, cu pricină că după ce va veni la Bucureşti îi le va da, şi merse pă la Diiu în Craiova. Făcu // şi boerii, şi sta acolo adăstînd primăvara.

94r
165

Prea puternicul împărat luînd pecetea dă la Moldovangiu după ce au fugit la Babadagî trimiţîndu-1 muhafăz la Cenic calesî, şi făcînd vezir pă fiiul Aivaz paşii, Halii paşa, care au şi făcut domnu pă mai sus zisul Manole Vodă, porunci să facă gătire mare la Saccea. Deci ruşii trăgîndu-să din Bucureşti spre Focşani ca să să unească cu feldmareşalul în Moldova, veni Manole Vodă în Bucureşti, unde veni şi un sarascher, Bosnalî Mehmed paşa. Prea înnaltul devlet trecînd Dunărea la Cartan, cu vreo 150 000 dă oaste şi

merse spre Han Tepesî, unde să întâlnească cu ostile rușești ce era ca 27 000, avînd comandir pînă an șef ghegeneralul Petru Romanțov, care și după această izbîndă, l-au numit înpărăteasa și feldmareșal. întîmpinîndu-să ostile, au năvălit dalcîlcii turci cu multă vitejie asupra muscalilor. Rușii, cu toate că s-au spăimîntat foarte // mult dă năvala othomănească, dar ținea războiul cu statornicie, dăspre o parte silindu-să cu răbdarea și cu vitejia, dăspre altă parte făcînd rugii la Dumnezeu. Cu această dăznădăjduire dă biruință mai pînă scurt străduindu-să, le sosi ajutorul norocului, dîintr-o primejdie ce s-au întîmplat aprinzîndu-li-să gephaneaoa ce avea pînă cară, care și învîlvoind ecstraordinarii vilvori dă foc și văpăi înfricoșate, și socotindu-le dalcîlcii că sînt lagumuri și secreturi, s-au întors înapoi și au năvălit la fugă. Rușii i-au gonit făcînd năvală pînă la un loc, și i-au părăsit, ca să nu dea pricină dă a să întoarce, dînd locul urgiei, și așa stăpînîră tot cîmpul armiei turcești, rămîind biruitori și la această bătălie a anului al doilea.

94v
166

Recură turcii la Isaccea și ernală la Babadagî. Rușii să înpatroniră iarăș dă Țara-Rumînească și dă Crîm, căci o armie ce era în părțile locului cu // dăosibit comandir, izgoniseră și dă acolo pînă turci, și tătarii puseseră armele gios și trimiseseră și diputați la Petroburgu pînă Șahin Gherei, ca să ceară protecția inperatoriții.

95r
167

înțeleptul împărat Mustafa văzîndu-să bătut și biruit mai rău dă nenorocire, decît dă vrăjmașii săi, dete poruncă Austriei îndatorînd-o și cu a-i da unile locuri, carele le vom arăta aiurea, cum și cheltuiala războiului, care îi o și trimise pînă la Timișvar cu un aga și aduse lucrul ca să priimească și să orînduiască Austria o sumă dă oaste grea, suptu oblăduirea mareșalului Hadic, care sta, gata în Ungaria, și în Transilvania, pînătru ca să între în Moldavia și în Valahia asupra muscalilor. Aduse și pînă pacificur vezir Muhsun zade Mehemed pașa, dă la Morea, și-1 făcuse Tuna serascher și sârdar pîste atîția uci tuiului, dîndu-i toată puterea pînă deplin asupra războiului, și scoțînd dîn

95v
168

vezaret pînă Halii pașa. // Făcu sahiibi devlet, pînă silictar Mehmed pașa, dîndu-i poruncă ca să stea la Babadagî și să urmeze la toate cererilor și povățuțiilor serascherului Muhsun oğlu. Muhsun oğlu deci, viind dă la Morea, trecu pînă la Diiu în Țara Rumînească, cu o ordie dă 80 000 dă oaste. Aduse și pînă domnul Manuil Vodă dă la Diiu iarăș în Țara Rumînească. Rușii ce era puțini în banatul Craiovei, lăsară județele dă peste Olt și să traseră în București. Vro cîteva ortale ce era la Rușciuc trecură la Giurgiu și stăpînîră cetatea.

Vezirul Muhsun oğlu și cu domnul Manuil Vodă, după ce ajunseră în Craiova, ne scrise și noao boerilor ce ne aflam la Brașov ca să mergem acolo să ne aflăm în slujba devletului. Deci eu și cu unchiu-mieu Radul spătarul Văcărescul, și cu vreo doaozeci, treizeci dă boeri am purces pînă Ardeal, și eșînd pînă lazaretul Vilcani, am mers la Craiova.

96r
169

Serascherul //și dă la Craiova au mers pînă Romanița la Cule, și dă acolo pînă malul Dunării Ta Giurgiu unde au așăzat ordia, și nu vrea să vie asupra Bucureștilor în zadar, ci cugeta că au să găsească mijloc, pînătru ca să și biruiască cînd va da războiul, sau cînd va cunoaște că nu va birui să-și păzească ipolipsis încai.

Acestea urmîndu-se aici. Și Roșia înștiințîndu-să dă mișcările ce hotărîse nemții a face, puse în lucrare idea ce avea de a lua cîte o bucată dă locu dîn Polonia, atît Roșia, cît și Prusia. La această înprilejire, Austria și făcuse pretensiune, ca să să împărtaşască și ia dă Galiția și Lodomeria, în Polonia. Roșia, cu toate că nu avea aleanță atunci cu nemții, priimi cererea austriană, pînătru ca să poprească războiul nemților dă asupră-ș, ce să puse în regulă după cererea turcilor.

96v
170

Deci să trătăului mai lesne aceasta, într-aceste trei gabineturi. Și cîte trele aceste puteri să înpatroniră în Polonia dă cîte un loc. // Hadic ce era să iasă în Moldavia să să bată cu muscalii să găsi mai cu cale ca să iasă în Polonia spre a să înpatroni dă Galiția și Lodomeria, căci acestea era văzute dobîndiri. Polonia

ce fu pricină nenorocirii împăratului, căci pântru dînsa au rădicat războiul, fu mai mare pricină dă nenorocire, căci stînjîni războiul nemților dă asupra muscalilor.

Acestea lucrîndu-să în lăuntru, oastea othomani-cească ce era cu Muhsun oglu, nevrînd ca să șază mai mult cu ordia la Giurgiu, căci să sicîldisise, plecară făr' dă voia serascherului să vie la București și găsiră, la Popești ostile muschicești, bine întrinceate cu șanțuri și cu toate cele trebuincioase, unde după ce s-au bătut multe zile cu muscalii, rămaseră stricate și izgonite la Giurgiu. Împărăția văzînd întîrzierea nemților și neștiind ce să urmează, pântru ca să aducă tărie trebii, trimise pecetea vezaretului lui Muhsun oglu.

97r
171 Muhsun oglu // ce nu lăsase oastea să vie la Bucu-rești întiiu precum am arătat, auzînd că s-au stricat la Popești după cum le proorocise, nici le-au mai așteptat întoarcerea la Giurgiu, ci au trecut la Rușciuc[^] și pierzînd bătălia la Popești (căci așa să arăta că este a lui) găsi pecetea la Rușciuc, și merse ca să erneze la Șumna.

Ne întoarsem și noi dă la Craiova cu domnul care să temea să meargă la Diiu, avînd pricină cu pașa* și mergînd la Hațec, domnul rămase așteptînd răspunsu,, la înștiințarea ce făcuse la devlet pã unde să iasă. Iar noi ne întoarsem la Brașov.

Ci dară nemții ce luaseră parte în Polonia, nu găsiră cu cale a nu să arăta cu vreo treabă și către turci. Deci făcură provlimă dînpreună cu curtea Prusiei către muscali, pântru ca să facă pace cu turcii, și aceasta nu doar cu preliminarii sau cu vreo garanție și numai pântru a împlini un bun ofițiu. Priimi Roșia, hotărînd ca să să facă tractatul // la Focșani.

97v
172 Așa Austria ce era invitată dă turci să facă războiu cu muscalii, să văzu că face cerere dă pace la turci.

Devletul și socotind că nemții și prusianii vor fi mediatori în formă, priimiră. Și să orînduiră soli, Sabica Reiz Osman efendi ce era haleanii sangiu, și cu Iasîngi zade Osman efendi mutevelîul. Murahașî și dragoman aceștii muchealemele, să orîndui socrumieu Iacovache Rizul. Orînduiră și muscalii pã Gri-

gorie Orlof și pã Abreșcov. Și așa veniră la Focșani, unde merșeră și dăspre partea nemților Tugut, și dăspre partea prusianilor, GegUn, ce să afla soli la Țarigrad.

Osman efendi, ce era om periergos, și vrea să aibă dîn toate părțile înștiințări, îmi scrise prin mijlocul socră-mieu Iacovache, ca să mă scol dă la Brașov și să merg la Focșani. Iacovache și-i arăta că face trebuință ca să încarce cu această treabă pã solul nemțescu. 98r
173 Deci Os//man efendi pohti pã solul Tugut să mă aducă la Focșani. Solul Tugut, sau că au uitat ca să scrie la feldmareșalul Romanțov să-mi scoată un pașaport dă trecerea mea prin țară, după cum să cuvenea, fiindcă era supt stăpînirea roșească, sau că au socotit că cu pașoportul nemțescu voi pu putea merge fără popreală, n-au făcut alt dăcît trimițîndu-mi porunca lui Osman efendi, au scris comandîrului dîn Ardeal să-mi dea pașoport nemțescu.

Deci mi să dete un pașoport cu acest mijloc. „Acest boer al împărăției othomanești ce merge la Focșani supt protecția chesaricească, fiind chemat dă soli la Congres, să treacă cu pace.” Și îm făcură și multe firimonii la purcedere. Eu cu toate că văzui că acest pașoport nu poate să fie dîn dăstul, dar socotiiu că poate va fi scris și la feldmareșalul Roșiei, solul nemțescu, și așa purceseiu, și mergînd pînă la Focșani aproape dă congres, mă popriră // muscalii la streajă nelăsîndu-mă să intru în congres, căci nu aveam pașoportul feldmareșalului. 9-8v
174

Ci dar rămăseiu poprit cu corturile în cîmp optu-sprezece zile. Cîtă turburare și mîhnire pricinui aceasta lui Osman efendi asupra solului nemțescu, și cîtă melanholie luă solul nemțescu, și cîtă silință făcu ca să-mi scoată slobozenie să nu să rușineze mai mult, fieșteș-cine poate s-o cunoască. Însă văzînd eu că trec atîtea zile și voia nu mi să mai dă, și socotind că poate curge dîn doao lucruri, sau căci au apsifisit solul nemțescu ca să-i scrie carte pântru aceasta, sau căci poate va fi fost rugat dă boerii ce era aici în slujba Roșiei, pântru ca să nu-mi dea voe să mergu la turci, hotărîiu ca să-mi scoț eu voia, care nu putea să o tăgăduiască. Deci

scriseiu o carte la feldmareșal în limba talienească, într-acestaș chip: „Eceiența, domnule și patronul mieu, de vreme ce norocul și întâmplarea // au binevoit ca să. ^{99r} ₁₇₅ facă prigionier pă mine, un om fără dă arme, și în vreme dă armistrițiu, adecă dă încetarea războiului, la purtătoarele dă biruință astă dată armele rusești, mai vîrtos avînd și pașoport cu protecție chesaricească, pîntru vină, căci îmi păzescudupă datorie credința, la stăpînii ce Dumnezeu mi-au orînduit, sint dăsăvirșit întâmplării mulțămit și norocului, căci mi-au făcut această dăosi-bită'cinste'. Unde nu fac altă rugăciune exelenții tale, fără dă numai în vreme ce arderea soarelui îm pricinește multă tiranie, aflîndu-mă într-un cîmp, mă rog exelenții tale ca să fiu trimis cu un ceasu mai nainte și eu la locul unde să află și ceilalți prigionieri turci, ce s-au făcut prigionieri în vreme dă războiu și cu armele în mîna, și voi fi foarte mulțămit aceștii faceri dă bine rămîind.”^s Pecetluiu cartea și o dedeiu maiorului // ^{99v} ₁₇₆ supt paza a căruia mă aflam, rugîndu-mă ca să o trimită cu poșta ce mergea în toate zilele la Iași.

Eî și gîndind că doar am făcut intisap la slujba roșească, îmi fericea norocul. Eu și ce știam ce am scris, mă puneam în orînduială dă călătorie lungă, și unde așteptam răspunsu dă această poruncă, a treia zi văzuiu'pă un Melicov ce era atunci diloglan la soli, că veni cu poruncă ca să mă ia dă acolo și să mă ducă la solii turcești să mă facă teslim, și îndată purceseu, și mă duseiu la Osman efendi, care și mă priimi cu libov, orînduindu-mi și corturi și cele trebuincioase.

Deci rămăseiu acolo și văzuiu că nu are dă a lua săvîrșire pacea, fiindcă dîn solii mediatorii nu era garanții nici unul, și dedeseră răspunsu că ei sint mijlocitori, pîntru a-ș 'înplini un bun ofițiu unde nici la muchialeme nu i-au lăsat rușii să între, ci după ce ^{100r} ₁₇₇ să făcea muchialemeaoa dă turci, //și dă muscalii numai, apoi mergea și ei dă la unul la altul, ca să facă tilmăciri. Rușii și dă loc au propus indipendența Crîmului. Osman efendi și voind a să strica muchialemeaoa, căci nu-i da mîna să să înduplece la acestu fel dă condiții, aflîndu-să singur dîn rigiali murahas,

dete răspuns că mai bine ar fi priimitor ca să dea dă tot Crîmul la ruși, dăcît să să facă indipendente cu lege turcească, și la geamii să să pomenească hanul, iar nu înpăratul aflîndu-să halif. Rușii ce acestu scopos avea, ca în cea după urmă să ia dă totu Crîmul, pă cum l-au și luat, atunci însă fiind că nu le da mîna pîntru alte interesuri, rămase pacea neisprăvită, și să strică congresul. Venise și poruncă lui Orlof, să să întoarcă, căci nu era mulțămit feldmareșalul, ca să săvîrșască numai biruințele el, și să nu săvîrșască și pacea. Deci purcese Orlof înnaintea//noastră, și făr' ^{100v} ₁₇₈ dă veste viind la Osman efendi să-și ia zioa bună, neaflîndu-să Iacovache dă față, i-am făcut eu dragomanlicul pînă au venit Iacovache.

Abreșcov au trimis tot într-acea seară pă solul nemțescu și prusian la Osman efendi, pohtindu-1 ca să înnoiască mutarecheaoa alte 40 dă zile, și el cu Romanțov sint plenepotențiarii dă a face pace. Osman efendi priimi a să face mutareche noao. însă ceru d-a să face cu vadea dă șase luni. Muscalii făgăduiră că vor scrie și vor face silință. Osman efendi socotind că iaste înșălăciune, nu vru să mai aștepte, ci la începutul lui septemvrie purcesem dă la Focșani și mersem la Șumna pă la Giurgiu. Feldmareșalul scrise vezirului o carte întru care arăta că Osman efendi iaste înpotrivă păcii și n-au vrut să facă altă mutareche. Ci dar vezirul trimise pă un Vazif efendi hoga aianul, și scrise o ^{101r} ₁₇₉ carte//lui Osman efendi dojanindu-1 pîntru aceasta, și ne ajunse la Copăceni. Osman efendi și trimise pă Vazif efendi la Focșani, ca să lege mutareche dă 40 dă zile cu Abreșcov, și să aștepte acolo pînă va veni răspunsul și dă cea dă șase luni, și după ce va veni răspunsu dă acea dă șase luni, apoi să să întoarcă Vazif efendi la ordie. Iar Osman efendi cu toți cu noi urmăm călătoria la Șumna, de vreme ce Osman efendi cugeta să să tragă dîntr-această slujbă, ce nu-i da mîna ca să o săvîrșască.

Viind deci veste că s-au priimit și acea dă 6 luni mutareche, să orîndui murahas, Abdulrezac reiz efendi, și tergiman, Scarlat Caragea ce era tergiman al diva-

nului, și să orîndui loc dă congres Bucureștii, curtea domnească cea veche, și purcese Abdulrezac efendi spre București.

^{101 v}
180 Eu după ce am sosit la Șumna, șazînd m-am înfățișat la prea înaltul vezir // Musun oglu, și am dat și mahzarul boerilor dă la Brașov, și am fostu priimit cu libov, orînduindu-m și tainaturi și cele trebuincioase. Și am șazut 30 dă zile. După aceasta am fostu trimis iarăș înlăuntru, pântru oareșcare slujbe ale dovletuluL Și orînduindu-mi-să un divan ceauș cu ferman înpărătescu, către toți vezirii după marginea Dunării pântru călătoria mea, dîndu-mi-să și o emriname către boeri,, a vezirului, și mehtupuri ale înnălțimei sale dăosebite către ghenaralii Ardealului, am purces dă la Șumna, și pă la Rușciuc, și Nicopoe și Diiu trecînd, am mers în Mehedia la lazaret, și dă acolo m-am dus la Brașov iarăș.

La București s-au trătăluit muchelemeaoa pînă la martie a valeatului 1773, cînd neputîndu-să încheia pacea, s-au stricat muchealemeaoa. Și s-au început iarăș războaele. Feldmareșalul au trecut *ostile* roșești ^{2r}
181 pîste // Dunăre și au făcut multe biruințe pă la Carasu, pă la Babadagî, și s-au întors iarăș înapoi în Țara Rumânească, și însuș au mers la Iași ca să erneze. într-acest an, la 1773, mae, împăratul romanilor Iosif II, vrînd ca să meargă în Galiția și Lodomeria, în țările ce dobîndise atunci, trecînd pîn hotarăle Ardealului,, au venit și la Brașov unde au șazut și trei zile, și ne-au făcut noao boerilor rumâni ce eram musafiri acoloa, multă cinste, căci cum au sosit la conacul unde era gătit, dăloc au trimis pă dohtorul înpărăției sale, la noi unde eram adunați toți, la gazdă la mine și ne-au zis, că „măcar că împăratul cearcă întristare pântru noi,, căci sîntem înstreinați dă patrie, dar are părere bună, căci ne aflăm acioindu-ne în țara înpărăției sale, și

i Urmează o nonă numerotare, a Bibliotecii Academiei R S R pentru că aici se găsește o pagină de titlu, a tomului II, numerotată 1. ^ z ^ m *othZânelfi a 'prea puternicilor și marilor înpăraU* ce s-a alcătuit da d-lui spătarul ianache Văcărescul. Tomu II .

pohtește ca a doa zi la zece ceasuri nemțești, să ne dea audiență".

^{2v}
182 Deci după ce am făcutu // mulțămita către dohtor, a doa zi am mersu toți înnaintea împăratului. Eu am făcut dragomanlic boerilor în limba talienească și am fostu priimiți cu atîta libov și cinste, încît după ce ne-au întrebat și dă sîntem mulțămiți dă ghenăralul cetății și dă chivernisitorii locului, și i-am arătat adăvărul, s-au întors și au mulțămit ghenăralului însuși pântru noi. Aiholțu să nimea ghenăralul acesta, care au și lăcrimat dă bucurie atunci. Cu toate acestea au dat poruncă, ca veri ce pricină vor avea rumâni noștri între dînșii, să nu fie volnic a-i judeca cineva, fără dă cît noi între noi să-i judecăm. încă și ardeleanii, atît parte ostășască, cît și politicească, dă va avea pricină cu vre un rumân, iarăș la noi să vie să-și caute judecata. După aceasta ne-au chemat ca să mergem într-acea seară la casa ghenăralului cetății, ^r
183 dînpreună cu familiile noastre//unde au poruncit ca să să facă assemblee. Deci seara ne-am adunat toți acolo după poruncă cu jupînesele noastre, și viind și împăratul la optu ceasuri nemțești, întrînd în casă m-au întîmpinat lîngă ușa pă mine, și mi-au zisu „Sinior Vacarescule (căci îmi aflase numele dă la audiență), te pohtescu și te puiu în osteneală ca să-mi faci astă seară tergimanlic". îndată eu închinîndu-mă i-am răspunsu că aceasta iaste cea mai fericită noapte ce am întîmpinat în lume dă cînd m-am născut. Și așa luîndu-1 dă supțioara dîn stînga, m-am aflat într-această slujbă și cinste pînă la un ceas după 12, nelăsînd nici un boeru și nici o jupîneasă ca să nu facă vre o întrebare sau vorbă, sau mîngiere, pînă cînd vrînd să meargă la gazdă, ne-au chemat ca să mergem a doa zi afară dîn cetate la loagher, unde are însuși să facă ezer-cițiu ostașilor ce era acolo. Deci mergînd, după ce au ^{3v}
184 făcut ezer-cițiu // ne-au făcut iarăș multe vorbe dă mîngiere, și așa ne-au slobozit a merge la gazdele noastre, și împăratul au purces în țara leșască.

Războiul tot să urma pînă la dichemvrie a acestui văleat 1773, cînd bolnăvîndu-să înțeleptul împărat sultan

Mustafa dă asthmă, au trecut în ceialaltă lume, împărățind arii 16, lăsînd războiul dășchis. Era om cu mare duh, și cu multă înțelepciune, și nu era grabnic a face moarte zicînd: că viețuire nu poate dărui, surdisea. multu la închisori pă vinovați, numai pîntru ca să cerceteze și să afle adevărul bine, căci era foarte dreptu și politicos, însă bîntuit dă nenorociri, precum am arătat. Pînă a nu muri, dă doao trei ori au chemat pă frate-său șahzade Abdul-Hamid, și l-au sfătuit multe mijloace dă a împărăți, măcar că unii zic că ar fi cugetat și s-ar fi silit, ca să împărătească pă fii-său // șahzade Selim, ce atunci era mititel, puînd mijlocitor pă Melec Mehemed pașa ce atunci era caimacam, atît către ule-niali, cît și către rigeali, și cum că n-ar fi vrut mai sus. numiții să strice nobetul saltanatului, însă nu știm dă putem să dăm crezămînt la aceasta.

Stih

O picătură dă norocu, nu un borcan dă minte.
Un omu zicea, voescu să aibu, și nu. știu. cu
ce minte[^]
Pă semne, elu proorocea, ce va să fie-n vreme.
Dar înțeleptul Mustafa zicea și-n astă yreme,,
Dă minte o stropitură voiu, dăcît dă norocire
O adîncime a dobîndi, fiu cu nenorocire.

ÎMPĂRĂȚIA LUI SULTAN ABDUL HAMID I

ABDUL HAMID I La acestu văleat 1773, mîntuitor, și 1187 hijret, Melechi Mehmed pașa caimacamul scoase după nobetul saltanatului, pă sultan Abdul Llamid cel dîntîiu, și să sui // în tahtu. Și îndată porni
^{4v} 186 pă capîgilar chehaiasi cu hatîșerif la Șumna. Și înnoi vezaretul lui Muhsun zade Mehmed pașa, și îi dete toată puterea în mină și asupra războiului, și asupra

păcii. Deci vezirul ca un serdariecrem, orîndui serascheri pă toată marginea Dunării pă cei mai vrednici ce au socotit că pot fi. Și au început a face gătire dă războiu. împăratul dete priveleghiul cel dîn ceput ogeacului baltagiilor, ce-l stricase sultan Mustafa, și făcu iarăș iazîgi efendi cu beretă și ortacușac. Avea pă un Ahmed efendi încă dă cînd era șahzade, pă care îl făcu iazîgi efendi și mai sus numitul avea toată puterea la împăratul. Schimbă și pă caimacamul.

Și vezirul Muhsun oglu să găti dă războiu, și trimise oști în toate părțile. Trecu și Romanțov Dunărea și să întîmpinară ostile în multe părți. Și mai pă scurtu, mai la toate părțile era muscalii purtători dă biruință.
^{5T} 187 *jj* în cea după urmă, lovindu-să și armiiile cele mari, rămaseră turcii biruiți. Și așa pă dă toate părțile Dunării, făcînd muscalii hugium, pîntru ca să dea săvîrșit odată unui războiu supărător ca acesta, un ghegeneral Caminischii ajungînd la Șumna, și încunjurînd dă toate părțile ordia othomănească, ajunseseră strejile mușchicești pînă la un sat ce să numește Dobrai, ce iaste pîste munții Emului, atita încît ordia împărătească sfātuindu-să în multe rînduri, și văzîndu-să stenohbrisită, încît cînd vrea să trimită tătari la Țariograd, cerea pașoport dă la muscali.

Ci dară hotărîră să ceară pacea. Romanțov să afla atunci în părțile Cainargicului. Deci cerură turcii mutareche, și să hotărî loc dă congres Cainargicului. Și așa sa orînduiră murahași, Resni Ahmed efendi, ce era chehaia beiu, și Munibu reiz efendi. Orîndui și Romanțov pă ghenăralul prințipul Reprin, dîn partea sa, și la ^{5v} 188 1774, iulie 4, s-au încheiat // pacea la Cainargic, rămîind, Crîmul independente, și în stăpînirea rușilor rămaseră trei cetăți, Enicale, Chersui și Cilburunul dîn dreptul Oziei, cu voe dă a avea rușii corăbii pă Marea Neagră, înnoind și oareșcare priveleghiile ale Moldaviei și Țării Rumânești, cerîndu-ș și cheltuiala războiului. întoarseră celelalte locuri la prea înnalta Poartă. Și așa să împăciuiră muscalii cu turcii, nepriimînd alți mijlocitori pîntru aceasta. Și așa purcese ordia împărătească la Odriiu. Să întoarse și Romanțov la Iași, și de acolo să duse în lăuntru.

Devlet Gherei ce să afla han, în vreme ce au văzut că tătarii trimit deputați la Roșia, el trecuse la Anadol spre Sinop, și văzînd că s-au încheiat pacea într-acestu chipu, avînd și mulți din mîrzali și sultani, tarafu allui, fu chemat dă dînșii la Crîm ca să fie han. Deci trecu și luă hănia. Rușii ce avea scopos ca să să facă șahin Gherei, nimic nu ziseră // dăocamdată, ci rămase devlet

6r
~Ts9

Gherei han. Vezirul Muhsun oglu plecînd, după ce au ajunsu la Odriiu, s-au bolnăvit foarte rău, încît au și murit. Și aga pașa, ce era haği Eecu au dusu sangeacul în Țarigrad. Și s-au făcut vezir Izet Mehemed pașa.
La septembrie 15 a acestui 1774. Alexandru ipsilant, văleat, să făcu domnu Țării după pace, Vodă Rumînești Alexandru Ipsilant, ce stătuse dragoman cu vreo doao-trei luni mai nainte. Grigorie Vodă Ghica, ce fusese prigionier la muscali, eșise din robie și, nu știu cu ce socoteală, făcu rugăciune la devlet ca să-i dea domnia Moldovei. Această rugăciune făcîndu-o cerere și Romanțov, i să dete domnia Moldovei. Tergiman divanului împărătescu în locul lui Alexandru Vodă Ipsilant, să făcu Costandin Muruz, care în urmă au stătut și domnu Moldovei.

6'y
190

Și sosindu-ne și noao poruncă împărătească la Brașov ca să ne pogorîm în țară, mergînd //și eu în țară, am trecut pã la Silistrã, unde gãsind pã Seit Hasan pașa Stancioiulul, serascher, un vezir plin dă bunătate și iubitor dă faceri dă bine, mă luă în multă dragoste și-mi dete cinci mehtupuri către vezirul, către chehaia beiu, către reiz efendi, către iazigi efendi, și către domnul Țării Rumânești. Și printr-acestea arătîndu-mi slujbe mă adrese la devlet, îmi dete și pã Ichingi ciohodar, mihamandar, ca să mă ducă pînă în Țarigrad. Și așa purceseiu dă la Silistra cu menzil și merseiu la Țarigrad în al treilea rînd, unde fuseiu priimit și dă vezirul, și dă toți ceilalți cu evmenie. Și dîndu-mi-să și ferman arătător dă slujbele credinții mele cei către devlet, și cu musaade, mă întorseiu cu domnul în Țara Rumânească, unde fuseiu orînduit iarăș în drăgătoria vistierii în al treilea rînd.

7r
191

Să înliști//toată otcîrmuirea devletului. Un gezaerli Hasan pașa ce să afla în vremea războiului serascher la Rușciuc, fuse adus la Țarigrad, și să orîndui capetan pașa. În adăvăr era și om vrednicu, dar era și epihirimaticos.

într-acestaș chip curgea lucrurile pînă la 1777, cînd Șahin Gherei, făcînd la Crîm o sistemă dăosibită a sa, cu mijloc dă epanastasis, să făcu han la Crîm avînd și protecția rușilor. Devlet Gherei neputînd să stea la Crîm au trecut la Sinop, cerînd protecția prea înaltului devlet.

7v
192

Prea înaltul devlet și hotări să-i dea ajutor și orîndui pã Abdulah pașa serascher cu 100 000 dă oaste la Ismail. Orîndui și pã căpitan pașa cu armadă pã Marea Neagră, ca să dea ajutor hanului Devlet Gherei. Să porunci acestor doao țări să facă și pod la Ismail. Și într-această îndămînare dă vreme, devletul trimise pã Cară Hisari zade capigi bașa, la Iași, // și luă capul lui Grigorie Vodă. Făcu domnu Moldovei pã Costandin Muruz și tergiman divanului pã Nicolae Caragea. Căpitan pașa era poruncit ca să corisponderisească și cu Devlet Gherei, și să cerceteze și la Crîm că dă va avea taraf mare la Crîm și lîngă dînsul numitul han, sau dă-l vor pohti tătarii dă a-l avea han, așa să-l treacă la Crîm, și să înștiințeze serascherului dă la Ismail ca să năvălească și el în Crîm. Trimisese poruncă pãntu aceasta și lui Abdulah pașa, ca cu acestu mijlocu să strice independența Crîmului.

8r
193

Rușii ce întăriseră cetățile lor, Chersul, Enicale și Cîlburunul cu oaste cît făcea trebuință, ca unele ce era ale lor, trimiseseră și vreo doao-trei polcuri, spre ajutorul lui șahin Gherei, ce avea protecția lor. Acestea fură din dăstul ca să facă pã toți mîrzalii și sultanii să priimească pã șahin Gherei // dă han și să nu mai voiască pã Devlet Gherei, mai virtos că șahin Gherei au putut lesne să arîdice și vreo cîțiva din cei ce nu-l pohtea, și să-i surgunească în țările rusești, au ridicat și viața la vro cîțiva și așa au rămas han.

Căpitan pașa ce să plimba cu armadă dă la Sinop la Oziiu, văzînd că dă la Crîm vreo nădejde nu e, și

rămînea ca toată lucrarea dă a să face Devlet Gherei han, să fie a prea înaltului devlet, să trase la Țarigrad la văleatul 1778 octomvrie.

La văleatul 1779, prea înaltul devlet negăsind cu cale ca să mai strice pacea ce avea cu muscalii, mai virtos fiind și solul Franței mijlocitor (căci făcuse Franța cu Roșia un tractat dă comerțiu și cu alianță, pîntru mijlocul cu care să arătase Roșia către Franța, la războiul ce au avut cu englezii, pîntru coloniile englezești dă la America, ce din indemnarea Franței făcuse epanastasis asupra englezilor, și prin războiul și ajutorul // Franței, au rămas independente dă către englezi) să orîndui a să face o muchealeme la Cara-agaciu în Țarigrad, la care fuse murahas Abdulrezac reiz efendi, și solul muscalilor din Țarigrad, și să înnoi pacea ce făcuse la 74 cu muscalii.

Imperatorul romanilor Iosif II, trăind încă muma-sa împărăteasa Măria Terezia, a cugetat după războiul ce au avut cu prusienii pîntru Bavaria la 79 ca să facă o alianță cu Roșia, pîntru interesurile curții sale. Marele duca Pavel, diadohul Roșiei, luase întru al doilea căsătorie pîntru Măria Feodorovna din casa dă Virtemberg a Ghermaniei. Hotărîse și Iosif ca să ia pîntru ceilaltă sor ...¹ soție. Nepotu-său dă frate Franțiscu II, ce avea gînd să-l facă moștenitoriu și coronii Austriace, și coronii imperiului, și cu aceasta să întemeeze și mai mult alianță Roșiei, au mers însuși incognito, supt nume dă conte dă // Finchenștain, pînă la Smolenț și s-au împreunat cu împărăteasa Ecaterina ce venise în părțile locului, și făcuse o alianță între aceste doao împărății, care alianță multe curți nu o văzură cu ochiu bun. Aceste doao alianțe ce au făcut curtea Roșiei, cu Franța și cu Austria, i-a pricinuit mult folos.

La văleatul 1780, s-au întîmplat moarte înțeleptei împărăteze Marii Terezii, care în toată vremea împărăției și crăiei sale nu au avut războiu cu prea puternica împărăție othomănească niciodată. Imperatorul Iosif

rămase moștenitor și casii dă Austria, om plin dă duh și dă multe științe.

Într-această vreme să afla domnu Țării Rumânești tot înțeleptul Alexandru Ipsilant, care au domnit 7 ani în Țara Rumînească. Cu trei ani înaintea maziliei, mă făcuse pînă mine spătar al țării. La văleatul 1781, avgust, făcuse după mine spătar pînă Gheorghie Mavrocordatul și logodise și pînă fii-său cel mai mare //^{9v} beizade Constandin. Nu știu însă din ce pricină s-au întîmplat, ca luminații fii a acestui bun otcîrmuitor amîndoi la dichemvrie a acestui văleat să fugă, nu numai din curtea părintească, ci și din Țara Rumînească, și să treacă în Ardeal. Eu știind libovul părintescu al domnului ce avea asupra fiilor, și mijlocul cu care îi creștea, și silința ce făcea pîntru ca să-i strălucească în lume cu procopseală dă multe științe, mai virtos văzînd și multa credință cu care să purta domnul Ipsilant către prea puternica împărăție, căci am cunoscut în faptă, atît în vremile vistierii, cît și în vremea spătăriei, ce m-am aflat slujind într-această domnie a înălțimei sale, nu am putut să dau la alt fuga acestor doao îndăstulate odrasle dăcît că dăosebi dă dascălii elinești, și dăosebi dă hogii turcești, avea și dascălii evropei, și dă limba franțozească și dă limba talienească, oameni // vrednici dă laudă, și înpodobiți cu multe științe, și poate din istoriile gheograficești luînd sevdă ca să vază și țările Evropei în simțire, și mijlocul cu care să otcîrmuescu, și nefiind cu putință ca să meargă, sau cu voe împărătească, sau cu voia părintească, au cugetat siliți fiind dă rîvna vederii și dă căldura vîrstii să meargă cu acest mijloc. S-au făcut nevăzuți într-o noapte din palaturile domnești, și cea mai mare mirare au fostu cum au putut trece în a doao noapte călări, și cu doao slugi, oameni dă fel brașoveni, potecile plaiului Prahovii, carele cu greu le putea trece și ziua cei ce să călătorea în toată vremea pînă dinsele. Rămaseră părinții acufundați într-o nepovestită și jale și temere: și jale căci pierduse doi fii ce putea fi pierduți amîndoi și trupește și sufletește dă a pururea; și temere căci se afla domnu, și domnu al împărăției

107
197

¹ Loc alb în manuscris.

*Qv 198 othomanești //și cu toate că prea înaltul vezir ce era Izet pașa în al doilea rînd, care în rîndul dîntiiu acesta era ce dedese domnia mai sus arătatului domnu, și măcar că mai sus zisul vezir n-au lăsat mijloc dă mîngîiere și dă cinste ce nu au făcut domnului Ipsilant. Dar vrășmașii să înarmaseră, căci găsiseră îndemînare dă vreme dă a pîrî. Prietenii să trăsaseră, căci pierduseră îndemînarea dă vreme dă a mai ajutora. Serhaturile după marginea Dunării însălbătăcite pîntru nizamul Țării Rumânești, ce-1 păzea mai sus zisul domnu cu multă strășnicie, striga întru o înprilejire dă vreme ca aceasta: „Acești ce fugu, nu sînt încai slugi, ci sînt însuși fii ai domnului, locul dă la care fug iaste prea înaltul devlet othomănescu, fericirea care părăsescu iaste îndăstularea domniei Țării Rumînești, locul la care năvălescu iaste devletul chesaricescu, unde cît bișug? și cîtă//abondanță? și cîtă materie?” dă a gîndi și a cugeta veri cine ce va vrea.

**r

199

înțeleptul domnu, după scrisorile, după sfătuirile, după blestemele în cea după urmă cu care prin mulți trimiși făcu fiilor săi, pîntru a să întoarce, și fuseră în zadar. Dar întiiu alergă la prea înalta Poartă și făcu castriet și prostire domniei rugîndu-să să-l mazi-lească, și arătînd că numai iaste dăstoinec dă a oblădui, măcar că să mai prostise mai înainte și nu priimise Poarta, dăspre altă parte mișcase toate lucrările prin mijlocirea solilor dă la Țarigrad.

în cea după urmă hotărî să trimită și soli la Beciu pîntru aceasta, și acel hotărît dă a merge sol fuseiu eu. Eu și cu toate că cu un an și trei luni mai nainte pierdusem soția cea dîntiiu, fiica lui Iacovache, rămîindu-mi trei copii fără dă oblăduire dă mumă, pierdusem și pă mumă-mea într-această vreme, și-m rămaseră

llv

200

fiii și mai făr' dă // oblăduire, gazretul însă ce am către credința prea înaltului devlet, dăspre o parte, căci socoteam întoarcerea acestor doao luminate odrasle, a fi o slujbă întocmai către împărăție, dăspre altă parte, datorita ce aveam către domnul Ipsilant, pîntru dragostea întru care mă avea, mă făcură ca să las și casa și copiii făr' dă oblăduitor și pă însuși soția mea

dă al doilea, Eleni Caragea, fiica tergimanului Iordache Caragea necununată, căci într-acea zi ce am purces eu la Beciu sosise dă la Țarigrad prin mijlocirea domnului în curtea domnească.

Deci la dichemvrie 26 a 1782. Nicolae Vodă Caragea văleatului 81 purceseu dîn

12r

201

București cu mitropolitul Grigorie, cu episcopul Rimnecului Filaret, cu banul Dumitrache Ghica, carii era trimiși dînpună cu mine pînă în lazaretul Timișului pîntru a îndemna pă mai sus arătații luminații coconi să să întoarcă înapoi, și cînd nu vor vrea, //eu să mă ducu la Sibiiu, să facu toate lucrările, doar dă voiu putea dă acolo să facu ca să-i trimită nemții siliți. Și cînd nu va fi cu puțință, atunci să mă duc la Vienna să-mi puiu solia în lucrare.

După ce ajunsem la lazaret și mersem în Brașov, episcopul, banul și eu făcum multă silință spre a-i face să să întoarcă, și nu întîmpinăm lesnirea. Prin ghenăralul Aiholțu al Brașovului, ce-mi era bine cunoscut încă dîn răzmirița trecută, făcuii multă strădanie să-i iau, și înțeleseiu însumi că eșise treaba dîn mîna lui,

La ghenarie 5 a văleatului 82, purceseu la Sibiiu, Comandirul Ardealului ce era ghenăralul Prais, în era iarăș cunoscut, cum și gubernatul Ardealului, Bruchental; făcuii toate cele ce să putură și cu aceștia, și nu fuse cu puțință ca să mi să dea.

12v

202

Deci la ghenarie 16, purceseu la Beciu încă cu un boer grec, paharnicul Hurmuzache ce-1 // trimisese domnul acolo ca să meargă înpună cu mine, și cu toate că era o iarnă foarte grea, însă în optu zile am ajunsu la Beciu. Cărțile dă solie să trimisese la canțilaria curții cu secretarul Raicovici.

A doao zi merseiu la prințipul Caoniț ce era mare canghelariu al curții. După ce mă întîmpină cu multe firimonii și cu multă cinste, îmi zise să fiu încredințat că s-au trimis porunci la toți ghenăralii Ardealului, ca să îndemneze pă acești doi prințipi să să întoarcă înapoi. După ce făcuii mulțămîta cea cuviincioasă și mă bucuraiu căci înțeleseiu că au priceput nemții că nu iaste vre un misteriu dăosăbit la mijlocu, între-

bîndu-mă prințipul Caoniț, cînd pohtescu să aibu audiență la împăratul, eu vrînd să-mi caut treaba cu temei, răspunseiu că mă rog să fie îngăduială pînă va veni răspunsul dă la Ardeal, pîntru ca să vedem și dă

*3r
203

s-au întorsu //prințipii în Valahia, la audiență să nu mai facu rugăciune împăratului ci numai mulțămîță, iar dă nu s-au întorsu atunci să-i facu și rugăciune. Priimi Caoniț cererea mea, și zicîndu-mi că eu știu să-mi caut treaba, mă luă dă mîna și eșim în sala dă assemblee unde era toți ambasadorii curților adunați, și cele mai strălucite dame dîn Vienna, făcuii cunoștință cu toți și mă înfîmpinară cu libov și cu cinste, atîta încît ambasadorul Spaniei mă și pohti ca să merg la balul ce vrea să dea a doao seară el după obiceiul ce au la carnavaluri.

Pînă a nu sosi eu la Beciu cu vreo doaozeci dă zile mai nainte, purcesese dă la Beciu în Italia, marele duca al Roșiei, Pavel, ce venise acolo pîntru logodna cumnată-sii ce am arătat mai sus, și pîntru o înnoire aleanții ce făcuse aceste doao curți, dă care mă pliroforisiiu pă larg. într-această seară dar // prințipul Caoniț ce vrea să-mi arate o blană dă samur și o tabachere cu berleanturi, ce-i dăruise granduca al Roșiei, găsi pricină cu a-m lăuda blanele dă samur cu care eram eu înbrăcat (căci obicinuescu evropeii să arate la aceste o simplicită și la oamenii acei ce-i vād întîiu, și pă mine la această assemblee mă dăscinsese damele și dă brîu, pîntru ca să-mi vază șalul); după lauda ce-m făcu prințipul blanelor mele mă întrebă dă ce prețu sînt samurii. îi răspunseiu. îmi zise: „Să-ți arăt o blană dă samur ce mi-au dăruit moștenitorul Roșiei, și mă rog să mi-o prețuiești." Aduse blana și o puse p-un bileard. Eu înțeleseiu pîntru ce mi-o arată și cum că nu era scoposul prețuirea. îi răspunseiu cum că blanele dă samur nici cînd iaste soare, nici cînd iaste noapte nu să pot prețui bine. Această blană însă, socotindu-să locul dă la care s-au datu și locul // la care s-au datu

13v
204

*4r
205

nu are prețu, și eu dă o aș fi văzut și zioa nu sînt dăstoinicu ca să o prețuescu. Cu acestu fel dă întrebări și

răspunsuri am trecut acea noapte pînă la un ceasu după 12, și așa m-am întors la gazda mea.

A doao zi duminecă am priimit cu ștafetă înștiinare dă la București că s-au mazilit domnul Țării Rumânești Alexandru Ipsilant după cererea ce făcuse, și cum că s-au făcut domnu Nicolae Caragea tergimanul divanului împărătescu, și Mihalache Șuțui ce era capichihaia al țării s-au făcut tergiman. Și mi să scria dă către mitropolitul țării și dă către boerii dă la București, cum că dă vreme ce sînt și eu orînduitu caimacam și mi să coprinde numele în fermanul împărătescu dă căimăcămie, să lasu toate trebile acolo și să viu la București cu ștafetă. întîiu am mersu la conte Cobensel, ce era vice canghelariu, și dînpună // cu dînsul am mersu la prințipul Caoniț, și i-am dat această vestire. Prințipul Caoniț și m-au întreat cu mirare, pîntru ce s-au mazilit domnul Alexandru Vodă? Au doar s-au turburat Poarta pîntru dosirea fiilor săi? Eu și i-am arătat că Poarta nu urmează să să turbure, fiindcă și de au dosit, au dosit la locu prietinescu, dă la care cînd îi va cere, nu are nici un fel dă îndoială că nu-i și va lua. Și am arătat cum că Poarta pînă acum în furmă nu știe dă aceasta, numai prințipul Alexandru aflîndu-să afară dîn sineș pîntru multa întristare și-a cerut mazilia, și Poarta i o au datu cu multă musaade. Deci fiindcă eu sîntu orînduit un logotenente al domniei la regență, face trebuință să purcez. Mi-au zis că nu pociu să purced pînă nu voiu lua audiență dă la împăratul. Și îndată au făcut talhîsu înscris la chesarul pricina, și eu dă acolo m-am dus pă la // toți ambasadorii dă i-am heretisit cu bilețuri, și întorcîndu-mă la gazdă să prînzescu, au venit toți ambasadorii la mine dă m-au heretisit cu bilețuri. Monsiu Bretaliiu, ambasadorul Franței, ce era un om cu un dăosibit duh, în bilet mi-au făcut și chemare ca să merg în al treilea seară și la balul său, socotind că voiu sădea la Beciu, și-m făcea mai multe țirimonii dăcît toți, pîntru ca să arate cu aceasta dăosibită shesis către prea înaltul devletu, și eu mă purtam către dînsul ca cu un turcu și cerca mare plăcere. N-au ținut însă acestea mult că

206

15r
207

pîste trei ceasuri au eşitu talhîsul buiurdisit dă la împăratul către şambelanul cel mare, ca să mă înştiinţeze să merg a doao zi la curte să-m dea audienţă la 10 ceasuri, într-această seară am mersu la balul solului Spaniei, unde era toţi cei mari ai Beciului pînă şi arhiduca Maximilian, fratele chesarului ce iaste acum elector al Coloniei.//

A doao zi la zece ceasuri am mersu la curte, şi întrînd în curtea dîntîiu cu carîta, căci în curtea dă a doao numai familia împărătească întră, m-am dat josu la scară şi m-am suit într-un foişor cu stîlpîi dă marmură ce-i ţinu lei în spinare. într-acea curte dîntîr-ai curţîi nu să vedea nici pasăre, dăcît numai acei ce sînt orînduiţi dă a priimi audienţă, dă vreme ce gvardia dă ostaşi iaste afară dîn curte. Am trecut într-o sală unde am găsît unu dîn gardia corpului cea nemţească, care şi m-au întrebat dă sînt eu boerul dă la Valahia, şi au căzut înnaintea mea rămîindu-m slugile aci. Am mai mersu doao sale pînă la uşa divanului împărătescu ce are tahtul, şi acoloa găsînd trei gvardii dîn somatofilaci, un neamţ, un ungur, şi un leah, cu cîiafeturile lor fieşteşcare, s-au întors gvardia cea dîntîiu la locul ei ce 'ţinea puşcă. Şi dîntîr-aceşti trei ce păzea aici // cu săbiile scoase, au căzut neamţul înnaintea mea şi am trecut prin divanu ce să numeşte sala dă audienţă. Acesta are un tahtu cu baldachin tot dă aur lucrat, perdeaoa ce să spînzură dă la baldachin şi dosurile sînt tot dă sîrmă şi cu mărgăritar frumosu. Această sală dă o parte are ferestre, şi dă o parte are ferestre dă oglinzi. Dîntîr-această sală am trecut în alta iar cu taht mai micu dă frînghie. Dîntîr-acea am înatr într-o cameră mare, unde păzea la uşa gabinetului chesarului^ un dejur şambelan cu chee, care, acesta era şi ghenăral, ne-au priimit cu cinste şi ne-au pohtit cu ţirimonie să aşteptăm puţinţel pînă va da veste împăratului, şi mergînd să întoarse în grab, căci împăratul era în altu gabinet şi mai înnainte. Ne spuse: „Acum ese”.^N-apucă să sfîrşască vorba, şi să sună un clopoţel şi îndată să repezi şambelanul şi trase dă la perdea un cloş dă fir şi să // ridică perdeaoa, şi-m făcu semn să înatr în casă.

întrînd la uşă văzuiu pă chesarul în mijlocul casii făr' dă capelă, în picere, şi dă locu călcînd doi paşi am îngenunchiat turceşte, şi puindu-m capul în pămînt vrînd să-l arîdicu, m-am pomenit cu mîna chesarului la cap zicîndu-m că nu face trebuinţă dă această ţerimonie şi să mă arîdicu, şi vrînd să-i sărut mîna au tras-o şi m-au cunoscut dă cînd mă văzuse la 73 la Braşov şi îndată mi-au zis: „Sinior Vacarescule, dumneata în Vienna cum au fostu cu putinţă a veni, aflîndu-te şi conselier al prinţipatului?” Am răspunsu cu multă smerenie că: „Un prinţip plin de jale şi un prinţipat plin dă întristăciune mi-au dat lacrămile lor în pumni rugîndu-mi-să ca să le aduc şi să le vărsu la picioarele sfintei tale măriri şi să pociu printr-această vărsare a lacrărilor lor să dăşart dîn comorile cele nedăşartate ale milostivirii // tale, o clemenţă spre a înveseli' aceşti ochi cu vederea întoarcerii acestor doi fii ai prinţipului Ipsilant, în Valahia”. M-au întrebat: „Păntu ce pricină au dosit?” Am răspunsu că: „Dă să dă păntu vre un rău, răul nu iaste alt dăcît multa îndăstulare şi răsfăţaciune”. M-au întrebat dă au duhu şi ce cugetează. I-am arătat că: „Duhul i-au îndemnatu să facă această pornire, iar cugetul nu urmează a fi alt dăcît a să învrednici la mai multă îndăstulare dăcît aceia ce au avut în Valahia”. Mi-a răspunsu că: „Aici aceasta nu să dobîndeşte aşă lesne, ci şi cu slujbă multă şi cu vreme prelungită”, şi-m zise: „Pot avea vreun venit al lor dăosibit dă undeva?” îi arătaiu că: „Cine doseşte dă la noi iaste lege a pierde şi cite nemişcătoare are”, îmi zise: „Şi cum au socotit că pot trăi aici; aici slujescu prinţipi din Ghermania, cu 20 florinţi leafă pă lună, dar trăescu cu rendite dă la casele lor”. Am răspunsu, // că: „Dă ar fi putut şti aceasta, poate n-ar fi făcut această îndrăzneală, şi rîvna ca să vază lucruri ce nu putea vedea cu voe, şi tinereţele i-a făcut a face această pornire, care dăosebi dă văzută întristarea ce au adusu părinţilor, au pricinuit şi o gîndită necinste patriei noastre”. îm răspunse că au trimis porunci pă la ghegeneralii Ardealului, să-i îndemneze a să întoarce în ţară. Răspunseiu că: „Iaste şi ruşinea şi necinstea ce

177
211178
212

socotescu că potu avea dă să vor întoarce, care numai cu îndemnare nu-i va lăsa să să întorcă dă nu vor fi și siliți". Îm zise: „Cînd îi voi sili, atingu asilul împărăției". Răspunsei, că: „Asilul tuturor împărățiilor iaste cinstea împărățiilor, și dă toată lumea iaste rîvnit asilul tuturor împărățiilor, pîntru rifugiul și scăparea tuturor; însă asilul iaste asii, cînd să va socoti ca un asii, și cînd i să vor păzi canoanele și regulile lui.//

18v
213 Asilul să cuvine a-l dobîndi acei ce dosescu dă la un mare rău, și peire, și primejdie, unii ca aceia cînd îl vor afla dă ia verce împărăție, atunci să cunoaște cinstea și canoanele asilului. Iar cînd dosește neștine dă la bine, pîntru a nu petrece bine, dîn neștiință numai, și fără nici o vină, și mai vîrtos pîntru a pricinui și altora rău, acela cînd nu să va întoarce silit, atunci să atingu canoanele asilului, căci iaste lucrul înapotrivă lor,[^] și asilul pîntru a-ș păzi însușirea lui, însuș să silește dîn canoanele lui, să silească întoarcerea aceluia." Mi-a zis: „Bravo, dumneata îm grăești cu duh și cu dreptate, dar cum pociu să facu tot trupul ostășăscu să o știe aceasta?" Am zis că: „A fi tot trupul ostășăscu[^]îndișiplinat și pedepsit iaste dăstui a ști fără dă a întrebă că sfînta ta mărire nu face lucrul înapotrivă nici a asilului, nici a cinstei împărătești". Și am mai zis:

18v
214 „Prea milostive // împărate, eu știu că neîndăstularea elogvenției mele nu poate trage milostivirea împărăteștii tale măriri asupra aceștii pricinii, a carianenorocirea și vina dă a nu să săvîrși după cererea soliei mele nu iaste alta dăcît vîrstă mea, căci aflîndu-mă cel mai tînăr, în adunarea consiliului Valahiei, neputința vîrstii și lbătrînețelor, nu au slobozit să vie vreunul dîn cei mai bătrîni, și în vîrstă și în știință, ca să poată pricinui cu înlesnire această facere dă bine la o obște, și pă lîngă osteneala ce cu multă cinste și slavă a mea am făcut pînă a veni, îm pierzu și puțina reputație și ipolipsis dă la tot prințipatul Valahiei, unde pă lîngă întristarea ce am dă pricina aceștii întîmplări, mi să mai grămădește și alta cu a nu mă fi putut arăta dăstoinic a o săvîrși/și a nu fi fostu vrednicu să dobîndescu

dreptatea, nici dă la însuși dreptatea ce esti împărăția -ta".//

19
215 Dăodată puindu-ș mîna în pieptu mi-au zis: „Îți făgăduescu pă împărătească mea parolă, că nici în țările mele, nici în slujba mea, nu-i voi u ținea, și îi voi întoarce în Turchia, fără dă alt, numai trebuie să-i aducu întîiu aici ca să le sigurivsescu buna petrecere, ci nu grijî și te mulțamești cu aceasta?" mă întrebă. I-am răspunsu îngenunchind că „Foarte mă mulțumescu, căci aceasta iaste și mai împărătească faptă, căci iaste plină dă iubire dă omenire".

M-au heretisit dă căimăcămie, și m-au întreat pîntru mazilie, mi-au făcut multe întrebări dă Țariograd, dă Valahia, dă obiceiuri și altele, șiindu-ne doao ceasuri și mai bine. Și răspunzînd la toate după cuviință, i-am spus că mă rog să aibu voe să purcezu căci mă[^]grăbescu, și m-am rugat să aibu îndoite pașoporturi, și dă drumul Sibiului și dă drumul Timișvarului.

19 v
216 „Le vei avea", mi-au zisu. Și mai stînd //puțintel ne-au zis: „Vă urezu bună călătorie", și noi făcînd mulțămăita cu îngenuncherea, s-au tras la gabinet, și așa am eșitu dîn lăuntru, căci nu poate eși nimeni dă la audiență dîn gabinet pînă nu să trage însuși întîiu.

După ce am eșit dîn lăuntru, am mersu la gazdă, și la masă încă aflîndu-mă, au venit un canțelist dă la canțelaria curții, și mi-au adus doao pașoporturi precum cerusem la împăratul și dăosebită poruncă către ghenăralul Zetfisu, comandirul Timișvarului, cu poruncă ca de voi merge dă la Timișvar...¹ să-m dea zece husari cu cai dă poștă împărătești, să mă aducă pînă la hotar. Și așa sculîndu-mă dă la masă, am mai șazut pînă au înoptat, și seara la șase ceasuri nemțești am eșit dîn Vienna, și am venit la postea dă la Fișement și acolo am dormit.

Patru zile am șazut în Beciu numai, și purcegînd am

20 v
217 sosit la Timișvar, și de acolo, știind turburarea // ce au serhaturile fără cuvînt, și chibzuindu-mă că se'vor

¹ Loc alb în manuscris.

fi înștiințat și da mergerea mea la Beciu, și da aș fi mersu pă la Mehedia cu husarii ce-m orînduiseră pântru paza drumului și pântru cînste> putea să să facă zvon pă la cafenele, că m-am dus să aducu catane, iar nu pă fii[i] domnului, și ca să nu mai dau pricină da turburare țării, am lăsat acel drum ce-m era mai îndămînă și mai aproape să întru în țară, și am venit pă la Sibiiu.

Aici sosind am găsit pă domnul Ipsilant purcesu la Giurgiu, și eu rămîind aici ca un caimacam, am înștiințat da toate măriei sale cu spătarul Mavroordat ce pântru aceasta îl lăsase aici. Deci după patru luni au purces și beizadelile da la Beciu, ca curierii, și au mersu la Țarigrad pă la Beligrad.

După Paște au venit și domnul Nicolae Caragea, care m-au orînduit iarăș în drăgătoria spătării în al doilea rînd, și după șapte luni dîn voia lui Dumnezeu întîmplîndu-se // moarte și cei da a doao soție ai mele, mi-au dat întru a treia căsătorie pă a cincilea fiică a măriei sale, la văleatu 1783.

20v
218

1783. Mihaiu Vodă Șuțu înpărăția Roșiei dîndu-ș nizam politiceștilor [otcîrmuirii celor cuviincioase după curge-rea vremii au adus cu atîta înțelepciune lucrul, încît însuși Șahin Gherei, hanul tătărăscu, prostindu-să da hănie, au închinat Crîmul și toată stăpînirea la înpărăția Roșiei cu zapis și cu tractat, și el s-au trasu în țările roșești, orînduindu-i înpărăteasa locul da a sădea și făcîndu-i leafă pă an cîte 120 000 da ruble. Au făcut pă prințipul Potemchin gubernat Crîmului și țării tătărăști, dîndu-i aceștii craii și numirea cea veche Tavrîca Hersonisos. Au întrat și ostile roșești într-această crăie și au luat-o în stăpînire.

Solul moschicescu dîn Țarigrad au arătat la prea puternica înpărăție curgerea pricinii. Au făcut și solul chesaricescu provlimă cum că face trebuință a să îndrepta hotarăle//nemțești că sînt strîmbe, cerînd Rușava și o bucată da locu dîn Bosna da la apa Una, și diafendefsi și cererile rusești. Rușii au adus o oaste grea în Crîm. Și nemții au coborît alta în țara ungu-rească da jos spre părțile Varadinului și spre apa Tisii.

21r
219

Mareșalul Laudon să orînduise ca să vie la Varadinul cel mare. însuș imperatorul Iosif au venit pă la toate aceste hotară, pînă și ale Ardealului, ale țării noastre, ca să vază aceste gătiri.

Vezir într-acea vreme era Halii Hamid pașa, om foarte procopsit, ce slujise și multă vreme la calemul divanului înpărătescu, și da la care divan cheatîbî, încă aflîndu-să și cheatîb al țării noastre lîngă capiche-haele, am învățat și eu sarfu, la văleat 64 în Țarigrad. Acesta despre o parte, da locu au poruncit ca să să facă gătiri da războiu, însă în taină. Trei cereri au făcut atunci la socru-meu Neculae Vodă: să facă gătire da pod la Brăila, să gătească *jj o* sumă mare da zaherea da făină la Silistra, și să facă și o mie da ostași furci lîngă măria sa, și cîte trele să să facă în taină. Și cu acestea cîte trele m-am încărcat eu și le-am gătît fără da a nu ști nici vistieria măcar.

21v
220

Da cînd mă aflam vistier în al patrulea rînd la 76 făcusem pod la Ismail, și aveam catastih da cheres-teaoa ce trebuie și da locu am și gătît cheres-teaoa tumbazilor, și am făcut-o teslim la Brăila cu riza-pazar, și cu numiri cum că taiu cheres-tea pântru trebuița unii case ce are să facă vodă la Țarigrad. Zahereaoa am cumpărat-o dîn țara turcească și am măcinat-o la Silistra. O mie da turci i-am făcut prin marifetul beșlegilor după la județe, fiind că mă aflam spătar, carii fiind presărați în toată țara, și leafa li să da da la cămară prin marifetul meu, nu era văzuți.

Dăspre altă parte, mai sus numitul vezir au făcut și multe meșfereturi, și în cea după urmă văzînd că . face // războiu prea înaltul devlet neaflîndu-să gata da războiu, cu doao înpărății așa mari, carele întîiu să gătisără da războiu apoi făcuseră aceste propuneri la Poartă, și mai vîrtos că văzuse ce să întîmplase în răzmirița trecută, s-au găsit cu cale ca să nu să facă războiu, ci să facă cererile amînduror puterilor. Și după aceasta, fiindcă vedea pă ruși și pă nemți și pă franțezi legați în alianță, au hotărît ca să alerge la puterile luterani și reformate, adecă la englezi, la olandezi, la prusieni, la darimarchezi, și la sfeți, și să facă

22r
221

cu acestea o alianță întâiu, și dăspre alta să facă din vreme gătire dă războiu, și așa în urmă să pornească războiu devletul, și să izbîndească după scoposul ce avea. Acestu sfatu au plăcut la obște, căci într-acea zi au ținut meșferetul mai mult decît șase ceasuri, fiind dă față toți ulemalii, toți pașii, toți ogeagheanii, și ogeaclîii.

22v Ci//dar la văleatul 84 ghenarie s-au făcut alte 222 tractaturi pîntru Crîm și alte cereri cu rușii, pîntru locul dă la Bosna și Rușava cu nemții, și s-au împăciuit lucrurile iscălindu-să tractaturile.

încă. dă la. 83 avgustu venise domnu aici Mihail Vodă Șutul. Și după acestu tractat ce s-au săvîrșit la 84 ghenarie, dedese prea puternica împărăție și Țării Rumânești un dăosibit hatișerif cu mai multe privileghii dăcît acel ce au dat la 75, care au sosit aici la februarie.

înțeleptul vezir după ce ie-au făcut acestea, dă locu au început a lucra dizeniu cel mare, ce am arătat mai susu, căci englezii era mîhniți într-ascunsu cu Roșia, pîntru ajutorul ce făcuse Franției dîn pricina a căruia cu neutralite arme pierduse noao colonii la America.

23r Prusienii era mîhniți pîntru alianță ce făcuse 223 Roșia cu chesarul. Șfezii iarăș nu pot // vedea cu ochi buni atîtea eparhii, cum Livoniâ, Ingria, Filandria, și altele trecute în stăpinirea rușilor. Olandezii iarăș avea pricini cu chesarul. Ci dar baron Enslie solul englezului ce era în Țarigrad, nu găsi greotăte dă a face lucrare prin solii acestor puteri ce era în Țarigrad ca să aducă scoposul la săvîrșire. Dăspre altă parte, înțeleptul vezir începu a face și celelalte gătiri.

Dă la iunie 2 a văleatului 84 mă făcuse domnul Mihail Vodă iarăș vistier întru al cincilea rînd, cînd la septemvrie veni fermanul ca să tăem cherestea dă pod pîste Dunăre dă iznoavă care să o ducem la Silistra și să trimitem zaherea dă trei feluri la patru serhaturi, la Nicopoli, la Rușciuc, la Silistra și la Brăila, care le-am și gătit fără zăbavă. Ne orînduisem 23v să facem și dîn Țara Rumânească și o corabie dă armadă 224 precum mai făcusem și la 76. // Să orîndui și serascher

la Ismail, Șahin Aii pașa. Toate acestea să lucrară dă mai sus zisul vezir, care și dăsfăimîndu-să dă unii-alții și mai vîrtos dă căpitan pașa, ce avea multă putere pîntru tractatul ce făcuse, i să luă pecetea și pîste puține zile și capul.

vȘahin Aii pașa dă la Ismail să făcu vezir și merse la iunie în Țarigrad. Nu să făcu însă pîntru ca să rămîie ci pîntru ca să să facă înnainte mergător la vezaret lui Isuf pașa. Isuf pașa fusese haznadar căpitan pașii, apoi îl făcuse capigi-bașă și capicheaia. Apoi îl făcuse Mora-valesî, dă unde și la văleatul 86 februarie să făcu vezir, și Șahin Aii pașa să trimise iarăș la Ismail.

Căpitan pașa după aceasta au vrut să mai facă un ciraclîcu, mai vîrtos găsind împrilejire dă vreme, căci era trebuință ca să meargă la Misir cu armadă pîntru 24r //ca să suppe zorbalele ce să ridicaseră acolo. Deci 225 făcu cerere ca pă dragomanul armadei să-l facă domnu Țării Rumânești. Acesta dă felul lui era ostrovean, dă la ostrovul Păros și să 1786. Nicolae Vodă Mavro- numia Nicolae Mavrogheni, și ghem să aflase slujind la alți dragomani ai armadei mai dîn nainte vreme.

Doao lucruri să pricinuia cu aceasta dă stricăciunea țării: unul căci dîn dragoman al căpitan pașii nici odată n-au stătut a să face dcmnu nici în Valahia, nici în Moldavia, ci d-abia am văzut a să face boer și încă boer în drăgătorie mică, ca agathomagicu, mai vîrtos că eu am văzut și vechil dă tergiman al divanului împărătescu, care au făcut și recheap la împăratul, să ia în urmă boerie în Țara Rumânească ca Scarlat Caragea; a doao că acesta nu era un om crescut la Fener ca să știe orînduelile Fenerului încai, sau ale 24v prea înnaltei Porți. Unde rămîinea să știe dă // aceste 226 țări, și dă obiceiurile noastre, cînd nici a grăi grecește sau turcește bine nu știa, rumânește nu era în viața lui cu puțință ca să învețe, om prostu și la fire, și la gîndire, și la simțire. îl făcu însă domnu cu mirarea

a tuturor, la martie 26 a văleatului 86. Și veni pântru păcatele și peirea țării la sfîrșitul lui maie aici.

Căpitan pașa căcatatrecsise pã vezirul Hali pașa cu pricină că au iscălit tractatul, dar în adăvăr el avea altă pizmă și patimă asupra lui, de vreme ce căpitan pașa nu pohtea nici într-un chip a să face războiu cu puterile ce s-au arătat mai susu. Drept aceia purcese cu armada la Misir. Isuf pașa lucră dizeniul cel început dă Hali pașa prin baron Enslie.

^{25r}
227 Mavrogheni sosind în țară dete pricină tuturor a rămînea încremeniți după ce l-au văzut ictromă sau poznă a firii a semăna. Ce să povestescu fap // tele și lucrările acestuia, fiindu-mi și rușine să le iau în condeiu. De aceia și le las la cei ce scriu analele domnilor ca să facă această osteneală după datoria la care s-au suppus.

La văleat 87, ghenarie, mă făcuse vistier dîn dvornec Mavrogheni, și în grabă văzuiu doao-trei fermanuri împărătești: unul ca să trimitem sumă multă dă zahe-rea la ambarăle Sacsiei; altul ca să trimitem salahori și chereștea la Ozu; altul ca să trimitem cară, salahori și chereștea la Ismail. Cu carele mă încărcasem eu după datoria drăgătorie! a le săvîrși. Nu după multe zile văzuiu încă un ferman ce ni să trimesese dă la Ismail prin care făcea împărăția serascher pã Aii pașa piste 100 000 dă oaste și scria ca în vreme ce împărăția îl socotește ca un dulbun, îi porunca să privească mișcările vecinilor, și dăspre o parte să le înștiințeze împărăției, dăspre // altă parte să facă și el mișcări neîntrebate. Deci îndată zugrăviu războiul în inima mea.

^{23v}
228 Într-această vreme Șahin Gherei ce să odihnea în Roșia să stenohorisise acolo, și ceruse voe dă la prea puternica împărăție, nu știu cu ce îndrăsneală și nădejde, ca să fie prii.nit în țările turcești, și i să dete, care și după ce au eșit în Bugeag, au început a zice că iaste țara lui și a face și alte mișcări necuviincioase. Deci trimețînd împărăția, îl sili a trece la Silistra mai în grabu, și dă acolo îl trimise la ostrovul Rodos, unde piste puțin îl și omorî.

împărăteasa Roșiei nu știu pântru care trebuință venise la Crîm, poate ca să vază țara cea noao ce dobîndise. La această plimbare merse și imperatorul Iosif. Și cel mai ciudat lucrul că mersese și solul Franției cel ce era în Țarigrad la Crîm. Toate aceste pricini ciudate turburără // inimile turcilor.

^{26r}
229

Prințipul Potemchim făcea cereri dă a comerții și dă tractaturi noao. Deci turcii începură a face cerere ca să părăsească muscalii Crîmul și să dea tătariilor, și altele. La acestea neputînd solul moschicescu să răspunză, fu arîdicat la Edicule la avgust 5 a acestui văleat. Și după fetfaoa legii să propovedui războiu asupra muscaliilor, și să porunci pașii dă la Ozu ca să lovească Cilburunul și să între în Crîm. Și într-acea toamnă, dă unsprăzece ori au năvălit. Sovarov ghenăralul însă ce era la Cilburun, măcar că avea puțină oaste, dar s-a diafendefsit cu multă vitejie ocrotînd cetatea și suferind multe răni pã trupul său.

Prea înnaltul devlet au orînduit serascheri pã la toate serhaturile. Au făcut și han la Cubanu, care să ia Crîmul.

^{26v}
230

împărăteasa Roșiei au orînduit doao armii, o armie sub comanda feldmareșalului Petru Romanțov // care avea dă a întră în Moldavia și a coprinde Dunărea; altă armadă suptu oblăduirea feldmareșalului prințipul Potemchin care era dă a face războaie în părțile Oziei și în părțile Cubanului. Au orînduit și o armadă pã Marea Neagră.

Eu văzînd că s-au început un războiu ca acesta, și oblăduitor țării noastre iaste Mavrogheni, m-am prostit dă drăgătoria ce aveam, pântru ca să nu fiu amestecat în faptele mai sus numitului fiind dă tot netrebnice. Au intrat într-o idee ca să să facă serascher și aceasta dă a o cătorthosi, au găsit mijlocu ca să strîngă oaste turcească cu leafă.

^{27r}
231

Doao interesuri socotea să aibă dîntr-aceasta: unul cinstea ca să să zică că cu plată dă la dînsul ține oaste pântru slujba devletului; și altul ca suptu această numire să prade și să jefuiască țara, de vreme ce toată oastea care ținea cu plată, nu era // dăcît cincisăse

mii dă oameni. Și atît la devlet, cît și aici, arăta că are 20 000 dă oaste. Și pã această analoghie făcea luările și jafurile. Doao lucruri rele au pricinuit devletului: unul, că propovăduind în toată țara turcească că el plătește cîte zece lei la un călărețu pã lună, și cãte șapte la un pedestraș, turcii ce datoria legii și fetfaoa îi supunea ca cu cheltuiala lor să meargã la oaste, auzind dă leafa lui Mavrogheni, nu mergea la ordia împărătească și la serhaturi, ci alerga aici; aici era numai numele dă oaste multă, iar plata era pã oaste puțină, aceasta ca să nu dea falie, o otcîrnuia cu acestu mijloc: priimea pã cîți turci venea, și le orînduia tainuri, cãci nu le da cu vre o plată, ci cu jafuri, și urma aceasta pînă era aproape să sfîrșească luna, și atunci pã care vrea să izgonească, îi tăia tainul ca să fugă și să nu aștepte vremea //lefii;

27v
232

iar altul, că cu numirea lefilor cum că dă la 20 000 dă oaste dîn punga lui, și cu tainurile ce le hrăpia dă la țară cu jaf și nu cu plată, prăpădea memlechetul împăratului.

în multe rînduri i-am arătat aceste stricăciuni ce le pricinuia, și la devlet, și la țară. Dar ce să zicu, și cui să zicu? El vîzînd că vezirul are rivnă să aridice războiu după toată dreptatea, și nemaisocotînd cele ce să cuvenea, și cele dă care era trebuință, și să afla lipsite, făcea toate mișcările casă grăbească pornirea războiului. Zaherelile și cherestelile ce să dedese într-acestu an dîn țară, care poruncise împărăția să le plătească dîn haraciul țării, el le-au făcut teberu și au zis că le dăruiește împărăției, ca cum împărăția cînd ar fi vrut să le ia dîn țară fără plată nu ar fi putut, și ca cum nu ar fi fost țara a împăratului. Dar el arăta că le plătește cînd și dobîndea dîntr-acestea. Insum //l-am văzut să scrie un tacrir la devlet prin care arăta că nemții nu numai n-au aleanță cu rușii, ci zicea că le sînt și vrăjmași. însuș el mi-a arătat tacrirul acesta cînd îl scria. L-am întreat. „Și ce vrăjmașie au?” Mi-a răspunsu că nu voescu nemții să dea titlu dă imperatriță împărătesei Roșiei. Auziți pozna dă răspunsu, cititorilor. Atunci nemaizicîndu-i alt,

28r
233

i-am spus că „Aleanță nemților cu muscalii o știe devletul dă la 80, și dă la tractatul dă 84. însuși chesarul prin solul său la Țarigrad au arătat-o prea înnaltei Porți aceasta. Estimp au mersu chesarul iarăș la Crîm, și poți să mai zici că n-au aleanță? La acestu tacrir n-are să-ți facă altu răspunsu prea înnalțul devlet dăcît să-ți ia capul cu pricinuire că-ți bați jocu”. „Nu știi tu, mi-a zis, acesta iaste adevărul.” Și adăvărât, eu n-am știut că dă unde socoteam că voiu vedea răspunsul ce am zisu, // am văzut că-i vine răspunsu cu aferin și cu slugă credincioasă.

28v
234

La ghenarie a văleatului 88 au arîdicat nemții războiu asupra Porții pãntu muscali. Și ghenăralii dă la hotară au înștiințat pã pașii după la hotară pãntu aceasta. Apoi solul au arătat la Țarigrad, și lui Mavrogheni i-a venit carte dă la ghenăralul Sibiiului dă propoveduirea războiului. Dar pînă a nu-i veni această carte îi veni o caime dă la Melechi pașa ce era Vidin-valesî, prin care îl înștiința dă războiul nemților.

La februarie 2 era cînd m-au chemat pã mine și mi-au arătat-o, și mergînd l-am găsit mușcîndu-ș barba. Și în zise: „Văzut-ai, nemții a arîdicat războiu. Bine în ziceai tu. Și acum ce să facu? ” I-am zis: „Nu te teme, că împărăția dă te-ar fi crezut dă atunci te omora, cum țe-am zisu eu, ci aceasta o știa și crezămînt nu țe-au dat; numai // dă la înnalțimea ta, împărăția nu cere slujbă ca aceasta dă cele gîndite, ci numai slujbă dă cele văzute; părăsește-te însă dă acestea și cere la devlet să trimită un serascher să păzească țara dă vrășmași, și noi să-l hrănim cu zaherele după datorie că așa să cuvine. Și înnalțimea ta fi încărcat cu slujbele devletului și cu trebile țării. Iar trebile războiului să fie asupra acelui serascher.” Nu putea să-mi dea ascultare, cãci cu acestu mijloc i să aridică toată treaba jafurilor dîn mînă. Așa vîzînd și neputînd să-l mai sufer, și mai vîrtos temîndu-mă ca să nu-mi arunce și vro năpaste, precum a aruncat la mulți nevinovați ca să-i jăfuiască, și la mulți pã care-i avea pizmă, cãci îi surgunea cu cartea lui la cetatea Giurgiului. I-am arătat că eu nu pociu într-aceste vremi ca să șazu

29r
z35

29v
236 aici în țară temîndu-mă dă cele în potrivă, și am cerut ca să-mi dea voe să mergu la Țarigrad cu casa mea, mai // vîrtos că soția mea era și țarigrădeancă. El și pohtea să lipsescu dă aici, dar nu voia să merg la Țarigrad, unde îmi făcu provlimă ca să mă duc pîste Dunăre la un serhat dăocamdată (așa îmi zicea) pântru ca să nu ceară și alții să meargă la Țarigrad văzîndu-mă pă mine, și-mi făgădui că dă acolo ori cînd voiu vrea să-mi trimițu casa la Țarigrad, o va trimite cu cheltuiala lui, și eu să viu lîngă dînsul. Eu și ce mă mulțamiam să lipsescu odată dă a-1 mai vedea, și să mergu unde mă vor duce, am ales Nicopoia, numai căci știam mintea și înțelepciunea lui Selim aga Varnalî-zade. Să mai afla trimiși acolo zălog trei boeri; Iannache dvornecul Moruz, Scarlat logofătul Ghica, și Tudorache paharnecul Iuliano. Cu mergerea mea au mai trimis Mavrogheni și alți boeri, pă banul Nicolae Brîncoveanul, pă Dumitrașcu dvornecul Racoviță, 30r
237 pă Manolache dvornecul // Crețulesciul, pă Costache Ghica logofătul, pă Dumitrache Fălcoianul clucerul, și pă stolnecul Alexandru Farfara.

Doao lucruri cugetase Mavrogheni, pântru trimiteria acestor boeri. Unul ca să arate la Poartă cînd va fi înprilejire dă vreme, că acești boeri au avut corispondență cu nemții și cu muscalii mai înnainte, și pântru ca să nu-i aducă în țară întru aceste vremi de aceia i-au trimis zălog acolo; și altul, ca dă va vrea să întoarcă în țară, vreunul dintre aceștia, să-1 întoarcă cu multă luare dă bani, precum au și făcut în urmă dvornecului Grecean căruia îi trimisese soția la Nicopoe, și pântru ca să o aducă îndărăt după rugăciunea sa, i-au luat rușfet t[a][eri] 10 000. Eu am cerut în multe rînduri ca să-mi dea voe, să-m trimit soția la Țarigrad, precum îmi făgăduise, însă n-a fostu cu puțință, socotind că voi merge și eu împreună, căci pă mine singur m-au chemat dă multe ori la București, fără dă // a-mi cere bani, fiind că avea ipolipsis 30v
238 la mine. Eu însă dăspre o parte văzînd dragostea întru care mă avea Selim pașa, care fiind om dă fel dîn Nicopoli, și aflîndu-să capigibașă și aian, și procopsit

și înțelept, îi dedese înpărăția trei tuiuri, aflîndu-ne noi în Nicopoe, și-1 făcuse muhafiz Nicopoi și Cului. Dăspre altă parte neputînd suferi să mai văzu pă Mavrogheni, n-am vrut să viu, ci am șazut acolea, dă la martie pînă la octombrie.

La martie deci, a acestui văleat, după ce aridica-seră și nemții războiu asupra devletului, au eșit Isuf pașa cu sangeacul dîn Țarigrad la Odriiu. Muscalii cu toate că avea aleanță cu nemții, căci nemții aridica-seră și războiu pântru dînșii, feldmareșalul Romanțov însă hrănea o mare uriciune asupra nemților, încă dîn ceilaltă răzmiriță, pântru căci să zicea că-1 dăsfăimaseră nemții atunci. Deci acum mai // mult grija ca să joace pă nemți, și să-i aducă în stare dă a pierde războaele și a rămînea biruiți, dăcît să facă însuși izbîndă, și să fie purtător dă biruință asupra turcilor, căci dă năvălea dîn vreme dă la martie cu ordia și cu comanda sa, nu numai toată Dunărea ar fi luat-o în stăpînire-ș, slobozind foarte puține tunuri, ci și paste Dunăre ar fi trecut cu înlesnire, dă vreme ce turcii nu avea gătire dă oaste dîn vreme nici dă haznele, căci pă Isuf pașa, stînjinindu-1 înpăratul a nu dășchide războiul, arătîndu-i că nu are haznele, i-a răspunsu că să mulțumește să-i dea acei bani, ce zicea însuși vezirul că să află gata, care am auzit că ar fi fostu numai 17 000 dă pungi, și s-au făgăduit vezirul că ce va mai trebui va iconomisi el dă a-i găsi dă aiurea. Aceasta însuși Hechin bașa al înpăratului mi-au spus-o aflîndu-mă la Rodos, și acestu Hechin bașa după moartea // lui sultan Hamid, făcîndu-se Misir molasî au trecut pă la Rodos. Și acolo șezînd trei zile, mi-au spusu aceasta, că au auzit-o dîn gura înpăratului, cu trei zile pînă a nu muri. Și îmi zicea că să tînguia înpăratul înpotrivă vezirului cu aceste vorbe: „Mi-au făgăduit, zicea, că cu 17 000 dă pungi ce să afla atunci în hazneaoa dă cheltuieli numai, are să facă acestu războiu, și dă atunci pînă acum, i-am trimis trei haznele întregi, și după ce nu numai n-au făcut biruință, au pierdut și locuri, și acum iar îmi cere bani.” Și-mi spunea Hechin bașa că, o săptămînă dă ar fi mai trăit înpăratul Hamid,

ar fi aridicat viața vezirului. S-au văzut însă pîste puțin după ce s-au aridicat războiul și moneda s-au micșorat cu multă pagubă a opștii.

Ordia împărătească dar sosind la Odriiu, și văzînd că muscalii nici să pomenescu *mci/js2i* arată, nici la Hotin, nici la Bender, au lăsat treaba muscalilor, asupra serascherului dă la Ozu, dă Bender, dă la Hotin, și dă la Ismail. Și ordia cu tot devletul au purces spre Beligrad. Și mergînd pînă la Niș, și văzînd că nu era înlesnire să meargă la Beligrad, dă vreme ce sîrbii îndemnați dă nemți eșiseră dîn hotarale supunerii către turci, și era dă la Niș pînă la Beligrad toți aridicați în picere cu înpotrivire. Cu multă înțelepciune Isuf pașa vezirul au lăsat serascher la Niș pă Feizi Suleiman pașa Rumeli valesi, și au mers cu ordia la Diiu, cu chibzuire ca să aducă războiul în țările vrășmașilor, unde și dă va fi purtător dă biruință, lesne va supune pă sîrbi. La Diiu sosind dar, aflînd și înlesnirea dă a avea zaherele cu Dunărea, au năvălit pă la Mehedia cu multă ciudirea opștii, pîntru că sînt locurile strimte // și primejdioase. Bătu pă nemți la Mehedia și merse vezirul cu oastea pînă la Caransebeș. Nemții și pîntru ajutorul rușilor orînduieră pă prințipul Saxcuburgu cu 30 000 dă oaste ca sa sa afle lîngă muscali. Dedese și comanda ordiei cei mari asupra mareșalului Lasu. Și la această comandă să afla și imperatorul Iosif. Spre părțile Sclavoniei, să orînduise prințipul Lihtenștain. însă rămîind nemții bătuți și la Caransebeș, la o bătălie la care fiind și împăratul trăgîndu-să spre Timișvar s-au bolnăvit foarte rău. Această izbîndă a turcilor au pricinuit și multă îndrăzneală oștilor othomanești, și multă înfricoșare oștilor chesaricești, care rămîind biruite și la Beligrad, intrară turcii pă dă toate părțile în banatul Timișvarului, și pricinuiră multă robie și prăpădenie. Deci vezirul să întoarse ca să erneze//la Rusciuc.

Chesarul bolnăvindu-să și rămîind cu olentă pîste un an dă zile și muri. Atunci însă după ce au sosit la Beciu, au orînduit alți comandiri pîntru anul viitor,

în părțile Sclavoniei pă mareșalul Laudon, și în părțile Ungariei pă mareșalul Hadic.

Acestea urmîndu-să într-această vară a văleatului 88 în părțile hotarilor nemțești, prințipul Cuburg, socotind că va avea ajutorul rușilor, trimise un ghenăral și calcă Iașii, și luă pă domnul Ipsilant prigionier și toată boerimea moldovenească. Hanul ce să afla în Bugeac și cu ostile turcești merse asupra Iașilor. Deci să traseră nemții dîn Iași iarăș înapoi. Prea înaltul devlet făcu domnu Moldovei pă Manuil Vodă încă dă la Sofia mergînd spre Beligrad, care trecînd pă la Nicopoe, și pă la București, au mersu la Iași. După aceasta nemții făcură Hotinul muhasere multă vreme. // Atunci sosi și oaste dă la Romanțov. Și deteră turcii Hotinul. Si așa lăsîndu-1 muscalii în stăpînirea nemților, merșeră la Iași, și izgoniră pă domnul și pă hanul dă acolo, carii să traseră în Bugeac și la Galați. Atîta izbîndă au făcut feldmareșalul Romanțov într-acest an. Iar prințipul Potemchin ce avea comanda Crîmului, luînd înștiințare dă acestea, hotări să facă Ozia muhasere, pă care în zioa dă Sfete Nicolae o și luă cu iuruș.

Noi ce ne aflam la Nicopoe fără dă protecția lui Selim pașa, căci îl trimisese împărăția la Bender, într-un serhat lipsiți dă toate cele trebuincioase, și ca cum eram închiși, căci nu eram slobozi să mergem aiurea. Și nu numai nu ne aflam atunci în vreo vină, ci unii dîn noi aveam și merit la devlet, după credința cu care ne-am purtat în cealaltă rîzmiriță, mai virtos eu că aveam dă atunci fermanuri // și multe buiurultiuiri arătătoare dă aceasta, întru care să coprindea, arătarea credinții și altor boeri. Am trimis un arzohal cu unul dîn boeri la prea înaltul devlet întru care făceam rugăciune ca să avem voe să mergem în Mema-lichii Mahruse, la un locu cum iaste Odriiul, unde să putem a ne înlesni petrecerea vieții. Acestu arzohal după ce l-au luat vezirul, ne-au trimis răspunsu să stăm acoloa pînă să va face hotărîre. După ce au sosit la Rusciuc, viînd la București, și pîrîndu-ne Mavrogeni cu multe pîri mincinoase, dînd și la haznea o

sumă de bani, au putut face ca să trimită ferman cu un ceauș împărătescu, și să ia și pă șase din noi să-i ducă la Rodos surgun. Și așa lăsându-ne familiile la Nicopoe, la sfârșitul lui noemvrie am purces după poruncă și am mersu la Rodos. într-acestu fel au curs lucrurile într-această iarnă, pînă la martie a văleatului // 89, cînd bolnăvîndu-să împăratul, în foarte puține zile au trecut în cealaltă lume împărățind ani 16 și lăsînd războiul dășchisu.

ÎNPĂRĂȚIA LUI SULTAN SELIMU III CARE ÎNPĂRĂTEȘTE ȘI ASTĂZI CU MULTĂ ÎNȚELEPCIUNE

SELIMU in
²⁸
am trecut, și acolo am fostu priimiți cu multă peripiis și cinste de toți cei mari, ci pîntru famii // liile noastre, ce nu numai era dăpărtate de noi ci le lăsasem și într-un serhat ca Nicopoli, fără de nici o protecție omenească) cînd am luat buna veste că prea puternicul sultan Selim, fiiul înțeleptului Mustafa, chemat fiind de caimacam după nobetul saltanatului, au trecut în tahtu la martie a leatului 1789 și 1203, care și pă vezirul Isuf pașa pîste puțin scoțîndu-1 din vezaret, 1-a orînduit serascher la Diiu, făcînd vezir pă Hasan Pașa serascherul. Pă Gezaerli Hasan pașa ce 15 ani stătuse căpitan pașa, iarăș îl scoase și-1 făcu serascher la Ismail și să urmă războiul într-acestu an. Să arîd-caseră și șezii cu războiu asupra rușilor, și le pricinuia multă stînjînire de izbîndă asupra turcilor. Să înpotrivia și leșii cu multe supărări asupra muscalilor. Cu

¹ Loc liber pentru versuri pe care nu le-a mai scris.

^{3 5 v}
248
toate acestea pînă acum semăna războiul rosescu a fi defensiv. Prințipul Cuburgu // aștepta, ca unit cu rușii să lovească ordia. Mareșalul Romanțov dăsfăimîndu-se de otçirmuirea ce făcuse pînă acum, din care s-au pricinuit și nemților stricăciune, și rușilor neizbîndă, îi arîdică comanda din mînă împărăteasa, și cu mijlocul disgrățiat să orîndui a sădea la Jîjîia în Moldavia fără treabă. Și să dete și comanda sa tot asupra prințipului Potemchin, care și veni la laș. Mareșalul Hadic întîmplîndu-i-să moarte, să dete comanda sa mareșalului Laudon, care și fără zăbavă făcînd izbînde asupra turcilor, luă și Beligradul, și Fethislam, și Adacali, aducea izbînde nemții și în Bosna, luînd cetăți. Să lovira și ordiile cele mari, din sus de Măxineni, în Rîmnec, Hasan pașa vezirul, cu anșef ghenăraru rosescu, Sovarov, om viteaz și înțelept, ce avea 7 000 de muscali, și cu prințipul Cuburg, ce avea // 30 000 de nemți, și să strică ordia othomănească dosînd vezirul pîste Dunăre, la care dosire s-au înecat și învățatul Mehemed Hairi-efendi, în apa Buzăului.

^{3 6 r}
249

Mavrogheni în vremea ce aducea turcii izbînde în Bosna, și în Ungaria, aducea și el cu turcii ce avea aici izbîndă pă la hotarale Transilvaniei, și apoi să întorcea și jăfuia mănăstirile țării, și lua și odoară și sfintele vase după biserici, și rasele călugărilor, și sfărîma zidurile curților, cum au făcut la Cozia, și la Argeș, și scria la devlet că au luat de la nemți Cozia calesî. Iar într-acestu an, ce s-au înpotrivit norocul biruinței la prea înaltul devlet, neavînd ce să mai facă și Mavrogheni aici, căci nu avea ce să mai prade, și să mai jăfuiască, nici mai rămăsese boerinaș și mazîlaș, de a-i da drăgătorie și fără de voe, și apoi îi jăfuia, și trimitea caftanele pă la județe // și înbrăca fără de voe pă cine auzea că are bani, făcuse și caimacam la Craiova turcu, și chehaia turcu, și capigilar chehaia turcu, și neavînd ce alt a mai face aici, cu pricină că merge ca să-și facă cercetare ordiilor, umbla prin sate și înbrăca pă țărani cu caftane și apoi îi pune la închisoare ca să-i dea bani, fapte ce nu le-au mai văzut

^{3 6 v}
250

37r
251

Țara Rumînească, necinste care n-au mai văzut-o domnia Țării Rumînești. Spăimîntat după acestea toate, au lăsat trei ichtuiului cu puțină oaste în București, și el s-au tras la Giurgiu, da unde au cugetat un dizeniu ca să facă o trecvă cu prințipul Potemchin întru care să lege, ca să nu vie muscali și nemți în țară, și să tragă și el turcii din țară pînă să va face pace, nu știu da ar fi putut-o săvîrși. Trimisul ce au fost încărcat cu această solie ajungînd la Focșani, și găsind acolo pă prințipul Cuburg ce //cu toate că fusese biruitor la această campanie, dar nu să îndrăznea să vie la București, poate căci nu era încredințat că va găsi zaherele. Deci trimisul lui Mavrogheni găsi mai cu cale să-1 încredințeze da toată neîngrijirea, și da zaherele, și să-1 aducă la București, și să lase dizeniul lui Mavrogheni nelucrat. Și așa să pogorî și prințipul Hohenloh la Craiova. Și stăpîniră Țara Rumînească nemții. Prea înaltul devlet scoțînd pă acestu vezir, făcu pă gezaerliul Hasan pașa vezir, care și merse la Șumna.

37v
252

Prea milostivul împărat luînd înștiințare da starea noastră, și că ne aflăm la Rodos, și familiile noastre la Tîrnova, dete poruncă prea înălțatului Mustaa pașa caimacamul, ca să scrie la ordie la vezirul, să ne facă itlacul negreșit, și în fermanul itlacului să să coprinză, că după porunca ce s-au trimis prin caimacamul la ordie. Si așa ni să făcu // itlacul și noao, și boerilor Filipești, ce era surguniți la Meteora, cu doi ani mai nainte, pîntru alte pricini. La februarie a văleatului 1790 ne sosi itlacul la Rodos cu un ici aga al vezirului, da unde și purcesem ca să venim la Tîrnova. Ajungînd la Hio, luăm înștiințare, cum că ar fi murit gezaerli Hasan pașa vezirul, și s-ar fi făcut vezir Celebi aga-zade șerif Hasan pașa, ce să afla la Rahova muhafîz. După ce sosim la Calipoli, ne încredințăm da aceasta.

Mavrogheni ce venise pă la Arvanitohori, da la Șumna, într-acea iarnă, și mersese la Șiștov, ceru ca să fie orînduit lîngă Isuf pașa serascher la Diiu, și merse acolo. Hasan pașa gezaerliul cercase ca să afle un

38r
253

mijlocu da a putea încheia o pace, și cu muscalii, și cu nemții. Deci întîmpinînd cereri mari, nu săvîrși nimic, pînă i să întîmplă și moarte da lingoare. Celebi zade// Hasan pașa, după ce sosi, dăspre o parte întări gătirile războiului, dăspre altă parte prea înaltul devlet îndemna și pă craiul prusian, ca să să rîdice asupra nemților, după datoria aleanții ce făcuse cu Poarta.

Chesarul Iosif murise, frate-său Leopold ce era ducă al Toscaniei, să făcuse craiu Ungariei, și moștenitor Casii da Austria, nu să făcuse însă imperator. Era și ungurii nemulțămîți da privelegiile ce le stricase imperatorul Iosif. Să făcuse și mare epanastasis la Filandra austriacească.

într-acestu chip curgea lucrurile cînd prințipul Cuburg, purcegînd din București cu 30 000 da oaste, ca să ia cetatea Giurgiului, fu oastea bătută acolo da 700 da turci, și să trase iarăși la București.

38v
254

Craiul prusian vîzînd starea întru care să afla Austria atunci, socoti cu înțelepciune că nu va putea Austria să facă războiu și cu Prusia, ci va fi din dăstul, ca numai să arate // Austrie[i] că iaste aleat, și mediator pîntru turci. Și Austria îndată va cere pace cu prea înalta Poartă. Așadar, făcu craiul prusian această înștiințare craiului ungurescu Leopold, care și vîzîndu-ș starea întru care să afla atunci, și trebuința ce avea da craiul prusian, pîntru corona imperiului, ce o cerea craiul ungurescu, ceru ca să facă pace cu prea înaltul devlet, și să fie craiul Prusiei, și craiul Engliterii, și Olanda, mijlocitori. Și-să orîndui loc, Raișembah, unde să să facă adunarea trimișilor acestor puteri, pîntru ca să închiză preliminarul păcii.

39r
255

Noi venisem da la Rodos, la Arvanitohori al Tîrnoului, și ne găsisem familiile în proastă stare, mai vîrtos eu ce din patru copii ce lăsasem cu soția mea domnița, cînd am mersu la Rodos, am găsit numai unul. După ce am sosit la Arvanitohori, n-au trecut vreme multă, și au venit un ferman // împărătescu, ca să mergem la Odrii cu familiile noastre, să ne odihnim acolo. Deci mergînd și ajungînd acolo la începutul lui iulie a vălea-

tului 1790, n-am șazut o săptămână dăplin, și mi-au venit o emriname a prea înnaltului vezir Hasan pașa, întru care după ce dăsfăima pă Mavrogheni pântru surgunia noastră, îmi porunca mie cu multe laude, și cu că fiind trebuincios, numai decît să mă scol să merg la ordie la Rusciuc, care mehtup să află cu multă cinste supt păstrare, în arhiviile casii mele.

Deci îndată lăsîndu-m soția și un copil mai mic ce aveam la Odriiu, luînd pă fii-mieu cel mare, am plecat cu menzil, și am mersu la Rusciuc. în ceasul ce am sosit am dăscălicat în ordie la bostangilar odabașa, care și îndată dînd veste la luminatul chehaia beiu, chehaia cheatibi efendi, chemîndu-mă m-au luat și m-au dus drept la vezirul. După ce m-au priimit // cu milostivire, și cu cinste, m-au pus dă am șazut, și între alte vorbe și întrebări ce mi-au făcut pântru pricinile războiului, și ale Țării Rumânești, mi-au poruncit să scriu boerilor dă la București, și să le arăt că va să vie ordia împărătească la București, pântru ca să dea războiu nemților, și că de va fi izbîndă a turcilor, precum și să nădăjduia, și ar fi fostu, să nu dosească vreunul ci să stea toți pă locu, și să aștepte venirea vezirului cu bucurie, căci prea înnaltul devlet are multă milostivire asupra țării, și ca de acestea. Și mă încredința și cu mare jurămîntu pă chitabul Azam, pântru ca să-i încredințez și eu cu jurămînt. Eu și răspunseiu, că în vreme ce știu toți dîn București că domnul Mavrogheni să află la Diiu, și iaste halea domnu, și fiind izbîndă turcească are să vie la București, nu iaste cu puțință să-m dea ascultare mie, și toți trebuie să dosească. Mă întrebă: „Pînă acolo îl urăscu rumânii?” // îi răspunseiu, arătîndu-i și toate faptele lui, și-i zisei: „Pă mine vei să mă ei cu înnălțimea ta mergînd la București?” îmi zise: „Negreșit am să te iau, dă vreme ce am să te trimițu înaintea mea la București.” îi răspunseiu: „Lîngă înnălțimea ta dă mă voiu afla, și voiu auzi că vine Mavrogheni iarăș în țară, negreșit voiu dosi unde îmi va da mîna, numai ca să nu-l văzu”.

îndată trimise și chemă pă luminatul chehaia beiu Feizulah aga, pă prea slăvitul tefterdar Raic Aii efendi, și pă prea slăvitul reisul chitabu Biri Abdulah efendi. Sosind acești trei miniștri, îi puse vezirul dă șazură, în porunci și mie să șazu, și-mi zise ca să spui și înaintea acestor rigeali, acele ce am spus înnălțimei sale. Și le mai spuseiu încă o dată. Și dă locu răspunseră rigealii că aceasta trebuie să să scrie la împăratul, și-m zise vezirul: „Mergi dă scrie cărțile ce țe-am zis și-i încredințează că nu va mai fi Mavrogheni domnu”. îi răspunseiu că voiu // scrie, numai mă rog ca să văză și înnălțimea sa acele ce scriu. Și cerui ca să să facă doao porunci: să vie și ceilalți boeri dă la Arvanitohori, și dă la Odriiu, ca să să afle în slujba împărăției, vrînd cu aceasta ca să sistisescu și pă boerii ceialalți. Și porunci să să facă doao fermanuri și să meargă devlet-tatar ca să-i aducă.

^{40 v}
258

într-acea seară mă dete musafir la frate-său Celebi aga, care ducîndu-mă la Rusciuc în casele sale, îmi făcu ziafet în seara aceia aducînd și sazuri. A doa zi, mergînd la ordie, arătaiu scrisoarea ce am scris la boeri la București, care făcîndu-să tergime, o trimise la împărăție să să vază. Acest fel era scrisoarea . . . ' //

42r
261

Iar mie îmi orîndui treaba Țării Rumânești, ca să să caute dă mine toată, și atît robii dîn Țara Rumânească, veri nemți, veri rumâni cîți vor veni la închisoarea muhzur-agîi, să aibu datorie să-i cercetez eu, și să le facu tacrirurile, să le ducu la vezirul, și muhzur aga să-m dea ascultare pântru dînșii ori ce-i voiu zice. îmi orîndui și un harbagiu împărătescu, ca să fie nelipsit dă lîngă mine. Și în porunci ca și eu să fiu nelipsit dă la corturile vezirului, unde dîntr-acea zi am fost nelipsit dîn slujba împărătească, făcînd și dragoanlic în divan în toată curgerea dă vreme ce am fost la ordie într-această campanie.

La avgust în una au trecut ordia împărătească la Giurgiu, cu care împreună trecînd și eu m-am aflat

¹ Urmează loc liber pentru scrisoare pe f. — și f. A1 r, și v, paginile 259 și 260. 258

nelipsit pînă s-au întors înapoi. Scrisorile mele ce am scris în județele Țării Rumânești au fost din destule, la înduplecarea și credința ce au firește rumâni către prea puternica Poartă, ca să pornească // pă
42v lăcutorii a tuturor județelor după marginea Dunării,
262 să care zaherea și să vînză la serhaturile turcești, și să o vînză la turci aflîndu-să nemții în București. în hasul Giurgiului o mie și șapte sute dă familii veniseră cu carăle lor din Ilhov, din Vlașca, și din Teleorman, și hălăduia supt ocrotirea mea în has, ca să să afle în slujba împărătească, și pă unde lăcuia în has le făcusem sate și orînduisem cîte un harbagiu împărătescu prin toate satele ca să nu-i supere cinevaș. Și pă toată zioa aducea în ordie cîte o mie dă cară și mai mult dă vindea cum vrea, feluri dă lucruri, fin, lemne, zaherele dă tot felul. Și făcea alișveriş cu îndăstulare. într-acest fel s-au urmat pînă s-au întors ordia înapoi. Și prea înnalți stăpîni cu multă bucurie să veselea dă credința și sadacatui rumânilor, și nu s-au bîntuit nici măcar cu un paiu.

în toată această curgere dă vreme, judecățile și
43r pricinile lor să căuta dă mine //și dă cîte ori venea la
263 cortul meu cu pocloane, îi luam însumi eu pă ei cu acele pocloane și-i duceam pă la rigeali cu pocloane, pă unii la chehaia beiu, pă alții la reiz efendi, pă alții la tefterdar, pă alții ia ceauș bașa, și arătam că într-adins au adus pocloanele pentru dînșii și le priimea^ cu libov stăpîinii și le dăruia galbeni din destui. într-acest chip am otcîrmuit trebile țării cu multă plăcere a stăpînilor pînă cînd s-au făcut armistiția cu nemții.

La avgust 2 s-au făcut mare sfat la iatacul prea înnaltului vezir, la care sfat am fost chemat și eu. Și șazănd au început vezirul să arate că le-au sosit hatișerif, ca să meargă să lovească pă nemți, cu un ceas mai nainte, dă vreme ce și craiul Prusiei ce era aleat al Porții, scria în hatișerif că au purces dă la Berlin, și au intrat în Boemia. însuși vezirul era hotărît să vie cu oastea la București, și au cerut dă la mine
43v ca să dau în scris pă unde iaste // mai cu cale să meargă
264 oastea la București, și cu ce mijloc.

împăratul Iosif murise, eparhiile belghige ale nemților arîdicase cap cu epanastasis cu doi ani mai nainte, toate țările ce sînt supuse la Casa Austriei nu era mulțămite dă otcîrmuirea ce făcuse împăratul Iosif. Clironom rămăsese Leopold, care nici cu corona ungurească nu să încununase, unde rămîne că avea să să încoroneze și imperator romanilor, și această încoronare urma să să facă prin alegerea electorilor, din carii era și craiul Prusiei unul.

Deci am arătat vezirului că nemții nu sînt în stare ca să facă războiu și cu craiul Prusiei, ci eu sînt încredințat în chibzuirile mele că la cea dîntiiu provlimă ce vor face prusienii către nemți, iaste trebuință nemții să ceară pacea cu noi, și eu crez că vor să-i pue și
44r mediatori pă prusieni, și sînt // fără dă îndoială că
265 peste puțină vreme vom avea și soli dă la Prusia aici. Atunci însă dă să cuvine ca prea înnalta Poartă să dea pacea nemților sau nu, rămîne la înțelepciunea sfatului și la voința prea puternicului împărat. Multe și altele după trebuință și după datorie-m am grăit, care și nu să cuvine a întră în condeiu dă istorie. Deci s-au săvîrșit sfatul hotărîndu-să ca la trei ale lunii să purcează ordia enicerilor la Daia, și la opt să purcedem noi cu vezirul. Și au și purces ordia enicerilor la Daia.

La 6 ale iui avgust aflîndu-mă la Rusciuc m-am sculat dă dimineață să merg la Giurgiu și trecînd Dunărea și vrînd să es din caic în malul Dunării la cortul lui hagi Eieni aga capigi bașa, unde a pururea eșam, am văzut dodată supt cort evropei, muhurdarul lui reiz efendi Osman efendi, și caracuiacul lui chehaia beiu.
44v îmi ziseră că sînt prusieni și să merg //să mă întîlnescu
266 cu dînșii. Unde și mergînd mă întîlniiu cu conte Lisi. Acesta dă felul lui era dă la Chefalinia, om foarte bun, vorbea și talienește și grecește, și avînd mare sevda ca să vorbească grecește, au început să-m vorbească grecește. Eu și temîndu-mă ca să nu înțeleagă turcii ce era acoloa, căci nu să cuvenea, am urmat a-i grăi talienește, și la cea dîntiiu întrebare îmi spuse toată pricina venirii sale, și cum că iaste sol și mijlocitor dă pace. El venise pă Dunăre dă la Diiu și pricina venirii

nu o știa vezirul, măcar că o proorocisem eu. îi ziseiu solului ca să nu mai spuie nimănu pentru ce au venit, pînă să va întilni cu vezirul, și eu încălecaiu și merseiu drept la vezirul, și-i spuseiu pricina, grăind și altele. Peste doao ceasuri fuse solul adus în ordie la dăosibite corturi pînă i se filmăciră cărțile, și la opt ceasuri fuse adus dă ceauș bașa înaintea // vezirului după obiceiului. 45r
267 Și după ce i să citiră cărțile, îl înbrăcară cu blană dă samur și pă secretar cu blană dă cacurn, și pă stafier cu caftan, și să trimiseră iarăș la corturile sale în ordie, și îndată să purceseră cifte-tatari la Țarigrad cu înștiințare la împărăție. Prea puternica împărăție s-au turburat foarte asupra vezirului, pentru ce să priimească mijlocirea dă pace, arătînd că craiul Prusiei după datoria aleanții să cuvenea să dea războiu nemților, ca și nemții sau să ceară și pacea noastră dă la ruși cu interesurile Porții, sau să să facă aleați cu noi și să aridice războiu asupra muscalilor. Și în adevăr acesta [era] interesul prea înnaltei Porți.

Deci cu toate că mulți în taină arăta vezirului, și la rigelii cei mai aleși că nu să cuvinea să dea pacea nemților, însă într-un zadar le-au fost osteneala, căci chehaia beiu și tefterdar-efendi socotea că dacă vor încheia pacea cu nemții, // pă moscalii îi vor prăpădi cu multă înlesnire, și să afla în idee cum că după ce vor încheia armistiția cu nemții, nemții le pot da voe să treacă ostile turcești pîn Țara Rumânească, să treacă în Moldova, să meargă asupra moscalilor. Eu cu adăvărat știu un obraz, care înaintea vezirului au zis lui chehaia beiu, și tefterdarului: „în ceialaltă răzmiriță n-ați avut războiu numai cu moscalii, și ce izbîndă ați făcut? Moscalii vă făcuse muhasere la Șumna, și puțin au fost să vă ia și sangeacul dacă ar fi vrut; și ce vă face să credeți acum că puteți să-i biruiți? Nu care cumva oastea care n-o avem?” Dă vreme ce atunci la ordie nu era mai mult decît 53 000 dă oaste, cu toate acestea n-au folosit nimic. Peste doao zile s-au făcut mare sfat, și ogeaclii și hogaegheani. La acestu sfat eu n-am fost. Știu însă că chehaia beiu și tefterdarul 46r
269 și dînpreună și vezirul, au călcat picior, pînă încît // au

trimis și făgăduială împăratului, că dă vor încheia pace cu nemții, ei iau asupra lor ca să biruiască pă moscalii. Și așa în 30 dă zile reiz Abdulah efendi au încheiat armistiția cu conte Lisi în Rusciuc.

După ce s-au încheiat armistiția au cerut vezirul ca să treacă cu ostile pîn Țara Rumânească la Focșani, și n-au priimit nemții, ci trecînd la Rusciuc ordia, s-au răspîndit toată oastea.

Într-această vreme domnul Mavrogheni au purces dă la Diiu ca să vie la ordie, avînd cu dînsul vreo șapte-optu mii dă oaste, și vreo 20 dă tunuri. Și fiindcă rumânii printr-un mahzar arătaseră toate faptele sale la vezirul, și vezirul la împăratul, au venit hatișerif și au trimis vezirul pă un Sultan, și pă frate-său care era capigi bașa și mirahor-paiasi, și întîlnindu-l pă cale viind, într-un sat ce să numește Bela, i-au tăiat capul și l-au adus la ordie. Și chemîndu-mă vezirul pă mine // 46v
270 m-au trimis la Leilec-ceedîr, cu caftangiul mării sale să-i văz capul, și întorcîndu-mă mi-au poruncit să scriu la București boerilor o carte ca dîn porunca înălțimeii sale, și să le arăt, că dreptatea prea puternicului împărat aflînd dă faptele lui Mavrogheni ce au făcut în Țara Rumânească i-au făcut răsplătirea. Și după porunca îndată i-am înștiințat, și s-au bucurat cu toții.

N-au trecut zile multe, și să găti ordia ca să purceagă la Silistra, să meargă asupra moscalilor. Eu și socotindu-mă că în Moldova nu am nici o treabă, și neavînd acolo, nu urmează ca să mă duc nici cu ordia, am cugetat ca să ernez la Odriiu, și să triimeș să aduc și pă soția mea domnița dă la Țarigrad, căci o trimisesem la mumă-sa s-o vază. M-am dus și m-am rugat dă vezirul ca să-mi dea voe să merg la Odriiu. Și mi-au dat voe dîndu-mi și ferman împărătescu, și doao emri-namele sistatica cu // multe laude. Carele și acestea 47r
271 să află păzite în scrisorile casii mele cu multă evlavie. Și așa purcegînd cu ceauș împărătescu am mers la Odriiu, și dă acolo am trimis și am adus soția. Și am ernat cu multă cinste, căci eram iubit foarte și dă mola efendi, și dă bostangii bas, dă enicer-agasi, și dă însuși caimacam pașa, Izet Mehemed pașa, ce venise la Odriiu și

cu care cinam în cele mai multe seri, și am petrecut cu multă odihnă și cinste pînă la fevr.[uarie].

Prea înaltul vezir plecînd cu ordia dă la Rusciuc au mers la Silistra, și dă acolo făcea gătiri ca să meargă asupra moscalilor, cînd moscalii năvălind fără dă prelungire au luat Ismailul, și Chilia, și Achermanul, cum și ...

Deci prea puternica împărăție au trimis dă au luat capul vezirului, făcînd surgun și pă chehaia beiu, și pă tefterdar, și au făcut vezir iarăș pă prea înaltul Isuf pașa. Chehaia beiu să afla // atunci, fiul prea înaltului
^{47 v}
272 Cheamil Ahmed pașa, Hacî Mehemed beiu.

La febr[uarie] era cînd mi-au venit prea slăvită poruncă a luminatului chehaia beiu la Odriiu, ca să mă scol și să merg la Șumna, scriind și către aianul Odriiului Mehemed efendi, să-mi dea tot felul dă ajutor la purcedere. Deci gătindu-mă fără zăbavă am mers la Șumna.

Într-această vreme să urma la Șiștov congresul nema ților. Dîn partea noastră era orfnduiți murahași pre-slăvitul reiz efendi Biri Abdulah, și prea învățatul Meche molasîn și Ordu cadisî, Ismet beiu efendi, și slăvitul Oruznamegi efendi Duri Mehemet, aflîndu-să tergiman Alexandru Moruz, ce în urmă s-au făcut și domn. Dîn partea nemților era murahas baron Herbert, și conte Esterhazil. Era și trei soli, al Engliterii, al Olandei, și conte Luhezini al Prusienilor. Și cu toate că să începuse congresul de la noemvjne] // și
^{48r}
273 preliminarele păcii era hotărîte, vâzîndu-să însă biruințele moscalilor, nemții după datorie prelungea pacea, potrivit vremea dă a o săvîrși sau dăodată cu moscalii sau oareșce mai nainte.

Eu după poruncă m-am dus la Șumna și înfățișîndu-mă după datorie la chehaia beiu întiu, am fost priimit cu cinste orînduindu-mi și conac aproape lîngă pașa capisî și tainuri. Vechil dă tergiman să afla beizade Iordache Moruz. După puține zile mi-au dat audiență prea înaltul vezir Isuf pașa cu multă cinste,

¹ Loc alb în manuscris.

m-au șazut lîngă înălțimea sa și m-au ținut mai mult dăcît trei ceasuri.

Prea înaltul devlet adusese cu multe înduplecări și pă un Mahmut pașa dă la Scodra (om viteaz, și ce făcuse mai nainte și rebelione) cu 30 000 dă oaste a lui. Era chemat pentru ca să meargă asupra moscalilor.
^{48v}
274 Nu să încredea însă ca să treacă Dunărea // dă la Vidin mai jos, căci să temea. Prea înaltul vezir Isuf pașa, doao lucruri mi-au cerut, care sînt acestea: să fac în Țara Rumânească pă taină cinci poduri, pă Jiuiu, pă Olt, pă Argeș, pă Ialomița, și pă Buzău, care poduri să le pociu întinde peste aceste ape în vreme ce va fi să treacă Mahmut pașa dă la Diiu, să meargă la Focșani; să gătesc și pă alocurea trei-patru mii dă chile dă zaherea, ca să să afle dă va avea trebuință Mahmut pașa. Al doilea mi-au zis că dă vreme ce au hotărîre ca să treacă ordia pă la Silistra, și avea gînd să întinză pod la Silistra, în Țara Rumânească, să dau ajutor la nis-careva chereștea ce va fi trebuincioasă.

Am arătat înălțimii sale cum că dă voiu merge dă față în Țara Rumânească pentru ca să le fac acestea, nemții pentru prieteșugul ce au cu moscalii, nu numai
^{49r}
275 să // nu-mi vor da voe ca să fac acestea, ci încă poate să să facă pricină să surdisească săvîrșirea păcii cu noi, pentru ca să nu pricinuiască vreun rău moscalilor, căci dă s-au și înprietenit cu noi, nu s-au învrăjbit cu moscalii. Dă voiu merge pă taină în Țara Rumânească, adecă tiptil ca cum aș merge pentru altă trebuință a mea, podurile cîte cinci și zaherea pentru Mahmut pașa le pociu găti pă taină, însă Mahmut pașii voe dă a trece dă la Diiu nicidăcum nu-i vor da nemții, pînă să va face pacea lor, dă vreme ce acestea trebuia să fie întocmite în capetele armistriții.

I-am arătat că și pod peste Dunăre la Silistra nu pot nemții să-i dea voe să facă, și încă i-am zis mai mult că i-aș găsi mijloc să facă podul, căci ostroavele țării nu le puseseră nemții în mutareche, și nu ziseseră în capetele mutarecheli, Țara Rumânească toată sau cu
^{49v}
276 ostroavele ei pînă în matca // Dunării, să să afle supt stăpînirea nemților, pînă să va face pace, ci ziseră

numai, Țara Rumânească, ce am luat în stăpînirea noastră, să să afle supt stăpînirea nemților. Dar ostrovul ce iaste în dreptul Silistrei, nu să unește cu pămîntul țării, căci îl dăsparte Borcea.

Au beendisit vezirul arătările mele, și au rămas să le vază dă vor eși așa, cu toate că începuse a le cam pricepe. Pă lîngă acestea, făcîndu-mi întrebare și dă domnul țării și dă domnie, mi-au zis să mă gătesc să viu în Țara Rumînească teptil, și cu înțelepciunea, ce va fi prin puțință să-i slujeseu. Mi-au dat o carte către murahașii dă la Șistov, ca să-m ia voe dă la baron Herbert ca să viu în Țara Rumânească să-m caut socotelile casii, și să-m iau și pă noră-mea dă aici ce era logodită cu fii-mieu și-i murise părinții. Deci am trimis un ceauș împărătescu cu ferman ca să arîdice pă domnița dă la Odriiu, să o aducă la Arvanitohori, precum am și adus-o cu mare cinste, și eu am // mers la Șistov, și prin mijlocul solilor noștri luînd carte dă la baron Herbert, către conte Mitrofschi, ce era comandir în București, am venit la București, unde doao poduri al Oltului și al Jiului le-am tăiat cu înlesnire, prin mijlocul răposatului mitropolitului Cozmei, și prin mijloc dă preoți *zicînd* că taie chereștea pentru ca să facă mori, și am și dat bani pă dinsele. Podul Argeșului și al Ialomiții n-au fost trebuință să le fac, căci să afla și multe poduri și în dombazuri. Podul dă la Buzău l-am făcut cu mijlocul episcopului Dositheu.

Am arvunit și o sumă dă zaherea prin mijloc dă oameni credincioși, și acestea toate le-am *gătît* cu mijloc dă nu m-au înțeleș nimeni. Am trimis și pă noră-mea la Arvanitohori, scriind domniții să o cunune cu fii-mieu, și eu mai șezînd vro cîteva zile în București am trecut la Șistov, unde!

1

STIHURI ZECE DE CÎTE DOAOSPREZECE
SLOMNIRI ALE PECETII PREA LUMINATULUI DOMN

ylceste doao seamne ce-n peceat-am pus,
Luminat domnului nostru i s-au adus.
Eșiți muze, cîntînd, întîmpinați-1,
Cu flori de crin frumos încununați-1.
Slăvească-se și-n mulți să se vestească
^tlexandr-iros în Țara Rumânească,
iVoroade, mîini, ochi să ridicați,
De la ceriu fericire să-i rugați,
i?aze de aur anii să-i înmulțească
C/meri protivnici să se zdrobească.

2

CEA DINTÎI MOLIFTĂ DĂ RUGĂCIUNE CĂTRE
SFÎNTA FECIORĂ

Oh, puternică stăpîină,
La acest ceas amărit

Dă-mi spre ajutor o mîină
Cînd să pier sînt hotărit.

Datoria mă-nplîntează
A mă arăta-ndrăzneț,

Nu trufia, să mă vază
Lumea doar că sînt măreț.

Și, dă nu mi să cuvine
Pentru mine ajutor,

Fie voia la tine
Cînd vei vrea, pohtesc să mor !

Numai fii-mi milostivă
D-a muri ca un creștin,

Apără-mi cele-npotrivă,
Că sînt dă păcate plin.

Dar ajută o lehuză,
Că tu bine ai voit

La acesta-a fi supusă
Și eu m-am îndatorit,

* Din porunca ta cea mare
A-i da acum ajutor

Și-ntr-aceast-amară stare
Să m-arăt ocrotitor.

Vezi trei prunci fără dă vină,
Ce din mila ta trăiesc

Neștiind nimica, suspină
C-acum să primejduiesc.

Dă ochi cu milostivire
La părinte amărît,

Ce tu a grîji prin fire
Dă ei m-ai orînduit.

D-o năprasnică urgie
Că să află ocoliți;

Cine să-mi ajute mie
Și să-i fie ocrotiți?

La puterea ta cea mare
Caz, alerg și năvălesc

Și crez să găsesc scăpare,
După cum nădăjduiesc.

Vezi fecioarele, Fecioară,
Ce le sînt eu hrănitor,

Să primejduiesc să moară
Și cer al tău ajutor,

Slugi și slujnice, dă tine
Ce d-a să chivernisi

Sînt orînduiți la mine
Buna stare d-a-și găsi.

Ce sînt vinovați să piară
Cu acest mijloc amar?

Toți cad, mila ta să ceară;
Scapă-i dă acest pahar !

Astă datorie mare
Mă făcu ca să-ndrăznesc

Au să fac și lor scăpare,
Au să mă primejduiesc.

Ci, dar, cu nădejde mare
Eu la tine năvălesc

Ajutorul tău cel tare
Rugîndu-mă să-1 găsesc.

Deci urechea ta, stăpînă,
Pleac-o d-a mă auzi

Și puternica ta mînă
'Ntînd-o spre a ne păzi.

N-am la cine da năvală
înr-acest ceas osîndit,

Pe tine te am pohfală
Nu mă lăsa obidit!

A DOAO MOLIFTĂ DE RUGĂCIUNE LA SFÎNTA
FECIAORĂ

Stăpînă, iar la tine
S-alerg mi să cuvine
Și iar să năvălesc.

Dă am multe păcate,
Mintea nu mi s-abate
Și iar nădăjduiesc.

Tu singură scăpare
Ești, și nădejde mare
Acelor păcătoși.

La tine cine-aleargă
'N zadar n-are să meargă;
Să fac toți sănătoși.

Dă daruri ești fîntînă,
Slăvită mea stăpînă,
Și izvorăști la toți.

Cîți sînt la neputință
Verice au trebuință,
C-atîta vei, cît poți.

Și poți, cît poate-o mumă
Să aflu daruri – sumă –
Dă la un fiu iubit,

Și fiu așa puternic,
Un dumnezeu cel veșnic
C-acest fel te-au slăvit.

Și eu ce crez la tine
Să aflu verice bine,
în starea ce-am sosit,

La cin-să dau năvală,
încît să am pohfală
Că n-oi fi părăsit?

Nădejdea mea, știi bine
Amarul ce-i la mine:
Nu mă lăsa să pier !

Cu lacrimi mă rog ție,
Ajută-mi astăzi mie,
Căci mila ta o cer.

4

TREIA MOLIFTĂ DĂ MULȚĂMITA

Nu sînt vrednic s-aduc ție
Mulțămită pă deplin,

Nu că n-aș găsi cuvinte,
Ci sînt dă'păcate plin.

La atîtea daruri multe
Ce pururea-mi hărăzești

Trei cuvinte-ar fi destule,
Dar cu fapte creștinești.

Dă acestea sînt departe
Ce-ndrăzneală am să fac?

Ce dar cu rușine multă
Ca un păcătos eu tac.

Ș-atuncea iar nu să cade,
C-apoi n-am să mai îndrăznesc,

Să cer ajutor și milă
Cînd ajung să pățimesc.

Ci la tine iar, stăpînă,
Caz, mă rog și năvălesc:

Fă-mă vrednic în tot ceasul
Ca să poci să-ți mulțămesc

Curăță-mă dă păcate
Cîte pîn-acum făcui,

Luminează-mi proasta minte,
La lege să mă supui.

Dă-mi putere, dă-mi izbîndă ca să poci să biruiesc
înpotrivnica armadă dă patimi, ce mă trudesesc.
înarmeză-mă, stăpînă, cu armă d-a birui,
Care iaste sfînta cruce și-n ea poci nădăjdui.
Fă-mă însă tu, stăpînă, vrednic dă a o purta
Ș-apoi cu a ei tărie viteaz a mă arăta

Și, biruitor dă patimi, dă păcate curățit, ^
Vrednic că cu trei cuvinte să mă arăt mulțămit.
La atâtea daruri multe ce pururea-mi hărăzești
Și nu mă lași niciodată, nici nu vrei să mă mihnești.
S-asa după cuviință să caz și să-ți mulțănesc
Si nădăjduiesc la tine, pururea să te slăvesc.

STIHURI LA CEȘMEAOA DĂ LA COTRĂCENI

Veniți, acei însetoșați și beați cu îndăstulare
Apa ce prinții Moruzi vă dau cu libov mare.
Ca să auză oareșcînd: M-ați adăpat pă mine,
Zicîndu-le și lor Hristos: luați cerescul bine.
Tot într-o vîrstă amîndoi, unchi și nepot dîn fire,
Și fii ai *Evangeliei* fără tăgăduire,
Panaiotache odrăslit dîn Constandin ce fuse
Stăpînitor Moldaviei cu laude nespuse;
Iar Constandin, dîn cel ce-acum domnește-aici cu pace,
Alexandru, și numele nemuritor își face.

1795, iulie,

STIHURI LA CEȘMEAOA CEA DÎN DRUM

Porunca legii împlinind ș-a firii trebuință,
Domnul Alexandru Moruz, prin rîvnă și silință,
Adap-acum pă cei setoși cu multă-ndăstulare
Și priimește de la toți o pomenire mare.

STIHURI LA CEȘMEAOA DÎN OBOR

Veniți, faceți vînzările, nu mai grijiți dă apă,
Domnul Alexandru Moruz acum pă toți v-adapă,
Și, chipzuind ce sufereați, cînd n-aveați adăpare
Cît să cuvine mulțămiiți 1-atîta milă mare.

1796, iulie 4.

Amărită turturea
Cînd rămîne singurea,
Căci soția și-a răpus,
Jalea ei nu e de spus.

Cît trăiește tot jălește,
Și nu se mai însoțește!
Trece prin flori, prin livele,
Nu să uită, nici nu vede.

Trece prin pădurea verde
Și să duce de se perde.
Zboară pînă de tot cade,
Dar pre lemn verde nu sade.

Și cînd sade cîteodată,
Tot pre ramura uscată.
Umblă prin dumbrav-adîncă,
Nici nu bea, nici nu mîncă.

Unde vede apă rece,
Ea o turbură și trece;

Unde e apa mai rea,
O mai turbură și bea.

Unde vede vînătorul
Acolo o duce dorul
Ca s-o vază, s-o lovească,
Să nu se mai pedepsească

Cînd o biată păsărică
Atît inima își strică,
încît dorește să moară
Pentru a sa soțioară,

Dar eu om de naltă fire,
Decît ea mai cu simțire,
Cum poate să-mi fie bine? !
Oh! amar și vai; de mine I

Spune, inimioară, spune !
Ce durere te răpune?
Arată ce te muncește,
Ce boală te chinuiește?

Fă-o cunoscută mie,
Ca să-ți caut dohtorie!
Te rog fă-mă a pricepe
Boala din ce ți s-incepe?

Arată, spune, n-ascunde,
Dă-mi un cuvînt și-mi răspunde.
Spune, inimioară, spune !
Ce durere te răpune?

10

Tu ești puîșor canar !
Nu te hrănești cu zahăr,
Nici măcar cu cînepioară,
Ci hrăpești o inimioară
Ce-ai făcut-o jertfă ție !
Ce-ai cu ea de gînd nu 1 știe !!

11

într-un copaci, zarifior,
Un șoim prins în lățișor 2
Strigă 3 amar 4 ciripind,
Norocul său 5 blestămînd:
– „Multe păsări am vînat,
Și-mi zicea șoim minunat;
Iar aici laț fiind întins,
Cum am dat, pe loc 6 m-am prin
De inimă, nu 7 de cap !
N-am 8 nădejde să mai 9 scap.”

12

într-o grădină,
Lîng-o tulpină,
Zării o floare ca o lumină.

¹ Cuvînt lipsă în Ms. 332, întregit după Ms. 421.

² în Ms. 332: *S-au pritis un șoim în lățișor.*

³ în Ms. 332: *Și strigă.*

⁴ în Ms. 332: *cu amar.*

⁵ în Ms. 332: *lui.*

⁶ în Ms. 332: *de loc.*

⁷ în Ms. 332: *iar nu.*

⁸ în Ms. 332: *Și nu e.*

⁹ în Ms. 332: lipsește cuvîntul *mai.*

S-o tai, să strică!
S-o las mi-e frică
Că vine altul și mi-o rădică.

ALECU VĂCĂRESCU

13

Zilele ce oi fi viu
vrednic aş vrea ca să fiu,
Oftînd, ca să te slăvesc,
dar cum poci să îndrăznesc?
Iscusit aş trebui
să fiu, să poci zugrăvi
Chipul tău care dă rază
soarelui, și-l luminează.
Oi putea oare vrodată,
păn'nu merg pe lume-ailaltă,
Măcar pe scurt să-ți vorbesc,
să vezi cum mă chinuiesc?
Oftările-mi sărcinează
pieptul, viața îmi scurtează,
i?ăpaus, viaț-oi avea
numai Stixul¹ cînd o vrea.

14

Urmașilor mei Văcărești!
Las voă moștenire:
Creșterea limbez românești
Ș-a patriei cinstire.

¹ în textul de bază: *stihul*; poezia fiind scrisă cu un alfabet de tranziție – *x* desemnînd atît pe *h* (în alfabetul cirilic) cît și pe *x* (în alfabetul latin) – optăm pentru lecțiunea *Stixul* nu *stihul*.

[PREFAȚĂ]

Întru această condicuță să trecură vreo cîteva stihuri grecești și rumînești, făcute de însumi, dar nu toate cîte le-am făcut în toată viața mea, căci acelea toate avîndu-le într-altă carte trecute, le-am și pierdut cu totul, și măcar că unile le și țiu minte, dar nu vru-seiu să mai muncescu să le mai scriu o dată, nădăjduind că cel ce-mi va fi furat condicuță va avea atîta ominie¹ să le arate în lume și nu supt numirea altui poetic. De aceea aici să însemnară numai aste alcătuite de la luna lui aprilie a veleatului 1795 și pînă astăzi și cîte și de acum înainte ceasurile și întîmplările, atît ai tineretii cît și ai norocirii mă vor mai povățui a mai face.

Către aceasta rogu și pă tot cititorul ca de va întîmpina vreo noimă ori neplăcută sau nepotrivită atît la ideea sa cît și la a obștii, să nu mă criticarisească îndată, ci să socotească că ori vreun interes ori vreo idee dă ale meale², care nu sînt dator să i le tîlmăcescu³, mă vor fi silind a scrie într-acestași chipu, și judecînd că eu n-am fost stihurgos pentru gustul lumii, decăt pentru trebuințele mele, nădăjduiesc că din suflet mă va ierta.

1796, dechemvrie, 4

Clucer AL[ECU] V[ĂCARESCU]

In Ms. 287: *omenie*.

în ms. 287: *mele*.

în ms. 287: *tîlmăcescu*.

ca aceasta m-ar fi lăudat, mărturisinc. chiar că pentru una mă iartă și la cealaltă că mai umilit este; pociu cu tot dreptul să mă fălesc la atăta norocire pentru multe alte cuvinte și pentru că și acrostihidile dinlăuntru sînt făcute iarăși pã numele tău. Judică dar însuși și vezi de mi să cuvine această fală sau ba și crezu că tot într-o glăsuire vei fi cu

credinciosul robul tău,
NICOLACHE [VĂCĂRESCU].

[PREFAȚĂ]

Frumusețea, duhul și sentimentul împreună și cu celelalte daruri, ce fără lipsă le ai, întocmai o desăvîrșită zidire și vrednică celuia ce te-au zidit te arată. Deci și eu astufeliu văzîndu-te și cunoscîndu-te, nu cu părerea, ci chiar după întregimea dovezilor ce în toate zilele îmi faci, îndrăznim să cuget să fac o după cuviință închinăciune, și neputînd din însumi să o fac, neavînd duh năseocitor, aflîndu-să cu totul neputincios de a face deopotrivă fapta cu obrazul căruia să cuvine închinăciunea, alergaiu la duhul cel cu noian al răposatului fratelui meu și găsiu cu ce să-mi răsplătesc rîvna întocma, judecînd vrednice aceste ostenele ale sale mai multu de darurile ce firea țe-am dăruit ție decât de obrazul ale căruia scînteii îi aprindea cu văpăi iuți inima însufleșii!du-o la această pornire, și ți le închinu rugăndu-mă să cați, cetîndu-le, să vezi pînă în ce treaptă să suie și focul celuia ce scînteiele tale îi fac o mare și iute văpaie, aprinzîndu-1 cu totul, și sînt prea încredințat că m-ai crede, pentru că-ți spui drept și că pentru amîndoauă asemenea este adevărul.

Duhul și născocirea aceluia iubit frate nu mi-au rămas de moștenire mie dar norocirea cugetîndu-mi fericirea, mi-au dăruit buni prieteni, făcînd printr-înșii să aibu ca de o moștenire aceste fragmenturi, și să mă pociu sluji cu dînsule când voiu găsi astfel de vrednicu obrazu. Și sînt încredințat că să fi fost în ființă acum acel iubit frate, și de o alegere și de o îndrăzneală cu cuvînt

1

La doi ochi ce sînt din fire
 Plini de nur și dă simțire
 LTrmează ca să să-nchine
 vrînd și nevrînd fieșcine.
 Căci într-o căutătură
 viață dau și viață fură.
 Sînt dăprinși tot a supune
 ș-a robi fără minune,
 acești ochi plini de putere,
 căutînd cu mîngiere
 iV-au zăbovit să găsească
 lesnire să mă robească;
 Dar și eu fără sfiială
 le didei făgăduială
Roh să le fiu în vecie
 cu mare statornicie;
Acest dulce de rob nume
 să-1 port și în ceea lume.

2

A-ti fi rob îm este fală,
 rău te afli la-ndoială.
 La ochii ce au din fire,

osebit nur și simțire,
 Este către toți o lege
 bucuroși robi să să lege.
 Cu cît mai ales la mine
 unu, ce moare de tine
 O să poci sta împrativă¹
 la lege-așa milostivă !

3

La obrazul ce mă-nchin
 văzînd daruri pă dăplin
 Imite cu nur firesc
 nu poci să tăgăduiesc
 Că rob credincios îi sînt
 pîn' voi întră în pămînt.
 Singur eu așa² mă leg
 ele vreme ce înțeleg
 /lțfel că nu poci trăi,
 fără d-a mă chinui.
 7Vu-i găsec nici un cusur
 pă razile lui mă jur.
 D-aceea m-am hotărît
 cu dulcele lanț de gît,
 i?ăbdînd în veci să-i robesc,
 știind cît mă fericesc.
 Așa lui m-am închinat
 de cînd l-am întîmpinat!

4

Oglinda cînd ți-ar arăta !
 întreagă frumusețea³ ta !
 Atunci și tu, ca mine,
 Te-ai închina la tine.

¹ în Ms. 3238: *împotriva*.

² în Ms. 3238: *Singur așa-eu*.

³ In Ms. 3238: *frumusețea*.

N-ar fi mijloc să te privești
Asemenea după cum ești
Și idololatrie
Să nu-ți aduci tu ție.

Ochii în ea când ți-i arunci
Dă tot să-ntunecă atunci
Și dă te și arată
Iar nu adevărată

D-aceea nu da crezămînt
Oglinzii, ce cu scăzămînt
Îți face-nșălăciune
Și tot minciuni îți spune.

Ci cîtă ești să știi, dă vei,
Dă crezămînt ochilor miei,
Fiindcă nu te-nșală
Nici fac vreo greșală.

în ei te cată să te vezi
întocma pă cît luminezi
Și dintr-a lor vedere
Vezi cîtă ai putere.

Crede-i, săracii, cînd îți spun
Că numai ție să supun
Și că le ești din fire
Â lor dumnezeire

5

Cît e ziua de frumoasă
Lîng-o noapte-ntunecoasă,

Atît ești si tu-ntre toate
Hotărît și fără poate.

Singură ești numai una,
Care ai luat cununa
Darurilor de la fire
Mai pă sus dă omenire !

N-ai potrivnică supt soare !
Și mă jur și pui prinsoare
Că ești mai deosebită
Și cu toate-npodobită:

Frumusețe,-nțelepciune,
Vorbă, duh și isteciune,
Le văz toate adunate
Și la tine-npreunate.

Ah, dar cît ești dă frumoasă !
Cînd a fi și credincioasă,
Și eu sufletul din mine
Să-l fac jărtfă pentru tine!

6

Ochilor ! ajung-atît,
Nu mai plîngeți amărît!
Vremea este să uscați
Păraiele ce vărsați.

Și tu, limbă ! ce tăcuși
Ca o mută pîn-acuși,
Dezleagă-te ca să spui
Focul unde te supui.

Pieptule ! ce pînă azi
Nu știuși decît să arzi,
Aflînd acum unde mergi,
Bate-te ceasuri întregi.

Mîinilor! nu vă-nleniniți,
Ci vedeți să pipăiți
Și să strîngeți binișor
Acel minunat trupșor.

Picerelor ! alergați,
Săriți, nu mai tremurați!
Duceți-mă să-ntîlnesc
Stanina care-o slăvesc.

Iar voi, buze ! ce-mi țineți
Sufletul, acum vedeți
Fără sașiu sărutînd,
Să-l faceți prinos rîzînd.

Afrodita întristată
Căci nu s-află pã pãmînt
Frumusețe-ndestulată
Și de duh, și de cuvînt;

Te zări d-abia pã tine
Și te hotărî de om
Cãruia i să cuvine
Ca să-i fie clironom.

Și zîbind îți lăsă ție
După cum s-au cuvenit

Schiptrul său dă-mpărăție
Și puternicul magnit.

Dăruindu-ți și putere
Ca să poți să stăpînești
Și să tragi la a ta vrere
Inimile omeneshi.

Dar cînd te-au făcut stăpînă
Pã tot neamul omenesc,
Ți-au și zis să fii blajină
Cãtre cei ce te slăvesc.

Iar să nu te-arăți tirană
Și judecător nedrept
Cãtre unul ce-are rană
Și atîta foc în piept.

Dar să vede amăgită
L-acest după urmă gînd
Și stăpînă Afrodită,
Căci tu, cînd mă vezi plîngînd,

Nu că nu mai milostivă
Nu-mi ești nicidecum atunci,
Ci te-arăți și înprotivă¹
L-ale ei sfinte porunci!

în flacăra care mă arz
în loc de chinuri si necaz

¹ în Ms. 3238: *înpotrivă*.

Găsesc tot mîngiere,
Dulceață și plăcere.

Ca pervaneaoa am ajuns
Nu e vrun lucru de ascuns,
Singur alerg de voie,
în foc fără nevoie!

Cînd nu te văz, înghieț de frig,
Voi să te văz și să mă frig i
A ochilor tăi rază
îm place să mă arză î

în focu-ți cînd mă prigoresc,
Atunci îmi pare că trăiesc !
Atunci mă știu cu viață,
Aminteri sînt de ghiață.

Această parte mi-am ales
Din flacăra-ți să nu mai ies !
Nu voi să am scăpare
D-un foc ce rai îmi pare !

Să arz trăind, să mor arzînd!
Ș-al tău obraz numai văzînd,
Să-m pară focul viață,
Și moartea o dulceață !

Așa m-am hotărît să fiu
Cît voi trăi, cît voi fi viu,
în piept purtîndu-ți focul,
Să-mi fericesc norocul!

Iar cînd pă urmă voi muri,
Nici între morți nu voi feri

D-a spune la oricine
C-așa ți se cuvine.

9

Firea dă te-au înpodobit,
Cu acest nur osebit,
Dar nu te-au făcut gelat
Să omori fără păcat.

Nici ți-au zis, te fac și na !
Pă oricin' ți s-o-nchina¹
Omoară-1 numaidecît
Sau măcar fie-ți urît.

Ci poate ț-o fi și spus
Că trebuie p-un supus
Cum te-o iubi să-l iubești
Dup-ale ei legi firești.

Apoi mie, căci rîă-nchin
De ce îmi răsplătești cu chin?
Și cu moartea drept hair
Nu știu nici cum să mă mir!

Căci în starea care sînt
Nu găsesc nici un cuvînt
A te-ndemna să faci morți
Prin frumusețea ce porți.

Tirană să te numesc
Nici nu voi, nici nu-ndrăznesc

¹ In Ms. 287: *orice fi s-o inchina*; corectat după Ms. 3238.

De vreme ce mie îmi placi
Și cu moartea care-m faci.

Atîta numai îți zic:
Să nu numeri drept nimic
Și drept bagatelă chiar
A mă omori-n zadar.

Ca să nu-ți vie vrun ceas
Pentru cite trag și-am tras
Să vezi niște răsplătiri
Și singură să te miri.

10

Cum nu socotești vrodată
Cum că e și judecată,
Care-ntreabă pă oricine
D-au făcut sau rău, sau bine.

Și gîndind la răsplătire
Să-ți vîi singură-n simțire
Și să lași atîtea rele,
Care faci inimii mele!

Dă gîndești că n-or să-ți vie
Cîte mi le faci tu mie,
Vei vedea vreodinioară
Cît de mult o să te doară!

Ale mele toate zise
De le numeri tot drept vise
Și drept basne, așa numa,
Ai greșală, lasă gluma.

Și-nțelege, te dășteaptă,
Judecata că te-așteaptă!
Unde n-or să fie jocuri
Cît îmi dai dureri și focuri.

Ci-o să dai răspuns la toate,
Cîte una cînd le-o scoate,
Arătînd din ce pricină
M-ai căznit, neavînd vină.

Dă aceea dă țe teamă
Dă dreptate, bagă seamă;
Nu vărsa-n zadar un sînge
Ce atunci să poate plînge!

Ci îți vino în simțire,
Și cunoaște că din fire
Nu poți face strîubătate
Unde vezi numai dreptate.

11

Iți arăt cu jurămint
Că a nu sta la cuvînt
Ș-a-ți strica parola-ndată
Nu te credeam niciodată.

Totdeauna socoteam
Și a crede mă sileam
Că poți fi deosebită
Și la ce-i vorbi, robită.

Iar acuma pă dă-ntreg
Începui să înțeleg

Că la cîte vei a spune
Nici un temei nu voi pune.

Cînd îm zici că mă iubești
De leșini, te prăpădești;
Cînd te văz iar cu schimbare
Si deosebire mare.

Apoi nici aci nu stai,
Ci iar pricină îm dai
Și te-arăți iar cu durere,
Mai cerînd întemeiere !

Nu știu eu cc să mai zic,
Că oricîte-oi face, stric !
Cum voi gîndi, am greșală
Dragostea, căci mă înșală.

Nici într-un fel nu te-apuc,
Că ești chiar ca un năluc,
Și aidoma ca luna
Ce să schimbă totdeauna.

Ci dar, te rog să mă ierți,
De vreme ce-n doauă părți
Ți se-nduplecă cuvîntul
Dincotro l-o bate vîntul.¹

12

Ochișori frumoși
Dulci și mîngîioși!
Ce sînteți mînioși?

¹ Numai aceste stihuri nu le-au făcut poetical pentru trebuința sa, neîntînd atît nenorocit, ci ie-au făcut rugat de un scump prieten al său, care **1**-a/ii osiridit strîștea la acest fel de loc, care prieten ticălosul nici așa nu s-au. putut folosi (nota lui N. Văcărescu).

Voi vă bucurați
Cînd mă-ntîmpinați,
Iar nu vă turburați.

Vă știam porniți
Să mă miluiți,
Nu să mă chinuiți.

Dar acum pricep
Că sînt la gazez
Și nu știu cum să-ncep.

Ca să vă-nblînzesc,
Că mă tot sfiesc
Să nu vă necăjesc.

Vinovat nu sînt!
Vă fac jurămînt,
Apoi cu ce cuvînt.

Să vă necăjiți
vșă să urgisiți
P-un rob ce stăpîniți ? !

De sînt vinovat,
Spuneți-mi curat
Să știu adevărat:

Ce feli să urmez
Să vă-ncredințez
Și cum să mă îndreptez?

Ochișori cu haz,
Nu-m faceți necaz,
Ajunge-mi cît mă arz.

13

Cu lațurile ce întinzi
Din ochii tăi cei frumoși
Știu bine că pui nu prinzi,
Ci inimi dă ticăloși.

Și-ncai după ce le prinzi
Di ce nu le și omori?
Ci numai vei să le-aprinzi
Pă ceasuri dă mii dă ori!

Le arzi pînă le dăprinzi
Cu flacăra, de-o fac haz,
Apoi d-aci le dăsprinzi
Pentru mai mare necaz.

încă te faci că-ți dăsprinzi
Și mreșile, și c-îți uiți
Cum că aprinzi, cît coprinzi
Cu ochii, încotro te uiți!

Dar astea dă ni le vinzi
Drept marghiolii, te-amăgești,
Că mințile sînt oglinzi
Și văd curat ce gîndești.

14

Cine are piept să poarte
Focuri și dureri de moarte,
Si să fie odihnit?

Suferind cu mulțămită,
Așa patimă cumplită
Făr' d-a s-arăta mîhnit?

Numai eu mă văz în stare
Să mă arz fără-ntristare
Și rîzînd să mă topesc.
Numărînd drept datorie,
A muri cu bucurie
Pentru ceea ce iubesc !

Mulți gîndesc că despărțire
N-am din cei fără simțire
Piatră-mi zic că sînt și fier.
Văzînd astfel dă răbdare,
Făr' d-avea asemănare
Și să miră cum nu pier!

Și măcar că au dreptate,
Dă urmări așa ciudate,
Toți deobște-a să mira ;
Să am moartea drept plăcere
Și să sufer cu tăcere
Făr' d-a nu mă supăra.

Dar greșăsc, căci n-au știință
Că cu pohtă și voință
A răbda este dator,
Cin-o ști să te-nțelegă,
Și-o mucenie întreagă,
Nu ca un nesimțitor.

Dă aceea cu-ntregime
Dă simțiri, nu cu prostime,
Cîtă ești înțelegînd, –
Ș-al meu suflet te iubește,
Și dă voie să trudește !
Și să bucură arzînd!

Dar mă rog și tu-nțelege,
Că la pieptul meu e lege
 Pentru tine a ohta;
Ș-a răbda dureri și chinuri,
Patimi, focuri și suspinuri
 Și a nu să văita:

Și rămii încredințată
Că și d-oi muri vrodată
 Tot acela fiind eu
Și în iad și fiteunde
Voi striga, făr-a ascunde,
 Că tu ești amorul meu !

15

Dă nu mă crezi pă mine,
întreabă pă oricine
Și vezi cît pătimește
Un suflet ce iubește !

întreabă-ncăi pă lume,
Să vezi că nu sînt glume
Necazurile mele,
Care petrec cu ele.

Dă lacrimi vărs pîraie
Cu groaznică văpaie,
Și sufletul îmi iese
Dă ohtături adese !

Un ceas nu văz odihnă !
Nu dorm vrodată-n ticnă,
Durerile-m sînt hrană,
Și mîngieri la rană!

Mă arz peste măsură!
Slăbesc fără căldură!
Sînt bolnav în picere,
Și mor făcînd tăcere.

Cînd nu te văz am chinuri,
Și cînd te văz, leșinuri;
Și-un ceas nu-m prisosește
S-îți spui ce mă trudește !

Și tu-n loc de răpaos,
Mai mult îmi faci adaos
Dă chinuri cu voință,
Nevrînd să-m dai credință.

Nu crezi cum că firește
Să dăznădăjduiește
Ș-o inimă-npietrită
Cînd nu e miluită?

16

Foarte multă văz plăcere
La a tuturor părere,
Hotărînd cu o pornire,
Far' d-a face osebite:

Cum că lucruri delicate
Trei să află-n lume date
Care pot să îndulcească
O vedere omenească.

Zic: c-o apă și-o verdeață
Și un chip frumos la față

Au fireasc-a lor putere
Să mîngîie o vedere.

Arătînd că pot să facă
Orice suflet ca să placă,
Și cusur să nu rămîie
Pă cît simte să-1 mîngîie.

Dar o minte cu simțire,
Delicată și suptire,
Vrînd acestea să le-adune,
Face judecăți mai bune ;

Nu dă făr' dă cercetare
Privileghiu așa mare:
Tot un fel sint cite trele
Dopotrivă între ele.

Căci la apă și verdeață
Și dă este vro dulceață,
Dar o știm cu legătură
într-un fel dă la natură

Dînd dă obște o plăcere
La a tuturor vedere,
Și mai mult nu se-nmulțește
Nici mai scade, nici mai crește.

Iar viind la frumusețe,
Aici voi, idei istețe !
Căci întrăm în adîncime
Si dă tălmăciri mulțime.

Vedem chipuri milioane,
Dar sînt cadre și icoane –
Care-npodobesc păreții –
Cu năpatea frumuseții!

Și măcar că-s mișcătoare,
Mai ales și vorbitoare,
Dar le-arată tot cuvîntul
Că umblind geme pămîntul.

Merg acelea, bunioară,
La verdeață, la apșoară,
Să-m dea singure credință,
Cît nu sint de trebuință!

Cînd voi zice frumusețe,
Voi și suflet cu blîndețe,
Cu simțiri, cu isteciune,
Depărtat de-nșelăciune.

Și un nu știu ce prea dulce
Ce simpadie aduce !
Și să-nnoadă cu strînsoare
Unde va fi dat prinsoare.

Atunci este însușită:
Frumusețe săvîrșită,
Care poate să numească
Fitecine si cerească.

Atunci fermeca din fire
Orice suflet cu simțire,
Și mîngîie și vederea,
Și adaogă plăcerea.

Acest dar al frumuseții
Cu al apei ș-al verdeții,
Avînd și singurătatea
Face rai pustietatea !¹

17

Armele-n vreme de pace
Știu că izbînzi nu pot face,
Nici a face vro pornire,
Cînd nu văd împotrivire.

Ci și dă sînt ascuțite
S-arat-a fi amorțite,
Nemaicînd biruință
Dă unde văd umilință.

Dar inima mea, stăpînă!
Și-n vreme ce ți să-nchină,
Și ți-e cu totul robită.
Nu poate fi odihnită.

Fiindcă armele tale,
Pornindu-se fără cale
Și-n liniște îi fac bătaie
Și-n mii dă chipuri o taie!

¹ Aceste stihuri învrednicindu-să poetical lor într-o zi de maiu de dimineață într-acest feliu de fericită și întreită pustietate și între alte multe pline de foc și de dulceață sohpeturi, dăschizîndu-să și acestea, au luat poruncă ca să le facă. Ah! și nu de alt, decît ca să facă numai arătarea ziselor sale mai însuflețită, întîmplîndu-se oareșcare dispută, plină dă nenumărate plăceri asupra vorbii. Cu cîtă dar silință și bucurie le-au făcut sărmanul las pă toți cei simțitori să judece, măcar că n-au avut soroc mai mult dăcît un ceas. Ah, zi și pustietate fericită! Cu toate că ai fost trecătoare, dar în sufletul poeticalui te încredințez că ai rămas vecinică! (Nota lui N. Văcărescu.)

îi dau o caznă nespusă
Ca cum ți-ar fi nesupusă,
Ș-o chinuiesc vrăjmășaște
în vreme ce nu-ți greșăște.

Cu cît o văd hotărîtă
Roabă a-ți fi să-ntărîtă,
Gîndind că fac vro dobîndă
Cînd fac această izbîndă.

Nu vor dă leac să învețe,
Că trebuiește blîndețe,
Iar nu războaie și oaste
La inimi ce vrînd sînt proaste.

18

Cum să-ntoarce după soare
Pururea această floare,
Așa inima din mine
în veci umblă după tine.¹

19

Uăzboi să fac cu stelile, cu soarele, cu luna,
cu cerul tot am hotărît, ș-acum și totdauna,
Unite toate dă vor fi și stîndu-m împotrivă,
nu mă-ngrozesc daca-m vei fi tu numai milostivă;
Cu toate poci a mă lupta cu strașnică răbdare
și hotărîrea ce-am făcut nu va avea schimbare
Să nu gîndești, lumina mea, d-acu-ncolo vrodată,
că focul tău din pieptul meu poate să să abată;

¹ Aceste stihuri s-au cusut la o gevea (nota lui N. Văcărescu).

Am hotărît cu jurămînt supt preslăvita-ți mină,
pîn-oi muri să fiu supus și tu să-m fii stăpîină.
iVu mă mai poate dăzlipi în viața mea dă tine,
nici moarte/ nici necaz/nici chin, nici frică, nici
rușine.

Z)-aceea, dar, stăpîina mea, și tu mă înarmează
cu arme d-ale dragostii, cît poți mă-nbărbatează,
iîăbdare și putere dă-m, și nu-m da bănuială
că dragostea-ți va fi în veci după făgăduiaia.
^poi și eu atunci să știi că, cît voi fi pă lume,
din lanțul tău n-oi mai ieși: mă jur pă al tău nume. †

20

N-are cine-m spune drept
Dă ți-e milă de un piept
Care rabdă mii de morți
Pentru nurul care porți:

Sau de-ți place și faci haz
Să-1 vezi în foc și-n necaz,
Fără d-a putea trăi
Pînă, nu-1 vei milui.

Ca să poci să înțeleg,
Care dîn doauă s-aleg
Și ce mai întii să fac:
Să-ți vorbesc oar', sau să tac?

Căci arzînd far' d-a-ți grăi,
Mă tem că mă voi căi,
Și-ndrăznind iarăși să-ți spui,
Poci viața să mi-o răpui.

† Aceste stihuri, care sînt și purtătoare ale strălucitului nume, s-au făcut de înfocatul poetic aflîndu-să ascuns de frica vrăjmașilor într-o căsuță, în diiastimă de o giuătate de ceas și plin de frică, de bătaie de inimă și dăznădăjduită hotărîre și ieșind de acolo le-au lăsat spre pliroforie (nota lui N. Văcărescu).

Cum și puind drept temei
Că m-ai hotărît să piei,
Fără d-a-ți fi vinovat
Și așa poci fi-nșelat.

D-aceea iată-ndrăznesc
Și îți spui cît pătinesc
Arătîndu-ți prin raport
Că durerile ce port
Atît de mari au ajuns
încît nu sînt de ascuns!

Nici le mai poci tăinui
Făr' d-a nu mă chinui
Și cum că milă aștept
La focul ce am în piept.
Să nu mor fără cuvînt
Văzînd la ce stare sînt.

Ci să te încredințezi
Din toate cîte le vezi
Că credincios voi să-ți fiu
Cît voi trăi și-oi fi viu. †

21

Trandafiraș norocit,
Care te-ai învrednicit
Să-npodobești acel sîn
Unde pururea mă-nchin!

† Aceste stihuri, cu toate că aici sînt așezate la numărul 23, după atîte alte stihuri, dar sînt mai întiiu făcute dăcît toate, adică de la fericitul aprilie al leatului '95, însă neavînd copia pînă acum, la maiu leat '98, de aceia acum dobîndindu-o de unde cu grabu s-au fost dat atunci, silit am fost ca să le trec aici, dar pricina este așa (nota lui N. Văcărescu). (în volumul de față poezia indicată de N. Văcărescu la nr. 23 poartă numărul 20 între poeziile lui Alecu Văcărescu, întrucît cele trei poezii de mai înainte scrise în limba greacă le-am trecut la ciclul traducerilor din grecește.)

Roagă-te și pentru mine
Să mă aibă mai la bine,
 Găsește vreun mijloc
 Să m-așeze într-al tău loc ;
Și îi spune că am durere,
Nu dragoste cu părere,
 Poți să-i și făgăduiești
 Că tu, de te veștezești;
Eu firea nu mi-o prefac
D-oi avea noroc să-ți plac.
 Arată-i cu umilință
 Că-n loc de ghimpi am credință,
Fă-mă s-ajung la devlet
Și ia-mi și viața rușfet. ¹

22

Rabdă, inimă, cât poți,
Nu-ți da taina pî la toți;

¹ Iar aceste stihuri cu toate că sînt foarte pămurt și nu cu multă noimă și încă și scăzute din tot meșteșugul poeticesc, dar pricina le este ciudată, căci la mai al veleatului '95, întîmplîndu-să ticălosul poetic numai cu scumpa pricină a flăcărilor sale și sezînd amîndouă părțile peste doauă ceasuri cufundați într-o tăcere foarte adîncă și sorbindu-să unul cu altul cu căutăturile, mai la urmă au ieșit acest trandafirăș dintr-acel sîn ceresc și adică cam cu nebăgare de seamă s-au pusu pămurtă, ca cum ar fi fost lepădat, la care întînzîndu-să ticălosul și luîndu-l, tremurîndu-i și sufletul, și mîna, întîiu au fost dojănit dă ce să-l ia, apoi iertîndu-i-să greșala au fost întrebat că să pot face stihuri asupra trandafirului? Și el cu multă smerenie răspunzînd că focul acelui trandafir ar putea însufleți și pietrile a face stihuri cu multă blîndețe, însă plină de mărime și de putere, au fost poruncit să facă. Deci el, nepierzînd vreme nici un minut, fiind trandafirășul în mîna, cu ochii plini de lacrimi, au început a le zice dîm gură. Și de nu să întîmpla asupra aceștii fericiri o pîrdalnică de venire.
vă făgăduiesc că ar fi zis un.million de stihuri fără eondeiu. Dar acea venire i-au tăiat puterea și atît numai au apucat de au auzit că foarte frumoase sînt și să scrie; unde le-au și scris îndată și le-au închinat făr' de a avea copie. Iar acum, dobîndindu-o, s-au scris aici. Iar acel trandafirăș norocit și astăzi să află la scumpă păstrare și să va afla pînă la sfîrșitul vieții poeticalui (nota lui N. Văcărescu).

Patimile vrînd să-ți spui,
Nu te-ncrede fitecui.

Căci anevoie găsești
O inimă pămurt cum ești,
Să aibă prieteșug
Curat, fără vicleşug.

Și astăzi văz foarte rar
între oameni acest dar,
Cît poci să zic c-așa firi
Mai nu găsești nicăiri.

Nu le căta c-îți zîmbesc
Și îți rîd cînd îți vorbesc,
C-acelea sînt fățării
Și te muscă, cînd nu stii.

S-arată bine, de loc
Dar pîntr-ascuns își bat joc
Și caută vreme, cînd
Să te strice mai curînd.

D-aceea aș vrea să vezi
Să nu te prea-ncredeințezi,
Să faci astfel de mișcări
Făr' d-a face cercetări.

Ci vrînd să te jăluiești
Și să spui ce pătîmești
Cearcă-ntii pămurt cineva
Și vezi dă poate și va

Să-ți dea vreun ajutor,
Ș-atunci spune-ți al tău dor
Iar altfel foarte te rog
Să fii al obștii zălog.

23

Ochii tăi ce s-au dăprins
Să mă vază tot aprins,
Ce să miră că mă arz,
Și nu judec al lor tarz.
Care m-au topit de tot
Ș-a-i înțelege nu pot,
C-am ajuns să voi să mor
Numai dă pricina" lor.

Nu mai e de suferit
Acest foc acoperit
Care mi-1 ațîță ei,
C-o mie de jucărei;
Căci, arzîndu-mă dă viu,
Acum să fac că nu știu
C-al acestui foc izvor
Este numai, fapta lor.

întii plini de vicleșug
Și înșălător meșteșug.
M-au amăgit pîn' m-au ars,
Ș-acum îi văz că s-au tras;
Ca cum ar tăgădui
C-a mă dăznădăjdui,
Sau a-m da vrun ajutor
Nu e numa-n mîna lor.

Ci vor să s-arate drepti,
Nevinovați și-nțelepți,
Cînd numai ei sînt greșiți,
Ca niște nelegiuși.
Și cum pot a nu gîndi,

Cînd vor a mă prăpădi,
C-arăt și eu tuturor
Toată răutatea lor?

24

Ele-ncotro m-oi duce
Tot patimi îmi aduce
Norocul cel amar;
Ș-ale coprinde toate
O inimă nu poate
De fier fie măcar.

Au amorțit simțirea,
Căci s-a-nmulțit mîhnirea
Și văz că mă topesc.
A m-îndoi cu firea
Că-mi va lipsi mîhnirea
Nici cum nu socotesc.

25

LA AMOR

Oricine ești, stăpînul tău vezi-1! și rob te scrie.
Că ori ți-au fost, ori ți-este azi sau miine o să-ți fie !

26

Chipul tău e ce dă rază
Soarelui și luminează !
Ochii tăi arme nu poartă,
Mă mir dar cu ce săgeată? !
îmi dau trudă, nevoie,
Și pedeapsă peste fire.

¹ Traducerea epigrafului lui Voltaire la statua Amozului din grădina de la Maisons:

„*Qui que tu sois, votci ton maître ;
Il Vest, le fut, ou le doit etre*'.

TRADUCEREA POEZIILOR SCRISE ÎN LIMBA
GREACĂ

De inima ne-mblinzită
mă mir pe care o ai;
Căci nu te lași ispătită
și suferință cumplită
la amorași le dai.

De lacrimi nu ai știință
și oftări disprețuiești.
La-nchinători cu credință
le arăși nesocotită
și milă nu le nutrești.

Dac-a ochilor săgeată
în pieptul lor pătrunzând
Ar face rană bogată
sau chiar moarte-nfricoșată,
nu se tulbură-al tău gând.

Mă mir de cruda inimă ce ai și de neabgarea în seamă cu care disperezi pe amorași. Nesocotești pîraiele de lacrimi, rîzi de oftările nenorociților tăi adoratori și cu o privire rece ie arăși că nu simți nimic de dînșii; ie arăși că nu te turburi dacā săgețile privirilor tale le va pricinui chiar moarte.

Că doar tu nemilostivă,
tînără și prea frumoasă
Poți să fii deopotrivă –
de aceea nu e divă,
vorba nu-n zadar e scoasă.

De nevoie chiar și firea
de tine se va mira
Cum nesocotești menirea
precum și povățuirea
ce ți-a lăsat a urma.

Pe cine-ți iese-n cărare
știu numai să-l săgetezi.
Nu vrei s-aduci vindecare,
ci robi ție-n ascultare
pe toți ai dori să-i vezi..

Nici sfârșitul cînd îți vine
nu te mai poate uita
Cine te-a iubit pe tine
și de-ar muri în suspine
fericire nu-i vei da.

Tînără, atît de frumoasă și atît de crudă, nu mai este alta afară de tine. De aceea lumea se miră cu multă dreptate.

Negreșit că și natura cală să se minuneze, cum at putut să părăsești fără voia ei toate mijloacele de iubire ce ea ți-a dat. Știi mimai să săgetezi pe oricine îniîlnești fără să-i și tãmãduiești. Îți place să le pui lanțul de brațe, ca să devie toți sclavi ai tăi.

De ar ajunge cineva pînă la moarte din pricina amorului tău, nu poate să te uite, nici să dobîndească de

Cruzimea cea nendurată
în inima-ți s-a oprit,
Iar frumusețea ne-arată
că-n sufletu-ți niciodată
blîndețea n-a poposit.

*la tine o picătură din roa fericirii ! Cruzimea cea mai
aspră locuiește în mima ta, și frumusețea strigă în contra
putinei blîndețe ce se găsește în sufletul tău.*

Din clipa cînd te-am zărit,
în lanțul tău fericit
Am alergat să mă leg.

Și-n robie cu credință,
Cu statornică voință
Ca să-ți rămîn înțeleg.

Cît voi fi-n această viață
Chipul tău cel cu dulceață
Si de neasemuit

Să-1 slăvesc fără-ncetare
Și să nu-1 las în uitare
Voi fi pururea pornit.

*Din ceasul în care te-am văzut, am alergat să mă
leg în lanțid tău cel dulce, cu hotărîre statornică să rămîi
totdeauna în această plăcută robie, să privesc în toată
viața neimitatul și dulcele tău chip, fără să doresc a-mi
elibera inima din această robie ! Căci natura a unit în*

Frumusețe prea plăcută,
Grație neîntrecută,
Putere de-a fermeca,

Toate firea le-a-mpletit
Și pe toate le-a sădit
Cu drag în ființa ta.

Afrodita nu-i ca tine,
Și-n loc să țintească bine
Zeul Amor, fiul ei,

A trecut în apărare
Și ți-a depus la picioare
Arcul și săgețile-i.

Fiind așa de frumoasă
De ce privești mînioasă
Cînd acel ce te-ndrăgește

Credința lui ți-o închină
Și o dragoste deplină
Vine de-ți făgăduiește,

tine toate darurile frumuseții: puterea de a încanta și
noblețea sufletului.

Tu întreci pe Afrodita, și sărmanul Amor, văzîndu-te, a luat măsuri de apărare, depunînd la picioarele tale arcul și săgețile sale, de bunăvoie.

Dacă, dar ai atîta putere, de ce privești cu mînie pe un adorator ce vine a depune la picioarele tale inima,

Zicîndu-ți că vorba-i dată
îi va fi nestrămutată
în toată viața sa.

Și nu-și va uita cuvîntul
Cît timp va călca pămîntul,
Orișice s-ar întîmpla?

N-ar fi mai cu cale oare
Să-i faci o mare favoare
Și cu dragoste, cum poți,

Din primejdia în care
A căzut fără scăpare
Neîntîrziat să-l scoți?

Ah ! de-aș fi eu norocitul
De a-ți fi ție iubitul
M-aș lega cu jurămînt,

Prea frumoasa mea stăpînă,
Totdeauna să-ți rămîină
Credincios al meu cuvînt.

credința și adorarea sa, zicîndu-ți că va fi statornic pentru tot ce ți-a făgăduit și că își va ține cuvîntul chiar cu pierderea vieții sale?

Aceasta ar trebui să-ți pricinuiască bucurie și, văzîndu-l că se primejduiește numai din pricină că te adoră peste măsură, să-l și ajuți cu favoarea și iubirea ta !

Ah ! de-aș putea să nădăjduiesc că voi avea norocirea să fiu iubit de tine, frumoasă doamnă, ie asigur că ți-aș fi totdeauna credincios !

Eu aş vrea ca să ajungă la urechea ta atât:

Ca să mai trăiesc în silă viaţa mult mi s-a urît,
Mai groaznică decît iadul mi se pare şi doresc
Cu urgiile ei negre cît mai curînd s-o sfîrşesc.

*Eu doresc să ajungă odată la auzul tău că nu mai
voiesc să trăiesc, în silă, o viaţă pe care cu drept cuvîni
o urăsc, nu o mai pot suferi şi mă îngrozesc de dînsa
mai mult decît de numele iadului !*

Cerule, cînd va ajunge la auzul tău vrcodat'
Cînd are să se audă glasul meu cel întristat?
Pînă cînd n-ai s-ascuţi oare şi nu ai să faci privite
Ofurile cele ascunse şi din pieptul meu ieşite?
Dacă nu eşti cu dreptate şi nici cu milă n-ai fi
Firea ta să o pătrundă omul cum s-ar domiri?
Fără cauză nu strig eu, ca să fii tu supărat.
Spre a afla ce se-ntîmplă, mă rog fă-mă ascultat.,
Slavă, bogăţie, cinste eu nu-ţi cer să-mi dăruieşti;
Nu-mi pasă dacă pe acestea la alţii le-mpărtăşeştiL
Nu mă supăr că aceia bunul şi l-au împlinit
Din harul tău care mie nu îmi este hărăzit.

*Cerule, cînd o s-ajungă la auzul tău glasul meu cel
plin de întristare ? Pînă cînd o să întorci privirile şi-
auzul de la oftările mele cele de faţă şi secrete?*

*Dacă nu eşti drept, nici măcar milostiv, care este
caracterul tău, căci omul disperează?*

*Eu nu strig fără mvînt, ca să te superi. Fii cu băgare
de seamă, ca să te încredinţezi că eu nu cer, ca alţii,
bogăţii, mărire şi cinste; nu mă turbur de asemenea
bucurii, nici pentru preferinţa ce le dai lor.*

*Puţin îmi pasă, dacă ei dobîndesc după dreptate
acele bunuri !*

Pe pământ, în iadul negru și nici în ceruri vreodat'
O întristare mai mare nîcînd nu s-a mai aflat.
Mori deci ca să dai o pildă de cum merg către mormînt
Amor, jale, despărțire și oricare jurămînt.

I 1798. Din campania Craiovei.

*Pe pământ, în iad, și chiar în cer, nu s-au cunoscut
chinuri mai mari decît acelea ce suferi tu astăzi !
Mori, dar, și te pierde, ca să vază fiecine cum să
sting în mormînt: amorul, întristarea și despărțirea ta.*

I 1798. Din campania Craiovei.

4

Inimă nenorocită, ești nebună de mai crezi
C-ai putea să-nduri durerea pe care-o simți și o vezi.
Știu că răbdarea se prinde suferințele să-nfrunte
Și că o vreme le ține pieptul, cît ar fi de crunte.
Dar cînd puterea-i slăbește, atunci nu mai e răbdare,
Numai poartă acest nume, ci se chiamă disperare.
Timp e ca să crapi acuma, să zbucescă flăcări mari
Și mistuită de ele fără chinuri să dispari.
Căci de astăzi înainte din adînc a suspina
E-njositor și rușine și nici folos n-ai afla.
Numai dacă pieri, atunci ea îți poate fi de folos.
Altfel ori și ce vei face e desigur de prisos,

*Nenorocitul meu piept! Dacă și acum mai gîndești
să te împotrivești la dureri, ești în adevăr nebun !
Știu că răbdarea, pînă la un loc, știe să combată
nenorocirea și suferințele; cînd, însă, ajunge la adevă-
rata neputință, atunci se numește disperare, iar nu răb-
dare. Iată, dar, timpul să faci explozie !*

*Unde sînt flăcările, să te arză odată, să nu te mai
chinuiești ! Căci de astăzi înainte a mai suspina este-
rușine și înjosire, este chiar nefolositor !*

Numai a te pierde ți-e de folos !

TETRASTIH BRODAT PE UN TURBAN

Cînd strălucita cometă a părului tău de aur,
 A nurului locuință și al dragostei tezaur,
 O soartă prea fericită s-o leg a-ncuviințat,
 Capul precum o coroană de țî l-am încununat;
 De-acum nu mai îndrăznească ochii cei cu gelozie
 Privitori să mă deoachie, ci numai cu bucurie
 Să cate acei ce varsă lacrimă neistovită
 Pentru ochii plini de viață cu care ești dăruită.

TETRASTIH CUSUT PE UN TURBAN

*După ce m-am învrednicit a servi de legătură unor
 atît de străluciți comeți și unor peri cu totul de aur,
 ce sînt locaș al grațiilor și cuib al amorului, de acuma
 să nu mai cuteze a mă privi ochii cei geloși; ci numai
 cei ce varsă pîraie de lacrimi pentru ochii tăi cei fru-
 moși și plini de viață, să mă privească cu bucurie.*

ALT TETRASTIH CUSUT PE UN SARIC

Lucrurile fără viață sînt ades mai norocite
 Și decît cele în viață deseori mai pizmuite.
 Cîte inimi doar o clipă să se facă nu ar vrea
 Cum sînt: saric de muslină, șal, batistă sau gevrea
 Ca să se învrednicească să steie în acel loc
 Unde pe mine acuma m-a pus clipa de noroc.
 E zadarnic-a lor pizmă, căci dacă sînt fericit
 Este pentru că norocul astfel să fiu a voit.

ALT TETRASTIH CUSUT PE UN SARIC

*De multe ori lucrurile neînsuflețite sînt mai norocite
 decît cele vii și, prin urmare, pismuite. Cîte inimi n-ar
 dori să devie, măcar un moment, șal sau gevrea, precum
 sînt eu, ca să se învrednicească a sta în locul acela unde
 eu mă găsesc, din norocire! Inșă în zadar mă pizmuiesc,
 căci norocul așa a voit!*

DISTIH BRODAT PE UN CORDON

Dacă norocul pe lume există-n grad diferit
 Chiar la lucruri fără viață, aş fi foarte fericit
 Ca cerc să-ncing nu pământul, ci al amorului loc
 Și sfera nurilor care e frumosul ei mijloc.

DISTIH CUSUT PE UN COLAN

*Dacă s-ar lua în băgare de seamă gradele de fericire
 ale lucrurilor neînsuflețite, ar fi o mare fericire pentru
 mine să-ncing un mijloc atât de frumos!*

*Mă mulțumesc, dar, să fiu cerc și să am de centru,
 nu pământul, ci sfera grațiilor și izvorul amorului!*

SATIRĂ

Fără sfială
 Și socoteală,
 Lumea-ntreagă te minte și-nșeală.

Orice prietenie
 A ajuns viclenie,
 într-un cuvânt doar vrăjmășie.

Șireată
 Și stricată
 S-a făcut societatea deodată.

Unde te-nvârtești,
 Dușmani găsești;
 Nu-i unul în care să nădăjduiești.

*Lumea toată, fără sfială, a ajuns să fie minciună
 și vicleșug.*

*Prieteșugul este desăvârșită viclenie sau curată
 vrăjmășie.*

*Societatea întreagă a devenit o turmă de mîrșavi.
 S-a schimbat omenirea. Oriunde te-ntorci, întâmpini
 vrăjmași; nu găsești pe nimeni la care să nădăjduiești
 ceva.*

Fiecare mă ține
De bine
Numai cît timp e cu mine.

Nimeni nu-i
Pe fața cui
Ochii cu-ncredere să-ți pui.

Popa de l-ai întîlnit,
Ți se dă drept sfințit
Dar masca pe față și-a potrivit.

Cît te nimerește,
Te blagoslovește
Și ca șarpele pe ascuns te otrăvește.

Oriunde ai porni
în plină zi,
Ca noaptea întuneric vei găsi.

Te periclitezi,
De nu crezi
Și vrei lumina s-o vezi.

*Infață toți sînt pentru tine, dar, cum pleci, sînt pen-
tru toată lumea. Toți sînt amăgitori, nu găsești pe unul
asupra căruia să-ți ridici privirile. De cauți asupra
clerului, îl găsești și pe dînsul plin de fățarnicii: îți
dă o mulțime de binecuvîntări de tot felul, dar te mușcă
pe ascuns ca un șarpe.*

*Ne temem să vorbim despre celelalte, căci găsești
noaptea în mijlocul zilei și, de nu vei crede în întuneric
și vei căuta lumina, (te) primejduiești.*

La judecată
Niciodată
Dreptatea nu se mai arată.

La cine vrei
Ajutor să cei
Vezi că minciuna e obicei.

Ca-n ciudă –
Și la rudă
în zadar e orice trudă.

în loc de mulțumire
Afli împotrivire
Pîn' te scoate din fire.

Ca lupii te-nconjoară
Luîndu-te de subsuoară
Prietenii perfizi de-odinioară.

De au puțință,
Cu mare silință
Te sfîșie, fără căință.

*De vei îndrepta pașii către judecătorii, vei găsi ne-
dreptatea înrădăcinată într-însele.*

*La oricine alergi să-i ceri vreun ajutor, găsești în-
tr-însul un mincinos.*

*De ceri protecția rudei tale, ea catetă să se scape de-
ține cu orice preț.*

Las pe așa zișii frați
Și mai colțați,
Hidre și balauri înverșunați.

Aceștia fiind tari
Și mari,
Dinaintea lor să dispari.

Sînt și slugi haine,
Intrigante și meschine,
Gata să trădeze pe oricine.

Se-ntrec în ipocrizie
Și prefăcătorie,
Chipurile, la modă să fie.

De sirene
Cu lungi gene
Ce fac bărbaților cazne și scene,

Oratori
Și retori
Ar fi trebuitori,

Cei de o vîrstă ca tine, în loc să-ți fie prieteni ade-vărați, sînt lupi vicleni care, de ar putea, te-ar sfișia într-o clipă. (Lăsăm la o parte pe alții mari și mici, balauri și hidre cu multe capete.)

Oriunde alergi, interesul nu te lasă să reușești ; chiar pe slugi îi găsești plini de mîrșăvie, înșelăciune și viclesug.

Toți au ambiția să se fie de mode.

Dacă te duci la femeile cele frumoase, vezi că ele pricinuiesc bărbaților cele mai mari nenorociri.

Pentru a arata,
A picta
Și ca într-o oglindă a prezenta,

Josnica lingușire
vȘi pervertire
Ce are sexul femeiesc din fire.

Te amăgesc,
Te rătăcesc
Și pîn' la urmă te zăpăcesc.

Dragostea curată
In furtună turbată
Și ură pe dată-i preschimbată.

Mai bine omul să șadă
Și să vadă
Dacă nu poate să prevadă.

Orice amor se învîrtește ca un dulap și se preface-n ură.

Ca să poată cineva descrie cu de-amănuntul această materie și să reflecteze, ca într-o oglindă, lingușirea, rău-tatea și obșteasca amăgire a femeilor, care turbură și preface totul, se cere să aibă o pană măiastră, ritorică mare și să fie ajutat de muze, căci, altfel, s-ar osteni în zadar.

Să mă iertați
Cîți cugetați
Că scriu satiră, nu vă mirați.

Nenorocitul
Și nedreptățitul
De mine, eu sînt pătitul.

N-o luați de-a buna
C-am scris cîte una,
Că pe nimeni n-ating cu minciuna.

Această izbucnire
E o izvodire
Pentru propria-mi înveselire.

Mințile să se învețe
Și cu povețe
Altădată să fie mai istețe.

***De aceea, omul trebuie să afle toate patimile și să
le bage de seamă, ca să nu mai cază în greșeli.***

Cer iertare de la toți cei ce cred că i-am satirat.

***Să nu se mire nimeni de aceasta, căci eu, sărmanul,
sînt ars și amăgit fără dreptate, ci numai ca să petrec.***

TATĂL NOSTRU PARODIAT

*Tată, tu te duci răpind avutul – nostru,
Deci ai lucrat împotriva celor ce-ți poruncește –*
cel din ceruri,

*Ai luat cu totul în deșert cuvîntul – sfințească-se
Și sîntem siliți să blestemăm – numele tău.*

*Căci tu, abuzînd de puterea ta, ai zis: – vie,
însă din nelegiuitele tale jafuri s-a unplut –*

împărăția ta.

*Dacă Dumnezeu te va pedepsi, noi vom zice: – fie
Pentru că întotdeauna s-a arătat nouă silnică –*
voia ia.

*Fie ca de-acum să putem trăi și noi – precum în cer.
Adică fără necazuri și nedreptăți; – așa și pe pămînt.*

*Iar dacă tu ai furat pe nedrept de la noi – pîinea
noastră*

*Și de nevoie ne-ai lăsat plîngerea – cea de toate zilele,
Măcar ceea ce ne-a răpit lăcomia ta – dă-ne nouă,
Pentru că abia ne-a rămas ce ne trebuie ca să trăim –*
astăzi.

*Zadarnic ți-am strigat în gura mare – iarlă-ne nouă.
Fiindcă tot ai făcut să crească – datoriile noastre,
Cum dar vom putea fără a minți să spunem – precum
și noi iertăm.*

*Ție, tiraniile, și celor din jurul tău – greșiților noștri
Mai degrabă plîngînd și strigînd cu mare durere fiecare*

-- dintre noi

NICOLAE VĂCĂRESCU

„Scapă-ne, Doamne, de ei" – și nu ne duce -pe noi
Cu căldură te rugăm, fă-ne grația – în ispită
Și nu trece cu vederea astă rugăciune a noastră –
și ne izbăvește
Ca pe oricare neam și supus – de cel rău
De fiorosul și cruntul păstor – amin,

POEZII

1

în rai fără tine¹ e moarte ! e gheață !
Ș-în iad lângă tine e bine! e viață!
Ș-în iarnă cu tine sînt toate-nflorite!
Ș-în vară cînd nu ești sînt toate pierite !
Tu ești sufletețire dă duhuri istețe,
Ș-ai fi mîngîiere d-ai fi cu blîndețe,
Ești inimi[i] trufașe în trează² plăcere,
Cu orice mișcare și chiar³ cu tăcere.

2

Ca un pom ce dă dă ploaie
Și pã lângă el să moaie
Uscăciunea ce-l seca,

Tocm-așa fără-ndoială
Cu fireasc-orînduială
Acum și inima mea⁴

D-o dumnezeiască știre
S-au mai dat și ea în fire
Ș-a-nceput a să-ndrepta.

¹ în Ms. 1651, f. 343: *bez tine*.

² în Ms. 1651, f. 343: *La inimi trufașe întreagă*.

³ în Ms. 1651, f. 343: *dar*.

⁴ în Ms. 1651, f. 343: *Ș-a mea inimă acum*.

în noian dă întristare cînd s-o afla cineva,
Cum să-și mai afle scăpare, cînd și dragostea nu va,
Dragoste, fii milostivă la amară starea mea,
Lasă, nu mai sta-nprotivă și blîndețea iar ț-o ia.

Amărîtul¹ al mieu trai,
Iad în pare, iar nu rai!

5

Un pic dă nădejde d-aș ști c-o să-m vie,
Și traiul mai dulce că poate să-m fie,
Atuncea și viața mi-ar fi doar mai scumpă,
Și ața ce-o trage n-aș vrea să se rumpă.

Dar cînd de nădejde dă leac² nu să simte,
Și nici cum să-m vie nu-mi trece prin minte,
D-amor³ ... nu e vorbă, dar nici dă viață,
S-au săvîrșit toate! ... ah, rumpe-te⁴, ață!

Și poate atuncea, de n-o fi simțire⁵,
Să fiu în odihnă, să am fericire⁶.

¹ în Ms. 1651, f. 344: *fericitul* (scris de autor deasupra cuvîntului *amărîtul*).

² În Ms. 1651, f. 343: deasupra cuvintelor *dă leac* autorul scrie: *un pic*.

³ în Ms. 1651, f. 343: *Dă traiu*.

⁴ în Ms. 1651, f. 343: *rupe-te*.

⁵ În Ms. 1651, f. 343: *d-o fi nesimțire*.

⁶ În Ms. 1651, f. 344: poezia se continuă cu încă două versuri:
*Dar cînd din rea soartă voi simte ș-acolo
Oriunde aiurea să merg mai încolo.*

6

A trăi făr-a iubi,
Mă mir ce trai o mai fi!
A iubi făr-a simți,
Mă mir ce dragoste-o fi!
A simți făr-a dori,
Mă mir ce simțire-o fi!
A dori făr-a jertfi,
Mă mir ce dor o mai fi!

7

Ticălosul al mieu piept,
Lasă taina, spune drept,
Arată ce pătimești
Și d-al cui foc te trudești.

Că focul ce te-au pătruns
Nu mai e să stea ascuns,
Iar să taci e în zadar,
Că tăcerea n-are dar.

Cînd un suspin te vădește,
Taina ce-ți folosește?
Crapă dar ș-o dă dă față,
Dă te-ai curați dă viață.

8

DURDA

Primăvara se ivește,
Ia vezi muguru-nfrunzește,
Și iarba cum încolțește,
Inima-mi zburdă și crește!

Cucul a-nceput să cînte,
Nu pe crăci uscate, frînte;
Micșuneaua, cam plăpîndă,
Altor flori miros comîndă,
Daleo, Doamne, ce orîndă !

Roibul meu, iarna mai toată,
N-a văzut vifor, nici zloată,
Că-1 țineam tot pe cătare,
Pe bere și pe mîncare,
Vai de draga lui spinare !

Roibule, mi te gătește,
Șalele-ți înțepenește,
Să mă'duci peste pripoare,
Văi și coaste la strimtoare,
Pre potecă făr' de soare.

Daleo, daleo, dragă durdăi
Fă-te-ncoacea, nu fii surdă,
Vin' să te-ngrijesc mai bine
C-a-npuiat greierii-n tine,
Daleo, durdă, vai de mine !

Oleo-leo ! vremea-nvitează.
P-ăl cu inima vitează,
Să nu stea să se clocească,
Ci-n sînge să bălăcească,
Pomina să-și înflorească.

CORESPONDENȚA

DIN CORESPONDENȚA LUI NICOLAE
VĂCĂRESCU CĂTRE NEPOTUL SĂU IANCU
VĂCĂRESCU]

i

Iubitul meu Ianco !

Niciodată nu poci a te uita, să fii încredințat, fiindcă această axiomă este pravilă la mine. Vruseiu, însă, să văzu de-ți place a suferi, să aștepti scrisori și să nu-ți vie de la unul ce Ț-au figăduit. Am pățimit de la dumneata astă cercare și vruseiu să mi să facă răsplătire și să te facu mai delicat spre astă madea. Dăzleg tăcerea și scriu dumitale acum, ne mai puțin suferi a fi cufundat în noianul său și a nu ști despre ale sănătății dumitale, cei scumpe mie.

Cercetez sînătatea, petrecerea și bunăvoia dumitale, ca aflînd, sau să mă bucur (care mult îmi place a fi), sau să pățimescu tot întru una.

Nu întră în bănuială că te-au lepădat uitării și nepomenirii cel care este legat firește a-ți fi bun prieten și slugă ca un frate,

Nicolae Văcărescu.

1814, iunie 17.

[P.S.] Prietenul Fierăscul¹ să logodește, duminica viitoare, cu fiica logofătului Bălianului².

[Adresa]: Cinstit dumnealui biv vel comis Ianco Văcărescul, iubitului meu nepot, cu frățească dragoste.

¹ Constantin Herăscul Năsturel.

² Grigore Băleanu.

II

Iubitul meu și dulce Ianco !

Dă piatră d-aș fi fost, iarăși dulceța și ritmul ce are lăuta ta cea poeticească putea, fără alt, să mă însuflețească! Cu cât mai ales, însă, fiind simțitor, și mai vărtos tot d-un sînge cu tine, să putea să fiu decât nesimțitoarele mai nesimțitoriu? Ba, aceasta ar fi fost, decât toate greșalile mele, cea mai neertată, și poci zice că și elementurile s-ar fi supărat, obidindu-să asupra-mi, și m-ar fi avut multă vreme la gaze pu.

Aș fi venit însumi, negreșit, să dau această răsplătire, dar prilejul cu o fericire mă stănjinește de alta. Știi parola (adică cuvîntul cel netăgăduit), că era astăzi sa mă aducă să te văz. Venirea ninecăi cei mari, ai vredniciei de închinăciune fămei, mă stănjinește, cum zic. Ascultă dar, și crede că din inimă zic, nu din politică !.. .

Dar vezi bine, nu scrie Metastazie, sau Virghilie, nici Ovidie, scriu eu, voiu să zic slabul și în condeiu și în idei, din suflet curat, însă:

Darul poeziei Ț-e dat drept bună moștenire,

D-aceea văzu că-ți prisosesc tot într-o unire.

Dulceață, duh poeticesc, tîlc bun și înclinare,

L-ast meșteșug, nu zic minciuni, vericine nu le are.

Nu te înșel cu măglisiri, nu mă prefac, mă crede,

Sînt drepte toate cîte zic, neștine nu le vede?

Și ce să zică ar putea, cât de dușman să fie!¹

Mlădițe ești acelu trunchiu².... drept e, dar, o trufie !

Să nu te lași a te-nșăla, că scapeți în greșale !

Mintea să-ți fie-ndreptar, de poate apoi, te-nșalei

Și iar atunci vei mai vedea câte stălpări îți vine

De obște, de la cei ce simtu c-așa ți să cuvine.

Trăește, dar, îndelungat, vesel și cu dobândă,

Să vezi adeseori cununi, departe de osândă.

¹ Auvaxai yap Kai 7toXeXog av8pog apeinv ou,oXoyeiv!
Poate și un dușman să confirme virtutea acestui bărbat!
(nota autorului).

² La devitșe qui dit: „Je sors d'ttn tronç accoutume au triomphe" (nota autorului).

Aceste, de vreme că s-au scris, pot fi și drept ținere aminte și drept cununi. Iar eu sînt cu mare căldură sufletească,

al tău iubit și libovnic unchiu.

N.V

[P.S.] '814, septembrie 26. După ce m-am întors de la Văcărești, spre răsplătirea stihurilor ce au făcut. N.

[Adresa]: Cartia cătră nepotul Ianco Văcărescu.

în

Iubite și dorite obraz !

Am înțeles că nu mai mergi nicăiera, am înțeles că tot în Văcărești te afli, iar nu în dărdora amestecăturii, ci în limanul odihnii. Bine ai făcut de m-ai înștiințat că nu ai purces, fiindcă eu te țineam în Ploiești. Nenorocirea, zici, te intrigarisește, tot pă dumneata, ori și pă alții, și încă mai simțitor. De te intrigarisește numai pă dumneata, ai cuvînt să te jăluești de dînsa; iar de și pă lume, ce te jăluești atât de ager? Îmbuniază-te însuși pă sine și nu te mai plînge, cînd vezi bine că răul altora este mai mare !

Mă-ntrebi ce fac. Șaz într-un unghiu de casă, uitîndu-mă și privind vîrfurile nasului meu cu ochii amîndoi, și întocmai ca gîngăniile la vremea iernii, așa sînt; nici din deget nu pociu mișca.

Iată dar, că măsurîndu-ți mormîntul, poți să-ți mișei trupul; iar cel ce nu-și poate mișca degetul, nu e atât de slabu, oare, încât să apropie să-și piarză și mormîntul? Cum mi să întîmplă mie acum.

Nemuritorii sînt nesimțitori, pentru că, cînd ar simți, nu ne-ar lăsa să ne împresoare înghiețul ernii. Apoi, cum ceri să chibzuiască că sînt muritori? Simte, din câte-ți scriu, de sînt viu sau mort. Iată și pentru pîrtia soolui celui frumos, răspuns, nu înpotrivă, ci într-o glăsuire:

Acum smochinul nu le înbracă,,

însă nici măru nu crezu să placă

La dumnealor.

Acuma Lipsea, Londră, Parisuri,
Sînt de batjocură și de fisuri:
Sînt altfel toate la gustul lor.
Toate figurile le văz schimbate,
Și-n locul celora, alte ciudate,
Pă placul lor,
Sînt mai de modă deocamdată,
Și la nevastă cît și la fată,
Cum e știută mai tutulor.
Nu foi cu colțuri, nu mere moarte,
Lucruri mai bune, întinse foarte
Le sînt pă plac.
Haine ciudate, poame uscate,
Lasă pa Eva să aibă parte,
Și croitori nu le mai fac
Decât o roche, sau o cămașă,
întinse, scurte pîn' la gogoasă:
Așa s-îmbrac.

Și fără sașiu, nu mai mănîncă
Decât fișecuri, sau și butincă
Cu aromaturi, iar nu cu mac.
Macul îl lasă de alte ceasuri,
La ale patului foarte dulci păsuri,
Cînd inimioara le face tac!

Iubitul tău prieten,
N.

'814, n[oiembrie] 5

[P.S.] Sora vătafului este foarte bolnavă, sărmana!
N.

IV

Iubitule!
Satu Bungetu i Văcăreștii au venit la ispravnicat
și ziseră mulțime dă lucruri înpotriva dumitale, și
arătînd că priimesc și scăzămîntul, ce li s-au făcut drept

mîngăiere, a să încărca, numai să scape de cererile
dumitale cele grele, adică dă luare de oameni, dă cereri
dă clacă – ce în anul acesta nu e dator a da dumitale
satul Bungetu i altele, pentru care să arătară foarte
mîhniți și amăriți. Dumnealui cliuceru să arătă foarte
supărat pentru aceasta și, de va fi adevăr, are mult
cuvînt. Apoi acest lucru este împotriva și interesului
și cinstii dumitale, și nu faci cu aceasta dăcît o împrós-
pătare celor trecute.

Socotesc că este bine și că face trebuință a veni
dumneata miine, a sta față cu dînșii pentru a te în-
drepta, și mai ales acum! Eu așa zic, și aș găsi foarte
cu cuviință aceasta, cu proastă părerea mea. Iar dum-
neata judecă și fă cum știi.

Sînt al dumitale iubit unchiu și gata slugă,
Nicolae Văcărescu

'815, maiu 12

[Adresa]: Cînstulului și mie dorit și iubit nepotu, dum-
nealui biv vel comis Ianco Văcărescul, cu frățească
dragoste, la Văcărești.

v

Iubitul meu și mult dorit!

Pentru că vreme nu am avut de a copiarisi (să
vede, însă că ai înțeles că mai mult să cuvine așa),
îți trimit un epitre dedicatoar ce au făcut moși-tău
cătreg Filaret, cînd i-au închinat *Grămmatica rurnî-
nească*. îl trimit ca să-1 vezi, îl trimit ca să te invitez
și să te ațăț, îl trimit ca să te aprinz, să te fac să fii
foc viu, mai mult dăcăt ești, și apoi, tot ce am pățit
și eu, ca să te fac să-ți aduci aminte cu toată puterea
și virtuția duhului și a inimi[i] și a cugetului ce porți,
ce au fost părinții noștri: tată-tău și moșă-tău, și să
plîngi cu inimă înfrîntă și cu duh slobod, dar supus
dănt întâmplări a purta jugu.

Ah, dorite ! Mult și scump iubite sînge al meu ! Ah, ramură a trunchiului celui obicinuit în slavă și laudă ! Mă crede că, atunci, adică din mult norocita și amară noapte ce am cetit această epigramă, istorie, și ce ori alt vei vrea, îmi arde inima în flacără nestinsă și în cumplită văpaie, și mă amărăsc, cît mă simț muscă. Mă arz atît încît și în ceasul ce-ți scriu mă podidesc lacrămile, simțind ce era acei oameni și văzînd că noi nu sîntem nici de a face cevaș fiteșcui în parte, nici măcar oameni dă a ne uni și a face.

Dar, bine ! Nu trebuie cumplit să mă amărăsc cînd, lăsînd pă cei Streini, văz că nici cei de la fire înclinați nu să unesc ? Poți să-mi vorbești dumneata, aici, cu oarecare dăosibire, dar eu zic că te greșăști, căci simț că și dumneata iubești, poate pă unchi, iubești și pă văr și pă nepot, dar nu ai dă prieten pă nici unul dîn ei. Îți scriu cu inimă dăschisă, fiindcă știu că ai îndoială asupra-mi -- nu crezi ceea ce, cînd mai la urmă ne-am împăciuit, -- ți-am zis și ți-am făgăduit; nu crezi, încă, că eu nu cuget să te înșăl. Nici nu știu această vorbă, cînd gîndesc la tine și cînd îți chibzuiesc darurile.

S-ar fi căzut, pentru această îndoială, sau ca un drept, să nu-ți mai scriu, sau ca un mincinos și om al lumii noastre, să-ți scriu, ca mai mult să te înșăl. Dar unde putere, unde curaj, dă a-mi amăgi sîngele și dă a mă înșăla pă mine ? Nu îndrăznesc nici noaptea singur fiind, și în sihăstria ce mă aflu, să o chibzuiesc ! Cînd aș cugeta într-alt chip, mi s-ar părea dă toate păsările noaptea trăitoare ! Mi-ar cășuna în cap !

Deci și dumitale, cu toată sfiala ce să cuvine a avea pentru prieteșug și la sfînta unire, nechibzuind la nici o împotrivire a vremii sau ale întîmplărilor, mă leg cu cuget curat a fi unit, și mă unesc cu inimă dăschisă a fi legat cu inima și sentimentul tău cel bun, nu că nu am fost cum arăt și mă leg cînd am zis, ci numai ca să te încredințez. Strînsoarea nodului o aștept dă la tine pă jumătate, fiindcă ceilaltă parte ți-o trimisei, si mă crede...

Am arătat luminatului beizade¹, căte Islam Aga, prietenul nostru, mi-au zis pă drum. S-au maniat foarte luminăția sa, hotărînd să înfrunteze pă Delibașa și poruncind cămărașului să zică Turnagiului multe cam înfruntătoare pentru Islam, și ca să-lorînduiască; iar eu luai răspuns tot atunci, că să scriu dumitale pentru aceasta.

Sînt al dumitale unit și legat și din sînge și din cuget, unchi și prieten,

Nicolae Văcărescu

'815, octomvrie 31

P.S. Cetind scrisoarea dă închinarea *Grammaticii*, să mi-o trimiți; poți să o și copiarisești.

VI

Doritul meu Ianco !

Te superi, oare, de multele mele scrisori ? Dar eu, nu poți face chibzuire, cum doresc pă ale tale ! Nu ți-aș fi scris acum, de nu aș fi fost silit de o știre noao și nu prea cu noimă bună. Cercetaiu astăzi păun prost, de dumneata, și într-un cuvînt, fără dă leac țirimonii, îmi spuse că nu sînt mulțămîți dă dumneata p-acii, pentru că dormi mult, pentru că pînă a te găti faci multe ceasuri, că nu vei a scoate pricinile înnaintea dumitale, și, mai la urmă, că ții pricinile căte doao și trei zile, fără a le cerceta.

Dă sînt adevărate, nu pociu ști, poate (și la idea mea este fără îndoială) să fie minciuni. Dar, judică dumneata, dă să cuvine p-aici să să auză acestea dă un ispravnic nou, și mai ales de un Văcărescu !

Ianculețule, iarăș te rog, rădică acest fel de pricini din gurile bîrfitorilor, că știi că, firește, noi sîntem orînduiți să avem mulți neprieteni. Arată tot înpotrivă,

¹ Beizadea Costache Caragea, fiul cel mare al lui vodă Caragea.

ca să nu mai aibă ce să zică. Mă iartă dacă mă întinz,
judecînd că nu vine să dușmănie această.

Am auzit că clucer Mihăiță¹ nu voește să veni aici;
dă este adevăr, nu știu. Atît numai știu că sînt
al dumatăle cel știut,
N.

[1816], iulie 6

[Adresa:] Cînstitului dumnealui căminar Ianco Văcă-
rescul, ispravnic ot sud Dîmbovița, cu frățească dra-
goste.

VII

Cu căzută plecăciune închinîndu-mă, sărut prea
cînstită mînușița dumatăle!

Turburată era viața mea cînd am priimit hîrtiuța
cea scrisă de dumneata; din pricina boalii, că în 30 de
zile nu am știut ce să fac în lume. Iar acum, slavă
Domnului, sînt mai bine și mă simțu că să întăresc
puterile întru mine și au început să mi se umfle pan-
talonii dinnainte.

Eu lumea în pace nu o las, că ea mă supără.
Și rînd tinerilor nu voi da, că încă grindeiul meu n-au
albit, ci este negru ca un samur de Moca! Zi haiducului
Aleco să-m trimită pe omul cel știut, și îl încredințez
că nu va mai dori de pămîntul de aici, ci să va părea
Drajna, Paris și alte prea frumoase locuri împărătești.

Pe Dafinica am părăsit-o, că i s-au spart traista
dinnainte. Am alta acum, numele Vitorița, care este
dăparte Dafina de această, și pentru această poți să-mi
faci jurămînt că-m ești vrăjmaș. Însă zicu și această:
dă simți putere întru dumneata, a ținea cu mine la duel,
că eu sînt hotărît să-m pierzu viața pentru acest
obrăjelu!

¹ Clucerul Mihăiță Filipescu.

Pentru prașila pepenilor au fost sunet și auzire, iar
acum văz că i-au lăsat să se coacă neprăsiți; dar pînă
cînd, nu știu. Această văz, că cele slabe au înghițit pe
cele grase.

^ Eu știu amîndoa măestriile: și vînătoria de cele
târătoare pe pămînt, cît și de cele zburătoare prin
văzduh, și de peștii apelor. Dacă te tîne cureaua, fă-le
iar de nu, taci!

Și cu toată plecăciunea sînt prea plecatul dumatăle
slugă,

Cel știut

[Nicolae Văcărescu]

[Fără dată]

NOTE

N O T E L A S T U D I U L I N T R O D U C T I V

1. *Cu privire la originea transilvăneană a Văcăreștilor.* Legenda spune și istoria consemnează – în special Dionisie Fotino în *Istoria generală a Daciei, sau a Transilvaniei, Țării Munteneste și a Moldovei*, traducere de George Sion, tomul II, București, 1859, p. 4– că în secolul al XIII-lea Radu Vodă Negru și-a adunat pe toți ai casei, mulțime de nobili, „cu popor de toate treptele, cu femei, cu copii, • cei mai mulți ortodocși” și, trecînd Carpații despre miazăzi, a intrat în Țara Muntenescă, oprindu-se aproape de obîrșia riului Dimbovița, într-un cîmp întins și frumos, numit Cîmpulung, și s-a așezat acolo „fiindcă locul acesta și mai înainte era proprietatea sa, ca unul ce • era mai mare și mai tare decît toți ceilalți domnitori ai pămîntului *dacic”.

Dionisie Fotino datează această trecere la 1241 și o pune pe seama venirii „mogulilor sciți”.

Istoria Țării Rumânești de cînd au descălecat pravoslavnicii creștini, cunoscută și sub numele de *Letopisețul Cantacuzinesc*, arată că „la cursul anilor de la Adam 6798 (1290), fiind în țara ungurească un voievod ce l-au chemat Radul Negrul Voievod, mare herțeg pe Almașși pre Făgăraș radicațu-s-au de acolo cu toată casa lui și cu mulțime de noroade: rumâni, papistași, sași, de tot felii de oameni, -pogorîndu-se pre apa Dimboviții, început-au a face țară noao” (p. 2).

Nu dă nici un nume de însoțitori, nici pomenește despre originea transilvăneană a Văcăreștilor. Amintește doar noroadele ce coborîseră cu Radul Negrul, „unii s-au dat pe supt pobgorie, ajungînd pînă în sapa Șiretului și pînă la Brăila; iar alții s-au tins în jos, preste tot locul de au făcut orașă și sate pînă la marginea Dunării și pînă în Olț”.

Radu Popescu își începe *Istoriile domnilor Țării Rumânești* cu domnia lui Radu Negru: „Cînd au fost cursul anilor de la Adam 6798 (1290) Radul Vodă Negrul, care avea scaunul său la Făgărași de la moșii și strămoșii rumânilor. . . s-au socotit să-și mute scaunul denoace, peste plai". Pricina mutării este, după Radu Popescu, „pentru ca să-și facă întărituri locurilor de paza oamenilor și să-i fie mai lesne a păzi pre cei din Ardeal, de s-ar cumva apropia turcii" sau „să se fi învrăjbit domnul rumânilor cu domniile ungarilor și cu ai sașilor". Nici Radu Popescu nu vorbește nimic de însoțitorii lui Radu Negru.

C. D. Aricescu, în *Istoria Cîmpulungului*, București, 1855, p. 99, socotește că au fost doi Radu Negru. Primul a venit la 1215 – cum arată și Ianache Văcărescu în manuscrisul gramaticii sale, f. 3,– și a ridicat biserica din Cîmpulung, cum arată inscripția: „S-a zidit înfiiși dată, din descălecătoarea țării de răposatul Radul Negru, cînd a fost cursul anilor de la Adam 6723" (1215).

Al doilea Radu Negru a descălecat la 6798 (1290). La trecerea Carpaților, Negru Vodă era însoțit de fiul său cel mare și de cîțiva amici sinceri.

Pentru enigma Negru Vodă vezi și Petre Constantinescu-Iași, *Negru Vodă de o parte și de alta a Carpaților*, în *Magazin istoric* an. V, nr. 1 (46) ianuarie 1971, p. 31-32.

2. *Cu privire la strămoșii lui Văcărescu.* Neagoe Văcărescu este deci cel dintîi din neamul Văcăreștilor care s-a coborît cu a sa familie în Țara Românească, el este strămoșul atîtor generații de Văcărești care aveau să joace roluri însemnate în mersul învolburat al istoriei românești. Legenda spune (vezi și Alexandru Odobescu, *Opere*, voi. II, București, 1967, p. 48) că acest Neagoe a întemeiat pe malul Dîmboviței sate și biserici, că a avut șase fete și doi feciori, Radu și Șerban, cărora le-a lăsat moștenire o avere imensă și scutul părintesc ce avea gravat cetatea Făgărașului, deasupra căreia filfiie o acvilă albă și prapurul purpuriu, pe care stă scris cu litere de aur cuvîntul, *Virtus*, pe care-l traducem cu *iubire de neam*, caracteristică acestei familii.

Cu privire la data descinderii, știrile legendare și cele istorice, scrise, diferă. Astfel, Dionisie Fotino, cum am văzut mai sus, socotea, că evenimentul a avut loc la anul 1241. Fotino a fost contemporan cu Ianache Văcărescu, istoric și el, și cu fiii acestuia, și unele date, unele

știri, au fost luate direct de la ei. Eder, însă, în *Observationes criticae et pragmaticae ad historiam Transilvaniae*, Cibinii, 1803, p. 53, fixează ca dată anul 1290. Aci, el vorbește și despre ilustra familie valahă a Văcăreștilor ce poartă emblema Făgărașului:

„Exeunte etiam seculo tertio decimo Ugrinum Valachum possessionum « Fogros et Zumbotuel iuxta fluvium Olth existentium » dominum fuisse, ex originariis Andreae III litteris anni 1290 coruperi; et illustram in Valachia familiam Vakaresk in hunc diem ad significationem pristinae possessionis uti insignibus Fagarasiensibus accepit. Valachos istos, ut erant pecurariae unice dediti, liberioris pastionis copiam sectatos temporibus Caroli Roberti, duce Radulo Nigro, magno numero in Valachiam transmigravisse proditum est".

Iohann Christian von Engel, publicînd la Halle în 1804 a sa *Geschichte der Moldau und Walachey*, voi. 1, redă (la p. 147) aceeași informație: „Um J. 1290 war ein gebohrner Walach, Namens Ugrinum, der Herr und Besitzer von Fogaras und Szombathely. Die Walachischae Bojaren Familie Vakareskul fuehrt noch jetzt das Fogaraser Wappen zum Andenken eines vorigen Besitzes".

George Șincai, contemporan cu istoricii de mai sus, care știa de existența lui Ianache Văcărescu în Țara Românească, pe care-l cunoscuse fie prin gramatica publicată la Viena în 1787, fie direct în cadrul societății Transilvaniei, își însușește informația de la Eder. În opera sa *Hronica românilor și a mai multor neamuri*, tom. 1, Iași, 1853, p. 287, citim: „La anul 1290 era un născut român, anume Ugrin, domn și stăpîn Făgărașului și Sombatheului. Familia Văcărescului ține stema sau ținutul Făgărașului pînă astăzi, întru aducerea aminte că l-au stăpînit oarecînd, precum scrie Eder".

Despre originea transilvană a lui Ianache Văcărescu vorbește și Jean A. Vaillant, fost profesor la București între 1829–1840, în voi. II, al lucrării sale *La Roumanie*, Paris, 1844, p. 114–115, arătînd că Ianache Văcărescu este strănepotul lui Radu Negru.

Ion Voinescu II, în prefața la *Colecție din poeziile dăui marelui logofăt Iancu Văcărescu*, București, 1848, p. 111, arăta: „Originară «din Transilvania, familia Văcăreștilor este una din acele familii cu care istoria noastră se fălește pentru sentimentele sale de patriotism. Ea a produs neconținut bărbați însemnați care s-au deosebit în mai toate carierele".

Ideea e reluată de Ion Eliade Rădulescu în discursul ținut la *înmormîntarea lui Ioan Văcărescu*, București, 1863, p. 5, susținînd

că străbunii răposatului „trecură de peste Carpați odată cu duca de Făgăraș Radu Negru, descendentul Nigerilor-Basarabi”, și apoi de B., P. Hasdeu în studiul *Negru Vodă. Un secol și jumătate din începuturile statului Țerei Românești* (1230– 1380), publicat ca introducere la t. IV din *Etymologicum Magnum Romaniae*, București, 1898.

Unele informații își au izvorul în tradiția de familie, altele într-o genealogie a neamului, pierdută în 1848. Însă, în manuscrisul gramaticii lui Ianache Văcărescu, păstrat la Academia R.S.R. sub nr. 305, găsim pe fila 3 verso următoarea însemnare:

„1215. Neagoe Văcăreseul, fiul lui Dan Văcăreseul, voevod al Făgărașului, nepot de sor a lui Radul Vodă Negru; venit-au cu ie [adaus cu creionul: și doamna lui, Anna], la Cîmpulung în acești ai, zidit-au biserici doosprezece în satele care a stăpînit pã Dîmbovița în jos; lăsat-au fiu pã Radul i Șarban, și fete șasâ; a murit în vîrstăde-ani 59; numele soții fi] sale fost-au Măria; acesta fost-au foarte bogat.” Această însemnare a fost publicată și de N. Iorga în *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, voi. III, București, 1901, p. 76.

În lipsa altor documente scrise, admitem și data și amănuntele pe care Ianache Văcărescu le dă privind originea și neamul său. Părerea că este urmaș de voievod devine convingere și realitate la Ianache Văcărescu, cu prilejul convorbirii pe care acesta o are, în viitoarea evenimentelor din 1769, cu Mihai Cantacuzino vistierul. La întrebarea acestuia pe cine ar putea propune domn (Mihai se gîndea la fratele său spătarul Pîrvu Cantacuzino), Văcărescu a spus-răspicat: „Eu... și nu găsesc altul mai cu cale decît pe mine”.

Odobescu relatează apoi fapte în legătură cu Radul comisul, fiul lui Neagoe Văcărescu, numit Bilșug, și mai ales în legătură cu larga lui dărnicie cu prilejul secetei și foametei. Timpul, desigur, a exagerat și a înflorit, deși legenda concură totuși cu *Virtus* de pe emblema familiei.

Din însemnarea făcută de Ianache Văcărescu în gramatica sa, desprindem o genealogie întreruptă, ceea ce înseamnă că nici el, istoric și direct interesat în stabilirea unei genealogii precise, n-a reușit să stabilească decît sincopat spița neamului.

Aflăm totuși că Dan, voievodul Făgărașului, era căsătorit cu o soră a lui Radu Vodă Negru. Copilul lor, Neagoe, au trecut munții 1 1215 împreună cu unchiul său Radu Negru și s-a stabilit la Cîmpulig-Muscel. Cu el a venit și mama sa, Anna.

Acest Neagoe, căsătorit cu Măria a avut doi băieți Radu și Șerban și șase fete.

Însemnarea conține o genealogie mereu întreruptă, ea consemnează pe Pătrașcu, născut la 1554, unul din vitejii lui Mihai Viteazul. El ar fi avut mulți frați și ar fi fost „îngrijitor zidirii bisericii domnești din Tîrgoviște în zilele lui Patru al doilea Cerchel Voevoda”.

Biserica domnească din Tîrgoviște, ctitorie a lui Petru Vodă Cerchel, ispravnic fiindu-i Pătrașcu Văcărescu, a fost renovată tîrziu de domnitorul Mihail Șuțu împreună cu soția sa Sevasti, născută Calimachi, dar „prin rugăciunea și îndemnarea lui Jupan Ianache Văcărescu vel vistier și mare dicaiofilax al bisericii”, cum arată inscripția din pridvor, sus, în partea din interior. Este un act pios din partea lui Ianache Văcărescu nu pentru că a fost vistier și apărător al bisericii, poate nici pentru faptul că a fost admirator al lui Petru Cerchel și Mihai Viteazul, ci, mai ales, pentru că nu și-a uitat strămoșii. Biserica era o mărturie istorică a existenței strămoșului său Pătrașcu Văcărescu, om al domnilor Petru Cerchel și Mihai Viteazul și mare ban al Craiovei.

Ianache Văcărescu trece apoi la 1685 amintind pe Negoia Văcărescu, capichiaie a lui Șerban Cantacuzino la Constantinopol. Nu se spune însă al cui fiu era. Din *Condica Văcăreștilor* publicată în 1966 de George D. Florescu și Dan Pleșia aflăm că jupîneasa Cătălina, soția unuia din frații lui Pătrașcu, a vîndut la 24 ianuarie 1642 nepotului său Ivan pitar ot Văcărești toată partea sa de ocină din Văcărești.

Nu putem ști dacă Ivan pitarul era fiul lui Pătrașcu Văcărescu în orice caz, cu acest Ivan pitarul începe genealogia precisă, documentară și neîntreruptă a Văcăreștilor.

Ivan pitarul a avut trei copii: Alexandra, Dumitrașco și Neagoe sau Negoia ce va fi spătar în 1669 și capichiaie a lui Șerban vodă în 1685, cum ne arată Ianache Văcărescu. Negoia Văcărescu a fost căsătorit cu Necșuța Bușanu, soră cu Bădica clucerul Bușanul și cu Pătrașcu căpitan Bușanul, au avut doi fii: Ivan și Ianache.

Se pare că lui Negoia spătarul îi plăceau prea mult petrecerile. Aceasta a dus la despărțirea de soție și la vinderea nesăbuită a moșiilor. Necșuța s-a recăsătorit cu Neagoe postelnicul, fiul lui Antonie Vodă din Popești, și a fost mama doamnei Măria, soția lui Constantin Vodă Brîncoveanu. Cu acest soț a mai avut patru copii: Constantin, ce va fi vel căpitan, Duca – vel clucer, Pană – vel vornic și ban în 1717 și pe Neagu.

Deoarece Negoită vindea una după alta moșiile, Necșuța, acum recăsătorită, și cu cei doi copii Ivan și Ianache cer sprijinul donului și al divanului. Radu Vodă Leon, prin cartea sa de judecată din 1716 (1667–1668), împreună cu toți boierii divanului au socotit că „nu se cade a-l lăsa după nebunia lui să vîndă și să petreacă tot și apoi copiii lui să umble pe la ușile altora”. Prin această carte de judecată se interzicea oricui să cumpere vreuna din moșiile lui Negoită.

Hotărârile lui Radu Leon au fost întărite de Antonie Vodă din Popești prin porunca sa din 3 decembrie 1669:

„Așișderea și jupîneasă Neacșa, care o au ținut Negoită Văcărescu, muma lui Ivan și Ianache, ea încă să aibă a-și ține pentru zestrile ei, care le-au petrecut bărbatul ei Negoită și s-au fost prețuit naintea Radului Vodă drept ughi 128. . . Iar de vîndut să nu mai aibă voie a mai vinde nimic, nici să mai fie volnic nimini a mai cumpărarea dă la el nimic, moșii, sau rumîni, sau țigani pentru că fiind acest om Negoită Văcărescu un om nebun dă tot și bețiv și eșit dintru toată firea omenească și vînzînd și risipind tot cu ale lui nebunii, cît și pre jupîneasă lui o au despărțit părintele vlădica Ștefan, care au fost mitropolit, pentru ale lui fapte nebunești.”

S-au găsit totuși doi boieri, Ilie biv vel armaș, și Ivan Lăzăreanu, clucer, care au cumpărat satul Văcărești, iar Pătrașcu veș șătrar a cumpărat din satul Șotînga partea Văcăreștilor. Împotriva lor reclamă frații Ivan și Ianache. Antonie Vodă din Popești hotărăște ca Necșuța să-și ție zestrea, iar cumpărătorii să piarză banii. Totuși procesul continuă pînă la 19 aprilie 1672 cînd noul domn, Duca, hotărăște ca cei doi frați să dea banii cumpărătorilor „făcîndu-i cum vor putea” și „așa au dat ughi 640 și au rămas stăpîni pe acele moșii”.

Socotim că numai pentru a nu mai înstrăina din avere a fost trimis bașcapuchihaie la Constantinopol. Șe pare că spre sfîrșitul vieții a avut o comportare mai bună. Acesta este sensul inscripției de pe mormînt: „*Supt acăstă reace piiatră de aici, în sfânta și mare mitropolie, odihnescu-se oasele robului lui Dumnezeu Neagoe Spătarul Văcărescul, avîndu viață în lume, ani 72, și s-au săvîrșit cu pace în luna lui septemvrie în 28 de zile, la anul 7210 (1701)*” (inscripția nr. 253 – a 15-a inscripție din mitropolia Tîrgoviștei – publicată de N. Iorga în *Inscripții. . .*, București, 1905, p. 122).

în notele cu care însoțește voi. II al operelor lui Odobescu (1967, p. 486), comentînd inscripția de mai sus, Virgil Cîndea arată

în final că „acest soț al mamei Necșuța era însă din altă spiță de Văcărești munteni”. Aceasta este infirmată de documentele din *Condica Văcăreștilor* publicată de George Florescu și Dan Pleșia, și din care rezultă că nu este vorba de un alt Văcărescu, ci de Negoită Văcărescu, tatăl lui Ivan și Ianache Văcărescu. Că acest Negoită ar fi murit la Țarigrad, iar turcii i-ar fi pecetluit hainele, este o informație pe care Odobescu a luat-o din tradiție. Ea este consemnată, și de Ianache Văcărescu în manuscrisul gramaticii, dar neputînd fi verificată nu se poate pune temei pe ea.

Negoită Spătarul și Necșuța Bucșanu au avut doi fii: Ivan și Ianache. Amîndoi au urcat treptele boieriei. Se pare că mai activ a fost Ianache care în timpul domniei cumnatului său Constantin Vodă Brîncoveanu a fost agă, clucer, vistier și capichihăie la Poartă, a luat parte la viața spirituală, fiind ispravnic a multor biserici.

Fiind în imediata apropiere a domnilor, și-a însușit din politica lor. Ianache a fost slujbaș al lui Șerban Cantacuzino, al cărui spătar era Constantin Brîncoveanu. A cunoscut energia lui Șerban, goana lui după avere, strășnicia caracterului său, dar și politica sa. Șerban a murit în al zecelea an de domnie, pare-se otrăvit de ai săi, cum relatează Del Chiaro în *Revoluțiile Valahiei*, traduse în limba română de S. Cris-Cristian, Iași, 1929. În locul lui a fost ales Constantin Brîncoveanu. Ianache a avut prilejul să observe mai bine politica vicleană a Cantacuzinilor și mai ales a stolnicului Constantin Cantacuzino. De aceea, el se alătură cumnatului său și îl slujește cu credință. Fiindu-i și sfetnic de taină, cunoștea toate veniturile domnitorului și mijloacele chiar plasarea sau ascunderea lor.

Datorită uneltirilor Cantacuzinilor, Poarta hotărăște mazilirea lui Brîncoveanu, aducerea lui și a familiei la Istanbul, iar imensele sale averi să treacă în tezaurul sultanului.

Hotărîrea a fost pusă în aplicare la 4 aprilie 1714, a treia zi de Paști, cînd capigiul Mustafa-aga, vechi prieten al domnului, i-a pus năframa pe umăr făcîndu-l mazil și oblingîndu-i pe boieri și pe mitropolitul Antim Ivireanu să ia măsuri ca domnul să nu fugă. Atunci a fost propus și investit domn cu tot ceremonialul Ștefan Cantacuzino, fiul stolnicului și rudă a lui Brîncoveanu.

Se știe drama lui Brîncoveanu la Istanbul. Sînt cunoscute chinurile îngrozitoare la care au fost supuși ca să spună unde sînt ascunse comorile. La această înfricoșătoare dramă a luat parte și Ianache Văcărescu. Poate că sub grozăvia torturilor, el să fi spus cîte ceva

din averea domnului, dar cu prețul vieții nu și-a trădat domnitorul. Era dezamăgit de purtarea neomenoasă și ipocrită a boierilor Cantacuzini. Datorită dârzeniei cu care și-a apărat domnitorul a fost cel dinții care și-a pierdut capul.

în ziua de duminică 15 august 1714, Constantin > Brîncoveanu, cei patru fii ai săi și Ianache Văcărescu au fost scoși din temnița celor Șapte Turnuri (Edicule) și duși spre locul execuției în piața de lângă marele serai al sultanului, pe malul Cornului-de-Aur, în fața cartierului Galata. A asistat la execuție însuși, sultanul care sta la o anumită distanță, ca și mulți străini reprezentanți diplomatici ai diverselor țări europene. Primul decapitat a fost Ianache Văcărescu, ca cel mai apropiat dintre sfetnici, și apoi copiii iubiți ai lui Constantin Brîncoveanu: Răducanu, ce urma să se căsătorească cu fata lui Antioh Cantemir, Ștefăniță, Constantin și Matei, iar la urmă nenorocitul voievod, părintele lor, care a suportat cu bărbăție și demnitate atîta cruzime și barbarie petrecute sub ochii lui.

După această nemaiîntîlnită tragedie, decît în iureșul și focul războaielor, capetele tăiate au fost purtate în prăjini, pe străzile Istanbulului, iar cadavrele aruncate în mare, de unde, pe ascuns, au fost pescuite și înmormîntate în mănăstirea Haichi, nu departe de Constantinopol. Astfel a pierit cînd împlinea un sfert de veac de domnie Constantin Brîncoveanu, care a dus o politică de echilibru pentru păstrarea ființei și demnității țării, și astfel a pierit Ianache Văcărescu, victimă a slujirii cu credință și a înaltului său patriotism. Peste doi ani, în 1716, autorii morali ai sfîrșitului lor, stolnicul Constantin Cantacuzino și fiul său Ștefan, vor avea aceeași soartă și în același loc.

Din *Genealogia Cantacuzinilor* desprindem că Ianache Văcărescu a fost căsătorit cu Stanca, fiica boierului Cojescu și soră lui Bîrcă, cu care a avut opt copii: patru fete – Măria, Ilinca, Bălașa și Neacșa, și patru băieți: Radu, Constantin, Barbu și Ștefan.

Măria s-a măritat cu Istrate Urdăreanu, nepot de fată lui Șerban Cantacuzino Voievod, și, despărțindu-se de el, s-a recăsătorit cu un grec din Ianina, stabilit în București, Panait Cămărașul. N-au avut copii.

Ilinca s-a măritat după clucerul Șerban Cîndescu.

Bălașa s-a căsătorit cu Barbu, fiul slugerului Iorgu, grec din Constantinopol, stabilit la București. De la ea au rămas un fiu

Constantin, ce s-a numit după sat Costescu, și o fată Stanca, care s-a căsătorit cu Constantin Catargiul.

Neacșa, căsătorită cu șetrarul Mihai Dedulescu, n-a avut copii»

Radu e atestat în documente ca spătar, logofăt, vornic între 1745–1766. A fost căsătorit de două ori: prima dată cu Ancuța Băleanu, de la care i-a rămas un fiu Constantin, și murindu-i soția, s-a recăsătorit cu o grecoaică, Venețiana, după mamă din neamul Rusetestilor, cu care a avut trei copii: Ștefan, Barbu și Măria. Radu moare în 1778.

Constantin, mare logofăt și mare vistier în timpul lui Nicolae Mavrocordat a fost căsătorit cu Măria, fata marelui vornic Iordache Crețulescu și a Saftei, fata lui Constantin Brîncoveanu. A murit în 1732 și i-a rămas o fată, Elena care, orfană de timpuriu de ambii părinți, a fost crescută de Safta Crețulescu, bunica, și măritată la 15 ani cu Mihail Cantacuzino, autorul *Genealogiei Cantacuzinilor*, publicată de N. Iorga în 1902 și din care desprindem aceste date.

De la Constantin Văcărescu ne-a rămas un opuscul istoric intitulat: *Luminata viață a neamului prea luminatului, prea învățatului și blagocestivului domn a toată Țara Românească, Io Nicolae Alexandru Voievoda, scoasă din leatopisețile moldovenești, cu porunca înălțimii sale de prea plecatul din slugile mării sale Constantin Văcărescul vel vistier la leat 7235 (1727).* '.

Reținem deci o oarecare preocupare pentru istorie din partea acestui Constantin Văcărescu. Să nu uităm că fratele său Barbu se va înrudi, dar după moartea lui Constantin, cu Constantin Mavrocordat.

N. Iorga semnalînd această lucrare în *Originea moldoveana a lui Ienăchiță Văcărescu* – prezentată și într-un opuscul grecesc de Smaranda, soția lui Nicolae Mavrocordat – și făcînd legătura cu Ștefan Văcărescu, fratele lui Constantin și tatăl poetului nostru (care era căsătorit cu nepoata lui Ion Neculce), stabilea intrarea în arena culturală a Văcăreștilor prin înrudirea cu marele cronicar moldovean.

Socotim că ideea lui Constantin Văcărescu de a înjgheba o lucrare de istorie la 1727 nu are nici o legătură cu Neculce, după cum nici preocuparea lui Ștefan Văcărescu pentru orații protocolare nu are și nici nu poate avea izvorul în înrudirea cu Ion Neculce. Abia după căsătoria lui Ștefan Văcărescu cu Ecaterina Done, nepoata lui

Neculce, se poate vorbi de înrudire și de transmitere a preocupărilor literare la urmași.

Barbu Văcărescu a fost, de asemenea, vistier, mare logofăt, mare vornic și mare ban al Craiovei. A fost căsătorit cu Safta, fiica spătarului Răducanu Cantacuzino, fiul stolnicului Constantin Cantacuzino. S-a despărțit în 1732 și s-a recăsătorit cu Luxandra Rosetti, din Moldova, sora marelui logofăt Constantin Rosetti ce era tată doamnei Ecaterina a lui Constantin Mavrocordat Voievod. împreună cu Luxandra, Barbu Văcărescu a avut o fată Măria, măritată în 1750 după banul Duniitrache Ghica, fiul dragomanului Alexandru Ghica, cel ucis de turci.

Barbu Văcărescu a avut o carieră politică pe cât de zbuțuită, pe atât de patriotică.

Ștefan Văcărescu al patrulea băiat al lui Ianache, a avut o carieră politică zbuțuită alături de fratele său. Spre deosebire de ceilalți, a avut și predispoziții literare și oratorice. A fost căsătorit cu Ecaterina Done, nepoată de soră după mamă a lui Ion Neculce. Au avut în cele din urmă trei copii: Măria, Ștefan și Ianache – istoricul, gramaticul și poetul.

3. *Cu privire la data nașterii lui Ianache Văcărescu* au fost emise mai multe păreri. Alexandru Odobescu, cel dintîi și mai autorizat biograf al său, arată (în opera citată, p. 50) că s-ar fi născut „pe la 1740”. Această dată a trecut ca dată sigură a nașterii în toate istoriile literare pînă astăzi.

Dar cel dintîi care pune la îndoială data nașterii lui Văcărescu, adoptată de Odobescu, a fost Nicolae Iorga. Acesta în articolul *De unde a învățat italienește Ienăchiță Văcărescu*, publicat în *Omul lui Ramiro Ortiz*, București, 1929, p. 101–105, pornind de la faptul că în 1769 Ianache, ca mare vistier, apărea printre marii boieri ai țării și mai avea și un copil, „nu putea să fie rin tînăr de douăzeci și nouă de ani”. Anul nașterii trebuia deci simțitor trimis în urmă, cu atât mai mult cu cît el era din septembrie vistier mare al țării, deși *Genealogia Cantacuzinilor* spune că a ajuns la această înaltă situație de tînăr, ajutîndu-se de rudenie, ca soț al fetei lui Iacovache Rizo și cumnat al lui Grigore Ghica Vodă (p. 103).

Dan Simonescu, vorbindu-ne despre calitățile de literat și orator ale lui Ștefan Văcărescu, sublinia: „înțelegem și simțim, parcă, nu numai atunci atmosfera de sărbătorească bucurie a familiei domni- toare, dar și mărturisirea propriei lui bucurii că și el avea, tot de

curînd, o odraslă nouă”. (Ienăchiță s-a născut tot cam pe la anul 1740) (Dan Simonescu, *Orațiile domnești în sărbători și la nunți*, în *Cercetări literare*, IV, București, 1940, p. 31).

Se știe că fiul lui Constantin Mavrocordat, Ion – căruia Ștefan Văcărescu îi rostește orația în care se referea la propriul fiu – s-a născut la 24 decembrie 1740. Acest „cam pe la 1740” trebuie interpretat totuși anterior anului 1740.

N. Tcaciuc-Albu în monografia închinată lui *Ienăchiță Văcărescu, viața, opera, influențele străine*, apărută în 1943, reia discuția și pornind de la obiceiul vremii propune ca dată a nașterii anul 1742 Plecînd de la constatarea că fiii de boieri ajungeau în slujbele statului la 18 ani și cum Ianache era vel căminar în 1760, înseamnă că s-a născut la 1742. Cum, tot după obiceiul vremii tinerii se căsătoreau la 20 ani și cum Ianache s-a căsătorit la 1762 cu Elenița Rizu, înseamnă că s-a născut tot la 1742. Această dată este însușită de Augustin Z. N. Pop în recenzia pe care i-o face în *Revista Fundațiilor*, anul XI, din 1 ianuarie 1944, numărul 1, p. 217, și de Paul Cornea în *Curs de istoria literaturii române moderne*, București, 1962, p. 46.

Totuși, argumentele nu par convingătoare. în primul rînd pentru faptul că într-adevăr Ianache Văcărescu apare atestat în documente în 1760, dar aceasta nu înseamnă că tocmai atunci a fost numit. El putea fi numit cu mult înainte de această dată. De asemenea dacă s-a însurat în 1762, trebuia neapărat să aibă vîrstă de 20 de ani? El putea să aibă și mai mult, ori mai puțin. Iată, de exemplu, Constantin Mavrocordat era văduv la 20 de ani, prin moartea primei sale soții, Smaranda Cantacuzino, fata lui Radu, fiul stolnicului Constantin Cantacuzino și frate cu Ștefan, cel ucis de turci în 1716. Deci era căsătorit cu mult înainte, la 18 ani, și fusese domn înainte de a împlini vîrstă de 20 de ani.

în ce ne privește socotim, cu N. Iorga și Dan Simonescu că Ianache s-a născut înainte de 1740. Susținem aceasta pentru următoarele considerațiuni:

La 22 mai 1760 era deja vel comis, cum arată documentul 213 publicat de Ion Filitti (*Arhiva Gheorghe Gr. Cantacuzino*, București,, 1919, p. 67). în acest document Ianache Văcărescu face parte din divanul domnesc alături de Constantin Dudescu vel vornic, Ștefan Văcărescu tatăl său, vel ban, Constantin Brîncoveanu vel logofăt, Mihai Cantacuzino vel vistier și mulți alți boieri de divan. La această

vîrstă el era neînsurat și deci nu se poate susține ca a fost ridicat în •slujbe datorită situației socrului său. La această dată el avea mai mult de 18 ani.

Printr-un înscris din 12 octombrie 1760, Radu Văcărescu împrumuta de la nepotul său Ianache, acum vel căminar, cinci sute piaștri: „Scrisoarea mea la mîna dumisale Ianache vel căminar, precum să să se știe că mi-au făcut dumnealui bine cu bani cu dobîndă taleri 500, adică cinci sute, la pungă dă lună po taleri 10, de acum pîn în doao luni dă zile; deci la soroc să aibu a da dumisale bani cu dobînda lor cîți să face și cu mulțămîtă. Și pentru adevărata credință am iscălit mai jos, ca să să crează. Octomvrie 12 dni, 1760. R.Văc". Are „chezaș" pe Constantin armaș.

Acest document publicat de N. Iorga în *Studii și documente*, III, București, 1901, p. 77, dovedește că Ianache era la octombrie 1760 mare căminar și că avea și bani destui, încît putea să împrumute. De observat că Radu nu s-a împrumutat la fratele său Ștefan care era ban, ci la nepot, care nu mai era copil, începător în trebile publice, ci om matur, obișnuit în funcții – fusese vel comis – căci dădea bani cu împrumut, nu pe credință, ca între rude, ci cu soroc și ca dobîndă de 10 taleri pe lună.

Pe același document există o altă însemnare în limba germană: „Wechsel. an die Venezianka per 500 piaster; mit zûlasten! 1000 piaster" (Poliță de la Venețianca pentru 500 piaștri cu împovărarea 1000 piaștri).

Probabil că unchiul nu și-a mai onorat înscrisul, a murit în 1778, încît Ianache a trebuit să ia de la mătușa sa Venețiana o poliță la care a adăugat dobîndă ce a egalat împrumutul.

Interesează deci faptul că la 12 octombrie 1760 Ianache nu era un simplu copil de 18 ani, ci un om matur, în puterea cuvîntului, •obișnuit cu probleme financiare. S-a născut deci înainte de 1740.

Nu era neapărată nevoie să se căsătorească la 20 de ani dacă finem seama de împrejurările în care a trăit. în viitoarea anilor 1753– 1755, frații Barba și Ștefan Văcărescu, deci unchiul și tatăl, au trecut prin împrejurări grele sfîrșind prin a fi încătușați în 1755 și duși în închisoarea întunecoasă și rea din insula Cipru unde Barbu a și murit și, dacă admitem legenda în baza căreia frații Barbu și Ștefan Văcărescu erau prigonîți și în cele' din urmă și otrăviți, e greu de crezut că tînărui Văcărescu trebuia să se însoare la 20 de ani. Se va fi însurat el în 1762, dar nu la 20 de ani, ci mai în vîrstă.

în 1769, cînd Ianache era vistier, Iorga se îndoiește dacă putea avea numai vîrstă de 29 de ani. Aceasta înseamnă că data nașterii putea să fie 1738, în orice caz înainte de 1740. Mai trebuie să finem seama și de faptul că însuși Ianache Văcărescu mărturisește că s-a născut într-o lume plină de amar și de nestatornicie.

în ce constă aceasta? Cunoaștem că în 1683 puțin a lipsit Austriei, să nu se prefacă într-un pașalic turcesc. Regele Poloniei, Ion SobieŃki, a scăpat lumea de acest pericol. De atunci a început declinul puterii turcești. Un nou război turco-austriac din care sultanul ieși din nou învins, duse la vestita pace de la Carlovitz (1699), prin care Casa de Austria recîștiga definitiv întreg Ardealul, precum și Ungaria, cu excluderea Banatului Timișoarei care a rămas încă sub stăpînire turcească. Este momentul începutului decăderii a Imperiului turcesc, în concepția lui Dimitrie Cantemir. Din acest moment Austria urmărea să cucerească și Banatul Timișoarei, după care ținea să pună mîna pe mînoasele, provincii românești care îi deschideau porțile spre Marea Neagră și odată cu ele și amestecul în treburile Dardanelor, și ca atare direct în soarta Imperiului otoman.

Dar, împotriva intereselor și socotelilor Casei de Austria apare pe scenă un nou pretendent, Rusia. Ţarul Petru cel Mare avea nevoie de Dardanele pentru comerțul cu Mediterana.

Din pricina acestor ciocniri de interese, țările românești avură mult de suferit, căci ele deveniră scena de luptă între cele două imperii. Drumul spre Dardanele și Bosfor trecea prin țările române fie că venea de la Viena, fie că venea dinspre răsărit. Și astfel țările române au fost mereu hărțuite, mereu ocupate și mereu stoarse de avutul lor.

în 1718, noul război între Austria și Turcia se termină prin pacea de la Passarowitz, prin care austriecii căpătară întreg Banatul Olteniei pe lîngă cel al Timișoarei, în sfîrșit cucerit de ei. Dar în curînd izbucni un nou război, în 1736, și rușii ocupară Moldova, pe cînd austriecii intrară în Muntenia. De data aceasta turcii ieșiră învingători și prin pacea de la Belgrad 1739, rușii fură nevoiți să evacueze Moldova, iar austriecii să plece și din Muntenia și din Oltenia.

Pe lîngă aceste evenimente, din cauza cărora țările române au avut de suferit, au avut loc și dese schimbări de domni, lupte între pretendenții la tron, cu răsfrîngeri nenorocite atît asupra poporului

cît și asupra boierimii. Aceasta totdeauna era împărțită în două: o parte ținea cu noul domn, alta, care era împotriva, lua drumul pribegiei, unde întreținea legături și urzea planuri pentru răsturnarea domnului. Nimeni nu era sigur pe viață. Orice domn, ajuns la putere, lichida adversarul prin suprimare sau prin stoarcere nemiloasă de bani. În plus, trebuie să reținem că domnitorul aducea cu sine o nouă administrație, venită numai pentru îmbogățire.

În asemenea împrejurări s-a născut și a crescut Ianache Văcărescu. Acesta este sensul nestatorniciei și amarului de care vorbește în lucrarea sa de istorie, cu privire la nașterea sa.

4. Cu privire la învățătura lui Ianache

Domnul era grec, nu știa românește. Boierii trebuiau să învețe limba greacă. Pentru aceasta domnitorii înființează școli cu limba de predare greacă. Fiindcă inițial boierii nu prea voiau să-și dea copiii la asemenea școli, a fost nevoie de o poruncă specială din partea domnilor cu amenințarea că nici un fiu de boier nu poate fi primit la curte și nu se poate învrednici cu vreo boierie, dacă nu cunoaște limba greacă. Iată în acest sens o anafora a boierilor Țării Românești din 9 mai 1746:

„De vreme ce în pămîntul nostru vedem că de la o seamă de vreme toți feciorii de boieri s-au răcit de către învățatură, la care mai înainte toată boierimea avea multă plăcere, spre a-și da pe iiii lor ca să învețe și să se procopsească la carte elinească, iar acum nu ne putem pricepe din ce pricină s-au lenevit atît părinții cît și feciorii lor a urma acestei bunătate de folos și de podoaba neamului boieresc încît au rămas mai proști la învățatură decît alte trepte mai de jos; ce dar am socotit cu toții de obște ca să înnoim și să aducem iar la starea cea mai de înainte pe feciorii de boieri, pentru ca să nu rămînă de tot în prăpastia învățături și să fie mai jos decît alte neamuri, după împrejurul țării noastre; de vreme ce învățătura este podoaba și însuflețirea cea mai de cinste la feciorii de boieri, *ca oricare fecior de boier, cin din cei cu părinți, au acei fără părinți, de nu se vor sili să meargă la învățatură și să învețe carte elinească cu tot temeul ei pe deplin, să nu fie vrednic de a se înălța* la stепенa boieriei, nici a se primi în orînduială Curței, că șimăria-sa prea înălțatul nostru domn Io Constantin Nicolae Voievod, pentru folosul patriei, iar mai ales pentru învățătura și cinstea feciorilor de boieri, au așezat și au întemeiat atîtea scoale de limbă elinească,

ca să nu mai poată găsi nici unul pricina că nu are unde învăța. Ci dar în știrea tuturor de obște să fie, căci *care din boieri* nu se va sili să dea pe fiul său la învățatură, sau din feciorii de boieri, care vor fi fără părinți, nu se vor sili spre învățatură elinească a învăța pe deplin cu tot temeul, acela va fi lipsit din orînduială Curței și nu se va primi niciodinioară la treapta de cinste. Iar cari vor fi sîrguitori și vor sili la învățatură aceia să aibă a se cinsti cu dregătorie după învrednicia învățături... mai în 9 zile, leat 7254."

Anaforoa e semnată de toți marii boieri 'ai țării, printre care cităm: marele vornic Iordache Crețulescu, marele ban Grigore Greceanu, marele clucer Constantin Brîncoveanu, marele logofăt Barbu Văcărescu, fost mare comis Ștefan Văcărescu, Radu Văcărescu al doilea logofăt și alții.

Cum printre semnatarii acestei anafore, întărită de Constantin Mavrocordat în aceeași zi, figurau chiar unchii și părintele, era firesc ca micul Ianache să învețe carte grecească la școala grecească și cea slavonească de la Sf. Sava. Limba greacă îi era necesară pentru urcarea treptelor boierești și o va însuși nu numai în relațiile cu domnul, sau cu marii dragomani la Istanbul, dar va compune chiar poezii în această limbă. El va fi contemporan cu o seamă de poeți neogreci care au trăit la noi, în vremea sa, printre care Rigas Velestinlis.

Printre dascălii greci ce s-au făcut cunoscuți la școala grecească menționăm pe: George Trapezuntul, Alexandru Turnavitu, Lazăr Scriveras (care era și secretarul lui Constantin Mavrocordat) gramaticul Neofit Kavsohalivitul, Manasses Iliades, Lambru Fotiade, Constantin Vardalah. Asemenea dascăli nu se mulțumeau să predea limba greacă, sau alte obiecte în limba greacă, în cadrul școlii de la Sf. Sava, ci predau lecții și în casele boierilor pentru fiii acestora.. Astfel dascălul Manasses Iliades, macedonean din satul Melenic, care-și făcuse studiile la Universitatea din Bologna, preda logica, fizica, retorică lui Coridaleu și a lui Ermogen la Sf. Sava, dar preda lecții și copiilor de boieri, pe care îi lua chiar în casa sa.

Ca cineva să ajungă domnitor în țările române în secolul al XVIII-lea, trebuia să fi fost mai întii dragoman la Poartă, iar, ca să fie dragoman, trebuia să cunoască multe limbi străine. Boierii greci depuneau mari eforturi să ajungă dragomani. Apoi, ajunși domnitori la noi, își aduceau secretari pentru redactarea corespondenței: pe divan effendi pentru limba turcă, alții pentru italiană,

franceză, germană. Neputînd uita faptul că, spre a ajunge domn, au fost mai întîii dragomani, domnitorii fanarioși nu neglijau deloc educația copiilor lor, sperînd Ca fiii lor. să ajungă dragomani și apoi domni. Pentru aceasta se înconjurau de oameni cu înaltă cultură, cu dascăli și secretari angajați sa le învețe odraslele limba italiană, limba franceză, limba germană.

Din interes, sau chiar din spiritul de imitație, boierii greci veniți în țările noastre odată cu domnitorii, creditorii ai prințului, ca și boierii români care voiau să-și mențină sau să ocupe locuri în administrația țării, urmau exemplul domnului. Și astfel, în casele lor au apărut o seamă de dascăli, printre care menționăm pe: Linchou, prietenul domnitorului Constantin Racoviță; Gian Pietro Nagmy, italian de origine, în timpul lui Grigore Ghica; Pierre La Roche și Tissandier, recomandați de ambasadorul Franței la Constantinopol, Saint-Priest; Jeari Louis Carra, mort pe eșafod în 1793, dar care a scris *Histoire de la Moldavie et de la Valachie avec une dissertation sur Vetat actuel de ces deux provinces*, tipărită în 1777; Alexandre Maurice Blanc de Lanautte, comte d'Hauterive; un alt Linchou (deosebit de primul, care era și negustor), care l-a învățat franțuzește pe Ianache Văcărescu, Weber, german adus de Nicolae Caragea, l-a învățat pe Ianache limba latină și germană; Raicevici, Panzini, Sulzer, cunoscuți foarte de Ianache Văcărescu.

Se presupune că limba italiană, cea mai apropiată de limba română, devenită pentru Ianache limba diplomatică, a învățat-o încă în anii copilăriei fie de la un dascăl – pentru că de la Brîncoveanu încoace n-au lipsit dascăli italieni, secretari italieni ca: Anton-Maria del Chiaro, Sestini, Panzini, Raicevici și alții; fie chiar de la mătușa sa Venețiana, cum presupune N. Iorga, născută și crescută probabil în Veneția. Mama lui Ianache, Ecaterina, a trăit pînă în 1782, dar e posibil ca copilul să fi crescut și pe lângă mătușă pentru a deprinde limba italiană. N. Iorga luînd informația din *Genealogia Cantacuzinilor*, nu exclude nici ideea că Ianache a învățat italiana direct în Italia. într-adevăr aci aflăm știrea că Constantin Mavrocordat, care vorbea perfect italiana, a trimis la Veneția în 1747 doisprezece tineri la studii. Nu este exclus ca printre aceștia să fi fost și micul Ianache, care atunci avea în jur de 10 ani. Iorga se îndoiește de aceasta, dar considera ca sigur că același Constantin Mavrocordat întors în scaunul muntenesc după Mihai Racoviță și

acel Matei Ghica, care știm că era susținut de Barbu și Ștefan Văcărescu, să fi reluat această tradiție culturală. Fapt este că pentru Ianache Văcărescu limba italiană a fost limba sa diplomatică.

5. Cu privire la flota pe Dunăre

Prin pacea de la Carlovitz, 1699, Austria obținea Transilvania și astfel era tot mai aproape de Dunăre. Prin articolul 2 al tratatului de la Carlovitz, pentru prima dată se preciza: „*Vusage de ce fleuve sera commun aux sujets des deux empires*”.

Prin pacea de la Passarovitz, 21 iulie 1718, Austria, ajutată de spada principelui Eugeniu de Savoia încorporează Oltenia întinzîndu-și stăpînirea pe Dunăre. Șase zile după pace, Austria încheia cu Turcia un tratat de comerț și obținea permisiunea ca negustorii imperiali să poată transporta mărfurile lor pe Dunăre de la Vidin pînă la Ruscuc. Nu se permitea însă Austriei ca vasele sale de comerț să intre în Marea Neagră. Obținea totuși acordul ca mărfurile sale să continue drumul pe Dunăre dar încărcate pe vase turcești, valahe și moldovene: „*Il leur sera permis aux marchands imperiaux de louer des vaisseaux turcs, valaques et moldaves a Brăila, Galatz, Isaccea, Kilia, etc, à l'effet de transporter leurs marchandises ...*”.

Se trage concluzia că la 1718 exista de-a lungul Dunării o flotilă comercială nu numai turcă, dar și românească.

La 18 septembrie 1739, prin pacea de la Belgrad, Austria pierdea Oltenia și totodată dreptul de a naviga pe Dunăre. Se mulțumea a recunoaște că „*dans les endroits ou les rives du Danube ... sont d'un cote à l'Empereur et de Vautre à la Porte, le cOurs des eaux sera commun aux deux etats jusqu-à la moitie du fleuve*”.

Mărfurile austriece puteau circula pe Dunăre, „*en payant les drdits qui ont ete paye*”, servindu-se de vase străine. înseamnă că și la acea dată exista pe Dunăre o flotă comercială românească.

Prin pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774), Rusia dobîndea dreptul de a naviga pe Dunăre: „*il y aura une navigation libre et illimitee pour les vaisseaux marchands dans toutes les mers qui baignent les terres des Etats contractants. Les sujets des deux empires jouiront reciproquement d'une entiere liberte de commerce par terre et par mer, ainsi que sur le Danube*”.

Această situație îndeamnă pe domnii Moldovei și Țării Românești, Grigore Ghica și Alexandru Ipsilanti, să nu neglijeze Dunărea, Alexandru Ipsilanti înzestreață țara în 1775 cu un galion, un vas de

război de o lungime de 41 și jumătate coți, înarmat cu tunuri. În 1776 și Grigore Ghica construiește la Galați un alt galion de război cu aceeași lungime, cu două tunuri.

În 1786, în alaiul de primire a lui Mavrogheni ca domn ia parte obligatoriu și un număr însemnat de galeongii, pe lângă breasla spătăriei[^] adică pe lângă armată. Aceasta și pentru faptul că Mavrogheni fusese dragoman al lui Căpitan Pașa, adică al comandantului marinei turcești.

În luptele de la Calafat, Mavrogheni fusese ajutat de flota sa. Aceasta înseamnă că el contribuise la dezvoltarea ei. Războiul a fost câștigat de austrieci. Coburg a pus în vânzare vasele românești socotindu-le captură de la turci și astfel este desființată flota românească.

Prin pacea de la Șiștov din 1791, Austria dobândește dreptul de navigabilitate pe întreaga Dunăre, drept pe care nu-l avusesese niciodată.

Prin pacea de la Iași din 1792, rușii se retrag din țările noastre. Este meritul de necontestat al lui Ianache Văcărescu de a fi influențat divanul și domnitorul ca să ceară aprobarea Turciei pentru reînființarea flotei navale pe Dunăre.

În arzmagzarul înaintat Porții otomane semnat la 23 noiembrie 1793 de domnitorul Alexandru Moruzzi și de întregul divan (18 boieri) se motiva înființarea flotei pentru următoarele:

– „... rădăcina și temeiul îndestulării țărilor și locuitorilor acestora sînt meșteșugurile, lucrarea pămîntului și negoțul, fără carele nu este cu putință a se îndestula un norod, de ar fi măcar și umbră sub umbra dumnezeirii”.

– „... văzînd și cită silință au locuitorii acestei țări spre săvîrșirea înaltelor împărătești porunci la împlinirea chereștelor, ce se cer după vreme și la trimiterea zaherelelor, pe la cetăți, și mai vîrtos la împărățitoare cetate a Constantinopolei, pentru care se și numește keler al prea puternicei împărății, și cită greutate cearcă și suferă pentru săvîrșirea acestora”.

– „... neaverea mijlocului cu care să se poată căra și aduce mărfile prin înleznire pe apa Dunării de la un loc la altul...”

De aceea se face apel spre a se dobîndi și voie și putere ...” ca să poată Valahia a face și a avea bolozane, șăici și caice și de toate vasele pe apa Dunării, în cuprinderea țării, carele să nu fie bîntuite

niciodată de către vericine, *privilegiu ce din vremile bătrîne de mulți ani l-au fost pierdut țara aceasta*”.

Rezultă că inițial flota avea un caracter comercial. Dar odată cu aprobarea de către sultan, flota își asuma și rolul de polițai pe Dunăre și de apărător al fruntariilor țării. Organizarea flotei este încredințată marelui spătar Ianache Văcărescu, care este astfel primul ministru al marinei românești.

După primirea firmanului „în grabă căuțînd – spune documentul – am făcut și am găsit cite un vas pentru trebuința fiecărui județ”. De atunci se păstrează obiceiul ca vasele să poarte numele de orașe, județe și provincii.

Se iau măsuri pentru confecționarea și a altor vase puse toate sub controlul lui Ianache Văcărescu: „...drept aceea, am dat acest întocmit și bine închipuit hrisov al domniei-mele acestei dregătorii a spătăriei cei mari și celui de acum cinstit și credincios boierul domniei-mele Ianache Văcărescu vel spătar, cu care să aibă volnicie de-a pururea această dregătorie a ocîrmui și a avea sub ascultarea și paza sa toate vasele românești atît cele domnești cît și cele ale altora ce cu voia domniei-mele se vor face după vreme...”.

Patriotismul marelui spătar se manifestă astfel și prin înființarea și dezvoltarea flotei dunărene românești. Gîndul lui se îndreaptă atît spre dezvoltarea țării prin comerț, dar mai ales spre independența ei.

6. Misiunea lui Nicolae Văcărescu în legătură cu mișcarea lui Tudor Vladimirescu

La 30 ianuarie 1821, divanul țării soma pe Tudor Vladimirescu, sub amenințarea cu moartea, să pună capăt răscoalei: „...de nu ți se vor precurma relele cugetări, hotărâște-te singur morții; și fii încredințat că nu vei găsi scăpare”; „osînda morții îți va fi grozavă și cumplită, ca unui turburător” {*Documentele Răscoalei de la 1821*, p. 196, 197.}

Tot atunci boierii divaniți înștiințează Poarta otomană și pe dragomanul Porții, arătînd că răscoala se întinde tot mai mult în Valahia, că nu este numai o simplă faptă tîlhărească, și cerînd „un braț puternic și înalt” pentru izbăvirea țării.

Fără a aștepta răspunsul împărăției, boierii hotărâsc să trimită împotriva lui Tudor pe toți sîrbii și bulgarii aflați în slujba statului. Căpitanii Iordache Olimpiotul, Ioan Farmache și Hagi Prodan,

considerați mai devotați și mai viteji, au fost însărcinați cu conducerea expediției. Odată cu ei au plecat delibașa Mihali, tufecibașa Bozin și bulucbașa Ghencea.

Comandant suprem al tuturor trupelor a fost numit marele vornic Nicolae Văcărescu. Prin-scrisoarea din 4 februarie 1821 boierii îi cer lui Nicolae Văcărescu să lovească pe răsculați cu toate forțele militare, să pună în lucrare „orice va sta prin putință spre încetarea răului și spre izbăvirea țării, sfărîmînd pornirea și împuțernicia timarului” (*Ibidem*, p. 233-234).

Totodată boierii ocîrmuitori reiau negocierile cu Tudor trimițînd pe Pavel Macedonski cu misiunea de a îndemna pe fratele său Dimitrie și pe Tudor să înceteze mișcarea lor. Într-o scrisoare trimisă printr-un lipcan, boierii se adresează lui Tudor cu dojana și amenințare: „Urmările ce faci sînt urmări răzvrătitoare, iar nu de patriot cum zici, pentru că turburi norodul. Li dai în osînda judecății ca pe niște însoșiți la fapte rele și, în loc de a-i face bine, precum zici că-ți este rîvna îi vei aduce mare foc și peire la cap”.

În timp ce se desfășurau aceste negocieri, Nicolae Văcărescu ajunge din urmă trupele trimise, la Șerbăneștii Domnești din județul Olt și-și continuă drumul cu ele. Înainte de a junge la Craiova a trimis pe delibașa Mihali, tufecibașa Bozin și bulucbașa Ghencea la Coțofeni, cu ordinul de a se uni cu trupele lui Ioan Solomon și ale serdarului Diamandi și de a aștepta acolo, fără a se mișca, sosirea lui Iordache Olimpiotul cu celelalte trupe.

După instrucțiunile primite, Nicolae Văcărescu a încercat – ori s-a prefăcut că încearcă – să dezarmeze pe Tudor prin mijloace pașnice și apoi să înduplece locuitorii spre a nu se întovărăși cu „relele cugetări”. El a trimis lui Tudor la Țințăreni o scrisoare la care acesta îi răspunde că „toate pornirile cele vrășmășești ale mai marilor noștri care le-au pornit asupra patriei le grămădești asupra-mi; ...ci, pre semne, dumneata pre norod, cu al căruia sînge s-a hrănit și s-a poleit tot neamul boieresc îl socotești nimic, și numai pre jefuitori îi numești patrie! dar, dacă este tagma jefuitorilor dreaptă și norodul vinovat, cum de nu trimiteți dumneavoastră și pe la învecinatele neamuri ca să vedeți pe cine categorisesc, pre norod sau pe dumneavoastră?”

Tudor încheie scrisoarea cu un apel la amintirea părinților lui Văcărescu „care niciodată nu s-au ridicat cu arme de moarte împo-

triva patriei” și îl invită la o întrevvedere pentru a discuta orînduile pe care le așteaptă norodul.

Proclamațiile lui Văcărescu către populație n-au avut nici un efect, căci țărani continuau să se alature mișcării lui Tudor.

Văcărescu ar fi dat ordin trupelor să atace, dar arnăuții ambelor tabere în loc să lupte s-au îmbrățișat.

Tocmai atuncea sosea de la București un curier cu ordinul de rechemare a lui Văcărescu și înlocuirea lui cu Samurcaș.

Sosit la București, Văcărescu a informat divanul asupra misiunii sale: Tudor a cerut locuitorilor ca „nici un satean să nu se mai supui la nici o poruncă a stăpînirii decît numai la poruncile lui, declarînd că el s-a sculat asupra stăpînirii ca să scape pe norod de chinurile fanarioșilor, și cel mai de temei cuvînt, ca toate moșiile boierești, mănăstirești și ale eparhiilor să le facă ale țărănilor; ei să le împartă între ei; să nu mai dea nici dijmă, nici clacă, ci ca niște stăpîni să le stăpînească ei desăvîrșit. Așa înverșunîndu-se țărani, pe unde treceam tot cu ciocoi mă zgornea: « Uideo, ciocoiule! Uideo, ciocoiule! » auzeam în urma mea”.

Iordache Goleșcu, care a asistat la evenimentele din 1821, reține această mărturie a lui Nicolae Văcărescu, cu care continuă convorbirea: „Ce mai veste? Ce mai putem face? Avem vreo nădejde ca să înduplecăm pe Tudor într-o unire supt o comandă "a țării, ca să ne putem ocroti și despre venirea lui Ipsilant?” Nicolae Văcărescu ar fi răspuns că nu mai e nici o nădejde, fiindcă Vladimirescu a ridicat pe țărani împotriva stăpînirii și împotriva proprietății boierești. Tot Nicolae Văcărescu ar fi zis: „... dacă cu ai noștri nu ne putem uni, cum o să ne unim cu Ipsilanti?” (vezi E. Vîrtosu, *Iordache Goleșcu și întâmplările anului 1821*, în *Viața românească*, 1930, nr. 9-10, 248-264).

Adevărul este că boierii divaniți oscilau între a combate și a accepta acțiunea lui Tudor, că Văcărescu primind răspunsul lui Tudor a revenit la sentimente patriotice el fiind și eterist, s-a prefăcut bolnav și n-a acționat împotriva lui Tudor. Dovadă e și faptul că a fost înlocuit cu Samurcaș înainte de a se declanșa lupta.

La București, Văcărescu a semnat petiția boierilor către Rusia și *Cartea de adevărire* dată lui Tudor, însă la începutul lui aprilie

1821 împreună cu socrul său spătarul Grigore Băleanu, demisionat din guvern, a plecat la Tîrgoviște și de aci a trecut în Transilvania.

7. Dacă pomenirea s-a făcut exact la un an, înseamnă că Văcărescu a încetat din viață la 12 iulie 1797. Este singurul document care aruncă o lumină asupra datei morții lui Văcărescu, document pe care îl reproducem în întregime:

Cheltuiala ce s-au făcut la pomenirea de un an a răposatului vistier

*Ianache Văcărescu '98 iulie 12 **

<i>tal.</i>	<i>bani</i>	
120	—	30 oca făclii pe tal. 4 oca
15	—	doă colivi
11	—	carne, orez i altele pre bucate
6	—	străchini, urcioare
8	60	pîine i colaci
1	60	lumânări de seu la închisori
10	60	la 10 vedre vinu
133	—	la 11 arhieriei cu părintele mitropolit și părinții episcopi. însă; 35 tal. 5 galbeni părintelui mitropolit
		42 tal. 6 galb. la părinții episcopi
		56 tal. 8 galb. la 8 arhieriei
		133
7		la un ipochimen scăpătat
87		la sinodiile arhierieilor i la preoții orașului și împărțit la săraci
150		milostenie
		la măritișul unei fete scăpătate.
549	60	adică cinci sute patruzeci și nouă și jumătate taleri.

Mitropolitul *Dositei* al Ungrovlahiei

* B.A.R., Manuscrise românești, pachetul CMXXXI B/157, fila 6, publicat și de Mihai Caratașu, în volumul *Documentele Văcăreștilor*-București, Editura Litera, 1975.

8. *Averea răposatului Ianache Văcărescu, bio-vel vistier mișcătoare, și nemișcătoare ce s-au aflat acum după moartea sa*¹

Talferi]

36 381 în bani gata

58 250 datorie ce are să ie cu zapis de la unii alții

2 498 dobînda acelor datorii

2 000 ce au fost dat răposatul pentru dijmăritul ot sud Slam Rîmnic

99 129

93 156 s-au scăzut, însă:

taleri	5 000	ai menzilhanelor domnești
"	20 000	zestrea răposatei Elena Rizu, muma d-sale clucerului Văcărescu, afară din darul dinaintea nunții i legatum, ce s-au dat d-sale deosebit
"	16 200	poslușania scutelnicilor m.s. domniței Ecaterinei, ce au slujit casei răposatului, afară din darurile dinaintea nunții, ce s-au dat deosebit
	3 000	ipac, bani ai m.s. domniței
"	48 506	datoriile ce se cer de unii alții de la casa răposatului cu zapise și fără zapise ai cutiei milosteniei pentru caftanul vistierului
	250	logofătului ce au fost la scrisul acestei catagrafii
	200	

93 156

5 973 rămîn

244 490 au cuprins moșiile, viile, casele, țigani și alte lucruri mișcătoare și nemișcătoare după prețuire.

250 463 adică două sute cincizeci de mii patru sute șasezeci și trei au rămas avere bună, viind de parte po tal. 41 810, cu tal. 400 ce s-au fost dat mai mult la mitropolie, însă la cinci părtași i la suflet făcîndu-se deopotrivă părți.

¹ Din *Sucesiunea vistierului Ianache Văcărescu*, B.A.R., Document CMXXXI B (153-232) fost ms. 1650, publicat și de V. A. Urechia, în *Istoria românilor*, voi. VII, București, 1894, p. 349 – 357 și de Mihai Caratașu, în volumul *Documentele Văcăreștilor*, București, Editura Litera, 1975.

9.	<i>Socoteala juvaerurilor răposatului bio-vel vistier Ianache Văcărescu care din poruncă gospod. s-au vîndut prin mezat</i>	5965		la d-lui vel ban Dimitrache Ghica, însă:
	<i>tal[eri] bani</i>			2515 tl un inel roză
1583	108 la d-lui vel hatman... însă:			2620 un hanger cu diamant
	tl			800 un ipac de aur
	1150 o pereche mătănii de mărgăritar	3000		30 un ceasornic de argint
	70 2 inele cu diamant			5965
	341 48 – 1404 dramuri de argint sfeșnice:	1310		un inel berleant la măriasa beizade Grigorașco
	22 60 – 180 dramuri argint 18zarfuri po bani 15			la chir Theodosie lipscanul, însă
	1583 108			1100 – una pereche cercei zmaragd
				210 – una tabachere de aur
5066	la dumnealui pah. Hagi Moscu, însă:	1285		1310
	3900 – o pereche pafale de diamant			la chir Polihronie gealep, însă:
	830 – un inel cu diamant			885 o coadă de mărgăritar
	336 – o tabacheră de aur			400 un inel
	5066	264		1285
3271	la dumnealui clucer Aleco Văcărescu			la dumnealui dohtar cel mare, însă:
	2410 – un harhal de diamant			92 un inel diamant
	510 – un inel robin	601		172 un ceasornic de aur
	351 – una tabacheră de aur			264
	3271			la dumnealui cămăraș al doilea, însă:
1094	la dumnealui vel vornic al obștilor Radu Golescu însă,:	160		221 un inel zmaragd
	805 – un inel	300		301 un inel zamfir
	128 – o tabacheră	226		79 un ceasornic
	161 – o pereche cercei			601
	1094	136		un inel la d-lui vel comis
		500		o tabachere de aur la Castris neguțătorul
		239	114	un ceasornic de aur la d-lui vel logof. Brâncoveanu
11014	108	25287	102	un ceasornic ipac la d-lui vel sătrar
	286 una tabachere la d-lui vel portar	1264	45	un inel diamant la d-lui cămărașul Iancu
		24023	57	un pahar de argint la d-lui vel vistier Scarlat Ghica, dramuri 872, po bani 33
				toată vînzarea, din care se scade
				telalic telalilor
				suma dinpotrivă a juvaerurilor din care
				însă

† B.A.R. CMXXXI B/231, f. 133- 134.

		610 taleri să scade pentru un harhal de diamant ce-l luase d-lui clucer Aleco Văcărescu drept taleri 2410 și n-au avut bani și pe urmă s-au vîndut în taleri 1800)
940		230 ipac să scade pentru un hanger ce-l luase dumnealui banul Ghica drept tal. 800 și l-au întors și s-au vîndut pe urmă în taleri 600 i tal. 30 un ceasornic	j
		100 ipac pe o tabachere drept 350 ce o luase dumnealui clucerul Văcărescu drept taleri 350 și n-au avut bani și s-au vîndut cu taleri 250	\
	940		j
23083	57		t
		<i>Unde s-au dat acești bani ai juvaerurilor:</i>	j
	<i>tal</i>	<i>bani</i>	^
10000	—	la prea sfinția-sa părintele mitropolit cu răvaș	i
8083	57	la cutie	I
5000	—	la d-lui vel hatman cu poruncă domnească.	i
23083	57		I

10. Procesul succesoral la moartea lui Ianache Văcărescu

Prea înălțate doamne,

Din luminată porunca domniei tale fiind orînduiți ca să facem împărțeala averii răposatului Ianache Văcărescu biv vel vistier la moștenitorii săi i la suflet, și văzînd că atît m.sa luminata domniță Ecaterina, ce au fost soție răposatului, cît și dumnealui biv vel clucer Alexandru Văcărescu, fiul mai sus numitului boier din soția dintîi a sa, Elena Rizu, fac cerere în parte fieștecare, ca întîi să li se deosebească dintr-această avere dreptățile ce zic că au a lua; și apoi să li se facă cuviincioasă împărțeală; am cercetat acele cereri

ale m.sale și ale dumnealui clucerului, și cite dintr-însele s-au găsit cu cale, le-am scos din avere și li s-au dat pe a mină, după cum le arătăm la vale, iar cite au fost fără de cuvînt drept, se însemnează mai jos iarăși cu pricina lor.

1. Cererile M. S. Domniței

„Zice că m.s. Mihai Vodă Șuțu la întîia domnie, i-au făcut privileghiu prin luminată cartea mării sale, ce o văzurăm cu leat 1785, ca să aibă lude 50 scutelnici pe care făcîndu-i d-lui răposatul pogonași la vii și dărvari, au poslușit casei pînă la sfîrșitul vieții sale. Ci că pentru unii ce sînt făcuți dar pe obrazul m.sale să ise plătească din casa răposatului poslușania lor. Așijderea zice că tot m.s. Mihai Vodă i-au fost orînduit atunci și leafă de la visterie pe lună, cite taleri 150 pe lună, care leafă i s-au și dat totdeauna și se dă și acum; și cum că în cită vreme a trăit cu răposatul, de au și intrat banii lefii în minele m. sale, dar i-a cheltuit cu trebile casei, făcîndu-și uneori și haine, cînd vedea că răposatul nu-i face; care cheltuieli, fiindcă era datoria răposatului a i le face, ca unei soții, să i se implinească acum acea leafă din averea sa scăzîndu-se numai taleri 500 ce au fost zis mării sa răposatului ca să-i cheltuiască la biserica ot Văcărești, a fi pentru pomenire, care biserică s-a și făcut.

Răspunsul d-lui clucerului

„Aceste privileghiuri s-au făcut numai și numai pentru cele multe slujbe ce au arătat răposatul către luminații domni și pentru ajutorul însuși casei d-lui, iar nu pentru m.s. domnița, căci m.s. era în casa taică-său îndestulată de toate cele ce-i trebuia; iar mai ales că de vreme ce m.s. domnița zice că leafa au intrat în minele m. sale, se cădea să și-o păstreze, nefiind silită a o cheltui în casă, pentru că oricînd și oricîți bani îi trebuia m. sale pentru cheltuieli de ale m.-sale, avea toată voia ca să ia de la vătaful de curte, cum și tirguelile ce pohtea lua de la neguțitori, și, puindu-le la catastișele lor, le plătea răposatul fără de a intra nimeni în cercetare, ce au făcut banii, sau tirguelile acelea? Decît numai să auză că domnița au luat ce era îndestul, după cum se și văd cheltuielile m.s. trecute în catastișele vătafilor, ce au fost după vremi, și ale neguțitorilor, și plătite de răposatul. De aceea dar nu mai rămînea loc și trebuință a cheltui în casă din leafă și nu este casa datoare a răspunde.”

Hotărîrea judecâții

în ce privește scutelnicii, comisia socotește că domnița are dreptate și hotărăște să rețină drept poslușanie 16 200 lei.

În ce privește leafa, rămîne ca domnița să dovedească cu acte că răposatul îi lua adesea cei 150 taleri pe lună fixați de Șuțu, iar nedovedind să aibă pace.

2. Cererea domniței

„Să i se dea darurile ce zice că a dăruit răposatul după nuntă, însă: un ceasornic mic de aur în anul dintii; i un inel de diamant, ot cămărașul al doilea, la nașterea fiului d-sale Costache; i alt ceasornic mai prost, cînd s-au întors din țara turcească; i alt ceasornic de aur cu mărgăritar și lănțușul iar cu mărgăritar, în ziua de Sf. Ecaterina, în domnia j^{ms}. Alexandru Vodă Moruzi; și un rezan iestimp la Bobotează; așijderea să i se deie și hainele ce i-au făcut răposatul pe obrazul m.sale, zicînd că pravilele orînduiesc a se da muierii darurile nu numai cele dinaintea nunții, ci și cele după urmă, și -cum că tot la acea carte și titlu coprinde că de va dăruî bărbatul muierii lui cevași și pînă la moartea lui nu va putea strămuta darul, se întărește acel dar și nu se strică de nimeni, precum și chiar cămara împărătească moștenind pe vreun om fără de moștenitori, nu poate să strice darurile; iar mai ales că de vreme ce omul este stăpîn a dăruî și la streini, cît trăiește, cît mai virtos la însuși soția lui.”

Răspunsul d-lui clucerului

Darurile se numesc și se țin în seamă numai acelea ce dă omul •soției lui înaintea nunții; iar după nuntă nu mai are cuvînt a cere altceva, cu pricină de dar, ci fiindcă msa domnița are îndestule daruri din naintea nunții, să se mulțumească cu acelea.

Hotărîrea judecâții

Cercetînd pravilele, comisia stabilește că adevărat se țin în -seamă darurile ce dă bărbatul muierii după nuntă; dar nu în altă vreme, ci numai cînd acel bărbat se pedepsește cu moartea din urgie împărătească, precum scrie la al 70-lea cap.

Darurile după nuntă dintre casnici nu se țin în seamă „cum pe larg se vede la cartea 30, titlul I”.

Cu toate acestea, comisia, considerînd că darurile și hainele după nuntă fiind de preț care, după pravile, nu-s vrednice a face pe acel bogat sărac și pe cel sărac bogat, a găsit cu cale să le lase domniței.

Dar darurile dinaintea nunții: un ceasornic mic cu mărgăritar și cu lănțușul iar de mărgăritar, o tabacheră de aur mică, un toc de aur pentru ace, știute de clucer, o floare de diamant de 3 000 taleri pentru care are adeverință de la răposat, toate acestea s-au dat domniței după pravile.

3. Cererea domniței

„Taleri 3 000 ai m.sale au fost dați împrumut cu zapis, întii la d-lui stolnicului Constantin Nenciulescu și apoi la p.s.a părintele mitropolit, i i-au luat răposatul. Să i se dea.”

Răspunsul clucerului

„Banii au fost ai răposatului și de aceea i-au luat, iar numele m.sale se va fi pus în zapis pentru vreun alt sfîrșit, făr' de a fi ai m.sale, căci domnița n-au avut pungă deosebită.”

Hotărîrea comisiei

„Fiindcă ne încredința p.s.a părintele mitropolit că zapisul împrumutării au fost pe numele m.s. domniței și banii i-au luat răposatul, cum și stolnicul Constantin primi blestemul p.s.sale părintele mitropolit, înaintea noastră, că iar pe numele m. sale au fost și zapisul împrumutării d-lui și cum că dobînda o plătea la m.sa, și fiindcă au avut escoprica cuvenită, nu rămîne îndoială că n-au fost ai m.sale, și dreptate avînd a și-i lua, i s-au dat.”

4. Cererea domniței

„Sculele ce a dat răposatul d-sale clucerului nu dăruindu-le ca să le aibă întru desăvîrșită stăpînire, ci ca să le aibă pentru trebuința casei, adică *enhrisin*, după cum i-au fest dat și două moșii, și o vie, să se ajute cu venitul lor, cît va trăi răposatul, iar după moartea d-lui să le puie la mijloc, ca să se împartă cu ceilalți moștenitori; însă o suia de aur cu sori de diamant, i un inel de zechir, i alt inel de smaragd, i o floare de diamant, i un celenchiu mic, i o pereche cercei în mijloc cu rubinuri, împrejur cu diamanturi și cordeaua lor, deasupra iar diamanturi; i un inel de diamant pentru logodnă, să le puie la împărțeală și să-și ie dintr-însele partea ce-i va veni după dreptate.”

Răspunsul clucerului

„Moșiile și via cu acest fel de așezământ i s-au fost dat de taică-său, precum zice m[^]a domnița, de care este și în scris adevărul a taică-său cu acest fel de coprire. Și nu se împotrivesc de a le întoarce, ca să intre la împărțeală; iar sculele nu primește a le da, căci i le-au dăruit taică-său din însăși buna sa voință, după cum obișnuiesc și alți părinți de dăruiesc copiilor.”

Hotărîrea judecării

„În adevărul ce este făcut pentru moșie și vie, scrie răposatul că acele s-au dat clucerului *catachrisin*, iar de aceste scule nimic nu pomenește. Deci de era dator, tot cu acel așezământ, negreșit trebuia să le pomenească, iar nepomenind, se cunosc dăruite, precum și răposatul într-o conducă de scule, ce o văzum, cu slova d-sale, arată că le-au dat d-lui clucerului. Și dar aceste scule ca niște lucruri dăruite pe obrazul d-lui clucerului, găsim cu cale să și le stăpîneasă cu pace de către ceilalți moștenitori.”

5. Cererea domnitei

„Taleri 2 500 zice că i-au dăruit m.sa Mihai Vodă Șuțu (unchiul m.sale), ca să-și cumpere o sculă, și i-au luat răposatul; pentru care în puțină vreme va aduce dovadă.”

Răspunsul clucerului

„Aducînd dovada se va cerceta.”

Hotărîrea judecării

„De va putea m.s. domnița să dovedească cu vrednică dovadă cum că chiar m. sa i s-au dăruit acei bani și că i-au luat răposatu, dreptate are să și-i ie de la moștenitori, iar nedovedind să nu-i supere.”

6. Cererea domniței

„24 de zarfuri de argint ce au făcut cu cheltuiala m.sale și toate argintăriile, ce sînt însemnate cu numele m.sale să i se dee.”

Răspunsul clucerului

„Acele argintării sînt făcute cu cheltuiala răposatului și pentru căci au învățat domnița pe argintar a pune numele m.sale, este datoare casa să le piarză.”

Hotărîrea judecării

„Lucrurile ce se fac în casa bărbatului sînt ale lui și nu poate să le ceară soția sa, cu pricină căci le-a numit pe numele său fără de altă dovadă că sînt dintru ale sale; drept aceea acele daruri de orice altă argintărie va fi făcută cu numele m. sale sînt ale casei răposatului.”

Neînțelegerea capătă un alt aspect, în sensul că nu numai domnița revendică bani, giuvaeruri și moșii, ci și Alecu Văcărescu ridică asemenea pretenții:

1. Cererea d-sale clucerului

„Zestrea maică-sa Elenei Rizu a fost numai bani gata 20 000 afară de scule și haine, ce zice că au avut de alți taleri 5 000; ci fiindcă d-lui este firescul moștenitor al maică-sei, să i se îplinească din averea răposatului și să i se dee d-lui, iară ceilalți copii să nu aibă a face cu cea zestre.”

Răspunsul m.s. domniței

„Luînd răposatul vorbă cînd era în viață, spunea că zestrea acei răposate a fost peste taleri 20 000 cu bani gata i scule și haine și cum că după moartea d-ei s-au făcut patru părți: adică una a sufletului d-ei, alta a Mărioarei copilei, sora d-lui clucerului, și alta a răposatului și cea de a patra a d-lui clucerului; și fiindcă Mărioara a murit în vîrstă de ani 14, moștenind taică-său și partea ei să se dee dumisale clucerului a patra parte; iar din cealaltă zestre să iee și clucerul parte cît un copil; iar de nu se ține seamă vorba răposatului, să se facă împărțeala după pravilă, de obicei în trei părți, adică una clucerului, alta a sufletului și alta răposatului, din care parte a răposatului să iee și clucerul deopotrivă cu ceilalți copii.”

Hotărîrea judecării

„Fiindcă acest fel de împărțeală, precum zice m.s. domnița, în scris nu se vede făcut de răposatul, am căutat pravilele ca să vedem de s-ar cuveni răposatului a lua ceva din cea zestre a soției dîntii și am găsit la cele împărătești, cartea 28, titlul 14, scriind chiar așa.”

Text alb.

Ci de vreme cît răposatul în viață a trăit, vreo orînduială în scris ca aceasta n-a făcut, cu cît mai virtos copiii săi cei făcuți cu r.n.s. domnița, acum după moartea tatălui lor nici un cuvînt de dreptate au a se amesteca la această zestre, cînd răposatul a tăcut, și cînd firescul ei moștenitor stă de față. Așijderea ne arată și p.s.s. părintele mitropolit, că răposatul chemîndu-l de 1-a ispovedit și cu mințile întregi fiind, între altele ce i-au arătat că lasă după moartea, sa a se urma, i-au spus și pentru această zestre, că au fost în sumă. totală de taleri 20 000. Deci, după această învățătură a pravilei,, urmează ca toată această zestre să o ie d-lui clucerul, fără a nu se amesteca ceilalți copii întru nimic, adică taleri 20 000, iar nu mai mult, după cum au arătat mortul la sfîrșitul vieții sale și după cum m.s. domnița asemenea zice că a auzit din graiul răposatului care bani s-au și dat d-lui clucerului acum."

2. Cererea d-sale clucerului

„De vreme ce darul dinaintea nunții al m.s. domniței este de taleri 3 000, să i se dea și d-lui pentru darul dinaintea nunții al maică-sei tot atîta, măcar că atunci fiind taică-său tînăr și la însurătoarea întîia, la loc strein, în Țarigrad, și la o casă ca aceea, cum era pe acea vreme a răposatului Iacovache, socru-său, urmează a fi dat daruri de mai mult preț, după starea zestrei maică-sei și după firea, ce avea răposatul, cum este știut de toți; dar se mulțamește pe cît au luat m.s. domnița."

Răspunsul domniței

„Să dovedească d-lui clucerul zisa d-lui și așa să i se dea."

Hotărîrea judecării

„Cum că au avut și răposata maica d-lui clucerul daruri înaintea, nunții nu rămîne îndoială, mai virtos căsătorindu-se răposatul în Țarigrad la acest fel de casă și luînd zestre îndestul după vremurile de atunci. Drept aceea după neîndoiala ce este, că au avut și maică-sa daruri, i s-au scos scule de taleri 3 000, asemenea ca și m.sale domniței."

3. Cererea d-lui clucerului

„O suia de diamant, un inel roz-galben și opt șire mîrgăritar ce le-a fost cumpărat răposatul de la maică-sa Ecaterina Vorniceasa Văcărească în taleri 3 500, din care a apucat de a dat taleri 1 500,,

iar taleri 2 000 ce sînt să mai dea, a orînduit la sfîrșitul vieții sale, ca să dea d-lui și să ie numitele scule ca să-i fie pentru două copile ale sale, cum la aceasta arată p.s.s. părintele mitropolit, ci să i se dea sculele și să i se răspundă acei bani."

Răspunsul m.s. domniței

„Nu se poate încrede la aceasta numai pe mărturia p.s. părintele mitropolit, ci fiindcă este spre paguba celorlalți copii și cu foloșul numai al unuia și aceste sînt lucruri părintești prin care toți copiii trebuie să se împărțasească, să facă judecata cercetare de a găsi temeiul adevărului."

Hotărîrea judecării

„Fiindcă ne încredințează p.s.s. părintele mitropolit că așa a orînduit răposatul la sfîrșitul vieții sale precum zice d-lui clucerul, din care se dovedește că însuși stăpînul lucrului cel ce a lăsat pentru copii îndestul avut, așa a voit să se facă de a le lăsa nepoatelor d-sale acele scule, după ce vor răspunde taleri 2 000 și fiindcă un părinte păzind *to falchi diomeros* a lăsa copiilor săi, nu este oprit a face și deosebit către nepoți; după această orînduială a răposatului, ce ne-o încredințează p.s. părintele mitropolit, duhovnicul răposatului, a căruia mărturie este primită judecării, găsim cu cale, ca răspunzînd dumnealui clucerul acei taleri 2 000, să iee mai sus numitele scule, și să fie dator a le da copiilor d-sale Măria și Safta, precum le-au orînduit răposatul moșul lor, fără de a nu le înstreina la altă mînă, sau a le da la alt copil al dumisale."

La capătul tuturor acestor neînțelegeri, comisia dă deslușiri domnitorului asupra felului cum a procedat cu valorificarea și împărțirea averii răposatului vistier:

„Ci dar, pentru ca să putem face dreapta împărțeală și pentru ca să se cunoască partea sufletului cîtă este din toate, s-a pus preț lucrurilor mișcătoare și nemișcătoare, nu însă precum s-ar vinde la streini, ci mai cu scădere, ca o prețuire între părtași și aducînd toată averea în sumă, am scos mai întîii banii domnești ai menzilhanelor, precum ni s-a poruncit prin luminat pitacul m.tale, apoi zestrea d-lui clucerului și dreptățile m.s. domniței, ce se cuprind mai sus. Așijderea, și pentru datoriile ce se cer de către unii alții cu zapise

și fără zapise, s-au deosebit din avere zapisele de datorii ce are și casa a lua și s-au dat la Sf. Mitropolie, ca să stea acolo în păstrare,, pină ce vor dovedi datoria că este bună și dreaptă și apoi să-și iee fieștecare dreptul lui. Iar celalt avut ce a rămas bun și fără de nici o pricină l-am făcut în șase părți deopotrivă una cu alta, din care una s-au dat m.sale domniței spre a o avea *catahrisin*, iar nu cu stăpînire-desăvîrșit; alta d-sale clucerului Văcărescu, i trei părți la doi copii și o copilă a m.s. domniței: Nicolae, Iorgache și Elena, iar a șasea, parte am deosebit-o pentru sufletul răposatului în lucruri mișcătoare și s-au dat în mîinile d-lor boierilor epitropi ai răposatului, ca să facă toate pomenirile și milosteniile cîte răposatul la sfîrșitul vieții sale au orînduit prin ispovedanie către p.s. părintele mitropolit, după cum pe larg se cuprinde în tacrirul ce ne-au arătat p.s.sa în scris. De care această împărțeală am făcut și deosebite foi de lucrurile ce au căzut în partea fieștecăruia și a m.s. domniței și a d-sale clucerului și li. s-a dat la mîni, iar a sufletului și a nevrîstnicilor copii s-a dat în mîinile d-lor boierilor epitropi, ca unii ce sînt rugați de răposatul a-i căuta sufletului și a avea grija copiilor.

Iară hotărîrea cea desăvîrșită pentru toate rămîne a se face de; către înălțimea-ta. 1797, septembrie 20."

Raportul e semnat de Dositei mitropolitul, Ghica Dumitrache ban,, vel spătarul Mavrocordat, vel banul Racoviță și de vornicul Nicolae-Filipescu.

Aceste deslușiri însoțite de întregul proces sînt înaintate printr-o> anafora domnitorului care poruncește:

„Io Alexandru Ion Ipsilant Voievod i gospod.

Citindu-se înaintea domniei mele anafora ce ne face p.sf.sa. mitropolitul Ungrovlahiei și cu dumnealor cinstiți și credincioși boierii domniei mele, ce au fost orînduiți, asupra căreia făcînd. domnia mea chibzuirea cea cuviincioasă la fieșcare madea în parte, am găsit urmarea dumnealor cu iubire și dreptate întru toate, și cu; bună orînduială pe care o și întărim cu domneasca noastră pecete, ca să se urmeze întocmai și la toate, cum se cuprinde mai jos, și poruncim dumnealor orînduiților epitropi ca să îngrijească cu osîrdie pentru părțile nevrîstnicilor copii, a se iconomisi cum se cade, i pentru partea sufletului, cum și pentru partea domniței, care o are *catahrisin*, orînduind sub dumnealor și alți purtători de grijă care să.

•aibă pururea datoria îngrijirii atît pentru părțile copiilor, a se iconomisi cum se cade, cît și pentru partea domniței spre a-și avea tin lirism numai, ca să nu se risipească lucrurile.

1797, Oct. 17."

11. *Jalba lui Alecu Văcărescu către domnitorul Hangerli, privitor la acuzațiile de omor ce i s-au adus*

Neadevăratele cuvinte ce s-au răspîndit și cu mult meșteșug ts-au propagat de către acela ce din natură, aplecare firească și -educațiune, se ocupă de faptele altora, că adică eu, negîndindu-mă nici la greutatea crimei, nici de înfricoșata judecată a lui Dumnezeu temîndu-mă, nici de dreapta răzbunare a legilor și a stăpînirii fiindu-mi frică, nici de muștrarea cugetului fiind lovit, nici de bătrînețe rușinîndu-mă, nici chiar de omenirea cea asemenea mie fiindu-mi milă, ci aprins de pofta cea nelegiuită și plină de turbare a uciderii și îndemnat de scopuri necuviincioase, ca să mai adaog peste tristele .zile ale vieții mele cei pline de dureri și crima omorului cea vrednică -de tot disprețul, m-am făcut cauză și instrument al tristei morți a unei cocoane cinstite, rudă a mea și care ținea lîngă mine loc de mumă. Este, dar, neapărată trebuință a se cunoaște una din două, adică de sînt aceste cuvinte drepte și adevărate, sau mincinoase și ^plăsmuite. Să intrăm dar în dezbateră acestui zvon ce s-a răspîndit.

Ca să se adevereze cauza generală care m-ar fi silit să ajung la atîta lipsă de minte și netemere de Dumnezeu, să judece mai intii -cu băgare de seamă tot omul cuminte și împărțășit de simțul cel bun, care ar fi putut să fie rodul ce trebuia să culeg din această disperată faptă? Căci dacă aș fi avut vreun drept să-mi răzbun asupra acestei persoane, sau aș fi voit să mă liberez de dînsa, aș fi putut alege o altă răzbunare, iar nu uciderea, cea mai neînțeleasă •din toate răzbunările și cel mai din urmă refugiu al tilharilor celor disperați, care n-au altă meserie, nici doresc vreo viață mai bună •decît numai a ucide și a fi uciși, fără să știe nici ei de ce fac aceasta și fără să se bucure cel puțin de efectul faptelor lor.

Al doilea: Să se cerceteze cu de-amănuntul predispozițiunile inimii mele, ca să se vază de am avut cruzimea înăscută în mine, sau aplecare și silință către faptele rele, să se ia în băgare de seamă creșterea ce am primit și oamenii cu care mă adun, pornirea către ucideri, noblețea cea mare, virtuțile mele și desgustul ce am de a mai trăi ca să se poată dovedi care din toate acestea m-a împins

și m-a silit să sacrific toată existența mea omorării unei femei care, chiar trăind, era moartă pentru mine.

Al treilea: Să se cerceteze cu multă băgare de seamă (la întîmplare de a se da asupra-mi, cu cuvînt, cauza și voința de a săvîrși o asemenea faptă) mijloacele și înlesnirile prin care am putut săvîrși această faptă. Cine poate tăgădui că mijlocul cel mai bun ar fi fost să găsec un om foarte devotat mie, care, fiind sigur despre înflorirea stării mele să crează că servindu-mă îmi va asigura prosperitatea și fericirea pe toată viața? un om nu numai inițiat, dar cu cunoștințe întinse despre legile iubirii cei adevărate și ale acestui omor nevinovat ce nu se găsește decît în mitologie, care să sacrifice pentru o plăcere a mea efemeră, toate deodată: Dumnezeu, suflet, viața și pozițiunea sa cea modestă, dar reală?

Cine poate tăgădui că un asemenea om nu se poate găsi pe toată, suprafața pămîntului? Vor zice unii că, deși oameni de felul acesta, nu se găsesc, sînt însă o mulțime de tilhari care omoară pentru bani. Dovadă în contra acestei presupuneri este neîmpărtășirea mea cu tilharii și sărăcia mea cea vestită și văzută de toată lumea.

Fără, dar, să înșir o mie de alte cuvinte probabile pentru apărarea mea, mă mulțumesc de ajuns ca să se puie mai întîi la tortură acei trei indivizi și, dacă printr-aceasta nu se va putea lămuri și desființa cu totul acest zvon ce s-a răspîndit, atunci, drepte judecător, mă voi tîri însumi la picioarele tronului înălțimii voastre, cu mîinile mînjite de sînge, cu sufletul pătat și cu cugetul plin de vicleșug și mă voi declara culpabil de moartea acelei femei și gata a răscumpăra această crimă cu viața mea. Voi cuteza încă a numi pe înălțimea-voastră nedrept dacă, pornit de milă, nu-mi veți ridica această viață, dureroasă și de o mie de ori mai urîtă decît moartea.

Cînd, însă, aceste cuvinte, viul adevăr al faptei și cercetarea cea lămurită și cu de-amănuntul ce veți face măria-voastră, vor dovedi nedreaptă această pîră și vor face să strălucească nevinovăția mea, atunci mă voi înfățișa iarăși înaintea strălucitului tron al înălțimii voastre, cu vestmîntul onoarei sfîșiat și întinat, iar nu ca să-mi apăr viața și, îngenuchind înaintea măriei voastre voi zice lăcră-mînd:

„Milostive doamne! Părinte duios! Obșteșcule garant al onoarei fiecăruia dintre supușii tăi! Asprule judecător! Dă dreaptă osîndă celui ce mă nedreptățește, dă război celui ce se luptă în contra mea și a tuturor de obște, asupra aceluia ce a răspîndit această defăimare.

unicul om care m-a denunțat de omorîtor! Osîndește pe acel vistier Scarlat Cîmpineanu, a cărui gură vicleană și plină de toate răutățile a cutezat să verse atîtea neadevăruri împotriva unui om care nu i-a făcut nici un rău! El s-a atins foarte amar de cinstea mea, el mi-a rănit reputația fără milă și m-a adus în stare ca, fără înalta măriei voastre sprijinire, să urăsc deodată lumea, pe copiii mei și chiar viața!

Osîndește, măria ta, pe această himeră în chip de om, imagine vie a răutății și a pismei, obștesc vrăjmaș al compatrioților săi, suflet plin de venin, stîrpitură împuțită a naturii, dobitoc ce se trage din tătari și cel mai adevărat următor al neamului și strămoșilor săi, care din nenorocire se numește om și care, prin reputație, noroc și o influență pernicioasă a stelelor, pătează onorabila ceată a boierilor!

Pe vestitul revoluționar, care s-a revoltat de două ori pînă acum împotriva stăpînirii, care a înșelat trei împărății, care a birfit fără rușine în contra stăpînirii și s-a hrănit în ucideri, ca să se deprinză a lupta și a ucide, vai, chiar pe stăpînitori, care s-a hrănit cu cadavre și s-a adăpat cu pîraie de sînge, cel ce, în prezența tuturor, a intrat în nenorocita sa patrie, ținînd în mîini, cu triumf, spada din care pica singele cel încă cald al stăpînitorilor; care nu are nici o cunoștință despre Dumnezeu și n-a adorat nimic niciodată, pe cel străin de muștrărea cugetului și fără omenie, care cu nedreaptă judecată a osîndit pe cel nevinovat de această nelegiuire. Cine i-a dat lui voia, cine i-a încredințat această sabie cu două tăișuri ca să abuzeze liber de dînsa prin minciuni și pîri omorîtoare de onoare? Și iarăși cine i-a dat în mînă onoarea și reputația celor mai adevărați fii ai patriei?

Nu lăsa, prea milostive doamne, nepedepsit pe acest om, care s-a atins de mine și m-a nedreptățit, nici pe mine cel atît de mult defăimat, să nu mă lași nemîngîiat și părăsit pe marginea celei mai grozave deznădăjduiri și a prăpastiei iadului!'

Și oricum va fi mila măriei tale!'

¹ B.Ac.Rom. ms. 1139, f. 375-376 și 379-380. Traducere modernă după o copie a originalului scris grecește, aflată tot aci, f. 377 – 378; A fost publicată de I. Vîrtosu în *Adevărul*, nr. 15945 din 14 ianuarie 1936; de I. C. Filitti în *Cercetări și documente privitoare la istoria Principatelor Române*, București, 1935, p. 52 – 55 și în *Preocupări literare*, anul I, ianuarie 1936, p. 22 – 25; de Ioan Vîrtosu, în *Corespondența literară între Nicolae și Iancu Văcărescu*, București, 1938, p. 43 – 46.

GRAMMATICA LUT IANACHE VĂCĂRESCU

Gramatica lui Ianache Văcărescu apare la 1787, la șapte ani după gramatica lui Micu și Șincai: *Elementa [linguae daco-romanae-sive Valachicae]*. Totuși ea este cea dintâi gramatică a limbii române tipărită în limba română.

Apariția gramaticii își are izvorul în preocupările marelui boier, în interesul pentru cultură al domnitorului Alexandru Ipsilanti și în interesul manifestat de Alexandru Mavrogheni pentru școlile reorganizate de Ipsilanti. La 25 august 1786, Mavrogheni poruncește elevilor de la școli să asculte de Filaret, episcopul de Rîmnic pe care l-a orînduit nazir asupra școlilor (Urechia, V. A., *Istoria românilor*, III, p. 77).

În același an 1786, la 1 octombrie, printr-un pitac către episcopul Mavrogheni constata un lucru „necuvincios” existent în țară și anume că nici unul dintre pămînteni, nici chiar dintre boieri, nu are știință de carte turcească „ce este limba cea mai trebuincioasă într-această țară”. Această lipsă se datorește neîndeplinirii datoriei de către domnii precedenți. Dar el, din rîvnă părintească fiind pornit, vrea „să împodobească” țara al cărei cîrmuitor este și cu învățătura „acestui cinstit și trebuincios dialect”. Urmărea să aducă în țară chiar dascăli de limba turcească. Deocamdată hotărâște să facă o școală a țării la Țarigrad, în seraiul Țării Românești, cu cheltuiala sa. Pentru aceasta cere episcopilor să-i găsească șapte tineri pămînteni, mai ales dintre fiii de boieri scăpătați, cu părinți sau fără, care „să voiască a merge să dobîndească acest lucru rîvnit”. Pentru aceasta, cei șapte tineri trebuie să aibe oarecari cunoștințe de gramatica grecească, pe care să-i verifice vel vornicul Ianache

Văcărescu. E de reținut faptul că Văcărescu este și profesor examinator de limbă greacă, iar preocupările lui pentru limba română, trebuiesc legate de înființarea școlilor în limba națională din porunca lui Ipsilanti. Atunci, și pentru aceste școli, el lucra la gramatică, așa cum mărturisește Sulzer, istoricul austriac și dascălul copiilor lui Ipsilanti, în volumul al doilea (p. 102) al lucrării sale *Geschichte des tranșai pinischen Daciens*, apărut la Viena în 1781—1782.

Rezultă deci că preocuparea pentru gramatica limbii române este anterioară apariției gramaticii lui Micu și Șincai și că are dreptate Ianache să afirme acest lucru în prefața adresată episcopului Filaret al Rîmnicului. Nu știa nimic despre gramatica lui Eustatievici, rămasă în manuscris.

Gramatica rumînească apare în prima ei ediție la Rîmnic, în intervalul ianuarie-aprilie 1787. În ianuarie, Văcărescu semna prefața, iar la 12 aprilie domnitorul Mavrogheni, căruia autorul îi prezentase cartea și solicitat sprijin pentru tipografie, își exprima, satisfacția că gramatica a apărut întâi în timpul domniei lui. Documentul, semnalat de C. Giurescu în *Istoricul cititoriilor bucureștene ale lui Nicolae Vodă Mavrogheni*, extras din *Biserica Ortodoxă română*, 1962, p. 363, a rămas totuși inedit și se păstrează în Biblioteca Academiei R.S.R., făcînd obiectul documentului românesc XCII/56:

„... De vreme ce din multele cărți ce am luat domnia mea înștiințare că se tipăresc dă a pururea dă tipografia sfintei episcopii Rîmnicului urmează spre multă folosire nu numai neamului românesc și creștinesc ce lăcuiesc în pămîntul țării domniei mele, ci încă, și tot celalt după aiurea ce să poslușăste dă această limbă românească și mai vîrtos fiindcă și dumnealui cinstitu și credincios boierul domniei mele Ianache Văcărescu, vel vistier, au arătat domniei mele că și gramatica limbii românești ce acum întîiu s-au tipărit în fericite zilele domniei mele tot la această tipografie s-au tipărit și ne-au arătat după toate acestea îndăstulate întipăriri ce face mai sus zisa tipografie că are nevoe de oameni cei trebuincioși ce ar putea să dea ajutor la tipărit și la alte poslușării ale tipografiei. Dă care oameni cînd s-ar putea îndăstula tipografia s-ar face mai cu îndăstulare tipăririle cele trebuincioase și folositoare la neamul românesc. Domnia mea, și firește rîvnind dă folosul obștii, și care cu bucurie am văzut acum întîiu tipărită gramatica românească în zilele domniei mele, din care are să se folosească obștea, după arătarea și rugăciunea ce și dumnealui vel vistier ne-au făcut pentru această înlesnire, am

cugetat a binevoii ca să hărăzesc privileghiu la tipografia mai sus zisei sfinte și dumnezeiești episcopii ca să poată ținea lude șase scutiți și apărați de dajdie și de verice alte orînduiele ce vor eși de la vistieria domniei mele pe an în țară ... Ca să fie domniei mele vecinică pomenire..."

Meșterul tipograf semnat pe pagina de titlu este Gheorghe iul lui Popa Constantin.

Din *Bibliografia românească veche*, II (1717-1808), București, 1910, publicată de Ion Bianu și Nerva Hodoș, desprindem că tipograful Popa Constantin apare încă din 1766 tipărind la Rîmnic un *Antologhion și un Penticostar* în 1767. El era foarte cunoscut pe vremea lui Ipsilanti. Atunci tipărește la București în 1774 un *Apostol, învățătura bisericească și un Octoih*, iar în 1775, *Omiliile lui Macarie, Egipteanul și o Psaltire*.

începînd cu luna octombrie 1776, Chesarie de Rîmnic tipărește în românește *Mineele*. Meșter tipograf este același Popa Constantin. *Mineii* pe noiembrie apare în 1778, pe decembrie în 1779; pe ianuarie, februarie și martie în 1779. Opera lui Chesarie e continuată în 1780 de noul episcop Filaret, prietenul lui Văcărescu, după manuscrisele lăsate de Chesarie. Filaret termină tipărirea *Mineelor*, de care vorbește Văcărescu în prefața gramaticii.

Gheorghe tipograful învășase meseria de la tatăl său. Lui îi revine sarcina să tipărească gramatica lui Văcărescu. La sfîrșitul cărții, după cuprins, la p. 151, se arată că Gheorghe a tipărit numai prima jumătate a cărții, iar a doua jumătate a fost tipărită de Dimitrie Mihaiiovici, pe care îl găsim ca meșter tipograf și al altor cărți. Numerotarea paginilor este slavonă.

în același an 1787, gramatica apare la Viena, în a doua ediție cu următorul titlu: *Observații sau Băgări-dă-seamă asupra regulilor Grammaticii rumînești, adunate și alcătuite de dumnealui Iannache Văcărescul cel de acum dicheofilax a bisericii cei mari a Răsăritului și mare vistierul a Prințipatului Valahiei. Tipărită acum întru al doilea rîndu în Vienna Austriei, la Iosifu, noblu de Curțbec, împărătesei și crăescul al Curții tipografii și vivliopolu, 1787.*

Dacă ediția de la Rîmnic era în 4°, cea de la Viena este în 8° cuprinzînd 184 pagini.

Manuscrisul gramaticii se păstrează la Biblioteca Academiei R.S.R., sub nr. 305. Este în 8 oblong, are foi scrise 65, albe 14. Este nepaginat de autor, ci de Academie de la i – 79. Cuprinde cîteva

neorînduiele. Astfel prima pagină se referă la înduplecările articolului „după care urmează un fragment din dedicație, alcătuită cînd autorul era vornic. De la f. 65 v pînă la 79 r inclusiv, manuscrisul conține foi albe, iar 79 v este o pagină cu privire la verb. în foile albe, Văcărescu urma să scrie „numărutul stihurilor" și „scara", pe care le găsim numai în edițiile tipărite. Acestea redau cu exactitate manuscrisul.

Manuscrisul conține pe folio 3v însemnarea genealogică, nere-dată în edițiile tipărite. Dedicția către mitropolitul Filaret este și mai scurtă și diferită de cea publicată de el însuși în ediția de la Rîmnic. Pentru comparație o redăm întocmai (folio 1 v – 3 r):

„Prea cinstitului, sfințitului, iubitorului de Dumnezeu Episcopu a Sfinteii Episcopii a Rîmnicului și a Craiovei, exarh noului Severin, Kir Filaret – Ianache Văcărescu marele dicheofilax a bisericii cei mari a Răsăritului și marele dvornic a Principatului Valahiei, cu toată cuviincioasa smerenie și evlavie.

Și la cine altu să cuvine a să arătarea meșteșugul cuvîntului, decît la îndreptătoriu dă cuvîntu adevărului? Și la ce alta să poate cercarea metalul aurului și argîntului dăcît la piatra cea muncitoare.. Dumnezeiasca providență ce te-au povăzuit spre rîvna acestei învredniciri de a fi îndreptătoriu dă cuvîntul adevărului său, te-au gătit mai înainte ca pă un vas priimitoriu dă acestu mai presus dă tot cuvîntul firescu și înțelegătoriu daru, înpodobindu-te desăvîrșit și cu știința cuvîntului firescu, și, sau pentru căci erai înpodobit cu știința cuvîntării firești, te-au făcut și îndreptătoriu cuvîntului celui pîste fire, sau pentru căci te-au alesu a fi îndreptătoriu cuvîntului celui pîste fire, te-au înpodobit și cu știința cuvîntului firescu: astăzi ești îndreptătoriu și al unui cuvînt și al altuia. Deci un credincios desăvîrșit a acestui cuvîntului a adevărului ce propovăduiești,, care poate s-a amăgit socotind că a putut alcătui un meșteșug al cuvîntului grammaticescu, prin carele să se poată dobîndi și știința, cuvîntului firescu, la cine să cuvine să-1 aducă? La cine să-1 cerce și la cine să-1 hărăzească altul dăcît la cea întru toate vrednicie a, ta? Daru, cînd și gramatica aceasta ce am alcătuit, nu iaste dă altă limbă – ce nu cite puține gramatici fiește-și-care – ci iaste dă limba rumînească ce după starea întru care să află nu are nici una. pînă acum limba patriei noastre prin care cuvîntăm dialecta, cu care ne închinăm marelui Dumnezeu proslăvindu-1 întru închinăciunea troiții ce-i de o ființă, dialecta cu care petrecem viețuirea»

aceasta vremelnică și, nădăjduind dobândirea acei statornice, ne străduim a o cîștiga; și cînd către acestea urmează ca această gramatică să-și ia începutu ei din Mehedinți și Romaniși, adică iarăși din înfrumusețată eparhia Sfințeniei tale, de unde i s-au zămislit •au a nu firea, au pierzania ei, ce mai rămîne să facă alt decîtu la iubitoriul dă cuvînt și la fericitul tău suflet să o hărăzescu ?

Știut iaste la multa ta ființă că marele acela Traian, după atîtea războaie și bătălii, cînd au supus dachii care stăpînea Transilvania, V[alachia], M[oldova] și Besar[abia], prin povățuirea lui Flac, după numele a căruia au luat Valahia și numire ce are pînă acum, și după ce au luat Cermicegetura [sic!] și au omorît pă craiu nostru Decheval, la 104, și au supus crăia noastră la schiptrurile Romei și s-au numit Dachicu, vrînd a-și statornici stăpînirea, au cugețat să facă colonie și strămutări din Italia, partea cea mai cinstită atunci din Europa a stăpînirii romaicești, și cu acest mijloc politicescu, sau mai bine să-i zicu înțelepțescu, vrînd să-și facă stăpînirea ohabnică și fără dă nici o îngrijire, au adus mulțime dă italieni aici, pă care treeîndu-i apa Istrului sau a Dunării, pă trecerea cea dă piatră ce este în județul Mehedinți, ai căruia să vad stîlpii dă piatră și pînă astăzi, dintr-aceia cei ce s-au așăzat în sălășluire întăiu au cuprins județul Romanișilor care le poartă numele și acum, și dinpreună și toate celelalte județe a creștineștii tale eparhii și apoi s-au întins și în cestelalte.

Dar ce folos ? Că dă au și lăcuit această frumoasă eparhie romanii, dar au fost oameni precum să vede din cei ce voesc a se muta, proști și fără știință, ci și fără gramatică, au grăit ei italienește. Dar crezu că de la fii[i] lor au început a să dăjghina limba; fiind dachii împreună locuitori cu dinșii și bulgarii vecini și sîrbii, atîtea limbi dăosebite și a lor fără gramatică, ce urma să fie dăcît ce am văzut ? căci dă ar fi fost măcar cu dascăli dă gramatică astăzi am grăi toți limba italienească, cu care au venit acei stăpînitori dă atunci aici; dar să cunoaște adevărul acestor arătări ale mele din doao lucruri mai cu deadinsu; din strămutarea și dăjghinarea limbii, nefiind gramatică; și din a lipsi din limba noastră toți terminii științei și cîte ziceri au luat italienii de la latini și latinii din izvor, adică din limba grecilor, și au rămas limba noastră cu orînduială părților (cuvintele subliniate sînt tăiate în manuscris)."

Această prefață a fost publicată de I. Bianu și R. Caracas în *Catalogul manuscriptelor românești*, voi. II (301 – 728), București – Leipzig – Viena, 1913, p. 6 – 9.

Nu putem cunoaște la care anume text al dedicației se referăm Nicolae Văcărescu cînd îi trimite nepotului său Iancu scrisoarea din 31 octombrie 1815, din care extragem:

„Pentru că vreme nu am avut de a copiarisi (să vede însă că ai înțeles că mai mult să cuvine așa), îți trimit un epitre dedicatoar ce au făcut moși-tău către Filaret, cînd i-au închinat *Gramatica rumânească*. Il trimit ca să-1 vezi, il trimit ca să te invitez și să te ațș, il trimit ca să te aprinz, să te fac să fii foc viu, mai mult dăcăt ești, și apoi, tot ce am pățit și eu, ca să te fac să-ți aduci aminte cu toată puterea și virtutea duhului și inimi[i] și a cugetului ce porți ce au fost părinții noștri: tată-tău și moșă-tău, și să plîngi cu inima înfrîntă și cu duh slobod, dar supus dăn întîmplări a purta jugu." ¹

Pentru a treia oară gramatica lui Văcărescu apare în 1872 în *Trompeta Carpaților*, numerele 993-994, 1000-1002 și 1007 publicată de scriitorul Dimitrie Bolintineanu, dar numai pînă la verb și o parte din verb.

Ediția de la Viena reproduce textul ediției de la Rîmnic, mai puțin prefața-dedicație către episcopul Filaret. Aceasta a prilejuit diverse interpretări. Cert este că ideile expuse în prefață sînt de altă natură decît cele susținute de Micu și Șincai.

Nu există însă nici o mențiune că la această dată Văcărescu ar fi cunoscut gramatica lui Micu și Șincai de la 1780. Părerea noastră este totuși că a cunoscut-o. La puțin timp după apariția gramaticii acestora, Văcărescu trecea în Transilvania și mergea la Viena pentru aducerea beizadelelor lui Ipsilanti. Este imposibil ca Văcărescu, boier cu o rară cultură, să nu se fi interesat și de această gramatică. Mai tîrziu, dacă nu de atunci, el va face parte din Societatea cărturarilor ardeleni, societate care se va ocupa și cu dezvoltarea limbii» Există mărturii de participarea sa în cadrul acestei societăți. În dorința de a scoate un ziar, *Vestiri jilozojesti și moralicești*, această societate publică în 1795 o *înștiințare*, în finalul căreia aducea un imn de slavă lui Ianache Văcărescu ca autor al gramaticii și „pentru că s-a făcut chip cuvîntării ritoricești în original prosodii poeticești"

¹ Ms. 421, f. 54; Vezi și Virtosu Ion, *Correspondența literară între Nicolae Văcărescu și Iancu Văcărescu, 1814–1817*, București, 1938, p. 17 –18*

„Jin duhul înțelepciunii tale așteptăm și de aci înainte mai mult folositoare.”¹

Faptul că Ianache Văcărescu nu amintește de gramatica lui Micu și Șincai dovedește că el a urmărit alt scop, în timp ce gramatica acestora, scrisă în limba latină, se adresa mai mult străinilor.

Tipărirea la Rîmnicu-Vilcea a gramaticii trebuie pusă și în legătură cu numirea de către Mavrogheni la 25 august 1786 a episcopului Filaret ca nazir al școalelor, prieten gramaticului nostru. Un argument în plus ca să-i dedice prefața din gramatică iar aceasta să fie tipărită și prin grija episcopului.

Suprimarea lungii prefețe adresate episcopului Filaret în ediția de la Viena, a fost interpretată că ea prezenta mai puțină importanță pentru românii transilvăneni, iar apariția gramaticii la Viena se poate interpreta prin legăturile pe care Văcărescu le-a avut cu Societatea cărturarilor din Transilvania², dar și ca o mărturie a conștiinței originii comune și unității naționale cu frații ardeleni.

¹ I. Bianu, *Publicațiunile periodice românești*, tom. I, Librăriile Socec și Sfetea, București, 1913, p. XIII.

² Popovici, D., *La litterature roumaine à Veпоque des lumieres*, Sibiu, 1945, p. 162, 420.

ISTORIE A PEA PUTERNICILOR ÎNPĂRATI OTHOMANI

Fiind în exil, din porunca lui Mavrogheni, Ianache Văcărescu scrie o cronică a împăraților turci ca să răspundă unor întrebări și mai ales să petreacă într-un fel timpul. Lucrarea poartă următorul titlu:

Istorie a prea puternicilor împărații othomani. Adunată și alcătuită pă scurtu dă dumnealui Iannache Văcărescul, dicheofilax a bisericii cei mari a Răsăritului și spătar al Valahiei. începîndu-se în vremea prea puternicului împăratu sultan Abdul Hamid I, la vâleatu Hijretu 1202 și Mîntuitoriu 1788, în Nicopoli a Bulgariei, și s-a săvîrșitu. în zilele prea puternicului împăratu sultan Selimu III la vâleatul 1794 și 1208 în luna lui șevalu.

Opera a rămas neterminată. Se păstrează într-un singur manuscris în 4°, legat, cel original, în biblioteca Academiei R.S.R., secția manuscrise, sub nr. 2905 (tomul I) și 2906 (tomul II), cuprinzînd în total 277 pagini numerotate de autor cu cifre arabe. Textul integral a fost publicat doar de Al. Papiu-Ilarian în *Tesauru de monumente istorice pentru România*, tom. II, București, 1863, p. 244–302, ediție greu utilizabilă, deoarece textul e transcris latinizant.

Manuscrisele au aceeași scriere, frumoasă și citeață, probabil a unuia din secretarii marelui spătar. Numai versurile cu care caracterizează la sfîrșitul fiecărui capitol sultanul respectiv, ca și titlurile capitolelor sînt scrise de Văcărescu. De aceea le considerăm originale. Au fost dăruite Academiei Române de Ștefan Dimitrie Grecianu în ședința din 6 mai 1905.

Din titlul primului volum aflăm că opera a fost scrisă între anii 1788– 1794. Ea cuprinde însă faptele pînă la 1791 an la care se referă și ultima frază rămasă neterminată. Tomul I cuprinde paginile 1–131, paginația autorului și f. 1 – 68 a Academiei. Are la început o prefață – *Proimion* (pag. 1 – 5), după care ne vorbește despre Moameth, Califi și *Coran* (pag. 5–13). Începe apoi istoria turcilor de la 1300– 1730 (pag. 13– 131) cuprinzînd istoria a 23 de sultani. Tomul al doilea, cu titlul *A istoriei othomanești a prea putev. nicilorși marilor împărați ce s-a alcătuît dă dum [nealui] spătarul Iannahe Văcărescu*, cuprinde istoria doar a 5 sultani, pe paginile 132 – 277. În acest volum, numerotația Academiei continuă de la 69 – 101, după care, titlul volumului fiind reprodus din nou, începe o altă numerotare de la 1 – 50.

Al. Papiu-Ilarian a însoțit ediția cu o prefață, *Ianache Văcăresculu*, în care, după ce descrie manuscrisul aflat în posesia lui Ștefan Grecianu, face un elogiu lui Odobescu, cel dintîi biograf al Văcărescului, după a cărui lucrare, *Poezii Văcărești*, publicată în *Revista română*, voi. I, p. 481–532) ne dă cîteva date despre viața și opera lui Ianache Văcărescu.

Subliniem totuși admirația lui Al. Papiu-Ilarian, ardelean¹ pentru Văcărescu, a cărei origine ardeleană o relevă și contribuția lui la dezvoltarea literaturii române. Cităm:

„Familia Văcăreștilor, una din cele mai vechi și mai strălucite familii ale țării, are rara fericire de a fi dat patriei patru generațiuni de literați și poeți, carii, într-un timp cînd cultul naționalității părea a fi amorțit pentru totdeauna pe pămîntul României, ei visau timpul de aur cînd

«Acest biet corb sărman
Iar acvilă s-ar face,
Și-orce român ar fi roman
Mare-n război și-n pace.»

într-o epocă tristă pe cînd limba română, ca tot ce era românesc, era atît de disprețuită, pe la 1787, după 1681 de ani de la Traian, în care amar de timp, se miră Ianache « cum de nu se află vreun om ca să grijească să cuprindă starea limbii noastre prin mijlocul vreunei gramatici, a limbii patriei noastre cu care cuvîntăm, cu care ne închinăm, cu care cuvîntînd petrecem viețuirea aceasta » etc.; în deșertul unei epoci atît de triste, zic, este dulce și frumos a întîlni un adevărat boier român ocupat cu alcătuirea uneia din cele

«dintîi gramatici ale limbii noastre. Și cine nu va admira acel memorabil testament în versuri al lui Ianache, cel mai nobil legat ce putea lăsa un român de geniu posterității sale:

«Urmașilor mei Văcărești!
Las vouă moștenire:
Creșterea limbei românești
Și-a patriei cinstire! »¹

Pentru scrierea cronicii, Ianache Văcărescu a folosit izvoare turcești, bizantine și europene. De remarcat că a folosit în ordinea în care au fost scrise iar știrile au fost prelucrate: Naima, Rașid, Subhî, Eiver Efendi, Halii Hamid și mulți oameni politici turci; cronicari bizantini: Nicefor, Zonaras, Laonic Calcocondyl; istorici -europeni: Leungravie (Leunclavius – nume latin al lui Johann Loewen Klau) lingvist, istoric și jurisconsult german, Jean-Baptiste Ladvocat, Voltaire – francezi, Meletie, arhiepiscop de Arta, Catiforos, Biisching și mai ales pe Dimitrie Cantemir.

Cronica constituie un instrument prețios de informație, primul volum pentru istoria sultanilor turci, iar al doilea pentru cunoașterea politicii europene a vremii, a istoriei Țării Românești în special între 1730– 1790 și mai ales a vieții și activității lui Ianache Văcărescu. Desprindem activitatea sa politică, cea de diplomat și mai ales tendința de înnoire a limbii noastre literare. Abundă aci numeroși termeni administrativi și politici turcești, dar și numeroase cuvinte «de origine italiană, rezultat al culturii dar și al orientării sale spre Apus.

Pentru limba literară merită subliniat faptul că spre deosebire de D. Cantemir care alcătua la sfîrșitul fiecărui capitol caracterizări în proză, Văcărescu, face caracterizări în versuri.

Observînd că tomul I care cuprinde istoria a 23 sultani pe 131 pagini, iar al doilea istoria a 5 sultani, pe o perioadă de 64 ani în 146 pagini, N. Iorga spunea că operei îi lipsește orice proporție, în sensul că prima parte e scrisă foarte pe scurt, în timp ce a doua este „o bogăție”. Prima parte e criticată și pentru faptul că autorul „uită cele mai strălucite evenimente din istoria patriei lui și cîntărețul melancolic al stemei muntene, acel care vede planînd vulturul roman asupra viitorului țării sale uită că aici a existat vreodată un Mihai Viteazul”¹.

¹ N. Iorga, *Istoria literaturii românești*, III, Partea I, ediția II, București, 1933, p. 149.

Valoarea operei e contestată și de Dumitru Popovici care precizează: că lucrarea este departe de a egala opera lui Dimitrie-Cantemir pentru faptul că Văcărescu, deși a avut la dispoziție izvoare italiene, franceze, latine, grecești, și turcești, probabil și germane, era un spirit mediocru. Socotim că Văcărescu n-a fost un spirit chiar mediocru, de vreme ce știa atâtea limbi și de vreme ce în împrejurări deosebite, consemnate chiar în opera sa, a dat dovadă de o inteligență vie, obținând bunăvoința interlocutorilor săi, cum vom vedea.

Că n-a consemnat evenimentele petrecute în țara sa în mare măsură este adevărat, dar că n-a amintit deloc, „Istoria” dovedește contrariul. Astfel odată cu domnia sultanilor, trece pe margine și toți domnitorii români. Sintem convingși că autorul avea intenția să scrie și o istorie a Țării Românești. Așa se explică absența în text, în bună parte a știrilor despre Țara Românească în primul volum.

Sint trecuți pe margine: Radu Vodă Negru, care la 1290 face a doua descălecăre (Prima, așa cum consemnează el în gramatică... avusese loc la 1215).

- La 1318 – Mihail, sin Negru Vodă;
- La 1332 – Alexandru Vodă, sin Mihai Voevod;
- La 1343 – Vădislav Voevod, brat Negru Voevod;
- La 1352 – Nicolae Voevod, sin Alexandru Mihail;
- La 1362 – Dan Vodă, sin Negru Vodă;
- La 1386 – Mircea Vodă, sin Radu Vodă; și tot astfel până.

la sfârșitul lucrării.

În timpul lui Mircea cel Bătrîn amintește de lupta de la Cosova (Casovia) din 1389, când craiul Serbiei, Lazăr, în fruntea unei armate „confederate”, alcătuită din unguri, bulgari, sirbi, valahi, tribali și dalmați, pierde războiul și cade prizonier. Aci, Văcărescu stăruie asupra sfârșitului luptei, povestind cum sultanul Mural, de ani 71, e ucis de un ostaș tribal. Urmează la tron Baiazid I Ilderim. Amintește de faptul că acesta a avut război cu moldovenii pe care „i-a biruit întâi, dar în urmă fu biruit de către moldovenii”. Stăruie asupra luptei de la Nicopole. Nu amintește deloc de trecerea acestui sultan peste Dunăre, de lupta de la Rovine, ci numai de faptul că în luptă cu Tamerlan cade prizonier și se sinucide la 1401.

¹ D. Popovici, *La litterature roumaine à l'epoque des lumieres*, Sibiu¹ 1945, p. 156.

Trecînd la urmașii lui Baiazid, Văcărescu nu pierde din vedere intervenția armată românească în sprijinul lui Musa pentru ocuparea tronului: „Musa, fugind în Evropa, au năzuit la noi în Valahia, unde fiind bine priimit de rumâni, și el și ostile sale, i s-au dat ajutor și oaste rumînească” (p. 38).

Stăruie pe larg asupra închinării Valahiei în 1418, către turci, -fără război, „câci capul plecat, după parimie, de sabie nu va fi tăiat” (p. 43).

Amintește în trecut că Ștefan cel Mare „bătu pe Suleiman pașa”, la Podul Înalt la 10 ianuarie 1475, pe care de ciudă l-a tăiat sultanul. Amintește și de intervenția sultanului Mehmed II în Moldova în 1476, cînd Ștefan a fost învins la Valea Albă. Nu scrie însă nimic de faptul că sultanul a fost silit să se retragă și nimic despre Vlad Țepeș, dar consemnează faptul că Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare, a închinat Moldova turcilor „la leat 1529” (?), și că împăratul l-a primit „cu cuviincioasa cinste”.

Deși pe margine trece toți domnii Țării Românești în ordinea în care au domnit, și de cîte ori au domnit, în tot veacul al XVI-lea, inclusiv Mihai Viteazul, nu amintește deloc despre luptele acestuia cu turcii.

În veacul următor, trece cu ușurință peste domnia atîtor voievozi însemnați, pentru a se opri puțin la luarea Cameniței de către turci (povestită pe larg de Neculce) arătînd că „domnul Moldovei, Petriceico, și domnul Țării Rumînești, Grigore Ghica, să amestecaseră cu leșii, nepăzîndu-și credința la devlet” (p. 92).

Nimic despre participarea românilor la asediul Vienei, iar despre Constantin Brîncoveanu doar intervenția în Ardeal din 1691. Totuși -e de observat că stăruie asupra diplomației lui Alexandru Mavrocordat ca împuternicit al turcilor pentru tratatele de pace. În toate cazurile pe care le povestește sau le interpretează, Văcărescu se manifestă ca un adept al politicii turcești. În lupta de la Prut între ruși și turci (1711), trece neobservat pe Dimitrie Cantemir, deși carată că împăratul Petru „aflîndu-se încongiurat de turci și cu multă lipsă de zaherea, căci să înșălase de făgăduieli mincinoase... fu silit a cere pacea” (p. 127). Nimic despre trecerea lui Cantemir în Rusia, despre sfârșitul tragic al lui Brîncoveanu sau al bunicului său Ianache Văcărescu, despre moartea stolnicului Constantin Cîntă¹ <euzino și a fiului său Ștefan și nici despre înlocuirea domnilor pămînteni cu greci din Fanar.

Văcărescu a trecut cu ușurință peste toate acestea pentru faptul că el a scris o istorie „pe scurt”, vrînd să dea doar „o idee”, dar și pentru faptul că, aflîndu-se în exil, nu putea scrie despre acele fapte care loveau în interesele Porții otomane. Abia în volumul al doilea, va acorda atenție deosebită istoriei țării sale și cînd el însuși este figură centrală a evenimentelor. Opera va avea atunci alt caracter și va fi scrisă după exilul din insula Rodos, cînd reintră în administrația țării.

Primul volum se încheie cu moartea sultanului Ahmed în 1730, al 23-lea sultan. Este o înșirare pe scurt a domniei sultanilor turci,, nu lipsită de interes, cu intervenții de legendă și cu talent de povestitor. Acest talent se va manifesta pregnant în al doilea volum cînd nararea faptelor turcești se împletește cu nararea propriilor sale fapte.. Sint însă deosebit de interesante caracterizările pe care le face sultanilor la sfîrșitul fiecărei domnii.

La prima vedere, versurile au un vădit caracter encomiastic și exprimă într-un anumit fel atașamentul scriitorului față de sultanii a căror domnie o redă. Ele dovedesc însă un orizont cultural deosebit, un talent poetic și o preocupare pentru alcătuirea a mai multor tipuri de strofe și versuri.

Astfel, cele dintîi versuri sint închinat lui Mahomet:

„Moameth stătu-n lume om foarte minunat,
Căci s-arată din slugă proroc și împărat.
Vși dătătoriu d-o lege ce după ce-o-ntocmi,
în trei părți ale lumii dă mulți să priimi.”

Observăm aci că versurile au o măsură — 13 silabe primele două, și 12 silabe următoarele — un rîim iambic, o rimă pereche masculină, și o cezură după a șaptea silabă. în plus găsim o imagine artistică, reluată din textul în proză. Capitolul despre Mahomet (p. 6) începe cu „Moameth dătătorul, sau așezătorul și întemeietorul legii și credinții moamethicești”. Imaginea trebuie să fi vorbit mult marelui nostru poet Mihai Eminescu, căci, acesta, citind opera lui Văcărescu în ediția lui Al. Papiu-Ilarian, a reținut-o și prelucrînd-o în laboratorul său poetic i-a dat viață caracterizînd în *Scrisoarea III* pe voievozii români:

„Rămîneți în umbră sfînta, Basarabi și voi Mușatini,
Descălecători de țară, dătători de legi și datini”.

Tot strofă de patru versuri, cu aceeași măsură, același ritm și aceeași rimă găsim și pentru caracterizarea lui Ortugluli (p. 20).

„Dreptatea lui Ortugluli i-aduse stăpînire,
Căci Aladin să-ndatori să-i facă mulțămire,
D-acea și-l făcu vechil pă ale sale toate,
Și cu deadinsu ne arată dreptatea ce mult poate.”

Măsura acestor versuri și ritmul lor prevestesc pe Grigore .Alexandrescu și mai ales pe Vasile Alecsandri (*Dumbrava Roșie*).

Socotim că opera lui Văcărescu — în ediția lui Al. -Papiu-Ilarian a inspirat pana lui Alecsandri și în scrierea baladei „Murad Gazi sultanul și Becri Mustafa (1639)”¹, deși autorul amintește numai de opera lui Cantemir.

E de observat că Văcărescu nu alcătuiește în această „istorie” un singur fel de versuri. Din contră, găsim aci o varietate, ceea ce înseamnă că l-a preocupat nu atît sultanul căruia i le închină, ci adaptarea limbii românești la diferite tipare de stihuri.

Sultanului Osman îi dedică o strofă alcătuită din șase versuri •cu rimă pereche dispusă alternativ, Văcărescu este adeptul respectării legii. El știe că „în șeri-șerif, adică în pravila turcească ce iaste alcătuită după cuprinderea *Curanului*, nu sint fetfale numai pîntru pricinile etice, ale faptelor omenești, ci mai virtosu și pîntru toate mijloacele otcîrmuirii împărătești ale politiceștilor pricini, căci nici cerere dă dăjdii, nici războiu, nici pace, nici nemic nu să poruncește fără fetfa, adică fără de a scrie pravilă și fără dă a să arăta cu capu dă pravilă dă către prea înțeleptul muftiu, adică șeih-islamul, cu-viința pîntru care să dă porunca și să arată” (p. 24 — 25). Această idee e redată într-o strofă alcătuită tot din șase versuri, după măsura celei anterioare. Astfel:

„Coprinsul stăpînirii acești othomanești,
E-npărățit dă lege ca faptel-omenești.
Pravila să întrebă, apoi să dau porunci.
Și așa război sau pace, toate să fac atunci.
Cînd nu sloboade legea nimic nu e urmat.
Fetfa cînd nu să scrie tot lucru-i nelucrat” (p. 25.)

¹ V. Alecsandri, *Poezii*, București, 1901, p. 247, ediție îngrijită de Al. Vlahuță.

Pentru caracterizarea sultanului Orhan I (1326– 1360) folosește o strofă alcătuită din șase versuri, dar cu măsura de 8 silabe[^] prevestind pe St. O. Iosif:

,/ N Evropa, 'ntiaș dată
'Npărat, Orhan s-arată.
Din cei othomanești.
Thrachii, în România
Și în Machedonia
Priimise aceste legi" (p. 27 – 28).

Pentru caracterizarea sultanului Murat I (1360– 1390), folosind o strofă de 8 versuri, a căror măsură de 7 silabe amintește măsuraturile populare, face aluzie la Minerva sau Palas „dumnezeoică a înțelepciunii și a științelor, și la Marte, sau „dumnezeu războaielor și a vitejiei”:

„Murat pieri la pace,
Iar nu cînd să bătea,
Ci dar Minerva tace,
Iar Marte cît putea
Striga la toți să crează
Că ș-acu e slăvit
Și cum pieri, toți vază
Că-i dă vrăjmaș lovit." (p. 32).

Și tot astfel pentru fiecare sultan el creează un nou fel de vers. Spre edificare mai dăm câteva exemple:

Pentru Baiazid I, cel închis în colivie de fier de către Tamerlan; și care „nemaiputînd suferi tirania" s-a sinucis în 1401, Văcărescu scrie o strofă alcătuită din versuri lungi (14 silabe) urmate fiecare de versuri scurte (7 silabe):

„Slavă și dobîndire, la împărați e fire
Și sînt îndatorați
Pururea să le ceară, pînă măcar să piară
Și atunci sînt lăudați.
Și fulgerul să trece, neștine ce să cerce
Nu-i lucru necrezutu,
Și Baiazid dă piere, cinstea lui așa cere.,
Dă față e văzutu (p. 37).

Satisfăcut că Țara Românească s-a închinat de bunăvoie turcilor, iar tratatul încheiat hărăzea țării toate privilegiile, Văcărescu închină sultanului Mehmed I următoarele versuri encomiastice:

„Uni împărăția Mehmed cea dăjghinată
Pîntru nu ca a Romii să pată rău vreodată,
Valahia să-nchină la el, dă bunăvoie
Ca nu cu vreme-n urmă să-i vie vreo nevoie.
Dreptatea, n-ștelepciunea, și dă cuvînt ținerea
Unite-n bunătaie, îi fu toată averea" (p. 45).

Pentru caracterizarea sultanului Murat al II-lea (1422–1451) „vrednic fiu al unui părinte înțelept și mare", Văcărescu folosește „din nou nume mitologice, dar altfel de strofă cu alt fel de rimă:

„Marte ni să fălește,
Și zice că-l cinstește
Murat cît el voește
Iar nu elu pă Muratu.
Minerva-l dojenește
Și-i spune că-l slăvește
Pă ia căci o iubește
D-aceea-i lăudatu" (p. 52)

[^]aluzie la faptul că Murat, căutînd pacea, s-a aflat mereu în războaie. Aceasta constituie, ca și alte strofe pe care le vom sublinia mai departe, o dovadă că Văcărescu era un bun cunoscător al mitologiei antice greco-romane. Uneori găsește prilejul să redea personajelor mitologice înțelesul românesc.

Domnia lui sultan Mehmet II, cel numit Fatih și Buiuc, adică Stăpînitor și Mare (1451–1481) – căci într-adevăr „fu cel mai slăvit între împărății otomani", cel care a cucerit Constantinopolul, [^]este redată în versuri ce prevestesc factura versurilor poezilor noștri moderni:

„Marte văzînd p-acest Mehmed, în extasis rămase.
Acesta-i Marte, ne zicea, așa să-nfricoșase
Și cu Saturn războaie
D-o face îl despoaie
Striga ne-nrușinat.
Unde a rămas pămîntul
A nu-i face cuvîntul

Și-a stat nevătămat,
Și așa zicînd tăcu dă tot, și ne lăsă a crede
Că cel mai mare-ntre sultani el fu pă cum să vede" (p. 60).

Aceste versuri sînt însoțite de următoarea notă: „Dumnezeu, părintele tuturor dumnezeilor. Aceștia sînt stele și se numesc planete și sînt: Saturnu, Giove, Marte, Mercurie, Venere. Grecii îi numea dumnezei, cum și elementurile, adică *ira* și la toate virtuțile și vițiile dă cite un dumnezeu băsnindu".

Prin Dumnezeu, Văcărescu înțelege pe Saturn. E de observat că toate denumirile sînt în limba italiană. Chiar dacă cuvîntul *elementurile* este de origine latină (*elementum*) desemnînd „fenomen al naturii care se manifestă ca o forță puternică”, Văcărescu îl cunoaște tot prin intermediul limbii italiene (*elemente*). El știe deci despre planete și știe că grecii și romanii atribuiau virtuților ca și viciilor cite un zeu, și caracterizează aceasta drept născocire.

Alt exemplu ni-1 oferă versurile închinat sultanului Soliman I. (1521- 1566):

„Și Suleiman înpodobi numele-npărăției
Și armelor tărie dîndu, încă și vitejiei
Africa și Persia
Evropa și Asia
Cu slavă-1 priimescu
Și-n ele cit-odată
Ca-n toate tot-d-odată
Pururea-1 găzduescu.

Efratul, Tigru, Dunărea, cu Nilu-ș fac certare

Din ele care mai adesu să-i facă adăpare" (p. 74).

în aceste versuri, Văcărescu consemnează întinderea imperiului turcesc prin cuceririle fulgerătoare făcute de sultanul Soliman, imagine căreia i-a dat viață artistică Eminescu prin versurile din Crisoarea III.

„Iar în patru părți a lumii vede șiruri munții mari,
Atlasul, Caucazul, Taurul și Balcanii seculari;
Vede Eufратul și Tigris, Nilul, Dunărea bătrînă.
Umbra arborelui falnic peste toate e stăpînă.

Astfel Asia, Europa, Africa cu a ei pustiuri
Și corăbiile negre legănîndu-se pe riuri

Toate se întind n-aainte-i. . . ca pe-un uriaș covor."

în caracterizarea altor sultani care au domnit puțin sau dedați viciilor, Văcărescu le închină strofe alcătuite din două sau trei versuri, care nu mai sînt laudative. Astfel, sultanului lui Murat III, care a domnit 20 de ani: (1575– 1595), datat plăcerilor, dar și norocos în război, îi dedică 2 versuri:

„Măcar că Venere avu cinste într-acea vreme

Dar birui și perși și nemți, Murat făr'd-a să teme" (p. 77).

Tot prin 2 versuri îl caracterizează și pe Mehmed III (1595 – 1603), care și-a ucis frați ca să poată domni în voie. Deși a cîștigat biruința asupra nemților, cucerind cetatea Egri, mai apoi încheind pace cu împăratul Rudolf, nu-1 iartă pentru fratricid.

„Toți pîntru Egri-1 laudă, dar firea îl dăsfaimă,
Căci cu omoru d-atîția frați, și ei i-aude spaimă" (p. 78).

Văcărescu trece aci peste domnia lui Mihai Viteazul – contemporan al sultanului, deși pe margine înseamnă cu grijă chiar și pe Nicolae, fiul voievodului.

Sultanul Ahmed I (1603– 1617) a construit în Țarigrad o geamie care, în imaginația lui Văcărescu, a stîrnit gelozia zeilor din Olimp:

„Toți dumnezeii elinești cu ale lor neveste

Vrură geamia a vedea daca luară veste.

Văzînd tăcură, nezicînd nici vorbă, nici poveste" (p. 79).

Iar fratelui acestuia, Mustafa I, care a domnit doar trei luni în 1618, scos din împărăție din cauza beției și desfrînării („Vahu") îi acordă versurile:

„N'cea după urmă Venere cu Vahu împreună

Și pă-npărați îi fac lipsiți, pînă și dă cunună" (p. 80).

Aci, se vede obligat să dea explicație în notă: „Venere și Vahu = curvia și beția".

Aceic procedeu de a caracteriza în versuri puține, după însemnătate, va fi folosit de Eminescu în poezia *Epigonii*.

Dacă unele versuri, ca cele de mai sus, au caracter moralizator, în altele găsim verva satirică a autorului. Astfel, lui Cara Mustafa,

vizirul ce condusesese armatele turcești la asediul Vienei și pierduse războiul – din această pricină sultanul i-a tăiat capul la întoarcerea în Țarigrad, Văcărescu îi face „o epigramă” care „i s-ar conveni la mormînt”:

„Cara-ți fuse și numele, Cara-ți fuse și treaba,
Căci prăpădiși atîtea țări, într-un zadar și geaba
Eratostate te-nvăță să-ți lași o pomenire
Și-o vei avea cît ș-a lui, fără dă nemurire” (p. 101).

Văcărescu ajută pe cititor dinl următoarele explicații: Cara pe turcește înseamnă negru, iar Eratostate este „cel ce a ars capiștea Dianii la Efes, una din cele 7 minuni”.

Critică și pe stiltanul Mehmed (1649 – 1688), care a adus numai pagube imperiului turcesc:

„Mare-npărat sultan Mehmed, și micu tot într-o vreme,

Căci unde toți îl tremura, ajunse d-a să teme.
Înnorocit he-hnorocit, și acestea totu odată,

C-așa pat cei ce trobite singuri nu și le cată,
Stă și la slugi adevăratu, o cinste stăpînească;
Însă-nre slugi sînt osebiri, stăpînii dar grijască,

Că-s Chiuprului și Panaoiți și Cara-Mustafale,
Și-acei dîntîiu aduc iolosj cei după urmă jale” (p. 103).

Conținut: satiric au și versurile ce caracterizează pe sultanii Suleiman IU (1688-1691), Ahmed II (1691-1695), Mustafa II (1695-1702)...și Ahmed. III (1702-1730).

POEZIILE LUI IANACHE, ALECU. ȘI NICOLAE . VĂCĂRESCU •

Se găsesc în manuscrisele 287, 332, 421, 1651 și 3238 păstrate în Biblioteca Academiei- Republicii Socialiste România, București.

1. *Manuscrisul 287-în 8° oblong* conține foi 110, dar numai 36 sînt scrise, cu caractere cirilice, de aceeași mină, aproape peste tot. Cuprinde *Versuri românești și grecești ale Văcăreștilor* și anume:

Prefața lui Alecu, Văcărescu, f. 1-2 r ;

Prefața autograf a lui Nicolae Văcărescu .2 v – 3 v;

Poeziile lui Alecu în limba română, numerotate în această ediție de la 1 – 25, pe f. 4–16 v; 22-34;

Poeziile în limba greacă ale lui Alecu – f. 17 v – 22;

Poeziile lui Nicolae Văcărescu: *în rai fără tine; Ca un pom ce dă de ploaie, în noian dă întristare și Un pic ăe nădejde* – f. 41 v – 42 v. Sînt nescrise f. 34 v – 41 r. •

2. *Manuscrisul 332, in folio – 47 foi din sec. XVIII – XIX.* Scriere cirilică și grecească de mai multe mîini. Cuprinde:

• *Poezii românești și grecești de ale Văcăreștilor, originale și copii, între care se află amestecate și cîteva -scrieri și însemnări de ale altora.*

De fapt cuprinde poezii care în majoritatea lor sînt copiate, unele în 1801, martie 29, iar la sfîrșit se află: iscălit Gheorghian H, Peșacov sau Pedestrescul. (sic!) probabil numele copistului. La sfîrșitul manuscrisului se află iarăși iscălitura lui Gh. H. Peșacov și data 1815, iar la dreapta în grecește: „Gh. H. Peșacov zelosul imitator al celui mai sus arătat prea strălucit fruntaș poet, cel întru fericire răposat, prea stimatului: Alecu Văcărescu; Copiate în 1847, august 13, în București.”

3. *Manuscrisul 421* în 4°, foi 56 (la mijloc câteva foi albe) dăruit do Alexandru Odobescu. Scrierea e cirilică modernă (de tranziție) do aceeași mină. Poartă titlul: *Poezii de Enăchiță, Alecu și Nicolae Văcărescu*.

E un manuscris prețios pentru poeziile lui Ianache Văcărescu căci aci se găsesc strânse mai toate poeziile lui: versurile privind definiția gramaticii precum și toate modelele de versuri cuprinse în *Observații*; după care urmează testamentul literar și poeziile erotice, mai puțin *Zoico mor*.

Tot aci se găsesc fragmente din gramatică: *Cîteva trăsături din gramatica* (ediția de la Rîmnic) *românească a banului Ianache Văcărescu, care am a devenit foarte rară*: din dedicație (f. 9); din reguli gramatice (1 12 v), din reguli asupra poeziei (f. 14).

Pe f. 20 – 48 – *O mică adunare din cîte s-ati putut găsi din poeziile clucerului Alecu Văcărescu*. Pe f. 22 se găsește alt titlu: *Adunare de vreo cîteva bucăți de poezie, alcătuite de răposatul întru fericire frate-meu Clucer% d Alecu Văcărescu*.

Urmează prefața „adunătorului” Nicolae Văcărescu și prefața lui Alecu care se termină cu însemnarea: „Clucer A1. V., 1796, dechemvrie A.” în ms. 287, aceste prefețe sînt trecute în ordine inversă, fără nume de autor și nici dată. Urmează toate poeziile Văcăreștilor consemnate și în ms. 287. în plus sînt doar: *Elenco și Alecu au amor* (acrostih) – f. 26.

Cum se-ntoarce după soare (epigramă) f. 45 v.

Chipul tău ce e de rază (care se găsește și în ms. 332).

O deosebire între poeziile din acest manuscris și cele din 287 e că în ms. 421 cele mai multe poezii au titlu, pe cînd dincolo nu au și le intitulăm după primul vers care le începe. Iată poeziile lui Alecu care au titlu (reproducem în paranteze drepte și primul vers):

1. Lucsandra [La doi ochi ce sînt din fire] f. 24
2. Alecu [A-ți fi rob îmi este fală] f. 24 v.
3. Lucsandra [La obrazul ce mă-nchin] f. 25
4. Ruxandra [Război să fac cu stelile, cu soarele, cu luna] f. 25 v.
5. Credincios voi să-ți fiu [N-are ciue-m spune drept] f. 26 v.
6. N-ai potrivnică sub soare [Cît e ziua de frumoasă] – f. 28
7. Stăpîină care o slăvesc [Ochilor! ajung-atît] – f. 29 v.

8. Să arz trăind [în flacăra care mă arz] – f. 33.
9. Cum te-a iubi [Firea dă te-au înpodobit] - f. 32 v.
10. Tu ești amorul meu [Cine are piept să poarte] - f. 37 v.

Celelalte poezii sînt intitulate tot după primul vers ca în ms. 287 în continuare manuscrisul mai cuprinde: *O mică adunare ae crte s-au putut găsi din poeziile vornicului Nicolae Văcărescu scrise de însăși mina sa* (f. 49-56). Cuprinde poeziile aflate în ms. 287 și vreo câteva noi:

In rai fără tine
Ca un pom ce dă de ploaie
In noian dă întristare
Amăritul al meu trai
Un pic de nădejde d-aș ști c-o să-m vie
A trăi făr-a iubi
Durda [Primăvara se ivește]

Epistola către nepotul său marele logofăt Iancu Văcărescu purtînd data 1815, oct. 31.

4. *Manuscrisul 1651* – cuprinde numeroase hîrtii, poezii și corespondența lui Nicolae Văcărescu către nepotul său Iancu; însă răsîndite.

5. *Manuscrisul 3238 cuprinde Poezii românești și grecești ale lui Alecu Văcărescu*, scrise de mină străină, astfel:

Prefața, purtînd data „1796, dechemvrie 4” f. 1 – 2
La doi ochi ce sînt din fire f. 3
A-ți fi rob îmi este fală f. 4
La obrazul ce mă-nchin f. 4
Oglinda cînd ți-ar arăta f. 5
Cît e ziua de frumoasă f. 6
Ochilor! ajung-atît f. 7
Afrodita întristată f. 8
In flacăra care mă arz f. 9
Firea dă te-au înpodobit f. 11
Cum nu socotești vrodată f. 12
îți arăt cu jurămînt f. 13
Cînd îmi zici că mă iubești f. 14
Ochișori frumoși f. 15
Cu lațurile ce întinzi f. 16

Cine are piept să-poarte	f. 16– 17
Dă nu niă crezi, pă...mine	f. 18
<i>Poezii în grecește</i>	f. 19–24
Foarte multă văz plăcere	f. 25–27
Armile-n vreme de pace	1 28–29
N-are cine-m'spune drept	f. 30–31
Trandafirăș norocit	f. 31– 33
<i>Poezii în grecește</i>	f. 33–36
Rabdă', inimă, cît poți '	f. 37
Ochii tăi ce s-au dăprins	f. 38–39
Elenco si Aleco	f. 40

Ianache Văcărescu a scris de timpuriu poezii în limba greacă și publicate la Veneția (1771). în lucrarea *Slujba sfântului Alexandru*. Aci aflăm câteva poezii cu caracter religios scrise în 1767. Preocupat cu dezvoltarea învățămîntului a scris gramatica în care a redat opt modele de versuri și strofe, vrînd să dovedească că și în limba română se pot face versuri.

Cele 151 versuri din cele 29 strofe din *Istorie a prea puternicilor împărăți othomani* simt o dovadă a puterii creatoare a poetului de a prinde în puține cuvinte, firea sultanilor.

Cu privire la cele 10 versuri din Catavasier

Era obiceiul ca orice carte ce se tipărea sub egida domnului să poarte sub stema țării câteva versuri, numite *Stihuri politicești*, nesemnate de autori, rămași pentru totdeauna anonimi.

în *Catavasierul* de la 1793, sub stema țării se găsesc 10 versuri cu măsura de 12 silabe și rimă pereche. Reproduse în *Bibliografia românească veche*, tomul II, București 1910, pag. 352, sub nr. 560, au fost atribuite de N. Iorga lui Ianache Văcărescu în articolul *încă o bucată a lui Ienăchiță Văcărescu*, publicat în *Revista istorică*, anul XV, nr. 10- 12, oct.-dec. 1929, pag. 346, spunînd: „Nu greșesc, cred, atribuind această sigură încheștare de silabe, această aromă clasică, Văcărescului”.

Catavasierul a apărut în întia domnie a lui Alexandru Constantin Moruzi cu cheltuiala mitropolitului Filaret, meșter tipograf fiind Dimitrie Petrovici. Versurile sub stema țării sînt închinat domnitorului și merită atenție datorită imaginilor sugestive: muzele să-1 întîmpine cîntînd, să-1 încunune frumos cu flori de crin, iar noroadele cu rugăciunile lor să ceară de la cer numai fericire, an i

mulți strălucitori ca aurul, iar dușmanii să fie pururea zdrobiți, în acrostih se poate citi ALECSANDRU, numele domnitorului. În acea vreme, Ianache Văcărescu era mare spătar, dregătorul de mare încredere al domnului și prieten al mitropolitului. Toate acestea ne întăresc convingerea că *Stihuri zece de cîte douăsprezece slovniri* aparțin lui Ianache Văcărescu.

Cele trei *Molifte* ca și versurile pentru Cișmelele lui Moruzi au caracter ocazional. N. Tcaciuc-Albu încerca să apropie primele două de poeziile germane *Abendlied* și *In Krankheit* de Christian Gellert. Fără îndoială, metoda comparației are rezultate pozitive în munca de cercetare. Totuși dăm' mai multă crezare logofătului de vistierie D,, martor al întîmplării care mărturisește că poeziile au fost create ad-hoc. Lăsînd la o parte caracterul lor religios, subliniem spontaneitatea lor și mai ales limba atît de cursivă și populară în care sînt scrise, spre deosebire de limba folosită de autor în *Istoria împăraților othomani*, la care lucrase de curînd.

Amărită turturea descrie jalea unei turturele căreia i-a pierit soția, ia sfîrșitul căreia poetul adaugă două strofe în care își exprimă propria sa stare sufletească. Este poezia mult discutată. Unii cercetători i-au negat originalitatea, aducînd argumente că ar fi o traducere a unei poezii neogrețești anonime sau o apropiere de poezia germană. Alți cercetători o socotesc originală, pornind de la motivul existent în poezia populară. Fapt cert este că a circulat, că a fost culeasă și mlădiată de Vasile Alecsandri, de Anton Pann și de mulți alții. A constituit un izvor de inspirație pentru mulți scriitori în secolul al XIX-lea. Pentru toate discuțiile purtate în jurul ei – vezi și Cornel Cîrstoiu, *Ianache Văcărescu, Viața și Opera*, Editura Minerva, București, 1974, p. 235 – 242.

Amărită turturea, a circulat, ca orice poezie de dragoste, cm» tată de lăutari și a ajuns apoi în mișmașuri. Redăm mai jos o variantă a acestei poezii, necunoscută, inedită, cea mai veche din cîte se cunosc și cea mai apropiată în timp de Ianache Văcărescu:

Versul turturelei

Amărită turture

Ia iubitul și-a dore

Cu ocii nu-1 vede

Să lăsa jos cu urgie

De pierderea de soție.

Unde vede un vînători
 Ia mai saltă și mai zboară
 Sa puste să o omoară.
 Unde vede un om pe coastă
 Ia zboară să o omoară
 Să nu să mai pedepsească.
 Unde vede un fag frunzos
 Ia zboară, nu șăde jos.
 Unde vede o crangă verde
 De-acolo zboară, nu șăde
 Și zboară ia vîrv uscat
 Și mai-ș cîntă cu bănat
 Că soția o lăsat.
 Unde vede un izvor race
 Pe acolo zboară și trece.
 Unde vede o baltă caldă
 Ia be apă și să scaldă.
 Unde-i balta limpeze
 O turbure și apoi be,
 Dacă îi cu viață ră.
 Dară eu un om pe lume
 N-am soție pe lîngă mine!

Se poate observa ușor apropierea de poezia lui Văcărescu, chiar și în ce privește finalul. Autorul ei, deși poartă semnătura locotenentului *Gabriel Lupfor* din regimentul al doilea român din Năsăud, unitate ce a existat în perioada ariilor 1762– 1851, pare a fi George Badiu din Prundul Bîrgăului, din apropierea orașului Bistrița după cum ne mărturisește profesorul Onisim Filipoiu din Cluj. Poezia poartă data de „5 martie 1819”, cînd a fost copiată de Gabriel Lupșor. împreună cu alte poezii ale lui George Badiu, s-a păstrat în colecția profesorului Iuliu Moisil din Năsăud, și după moartea acestuia manuscrisul a trecut în posesia nepotului său, profesor Onisim Filipoiu din Cluj.

A

abdest (tc. *abdest*), s. — spălarea piciorului înainte de închinăciune la mahomedani
abondanță (it. *abbondanza*), s.f. — abundență, belșug, bogăție
acent (it. *accnto*), s.m. — accent
acornodament (it. *accomodamento*), s.m. — îndreptare, împăcare, acord
acrostihidil (ngr. *acroslichon*) s.n. — acrostih
aferim (tc. *aferim*), adv. — bravo, bine, admirabil
afion (tc. *afyon*), s. — opiu
agă (tc. *aga*), s. — ofițer în armata otomană
agă zade (tc. *aga zade*) — fiul agalei
aian (tc. *ayan*), s. — nobil, vice-gubernator, primar de oraș
aleat (it. *aleato*), s.m. — aliat
aleanță (it. *alleanza*), s.f. — alianță, unire
alem (tc.) — semiluna, simbolul credinței musulmane pe steag
aliosman (tc. *aii* — înalt -f *Osman*), s. — dinastia lui Osman
alișveriș (tc. *alişveriş*), s. — comerț, vînzare-cumpărare
altîn (tc. *altyn*), s. — aur
ambar (tc. *ambar*), s. — magazin, depozit, hambar
ambasador (it. *ambasciatore*), s.m. — ambasador
amor (it. *amore*), s.n. — amor, iubire
anacoluthon (lat. lit. *anacoluthon*), s.n. — anacolut
analogiile (it. *analogia*), s.f. — analogie
anastbfî (ngr. *anastophi*), s.m. — inversiune, schimbarea ordinei cuvintelor în propoziție
anomal (it. *anomale*) adj. — neregulat

anteriu (tc. *amicri*) – haină lungă purtată de preoți sau de boieri
apoplexie (ngr. *apoplexia*), s.f. – apoplexie
apostat (fr. *apostat*), s.m. – răsvrătit, rebel
apsifisi (ngr. *apsifiso*), v. – a disprefui, a neglija, a nu băga în seamă
arap (bg. *arap*), s.m. – om care aparține rasei negre
areti (ngr. *aretia*), s.f. – bunătate
arhiduca (it. *arhiduca*), s.m. – arhiduce
arhierie (ngr. *arhieria*), s.f. – rangul de arhieriu, eparhie condusă de un arhieriu
arhistratig (*arhi* + lat. lit. *stratigus*) – cunoscător desăvârșit al strategiei; comandant suprem
arhiviile (it. *archiviol*), s.f. – arhive
arhonda (ngr. *arhontas*), s.m. – titlu de noblețe
armada (ngr. *armada*), s.f. – flotă
armie (rus. *armija*), s.f. – armată, oaste
armistrițiu și armiștița
 (it. *armistizio*), s.f. – armistițiu
arnăut (tc. *arnăut*), s.m. – soldat mercenar (albanez) recrutat sub fanarioți
arzmagzar (tc. *arzmahzar*), s. – petiție
arzo hal (tc. *arzuhal*), s. – cerere
*asaZ** (it. *assalto*), s.m. – atac
asozwif (it. *assoluto*), s.m. și adj. – absolut
asiZ (it. *asilo*), s.m. – azil

B

bacșiș (tc. *bakșiș*) s.n. – bacșiș
bağatelâ (it. *bagattella*), s.f. – nimic, fleac
bairam (tc. *bayram*), s.n. – sărbătoare, petrecere
baldachin [it. *baldachine*], s.n. – baldachin, postav fin
baltagiu (tc. *baltaci*), s. – apărător la curte
fras (tc. *&as*), s. – cap, șef, conducător
başbog (tc. *başbeg*), s.m. – guvernator general
başcapichihaiie (tc. *başcapi-chihaie*), s.m. – reprezentant general
bătălia, bătălie și bătălie
 (it. *baltaglia*), s.f. – război, bătălie
foms (ngr. s.f. – bază
 (tc. *behtaș*), s. – cel care aparține de ginta Bectăș

leg sau (tc. *leg*), s. – guvernator al unui oraș sau unei provincii, rang militar, domn
 (tc. *&ey -f Zer*), s.m. – conducător, domn
beilerbeghi și beilerbei (tc), s.m. – beiful beilor
beizadea (tc. *beyzade*), s.f. – fiu de domn, principe
beretă (it. *berretto*), s.f. – chipiu
berleant (it. *briliante*), s.n. – briliant
beșleagă (tc. *foș/i -f agasî*), s.m. – căpitan de beșlii
bileard (it. *biliardo*), s.n. – biliard
~~•caic~~ (it. *biglietto*), s.n. – bilet, scrisoare
beșug (magh. *bâseg*), s.n. – beșug
blagoslovenie (v. sl. *bl ago slovenije*), s.f. – blagoslovire
bostangibașa (tc. *bostanei + 6as*), s.m. – căpetenia bostangiilor
bostangilar (tc. *bostâncii ar*), s.m. – bostangiu
bostangiu (tc. *bostanei*), s.m. – soldat din garda sultanului
breaslă (v. sl. *bratistvo*), s.f. – în orînduirea feudală organizație a meseriașilor; funcție, slujbă, profesiune
ĂwiiG (tc. *butuc*), adj. – mare, măreț
buiurdisi (tc. *buiurdun*), vb. – a transmite oficial o plingere

C

cabaniță (tc. *kabanica*), s.f. – mantie scumpă purtată de domnitor sau de boieri la solemnități
cachia (ngr. *cachia*), s.f. – răutatea unui lucru
cacum (tc. *kakim*), s.m. – hermină
~~ca~~ (tc. *&ca<ii*), s.m. – judecător musulman, cărturar
ca/as (tc. *kafas*), s.n. – balcon cu grilaj
cafeci-bașa (tc), s.m. – șeful serviciului care servea cafeaua
cafile (tc. *kafıye*), s.f. – rimă
caftan (tc. *kaftan*), s.n. – haină de onoare cu mînci lungi
caftangiu (tc. *kaftangiu*), s.m. – rang de boierie, mai-marele peste garderoba sultanului
~~•caic~~ (tc. *kayic*), s.n. – luntre ușoară, lungă și îngustă
~~ca/ cE~~ *dîwn tacîmî* – cal cu șa, cu toate dichisurile necesare
caimacam (tc. *kaymaham*), s.m. – loçtiitor al domnului
calabalic (tc. *kalabalyk*), s.n. – bagaj
calcan (tc. *kalkan*), s.n. – scut, pavăză
calem (tc. *kalem*), s.n. – creion, cancelarie, birou

caUsi (din tc. *hale*), s.n. — cetate, poartă
califat (tc. *hilâfet*), s.n. — califat
campania (it. *cam.pagna*), s.f. — război, campanie
canghelariu (germ. *kanzelaru*), s.m. — cancelar
canon (ngr. *canon*), s.n. — normă, lege
canfelist (germ. *kanzelist*), s.m. — slujbaş din cancelarie
canțilarie (it. *cancelleria*), s.f. — cancelarie
capela (it. *cappella*), s.f. — capelă, biserică cu un singur naos
capelă (ngr. *kapela*, it. *cappello*), s.f. — bonetă de postav cu cozoroc, moale
capelan bașa (tc. *kaptan*), s.m. — comandantul marinei
capichihaiie (tc. *kapikayași*), s.f. — reprezentant al domnului român la Poarta otomană.
capigibașa (tc. *kapici* -f 6asa), s.m. — comandant al portarilor seraiului
capigiu și capigilar (tc. *kapici*), s.m. — portar; trimis al sultanului pentru schimbarea domnului
capiste (v.sl. *kapište*), s.f. — templu, altar dedicat zeilor
capitale și capitalul (it. *capitale*), s.f. — capitală
ca^o/ (tc. *kapoi*), s.n. — un fel de manta, boierească sau militară, cara (tc. *ftflw*), adj. — negru
caraculac (tc. *karakulak*), s.m. — paznic
carater (it. *carattere*), s.n. — caracter
carfă (it. *carretta*), s.f. — trăsură elegantă, caretă
carnaval (it. *carnevalc*), s.n. — carnaval
castriet (tc. *kastriet*), s. — renunțare
catagrafie (ngr. *katagrafi*), s.f. — inventar, recensământ
catagrafiere (ngr. *catagrapho*), s.f. — înregistrare, inventariere
catahrisis (ngr. *katahrisis*), s.f. — figură retorică prin care se atribuie-unui cuvânt înțelesul altui cuvânt cu sens apropiat
catană (magh. *katona*), s.f. — ostaș
catastif (ngr. *katastihon*), s.n. — catastih, registru, condică
cădere, s.f. — caz (la declinare)
cămăraș (ngr. *kamara* + suf. as), s.m. — slujbaş la odăile domnului.
căminar (v.sl. *kamy*, *kamene* + suf. ar), s.m. — boier care avea în, grijă strângerea dării pentru băuturile spirtoase
ceadfr (tc. *cadfr*) s. — cort, șatră, pavilion
ceaws (tc. *cavuș*), s.m. — curier; șef, căpetenie
celebi (tc. *celebi*, s.m. — nobil, erudit

chehaia (tc. *kehaya*), s.f. — slujbaş
•chehaia bei (tc. *kehayabey*), s. — conducătorul slujbașilor
chehaialic (tc. *kehayalyk*), s. — biroul slujbașilor, funcție ele inten-dent al vizirului sau pașei
chesav (it. *cesare*), s.m. — împărat
chibzuire (magh. *hipezni*) s.f.— gândire, reflectare
chiiab (tc. *kiiabe*), s.— inscripție, scriere
chivernisitor (ngr. *kyverno* -a agonisi), s.m. — strângător, chivernisitor
tătari (tc.) — pereche de curieri
ciftlic (tc. *giftlik*), s.— moșie mică, conac de moșie, fermă
ciohodav (tc. *cohadar*), s.m.— slujbaş pe lângă domn
cirac (tc. *girak*), s.m. — argat, ucenic, om de încredere
ciraclîc (tc), s.f. și-n.— protecție, favoritism
cirimonie și țirimonie (it. *cerimonia*), s.f. — ceremonie.
ciubuc (tc. *lubuk*), s.n.— pipă, țeava de lulea
cîzlar (tc), s.m.— slugă credincioasă
clafar aga (tc. *cîzlaraga*), s. — șeful eunucilor
clementă (it. *clemenza*), s.f.— blindețe
clironom (ngr. *klironomos*), s.m. — moștenitor
clironomisi (ngr. *klironomo*), vb. — a moșteni
cios (fr. *cloche*), s.n.— tip de croială largă cu falduri
clucer (v.sl. *kljucam*), s.m. — boier care se ocupă cu aprovizionarea curții domnești
colivie (v.sl. *kulivija*) ngr.), s.f.— cușcă din metal sau lemn
colonie (it. *colonia*), s.f.— colonie
cmmandir (rus. *komandir*), s.m. — comandant
comerți, vb. — a face comerț
carais (ngr. *komis*), s.m.-^ boier de divan care se îngrijea de grajdu-rile domnești
composte (it. *composto*), adj. — compus
conac (tc. *honak*), s.n. — reședință, loc de popas
conăci, vb. — a găzdui, a poposi
conacciu (din. tc. *konak*), s.m.— gazdă dc. oaspeți
condițione (it. *condizione*), s.f.— condiție
confederat (it. *confederate*), s.m.— aliat
confederație (it. *confederazione*), s.f.— confederație de state, H^ă, alianță
confermalie și confermațione (it. *confrmațione*), s.f. — confirmare
congres (it. *coragresso*), s.n. — întrunire

conselier (it. *consigliere*), s.m. – consilier
consiliu (it. *consiglio*), s.m. – consiliu
coragiu (it. *coragio*), s.n. – curaj
coresponderisi (it. *correspondere*), vb. – a corespunde
corona (it. *corona*), s.f. – coroană
cort (ngr. *korti*), s.n. – adăpost portativ, cort
cortorosi, vb. – a se cotorosi (descotorosi)
crai (v.sl. *hrali*), s.m. – împărat, rege, domnitor
cucă (tc. *kuka*), s.f. – căciulă
cule (tc. *hule*), s. – turn, foișor, culă
cupeț (v.sl. *kupici*), s.m. – negustor
curban (tc. *kurban*), s. – jertfă
curban bairam (tc), s. – jertfă de sărbători
curier (it. *corriere*), s.m. – curier
cursar (it. *corsare*), s.m. – pirat, hoț de mare, corsar

D

dactilici (tc), s.m. – voluntari folosiți în operații militare periculoase
dagî (tc. *dag*), s. – munte
dajde (v.sl. *dajda*), s.f. – impozit, dare, bir
darusifa (tc *darușifa*), s. – casă de îngrijire, spital, ospiciu
 (tc *davul*), s. – tobă
đavet (tc. *davet*), s. – invitație, convocare
*đawe** dă giw/ws (tc), s. – invitație la adunare
davelname (tc. *davet-name*), s. – scrisoare, invitație
defterdar (tc *defter*), s.m. – cel care ține socotelile unui stat
de/w (fr. ie j/W), adj. invar. – de jurnă, de serviciu peste zi
district (lat. *districtus*; it. *distretto*), s.n. – împărțire administrativă
 (district)
dems (tc. *derviş*), s.m. – călugăr musulman
devlet și *dozê** (tc. *devlet*), s. – imperiul otoman
devlet-tatar s.n. – împărăția tătarască
diadoh (ngr. *diadoh*), s.m. – succesor
diafendefsi (ngr.), vb. – a apăra interesele cuiva
di chera (it. *dichiarare*), vb. – a declara
difensiv (it. *difensivo*), adj. – apărât
diiastimă (ngr. *diastima*), s.f. – interval, spațiu de timp
diloglan (tc. *diloglan*), s. – în slujbă

deputat (it. *deputate*), s.m. – deputat
discors (it. *discorso*), s.n. – cuvîntare, discurs
dizgrațiat (it. *dizgraziato*), adj. – dizgrațiat, nenorocit
diva (it. *fc*), s.f. – zeiță, stea
dwaw (tc. *divan*), s.n. – adunare, consiliu, sfat, curte
divan-efendi (tc), s. – secretar de divan (imperial, viziral, ere
dizeniu (it. *disegno*), s.m. – plan, intenție
dohtor (it. *dottore*), s.m. – doctor
dombaz și tumbaz (tc) – pod de luntre încheiate
dragoman (ngr. *dragumanos*), s.m. – interpret, tilmaci
dragomanlic (ngr. *dragumanos* + suf. /fc), s.n. – slujba de interpret
dregător s.m. – demnitar
 (it. *duce*), s. a. – duce
dulbnn (tc), adj. și s.m. – prevăzător

E

eceleniă (it. *eccellenza*), s.f. – excelență
eclipsis, ellipsis (ngr. *elipsis*), s.f. – dispariție, întunecare, lipsă
economia (it. *economia*), s.f. – administrație; economie
ewdî (tc. *efendi*), s.m. – titlu de politețe, domn
eghira (tc. din arabil *ajira*), s. – fugă
elector (it. *ellettore*), s.m. – elector
eleghiu (ngr.), s. – poezie cu stihuri de metrică diferită
ellipsis (ngr. *ellipsis*), s.f. – elipsă
elogenția (it. *eloquenza*), s.f. – elocință
estratie și eestratie (it. *estrazione*), s.f. – origine, neam.
emriname (tc. *emriname*), s. – instrucțiune; ordinele liberă trecere
mcer și ienicer (tc *yeniceri*), s.m. – soldat din infanteria turcească
 recrutat din creștini turciți
enteres (it. *interesse*), s.m. – interes
epanastasis (ngr. *epanastasis*), s.f. – mișcare, răsccoală
eparhie (ngr. *eparhia*), s.f. – episcopie, provincie, administrație
 boierească
epigraf (ngr. *epigraph*), s.n. – scurtă maximă sau enunțare
epigrama (ngr. *epigrama*), s.f. – inscripție
epihirimă (ngr. *epihirima*), s.f. – începere

epihirimaticos (ngr.), s.m. – proscris, exilat
epitrop (ngr. *epitropos*), s.m. – tutore, administrator al unui bun
erhalifesî (tc), s. –-epitrop
ev de și iroe (it. *eroe*), s.m. – erou
csraf (tc. *esrar*), s. – secret, taină, mister
evglotia (ngr. *evglotia*), s.f. – elocvență
evolavie (ngr. *evolavia*), s.f. – evlavie, comportare respectuoasă
comcnie (ngr. *evmenia*), s.f. – bunăvoință
exercițiu (it. *essercizo*), s.n. – exercițiu
extasis (ngr. *extasis*), s.n. – admirație profundă, adorație
extraordinar (it. *sir aor dinario*), adj. – extraordinar

F

/a/i/i (tc. *fatih*), s. – stăpînitor, cuceritor
/a/te (it. *faglia*), s.f. – eroare
famos (it. *famoso*), adj. – renumit, faimos, celebru
favore (it. *favore*), s.f. – favoare
ferman (tc. *ferman*), s.n. – firman: ordin emis de sultan
/d/a (tc. *etaa*), s. – sentință juridică religioasă hotărîită de muf-tiu
filotimie (ngr. *filotimia*), s.f. – dărnicie, generozitate
filuri altîn (tc), s. – galbeni de aur
forteță (it. *fortezza*), s.f. – fortăreață, cetate
frasis (ngr.), s. – locuțiune verbală

G

gabinet (ii.: *gabinetto*), s.n. – cabinet
galion (ngr. *galeoni*), s.n. – corabie
galiongi (din *galeoni* -f suf. tc. *giw*), s.m. – corăbier
garant (it. *garante*), adj. – garant
garanție (it. *garanzia*), s.f. – garanție
gardie și gvardie (it. *guardia*), s.f. – gardă
garnizon (fr. *garnison*), s.n. – garnizoană – unitate militară
gazdă (magh. *gazda*), s.f. – gazdă
gazep (tc. *gazap*), s. – minie, furie
gajaf (c. *gazi*), s. și adj. – biruitor, erou, viteaz, victorios
gazret (tc. *gayret*), s. – efort, rîvnă, sîrguință, zel

geamie (tc. *gami*), s.f. – casă de rugăciune, geamie, moșcheie
gealep (tc. *galep*), s.m. – negustor de vite
ge/atf, *gealat* (tc. *cellat*), s.m. – gîde, călău
gephanea (tc), s. – muniție
generalisim (it. *generalissimo*), s.m. – generalisim
gevrea (tc c<we), s.f. – batistă brodată cu mătase și fir
gezaerlî (tc), adj. – algerian
gheneral (it. *generale*), s.m. – general
giornal (it. *giornale*), s.n. – jurnal
giuluș (tc *giuluș*), s. – adunare
giulușname (tc. *giuluș* + *name*), s. – invitație la adunare
gilceavă (bg, *galeava*), s.f. – ceartă, neînțelegere, discuție aprinsă
gvanduca (it. *granxhica*), s.m. – mare duce

H

/wgi (tc frac*), s.m. – cel care a fost în pelerinaj la Meca sau la Ierusalim
haian (tc. *ayan*), s. – agent, agent secret, spion
/uzin (tc *hain*), , adj. – neîndurător, cînos, trădător
haini (din tc. *hain*), vb. – a se înrăi, a se înstrăina
*7*ai>* (tc. *hair*), s. – noroc
Aa/ea (tc. *AaZ/a* , adj. – în serviciu, în funcție
/a/t/ (tc. *halife*), s.m. – calif
halifei rui zemin (tc) – epitrop pe fața pămîntului
Aar (ngr. *Aar*), s.n. – dar, ajutor spiritual
Hazreti Iza (tc), – Isus Hristos
harabagiu (tc. *arabadju, avabagi*), s.m. – căruțaș, vizituu
haraci (tc. *harag, haradj*), s.n. – tribut, dare plătită de țările nemu-sulmane
/jps (tc. *ftas*), s. – district
hatihumaium (tc. *hatihumaium*), s.n. – convenție
hatișerif (tc. *hatișerif*), s.n. – ordin, decret
herechet (tc), s. – urcare
a heretisi (ngr. *hiritizo*), vb. – a felicita
hîrcă (tc *hirka*), s.f. – veston
hlamidă (ng . *hlamida*), s.f. – hlamidă, mantie împărătească
Aoge (tc. *hoga*), s.m. – preot, învățător, dascăl

hotar (magii, *hatâr*), s.n. – hotar
hrisov (ngr. *hrisovuilon*), s.n. – act domnesc
hugiut (tc. *hugiut*), s. – năvală
hugium (tc. *hugiwn*), s. – atac
husar (magh. *huszar*), s.m. – ostaș din cavaleria maghiară

I

iasac (tc. *iasak*), s. – poruncă
iatac (tc. *yaiac*), s.n. – cameră de culcare
iavuz (tc. *yavuz*), adj. – sălbătăcit, sever, aspru, cumplit, crunt
iazîgi (tc. *iazigi*), s. – scrib
ici (tc. *uc*), num. – al treilea
ichituiulî (tc), s. – pașă cu trei tuiuri
iconomisi (ngr. *ikonomo*), vb. – a economisi, a agonisi
ictroma (tc. *ictroma*), s. – poznă
idiotizmă (ngr. *idiotismos*), s.n. – construcție caracteristică mieii limbi, obicei
idolatra (fr. *idolatre*>ngr.), adj. – care se închină la idoli
idolatrie (fr. *idolatrie*>), s.f. – închinare la idoli
ildirim (tc. *ildirim*), s. – fulger
• *imperator* (it. *imperialove*), s.m. – împărat
imperatriță (it. *imperatrice*), s.f. – împărăteasă
impatroni (it. *impadronire*), vb. – a pune stăpînire
imputăciune (it. *imputazione*), s.f. – învinuire, acuzare, reproș
inasedia (it. *inassediare*), vb. – a asedia
independentă (it. *indipendenza*), s.f. – independență
independente (it. *indipendente*), adj. – independent
inconitu (it. *incognito*), adj. – necunoscut, incognito
incorona (it. *incoronare*), vb. – a încorona
interiețiune (it. *interiefione*), s.f. – interjecție
intisap (tc. *intihap*), s. – alegere, opțiune, părtaș, amic al...
intrințat, *întrînțat*, adj. – întărit
ipochimen (ngr. *ipohimenon*), s.m. – persoană, individ, subiect
ipodrom (ngr. *ippodromos*), s.n. – cîmp amenajat pentru curse de cai
ipolisis și *ipolipsis* (ngr. *ypolisis*, *ypolipsis*), s.f. – considerație

istileah {tc. *istileah*}, s. – idiotizm, obicei
ispravnic (bg. *izpravnik*), s.m. – șef al administrației într-un județ, administrator, intendent
îZac (tc. *itlac*), s. – anulare
iuruș (tc. *yuriș*), s. – asalt, năvală, atac, fugă, goană

î

înduplecare, s.f. – declinare

J

j/ăt^ (din pol. *ia/e* + suf. *as*), s.m. – om jefuitor, hrăpăreț

L

lagmn [tc. *lâgim*], s.n. – canal, canalizare
lazaret (it. *lazaretto*), s.n. – carantină, infirmerie
legatum (lat. *legatum*), s.n. – act, dovadă
Zîrou (v. sl. *ljubovi*), s.n. – dragoste, pasiune
liman, (rus. *liman*), s.n. – țărm, mal, adăpost, refugiu
Zmea (it. *Zwea*), s.f. – linie, cratimă
lingoare (lat. *languor*, *-oris*), s.f. – febră tifoidă
loagher (germ. *lager*), s.n. – lagăr
logograf (ngr. *Zgōs* -f *grapho*), s. – nume dat primilor prozatori greci, în opoziție cu poeții
Zwie (bg. *Z?/Zē*), adj. – scutit de dări, scutelnic
Ztsîr'M (it. *lustra*), s.n. – strălucire

M

madea (tc. *madde*), s.f.' – problemă, chestiune, obiect
mahrem (tc. *mahrem*), s. și adj. – particular tainic, confident
mahrem esrar, s. – taină confidentială
marghiolie (ngr. *mar ghiol os*), s.f. – șiretenie, viclenie
tnagnit (it. *magnete*), s.m. – magnet
mahzar (tc. *mahzar*), s. – memoriu, petiție

manaluc (tc. *mamaluc*), s.m. – • mameluc, soldat din garda sultanilor din Egipt
mansup (tc. *mensup*), s. – dregătorie
mareșal (it. *maresciallo*), s.m. – mareșal
marifet (tc. *marifet*), s. – măiestrie, dibăcie
materie (it. *materia*), s.f. – materie, subiect, domeniu
mărețe (din *mare*), s.f. – măreție, mândrie
mărgăritar (ngr. *margaritari*), s.n. – perlă
wecf (tc. *mecaz*), s. – sens figurat, metaforă
mediator (it. *mediatore*), s.m. – mediator
mectehanea (tc. *mehterhane*) s.f. – muzică militară turcească
medrise (tc. *medrese*), s. – școală religioasă, seminar
mefruz calem (tc. *mufrez kalem*) – deosebit condei, birou separat
mefruz (milfrez), adj. – separat, detașat, despărțit
mehcheme (tc. *mekeme*), s. – judecată
mehtup (tc. *mektup*), s.n. – scrisoare oficială, adresă, raport
melanholie (it. *melancolia*), s.f. – tristețe
melechi (tc. *meleke*), s. – aptitudine, talent
memlechet (tc. *memleket*), s. – țară, patrie
menzil (tc. *menzil*), s.n. – ștafetă, curier
menzilhanea (tc. *menzil -| - hane*), s. – serviciul de poștă, casă, adăpost
mes/ (tc. *mest*), adj. – băutor, amețit, beat
meșhur (tc. *meshur*), adj. – renumit, vestit, cunoscut
meșferet (tc. *meșferet*), s. – ce nu-i la îndemâna oricărui om
metahirisi (ngr. *metahirizome*), vb. – a obișnui, a folosi ceva
meteahnă (din *bcteahna* < magh. *beteag* -\ - suf. *wa*), s.f. – defect, cusur, lipsă
mevlevi (tc.) – călugări musulmani
mezat (tc. *mezat*), s.n. – licitație
mihmandar (tc. *mihmandar*), s. – cel ce primește musafiri; ghid
minarea (tc. *minare*), s.f. – turnul înalt al geamiilor
ministeriu (it. *ministerio*), s.n. – minister
mirahor paiaș și mirahor (tc.) – comisul sultanului
wm (tc. *miri*), s. – fisc, ceea ce aparține statului, tezaur public
miri-miran (tc), s.m. – pașă cu două tuiuri
mișmaia, s.f. – cîntec de lume grecesc
mîglisire (de la a *mîglisi*), s.f. – linguire, amăgire, înșelare
mîglisi, vb. – a lingui pe cineva spre a-l înșela

mirzali (tc. *mftza* – prinț 4- a/î – înalt), s.m. – mare prinț
 modă s.f. – mod, la verbe
mo7a (tc. *molìa*), s. – învățat, savant
molasî (de la tc *molìa*), s. – judecător în orașele mari
moneda (ngr. *moneda*), s.f. – bani de hîrtie sau metal
mozavirîi (tc), s, – calomnii, obrăznicii
mucenic (sb. *mucenik*), s.m. – martir
muchialemea (tc), s.f. – conferință, dezbateri
muhafiz (tc. *muhafiz*), s.m. – comandant al unei cetăți
cwie muhafizî, adj. – supraveghetor, paznic, gardian
muftiu (tc. *muftii*), s.m. – căpetenie religioasă la musulmani
muhasere (tc. *muhasara*), s. – încercuire, asediu
muhurdar (*muhurdar*), s.m. – păstrătorul sigiliului
muhzur aga (tc), s. – căpetenie de ieniceri care inspecta închisorile
munegim (tc.) – astrolog
murahas (tc. *murahas*), s.m. – delegație, plenipotențiar turc
musaade (tc. *musaade*), s. – autorizare, permisie, voie
jnusaipa (tc. *misaipa*), s. – oaspete
musicant (it. *musicante*), s.m. – muzicant
mușteriu (tc. *mușteri*), s.m. – cumpărător
mutareche (tc. *mutareke*), s. – armistițiu
muteveliu (tc), s.m. – administratorul cetății Ismail
misteriu (ir. *mystere*), s.n. – taină, secret

N

namaz (tc. *namaz*), s. – închinăciune, rugă, rugăciune
name (tc. *name*), s. – scrisoare
nazir (tc. *nazir*), s.m. – ministru, inspector al școlilor
năluc (bg. *neluca*), s.f. – ființă ireală
nicheah (tc. *nikah*), s. – cununie, cununie civilă
nizam (tc. *nizam*), s. – oștire regulată, ordie
no2 (tc. *nobet*), s. – rînduială, rînd
noima (ngr. *noima*), s.f. – rost, înțeles, sens
norod- (v. sl. *narodu*), s.n. – popor, gloată
nwr (tc. *nwf*), s.m. – farmec feminin, grație

oblădui (v. sl. *obladovati*), vb. — a ocroti, a conduce, a governa
 oblăduire (de la v. sl. *obladovati*), s. — conducere, stăpînire
 oblăduitor '(din oblădui -fuf. itor), adj. — care cîrmuiește, protector
 ocazione (it. *occasione*), s.f. — ocazie
 ocro^ (v. sl. *okrotiti*), vb. — a apăra, a proteja
 odabașa (tc. oda 𐎠 6as), s. — căpetenie
 ofichial (it. *officiale*), s.m. — oficial
 ofițiu (it. *ufficio*), s.n. — oficiu, funcție, sarcini, datorie
 tfgac (tc. ofa# și *odjak*), s.n. — denumire dată oastei de ieniceri
 ogeaclii (tc. *ogaklii*), s.m. — comandant de corp de trupă
 oglu (tc. *ogul*), s. — fiu
 ohabnic (v. sl. *ohabnic*), adj. — ohabnic, care nu poate fi înstrăinat,
 de veci
 olac (tz. *idak*), s.m. — curier special călare
 olentă (it. *olente*), s.f. — care dă miros
 ordie (tc. *or du*), s.f. — hoardă, oaste turcească
 or du cadși (tc), s.m. — judecător militar
 or tal (tc *orZa*), s.n. — regiment, trupă
 osîndi (v. sl. *csonditi*), vb. — a condamna, a pedepsi
 osmangic (tc), s. — diminutiv de la Osman
 osmanliu (tc. *Osmanii*), s. — împărat din spița lui Osman
 ostracă (ngr. *ostrakon*), s.f. — scoică, stridie

^pae (it. *pace*), s.f. — pace
 pacific (it. *pacifico*), adj. — liniștit, blînd
 padișah (tc *padișah*), s.m. — împărat, sultan, paclîșah
 ^aia (tc. *paye*), s. — titlu, rang onorific
 paiasi Rumeli s. — rang de noblețe al Rurneliei
 panică (it. *panico*, tc *panik*), s.f. — panică
 paradosi (ngr. *paradido*), vb. — a învăța pe cineva ceva, a preda
 parimie (ngr. *parimia*), s.f. — proverb, maximă, pildă
 parolă (it. *parola*), s.f. — parolă
 partiție și pîrtășire (it. *participio*), s.m. — participiu
 pasargic (tc *pasargic*), s. — tîrguială

jîwșa (tc *pașa*), s.m. — titlu acordat unor demnitari militari
 pașalic (tc *pașalik*), s.n. — provincie sau țară subjugată de turci
 și condusă de un pașă
 pașoport și pașaport (it. *passaporto*), s.n. — pașaport
 patron (it. *patron o*), s.m. — stăpîn
 pazar (tc. *pazar*), s.n. — piață, bazar, tîrg
 perdea (tc. *per de*), s.f. — perdea
 periipsis (ngr. *periipsis*) — s.f. — dragoste
 perilipsis (ngr. *perilipsis*), s.n. — rezumat, pe scurt
 periorgos (ngr. *periorgos*), adj. — foarte iritat
 pervoane (tc. *pervoane*), s.f. — fluturi de noapte
 ^ifac (ngr. *pitak*), s. — poruncă scrisă, dispoziție; diplomă de
 boierie
 ^7/0 (ngr. *pillho*), s. — compasiune, compătîmire
 plenipotenția (it. *plenipotenza*), s.f. — plenipotență
 pliroforie (ngr. *pliroforia*), s.f. — lămurire, deslușire
 pliroforisi (ngr. *pliroforo*), vb. — a lămuri, a documenta, a convinge
 poclon (v. sl. *poklonu*), s.n. — dar, cadou, plocon
 poetic (ngr.), s.m. — poet
 poftori (sl. *povutoriti*), vb. — a repeta, a ura, a ruga
 ^o/tfi (v. sl. *pohotiti*), vb. — a pofti
 pohfainic, adj. — fastuos, cu mare pompă
 pohfală (v. sl. *pohvala*), s.f. — pompă, fast, strălucire
 jpo/c (rus *polk*), s.n. — regiment
 ^o/ei (v. sl. *poiiaii*), vb. — a face să strălucească, a străluci
 politeță (it. *politezza*), s.f. — rafinament
 politia (ngr. *politia*), s.f. — politie, oraș
 pompă (it. *pompa*), s.f. — fast
 ^o/>n (sb. *popreti*), vb. — a opri, a reține
 poslușanie (v. sl.), s.f. — slujire
 posluși (v. sl. *poslușiti*), vb. — a sluji, a slugări
 poslușnic (v. sl. *poslușniku*), s.m. — servitor, slujitor
 pravila (v. sl. *pravilo*), s.f. — pravilă, lege
 preliminar (it. *preliminare*), adj. — preliminar, inițial
 prepositione și propunere (it. *preposizione*), s.f. — prepoziție
 pretensione (it. *pretensione*), s.f. — pretenție
 prigionier (it. *prigioniero*), s.m. — prizonier
 principatul (it. *principato*), s.n. — principat, suveranitate
 princip (it. *principe*), s.m. — principe

privilegiu și *priviieghiu* (it. *privilegio*), s.n. – avantaj, înlesnire, privilegiu
prochimen (ngr. *prohimenon*), s.n. – nume dat versetelor din psalmi care se cântă înainte de rugăciune
proiemiu și *proimion* (ngr. *proimion*), s.n. – predoslavie, prefață
protecție (lat. *protectio*), s.f. – protecție, sprijin
protecțiune și *protețiune* (it. *protezione*), s.f. – protecție, favoare
protectriță (it. *protettrice*), s.f. – protectoare
protimisis (ngr. *protimisis*), s. – preferință, prioritate
provincie (it. *provincia*), s.f. – provincie
provlimâ (ngr. *provlima*), s.f. – propunere, întrebare care cere răspuns

R

mia (tc. *raya* și *rea*^{ya}), s.f. – supus, raia, cetate de pe teritoriul Țării Românești, supusă turcilor
ramazan (tc. *ramazan*), s.n. – lrană de post a anului musulman
rang (it. *range*), s.n. – rang, grad
rădvan (rus *rydvan*), s.n. – trăsură de lux închisă
răpaos (it. *riposo*), s.n. – odihnă, liniște
răsufla (reflexiv), vb. – a pierde tăria, a se goli
război (v.sl. *razboj*), s.n. – conflict armat
răzmiriță (bg.sb. *razmirica*), s.f. – răscoală, răzvrătire
răzvrătire și *răzvolătire* (din v.sl. *răzvrătiți*), s.f. – răscoală, revoltă
reoe (it. *ribelle*), s.m. – rebel, răzvrătit
recheap (tc. *recheap*), s. – cerere
regență (it. *reggenza*), s.f. – regență
reiz (tc. *ms*), s. – președinte, căpitan de corabie
reizul chitab (tc), s. – șeful cancelariei otomane
rendite (it. *rendita*), s.f. – venit, rentă
reputație (it. *reputazione*), s.f. – prețuire, faimă
ribeliune și *ribelione* (it. *ribellione*), s.f. – răscoală, revoltă
rifugiul (it. *rifugio*), s.n. – loc de refugiu, adăpost
rigeli (tc. *rical*), s.m. – înalt funcționar de stat; ministru
 ritorizm (ngr. *ritorizmos*), s.n. – vorbărie pompoasă, retorism
ma (tc. *nza*), s. – acord, sentiment
ntșfet (tc *rtșvet*), s.n. – mită, șperț

S

sadacat (tc. *sadakat*), s. – fidelitate, devotament[^] atașament
sahi (tc. *sahi*), adj. – adevărat, exact, veridic
sahibii (tc. *sa'hibi*), s. – stăpîn
sa/a (it. *sala*), s.f. – sală
salahor (tc *salahor*), s.m. -- muncitor necalificat
saltanat (tc. *saltanat*), s.n. – alai, pompă, coroană, monarhie
sameș (din samă -f- suf. eș), s.m. – administrator de moșie, strîngător de biruri pe un județ
samur (tc. *sanmur*), s.m. – samur, zibelină
sămășie (din *sameș* -f suf. it), s.f. – funcția sameșului; instituția, localul în care sameșul își îndeplinește slujba
sangiac (tc. *sancah* și *Sandjaki*), s.n. – steag, drapel; provincie de sub guvernarea unui sangeac bei
sangiac șerif (tc. *sancak șerif*), s. – sfîntul steag
sarfu (tc *sarfu*), s. – gramatică
sanc (tc. *sarik*), s.n. – vâl fin în jurul fesului alcătuint împreună turbanul
satir (tc. *satir*), s.n. – satir, topor de luptă
sazuri (tc. *saz*), s. -- instrument muzical oriental cu coarde
scopos (ngr. *scopos*) s.n. – scop, țel
secretar (it. *secretario*), s.m. – secretar
se creșuri (it. *segreto*), s.n. – secrete
sc/er (tc *sefer*), s. – drum, campanie, expediție
selamlîc (tc. *șelamlîc*), s. – încăpere rezervată bărbaților pentru recepție
sefcrtaș (tc. *sefertași*), s. – sufertaș
semplici (it. *semplice*), adj. – simplu
semplicita (it. *semplicita*), s.f. – simplitate
serai și *sărai* (tc. *sara/y*), s.n. – palat
serascher, seraschier (tc. *sarasker*), s.m. – comandantul armatei și ministrul de război
ser dar (tc. *ser dar*), s.m. – comandant de oaste de cavalerie
serhat (tc. *ser hat*), s.n. – cetate turcească de-a lungul graniței
seuda (tc. *set-da*), s. – dragoste, pasiune
sigurîși (din ngr. *siguros*), vb. – a pune la adăpost
.sillipsis (ngr. *sillipsis*), s.f. – figură de gramatică care constă în întrebuițarea unor cuvinte contrare

simpadie (ngr. *sympathia*), s.f. — simpatie
simpatriot (ngr. *sympatriois*), s.m. — compatriot
sinior (it. *signore*), s.m. — domn
sismi (ngr. *sistiso*), vb. — a prezenta, a recomanda
sîcîldisi (tc. *sîkilmak*), vb. — a se plictisi
slommire, (v. sl.), s.f. — silabă
soar/ă (it. *sorta*), s.f. — fel, soi, sortiment
*soge** (it. *soggetto*), s.m. — subiect
•Z (v.sl. *s#Zw*), s.m. — persoană trimisă în misiune
soldat (it. *soldata*), s.m. — soldat
spătar (ngr. *spatharis*), s.m. — comandant al oștilor țării
ștafetă (it. *staffelta*), s.f. — ștafetă
 (it. *staffiere*), s.m. — rîndaș, lacheu, valet, îngrijitor de cai
stenohorisi (din ngr. *stenahoria*), vb. — a năduși, a strîmtora
stihurgos, s.m. — stihuitor, versificator, poet
stratighima (ngr. *stratighima*), s.f. — șiretenie, vicleşug
siriște, s.f. — soartă, piaza-rea, ghinion
sultan (tc. *sultan*), s.m. — suveran, monarh, împărat
sultanat (tc. *sultanat* și *saltanat*), s.n. — coroană, monarhie, împărăție
stigma mare — punct
stigma mică — virgulă
sucesor (it. *successore*), s.m. — urmaș, succesor
 și *swde/* (it. *sudito*), s.m. — supus
swnei (tc. *sîlmet*), s. — ceea ce trebuie adus la îndeplinire; circumciziune
surdisi (tc. *surdurmeh*), vb. — a face să dureze, a continua
surgun (tc. *siirgun*), s.n. — surghiun
sistema (ngr. *systima*), s.f. — așezătură, sistem

 (tc. *s#&*), s.m. — suveran, împărat
șahinșah (tc. *șahinșah*), s.m. — împăratul împăraților
șahzade (tc. *șahzade*), s.m. — fiul șahului
șambelan (fr. *ckdmbellan*), s.m. — demnitar avînd în grijă camera unui suveran
sastisi (ngr. *șantizo*), — a tulbura, a se plictisi, a se sătura

șatrar (sb. *5a/m* + suf. *ar*), s.m. — dregător care avea în grijă cor-turile unei tabere
șefer (germ. *Schopfer*), s.m. — creator, maestru
șehinșahî alem, *ve sahil ciraci beni Adem* — împăratul împăraților, sau singur stăpînitor fiilor lui Adam
șeih-islam (tc. *șeyh-islâm*), s.m. — căpetenie religioasă
șerif (tc. *șerif*), s.m. — prinț
seri șerif (tc. *șerișerif*), s. — pravilă turcească
șientă (it. *scienza*), s.f. — știință

T

tabacheră (it. *tabachiere*), s.f. — tabacheră
iacîmî (tc. *takim*), s.n. — tagmă, ceată, grup, îmbinare
tacir (tc. *tacir*), s.n. — interogatoriu, proces-verbal, povestire, relatare
ta/tf (tc. *ta/ta*), s. — tron împărătesc
tain (tc. *tayin*), s.n. — porție
tojer (germ. *Taller*), s.m. — monedă de argint
talhîz (tc. *terhis*), s. — raport prezentat de marele vizir sultanului
taraf (tc. *taraf*), s.n. — mică formație muzicală, grupare
itari/î (tc. *tarih*), s. — istorie, dată
iarz (tc. *tar?*), s. — mod, manieră, stil
teberu (tc. s.) — dar, ofrandă benevolă
teclif (tc. *teklif*), s. — dorință, propunere, ofertă
tefterdar (tc. *tefterdar*), s.m. — controlor financiar al marelui vizir
tefterdar efendî (tc.) — contabilul tezaurului imperial
tejnișuri (tc), s. — metafore
tergiman (tc *tercuman*), s.m. — traducător, interpret
iergime (tc. *tercilme*), s. — traducere
tesn/ (tc. *teșrif*), s. — considerație, respect
teșrifat (tc *teșrifat*), s. — protocol, ceremonial, etichetă
.tevarihuri (tc. *tevarus*), s. — anale
ii^zZ și Ɔ^Wj/ (tc. *tebdil*), adv. tiptil, încet, binișor, ușurel
•titlu (it. *titolo*), s.m. — titlu
tiranie (ngr. *tyrannos*), s.f. — stăpînire arbitrară și dușmănoasă.
iilchi (tc *tilki*), s. — vulpe, șiret, viclean
foifre (tc. *toibe*), s. — părăsire de păcat; cel trecut prin *abdest* (v.)
iraditoriu (it. *traditore*), s.m. — trădător

tractat (it. *traġtato*), s.n. – tratat
trecva (it. *tregva*), s.f. – armistiġiu
tribut (it' *tributo*) s – tribut, impozit
trionful și triomful (it. *trionfo*), s.n. – triumf
ġywwa (v.sl. *truda*), s.f. – muncă grea, osteneală, chin
tuiuri (tc. /wg), s. – steag turcesc alcătuit din două sau trei cozi de cal
tumbaz (tc), s. – pod de luntre încheiate

U

uci (tc. tic), s. – vîrf, capăt, margini, hotar
ucituiuli (tc), s. – pașă cu trei tuiuri
ulema (tc. *ulema*), s. – savanți, oameni de știință, cler, preoțime

V

vacanuis (tc. *vakanuis*), s. – cronicar, scriitor de cele întîmplat
vadea (tc. *vade*), s.f. – scadență, termen
valesi (tc *văli*), s. – guvernator de provincie numită Vilâyet
valide (tc *valide*), s. – mamă
vēZ (v.sl. *velu*), adj. – mare
vechil (tc *vekil*), s.m. – om de încredere, împuternicit
vezir (tc. *vezir*), s.m. – vizir
vezaret (tc. *vezaret*)', s.n. – slujbă de vizir
videnie (sl. *videnije*), s.f. – nălucă, fantomă
virtute (it. *virtu*), s.f. – virtute, calitate, bunătate
vistier, vistiernic (lat. *vestiarius*), s.m. – administrator financiar al țării
*Vî/Î** (it. *vizio*), s.n. – viciu, nărav
vîntre (it. *ġeni(re)*), s.n. – pîntece
volintiri (it. *volentieri*), s.m. – voluntari
volontar (it. *volontario*), s.m. – voluntar
volnic (v.sl. *volinu*), adj. – liber, independent

Z

zabita (tc. *zabita*), s. – poliție
zabitan (tc. *zabit*), s. – ofițer de poliție
ade (tc. *zade*), s. – fiu

zaherea (tc. *zahire*), s.f. – provizii, alimente, hrană
zaps (v.sl. *zapisu*), s.n. – document, dovadă scrisă
 (tc *ġtf^*), s. – confiscare, jaf
zarifior (tc. *zarif*), adj. – elegant, delicat, fin, frumușel, strașnic
zavistie (v.sl. *zavisti*), s.f. – invidie, pizmă, ură, dușmănie
zămisli (v.sl. *zamysliti*), vb. – a concepe, a procrea, a înfiripa
zalog (v.sl. *zalogu*), s.n. – amanet, garanție
ziafet (tc *zyiafet*), s.n. – petrecere, banchet
zorba (tc *zorba*), s. și adj. – revoltat, uzurpator, zurbagiu
zorbalic (tc *zorbalih*), s. – uzurpare,, violență

j
|
j

i

i

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAFIE SELEC TI VĂ

I. Manuscrise

- Manuscrisul 305 – Gramatica cu corecturi, ștergeri și îndreptări făcute de mîna autorului. Pe f. 3 v.' – o notă genealogică.
- Manuscrisele 287/ 332, 421, 1651 și 3238 – Cuprind poezii ale lui Ianache Văcărescu, mare dicheofilax al bisericii cei mari a Răsăritului, Alecu și Nicolae Văcărescu.
- Manuscrisele românești 2905 și 2906 – Cuprind textul original al *Istoriei prea puternicilor împărăți othomani*, Tom. I, II.
- Manuscrisul românesc 1392 – Dicționar german-român și român-german.
- Manuscrisul românesc 1393 – Dicționar român-turc și turc-român.
- Manuscrisul 1139 – Cuprinde traducerile din grecește în proză ale poetului Alecu Văcărescu și jalba acestuia către principele Hangerli.
- Documentul rom. XCII/56 din 12 aprilie 1787 – Autograf al lui N. Mavrogheni privind *Gramatica* lui Văcărescu și tipografia de la Rîmnic.
- Document CMXXXI A (1 – 152) – fost manuscrisul românesc 1649, cuprinde hîrtii diverse privind familia Văcărescu.
- Document CMXXXI B(153-232) - fost ms. 1650, cuprinde *Sucesiunea vistierului Ianache Văcărescu*.

- #### II. Ediții ale operelor lui Ianache, Alecu și Nicolae Văcărescu
- Observații sau Băgări-dă-seamă asupra regulilor și or în duetelor grammaticii rîmîneșii*, adunate și alcătuite acumu întîiu, dă dum-

nealui Ianache Văcărescul, cel dăacumu dicheofilax a bisericii cei mari a Răsăritului și mare vistieru a Prințipatului Valahiei, și hărăzite dă însuși la prea cinstitul, sfințitul, dă Dumnezeu iubitoriu episcopu a sfintei episcopii Rîmnecului, chir Filaretu. Tipărite cu porunca și blagoslovenia sfinției sale, acumu în domnia prea înălțatului și prea luminatului prințipu a toatei Ungro-Vlahiei, Nicolae Mavrogheni voevod. în arhieria prea sfințitului și alesului dă Dumnezeu mitropolitu și arhiepiscopii a țării, chir Grigorie, la leatu 1787. în tipografia sfintei episcopii a Rîmnecului. De Gheorghie sin Popa Constandin, tip. Rîmniceanul.

Observații sau Bâgări-ăâ-seamă asupra reguleloru Grammaticii rumînești adunate și alcătuite dă dumnealui Iannache Văcărescul cel dă acum dicheofilax a bisericii cei mari a Răsăritului și mare vistierul a Prințipatului Valahiei. Tipărită acum întru al doilea rîndu în Vienna Austriei, la Iosifu, noblu de Curtbec, împărătescul și crăescul al Curții tipografu și vivliopolu, 1787. A treia ediție a *Grammaticii* e publicată fragmentar de Dimitrie Bolintineanu în *Trompeta Carpaților*, București, 1872, nr. 993-994, 1000- 1002 și 1007.

Istorie a prea puternicilor împărăți othomani, adunată și alcătuită pă scurtu dă dumnealui Iannache Văcărescul, dicheofilax a bisericii cei mari a Răsăritului și spătar al Valahiei, începîndu-se în vremea prea puternicului împăratu sultan Alxiul Hamid I la văleatul Hijretu 1202 și Mîntuitoriu 1788, în Nicopoli a Bulgariei, și s-a săvîrșitu în zilele prea puternicului împăratu sultan Selimu III, la văleatul 1794 și 1208, în luna lui șevalu, tomu I –II (A fost publicată de A.I. Papiu-Ilarian în *Tesaur de monumente Istorice pentru România*, Tom. II, 1863, p. 238-302).

Poeziile Văcăreștilor, colecția „Biblioteca românească enciclopedică”, nr. 2, București, Socec 1908, ediție îngrijită de Mihail Dragomirescu și Emil Gârleanu;

Poezii Văcărești, ediție publicată sub supravegherea lui Petre Haneș-colecția „Căminul”, nr. 163– 1b4, București, Editura Stein, berg, 1924.

Poezii Văcărești, viața și opera lor poetică, ediție îngrijită de Paul Papadopol, București, Editura Cugetarea, 1940 ;

Primii noștri poeți, culegere de versuri, ediție îngrijită de Teodor Virgolici, colecția B.P.T., București, Editura pentru literatură și artă, 1954; p. 3 –30.

Primii noștri poeți, ediție îngrijită și note de Teodor Virgolici, București, Editura tineretului, 1958.

Poezii Văcărești. Versuri alese, ediție îngrijită de Elena Pini, cu o, introducere de A.I. Piru, București, Editura pentru literatură, 1961, p. 1-58.

III. Scrieri privitoare la viața și opera lui Ianache, Alecu și Nicolae Văcărescu

1. *Istoria literaturii române*, I, București, Editura Academiei R.P.R., 1964, p. 494.
2. Academia R.S.R., *Istoria literaturii române*, II, București, Editura Academiei R.S.R., 1968, p. 170- 177.
3. Academia R.S.R., *Istoria României*, III, București, Editura Academiei R.S.R., 1964, p. 206, 716, 1087, 1097, 1108.
4. Alexianu Alexandru, *Un logofăt valah la Napoleon Bonaparte*, în *Magazin istoric*, an. II, nr. 6 (27), iunie 1969, p. 18 – 21.
5. Bianu I. și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, tom. I (1508- 1716), București, 1903; tom. II (1716- 1808), București, 1910, p. 341.
6. Bianu I., *Catalogul manuscriptelor românești*, I, București, 1907; II, 1913, p. 7-9.
7. Bogdan-Duică, Gh., *Istoria literaturii române moderne. Întîii poeți munteni*, Cluj, Editura Institutului de arte grafice „Ardealul”, 1923, p. 64-78.
8. Bureștea Emilian, *Cuvinte de origină turcă și neogrecă în Hronograful lui Dionisie Eclisiarhul în Philologica*, I, publicată de Academia R.S.R., Centrul de istorie, filologie și etnografie din Craiova, București, 1970, p. 115–131.
9. Călinescu G., *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Editura Fundațiilor, 1940, p. 71 – 75.
10. Camariano Ariadna, *Influența poeziei lirice neogrești asupra celei românești : Ienăchiță, Alecu, Iancu Văcărescu, Anton Pann și modelele lor grecești*, București, Editura Cartea Românească, 1935, p. 23-29.
11. Camariano, Ariadna, *Spiritul revoluționar francez și Voltaire în limba greacă și română*, București, 1946.

12. Camariano, Nestor, *Modelele gramaticii lui Văcărescu*, extras din *Studii italiene*, III, București 1936, p. 185–191.
13. Cantacuzino Mihai, *Genealogia Cantacuzinilor*, ediție publicată și adnotată de Nicolae Iorga, București, Editura Minerva., 1902, p. 263-370.
14. Cădea Virgil, Giurescu, Dinu C, Malița Mircea, *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, Editura politică, 1966, p. 200-207.
15. Caratașu, Mihai, *Documentele Văcăreștilor*, București, Editura Litera, 1975.
16. Cartoian N., *Contribuțiuni privitoare la originile liricii românești în Principate*. Extras din *Revista filologică*, an. I, 1927, Cernăuți, 1927, p. 189-208.
17. Cioculescu Șerban, *Varietăți critice*, București, Editura pentru literatură și artă, 1966, p. 70 – 92.
18. Cîrstoiu, Cornel, *Ianache Văcărescu, Viața și opera*, București, Editura Minerva, 1974, colecția „Universitas”.
19. Cornea, Paul și D. Păcurariu, *Curs de istoria literaturii române moderne* (litografiat), București, Editura didactică și pedagogică, 1962, p. 9-76.
20. Crețu, Grigore, *Cercetări despre tipografiile, xilografiile, librăriile și legătorii de cărți din orașul Bîrlad, județul Tutova*, București, Imprimeria Statului, 1907, p. 15.
21. Eliade Pompiliu, *De L'influence française sur l'esprit public en Roumanie*, Paris, Ernest Leroux editeur, 1898, p. 77 – 78
22. Filitti, Ioan, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, Institutul de arte grafice Carol Gobl, 1919 (documentele nr. 213, 217, 377, 379, 500, 501).
23. Filitti, Ioan, *O jalbă a lui Alecu Văcărescu către Vodă Hangerli*, 1798, în *Preocupări literare*, an. I, 1936, -nn 1, p. 22–25,
24. Florescu, George și Pleșia Dan, *Condica Văcăreștilor, copii de documente, regește și mențiuni*, publicate de ..; în *Studii, Revista de istorie*, nr. 5/ tom. 19, București, 1966, p. 967 – 985.
25. Fotino, Dionisie, *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Țării Munteneste și Moldovei*, traducere de George Sion, tom. II, București, 1859, p. 4, 175,
26. Gane C, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, voi. II, *Epoca fanariotă* (1714- 1821), ediția a V-a, București, 1943, p.179-196 .
27. Găldi, Ladislau, *Introducere în istoria versului românesc*, București, Ed. Minerva, 1971, p. 122-127.
28. Gheorghiu, N. A., *Ienăchiță Văcărescu popularizat în Apus*, în *Viața românească*, XXXI (1939), nr. 12 p. 43-57.
29. Giurescu C, *Istoricul ctitoriilor bucureștene ale lui Nicolae vcăâ Mavrogheni*. Extras din *Biserica Ortodoxă Română*, p. 339–378.
30. Haneș, Petre, *Gramatica lui Ienăchiță Văcărescu*, în *Limbă și literatură*, IV, 1960, p. 75 – 91.
31. Ionașcu, Romulus, *Gramaticii români. Tractat istoric despre evoluțiunea studiului gramaticii limbei române de la 1757 pînă astăzi*, Iași, Institutul de arte grafice N. V. Ștefaniu, 1914, p. 2-4.
32. Iordan, Iorgu, *Scurt istoric al principalelor lucrări de gramatică românească*, în *Limbă și literatură*, II, București, 1956, p. 163-196.
33. Iorga, Nicolae, *De unde a învățat italienește Ienăchiță Văcărescu*, în *Omagiu lui Ramiro Ortiz*, București, 1929, p. 101–105.
34. Iorga, Nicolae, *Documente și regește pentru viața lui Ianache Văcărescu*, în *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, III, București, 1901, p. 76-90.
35. Iorga, Nicolae, *Două poezii necunoscute ale lui Ienăchiță Văcărescu*, în *Omagiu lui I. Bianu*, București, 1929, p. 225 – 230.
36. Iorga, Nicolae, *Încă o bucată a lui Ienăchiță Văcărescu în Revista istorică*, an. XV, nr. 10–12, octombrie-decembrie 1929, p. 346.
37. Iorga, Nicolae, *Inscripții din bisericile României*, București, Institutul de arte grafice și Editură Minerva, 1905 (inscripțiile nr. 156, 157, 196, 204, 625, 629, 680, 685, 687).
38. Iorga, Nicolae, *Istoria literaturii românești*, voi. III, ed. II-a, București, 1933, p. 113-149, 280-283.
39. Iorga, Nicolae, *Originea moldoveana a lui Ienăchiță Văcărescu*, în *An. Ac. Rom.*, Mem. secț. ist, Serialii, tom. X, memoriul V, București, 1929, p. 345-351.
40. Iorga, Nicolae, *Versuri nouă ale lui Ienăchiță Văcărescu*, în *An. Ac. Rom.*, seria II, tom. XXXV (1912- 1913), București, 1913, p. 165- 173.
41. Lăudat, Ion, *Istoria literaturii române vechi*, partea III, București, Editura didactică și pedagogică, 1968, p. 82–90.

42. Nanu M., *Ienăchiță Văcărescu și variantele aromâne în Viața Românească*, XXX (1939), nr. 2, p. 101-106.
43. Nestorescu, Andrei, *Dicționarele lui Ienăchiță Văcărescu și limba română literară la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în Studii de limbă literară și filologie*, publicate de Institutul de lingvistică al Academiei R.S.R., București, 1969, p. 51 – 63.
44. Odobescu, Alexandru, *Opere*, voi. II, *Scrieri din anii 1861 – 1870, Antume. Postume. Anexe. Variante. Note. Text scriptic și variante* de Marta Anineanu. Note de Virgil Căndea, București, Editura Academiei, 1967.
45. Pascu, Giorge, *Istoria literaturii române din secolul al XVIII-lea. Cronicarii moldoveni și munteni*, Socec, București, 1926, p. 96-132.
46. Pervain, I., *Ianache Văcărescu, lexicograf*, în *Tribuna*, săptămânal de cultură an. IV (1960), nr. 10 (162), p. 10.
47. Piru Alexandru, *Literatura română veche*, București, Editura pentru literatură, 1961, p. 531 – 562.
48. Piru, Alexandru, *Literatura română premodernă*, București, Editura pentru literatură și artă, 1964, p. 329–334.
49. Piru, Alexandru, *Poezii Văcărești*, București, Editura tinerețului, 1967.
50. Popovici Dumitru, *Ienăchiță Văcărescu și cronică mondenă a timpului*, în *Studii literare*, I, Sibiu, 1942, p. 229 – 231.
51. Popovici Dumitru, *La litterature roumaine à Vepoque des lumieres*, Sibiu, 1945, p. 156- 175; 367-385.
52. Popovici Dumitru, *Primele manifestări de teorie literară în cultura română, în Studii literare*, voi. II, Sibiu, 1942, p. 1 – 25.
53. Popovici Dumitru, *Studii literare*, I, *Literatura română în epoca luminilor*, Cluj, Editura Dacia, 1972, p. 367 – 443.
54. *Pravilniceasca condică*, ediție critică întocmită de colectivul pentru vechiul drept românesc al Academiei condus de academicianul Andrei Rădulescu, Editura Academiei R.S.R.» Buc., 1957, p. 8.
55. Rosetti Alexandru, și Cazacu Boris, *Istoria limbii române literare*, I, București, Editura științifică, 1961, p. 426 – 439.
56. Rotaru Ion, *O istorie a literaturii române*, I (De la origini până la 1900), Editura Minerva, București, 1971, p. 89-92.
57. Simonescu Dan, *Cronici și povestiri românești versificate*, București, 1967.
58. Simonescu Dan, *Orațiile domnești în sărbători și la nunți, în Cercetări literare*, IV, 1941.
59. Simonescu Dan, *Literatura română de ceremonial. Cronică lui Gheorgăcki, 1762*, Studiu și text de ... București, 1939.
60. Streinu Vladimir, *Versificația modernă. Studiu istoric și teoretic asupra versului liber*, București, Editura pentru literatură, 1966, p. 112-113.
61. Șăineanu, Lazăr, *Istoria filologiei române. Studii critice*, Socec, București, 1895, p. 44-48; 85-104.
62. Toroușiu, I.E., *Hermann și Dorothea. Ienăchiță Văcărescu și Goethe*, București, Tipografia Bucovina, 1931, p. 59 – 63.
63. "Urechă, V.A., *Memoriu asupra perioadei din istoria românilor de la 1774 – 1786, însoțit de documente cu totul inedite*. Extras din *An. Ac. Rom.*, seria II, tom. XII, Mem. secț.ist. București, 1893, p. 586-608.
64. Voinescu II, I., *Prefață la Colecție din poeziile d-lui marelui logofăt I. Văcărescu*, București, 1848.
65. Vîrtosu Ion, *Corespondența literară între Nicolae și Iancu Vacare seu*, 1814-1817, București, 1938.

INDICE

A

- Abaza paşa: 225
Abdalah, tatăl iui Moameth: 187
Abdila: 189
Abdulah paşa (Chiupruliul): 243
Abdulah paşa, serascher: 275
Abdul Hamid I: 272, 295
Abuavir: 189
Abubechir, succesorul lui Moameth :
188-189
Abreşcov: 267, 269
Acherman: 213, 308
Açseehisar: 208
Adacaii: 299
Adrianopoie (şi Odriiu): 35, **194**,
197, 198, 200-210, 213, 216,
220, 228-229, 235, 237-
238, **242**, **244**, 259, 273-274,
295-297, 301-308
A. du C ... : **49**
Africa: 188, 216, 219, 220, **44S**,
•• 449'
Afrodita, zeiţă: 70
Ahmed I: 222, 223
Ahmed II: 238, 239, 450
Ahmed III: 37, 244, 246, 248,
444, 450
Ahmed cizil: 211
Ahmed, fiul lui Baiazid II: 213,
214
Ahmed Efendi (iazigi efendi): 273
Ahmed paşa (Chiupruli zade):
227-230
Ahmed paşa (vizir): 243
Aidin: 200, 206
Aiholţ, general: 271
Aiubaleb, fiul lui Osman I: 194
Aladin, fiul lui Osman I: 194
Aladin, sultanul Iconiei: 193,
194, 445
Aiah, tătarul: 189
Albania: 198, 211
Alecsandri, Vasile: 40, 45, 51,
56, 75, 445, 455
Alexandra, fiica lui Ivan pitarul:
7, 399
Alexandrescu, Grigore: 70, 445
Alexandria: 215
Alexandru Vodă Iliaş: 225
Alexandru Vodă sin Mihai Vodă:
196, 442

Alexandru Vodă sin Mircea Vodă: 206
Alexandru Vodă sin Radu Vodă: 225
Alexianu, Al: 64
Aii Chiumurgi pașa, vizir: 245
Aii pașa: 201, 228, 239, 240, 290
Almaș: 395
Amasia: 202, 212, 215, 219
America: 276, 288
Amsterdam: 73
Anacreon: 65
Anadol: 235, 274
Andrieș, N. 49 52
Angher: 220
Anghiră: 197, 201
Anglia: 42
Anna, împărăteasa Rusiei: 250
Anna, mama lui Neagoe Văcărescu și sora lui Radu Negru: 7
Antonie Vodă din Popești: 228, 399
Apafi, Mihail: 228, 231, 237
Arabia: 187, 188, 211, 215-216
Ardeal: 42, 217, 228, 232, 237, 242, 256, 262, 265, 270, 277, 283, 287, 407, 443 (vezi și Transilvania)
Arat: 225
Argeș: 299; apă: 309, 310
Ariosto: 26, 44, 171
Aristofan: 26, 44, 170
Aristotel: 73, 121
Arie: 189
Aricescu, C.D.: 396
Arvanitohori: 61, 300, 301, 310
Asia: 188, 196-206, 209, 211, 215, 216, 219, 220, 442, 44
Atena: 106
Athica: 234

Atmeidan: 246, 248
Atlas: 448
August, ducele Saxoniei: 256 – 257
Austria: 18, 40, 57, 218, 231, 232, 257, 264-266, 276. 301, 407, 411-412
Azah (și Azac): 226, 227, 240, 242, 245, 250, 251

B

Babadagi: 262, 264, 270
Baden, ducele de: 235, 239
Bagdat: 189, 218, 225, 243
Badiu, George: 456
Baiazid I Ildirim: 35, 38, 109, 200-202, 205
Baiazid II, fiul lui Mehmed II: 212-214
Baiburud: 215
Baiul: 217
Baltagi Mehmed pașa: 244
Barbu, fiul slugerului Iorgu din Constantinopole: 402
Barigiu: 217
Bartholy, Iacov-Levi Salomo: 48
Batha: 198
Bălcescu, Nicolae: 44
Băleanu Alexandra: 72, 74
Băleanu Grigore: 383
Beci (Viena): 218, 232, 233, 235 – 237, 278, 279 (vezi și Viena)
Becri-Mustafa: 225
Bela: 307
Belgrad: 211, 217, 220, 232, 236, 237, 240, 242, 245, 251, 286, 296, 297, 299
Bender: 244, 259, 296

Berber bașa: 213
Bianu, Ion: 18
Bibescu, George: 72
Boemia: 217, 304
Boeriu, Eta: 66
Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare: 218
Bogdan-Duică, Gheorghe: 55
Bogdanovici: 242
Bolintineanu, Dimitrie: 18, 30
Bonaparte, Napoleon: 64
Borcea: 310
Bosfor: 209
Bosnia: 211, 213, 235, 236, 240, 242, 286, 288, 299
Brașov: 10, 15, 44, 58, 61, 73, 262, 263, 265, 270, 274
Brăila: 205, 245, 287, 288, 395
Bretaliu (Brctaille) ambasadorul Franței: 281
Brîncoveanu, Constantin, domnul: 8, 38, 235, 237, 399, 401, 405
Brîncoveanu, Constantin, fiul domnului: 402
Brîncoveanu, Matei, fiul domnului: 402
Brîncoveanu, Nicolae: 261, 263, 294
Brîncoveanu, Răducanu, fiul domnului: 402
Brîncoveanu, Ștefăniță, fiul domnului: 402
Bruchental, Samuel: 279
Brusa: 194, 196-198, 200-202, 226
Bucșanu, Bădica: 399
Bucșanu, Nețuța: 399
Buchon, J. A.: 49
București: 10, 16, 18, 26, 27, 31, 33, 44, 45, 47, 48, 52, 53,

58, 62, 67, 73, 81, 260, 262, 265, 266, 270, 281, 297, 300.-304, 310
Budin (Buda): 217, 218, 233, 234, 238, 242
Bunget, sat: 76
Bug (riu): 230
Bugeac: 236, 255, 290, 297
Bughiurdlenul: 217
Bulgaria: 33,34, 183,186,206 236
Burgaz: 211, 217
Buri-vaic: 215
Busching: 21, 36, 187, 225.
Buzău: 261, 262, 299, 310

C

Cafa: 211, 213
Cafas: 234
Cainargic: 273, 411
Cairo: 215
Calafat: 412
Calcocondyl, Laonic: 440
Calimah, Grigore: 259
Calipoli: 196, 300
Camariano-Cioran, Ariadna: 44, 47, 48, 51, 53, 66, 67
Camariano, Nestor: 63
Camenischi, general: 273
Camenița: 229, 234, 236, 242, 259-260
Candia-cetate: 39, 226, 228
Caplan Mehemed pașa: 229
Caprara, conte: 231, 232
Cantacuzino, Constantin Stolnicul: 5, 401, 402, 405, 443
Cantacuzino, Ioan, împărat: 197
Cantacuzino, Mihai: 7, 261, 263, 398, 403, 405

Cantacuzino, Pîrvu: 7, 260, 263, 398
 Cantacuzino, Radu, fiul stolnicului: 405
 Cantacuzino, Smaranda: 405
 Cantacuzino, Șerban: 7, 20, 90, 230, 231, 399, 401-402
 Cantacuzino, Ștefan: 5, 245, 402, 443
 Cantacuzino, Theodora sau |Maria, fiica împăratului: 197
 Cantemir, Antioh: 402
 Cantemir, Dimitrie: 5, 15, 21, 36, 38, 57, 60, 74, 187, 220, 225, 441-445
 Capadochia: 203
 Capicîran pașa: 263
 Caracas, Remus: 18, 437
 Caraferia: 198
 Caragea, Nicolae: 279
 Caramania: 211
 Caramanoglu: 200, 203, 206, 209, 211
 Caratașu, Mihai: 16, 62, 74, 416, 417.
 Caransebeș: 240, 296
 Cara Hîsar: 275
 Cara Mustafa: 230-231, 233, 449.
 Caratova: 200
 Carazin, Nazarie, 260, 262, 263
 Carebec: 22 1
 Carlina: 206
 Carlovița: 242, 246, 407, 411
 Carol II, regele Spaniei: 240
 Carol VI, împăratul romanilor: 245, 251
 Carol XII, regele Suediei: 39, 244, 245
 Carpați: 7, 160
 Cartan: 263

Cartoian, Nicolae: 47
 Carzui: 200
 Casară: 208
 Casim, pașa: 206
 Casovia: 42, 198, 442
 Cassius, Dio: 74
 Caunitz: 10, 279, 280, 281
 Călinescu, Gh.: 72
 Căpceac: 211
 Căndea, Virgil: 400
 Cecmege: 214
 Ceraș: 260, 262
 Cermiceghetura: (V. Sarmighe-
 thusa)
 Celebi aga: 263
 Celebi Hasan pașa: 300, 301, 303
 Celebi Mehmed, fiul lui Baiazid I:
 202-204
 Celebi Musa, fiul lui Baiazid I:
 202, 203
 Celebi Suleiman, fiul lui Baiazid I:
 201, 202
 Cerchezia: 213, 215
 Chateaneuf: 43, 237, 239
 Cheamil Ahmed pașa: 308
 Chefalinia: 305
 Chesarie, episcop, 20, 91, 434
 Chersul-cetate: 273, 275
 Chilia: 213, 308, 411
 Ciorlu: 196, 202
 Cipru: 8, 220, 221, 227
 Cibleliu: 243
 Cilburun: 273, 275, 291
 Cîmpineanu, Pantazi, clucer: 261,,
 263
 Cîmpineanu, Scarlat: 63, 431
 Cîmpulung: 7, 348
 Cîrn Ghirai (Gherei): 255, 256,
 258-259
 Cîrstoiu, Cornel: 16, 455

Cîzlar aga: 238, 240, 253
 Coblenz: 10, 281
 Coburg de Saxa: 296, 297, 299-
 301, 412
 Colier, sol olandez: 239, 242
 Colonia: 282
 Comana, mănăstire: 263.
 Constantin, armaș: 406
 Constantinescu-Iași, Petre: 396
 Constantiriopole: 5, 8, 9, 15, 21,
 27, 34, 36, 37, 44, 246., 412
 (vezi și Țarigrad)
 Copăceni: 269
 Corassan: 12
 Cörcut, fiul lui Baiazid II:- 213
 Coridaleu, Teofil: 73, 409 -
 Corint: 213, 214, 234
 Cornea, Paul: 405
 Costin, Miron: 21, 40, 75
 Coșofeni: 414
 Cozia: 299
 C.ozma: episcopul Buzăului: 261,
 310
 Craiova: 11, 12, 14, 73, 245., 251,
 263, 265, 266, 299, 300
 Creta (Crit), ostrov: 226, 228
 Crețulescu, Iordache: 403, 409
 Crețulescu, Manolache, vornic: •
 294
 Crețulescu Safta, fiica lui
 Const. Brîncoveanu: 403 •
 Cris-Cristian, S: 401.
 Croația: 213, 236
 Crim (Crimeea): 211, 236, 251,
 255, 264, 268, 269, 273-275,
 286, 288, 291, 293
 Cluj: 55, 456
 Ciur: 214
 Cuban: 291
 Cule: 265, 295 <• .->.

D

Dacia: 18, 19, 74.
 Daia: 305
 Dalmația: 236
 Daltaban, vizir: 243
 Damasc: 189, 215
 Damaschin, episcop: 20, 90
 Dan Vodă sin Mircea: 205
 Dan Vodă sin Negru Vodă: 442
 Dante: 65
 Dardanele: 407
 David, împărat: 211
 Decebal: 19, 21, 88, 89, 436.
 Dedulescu, Mihai, 403
 Del Chiaro, Măria: 401, 410
 Demetona: 214
 Demetrescu, Oprea: 50
 Densusianu, Ovid: 47, 49, 55
 Devlet Gherei, han: 274,, 275,
 276
 Diaconovici-Loga, Constantin: 29
 Diamandi, serdar: 414
 Diana, zeiță: 233, 450
 Diarbechir: 215, 225
 Diiu, • 251, 263, 265., 266, 270,
 296, 298, 305, 309.
 Dionisie, Eciisiarhul: 6, 63
 Dimbovița: 389, 395
 Domițian: 19, 20, 88
 Done, Constantin: 8
 Done, Damian: 8
 Done, Ecaterina: 8, 10, 61, 403,
 410, 426
 Dorosențchi, hatmanul cazacilor:.
 228-230
 Dosithei, episcop: 310
 Dosithei, mitropolit: 428 . •
 Dosoftei, mitropolitul Moldovei: 21
 Dragomirescu, Mihai: 53-...

Duca albănașul, domnul Moldovei, 230, 231
Duca, N: 74
Dudescu: 12
Dudescu, Constantin: 405
Dudescu, Elena: 16, 61, 63
Dumitrașcu, fiul lui Ivan pitarul: 7, 399
Dunghiunalele, fiul lui Osman I: 194
Dunăre: 11, 19, 35, 42, 58, 60, 63, 88, 200, 203, 218, 219, 237, 240, 260, 263, 265, 270, 273, 288, 294 - 296, 299, 304, 305, 309, 448

E

Ecaterina a H-a: 57, 257, 258, 276
Eder: 397
Efes: 233
Efrem, patriarhul Ierusalimului: 44
Egiptul: 189, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 238
Egre: 222
Eirip: 236
Eiveri, scriitor: 186
Eliade, Pompiliu: 14
Elisaveta I, împărăteasa Rusiei: 256, 257
Elmas Mehemed pașa: 240
Emine, mama lui Moameth: 187
Eminescu Mihai: 45, 65, 69, 70, 71
Emin Mehmet, vizir: 258, 259
Engel, Iohann Christian; 397
Enghîșehri: 194, 196

Englitera: 301
Enicale, cetate: 288, 290
Enslie, baron: 288, 290
Eratistrate: 233
Erbeceanu, C. 82
Eschigheboli: 205
Eschizagara: 198
Eurip: 211
Eufrat: 218, 219
Eugeniu de Savoia: 240, 245
Europa: 89, 188, 196, 198, 199, 201, 202, 203, 207, 209, 211, 217, 219, 220, 225, 221, 244, 256, 260-261.
Eustatievici, [D.]: 17
Euripid: 26, 44, 170

Farfara, Alexandru, stolnic: 294
Farmache, Ioan, căpitan: 72, 73-413
Fatseas, Gheorghios: 21, 27, 88
Fazii Ahmed pașa: 228
Făgăraș: 7, 395-398
Fălcoianu, Dumitrache, clucer, 294
Feizulah (muftiu): 243; aga: 303
Feiz Suleiman, pașa: 296
Feodorovna, Măria de Wirtemberg: 276
Ferdinand de Austria: 217
Ferhat pașa, 216, 217
Fethislam: 299
Filaret, episcop și mitropolit: 12, 17, 18, 20, 85, 87, 279, 432-435, 437-438, 454
Filimon, Nicolae: 14
Filipescu, Mihăiță: 390
Filipescu Nicolae, vornic: 428

Filipești, boieri: 300
Filandria (Finlanda): 288, 301
Filitti, Ioan: 405, 431
Filipoiu Onisim: 456
Filipopol: 198, 218
Firari Hasan pașa, vizir: 243
Flacus: 20, 88, 436
Florescu, George D.: 7, 399, 401
Focșani: 255, 263, 266, 267, 269, 300, 309
Fotiade, Lambru: 9, 409
Fotino, Dionisie: 35, 67, 395, 396
Francisc I, împăratul Franței: 251
Francisc I, soțul Măriei Tereza: 256
Francisc II, nepotul împăratului Iosif II: 257
Franța: 40, 236, 237, 240, 276, 288, 291, 410
Friderich I, craiul Prusiei, 256
Friederic August, electorul Saxoni: 240

G

Galați: 260, 297
Galdi, Ladislau: 45
Galiția: 265, 270
Gaster, Moses: 47
Gavri, sultanul Egiptului: 215
Gaza: 215
Gazeli, bei, chivernisitorul Halepului: 215
Gazeli, beilerbeiu Damascului: 217
Geanîm hogea: 248, 249, 250
Geglin: 267
Genta: 240
Georgia: 218
Germania: 218, 231-233, 237, 256, 283
Gezaerli Hasan pașa: 298, 300
Gellert, Christian: 46
Gheorghe, sin Popa Costandin, tipograf: 17, 85
Gheorghiu, N. A.: 49
Ghermanoglu: 206
Ghica, Alexandru: 10, 404
Ghica, Alexandru Scarlat: 44
Ghica, Alexandru, domnul Moldovei: 257, 258
Ghica, Constantin (ginerile lui Nicolae Văcărescu): 72
Ghica, Gheorghe: 228
Ghica, Costache, logofătul: 294
Ghica, Dumitrache, banul: 279, 404
Ghica, Grigorie, tergiman: 256 și domn 228, 229, 230, 252, 258, 260, 262, 263, 274, 275, 294, 404
Ghica, Matei: 252
Ghica, Grigore Alexandru: 10
Ghica, Scarlat: 255, 257
Ghiumurgina: 198
Ghiunge: 221
Gigli, Girolamo: 9, 27
Gihan, Constantin: 252, 256
Gihan, Ștefan: 256
Giove (jupiter) planetă: 42, 212
Giumah: 215
Giurescu, Constantin: 18
Giurgiu (Giurgiu): 204-205, 265, 266, 269, 286, 293, 300, 301, 302, 303, 304, 305
Gleim: Wilhelm Ludwig: 49
Glichî, Nicolae: 45
Goethe: 53-55
Goleta: 220

Golescu, Iordache: 29, 30
Grecia: 48, 49, 206
Grigorie, mitropolit: 17, 44, 85,
261, 263, 279
Gulierm III (Wilhelm): 238
Guys, Pierre-Augustin: 48

H

Hadic, mareșal: 264, 265, 297, 299
Hagi, Eieni: 305
Hagi, Mehmed, bei: 308
Hagi, Moscu: 418
Haizler, general, 42, 237
Halchi, mănăstire: 402
Halep: 215, 227, 253
Halii pașa, vizir: 222, 263, 268
Hamid, Abdul 1: 33, 35, 39, 183,
439
Hamid, Halii: 9, 34, [287, 440
Hamza, unchiul lui Moamth:
188
Hamza pașa, vizir: 258
Han Tepeș: 259, 264
Hanea: 226, 227, 228
Hangerli: 62-64, 429
Hasan, bei de Uzun: 211
Hasan pașa, serascher la Rusciuc:
275, vizir: 298, 299, 302
Hasdeu, B. P.: 47, 56, 398
Hatige, soția lui Moameth: 187
Hașeg: 266
Hechin pașa: 35, 295
Heliodor: 74
Herbert, baron: 310
Herder: 54
Herge: 205
Hesiod: 44, 46, 170
Hio (Saciz): 218, 300
Hodoș, Nerva: 434

Hohenloh, prinț: 300
Homer: 44, 73, 170, 174
Hoșreș pașa: 225
Hotin: 205, 224, 229, 259, 260,
296, 297
Hurmuzache, paharnic: 279
Husein pașa: 226, 240, 243

I

Ialomița (județ): 62
Ialomița (rii): 310
Ianic: 221
Iantina: 45
Ilanovra: 228
Ianta (ostrov): 206
Iași: 260, 268, 270, 273, 275, 297,
299
Iazagi Efendi: 238, 253
Ibrahim I, fratele lui Murat IV:
226, 227
Ibrahim, șah zade, fiul lui sultan
Ahmed II: 239
Ibrahim pașa: 245
Iconia: 212
Ichingi, ciohodar: 274
Iem, fiul lui Mehemed II: 213,
213
Iemen: 218
Ilhov (Ilfov): 304
Iliades, Manasses: 9
Ilmenau: 55
India: 201
Ingria: 288
Iordache, serdar, 72, 73
Iorga, Nicolae: 27, 43, 66, 403,
404
Iorgovici, Paul: 29.
Iosif II: 10, 39, 58, 270, 276, 287,
291, 296, 301, 305
Iosif de Curtbec, tipograf: ÎS
Iosuf, capetan pașa: 226 <
Ipsilanti, Alexandru: 10, 14, 17,
41, 58, 61, 274, 277, 278, 281,
283, 286, 297.
Ipsilanti, Constantin: 10, 277
Ipsilanti, Dimitrie: 10
Ipsilanti, Atanasache: 35, 253
Iraclie, împărat, 188
Isaccea: 251, 259, 260, 263, 264
Isargic: 232, 251
Iseibul: 200
Isfindar, bei: 206
Ismail, cetate: 275, 287, 289, 290,
296, 298, 308
Ismail, han: 215
Istanbul: 35, 401 (vezi: Constan-
tinopole, și Țarigrad)
Isuf pașa: 289, 290, 296, 298, 308,
309.
Italia: 9, 15, 36, 89, 211, 2 13, 280
Iuliano, Tudorache, paharnic: 294
Ivan pitarul: 7
Ivireanu, Antim: 401
Izet Mehemed pașa, vizir: 274,
278, 307
Izmet, bei, 308
Izlaz: 240

J

Jijia (rii): 299
Jilavele (sat): 62
Jiu (rii): 309, 310.
Jonquieres (abate) 74

K

Kavsocalivitul, Neofit: 9
Klain, Kurt Karl: 54

Ladoș(Ludovic, fiul lui Ladislau
craiiul ^ungurilor): 217
Ladvocat, Jean-Baptiste: 36, 187,
212, 226, 449
Lala, șahin: 197, 198
Laonic: 36, 187.
Lanautte, Mauri.Ce Blanc de: 410
La Roche, Pierre: 410
Lasu, mareșal: 296
Laticiov: 261
Laudon, mareșal: 287, 297, 299
Lausana: 21, 88
Laz oğlu, domnul sîrbilor: 206
Lazar, craiiul sîrbesc: 198, 199
Lăzăreanu, Ivan: 400
Lefcadia: 242
Leilec: 307
Leipzig: 437
Lemberg: 229
Leon Vodă: 225
Leopold, împărat: 228, 231, 233,
235, 236, 237, 241, 301
Leopold, clironomul lui Iosif 11:
305
Leungravie (Leunclavius –
Johann Loewenklaui): 441
Lihtenstein, principe: 296
Lininul: 227
Linchou: 9, 410
Linchou (altul): 410
Linț: 233
Lipa: 237
Lipsea: 74
Lisi, conte: 306, 307
Livia (Libia): 220, 221
Livonia: 288
Lodomeria: 265, 270
Lorena (duca de): 233, 234, 251

Ludovic (Luighi XIV), regele
Franței: 42, 256
Luhezini, conte: 308
Lugoj: 240
Lușor, Gabriel: 456
Lustem, han, serascherul Persiei:
225

M

Macedonia: 197, 198
Macedonshi, Pavel: 414
Magnisia (Nicosia): 8, 42, 206,
208, 213, 214
Mahmud I (Mehemed V): 9, 39,
246, 248
Mahmut pașa: 309
Mahomet: 444
Mairescu Titu: 53, 55
Maitep: 212
Malgara: 196
Malta: 217
Manole, postelnic: 263, domn:
265, 297
Marea Albă: 226
Marea Neagră: 200, 213, 226,
273, 275, 291, 407, 411
Marea Roșie: 218
Măria Tereza: 57, 251, 256,
276
Marian, Simeon Florea: 47, 51
Marsillac, Ulysse de: 63
Marte (planeta): 212, 447, 448
Marte (zeu): 42, 199, 208, 212,
214
Matruna: 202
Mavrocordat, Alexandru tergiman:
235-237, 239-243, 339, 443
Mavrocordat, Constantin N: 8,
9, 408, 409, 410

Mavrocordat, Gheorghe, spătar:
284, 286, 428
Mavrogheni, Nicolae: 11, 17, 18,
33, 35, 38, 57, 61, 81, 85, 289-
295, 299-307; 412, 432-433,
438, 439.
Maximilian, arhiduce, fratele lui
Iosif II: 282.
Maximilian II, împărat: 220
Maxineni: 299
Meca: 187, 188, 212, 213, 215,
226
Medina: 188
Mediterranean: 407
Mehedia: 270, 286, 296
Mehedinți: 19, 88, 204, 240, 436
Mehmed I: 447
Mehmed II Fatih și Buiuc: 35,
206, 208-210, 212, 213, 216,
443
Mehmed III, fiul lui Murat III:
222
Mehmed IV, fiul lui Ibrahim I:
35, 37, 227, 228, 229, 234, 240,
243, 450.
Mehmed pașa, chehaia, 245
Mehmed pașa, Chiupruli zade:
174, 277
Mehmed, han: 215
Mehmed bei, fiul lui Buiuciu oğlu:
215
Mehmed Efendi, aianul Odriului:
308
Mehmed pașa sillictar: 265
Mehmed pașa, serascherul Bosniei:
259, 260, 263
Mehmed pașa, vizir, 35
Mehmed Hairi efendi, învățat: 299
Melec Mehmed pașa, caimacam:
272

Meletie: 21, 27, 74, 88, 187, 440
Melicov: 268
Mengli Ghirai, han: 211
Meras: 218
Mercur, planeta: 42, 212
Mercurie, zeu: 448
Metastasio: 26, 44, 171
Meteora: 300
Micu, Samuel: 16, 17, 432, 433,
437
Michiat, dascălul: 190
Mihai, cupețul: 7
Mihail sin Negru Vodă: 442
Mihai Viteazul: 7, 38, 44, 399
Mihail, craiul Poloniei: 230
Mihailovici, Dimitrie, tipograf,
181, 434
Mihail, delibașa: 414
Milescu, Nicolae: 40
Milet: 22
Mineh, mareșal rus: 251
Minerva, zeiță: 42, 199, 208, 214,
447
Mircea cel Bătrîn: 442
Mircea Vodă sin Radu Vodă: 442
Mirveis: 248
Misir: 217, 219, 289, 290, 295
Mitolin: 211
Minăstirea: 198
Moameth, dăătorul de lege: 37,
187-189
Mohaci: 217, 234
Mohanu, Constantin: 82
Moisil, Iuliu: 456
Moldova: 19, 42, 89, 138, 205,
211, 218, 228, 229, 231, 236,
251, 255, 260, 264, 273, 274,
289, 299, 306, 407, 411, 436
Moldovangi, Aii pașa, serascher:
259, 260

Monteșul: 200, 206
Morea: 202, 208, 211, 236, 242,
245, 264, 265
Moruzi, Alexandru: 11, 12, 14,
16, 45, 46, 56, 63, 64, 308, 320,
412, 422, 435
Moruzi, Constantin, tergiman: 274;
domnul Moldovei: 275, 320
Moruzi, Iannache, vornic: 294
Moruzi, Iordache: 308
Moruzi, Zoe: 56
Moscova: 74
Muhsun oglu, vizir: 258, 264, 265,
266, 270, 272, 273, 274
Munibu, reiz efendi: 273
Muntenia: 407
Murat I: 446
Murat II, fiul lui Mehmed I: 205,
206, 207, 208, 209
Murat III, fiul lui Selim II: 221,
254, 259, 264, 272, 273, 298,
449
Murat IV, Gaziul: 224, 445.
Mureș, nu: 88, 242
Murnu, George: 13
Murtaza pașa, serascher: 225
Muruzini, oblăduitorul cetății Can-
dia: 228
Musa: 443
Musah pașa, 229
Muscel: 262
Musiu: 242, 245, 249, 250
Mustaa pașa, vizir: 225, 229
Mustafa I, fiul lui Ahmed I: 223,
224, 449.
Mustafa II, fiul lui Mehmed IV:
240, 243, 244, 248, 450
Mustafa III: 39
Musftaa, fiul lui Baiazid I:
201

Mustafa, pretins fiu al lui Baiazid: 205, 206
Mustafa aga, capigi: 40 1
Mustafa Chiuprului, pașa, vizir: 237
Mustafa pașa Tilchi: 253
Musului: 218

N

Nacib Efendi: 234
Nacib, muftiu: 243
Nagmy Gian Pietro: 410
Naiah: 248
Naima: 186, 241
Napoli: 213
Năsăud: 456
Năsturel, Constantin Herăscu: 383
Neagoe, fiul iui Ivan pitarul: 7, 399, 401
Neagoe, postelnicul, fiul lui Antonie Vodă din Popești și fiii lui: Constantin, Duca, Pană și Neagu: 399
Neculce, Ion, 5, 8, 403
Negru Vodă Radu: 7, 35
Nehir aga: 240
Nenciulescu, Constantin, stolnic: 422
Nepomucene, L. J.: 49
Nepos Cornelius: 74
Nicheea: 196, 212, 213
Nichifor: 36, 187, 440
Nicolae Vodă, sin Alexandru Mihail: 442
Nicomidia: 196
Nicopoli: 33, 34, 35, 36, 61, 72, 183, 185, 186, 200, 240, 270, 288, 294, 295, 297, 298, 439.
Nilul: 219, 448

Nipru: 228
Nistru: 228, 229
Niș: 237/251, 296.
Novai (Nevei) mareșal și conte: 200

O

Odobescu, Alexandru: 8, 13, 47, 55, 396, 400, 404
Odrii (vezi și Adrianopole): 273, 274, 295, 296, 297, 301, 303, 307-308.
Olanda: 301
Olofira, soția sultanului Orhan: 194
Olt (rîu): 88, 263, 309, 310
Oltenia: 19, 20 . . .
Onorius, guvernator grec: 195
Orhan, fiul lui Osman: 194, sultan: 196, 197.
Orhan I: 37
Orlof, Grigore: 267, 269
Ornuz, beg: 197
Ortiz, Ramiro: 42, 47, 53, 404
Ortugluli: 193.
Osman I: 57, 194, 195, 196
Osman II, fiul lui, Ahmed I: 232
Osman III, fratele lui Mehmed V: 253
Osman Efendi, muteveliu: 266, 267, 268, 269, 305
Osman Efendi, reiz: 266
Otman, fiul lui Aladin: 193
Otrant: 211
Ozia (Ozu): 251, 255, 273, 275, 290, 291, 296, 297.
Ovidiu: 26, 44, 75, 170.

Paghet (și Paghen): 239, 242
Paleologul, Andronic: 198, 200, 201
Paleologul, Constantin: 209
Paleologul, Mihai: 193, 195
Palestina: 187
Palidabri: 208
Panaiotache, tergiman: 39, 228, 235
Panait, cămărașii: 402
Pann, Anton: 49, 50, 51, 52, 455
Panzini: 410
Papadima, Ovidiu: 52
Papiu-Ilarian, Al.: 11, 33, 78, 439, 440, 444, 445
Paris: 14, 20, 49, 74, 236
Păros, ostrov: 289
Pasarovitz: 245, 251, 411
Pascu, Giorge: 54, 55
Patrona: 245, 249-250
Pavel, mare duce, diadohul Rusiei: 276, 280
Pătrașcu Vodă: 218, [219
Patru Vodă Mircea: 220
Persia: 189, 201, 214-216-218, 219, 221, 225, 227, 248, 251
Pervain, Iosif: 31
Peșacov, Gh. H., 451
Petinghen, conte, 242
Petarca, Francesco: 26, 44, 65-68, 171
Petraverdul: 202
Petre-Varadin: 238, 242
Petriceicu, domnul Moldovei: 229, 443
Petroburg (și Petrupoli): 260, 262, 264

Petrovici, Dumitru, tipograf: 454
Petru, Cercel: 7, 389
Petru cel Mare, împăratul Rusiei: 21, 37, 39, 57, 240, 244, 245, 407
Petru III, împăratul Rusiei: 257
Pfeffel, Gottlich Konrad: 49, 54.
Piri, pașa, defterdar: 215
Piru, Alexandru: 8, 45, 48, 56, 67, 70, 82.
Pleșia, Dan: 7, 399, 401
Podolia, 242, 261.
Polihronie, gealep: 419
Polonia: 42, 229, 230, 240, 257, 260, 265, 266, 407
Pontul: 203
Pop, Augustin Z.N.: 405
Popa, Costandin, tipograf: 17, 434
Popescu, Radu: 396
Popești: 266
Popovici, Dumitru; 27, 49, 438, 442
Posnania: 242
Potemchin, principe: 286, 291, 297, 299, 300
Prais, general: 279
Prodan, Hagi: 413
Prundu-Bîrgăului: 456
Prusia: 256, 265, 266, 301, 304, 305
Pruț: 244, 443
Pultava: 244

R

Racoji: 228
Racoviță, ban: 428
Racoviță, Constantin: 410

Racoviță, Constantin Cehan: 8
 Racoviță Dumitru: 294
 Radu, fiul lui Negru Vodă: 7
 Radu Vodă Leon; 400
 Radu, Negru: 395, 396, 441
 Ragîp Mehmed pașa: 253, 254, 256
 Rahova: 300
 Raic Aii Efendi, teftedar: 303
 Raicevici: 279, 410
 Raisebah: 301
 Ralet, Isac: 14
 Rami Mehmed, reiz efendi: 242, 243
 Rașid: 34, 186, 232, 441
 Rădulescu-Eliade, Ion: 16, 28, 29, 30, 42, 59, 397
 Reprin, Nicolae: 258, 273
 Resni Ahmed Efendi, chehaia bei: 273
 Re van: 221, 225
 Richer: 20, 88
 Rin: 237
 Rizu, Elenița: 10, 61, 62, 405, 417, 420, 425
 Rizu, Iacovache: 10, 57, 262, 266, 267, 269, 278
 Rîmnicu-Vîlcea: 11, 57, 78, 80, 92, 432-434, 438
 Rodos: 11, 35, 36, 61, 217, 290, 298, 300, 301, 444
 Roma: 21, 89, 206, 436
 Romanati: 88, 89, 240, 265, 436
 Romadacovschi, comandantul Cehrinului: 230
 România: 14, 33, 42, 47, 53, 73, 80.
 Romanșov, Petru, feldmareșal rus: 264, 267, 273, 274, 291, 295, 297, 299.

Rosetti, Luxandra: 404
 Rucăr: 262
 Rudolf II, împărat al Germaniei: 222
 Rumeiia: 197, 206, 235, 245, 255, 296
 Rusava: 286, 288
 Rușciuc: 200, 204, 266, 270, 275, 288, 296, 297, 302, 303, 305, 308, 411
 Rusia: 5, 35, 36, 57, 242, 244, 255, 258, 260, 265-267, 274, 276, 280, 286, 288, 291, 292, 407, 415, 443
 Ruzini, sol venețian: 242.

S

Safta, soția lui Barbu Văcărescu: 404
 Saint-Priest: 410
 Salustius (Caius Salustius Crispus): 22, 92
 Samurcaș, C: 73, 415
 Sanda, nepoata lui Ion Neculce: 8
 Sarihan: 200, 206
 Sarmighethusa (Cermicegh etura) 88, 436
 Saturn (planeta): 42, 212, 448
 Sava (riu): 238
 Saxonia: 240, 256
 Săcuieni: 8, 260, 262
 Schender, bei: 208
 Sclavonia: 234, 236, 296, 297
 Scodra: 309

Scrivas, Lazăr: 49, 90
 Scutari: 248
 Seche, Mircea: 31
 Seghedin: 217
 Seit Hasan pașa, serascher: 274
 Selim aga: 294
 Selim, fiul lui Mustafa III: 272
 Selim pașa, 34, vizir: 191
 Selim I': 213, 214, 215
 Selim II Mest: 219, 220, 221
 Selim III: 33, 39, 183, 298
 Selim Ghirai, han: 229
 Semendria: 202, 206
 Seneca: 21, 91.
 Serbia: 198, 203, 206, 236, 245, 251.
 Sestini; 410.
 Sevasti, soția lui Mihai Șuțu: 398
 Sfetea C, editură: 42
 Siauș pașa: 234, 235
 Sibiu: 27, 61, 279, 285, 286, 438
 Sifab: 206
 Sigismund, craiul ungarilor: 200,
 Silezța: 257
 Siliștra: 200, 274, 287, 288, 290, 307, 308, 310
 Silivria: 211
 Simonescu, Dan: 8, 82, 404, 405
 Sinan pașa: 215, 221
 Sinope: 211, 274, 275
 Sion, George: 395
 Șiret: 395
 Siria: 219
 Smolensc: 261,, 276
 Sobieschi, Ioan: 229, 230, 233, 240, 407

Sofia, capitala Bulgariei: 206, 208
 Solomon, Ioan: 414
 Spania: 280, 282
 Stanca, soția lui Ianache Văcărescu: 402
 Stanislau, craiul unguresc (Ladislau): 206, 207, 217
 Stanislav, voievodul Posnaniei: 242
 Stăniilești: 5
 Strabon: 73
 Streinul, Vladimir: 26
 Subi: 186, 246, 440
 Suedia: 39
 Suleiman I Canon: 216, 218, 219, 448
 Suleiman II: 234, 238, 450
 Suleiman, fiul lui Orhan I: 196
 Suleiman pașa: 211, 217, 234
 Suleiman, șah: 193
 Sulzer: 16, 17, 410, 433
 Suvorov, general rus: 219
 Suvadsi, sat: 216.

ș

Șahin AH pașa, vizir: 239
 Șahin Gherei, han: 264, 275, 286, 290
 Șair bei, conducătorul Damascului: 215
 Șaitan Ibrahim pașa: 330
 Șaldiran, 214
 Șeran: 231
 Șerban, fiul lui Neagoe Văcărescu: 7
 Șerbănești-Domnești: 414

Şiahirckioiu: 237
Şincai, George: 16, 17, 397, 432, 433, 437
Şiştov: 200, 300, 308 310, 412
Şlic (Schlic), conte: :242
Şotînga, sat: 400
Ştaremberg, conte,: 237
Ştefan cel Mare, 443.
Şurnna: 269, 270, 272, 273, 300, 308
Şuţu Mihai (Mihaiache) 11, 281, 288, 399, 421, 424

T

Tahmazu: 251
Tamerlan: 38, 200, 201, 202, 205, 442, 446
Tanai, rîu: 220
Taricli:" 205
Taring, bei: 201
Tasso: 26, 44, 171
Taurul: 448
Taurica Hersonisos (Crîm) : 286
Tcaciuc-Albu, N: 46, 49, 405, 455
Techel, han: 215
Techeli Emeric: 42, 230, 232, 233, 237
Techeluş Mehmed, han: 218
Techiurdalî Mustea, vizir; 235
Teleorman: 304
Tempea, Radu: 29

Tenodul:- 227
Teodorescu, Gh. Deni.: 47, 51
Tesalonic: 206
Thales din Milet: 22, 92 '
Theodosie, lipscanul: 419
Thracia: 197, 214
Tibriz: 214, 215
Tigru: 219, 448
Timişoara (şi Timişvar); 19, 89 218, 236, 237, 240, 245, 261, 264, 285, 296, 407. -
Tirugiu: 217
Tisa (riu): 19, 89, 242, 286
Tissandier: 410
Tîrgovişte: 7, 399, 416
Tîrnovo: 61, 300, 301
Toncapi: 210, 211
Topîrceanu, George: 9, 71
Torouţiu, L.E. 54,, 55
Toscana: 233, . 234, 251,; 301
Traian, împăratul Romei: 18, 19, 20, 21, 74, 88, 436 440
Transilvania (vezi şi Ardealul): 10, 19, 88, 89, 218, 231, 234, 235, 236, 261, 264, 269, 421 416, 437. '
Trapezuntul, George: 9, 409
Trapezunda: 211, 213, 216
Tucidide: 74
Tugut: 267
Tulcea: 63
Tuman bei: 215
Tuna: 226
Tunuz: 220

Turcia: 10, 14, 285, 407, 411
Turnavitu, Alexandru: 9, 409
Turnu-Severin: 20, 204, 205

Ț

Țara Româneasca (vezi şi Valahia): 5, 8, 11, 19, 35, 37, 39, 42, 44, 64, 73, 204, 229, 236, 237, 240, 255, 262, 264, 265, 270, 273, 274, 277, 278, 288, 289, 300, 302, 303, 304, 306, 307, 309, 310, 408, 411, 432, 440, 442, 447.
Țarigrad: 30, 11, 61, 200, 202^ 203, 209, 210, 211, 213-218, 220-225, 228, 231-233, 235, 237, 240, 242-245, 249,, 250 255, 256, 258, 267, 273-278-279,286-289/ 291, 293-295, 306, 307, 426, 450
Ținţăreni: 414

U

Ucraina: 228, 229, 242
Uhland: 54
Ulah: 21, 88
Umani, diadoh: 189
Umereu: 189
Ungaria: 19, 89, 218, 222, 230, 232, 236, 264, 297, 299, 301, 407
Urdăreanu, Istrate: 402
Urechîă, V. A.: 13, 53, 62, 407, 432

Uzun: 206, 211
Uzun Ibrahim paşa: 232, 233.

V

Vah (Bachus): 223, 449 .
Vaillant, Jean A: 17, 397.
Valac oglu: 206
Valea Albă: 443
Valea Orîii: 8
Valahia (vezi şi Țara Românească): 17, 18, 20, 21, 40, 42, 45, 58, 85, 88, 93, 183, 202, 203, 211 218, 219, 231, 236, 245, 255, 260, 264, 280, 282, 284, 285, 289, 436, 443
Van: 218, 225
Varadin: 228, 240, 286, 287
Vardalah, Constantin: 9, 409
Varel, politie: 88
Varna: 206, 207, 213
Vasile cel Mare: 91
Vater: 48
Vavilon (Babilon): 219
Vazîf Efendi, hoge, 269
Văcărescu: Alecu: 16, 35, 61 – 65 69-72, 74, 78-81, 417, 418, 420 428, 429, 451-453
Văcărescu, Barbu. fiul lui Ianache VTsin Ivan: 8,7402~ 404, 406, 409
Văcărescu, Bălaşa, fiica lui Ianache V. sin Ivan: 8, 402
Văcărescu, Cătălina: 7, 399

- Văcărescu, Constantin: fiul lui Ianache, V. sin Ivan: 8, 402, 40,
 Văcărescu, Constantin, fiul lui Ianache, poetul: 61
 Văcărescu, Elena – fiica lui Ianache, poetul: 16
 Văcărescu, Ecaterina – sora lui Alecu, V.: 16, 61
 Văcărescu, Ianache – fiul lui Negoia V.: 8, 389, 400, 401,
 Văcărescu, Ianache (poetul): 6 –78, 85, 93, 183, 248, 270-283, 396, 397, 406-433
 Văcărescu, Iancu: 75, 76, 77, 82, 383-391, 437, 453
 Văcărescu, Ilinca, fiica lui Ianache sin Ivan: 8, 402.
 Văcărescu, Ivan, fiul lui Negoia: 8, 399, 400, 401.
 Văcărescu, Iordache: 16
 Văcărescu, Măria, fiica lui Ianache, V. sin Ivan: 8, 402.
 Văcărescu, Măria, sora lui Alecu: 16, 61, 425.
 Văcărescu, Măria, fiica Venețianei: V.: 62
 Văcărescu, Marița, fiica lui Nicolae: 72.
 Văcărescu, Neacșa: fiica lui Ianache, V. sin Ivan: 8, 402
 Văcărescu, Neagoe: fiul Ini Dan: 7, 398, 399
 Văcărescu, Neagoe (Negoia), fiul lui Ivan: 398-401
 Văcărescu, Mihai, fratele lui Alecu: 61
 Văcărescu, Nicolae: 13, 16, 61, 62, 69, 67, 72, 81, 82, 383-391, 413- 415, 437, 451-453
- Văcărescu, Pătrașcu: 7, 38, 399
 Văcărescu, Radu, fiul lui Ianache V. sin Ivan: 8, 265, 402, 403, 406, 409.
 Văcărescu, Ștefan, tatăl poetului: 8, 255, 402, 403, 404-405, 406, 409
 Văcărescu, Veriețiana: 9, 62, 63, 403, 406, 410.
 Văcărești, mănăstire: 263
 Văcărești, sat: 7, 76, 386 – 387.
 Veneția: 9, 21, 27, 36, 44, 48, 73, 88> 410
 Venus, planetă: 42, 212, 448
 Venus (Venere) – zeiță: 221, 223, 449
 Velara, Nicolae: 45
 Vind: 55, 263, 309, 411
 Viena: 10, 15, 18, 37, 42, 61, 67, 74, 78, 100, 134, 217, 232, 233, 240, 280, 283, 285, 286, 407, 434, 437, 439, 450.
 Virgilius: 26, 44, 170
 Vilcani, lazaret: 265
 Virgolici, Teodor: 82
 Virtosu Emil: 415
 Virtosu Ioan: 75, 82, 366, 367, 388, 431-437
 Vlad Țepeș: 211, 443
 Vladimirescu, Tudor: 13, 72, 73, 75, 413, 414, 415
 Vlahuță, Alexandru: 445
 Vlașca: 304
 Voinescu II, Ion: 81, 397
 Volga: 220
- Voltaire: 21, 36, 42, 43, 44, 90, 171, 187, 206, 218,
 Vozniceni: 242
 Vulpius, Christiane, 55
- W
- Weber: 9, 49
 Weimar: 55
 William, regele Angliei: 42
 Withe B: 48
- Ypsala: 196
- Xenofon: 74
- Zagara: 188
 Zaima: 227
 Zametnin, Alexandru, general, 263
 Zamfirescu, Mihai: 56
 Zante: 36
 Zapolia, Ion: 217
 Zetfisu, general, 285
 Zihna: 198
 Zonara: 36, 187.
 Zivaniet: 229
 Zulficar Efendi: 235

CUPRINS

<i>Studiu introductiv</i> *	5
<i>Notă asupra ediției</i>	78

IANACHE VĂCĂRESCU

OBSERVAȚII SAU BĂGĂRI-DĂ-SEAMĂ ASUPRA REGULELOR ȘI ORÎNDUELELOR GRAMMATICII RUMINEȘTI	85
--	----

ISTORIE A PEA PUTERNICILOR ÎN PARAȚI OTHOMANI	181
---	-----

POEZII

1. Stihuri zece de cite doasprezece slomlri ale pecetii prea luminatului domn	313
2. Cea dintii Moliftă dă rugăciune către Sfinta Fecioară....	313
3. A doao Moliftă de rugăciune la Sfinta Fecioară	317
4. A treia Moliftă dă mulțămită	318
5. Stihuri la Ceșmeaoa dă la Cotrăceni	320
6. Stihuri la Ceșmeaoa cea din drum	320
7. Stihuri la Ceșmeaoa cea din Obor	321
8. [Amărită turturea].	321
9. [Spune, inimioară, spune!].	322
10. [Tu ești pușor canar!].	323
11. [într-un copaci zarifior].	323
12. [într-o grădină].	323
13. [Zilele ce oi fi viu].	324
14. [Urmașilor mei Văcărești]! j.	324

ALECU VĂCĂRESCU

[Prefața lui Alecu Văcărescu]. 327
 [Prefața lui Nicolae Văcărescu]. 328

1. [La doi ochi ce sînt din fire]. 330
 2. [A-ți fi rob îmi este fală]. 330
 3. [La obrazul ce mă-nchin]. 331
 4. [Oglinda cînd ți-ar arăta!]. 331
 5. [Cît e ziua de frumoasă]. 332
 6. [Ochilor? ajung-atit]. 333
 7. [Afrodita întristată]. 334
 8. [În flacăra care mă arz]. 335
 9. [Firea dă te-au înapodobit]. 337
 10. [Cum nu socotești vrodată]. 338
 11. [Îți arăt cu jurămînt]. 339
 12. [Ochișori frumoși]. 340
 13* [Cu lațurile ce întinzi]. 342
 14. [Cine are piept să poarte]. 342
 15. [Dă nu mă crezi pă mine]. 344
 16. [Foarte multă văz plăcere]. 345
 17. [Armele-n vreme de pace]. 348
 18. [Cum să-ntoarce după soare]. 349
 19. [Război să fac cu sterile, cu soarele, cu luna]. 349
 20. [N-are cine-m spune drept]. 350
 21. [Trandafirăș norocit]. 351
 22. [Rabdă, inimă, cit poți]. 352
 23. [Ochii tăi ce s-au dăprins]. 354
 24. [Ele-ncotro m-oi duce]. 355
 25. La amor. 355
 26. [Chipul tău e ce dă rază]. 355

Traducerea poeziilor scrise în limba greacă

1. [De inima ne-mblînzită]. 356
 2. [Din clipa cînd te-am zărit]. 359
 3. [Cerule, cînd va ajunge la auzul tău vreodat']. 362
 4. [Inimă nenorocită, ești nebună de mai crezi]. 364
 5. Tetrastih brodat pe un turban. 366
 6. Alt tetrastih cusut pe un sari~. 367

7. Distih brodat pe un cordon. 368
 8. Satiră. 369
 9. *Tatăl nostru* parodiat. 375

NICOLAE VĂCĂRESCU

Poezii

1. [În rai fără tine e moarte! e gheață!]. 379
 2. [Ca un pom ce dă dă ploaie]. 379
 3. [În noian dă întristare cînd s-o afla cineva]. 380
 4. [Amăritul al meu trai]. 380
 5. [Un pic dă nădejde d-aș ști c-o să-m vie]. 380
 6. [A trăi fără-a iubi]. 381
 7. [Ticălosul al meu piept]. 381
 8. Durda [Primăvara se ivește]. 381

Correspondență

[Din corespondența lui Nicolae Văcărescu către nepotul său Iancu Văcărescu].

NOTE

Note la *Studiu introductiv*. 395
Grammatica lui Ianache Văcărescu. 432
Istorie a prea puternicilor împărăți othomani. 43/
 Poeziile lui Ianache, Alecu și Nicolae Văcărescu. 451
 47
Glosar. 470
Bibliografie.
Indice. 11*

Lector: CONSTANTIN MOHANU
Tehnoredactor: ELENA CĂLUGARU

Bun de tipar. 18.X.82. Coli ed. 24,27- Coli tipar 32.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1160 la
întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România